T.C.
ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI
YENİ TÜRK EDEBİYATI BİLİM DALI

TÜRK ROMANINDA İNTİHAR (1872-1960)

DOKTORA TEZİ

Nurullah ULUTAŞ

BURSA 2006

T.C.
ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI
YENİ TÜRK EDEBİYATI BİLİM DALI

TÜRK ROMANINDA İNTİHAR (1872-1960)

DOKTORA TEZİ

Nurullah ULUTAŞ

Danışman

Doç. Dr. Alev SINAR ÇILGIN

BURSA 2006

TEZ ONAY SAYFASI

T. C.
ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

..... Anabilim/Anasanat Dalı, ... Bilim Dalı'nda .....numaralı ....'nın hazırladığı".....
....." konulu ..... (Yüksek Lisans/Doktora/Sanatta Yeterlik Tezi/Çalışması) ile ilgili tez savunma sınavı, .../...../ 20.... günü …… - ……..saatleri arasında yapılmış, sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda adayın tezinin/çalışmasının ……..(başarılı/başarısız) olduğuna ……(oybirliği/oy çokluğu) ile karar verilmiştir.

Sınav Komisyonu Başkanı
Akademik Unvanı, Adı Soyadı
Üniversitesi

Üye (Tez Danışmanı)
Akademik Unvanı, Adı Soyadı
Üniversitesi

Üye
Akademik Unvanı, Adı Soyadı
Üniversitesi

Üye
Akademik Unvanı, Adı Soyadı
Üniversitesi

Üye
Akademik Unvanı, Adı Soyadı
Üniversitesi

Anabilim Dalı Başkanı
Akademik Unvanı, Adı Soyadı

...../...../ 20.....
Enstitü Müdürü
Akademik Unvanı, Adı Soyadı

ÖZET

Yazar	: Nurullah ULUTAŞ
Üniversite	: Uludağ Üniversitesi
Anabilim Dalı	: Türk Dili ve Edebiyatı
Bilim Dalı	Yeni Türk Edebiyatı
Tezin Niteliği	: Doktora Tezi
Sayfa Sayısı	: XI+438= 449
Mezuniyet Tarihi	: …. /…. / 2006
Tez Danışmanı	: Doç. Dr. Alev Sınar ÇILGIN

TÜRK ROMANINDA İNTİHAR

Bu çalışmada, 1872-1960 yılları arasında yazılmış 126 romanda intihar olgusunu inceledik. Girişte intihar hakkında genel bilgi verdikten sonra intiharın felsefe, sosyoloji, psikoloji, din boyutunu ele aldık. Genel olarak kişileri intihara sürükleyen sebepler, intihar edenlerin yaş, cinsiyet, medeni durum, meslek, eğitim düzeylerini de araştırdık. İntihar edenleri bu eyleme sürükleyen sebepleri ve tercih ettikleri yöntemler hakkında da bilgi verdik. İntihar edenlerin ölmeden önce yazdıkları notlardan alıntılar yaptık.

İki Bölümde incelediğimiz bu çalışmanın birinci bölümünde, Dünya ve Türk edebiyatlarında intihar olgusunun önemini belirterek intihar eden edebiyatçıları tanıttık. Batı romanlarında intiharın işlendiği romanlardan kısaca bahsettikten sonra Türk Edebiyatında intiharla ilgili yazarlar hakkında bilgi verdik. Türk romanında intiharın ele alındığı ikinci bölümü 12 başlıkta inceledik. Bu bölümün ilk başlığında "Türk Romanında Gerçekleşmemiş İntiharları" konu edindik. Bu başlıkta, romanlarda karşılaştığımız intihar düşüncesi, intihar tavsiyesi, intihar tehdidi ve intihar girişimini değerlendirdik. Diğer başlıklarda ise roman karakterlerini intihara sürükleyen psikolojik, felsefî, ve sosyolojik sebepler üzerinde durduk. İntiharların daha çok depresyona bağlı olarak geliştiğini gördük bazı intiharlarda ise intihar eden kişinin cinnet geçirdiğini tespit ettik. Bu karakterlerin intihar ederken seçtikleri yöntem, zaman ve mekânları değerlendirdik. Çalışmamızın sonuna intihar eden karakterlerin eğitim, meslek, yaş, cinsiyet ve aile yapılarını gösteren bir tablo ekledik.

Anahtar Sözcükler

İntihar Türk Romanı Türk Edebiyatı Psikoloji

Depresyon

ABSTRACT

Writer: : Nurullah ULUTAŞ
University: : Uludağ University
İnstitute: : İnstitute of Social Sociences
Department: : Turkısh Language and Literature
Quality of The Thesis : Ph. d. Thesis
Number of The Pages: : XI+438= 449
Date of Graduation: : …. /…. / 2006
Advisof of The Thesis: : Doç. Dr. Alev Sınar ÇILGIN

SUICIDE IN THE TURKISH LITERATURE

In this study, we have researched the concept of suicide in 126 novels, all written between the years 1872-1960. After giving general information about suicide in the introductory part, we have put emphasize on the philosophical, sociological, phychological and religious aspect of suicide. We have also researched the reasons in general, that lead people to commit suicide and the age, sex, marital status, occupation and training level of those who have committed suicide. In addition, we have presented information about the factors pushing people howards suicide and the ways they have chosen to commit this act. We have cited the notes that those who have committed suicide wrote before death.

In the first part of this study consisting of two parts we have made well known the writers of literature who have committed suicide, stressing the importance of the suicide concept in the world and Turkısh literature. After pointing out the novels in which suicide has been committed in the west novel, we have given information about the writers associated with suicide in the Turkısh literature. We have studied the second part that deals with in Turkısh novel in 12 different sections In the first section of this part we have dwelled on the "The suicide not committed in the Turkısh Novel". In this section we have assessed the thought of suicide in the novels, suicide advice, threat and attempt. In the other section we have dwelled on the phychological, philosophical, political and sociological factors that lead the character in the novel to suicide. We have realized that the acts of suicide are mostly related to depression and in some cases we have noticed that the one who has committed suicide has lost control of his mind. We have assessed the place, time and method that these characters have chosen while commitling suicide. In the end of our study we have added a chart showing the family structure, sex, age, occupation and training of the characters in the novel who have committed suicide.

Key Words

Suicide Turkısh Novel Turkısh Literature Phychological

Depression

ÖNSÖZ

İntihar en eski çağlardan günümüze kadar gelen ve hemen her toplumda görülen bir eylemdir. Bu eylem kimi toplumlarda erdemin yansıması olarak kabul görse de genel anlamda olumsuz karşılanan anormal bir eylem biçimidir.

Ayrı görüşler olsa da intiharın tanımında ortak görüş, *kişinin bilerek ve isteyerek kendi canına kıyması* şeklindedir. İntihar, insanoğlunun üç tür ölümünden biridir. İlki biyolojik ömrün bitimiyle organların iflası, ikincisi kaza veya cinayet, üçüncüsü de intihardır. İnsanlar değişik sebeplerle intihar ederler. Kimi söylenen bir sözü gururuna yediremez, kimi de yıllarca acı çektiği hastalığına çare bulamayınca intihar eder. İnsan, bazen yoksulluktan, bazen aşk yüzünden, bazen namus yüzünden, bazen de siyasî sebeplerle kendisini öldürür. Bazen işlediği bir hatanın cezasını kendi eliyle vermek, bazen de toplumdaki bireyleri cezalandırmak; ölümüyle onlara acı ve vicdan azabı tattırmak için intihar eder.

İntihar, her anlamda bir sorundur. Yalnız tıpla ilgili bir sorun olmayıp felsefî, biyolojik, psikolojik, sosyolojik ve edebî yansımaları da olan ciddi bir sorundur. Hayatın "saçma" olduğunu ve intihar etmek gerektiğini savunan filozoflar; intiharın bu "saçmalığa" katkıda bulunacağını; bu yüzden intihardan da kaçınmak gerektiğini söylemişlerdir. Psikolojik anlamda depresyona uğrayan bazı insanlar, çelişkilerinin, acılarının ve çıkmazlarının çaresizliğini intihara sığınmakla ararlar. Bireyin kendini öldürmesi toplumdaki diğer insanları etkileyerek toplum düzenini de bozduğu için intihar, aynı zamanda sosyolojik bir sorundur. İntihar hemen bütün dinler tarafından yasaklanmıştır. Din, intiharı insanın kendini yaratan Allah'a isyanı olarak algılamış ve intihar eden kişi için dinî tören yapılmasını hoş karşılamamıştır.

İntihar üzerine yapılan çalışmaları incelediğimizde, bu çalışmalarda konunun sadece tıbbî, sosyolojik ve psikolojik yönüyle ele alındığını tespit ettik. Edebî anlamda ise tespit edebildiğimiz iki çalışma oldu. Bunlardan biri yalnızca Tanzimat Dönemi'ni, bazı romanlar atlanarak kapsayan bir çalışma[1]; öteki ise Cumhuriyet Dönemi'ni de kapsayan; yine çok

[1] Mesut Tekşan, *Tanzimat Romanında İntihar Olaylarının Psikolojik ve Sosyal-psikolojik Sebepleri,* Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara, 1988.

sayıda romanın atlandığı bir başka çalışmadır[2]. Edebî anlamda özgün bir çalışmanın, ancak sınırlı bir dönemin ayrıntılı olarak ele alınması, intiharın diğer disiplinlerle ilişkisinin ortaya konması, bireyi intihara sürükleyen sebeplerin temellendirilmesiyle ortaya çıkacağına olan inancımız bizi bu çalışmayı yapmaya itmiştir. Bu çalışmamızda edebî esere yansıyan intiharın psikoloji, sosyoloji ve felsefe disiplinleriyle ilgisini de tespit ederek bireyi intihara yönelten sebepleri ortaya koymaya çalıştık. Bu sebepleri tahlil ederken gerek düşünce ve girişim planında kalan, gerekse gerçekleşmiş intiharların psikolojik alt yapısını oturtmayı amaçladık Çalışmamızda 1872 – 1960 yıllarını içeren ve roman türüyle sınırlanan bir bakış açısıyla konuyu irdelemeyi uygun bulduk. Bu çalışmayı 1960'la sınırlamamızın en önemli sebebi, 1960 sonrası yazar ve eser artışına ek olarak Türkiye'nin değişen sosyal ve siyasî yapısının edebiyata yansıması ve değişen bu yapı içinde intiharın da önceki dönem romanlarında ele alınandan farklı bir görünüm arz etmesidir. 1960 sonrası Türk edebiyatında siyasî / politik intiharlara da rastlanır. 1960 sonrası Türk romanına yansıyan intihar olgusunun bir başka çalışma konusu olacağını düşündüğümüz için çalışmamızı 1960'la sınırladık. Türk romanında intihar olgusunu sağlam bir zemine oturtmak için, çalışmamızın giriş bölümünde, Batı romanında intihar olgusunu ele alan romanlardan da kısaca bahsettik. Giriş bölümünde intiharın tanımları ve çeşitli bilimlerin intihara bakış açılarını verdikten sonra gerek bu bölümde, gerekse romanları incelediğimiz kısımda, yeri geldikçe uzman görüşlerine yer vermeye çalıştık. Bunu yaparken yazarın romanında kurguladığı intihar olgusunu bilimsel bir bakış açısıyla temellendirmeyi amaçladık.

Çalışmamızı giriş bölümü hariç, iki ana bölümde topladık. İlk bölüm edebiyat - intihar ilişkisini içerirken, 12 ana başlıklı ikinci bölüm incelediğimiz romanlarda ele alınan intiharları analiz etmeyi amaçlayan bölümdür. İkinci bölümün ilk başlığında, düşünce planında kalıp, eyleme dönüşmeyen intiharları irdeledik. İntihar Düşüncesi, "İntihar Girişimi", "İntihar Tehdidi" gibi alt bölümlerde bu olgunun eyleme dönüşmeden önceki görünümünü ele aldık. İkinci başlık, bireyin ölüm, kavuşamama, terk edilme, karşılıksız aşk, yasak aşk, sadakat gibi nedenlerle sevgilisi uğruna gerçekleştirdiği intiharları içermektedir. Üçüncü başlık, kişinin bağlılığını ispat etmek için gerçekleştirdiği intiharları kapsamaktadır. Bu başlıkta ele

[2] Sebahattin Aslan, *Genel Hatlarıyla Türk Romanında İntihar,* Harran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Urfa, 1998.

aldığımız kahramanlar, sevgililerini sözle ikna edemeyince, intihar edip, onların uğrunda gerekirse canlarını verebileceklerini gösteren karakterlerdir. Dördüncü başlık iki alt başlığı olan "Cezalandırmak Amacıyla Gerçekleştirilen İntiharlar" bölümünü kapsamaktadır. İlk kısım, işlediği bir hatadan dolayı yaşamayı hakketmediğini düşünen ve cezasını kendi eliyle vermek için intihar eden bireyleri, ikinci kısım, topluma duyduğu nefreti kendi bedenine yönelterek intihar edip, toplum bireylerine vicdan azabı çektirmek suretiyle onları cezalandıran kişilerin intiharını kapsamaktadır. Beşinci başlık, "Aklî Dengenin Bozulması Sonucu Gerçekleştirilen İntiharlar"ı kapsamaktadır. Bu başlıkta yaşadığı bir acı veya şoktan dolayı depresyona girip cinnet geçiren, ardından intihar eden bireyleri ele aldık. Altıncı başlık, "Namus Uğruna Gerçekleştirilen İntiharlar" başlığını taşımaktadır. Burada namusunun kirlendiğini düşünen bireyin, toplumda namusu lekelenmiş biri olarak yaşamaktansa, intiharı tercih etmesini değerlendirdik. Yedinci başlıkta, "Kıskançlık Duygusundan Kaynaklanan İntiharlar"ı işledik. Sekizinci başlık, kişinin "Suçluluk Psikolojisi ve Mahkûm Olma Korkusuyla Gerçekleştirdiği İntiharlar"ı kapsamaktadır. Burada da mahkûm olmamak için bireylerin intihar ettiği roman kahramanları tahlil edilmiştir. Dokuzuncu başlıkta, "Kişinin Gururunun Kırılmasından Kaynaklanan İntiharlar"ı ele alarak, aşırı gururun insana ne gibi zararlar vereceğini açıklığa kavuşturmaya çalıştık. Onuncu başlıkta, "Ekonomik Çöküş ve Yoksulluk Sonucu İntihar Eden Bireyler"in durumunu inceledik. Onbirinci başlıkta, "Kaderine İsyan Eden Bireyin Gerçekleştirdiği İntiharlar"ı ele aldık. Bu kısımda toplumdan soyutlanmanın sosyal bir varlık olan insanoğlunu nasıl intihara kadar sürükleyebildiğini inceledik. Gelenek göreneklerin, toplum kurallarının baskısı sonucu gerçekleştirilen intiharları iseon ikinci başlıkta ele aldık.

İntihar olgusunu bu başlıklar altında ele alırken kronolojiyi göz önünde bulundurduk. Tanzimat Dönemi'nden Cumhuriyet Dönemi'ne uzanan çizgide hemen her dönem romanının sahip olduğu koşulların etkisiyle intihara geniş yer ayırdığını tespit ettik. Topluma yabancılaşmanın etkisiyle yalnızlığa itilen insanoğlunun git gide kendi kaderine terk edildiği, çaresizleştirildiği, depresyona sürüklenerek intiharın kucağına itildiği sonucuyla karşılaştık. Beşir Fuad'ın intiharıyla başlayıp *Tutunamayanlar*'ın Selim'inin kaçış intiharıyla gelişen çizgide Türk insanının intiharına eğitimin ve teknolojik gelişimin çare olamadığını fark ettik. Ahmet Midhat Efendi ve Hüseyin Rahmi Gürpınar gibi popüler romancıların sıradan intihar

kurguları ile Ahmet Hamdi Tanpınar ve Nihal Atsız gibi yazarların üzerinde çalışılmış ve estetize edilmiş roman kurgularıyla karşılaştırıldığında intihar olgusunun romanlara yansımasında bile betimleyici öğelerle sanatkârane bir görünüm kazanan Türk romanının gelişim çizgisinin tespit edilebileceğini fark ettik.

Çalışmamızın sonuna, işlediğimiz romanlarda kronolijiye uygun olarak intihar eden karakterlerle ilgili özellikleri gösteren bir çizelge ekledik. Bunu yapmaktaki amacımız, çalışmanın içeriğine girmeden sadece bu çizelgeye bakarak çalışmamızın ana hatlarıyla ilgili bir fikir vermekti. Çalışmamızda, sadece Türk edebiyatının önde gelen yazarlarının romanlarını değil Mehmet Vecihi, Ayşe Zekiye, Mehmet Celal, R.Adil Nami, Osman Paşazade Ahmet, Ahmet Reşat, S.Abdullah, Giritli Halil Zihni, A. Hasan, Kırımlı Sudi Süleymanof, Moralizade Vassaf, R. Namık, Derviş Kaptanzade, Ali Sami, Orhan Midhat, İzzet Melih, Mükerrem Kâmil Su, Kerime Nadir, Güzide Sabri... gibi arka planda kalan yazarların romanlarını da dahil ederek tezimizi sağlam bir temele oturtmayı amaçladık.

İncelenen eserlere ulaşmak için Ankara Millî Kütüphane, İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi, Beyazıt Devlet Kütüphanesi, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Atatürk Kütüphanesi, Erzurum Seyfettin Özege Kütüphanesi, İzmir Ege Üniversitesi Kütüphanesi, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Kütüphanesi, Bursa Yazma Eserler Kütüphanesi, Setbaşı Kütüphanesi ve Uludağ Üniversitesi Kütüphanesi'nden yararlandık. Ulaşabildiğimiz eserlerin 1. baskısını esas almaya çalıştık. 1. baskısına ulaşamadığımız eserlerin 2. veya 3. baskısından alıntılar yapmaya çalıştık. Okuyucunun rahat ulaşamayacağı romanlardaki alıntıları geniş tutarak, bu romanlara dair geniş malûmat vermeyi amaçladık.

İntihar olgusunun Türk romanına yansımasını ele aldığımız bu çalışmanın, özelde 1960 sonrası Türk romanında intihar olgusunun ele alınacağı, genelde Türk romanıyla ilgili değişik konulardaki çalışmalara kaynaklık edeceğine inanıyoruz.

Çalışmamızın hazırlanması esnasında, özel kütüphanesindeki romanlardan yararlanmamızı sağlayan Sayın Doç. Dr. Osman Gündüz'e, yöntem ve tavsiyeleriyle bizden desteklerini hiçbir zaman esirgemeyen, gerek ders gerekse tez aşamasında her zaman yanımızda olan, karşılaştığımız her sorun karşısında tecrübe ve bilgisiyle bize yol gösteren, zamanını

bizden esirgemeyen saygıdeğer hocamız Doç. Dr. Alev Sınar Çılgın'a teşekkürü bir borç biliriz.

İÇİNDEKİLER

TEZ ONAY SAYFASI.....II
ÖZET.....III
ABSTRACT.....IV
ÖNSÖZ.....V
İÇİNDEKİLER.....IX
KISALTMALAR.....XI
GİRİŞ.....1
Felsefe – İntihar İlişkisi.....7
Psikoloji – İntihar İlişkisi.....9
İntihar Sosyolojisi İlişkisi.....12
İntihar – Din İlişkisi.....15
İntihar ve Yaş Arasındaki İlişki 18
İntiharın Cinsiyet ve Medeni Hâl İle İlişkisi.....20
İntihar ve Meslek.....22
İntiharın Mevsim ve Zamanla İlişkisi.....22
İntihar Yöntemleri.....23
Savaş ve İntihar.....25
İntiharın Sebepleri.....27
İntihar Notları.....32
İntihar ve Eğitim.....35
I. BÖLÜM
EDEBİYAT VE İNTİHAR.....36
A. Batı Edebiyatı ve İntihar.....37
B. Türk Edebiyatı ve İntihar.....47

II. BÖLÜM
TÜRK ROMANINDA İNTİHAR OLGUSU.....61
1. DÜŞÜNCE PLANINDA KALIP EYLEME DÖNÜŞMEYEN İNTİHARLAR.....62
a. İntihar Düşüncesi.....62
b. İntihar Girişimi.....105
c. Tehdit Unsuru Olarak İntihar.....148

ç. İntihar Tavsiyesi.....156
2. SEVİLEN VARLIK UĞRUNA GERÇEKLEŞTİRİLEN İNTİHARLAR.....164
a. Ölüm.....166
b. Kavuşamama.....182
c. Terk Edilme.....215
ç. Karşılıksız Aşk 231
d. Yasak Aşk.....243
3. BAĞLILIĞI İSPAT ETMEK AMACIYLA GERÇEKLEŞTİRİLEN İNTİHARLAR.....251
4. CEZALANDIRMAK AMACIYLA GERÇEKLEŞTİRİLEN İNTİHARLAR.....265
a. Kişinin Kendisini Cezalandırmak Amacıyla Gerçekleştirdiği İntiharlar.265
b. Kişinin Geride Kalanları Cezalandırmak Amacıyla Gerçekleştirdiği İntiharlar.....294
5. AKLÎ DENGENİN BOZULMASI (CİNNET) SONUCU GERÇEKLEŞTİRİLEN İNTİHARLAR.....316
6. NAMUS UĞRUNA GERÇEKLEŞTİRİLEN İNTİHARLAR.....327
7. KISKANÇLIĞIN NEDEN OLDUĞU İNTİHARLAR.....347
8. SUÇLULUK PSİKOLOJİSİ VE MAHKÛM OLMA KORKUSUYLA GERÇEKLEŞTİRİLEN İNTİHARLAR.....353
9. KİŞİNİN GURURUNUN KIRILMASI YÜZÜNDEN GERÇEKLEŞTİRDİĞİ İNTİHARLAR.....373
10. EKONOMİK ÇÖKÜŞ VEYA YOKSULLUĞUN NEDEN OLDUĞU İNTİHARLAR.....377
11. KADERE İSYAN SONUCU GERÇEKLEŞTİRİLEN İNTİHARLAR.....389
a. Kadere İsyan Sonucu Gerçekleştirilen İntiharlar.....389
b. Umudunu Yitiren Bireyin İntiharı.....395
12. TOPLUMSAL BASKI SONUCU GERÇEKLEŞTİRİLEN İNTİHARLAR.....398
a. İftiraya Uğrayan Kişinin İntiharı.....398
b. Gelenek Göreneklerin Neden Olduğu İntiharlar.....400
SONUÇ.....414
TABLO.....418
KAYNAKLAR.....421
ÖZGEÇMİŞ.....438

KISALTMALAR

Kısaltma	Bibliyografik Bilgi
a.g.e.	Adı Geçen Eser
a.g.m.	Adı Geçen Makale
a.g.tz.	Adı Geçen Tez
b.a.	Eserin bütününe atıf
Bkz.	Bakınız
Çev.	Çeviren
s.	Sayfa
S.	Sayı
ts.	Basım tarihi yok
y.y.	Basım yeri yok
c.	Cilt
nr.	Numara
b.	Baskı
y.b.d.	Yazarı belli değil
y.a.y.	Yayınevi adı yok
Doç.	Doçent
Dr.	Doktor

GİRİŞ

İntihar, ruh sağlığı (depresyon, alkol bağımlılığı, şizofreni, kişilik bozukluğu…) ve toplumsal değişiklikler (göç, terör, çarpık kentleşme, sanayileşme, ekonomik krizler…) ile ortaya çıkan bir hastalıktır. Aslında günümüzde bile intiharı tanımlarken sorunlar yaşanmaktadır. Onu akıl hastalığı olarak kabul edenler olduğu gibi psikolojik değişimler sonucu başvurulan, kişinin kendisine yönelik işlediği bir cinayet olarak kabul edenler de vardır. İntiharın Türk romanına yansımasını irdelemeden önce intiharı tanımlamanın ve çeşitli bilimlerle ilgili görünümlerini sıralamanın gerekliliğine inanıyoruz.

İnsanlık tarihi kadar eski olan intihar eylemi, orta çağda Latince'de "kendini öldürme, katletme" anlamında, "sui homicidia" veya "sui ipisus homicidium" deyimleriyle karşılanıyordu. Fransızca ilk defa 1737 yılında Abbé Desfotaines tarafından "Suicidium" olarak kullanılan intihar; 1762'de *Dictionairre de L'Académie*'de yer almıştır. İngilizce'de "Suicide" sözcüğüyle karşılanan intihar Türkçe'ye ilk defa Tanzimat Dönemi'nde girmiştir. *Vankulu Lûgati* (1170) ve *Burhan-ı Katı* (1287)'da rastlanılmayan intihar kelimesi, Arapça, "kurban" anlamına gelen "nahr"sözcüğünden türemiştir.[3]

İntihar, Şemsettin Sami'nin *Kamûs-ı Türkî* adlı sözlüğünde: Arapça "nahr"den, masdar. İfti'âl, katl-ı nefs. İtlâf-ı nefs. Kendi kendini öldürme"[4] olarak; Mustafa Nihat Özön'ün *Osmanlıca - Türkçe Sözlüğü*[5] ve Ferit Devellioğlu'nun *Osmanlıca – Türkçe Lûgat* 'inde : "Nahr'den kendini öldürme[6]; Türk Dil Kurumu'nun *Türkçe Sözlüğü*'nde: " Bir kimsenin toplumsal ve ruhsal sebeplerin etkisiyle kendi hayatına son vermesi "[7] biçiminde tanımlanmaktadır.

Emile Durkheim, intiharı şöyle tarif eder: "Ölen kişi tarafından ölümle sonuçlanacağı bilinerek yapılan olumlu ya da olumsuz bir edimin doğrudan dolaylı sonucu olan her ölüm

---

[3] Nezahat Arkun, *İntiharın Psikodinamikleri*, İstanbul, Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul, 1978, s.25
[4] Şemsettin Sami, *Kamûs – ı Türkî*, Çağrı Yayınları İstanbul, 1995, s. 171
[5] Mustafa Nihat Özön, *Osmanlıca - Türkçe Sözlüğü,* İnkılâp Kitabevi, İstanbul, 1959, s..343
[6] Ferit Devellioğlu, *Osmanlıca – Türkçe Lûgat,* Aydın Kitabevi Yayınları , Ankara 1993, s. 443
[7] *Türkçe Sözlük*, c.2, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 1988, s. 712

olayına intihar denir. İntihar girişimi ise yukarıdaki biçimde tanımlanan; ama ölüm sonucu doğmadan durdurulan edime denir."[8]

Halbwachs, Durkheim'in tanımına şunu ekler: "Kendisini öldürmek niyetiyle olay kurbanı tarafından yapılan bir aksiyonun sonucu olan her ölüm intihardır." Delmas ise olayı bilinçle ilişkilendirerek şöyle der: "İntihar, aklı başında bir insanın yaşamakla ölmek arasında bir seçme yapabileceği halde her türlü ahlak baskısı dışında ölümü seçip kendisini öldürmesidir."[9]

İntiharla ilgili tanımlamalar bunlarla sınırlı değildir. Yukarıda da işaret ettiğimiz gibi intiharı bir tür akıl hastalığı olarak kabul edenler de vardır. İntiharın akıl hastalıklarının tüm özelliklerini taşıdığına inanan Esquirol: "İnsan ancak delirdiğinde yaşamına kıyar; intihar edenler de delidirler."[10] der. Otta Rank ise intiharı anksiyeteden kaçış, yani canlının en mutlu olduğu ana rahmine geri dönme isteği olarak tanımlar.[11] Akıl hastalığının kalıtsal olduğu düşünülürse intihar eden akıl hastalarının çocuklarının intiharı, kalıtsallığın intiharda mı akıl hastalığında mı olduğu sorusunu ortaya çıkarır. İntihar, insanoğlunun ölümle tanışma yollarından biridir. Çaresiz kalan insanoğlu yer yer sorunlarından kurtulmak, yer yer toplumu cezalandırarak ondan öç almak için intiharı tercih eder. İntihar, çaresiz kalan kişinin sorunlarından umutsuz bir kaçışı olarak değerlendirilebilir. Bu sorunlar kişinin kendisinden veya çevresinden kaynaklanabilir. Sonuçta kişi hiçbir çıkış yolu olmadığını, olaylar karşısında eli kolu bağlı kaldığını düşünmekte, umutsuzluk, karamsarlık ve çaresizlik içine düşmekte, gidişi değiştirecek güçten yoksun kaldığını görmektedir. Kendini ezilmiş, köşeye sıkıştırılmış hissetmekte, duyduğu öfkeyi dışa boşaltamadığı için kendine yöneltmektedir. Özkıyıma kalkışması hem kendini cezalandırma, hem de bu duruma düşmesine neden olanlardan bir öç alma davranışıdır. İntihar, kendine acı vererek kasıtlı yapılan bir ölüm şeklidir. Edwin Schneidman, intiharı "bilinçli olarak ve kişinin kendi kararıyla yaptığı davranış" olarak nitelendirmekte ve bunu yapan kişinin, "kendini anlatmak için intiharı tek çözüm yolu olarak"gördüğünü ifade etmektedir. İntihar tesadüfî bir şey ve anlamsız değildir.

---

[8] Emile Durkheim, *İntihar,* (Çev.Özer Ozankaya), Cem Yayınları, İstanbul, 2002, s.25
[9] Nezahat Arkun, *a.g.e.*, s.26
[10] Emile Durkheim, *a.g.e.*, s.40
[11] Mustafa Seydioğlu, *İntihar Girişiminde Bulunan Kişilerin Sosyodemografik Özelliklerinin İncelenmesi Depresyon ve Sosyal Destek Algısı Açısından Değerlendirilmesi,* Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Psikiyatri Ana Bilim Dalı -Van 2002, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), s. 19

Problemlerden kaçma şeklidir.

İnsanların hayatları dört tip ölümle son bulur. Bunlar: Doğal ölüm, intihar, kazayla ölüm ve öldürülmedir. Yapılan tanımlamalarda intiharla ölüm biçimi, kişinin kendisini bilinçli olarak öldürme eylemi olarak görülmektedir. İntihar, tarih boyunca topluma önderlik eden karakterlerle birlikte anılan bir kavram olmuştur: "Romalı devlet adamı ve filozof Seneca (M.Ö. 4 – M.S. 65) Roma imparatoru Neron tarafından komplo kurmakla suçlanmasının ardından kendi hayatına son vermeye zorlandı. Üç yıl sonra Neron da intihar etmeye zorlandı."[12] "Dante, yaklaşık yedi yüzyıl önce yazdığı *İlahi Komedya*'nın cehennemi anlattığı bölümünde, intihar edenlere korkunç bir kaderi layık görmüştü. Cehennemin yedinci katına mahkûm edilen, kanayan ağaçlara dönüştürülen intihar edenlerin lanetlenen ve sonsuza kadar huzur bulamayacak olan ruhları, aralıksız bir ıstıraba maruz bırakılmış, bu ruhlar Harpyalar'a amansızca yem olmuşlardır. "Delice bir vahşet" içinde kendini öldürmüş olanlar, Cehennem'de ikamet eden herkesten farklı olarak dünyevî insan şekillerini kullanmaktan yoksun bırakılmışlardır."[13]

İnsanlık tarihi kadar eski olan intihar eylemi, ahlakçıların çoğu tarafından hoş karşılanmazken ve intihar edenler çeşitli sebeplerle mahkûm edilirken[14] bu eylem,savaşçı toplumlarda kahramanlığın ve cesaretin sembolü olarak görülmüştür. Massachusetts Püritenleri ve eski Amerikan kolonicileri, intihar edenlere sadece günahkâr değil suçlu muamelesi de yapmışlardır; fakat zaman geçtikçe halkın tutumu ve yasalar değişmiştir.

İntihar, İngiltere ve Galler'de 1961, İrlanda'da ise 1993'e kadar suç olarak kabul edildiği halde birçok Avrupa ülkesi intiharı XVIII. ve XIX. yüzyılda suç olmaktan çıkarmıştır. Tıbbî ve psikolojik araştırmalar sonucunda öğrenilenlerle orantılı olmasa da son yıllarda

---

[12] Kay Redfield Jamison , *Erken Çöken Karanlık* (Çev.Emine Bademci), Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 2004, s.23

[13] Kay Redfield Jamison , *a.g.e.*, s. 28

[14] 1. Kendini öldüren kişi topluma haksızlık etmektedir. 2. İntihar, bir zayıflık, kolaya kaçan bir çözüm,bir korkaklıktır; 3.İntihar, Tanrı'ya karşı görevlerimizin çiğnenmesidir; 4.İntihar, kişinin kendisine uyguladığı bir acımasızlıktır; 5. İntihar, doğaya aykırı bir davranıştır; 6. İntihar, ortak duygunun devredilemez olmasını istediği ve çok benimsediği bir ilkeye karşıdır; 7. Modern toplumlarda, intiharın toplumsal yönden onaylanmazlığı, bu toplumların insan kimliğinin saygınlığa atfettikleri önem yüzünden daha da yaygınlaşmıştır; 8. İntihar, sürekli bir tehlike oluşturmaktadır, çünkü kendisini öldürmekte kararlı olan kişi, önemsiz bir neden yüzünden hemcinslerinin yaşamına kastetmekte duraksamayacaktır; 9. İntihar, şeyleri göreceleştirme yetersizliğinden kaynaklanmaktadır. Ama intihara karşı ileri sürülen bütün bu gerçekler arasından bir tanesi bile yoktur ki, bazı çağdaş ahlakçılar tarafından çürütülmemiş olsun. Bazı ahlakçılar, intiharların birbirine benzemedikleri ve de ahlakî değerlendirmenin her durumun özerkliğine göre değişmek zorunda olduğu düşüncesini açıklıkla dile getirmektedirler.'' (Erıc Volant, *İntiharlar Sözlüğü,* (Çeviren:Turhan Ilgaz*)* Sel Yayıncılık, İstanbul, 2005 s. 49)

insanların intihara bakışı farklılaşmıştır.Yüzyıllarca sürmüş bakış açılarının insafsızlığı, toplumsal politikalar açısından ve daha fazlasıyla da kişisel yönlerden hâlâ günümüzü etkilemektedir.[15] Vikingler'de ise intihar cennete girmenin pasaportu kabul edilirken yaşlılıktan veya hastalıktan ölenler aşağılık kimseler olarak görülüyordu.[16] Emile Durkheim'in *İntihar* adlı eserinde Danimarkalılar'ın da intiharı erdemliliğin koşulu olarak gördükleri belirtilir.[17] Hint geleneklerinde de kadınlar ölen kocalarının ardından kendilerini yakarlardı. Keos'da yaşlılar, düzenlenen törenlerde güle oynaya baldıran zehiri içerlerdi. Troglitler ve Ser'ler de aynı yöntemlere başvururlardı.[18]

İlkel toplumlarda üç çeşit intihar vardı:

1. Yaşlılığın eşiğine ulaşan ya da hastalığa yakalanan erkeklerin intiharı

2. Kocası ölen kadınların intiharı

3. Başkanlarının ölümünden dolayı maiyetindekilerin intiharı.

Durkheim 1817 yılında, Hindistan'ın Bengal eyaletinde 706 kadının kocalarının ölümünden sonra intihar ettiklerini anlatır.[19]Tarihte olduğu gibi son yıllarda da toplu intiharlarla da karşılaşmak mümkündür.[20] Çin'deki Kültür Devrimi de intihar olaylarını

---

[15]Örnek olarak, Anglikan Kilisesi dua kitabı'nın Kay Redfield Jamison'daki kopyasında, aynı anda hem teselli ayini hem de eski bir alışkanlık olan defin törenlerini anlatan bölümün girişindeki küçük puntoyla yazılmış kısımda şöyle deniyor: "Ben diriliş ve hayatım... ey ölüm, zehirli iğnen nerede?" Arkaik tabu ve dışlamaları hatırlatan suçlayıcı bir kısım da vardır. Kitap, Ölünün Defni Hakkındaki Emirler'in "vaftiz edilmeden ölenler, aforoz edilmişler ve elleriyle kendilerine vahşi şeyler yapmış olanlar için uygulanamayacağını" açıkça ifade ediyor."(Kay Redfield Jamison , *a.g.e.*, s. 31)

[16] Vikingler'in cenneti, "Şiddet yoluyla ölümü seçenlerin salonu" olarak, "Valhalla" adıyla anılan salonda düzenlenen törene Tanrı Odin başkanlık ederdi. Bu törende en büyük onur ve en önemli koşul savaşta ölmekti sonra da intihardı. Yaşlılıktan veya hastalıktan ölenler aşağılık kimseler olarak görülür ve Valhalla'ya sonsuza dek alınmazdı. İglulik Eskimoları ve Marquesas adalarında oturan yerliler "İgluliklerin Gün Ülkesi" adını verdikleri cennete pasaport olarak kestikleri yürekleriyle kavuşacaklarına inanırlardı.(A. Alvarez, *İntihar- Kan Dökücü Tanrı*, (Çev.Zuhal Çil Sarıkaya), Öteki Yayınevi, Ankara 1999,s.61-62)

[17] "Danimarkalı savaşçılar yaşlılık ya da hastalık nedeniyle yatakta ölmeyi utanç verici görmüşler ve bu yüz kızartıcı durumdan sakınmak için intiharı seçmişler. Bunun gibi Gotlar da doğal ölümlerle ölenlerin, zehirli hayvanlarla dolu mağaralarda sonsuza dek baygın kalmaya yazgılı olduklarına inanıyorlardı."(Emile Durkheim, *a.g.e.*, s.246)

[18] İrfan Özen, *İntihar,* Ozan Yayıncılık, İstanbul, 1997, s.15

[19] Emile Durkheim, *a.g.e.*, s.246,247

[20] Tasmanyalılar, barbarlığın arttığı bir dünyada yaşamayı alçakça görüp intihar ettiler. İspanyolların Yeni Dünya'yı keşfetmeleri ve buradaki insanların kökünü kazıma girişimlerine dayanamayan binlerce yerli halk intihar etti. İsviçre'de Güneş Tapınağı Tarikatı'nın 16 üyesi 25 Aralık 1995 tarihinde; 1994 yılında ise Kanada ve İsviçre'de 53 tarikat üyesi intihar etti. (İrfan Özen, *a.g.e.*, s.17)

körüklemiştir.[21]

İnsanların kendi özgür iradeleriyle kendi benlerine yönelttikleri saldırganlık güdüsü Amerika Birleşik Devletleri ve Uzak Doğu ülkelerinden önce daha M.Ö.600 yıllarında Brahmanizm'e karşı olan Cainizm ideolojisinde de görülür. Cainizm'de, "Ben"in görünen âlemdeki yaşam biçiminden başka bir kuşatıcının varlık ağını yadsıyan; ama evrensel bir ruhun varlığını kabul eden görüşlere yer verilir. İsa'ya inananlarda ve diğer mistik inançlarda olduğu gibi insan sıkı bir perhize girer; yoksulluk, erdem sayılır; çıplak gezilir, tutkulardan arınılır. Hazcılığı yadsıyan bu insanlarda, kendini öldürmek en büyük erdemdir. "Ölüm niyeti" ve "Kararı" Cainizm'de "tutku"ya dönüşür. İntihar eden bir cainist, tıbbî müdahaleyle tekrar hayata döndürülse bile intihar aksiyonundan pişmanlık duymaz ve aynı bilinç eylemini tekrarlar.[22] İntihar, Grek medeniyetinde olumlu karşılanan bir eylemdir.[23]

Türkiye'de intihar üzerine ilk araştırmayı 1927 yılında Max Bonnafois yapmıştır.[24] I. Dünya Savaşı yıllarında intihar olaylarının arttığı gözlenir:[25] Fahrettin Kerim, konuyla ilgili

---

[21] "Çin'de Mao'nun yaptığı Kültür Devrimi'nde birçok şair ve yazar öldürülmüş veya intihar etmiştir. 1966-76 yılları arasında olan kültür devrimi sırasında ülkenin bütün aydınları İdeolojik Terbiye Kamplarına toplanmış, burada Mao'nun ideolojilerine göre beyinleri yıkanmaya çalışılmıştır. Mao'nun ideolojilerine uymayanlar, çok büyük baskı altına alınmış, Mao'nun sadık muhafızları tarafından öldürülmüş veya baskılarla bunaltılarak intihara sürüklenmiştir. İntihar edenlerden biri Çin'in ünlü yazarlarından Dıng-Tu'dur. Dıng-Tu, Çin komünist yönetiminin yayın organı olan *Halkın Günlüğü* gazetesinin yayın koordinatörü, bir numaralı adamıydı. Kültür Devrimi başlayınca Dıng-Tu kampa alınmış, burada intihar etmiştir. Kültür Devrimi sırasında intihar eden bir başkası Çin'in en büyük tarihçisi olan Jean-Buzen'dir."(Mahmut Kaşgarlı, "Çin'deki 'Kültür Devrimi'nde Birçok Kişi İntihar Etti", *Türk Edebiyatı,* S.242, Aralık 1993, s. 33)

[22] Cuci Han*, Felsefi İntihar ve Ötesi,* Kora Yayınları İstanbul,. 1997, s. 33-34

[23] "Yunanlılar, genç ölen insanlar Tanrıların sevgilisi olsun isterlerdi. Bu ise ancak Tanrıların gülünç dünyasına girmenin, sevinçlerin en arısını, yani duymanın ve bu yeryüzünde duymanın sevincini bir daha bulamamasıyla yitirmek olduğu kabul edilirse doğrudur. Sürekli olarak bilinçli kalan bir ruhun önünde şimdiki zaman ve şimdiki zamanların birbirlerini kovalaması, uyumsuz insanın ülküsü budur işte. Ama ülkü sözcüğü falsolu bir ses saklıyor burada. Onun iç ağrısı değil bu, uslamlamasının üçüncü sonucu yalnız. Uyumsuz üzerine gözlem, insandışının bunalımlı bilincinden yola çıkarak insan başkaldırısının tutkulu alevleri içinden yolunun sonuna gelir."(Albert Camus , *Sisifos Söyleni,* (Çev.Tahsin Yücel), Can Yayınları, İstanbul, 2004, s.69)

[24] Zeki Gezer, Belkıs İbrahimhakkıoğlu, "Edebiyatçı ve İntihar", *Türk Edebiyatı,* S. 242, Aralık 1993, s. 34

[25]"1916 – 1922 senesine kadar memleketimizde intihar vekayiinin çoğaldığını görüyoruz bu çoğalma emrazı akliye mütahasısları, içtimaiyatçıların nazarı dikkatini celbetti. M.Bonafous ve tarafımdan bu mesele hakkında konferans verildi ve neşriyat yapıldı. Bu tetkikat göstermiştir ki 1914 ten evvel memleketimizde bilhassa Türkler arasında intihar vekayii pek az görülen bir hadise idi. Son senelerde ise aşikâr bir tezayüt vardır. Bu çoğalmaya hususiyle İstanbul,'da şahit oluyoruz, memleketimizin diğer kısımlarında intihar vekayii İstanbul,'a nisbetle çok azdır. Yalnız şu son seneler içersinde Ankara, İzmir, Eskişehir gibi birkaç büyük şehrimizde münferit vekayia tesadüf ediyoruz, muhtelif seneleri tetkik ettiğimizde 1918 den itibaren İstanbul,'daki intiharların arttığını ve 1928 senesinde âzamî haddi bulduğunu sonra tekrar azalmaya başladığını görüyoruz. Bu artmaların sebebi nedir? Memleketimizde şimdiye kadar muayyen bir iktisat sistemi yoktu; Türkler arasında büyük iktisadî panikler, borsa oyunları görülmüyordu! Beynelmilel iktisat âlemi ile memleketimiz iktisadiyatı arasında vasıtalık edenler daha ziyade gayrı Türklerdi, binaenaleyh diğer memleketlerde olduğu gibi intihar tezayüdünü büyük

yazdığı bir makalede Türkiye'de insanların çok çeşitli sebeplerle intihar ettiklerini söyler.[26] Türkiye'de savaş sonrası başlayan sosyal psikolojinin bozulması, din kurumu ve aile kurumunun zayıflaması, modern hayata geçişle başlayan sosyal yozlaşma ve fikrî çelişki de intihar olaylarında artışa neden olmuştur.[27] Türkiye'deki intiharla ilgili önemli bir konu da kadın intiharlarıdır. Kadın intiharlarının yaygın görüldüğü yerlerden biri de Türkiye'dir. Türkiye'deki uzmanların araştırmalarına göre kadınlar, kendini ifade edememe, okutulmama, erken yaşlarda evlendirilme, çaresizlik, yoksulluk ve en önemlisi de sürekli şiddete maruz kalma, ırzına geçilme, ırzına geçenle evlenmeye zorlanma gibi nedenlerle intihara sürüklenmektedir. "(...) Oysa biliniyor ki Türkiye'de sistematik şiddete uğrayan kadın oranı %70'lerde seyrediyor. Bu oran şiddetin hemen her türünü kapsıyor. Dayak, öldürme, tecavüz, aşağılama gibi fiziksel şiddet türlerinin tümünü eğitimli / eğitimsiz bütün kadınlar yaşıyor."[28]

---

fiyat düşüklüğü ve esham buhranile alâkadar gösteremeyiz. Acaba yaşama seraitinin ağırlaşması bu hususta rol oynamakta mıdır? Gerçi evvelce refah içerisinde yaşamış bazı fertler hadisatın doğurduğu zaruretlere katlanamayarak intihar etmişlerdir."(Fahrettin Kerim, "Türkiye'de İntiharlar Meselesi", *Felsefe Yıllığı,* S.1, 1982, s. 166)

[26] "…Bizdeki intihar vekayii sebeplerini tetkik ettiğimiz zaman teessür ve iğbirar, aşk buhranı, ruh ve sinir hastalığını ön safta görüyoruz. Muhakkaktır ki umumî harp, insanların sinir cümlesini çok yormuştur. Harp psikolojisi olarak kayda şayandır ki harpten sonra umumî taharrüşiyet artmıştır. Bu yüzden keyif veren zehirlere karşı iptilâ çoğalmış, taharrüşiyetin artması huzuru da ihlâl etmiştir. Memleketimiz büyük inkılâplar geçirmiştir. Harp gibi bütün fikirleri bir nokta etrafında toplayan hadiseler esnasında intiharlar şüphesiz azdı. Fakat harp nihayet bulup mütareke senelerinin maneviyatı bozan, ruhlara azap veren derbeder hayatı başlayınca intihar salgını meydana çıkmıştır. İstiklâl harbinin bütün sinirleri gerdiği 1922 senesinde bu salgın bir tavakkuf devresine girmiş fakat zaferi müteakip Durkheim'in büyük meserretli hadiseler zamanında artar iddiasına uygun şekilde intiharın arttığına şahit oluyoruz. 1925 senesinde yeniden azalmıştır. 1925'ten sonra çoğalma artmıştır. 1929'da 231'i bulmuştur, bilhassa müntehirlere *nevropat, psikopat* ve *hysterikler* arasında çok tesadüf ediyoruz; şayanı dikkattir ki intiharlarla birlikte cinnet vekayii de çoğalmış ve mühim bir kısım vekayi mecanin arasında görülmüştür."(Fahrettin Kerim, a.g.m., s. 167)

[27] "Evvelâ umumî harbin yarattığı taharrüşiyet dolayısile iradî mukavemet zayıflamıştır, ufak bir tenbihe şiddetli reaksiyon verilmektedir, ikincisi evvelce şiddetli bir din terbiyesi vardı, kendi kendisini öldürmek en büyük günahtı. Sonra kadir ve Rezzak olan Allah'a şiddetli bir gönül bağı vardı. Tevekkül felsefesine müstenit olan bu bağ çözüldü. Örfî adetimizde şiddetli tahavvülât vücude getirildiği bir kısım insanlar şaşaladılar, diğer bir yaşama şeraiti vücude getirildi, kadın serbestiye kavuştu eskiden ailede koca ve erkek hakimiyeti vardı. Yeni kanunlar bunu değiştirdi, kadınlarımız eski terbiye ile yetişmişti, birden umumî hayata atılmaları, medenî kanunun bahşettiği serbesti ailede geçimsizlik doğurdu. Yeni hayata uyamamak, o hayatın doğurduğu fırtınalar sinirleri zayıf, iradî mukavemetleri noksan olanlarda intihara vesile olmuştur. Bilhassa aşk intiharlarında sirayet ve telkinin rolü pek ehemmiyetlidir. Sevgilisinden redde maruz kalan taraf yahut sefihane aşk neticesinde örtülemeyecek bir günahın meydana çıkması neticesinde izdivacın kabili husul olmadığını gören gençler en kolay halâs çaresini binayı tabiatı kendi elleri ile yıkmakta bulmuşlardır. Fakat aynı avamili içtimaiye sağlam sinirlileri yakalıyor. Binaenaleyh mesele bir zemin ve istidat işidir. Avamili içtimaiye en ziyade siniri zayıflar üzerinde müessir oluyor. 1928'den sonra intihar vekayii yeniden azalmağa başlamıştır, mütemadî konferanslar ve neşriyatın bu hususta müessir olması ihtimali mevcuttur. Bizdeki intiharlar en ziyade 29 – 30 sonra 10 –20 ve üçüncü olarak 30 – 40 yaşlar arasındadır. Şekli intihara gelince başta denize atlamak, bilek damarını kesmek; *Tienture diod* içmek, bıçakla yaralamak; asmak, tabancayı kalp üzerine ve beynine sıkmak suretile vuku bulmaktadır." (Fahrettin Kerim, a.g.m., s. 168)

[28] Cahide Günay, *İntihar,* Erişim Yayınları, İstanbul, 2005, s. 14

Son yıllarda Doğu–Güneydoğu Anadolu Bölgesi başta olmak üzere Türkiye'de namus cinayetleri ve intiharlar dikkat çekilmesi gereken bir konudur. Çoğu, tuzağa düşürülmüş genç kızlar ve kadınlar namuslarının kirlendiği gerekçesiyle kurulan aile mahkemeleri tarafından öldürüleceklerini bildiğinden intiharı tek çare olarak görürler. Bu intiharların bazıları da istemediği kişiyle evlendirilmek istenen genç kızların intiharıdır.[29]

İntihar–Roman ilişkisini irdelemeden önce intiharın çeşitli bilimlerdeki görünümünü tespit etmenin faydasına inanıyoruz.

Felsefe – İntihar İlişkisi

İntihar tüm eylemlerde olduğu gibi önce zihin mekanizmasının bu eylemi onaylamasıyla ortaya çıkar daha sonra eylem teşebbüse geçirilir. Bazen eylem teşebbüs anında durdurulur. İntihara yeltenen kişi, intihar düşüncesinden vazgeçebileceği gibi zaman zaman fiziksel birtakım engeller, dış koşullar, hesapta olmayan unsurlar da eylemin gerçekleşmesini önleyebilir.

Balina, akrep ve kurt gibi hayvanların da intihar ettikleri söylense bile genel anlamda intihar insanlara özgü bir davranış biçimidir. Felsefi anlamda intihar: " Öldürmenin ikinci betimlemesi, sujenin kendi özvarlık alanını, buyruğu ile yok sayarak kendi iktidarına son vermesidir. "Us- içi" öldürmeye yönelmiş bir hesaplaşmadır. Zihnindeki salt tasarım, yine objesi kendi olan, öz kimliğine yönelik saldırıdır. Tasarım ve aksiyonlaştırma onun altındaki güdümlü düşünceye ve güdümlü varlığına adanmış olduğu çobanlığına da reddir."[30] Birçok düşünüre göre insan, "varlığının çobanı"dır. Bu "çobanlığa" onu tutsak eden yaşama güdüsüdür. Nietzsche, Camus ve onları izleyenler intihar terminolojisini "hiçliğin hürriyeti" olarak betimlerler. Onlara göre her şey "hiçlik"tir.[31] Onlar intihar eden kimsenin kendi varlık evrenini kesinlediğine inanır.[32] Schopenhauer, insanın dünyaya gelmesini yadırgar, intiharın da çare olmadığını savunur.[33]

---

[29] Bkz. Cahide Günay, *a.g.e.*, *s.* 15
[30] Cuci Han, *a.g.e.*, s. 22
[31] Akif Paşa da, "Adem Kasidesi"nde bütün dünyayı hiçlikten ibaret görür. Bkz. Mehmet Kaplan , *Şiir Tahlilleri,* Dergâh Yayınları, İstanbul, 1991, s. 15-28
[32] Han Cuci, *a.g.e.*, s. 19
[33] "Hiç doğmamış olmak, doğmuş olmaktan çok daha iyidir. Cinsiyeti yaymak kötülüklerin en affedilmezidir. Bilinciniz bu kötülüğün utancını taşır. Kendini öldürenler sadece acı çeken bedenlerinin acısına son verebilir, sonsuz sürekliliklerine engel olamazlar." (Cuci Han*, a.g.e.*, s.14)

Eksiztansiyalizm'in kurucularından Heiddeger varoluş sorununu sorgularken, ölümü varlığın en gerçek biçimi olarak sunar.[34] Çeşitli çelişkiler yaşayan; hayatında anlam bulamayan insan, din olgusunun önyargılı baktığı tanımdan kurtulmak için de fikrî anlamda intiharı benimsemelidir:[35] Sartre da intiharın yaşamın "saçmalığa" batmasına neden olan bir "saçmalık" olduğuna inanır. O insanın hayatta lüzumsuz bir ihtiras olduğuna; adeta bir köşede terk edildiğini düşünür: "Sartre'nin varlıkbilimsel izlenimleri Heiddeger gibi görüngül olgusallığımıza acımasız bir saldırıdır. İnsan lüzumsuz bir ihtirastır. Kendini boşuna harcar. Saçma bir dünyada yaşayan insanın hayatı da saçmadır. İnsan dünyada suni ve iğreti olarak mevcuttur. İnsan kainatın bir köşesine atılmış ve adeta terk edilmiştir."[36] Karl Jaspers da mantıksal intiharı benimser hatta intiharı insanın hakkettiği bir eylem olarak kabul eder.[37]

Marquide De Sade'yle başlayan, Dostoyevski ile devam eden ve Nietzsche'de son bulan metafizik başkaldırma, Tanrı fikrinin öldürülmesiyle sonuçlanır. Bu başkaldırma eylemi devrimlerle sürecektir. Dostoyevski'nin: " Eğer Tanrı yoksa herşey mübahtır" sözü, Camus'da: "Madem ki Tanrı yoktur; öyleyse her şey mübahtır" biçimine dönüşür. Dünyada kötülük, acı ve adaletsizliklerin olması Camus'un Tanrı'yı kendi içinde öldürmesine iter. Eksiztansiyalist düşünürlerin çoğu dünyadaki olumsuzlukları "Tanrısız" olmaya bağlar. İnsanın "Tanrısız" dünyaya gönderilmesi ona "absurde" niteliğini kazandırır. "Tanrısızlık" her eylemi meşru kılar.[38] Felsefi anlamda intiharı onaylayanlardan biri de Menninger'dir. Menninger insanların her zaman ölmek için intihara yönelmediğini söylerken, "sözde intihar"

---

[34] "Varlık temelini en derinden açığa vuran ölümdür. Ölüm insan varlığının bütün olanakları arasında en gerçek olanıdır. Ölüm bir başkasının yerine getiremeyeceği bir olgudur. Bunu herkes kendisi başarır. Ölüm aşılmaz bir şeydir; çünkü ölümle bütün olanaklar biter. Ölüm paradoksalı bu kadar net bir görüntü ve gerçeklik taşıyorsa, bunu takip eden olası kimliğinin akıbetinde salt bir inanca bağlanmasının nedeni olmalıydı. "Hiçlik korkusu" insan bu koşulda duygusal yazıklığına karşı dirençli değildir. Varlık yapısının ölüme karşı "salt bağımsız"lığını akıl, bazen de en acımasız, beklenmedik saldırılarla savunur, durur." (Cuci Han, *a.g.e.*, s.56)

[35] "Öldür sözcüğü, sujenin kendi üzerine katlanmasıyla, onun altındaki var oluşsal evren arasındaki özgün farkı daha da belirginleştirirken bunu yadsımak, sınanabilirlik kuramını da alt üst eder niteliktedir. İnsan kendini öldürmeli; öldürmeli ki din ideolojisinin önyargılı baktığı insan tipinin tanımından kurtulabilsin. Doğaüstünün ona verdiği güdüyle kendisinin altındaki sistemden ayrıcalıklı olduğu kesinleşsin. Bu kamçılayıcı dizgeler onda gerçeği yansıttığı halde "yaşam güdüsü" nün güdümünden bir şeyler koparmaz." (Cuci Han, *a.g.e.*, s.23)

[36] Cuci Han, *a.g.e.*, s.44

[37] Eric Volant, *a.g.e.*, s. 96

[38] Jean Paul Sartre, "Yabancı'nın Açıklanması", *Yazınsal Denemeler,* (Çev. Bertan Onaran), Payel Yayınevi, İstanbul, 1984, s.85

kavramını ortaya atar.[39] Camus, intiharın onaylanmasının bir çözüm getireceği inancında değildir: "Farz edelim ki, intihar onaylandı, intiharın onaylanması neyi çözecektir?"[40] diyerek intihar eyleminin gerçekleştirilmesini reddeder.

Hayatın bir trajedi olduğunu, "asbsurd" birtakım unsurlardan oluştuğunu savunan çoğunluğunu Eksiztansiyalist'lerin oluşturduğu filozoflara göre; Tanrı olmadığına göre her şey mübahtır; dolayısıyla intihar da meşru görülmelidir. Ölüm de var oluşun başka bir biçimidir; yalnız mantıksal intihardan, fiziksel intihara geçişe müsaade edilmemelidir.

Psikoloji – İntihar İlişkisi

Konuyla ilgili tüm uzmanların belirttiği gibi, intihar psikolojik rahatsızlıktan kaynaklanan bir eylem biçimidir. Araştırmalar gösteriyor ki müntehir eylemini gerçekleştirmeden önce psikolojik anlamda rahat değildir. Olay çoğunlukla ruh sağlığıyla ilgili bir sorundur. Kişinin psikolojisi bozulduktan sonra eylem, fikrî anlamda şekillenir. Bu yüzden, intihar üzerine en fazla kafa yoranların başında psikiyatristler ve psikologlar gelmektedir.

İntihar, her ne kadar anormal davranışlar sonucu gerçekleştirilen bir eylem olarak tanımlansa da bazı intiharlar normal davranışlar sonucu gerçekleştirilir. Örnek olarak çok acı çeken, sonu ölüm olduğu bilinen bazı hastalıklarda kurtuluş yolu olarak intihara yönelmek normal bir davranış olarak kabul edilebilir. Bunun yanında "patolojik intiharlar" da vardır. Bunlar, alkoliklerin, geri zekâlıların, bunakların, felçlilerin, isteyerek yaptıkları intiharlardır. Bir de marazi - morbide denen intiharlar vardır ki, burada hiçbir organik dimağ bozukluğu ve intiharı açıklayan makul bir sebep olmadığı halde, insan kendisini öldürür ve bu eylemden önce de birtakım psişik değişiklikler gösterir. Bu melankoliklerin, isteriklerin, sabit fikirlilerin intiharıdır.[41]

Emile Durkheim, bir toplumdaki intihar sıklığı ile o toplumdaki psikolojik yapı arasında ilgi kurarak, kendisinden sonra gelen uzmanların konuyu bireysel düzlemde değerlendirmelerini sağlamıştır. Sigmund Freud *Yas ve Melankoli* (1976) isimli eserinde

---

[39] " Kendini yoksamak isteyen kişinin her zaman ölmek istediği şeklindeki yorum yanlıştır. Böyle bir intihara girişmiş özne esasında ölmekten yana değildir. Onun içindir ki, kişi kurtarıldıktan sonra kendisine tıbbi müdahaleyi kabul eder. Bu biçimdeki intihar, 'sözde intihar'dır."(Cuci Han, *a.g.e.*, s.40)

[40] Ali Osman Gündoğan, *Albert Camus ve Başkaldırma Felsefesi*, Birey Yayınları, İstanbul, 1997, s. 86

[41] Nezahat Arkun, *a.g.e.*, s.130

konuyu psikoanalitik kuram çerçevesinde ele alır. İntiharı depresyonun sonucu ortaya çıkan bir durum olarak sunan bu kuram bir çok kuramcıyı etkilemiştir. Psikoanalitik kuram, intiharı, sevilen birinin yitirilmesi ve yitirilen sevgi objesinin benliğin bir parçası haline dönüştürülerek (İçe alma) yitirilen duyulan öfkenin özbenliğe çevrilmesi şeklinde açıklar.

Meninger, intiharı notralize edilemeyen yıkıcı dürtülerin özbenliğe geri dönüşü olarak tanımlar. Süreğen bir kendilik yıkımından söz eder. Ringel, intihar eden bireylerde özel bir klinik tablonun varlığını savunmuştur. "Presuisidal Sendrom" dediği bu tablo, bireysel yetersizlik, umutsuzluk, olumsuz yargılar ve kişiler arası ilişkilerde içe çekilme halini içerir. Ölüm düşüncesi yoğunlaşır; intihar planları akla yerleştirilir. Ona göre, her insan yaşamının bir döneminde intiharı düşünmüştür. Bu düşünce de ruhsal hastalıktan kaynaklanır. E. Schneidmann ise intiharı bireylerdeki çaresizliğe dayalı olarak ortaya çıkan elemin etkisine bağlar.[42]Ona göre intihar bir tür kaçıştır. O, gereksinimlerin doyuma ulaşmadığı durumlarda çaresiz kalan bireyin acılarının çözümü için intihara başvurduğunu söyler.

İntihara anatomik ve patolojik açıdan yaklaşan Bartel ve Paltauf'a göre, intihar lemfatik bir yapıdan ileri gelir. Dimağın aşırı biçimde büyümesi ve birtakım organik anormallikler intihara yol açar.

Bourdin ve Esquirol isekonuyu psikiatri açısından ele alarak, aşırı hezeyanla ilişkilendirmişler. Onlara göre, kişinin dengesini toplum bozmaktadır. Bourdin ve Esquirol intiharın bir çeşit delilik olduğunu savunmuş,. fakat yıllar sonra ortaya çıkan istatistikler bu savları geçersiz kılmıştır.

Delmas, intiharda önemli olanın insandaki ölüm isteği ve iradesi olduğunu söyleyerek gerçek intiharla, sözde intiharı birbirinden ayırmakla işe başlar. Ona göre, intihar determinizmi kesinlikle kişisel bir determinizmdir. Kişi, yaşama olanağı varken ölümü seçer. Bunda da aşırı sıkıntı önemli ölçüde etkilidir. O, her isteyen kimsenin intihar edemeyeceğini, intiharın ancak aşırı ölçüde heyecanlı kimselerde görülebileceğini ifade eder.

Freud, intiharın tam bir açıklamasının yapılamayacağını belirttikten sonra intiharın bilimsel yönden çözülmediğini söyler. Ona göre, intiharda önemli ölçüde "anxiety" etkilidir.

---

[42] Faruk Bozkır , *İntihar Girişiminde Bulunan Ergenlerde Risk Etkenleri*, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Trabzon 2002, s. 2

Anxiety, bir tehlikeden korkmak, tehlike karşısında bir iç çatışma (Conflict) halidir. Tehlikeyi hisseden insan, savunma mekanizmalarını kullanarak tehlikeden korunmaya çalışır. Ancak savunma olanaksızsa, "anxiety" hali başlar ve insan bilinçli bir ölümü seçmek zorunda kalır. Eksiztansiyalizm'e göre, insan yaşamaya bir anlam vermelidir. Eğer yaşamak acı çekme ise amaç acının anlamını bulmak olmalıdır.[43] Yaşama anlam veremeyen kişi intiharı seçecektir. Davranışçı kuramın temsilcilerine göre ise her davranış gibi intihar da belli motivasyonlardan sonra öğrenilmiş bir davranıştır.

[43] Nezahat Arkun, *a.g.e.*, s, 129- 148

İntihar – Sosyoloji İlişkisi

Toplumsal bir olgu olarak, dünyadaki bütün toplumlarda yükselen bir grafikle gözlemlenen intihar eylemi Emile Durkheim başta olmak üzere birçok sosyologun bu eylem üzerine eğilmesini gerektirmiştir. Sosyoloji alanında daha 1897 yılında yayınladığı, "*Le Suicide – Etude Sociologique" (İntihar – Toplumbilimsel İnceleme)* adlı eseriyle Durkheim, en yetkin kişilerden biri olarak intihar eylemini ele alır. Durkheim, intiharın sosyal boyutlarını; sosyal psikoloji adıyla yaş, aile, iklim, hava sıcaklığı, kişisel özellik, ırk, kalıtım, din, medeni durum, gelir düzeyi, kent - varoş, cinsel yaşam koşulları…gibi açılardan sistematik bilgi dahilinde incelemiş; her bölümle ilgili yaptığı araştırmaları sayısal bulgular şeklinde çizelgelerle göstermiştir. İntihar her ne kadar bireysel bir eylem olarak görünse de sosyal bir varlık olan bireyin intiharı onun toplumla ilişki ve iletişiminin apaçık göstergesidir.[44]

Durkheim, intiharı açıklarken önce o zamana kadar öne sürülen fikirleri irdeleyerek işe başlar. Bunların geçersizliğini ya da yetersizliğini kanıtladıktan sonra kendi önerisini geliştirir. Her toplumda o topluma özgü ve büyük toplumsal dönüşümler ya da olağandışı değişimler olmadıkça durağan kalan bir toplumsal intihar oranı bulunduğunu belirtir. Toplumsal etkenleri oluşturan din, aile, evlilik, siyasal ve ulusal bağlar ile intihar arasındaki bağları inceleyen Durkheim, üç ayrı intihar türü belirler:

a. Bencil (Egoistik) İntihar: Bireyin, toplumsal çevresiyle uyum sağlayamaması / bütünleşememesi sonucu gerçekleşen intihar olgusudur. Bireyi kendi başının çaresine bakmak durumunda bırakan etkenler ne kadar çoğalırsa, intiharlar da o ölçüde artar. O, Katolik

[44] "İnsanların toplumsal ilgilerinin sonuna varmaları, zaten tüm başarısızlıkların ortak noktasıdır. İster etkin, ister pasif başarısızlıklar olsun, bunlar aşağılık karmaşasının büyümesinden kaynaklanır. İntiharcının toplumsal ilgi çizgisinden saptığı esasen açıkça görülmektedir. Bir arada çalışmanın, bir arada yaşamanın ve arkadaşlığın her türlüsü yok olmuştur. Üstelik bu kayıpların etkin (aktif) şekilde yer aldığı da kabul edilmek zorundadır. Bu etkinliğin belli bir kıvrımı vardır, yolu toplumsal ilgiden ayrılmakta ve ona karşı olmaktadır, birey kendisine zarar verirken başkalarına da acı ve üzüntü verir. İntihar girişimcisi, genellikle başkaları üzerinde yaratacağı şoku (bilinçli olarak) pek düşünmez ya da hiç düşünmez. Ama bu bir adım daha ileri bir anlayışla açıklanabilmektedir. Acaba bu insan intihar edebilmek için başkalarını düşüncelerinden çıkarmak zorunda mıdır? Bazı durumlarda belki de toplumsal ilgisi bunu gerektirecek kadar güçlü olabilir. Beri yandan, sanki bunun tersine işaret edermiş gibi, intiharcıların son mektuplarında genellikle başkalarının verdiği üzüntülerden ötürü özür dileyen satırlara rastlanır. İntiharcının hareketi ve yönü, başkalarını üzmeksizin gerçekleşemez. Ve belki de nice insan intiharın eşiğindeyken, toplumsal ilgileri onları öteki insanları üzmekten alıkoyduğu için bunu yapmamaktadırlar." (A. Adler, *Kişilik Bozuklukları ve Toplumsal Bütünleşme,* Say Yayınları, İstanbul, 1983, s. 312)

mezhebi ve Protestanlığı karşılaştırarak; kuralcı, yoğun topluluk yaşamına sahip Katolik mezhebine mensup bireylerin; bireysel özgürlüğe sahip, laik değerlerin üstün tutulduğu Protestan mezhebi mensuplarından daha az intihara yöneldiklerini savunur.

Durkheim'e göre, bu tür intiharlarda aile bağları zayıfladıkça intiharlar artar. Aile bağları ne kadar yoğun ise aile bireylerinin intihara karşı bağışıklığı o denli yüksek olmaktadır.

b. Elcil (Altruistik) İntihar: Bencil intiharların zıddına, bu tür intiharlarda aşırı toplumsal bütünleşmişlik kişiyi intihara yönlendirir. Toplumdaki âdetler, gelenekler, alışkanlıklar, töre, dinî yasaklar… gibi katı kurallar kişiyi, bunalıma sürükleyecek ve kişi kurtulmak / kaçmak için, düşünmeden kendini öldürecektir.

c. Kuralsızlık (Anomik) İntiharı: Bu intihar türü ise ilk iki intihar türünden farklı olarak, bireyin davranışlarında uyacağı ölçüler olmamasından kaynaklanır. Kör piyasa ekonomisi içinde yoğunlaşmış toplumlarda görülen bu intihar türünde de birey ufkunun ya aşırı genişlemesi ya da aşırı biçimde daralması sonucu bunalıma sürüklenir ve tek kurtuluş çaresi olarak intiharı seçer.

Durkheim, etraflıca ele aldığı intiharın her toplumda farklı bir biçimde görüldüğünü; intihar eyleminin 19. yy Batı Avrupa'sında görüldüğü gibi, ceza yaptırımları ya da baskılarla düşürülemeyeceğini vurgulayarak, "Konu doğrudan doğruya toplumsal yapıya ilişkin önlemleri gerektirir." diyerek, bencil intiharlarda, kişiyi küme yaşamına kavuşturmanın gerekliliğini vurgular. Bunun için de meslek kümelerini, sendikaları önerir. Aile yaşamından kaynaklanan intiharlarda ise kadın haklarına ağırlık verilmesini ister.[45]

Bilim adamlarının çoğu Emile Durkheim'in yöntemlerinden yararlanmıştır. Bazıları da onun yöntemlerini geliştirmeyi amaçlamıştır. Petzel ve Riddle intiharların hem sosyal hem de psikolojik bir fenomen olduğunu söyleyerek, özellikle adolesan intiharların aile içi çatışma, okula uyum ve sosyal ilişkiler gibi sosyal etkileşimler ve ölüm algısı, ümitsizlik, motivasyon, kasıt…gibi bazı psikolojik faktörlerden kaynaklandığını savunmuşlardır. Hendin, intiharları epidemolojik ve psikodinamik perspektifden yararlanarak açıklama yoluna gider. O, intiharların demografik görünümlerini, şiddet–intihar ilişkisini ve ailenin etkilerini merkez

[45] Emile Durkheim, *İntihar,* s.7-8

kabul ederek konuya yaklaşır. David Lester, intiharı yaşam kalitesinin yüksekliğiyle ilişkilendirerek, yaşam kalitesinin yüksek olduğu ülkelerde intihar oranlarının yüksek olduğunu belirtir.[46] Son yıllarda Avrupa ve Amerika'daki intihar artışları, intiharın kent hastalığı olduğu gerçeğini bir kez daha kanıtlamaktadır.

Sosyal bir varlık olan insan, toplumda mutlu yaşamak için sosyal güvenliğini sağlayacak kurumlara ihtiyaç duyacaktır. Bu kurumların başında da şüphesiz ki aile gelir. Toplumda düzenli bir aileye sahip olmayan bireyler kendilerini boşlukta görür ve bunalıma girerler. Kuralsızlık intiharı olarak adlandırdığımız intiharlar, çoğunlukla bu özelliğe sahip bireylerde görülür. Boşanmalarla da ilgisi olan bu tür durumlarda, dul kalan kadın ve erkek başta olmak üzere; ailesi parçalanan çocuk boşluğa düşecek ve çare olarak intiharı düşünecektir. Çünkü bağlanacağı başka dal kalmamıştır.

İntihar oranlarına baktığımızda, tam bir düzenlilik olmasa da bekârların intihar oranının evlilerden yüksek olduğunu görürüz. Yalnız şunu da eklemek gerekir ki, son yıllarda dünyadaki tüm ülkelerde intihar oranlarındaki artış, aile kurumunun eskiden olduğu kadar sağlam olmamasıyla da doğrudan ilgilidir. Genel anlamda ailenin küçülmesi, anne, baba ve çocuktan oluşan çekirdek ailenin ortaya çıkması başlı başına bir sorundur. Aile içi yalnızlık dediğimiz durum haricinde diğer bir sorun da gençlerin kendi başlarına yaşama isteklerinin gün geçtikçe artmasıdır. Tek kişilik hanelerin sayısı durmadan artmakta insanlar kendi yalnızlıklarına terk edilmektedir. Emile Durkheim, aile kavramının gücünü yitirmesiyle, ailenin yerinin ancak çeşitli mesleklerin oluşturduğu sendikaların tutacağı inancındadır.[47]

---

[46] Selin Müderrisoğlu, *Adolesan Döneminde Karşılaşılan İntihar Eğilimlerinde Aile – İçi Duygusal ve Fiziksel İstismar İle Depresyonun Etkileri,* İstanbul, Üniversitesi, Adli Tıp Enstitüsü, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul, 2002, s. 6

[47] Emile Durkheim, *a.g.e.*, s. 456, 459

İntihar – Din İlişkisi

İntihar olgusunu irdelerken, "Din" olgusunun önemli bir yere sahip olduğunu görürüz. Doğu ülkelerinde bazı dinler, toplumsal kültüre bağlı olarak, intiharı hoş karşılasa da genel anlamda dinler intihar eylemine olumsuz bakarlar. "İlâhi kaynaklı dinlerin hepsinde intihar, Tanrı'ya öncelik vermemekle eş anlamlıdır. Dini kurulları sekteye uğratan, sosyal hayatın işlerliğine çomak sokan bu eylem, hem beden ve hem de ruhî anlamda cezaya çarptırılır. Antik Yunan'da bir dönem salgın haline gelen kadın intiharlarını önlemek için ceset ibret olsun diye soyularak şehrin meydanına dikilirmiş. Ortaçağ Avrupa"sında da benzer bir uygulama dikkat çeker. Müntehirlerin bedenleri kazıklara çakılarak yol kenarlarında sergilenirmiş."[48]

Brahman ve Budist dinlerine göre, beden değersizdir ve her an terk edilebilir. "Suttee" gibi geleneksel değerlerle yaşayan toplumlarda, kocası ölen kadınların kocalarının cesedi ile birlikte yakılması, Japonların onurları uğruna yaptıkları "harakiri" gibi istisnalar olsa da dinlerin çoğu intiharı hoş karşılamaz. Judaism hayatın kutsallığı üzerinde durur. Yahudilik'te intihar, Zalmut (Yahudilerin kanun ve tefsir kitabı)'ta günah sayılmış ve müntehir için, geleneksel cenaze törenini yasaklanmıştır. Hıristiyanlık'ta intihar, suç olarak kabul edilmiş, yaşamak ve Allah'ın iradesine boyun eğmek, ıstırap çekmek kutsal bir görev kabul edilmiştir. [49] İntihara en az eğilimli olan Yahudilik, aynı zamanda da ölümsüzlük fikrinin en az rol oynadığı dindir.[50]

Din – İntihar arasındaki ilişkinin çok eskiye dayandığını görüyoruz. Bu ilişki daha çok, dinin bu eylemi yasaklamasına ilişkin bir özelliktedir. Hıristiyan toplumu kurulur kurulmaz, intihar resmen yasaklanmıştır. 452'de Arles Konseyi, intiharın bir suç olduğunu duyurmuş bu suç 563'deki Prag Konseyi'nde ceza yaptırımına kavuşmuştur. Burada intihar edenlerin ayinle gömülmemeleri ve mezamir şarkıları söylenmemesi kararlaştırılmıştır. Bordeaux'da ceset ayaklarından asılmış, Abbeville'de sokaklarda bir toprak kalburu üzerinde sürükletilmiş, Lille'de intihar eden erkekse cesedi dirgenlere geçirilmiş, kadınsa yakılmıştır. Yine çeşitli Hıristiyan toplumlarında intihar edenlerin cesedi çöplüğe atılmış, mallarına el

[48] Adem E. Yılmaz, " Gözbebeğinin Boşluğa Devrildiği An", *Türk Edebiyatı,* S. 378, Nisan 2005, s.4 -5
[49] Nezahat Arkun *, İntiharın Psikodinamikleri*, s.117, 118
[50] Eric Volant*, İntiharlar Sözlüğü,* s. 80

konulmuş, soylular soyluluktan çıkarılmıştır. 1789 Fransız İhtilali'yle bu baskıcı önlemler kaldırılmış ve intihar yasal suçlar listesinden silinmiştir.

Müslüman toplumlarda da intihar resmen yasaktır.[51] İslâm dini, insanın kendi hayatı hakkında her hangi bir tasarrufa sahip olmadığını, çünkü onun sahibinin Allah olduğunu buyurmuştur. Açlığın şiddetinden ölmek değil de kasıtla kendini öldüren kimsenin İmam-ı Yusuf'a göre namazı kılınmaz. Kuran'da bir kimseye hayat vermenin adeta bütün insanlara hayat verme gibi yüce bir davranış, bir cana kıymanın da adeta bütün insanları öldürme gibi ağır bir suç ve günah olduğu belirtilir. (Maide 5/32) âyetin bu ifadesine hangi sebeple olursa olsun intihar etmek isteyenler de dahil görünmektedir. Hazreti Peygamber de konuyla ilgili olarak uçurumdan atlayarak, zehir içerek veya öldürücü bir aletle kendini öldüren kimsenin cehenneme gireceğini ve sürekli olarak orada kalacağını buyurarak (Buhari, "Tıb", 56) birkaç örnek üzerinde intiharın büyük günah olduğuna ve acı sonuçlarına dikkat çekmiştir. Çünkü sıkıntılara göğüs germek, acıya ve kedere karşı sabır göstermek, şartlar ne derece kötü olursa olsun Allah'a olan inanç ve güveni yitirmemek Müslümanın temel karakteri ve ilkesi olmalıdır. Üstelik bu yolda gösterilen sabır ve mücadelenin Allah katında büyük bir ecri ve değeri vardır. Kuran'da hayatta karşılaşılan sıkıntı ve problemlerin birer sınav aracı olduğu, bunlara karşı sabır ve metânet gösterildiğinde iyi Müslüman olunacağı sıkça hatırlatılır. (Bakara 2 / 155, 177; Hac 22 / 35) Öte yandan Allah'ın belli bir amaç doğrultusunda kullanması için insana verdiği yaşama hakkına insanın müdahale etmeye ve bu konuda kendini yetkili görmeye hakkı olmadığı gibi büyük bir nankörlük olarak da değerlendirilir."[52] İslâm intiharı ahlakî bir sorun olarak tanımlar.[53] İntihar edenin ahiretteki durumuyla ilgili olarak da İslâm âlimlerinin görüşleri farklı farklıdır.[54]

---

[51] Emile Durkheim, *a.g.e.*, s.378

[52] *İlmihal – II*, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul, 1999, s. 182

[53] "İntiharla cinayet arasında bir fark yoktur; her ikisinde de bir insanın yaşama hakkını elinden almış oluyoruz. Nitekim İslâm dini bu yüzden intihar eden insanı katil sayar ve onun cenazesi için dinî tören yapılmaz. Yalnız akıl hastalarında görülen intiharları bunlardan ayrı tutmak gerekir; zaten hem kanunlarımız hem de törelerimiz onları ahlaklı davranmakla yükümlü kılmaz. Basit bir ifadeyle söylersek, aklı olmayanın ahlakı olamaz."(Erol Güngör, *Ahlak Psikolojisi ve Sosyal Ahlak,* Ötüken Yayınları, İstanbul, 1997)

[54]"İslâm bilginleri intihar eden Müslümanın, intiharı sebebiyle ahirette çok çetin ve şiddetli bir azap göreceğini hatta cehennemde ebedi olarak kalacağını ifade etseler de intihar edenin imandan çıktığını ve kâfir olduğunu söylememişlerdir. Çünkü, iman ve küfür davranış bozukluğuyla değil inanç ve düşünceyle alâkalıdır. İntihar edenin inanç durumu ise kendisiyle Allah arasındaki bir meseledir. İntihar eden Müslüman, diğer Müslüman cenazelerinde olduğu gibi yıkanır, kefenlenir, cenaze namazı kılınır ve Müslüman mezarlığına gömülür. İslâm hukukçularının çoğunluğunun görüşü bu yöndedir. Çünkü kelime-i tevhidi söyleyen herkese yaşadığı sürece,

Hıristiyanlık ilk çağlardan günümüze kadar intiharı yasaklayan ve bedenin kutsal olduğunu ileri sürerek, ölümün Allah'ın tasarrufunda olduğunu kabul eden bir din olsa da bazı Hristiyan âlimlerinin intihara onay vermesi bu dinde de intihara dair farklı yaklaşımlar olduğunu gösterir.[55]Öte yandan Karl Jespers, Hıristiyanlık ve İslâm Tasavvufu başta olmak üzere çeşitli dinlerde ve mistik anlayışlarda görülen "çile çekme"nin gönüllü ölüm olduğunu kabul eder.[56]

Din olgusunun intihar edenlerin oranlarına da önemli bir etkisi vardır. İspanya, Portekiz ve İtalya gibi Katoliklerin yaşadığı ülkelerde intiharın çok az olduğunu, Protestanlarda ise bu eyleme yönelenlerin sayısında artış olduğunu görürüz. Yahudilik ise intihar eyleminin en az görüldüğü dindir. Katoliklik ile Protestanlık arasındaki temel fark ikincisinin bireysel özgürlüğe verdiği önemle açıklanabilir. Katoliklik daha kuralcı ve daha baskıcıdır. Protestanlarda eğitim oranının daha yüksek olması işin başka ilginç bir yönüdür. Her türlü değişme Katolik için korkunçtur. Protestan isedaha büyük ölçüde kendi inancını

öldüğünden mezara gömülünceye kadarki işlemlerde Müslüman muamelesi yapmak, bundan ötesini Allah'a havale etmek gerekir. Bazı İslâm bilginleri ise Hz. Peygamber'in intihar eden bir kimsenin cenaze namazını kıldırmayışından (Müslim, "Cenâiz", 37) hareketle, intihar eden kimsenin cenaze namazını devlet başkanının kıldırmayacağı; fakat halktan birinin kıldırabileceği görüşündedir. Resûlullah'ın bu uygulaması, tıpkı borçlu olarak ölenlerin cenaze namazını kıldırmayışında olduğu gibi, Müslümanları konunun hassasiyeti hakkında uyarmaya ve eğitmeye yönelik bir önlem ve yöntem olarak değerlendirilebilir."(*İlmihal – II,* s. 184)

[55] "İnsan, Tanrı'nın imgesine göre yaratılmış olduğundan, bu ilahi benzerliği kendi kendimize reva göreceğimiz bir ölümle yok etmek yasaklanmıştır. Bedenimiz, Ruhun mekânı olan ilahi tapınak olduğu için kutsaldır. Onu yok etmek büyük bir günahtır. İnsanlar, bizi kendi arzularına göre biçimlendirmiş olan ilahi zanaatkarın malıdırlar. Biz, onun ölüm ânımız hakkında karar veren istencine tabiîyiz. Tanrının hizmetkârları ya da çocukları, Tanrının tutsakları ya da nöbetçileri olarak, yaşamımız onun elleri arasındadır. Onun bizi yeryüzüne yerleştirmiş olduğu baba evini ya da görev yerini terk edemeyiz. Margaret P. Battin *(Ethical Issues in Suicide,* s. 39-41) bu gerçeklendirmeyi reddeder. Her şeyin, kendimize önerdiğimiz *teodise'*ye ya da Tanrıyla ilişkilerde benimsediğimiz modele bağlı olduğunu söylemektedir. Eğer bize uymuyorsa reddedemeyeceğimiz bir armağan, armağan değildir. Eğer yaşam bize artık hiçbir doyum sunmuyorsa, mutsuz hale gelmiş olan bizler için Tanrı'ya minnet duymaktan söz etmenin de anlamı yoktur. Benzer şekilde, eğer bedensel varlığımız Tanrı'nın bize ödünç verdiği bir nesneyse, beklentilerimize uymadığı zaman bu nesneyi ona iade edebilmemizin de mümkün olması gerekir. İntiharın doğal yasanın çiğnenmesi olduğu yolundaki gerekçeler (Aquino'lu Thomasso), Hume ve Donne tarafından karşı gerekçelere dönüştürülmüştür. Nil ya da Tuna nehirlerinin doğal yataklarını değiştirmek bir suç değilse, kendi kanımın bir miktarını doğal kanalından başka yöne aktarmam neden mümkün olmasın? Kendi kılıcımın üzerine düştüğüm zaman, ölümümü, tıpkı karşıma bir aslanı, bir uçurumu ya da bir ateşli hastalığı çıkardığında olduğu gibi, Tanrı'nın ellerinden alırım (D. Hume). İntihar ve gönüllü şehitlik ilk Hıristiyanlar arasında çok yaygın uygulamalar olmuştur. İnsanların ateşli bir yaşama arzuları olduğu gibi, ölmeye dönük doğal bir eğilimleri de vardır. Eğer Tanrı, bir insanın ölümünü gerçekleştirmek üzere bir savaştan, bir kayanın düşüşünden ya da bir hastalıktan yararlanabiliyorsa, beni kendi kendimi öldürmek üzere de kendi askeri olarak da pekala görevlendirebilir (J. Donne)."(Eric Volant, *a.g.e.*, s. 81)

[56] "Keşiş dünyayı terk etmekte ve toplumsal hayattan vazgeçmektedir. Daha somut olarak, keşişlerin, manastır mensuplarının ve bazı laiklerin kendilerine dayattıkları fizikî acılar, kimi yazarlar tarafından intihar eylemlerine benzeyen kendini sakatlama biçimleri olarak kabul edilmektedir."(Eric Volant, *a.g.e.*, *s.* 68)

kendisi oluşturur. İncil eline verilmekte; ona ilişkin yorum kişinin kendisine bırakılmaktadır.[57]

Sonuç olarak, intihar bazı dinler hariç bir çok dinde hoş karşılanmayan hatta cezalandırılan bir eylemdir. Bu eylem cezalandırılmasa bile intihar eden kimse, normal ölümlerle ölen kişiler için yapılan ayin, törenlerde söylenen mezamirlerden yoksun bırakılmaktadır. İslâm dini intihar edenin cenaze namazının kılınmasını yasaklamıştır. İntihar eden kimsenin İslâm'a göre ebediyen Allah'ın mağfiretinden yoksun bırakıldığı kabul edilmiştir.

İntihar ve Yaş Arasındaki İlişki

İntihar ile yaş arasında da önemli bir ilgi vardır. İntiharın ciddi benlik zedelenmesi ve ölüme yol açabilecek düşünce ve hareketler olarak tanımlandığı ve bu eylemin toplumu tehdit eden bir eylem olarak her gün biraz daha yayıldığı hatırlanacak olursa, bu rahatsızlığa erken yaşlardan itibaren önlem almak gerekir.

Tamamlanmış intihar eylemlerin bilimsel olarak 8 veya 10 yaşından itibaren başladığı kabul edilir.[58] Her ne kadar bilimsel olarak kabul edilmese de bazı araştırmalar 5.5 yaşında bir çocuğun intihar girişiminde bulunduğunu gösterir.[59]

Türkiye'de intiharın yaş ile ilgisine baktığımızda, İstanbul'da 1927 – 1946 yılları arasında kadınlarda intihar girişimi için en yüksek frekans, 10 – 20, sonra da 20 – 30 yaş arasındadır. Gerçek intihar için en yüksek frekans oranı 80'den sonradır. İkinci gelen yaş

---

[57] Emile Durkheim, *a.g.e.*, , s. 169, 171

[58] "Genellikle özkıyım eyleminin başlama yaşı 8'dir. Bu yaştan önce özkıyım girişimlerine rastlanmadığı yazılır. Çocuklar 5 yaşına dek ölümü geriye dönüşlü bir olgu olarak tasarlarlar. Bu yaşa kadar ölüm "bir yere gitme" olarak algılanır. Bu "bir yere gitme"nin dönüşü de bulunmaktadır. 6 – 7 yaşlarında "ölüm tasarıları" çocuklar için aynı zamanda ölümün bilişsel ve duygusal olarak araştırıldığı bir dönemdir. Ekşi (1990) çocukların ancak 8 yaşına doğru ölümün geriye dönülmez bir olay olarak bilincine varmaya başladıklarını belirtir. Araştırmaların ciddi bunalım içindeki ya da ruhsal bozukluk gösteren çocuklarda ölümün, sıkıntı ve acının bitişi zevk veren hoş bir durumun ortaya çıkışı biçiminde algılandığı görüşünde olduklarını da ekler."(Celal Odağ, *a.g.e.*, s. 22)

[59] "B.E. 5.5 yaşında, kız, Aydın doğumlu ve Nazilli'de yaşıyor. Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları kliniğinde yatarak tedavi gördüğü dönemde özkıyım girişimi tanımlandığı için konsültasyon istemiyle bölümümüze gönderilmiştir. (…)Tamamlanmış özkıyımlar 10 yaş altında çok nadirdir, 12 – 14 yaş arasında bu oranların arttığı dikkati çekmektedir. Ergenlik döneminde kızlarda özkıyım girişimlerini, erkeklerde ise tamamlanmış özkıyımların, 5 – 14 yaş grubunda kızlarda milyonda 2.9, erkeklerde ise milyonda 4 olduğu bulunmuştur. Çocuklarda özkıyım girişimlerini ve tamamlanmış özkıyımların oranlarının oldukça düşük olması, çocuktaki ruhsal yapılanmanın intihar kararı alacak ve bu kararı uygulayacak kadar gelişmemiş olması, çocukluk döneminin daha bağımlı bir dönem olması ve aile gibi sosyal desteklerin çocuğa karşı daha duyarlı ve ilgili olması nedeniyledir" (Serpil Erermiş; Müge Tamar; Hakan Coşkunol; Cahide Aydın; " 5 Yaşında Bir Özkıyım Girişimi", *Düşünen Adam,* c. 10, S. 3, 1997, s. 48)

oranı 10 – 20 yaş arasıdır. İntihar olayı için en yüksek frekans oranı 10 - 20, sonra da 20 – 30 yaşları arasındadır.

Erkeklerde intihar girişimi için en yüksek frekans oranı 10 – 20 ve 20 – 30 yaşları arasındadır. Bundan sonra frekanslar birden düşmektedir. Gerçek intihar için en yüksek frekans 70 – 80 yaş arasındadır. Bundan sonra 60 – 70 yaş grubu gelir ve sonra da frekans oranları yaşla azalmaktadır. En küçük frekans oranı 10 – 20 ve 20 – 30 yaş gruplarındadır. İntihar olayı için en yüksek frekans oranı 20 – 30 yaşlarında görülmektedir. Buna göre 1927 – 1946 yılları arasındaki istatistiklere göre, erkeklerin gerçek intihara her yaşta, girişime ise50 yaşından sonra kadınlardan daha çok eğilimli; kadınların ise10 – 50 yaş arasında erkeklerden daha fazla intihara eğilim duydukları görülür.

1950 – 1960 yılları arası Türkiye – İstanbul'da kadınlarda intihar girişimlerinin en yüksek olarak 10 – 20 yaş grubu arasında olduğu tespit edilmiştir. Gerçek intiharlarda ise20 – 30 yaş grubu arası kadınların, en fazla intihar eden kadınlar olduğu görülür. Bu oran erkeklerde, girişimler için, 60 – 70 yaş ; gerçek intiharlar için ise70 – 80 yaş grubu olarak tespit edilmiştir. Durkheim'in savlarını da doğrulayan bu sav dünyanın hemen tüm ülkelerinde meydana gelen intihar olaylarının, son yaşlarda arttığını; cinsiyet olarak da erkeklerin kadınlardan daha fazla intihara eğilimli olduğunu da doğrulamaktadır. Şu halde, yaşlılıkta belirli bir şekilde artan frekanslar, savaş, cinsiyet gibi çeşitli psikolojik ya da sosyolojik faktörlerin etkisinden bağımsız olarak kendini göstermektedir. Eklemek gerekirse, kadın ve erkekte önemli bir devre olan ergenlik döneminin de intihar açısından etkili olduğu unutulmamalıdır. Gerek Türkiye'de gerekse diğer ülkelerde intihar eylemlerinin 10 – 15 yaş arasında yoğunlaştığı unutulmamalıdır.[60]

İntihar'ın Cinsiyet ve Medeni Hal İle İlişkisi

İntihar edenlerin cinsiyetlerine baktığımızda, iç bendeki saldırganlık iç güdülerinin erkek çocuklarda kızlardan daha yoğun olduğunu görürüz. G. Dummas, erkeklerdeki sonsuz savaş isteğinin / savaşçılığın daha çocuklukta kendini gösterdiğini söyler. Bu, gerçek intihar oranlarının erkeklerde daha yüksek olması sonucunu doğuracaktır. Cinayetlerin de erkeklerde daha fazla oluşu, dışa çevrilmiş şekli ile yıkıcılık içgüdüsünün herhalde erkekteki şiddetini

[60] Nezahat Arkun, *a.g.e.,* s. 150-160

gösterir. Kadının üst beninin daha hoşgörüsüz olmasını Freud, anatomik yapı farkına bağlar. Freud'a göre, anatomi *"kader"* demektir. Çoğu zaman daha hoşgörüsüz ve sert olan kadınların, Üstben'i İçben'den gelen arzuları daha sert yasaklarla baskı altında tutar. Bu da kadınların daha fazla nevroz nöbetleri yaşamasına neden olur. İntihar üzerine yapılan çalışmaların çoğunda erkeklerin kadınlardan üç – dört kat daha fazla intihar ettiğini gösterir[61]İntihar üzerine yapılan istatistikler de bu bilgiyi onaylar.[62] Nezahat Arkun da kadınlarda intihar girişimlerinin tüm dünyada erkeklerden daha fazla olduğu gerçeğini onların saldırganlık iç güdüsünün zayıf olmasına bağlar.[63] Ancak erkeğin aktif yöntemlerle intiharı denemesi, kadının pasif yöntemlere yönelmesi gerçek intihar oranlarında erkek yoğunluğunu ortaya çıkarır.

İntihar cinsiyet konusuyla ilgili son söz olarak şunları söyleyebiliriz: Bu durum medeni hale, yaşa bağlı olarak değişir. Kişinin evli olmasıyla, bekâr olması; çocuk sahibi olması gibi etkenler cinsiyetler arası intihar oranlarına yansır. Buna göre , çocuksuz evli kadınlar arasında intihar oranlarının yüksek olduğunu, çocuksuz evlilerin zayıf bağışıklık derecesine sahip olduğunu görürüz. Genel olarak baktığımızda, erkekler kadınlara oranla daha fazla intihar eder; intihar girişimi ise kadınlarda daha fazladır.

İntihar edenlerin medeni hallerine baktığımızda bekâr olanların, evlilerden daha fazla intihar ettiğini görürüz: "Bekârlarda intihar olayı evli olanlardan iki kat fazladır. Boşanmış ve dul olanlar için bu oran evlilere nazaran 4 ile 5 kat yüksektir. Dullarda bu risk dulluğun ilk yılında en yüksek seviyededir. Evli şahıslarda özellikle çocuklu evlilerde bu oran en düşük

---

[61] "İntihar olaylarında cinsiyetin etkisi de büyüktür. Erkekler kadınlara göre daha çok intihar etmektedir. Etüdümüzde 609 vakadan 427 si erkek 182 si kadındır. Yüzde oranı itibariyle kadınlar % 30, erkekler %70 orantısına ulaşmaktadır. Erkekler kadınlara göre iki kattan daha fazla intihara eğilimli çıkmaktadır. Erkek ile kadın arasındaki orantı 10-15 yaş arasında kadınlarda fazla, 15 yaşından sonra 20 yaşına kadar kadın ve erkek orantıları birbirine eşit seviyede devam etmektedir. Daha ileri yaşlarda ise erkekler çok yüksek orantıda intihar eğilimi taşımaktadır. Yine İngiltere'de yapılan 1901-1960 istatistiklerinde: 1901 de erkekler 100000 de 50, kadınlar 100000 de 17, 1960 da erkekler 100000 de 35, kadınlar 100000 de 12 oranında intihar ettikleri görülmüştür. (Mehmet Aykaç, a.g.m., s. 863)

[62] "İstatistiklere göre intihar eden erkeklerin oranı, intihar eden kadınların dört katıdır, ama intihar girişiminde bulunan kadınların sayısı erkeklere kıyasla daha fazladır. Erkeklerin çoğu kendini asarak ya da ateşli silahlarla (tüfek) intihar ederken, kadınlar birtakım ilaçlar alarak kendilerini öldürmektedirler."(Eric Volant, *a.g.e.*, s. 63)

[63] "Üstben'i türlü faktörlerin etkisiyle daha hoşgörüsüz olan kadının saldırganlık içgüdüleri, erkekte olduğundan daha kolaylıkla kendine karşı harekete geçer ve Ego'yu cezalandırmak ister. Ancak yeterli derecede güçlü olmayan yıkıcılık içgüdülerinin bu koşullarda Ego'yu tedirgin edecek nevrozlara, intihar söz konusu olduğu zaman, ölümle sonuçlanacak kadar radikal olmayan, intihar hareketlerine, girişimlere neden olduğu düşünülebilir." (Nezahat Arkun, *a.g.e.*, s.166)

seviyededir."[64] Bekâr her bakımdan evliden daha rahat bir hayat sürmekte; evli bir insanın bekâra göre sorumluluğu daha fazla olmaktadır. Buna rağmen, evliliğin intihar oranını yarıya yakın bir ölçüde azalttığı söylenebilir. Evli nüfusun intihar eğilimini 1 sayacak olursak, aynı yaş ortalamasındaki bekâr nüfusun intihar eğilimi 1.6'dır. Çok genç evliler intihara bekârlardan daha fazla eğilimlidir. Bazı sosyologlar bunu yaşla ilgili bir etki olarak değerlendirseler de medeni durum açısından böyle bir tablo ortaya çıkmaktadır; yalnız, şunu belirtmek gerekir ki, aynı yaşta olsalar bile, dulların her nüfus kesiminden daha fazla intihara meyilli olduğunu görüyoruz. Dulluğun intihara götürücü durumların en talihsizi olduğu yolundaki görüş, işte böyle yayılmıştır.

İntiharın boşanmayla ilgili durumuna baktığımızda ilginç bir sonuç ortaya çıkmaktadır. Boşanmaların sık olduğu toplumlarda evli kadınlar kendilerini başka yerlerde olduğundan daha az öldürmektedir. Oysa bu durumlarda erkek intiharlarının kadınlara oranla çok daha fazla olduğunu görüyoruz.

Sonuç olarak, boşanma sonrası intiharlar, evlilik kuralsızlığından ileri gelen kuralsızlık intiharlarıdır. Evli erkeklerle evli kadınlar arasında birbirine ters bir aile kuruluşunun sonucunda ortaya çıkmaktadır. Aile kuruluşunun niteliğinin sağlam özelliklere sahip olmaması, evlilik disiplinindeki zayıflama, erkeklerin intihar eğilimini arttırırken, kadınlarınkini azaltmaktadır.

İntihar ve Meslek

İntihar edenlerin meslek dağılımlarına ilişkin istatistikler, şüphesiz ki objektif olamaz. Bu; ülkeye, kültüre, ekonomi, siyasî ve dinî duruma göre değişebilir; ancak biz fazla ayrıntıya girmeden Durkheim'in çıkardığı istatistiklerden de yararlanarak, bize fikir vermesi açısından bir sıralama yapacağız. Durkheim'e göre, Fransa'da intihar edenlerin başını serbest meslek sahipleri çekiyor. İkinci sırada ise hizmetçiler var. Diğer ülkelere baktığımızda ise ticaret mensupları, ordu mensupları ile kamu görevlilerinin en fazla intihar eden meslek gruplarından olduğu göze çarpıyor. Sanatçılar, edebiyatçılar ve basın mesleğiyle uğraşanlar da en fazla

[64] Ali Rıza Çeliker, "İntihar Girişiminde Psikiyatrik Yaklaşım", *Düşünen Adam,* c. 2, S. 1, Ocak – Mart 1988, s. 26

intihar edenler arasında görülmektedir.[65]

Sonuç olarak, şunu söyleyebiliriz ki hemen her meslek grubundan insan intihara teşebbüs etmekte veya intihar etmektedir. Bunun çetelesini çıkarmak çok zor olmakla birlikte, meslek gruplarının kişilik özelliği, çalışma ortamı, iş stresi… gibi hususlar bize hangi mesleğin intihar riski açısından ne denli bir özelliğe sahip olduğuna dair bilgi vermektedir.

İntiharın Mevsim ve Zamanla İlişkisi

İntihar edenler mevsim olarak ilkbahar ve yaz mevsimlerini seçmektedir. Gerek Durkheim'in intihar istatistiklerini tespit ettiği yedi Avrupa ülkesinde, gerekse İstanbul'daki istatistikler, intihar vakalarının güzel havaların olduğu ilkbahar ve yaz mevsimlerinde, havanın kötü olduğu mevsimlerden daha fazla olduğunu göstermektedir: "İlkbahar ve yaz aylarında (haziran ve ağustos) en yüksek sayıya ulaşan intihar olayları ocak ve şubat aylarında azalmaktadır.."[66] İntiharın iklimle de ilgisi vardır: "İntihar kimi zaman İngiliz hastalığı olarak adlandırılır. Bunun nedeni, özellikle Büyük Britanya üzerinde hüküm süren sıkıcı ve insanı melankoliye sürükleyen havadır. Diderot, iklimin intihar nedenlerinden biri olduğu görüşündedir ama iklimsel belirleyiciliğe asıl önem verir görünen Montesquieu'dür."[67]

İntiharın günün hangi vaktinde meydana geldiği konusuna gelince, Durkheim'e göre, gündüz intiharlarının çok büyük yer tuttuğu açıktır. İntiharlar geceye oranla gündüz çok daha fazla olduğuna göre, günler uzadıkça gündüz intiharlarının sayısının da artacağı doğaldır. Durkheim, bu sebebi şöyle açıklar: "İntiharlar gündüz daha çok olmaktadır; çünkü gündüzün işler çok daha devingendir, insan ilişkileri birbirine karışıp kesişmekte, toplumsal yaşam daha yoğun olmaktadır."[68]

İntihar Yöntemleri

İntihar gerek eylem olarak gerek yöntem olarak özgünlük isteyen bir olgudur. Bu anlamda intihar eden her kişinin intiharı özel bir durum teşkil eder. "İntihara giden her yol kendine özgüdür: Çok özel, bilinemez ve korkunçtur. İntihar, failine göre kötü olasılıkların en sonuncusu ve en iyisidir; yaşayanların bir yaşamın bu son bölgesinin haritasını çıkarma çabası

---

[65] Emile Durkheim, *a.g.e.*, s. 182
[66] Mehmet Aykaç, a.g.m., s. 863
[67] Eric Volant, *a.g.e.*, *s.* 140
[68] Emile Durkheim, *a.g.e.*, s. 117

can sıkıcı ve tamamlanmamış bir taslaktan öteye gidemez."[69] İntihar yöntemi tercih edilirken yöntemin verdiği acının az olması ve o yöntemin moda olup olmaması etkilidir:[70] Kişilerin intihar yöntemini belirlemesinde ırk, ülke, kültür, yaş, özel durum, fizikî şartlar etkilidir. İntihar yöntemlerine dair edebî eserler de bulunmaktadır: Örnek olarak, 1980'den sonra Fransa'da intihar edenlerin çoğunun evinde *Nasıl İntihar Edilir?* isimli bir kitap bulunmuştur. Yine, Amerikalı gazeteci Derek Humphry'nin, *Final Exit (Son Çıkış)* adlı eseri de intihar etmek isteyip de metod arayanlar için hazırlanmış; çeşitli yöntemlerin "ballandıra ballandıra" anlatıldığı bir eserdir. Amerikalı Dr. Jack Kevorkian'ın 1990'dan bu yana 28 ölümcül hastaya intihar etmeleri hususunda kılavuzluk yaptığı tespit edilmiştir.[71] İntihar üzerine yapılan araştırmalarda, istatistikler yazarların 160 çeşit intihar yöntemi tespit ettiğini gösterir.[72] İntihar yöntemiyle ilgili bilgiler çok eski ve çeşitlidir.[73] İntihar düşüncesinde tercih edilen yöntem o

---

[69]Kay Redfield Jamison , *a.g.e.*, s. 96

[70] "Genelde uygulanması kolay, az acı verdiği düşünülen, herkesçe bilinen, bazen de moda yöntemler seçilir. Yöntem seçiminde kişinin ruhsal yapısı, cinsi, yaşı ve toplumsal değerler etkilidir. Örneğin harakirinin Japonlara özgü bir yöntem olduğu bilinir. Buda dininde kendi kendini yakarak yaşamına son verme yeğlenen yöntemlerdendir. Goethe, *Genç Werther'in Acıları*'nı yayınladıktan sonra Almanya ve Fransa'da kafasına kurşun sıkarak kendine kıyma, bir süre moda olmuştur."(Celal Odağ, *a.g.e.*, s. 25)

[71] İrfan Özen, *a.g.e.*, s. 98

[72] Mehmet Aykaç, a.g.m., s. 866

[73] "Seneca I. yüzyılda yöntemlerden bahsetmişti: "Gözlerini hangi yöne çevirirsen çevir," demişti, "ıstırabını sona erdirecek araçlar görürsün. Şu uçurumu görüyor musun? Özgürlüğe giden yol aşağıda. Şu denizi, şu ırmağı, şu kuyuyu görüyor musun?.. Özgürlüğe giden yolu mu soruyorsun? Bedenindeki herhangi bir damar! Millay ve Parker bildik intihar yöntemlerini kafiyeli bir şekilde yazdılar, fakat acil servis doktorları, polis memurları, cenaze levazımatçıları, psikiyatrlar ve adli tabipler çok daha korkunç bir intihar araçları listesine sahiptir. Hekim Forbes Winslow 1840 tarihli *The Anatomy of Suicide* adlı kitabında gözlüğünü kendine saplayarak intihar eden bir adamı, kendini Paris'teki Jardin du Roi'deki ayılara yem eden bir başkasını ve kendini bir köy kilisesinin çanının diline asan bir diğerini betimliyor. Metresi tarafından aldatılan bir Fransız, uşağını çağırdı ve kendini öldüreceğini söyledi. Ölür ölmez yağlarından bir mum yapmasını ve "onu yanar halde metresine götürmesini" istedi. Metresine yazdığı son mektupta şöyle diyordu: "Onun için uzun süre yandım, şimdi gerçek alevleri görebilir, çünkü yanında bu notu okuduğu mum benim sefil bedenimden yapıldı." Bunu yazdı ve ardından intihar etti.

Aynı yüzyılda daha sonra New York Devlet Akıl Hastanesi'nin müdürü, kaynar su içerek, süpürge saplarını boğazlarına sokarak, karınlarına şiş sokarak ya da kösele ve demir yuturak intihar eden hastalardan bahsetmiştir. İntihara eğilimli kişiler kendilerini öldürmek için volkanların içine atlamışlar; açlıktan ölene değin hiçbir şey yememişler; boğazlarına hindi budu sokmuşlar; dinamit, kömür koru, iç çamaşırı ya da yatak örtüsü yutmuşlar; saçlarıyla kendini boğmuşlar; matkapla beyinlerinde delikler açmışlar; erzak almadan ve çok az giysiyle kar yağarken çekip gitmişler; boyunlarını mengenelere yerleştirmişler; kendi başlarının kesilmesini tertiplemişler; hava, fıstık ezmesi, zehir, cıva ve mayonez dahil bildikleri her maddeyi kendilerine şırınga etmişlerdir. Bombardıman uçaklarını bilerek dağlara çarpmışlar, tenlerine zehirli örümcekler sürmüşler, bira ya da sirke teknelerinde boğulmuşlar, kendilerini buzdolaplarında veya çeyiz sandıklarında boğmuşlardır. Karl Menninger'in hastalarından biri defalarca saf hidroklorik asit içerek kendisini öldürmeye çalışmıştır; bu teşebbüslerden sağ çıkmış ve ancak yanan fişekleri yuttuktan sonra ölmüştür.

Daha sonraki yüzyıllar boyunca silahlar önemli intihar araçları olmayı sürdürdü. Daha fazla elde edilebilir hale geldikleri için ateşli silahlar giderek kılıç ve bıçakların yerini aldı. Bununla birlikte kendini asma popülerliğini korudu, zehirle ve suya atlayarak intihar etme de gittikçe artan sayıda insan tarafından

kişinin ölümü ne kadar ciddi düşündüğünü de ele verir: "Bir eylemin öldürücülüğünün kavranması karar verme sürecinde son derece önemli bir noktadır. Bir yerden atlama, asma, silahla vurma gibi bazı intihar yöntemleri başkaları tarafından bulunmaya, kurtarılmaya pek imkân vermez. Kişinin fikir değiştirmesine de fırsat vermezler. Oysa yüksek dozda ilaç alma, damarları kesme gibi diğer yöntemler intihar eylemi ile ölüm arasında daha uzun zaman bırakır."[74]Ayrıca intihar yönteminin seçilmesinde kişinin sosyal statüsü, topluma ve ailesine bağlılığı da önemli bir etkendir. Kişinin intihar ederken seçtiği yöntem onun sosyal – psikolojik kişiliğini ele verir:[75]

Genel olarak intihar için tercih edilen yöntemlere baktığımızda şu yöntemlerin en fazla kullanıldığını görürüz. Kendini asmak, kendini denize atarak boğulmak, silah (patlayıcıyla) kendini vurmak, bıçakla kendini yaralamak, arsenikle intihar, tentürdiyot içmek, zehir içmek, siyanürle, yüksek bir yerden kendini atmak (Genellikle pencere, balkon, köprü…), kendini kuyuya atmak ve tüp gazı soluyarak, kendini yakmak (Gazla, benzinle…).[76] Bu yöntemleri sınıflandırmak gerekirse intihar yöntemlerini şöyle bir sınıflandırmaya tabi tutmak mümkündür:

1-Pasif Yöntemler:

Katı, sıvı gazla zehirlenmeler.

---

kullanıldı. XIX. yüzyılın sonlarında Avrupa'da, Fransa, İngiltere ve Prusya'da asma ve zehir içme diğerlerine göre kat kat fazla kullanılan kendini öldürme yöntemleriydi; suda boğulma tercih sıralamasında bunlardan hemen sonra geliyordu. Ancak kültürel farklılıklar önemliydi. Sözgelimi ateşli silahlar İtalya, Fransa ve Prusya'daki intiharlarda oldukça yaygın bir biçimde kullanılırken çok çeşitli ilaç ve zehirlerin –prusik asit, kostik asit, cıva afyon, afyon tentürü, potasyum siyanür, arsenik, haşarat ilaçları, kloroform, striknin ve güzelavraotu- kullanıldığı İngiltere'de o kadar yaygın değildi. Aynı zaman diliminde Amerika Birleşik Devletleri'nde ateşli silahlardan sonra en yaygın intihar aracı zehirdi." (Kay Redfield Jamison, *Erken Çöken Karanlık*, s. 163-168)

[74] Kay Redfield Jamison , *a.g.e.*, s. 173

[75] "Bazı kişiler diğer insanların hayatını ya da psikolojik sağlığını tehlikeye atma kaygılarından dolayı kimi yöntemlerden kaçınır: mesela gaz başka insanların yaşadığı yerlere sızabileceğinden karbon monoksit zehirlenmesini; dudaklardaki siyanür kalıntıları suni teneffüs tekniğini kullanan muhtemel kurtarıcıları tehlikeye atabileceğinden siyanürü; öteki insanların üzerine düşebilecekleri korkusuyla bir yerden atlamayı; şahit olanlar ve geride kalanlar üzerinde görsel travmatik etkilerinden dolayı da atlamayı veya silahla vurmayı kullanmazlar. Ancak kendilerini acı, dürtü veya marazi düşünceler gibi sebepler yüzünden öldürenler, akıllarından geçebilecek bu tür diğerkâm kaygılara göre hareket edemezler. Netice itibarıyla geride kalanlara karşı kızgınlık ya da kötü niyet gibi görünebilecek bu tür şeyler –bildik, mahrem bir yerde bırakılmış biçimsizleşmiş bir beden- sadece umutsuz ve aceleyle yapılmış bir eylemi yansıtıyor olabilir. İntikam ve kızgınlığın bazı intihar eylemlerinde rolü olsa da muhtemelen çoğunda yoktur. Morselli'nin yüzyıldan fazla bir zaman önce yazdığı gibi "İntihar edenin boğazını kendi yatağında kesmesinin, kendini evinin en karanlık köşesinde boğmasının kimi zaman soylu ve itibarlı, kimi zaman yüz kızartıcı ve düşüncesiz" sebeplerini ortaya çıkarmak neredeyse imkânsızdır."(Kay Redfield Jamison , *a.g.e.*, s.176)

[76] Nezahat Arkun, *a.g.e.*, s.107

2-Pasif ve Aktif Yöntemler:

Asılma ve boğulma, yüksekten atlama, hareket halindeki motorlu araçtan atlama.

3-Aktif ve Aktif Yöntemler:

Ateşli silahlar ve patlayıcılar, kesici ve parçalayıcı araçlarla intihar. [77]

Sonuç olarak, kesin bir metod belirlemek mümkün değildir. İntihar eden kişi daha önce intiharını bildiği bir müntehiri taklit edebileceği gibi, olayın oluştuğu anda aklına gelen ilk metodu da uygulayabilir. Bunda, kesin bir sonuç belirlemek mümkün değildir. İntihar edenin, kültürü, çevre şartları, ortam, yaş, psikolojik durum, sağlık durumu… gibi unsurlar intihar metodunu etkileyecektir.

Savaş ve İntihar

İnsanlardaki saldırganlık ve öldürme içgüdüsünü, vatan, özgürlük, şehâdet gibi kavramlarla meşru bir zemine taşıyarak bu duyguları düşmana yönlendirmeye vesile olan savaşlar, toplumdaki intihar oranlarının düşmesini sağlar. Bu düşme, savaş boyunca devam edecektir. Savaşlarda ölenler çoğunlukla erkekler olacağından, geriye kalan kadınlar savaş sonrası, öldürülen koca, baba ve kardeşlerinin intikamını kendilerine yönelterek intihar ederler.

Durkheim başta olmak üzere, çoğu sosyolog savaş dönemlerinde intiharın azaldığı görüşündedir. Durkheim, *İntihar* adlı eserinde, savaş ve intihar arasındaki ilgiyi şöyle açıklar: "Büyük toplumsal sarsıntılar, büyük yığınsal savaşlar, ortak duyguları ayağa kaldırmakta, ulusal inanma duygusunu ve yurtseverliği, siyasal ve ulusal inancı uyarmakta ve faaliyetleri tek bir amaç üzerinde toplayarak, hiç olmazsa bir süre için toplumda daha güçlü bir bütünleşme sağlanmaktadır… Bu kavgalar, ortak tehlikeyi karşılayabilmek için insanları birbirine yaklaşmak zorunda bıraktığından, bireyler kendilerini daha az, ortaklaşa olan şeyi isedaha çok düşünmektedirler."[78] Nezahat Arkun savaş yıllarında intihar eden insan sayısının az olduğunu söyler.[79]

---

[77] Nihat Kaya, *Neden İntihar Ediyorlar?,* Nesil yayınları, İstanbul, 1999, s.56

[78] Emile Durkheim, *a.g.e.*, s. 208-209

[79] " Savaş arası yıllarda intihar frekanslarında bir artma vardır; savaş yıllarında isefrekanslar düşüktür. Kişi, içindeki yıkıcılık ve ölüm güdüsünü meşru yollarla dışa doğru boşaltmaya olanak bulduğu için, bu güçler savaşta en az kendine çevrilmiş durumdadır. Zaten erkeklere oranla kadınlarda intihar frekansının düşük oluşu,

Avrupa ordularında intihar ciddi bir sorun olarak devam etmektedir. Askerliğin ilk yıllarında mesleğinden nefret edenlerin, askerlik ilerledikçe mesleklerine uyum sağladıkları, asker intiharlarının da askerlik süresine paralel olarak arttığı görülür. Askerlik yaşamından nefretin, bu mesleği gönüllü olarak seçenlerde daha az olması gerekirken dolayısıyla intihar eğiliminin de bu grupta düşük olması beklenirken tam tersine intihar eğilimi bu grupta yoğun olarak görülmektedir. Erlere oranla subay ve astsubaylarda intihar eğilimi daha fazladır. Asker intiharlarının bekârlık ve alkol bağımlılığından farklı değerlendirilmesi gerektiğini söylemek gerekir. Bu, askerlik ruhunun ve onun gerektirdiği elcillik durumunun bir sonucudur.

Asker, üniforma giydiğinde yeni bir insan haline gelmez. O güne kadar aldığı eğitim, yaşadıkları birden bire üniforma dolayısıyla ortadan kalkmaz. Bu yüzden bir askerin intiharı, nedenleri ve niteliği bakımından kimi zaman bir sivil intiharı gibi olabilir. Bunun dışında bir askeri intihara sürükleyecek nedenleri sıralarsak; asker, en küçük bir hayal kırıklığı karşısında, bir izin isteğinin reddi, bir azarlanma, haksız bir ceza, yükselmekte bir gecikme, bir onur sorunu, geçici bir kıskançlık nöbeti, gözlerinin önünde veya bilgisi dahilinde başka intiharların yapılmış olması nedeniyle intihar edebilir. [80]

Her ne kadar savaşın intiharları azalttığı söylense de[81] bu iddiayı ortaya atanların unuttuğu bir şey vardır; o da savaşan askerlerin de intihar ettiği veya intihar girişiminde bulunduğudur. Bunlar hesaba katılmayan olasılıklardır. Çünkü hiçbir zaman intihar eden bir insanla konuşma fırsatı yoktur. İntihar eden askerler bazen savaş ortamının psikolojik ağırlığına dayanamayarak, canlarına kıymış bazen de düşman askerlerinin eline geçmemek için intihar etmişlerdir. Savaş anında yaşadığı olumsuzlukları, işkenceleri, katliamları unutamayacak olan asker depresyona girebilir, bazen suçu kendine yönelterek onurunu kurtarmak için bazen de tepki olsun diye intihar edebilir. Namus duygusuna önem veren toplumların kadınları ve kızları savaş ortamında düşman askerlerinin tecavüzlerinden korunmak için intiharı çıkar yol olarak görmüşler. Müslüman toplumlarda, çeşitli dönemlerde

---

erkeklerin daha faal bir şekilde savaşa katılmaları, bir de erkekteki yıkıcılık güçlerinin fazlalığı ile yorumlanabilir."(Nezahat Arkun, *a.g.e.*, s. 167)

[80] Emile Durkheim, *İntihar,* s.271, 476

[81] Savaşın intiharları azaltıcı etkisi, II. Dünya Savaşı'nda Japonya'da Kamikazeler sayesinde ters etki göstermiş; ülkelerini kurtarmak için idealist yüzlerce Japonun göz kırpmadan ölüme koşması bu alandaki hesapları alt üst etmiştir.

bu intihar türüne rastlamak mümkündür.

İntiharın Sebepleri

20. yy insanının intiharı çözüm yolu olarak görmesinin en önemli sebebi, büyük kırılmaların ve değişimlerin olduğu bu yüzyılda insanlığın vefasızlık ve yalnızlık buhranlarıyla her gün biraz daha hayattan kopmasıdır. Dünya Savaşları sonrası yoksullaşan ve yozlaştırılan uluslar, buhranlara sürüklenmiş kimliksiz ve kişiliksiz bırakılmaya çalışılmıştır. Bu durum özellikle Almanya'da yaşayan bir çok aydının *Nazizm*'e tepki olarak, intihar etmesine yol açmıştır. İntihar her anlamda özel ve özgündür. Geride kalanların görebildiği sebepler çoğu zaman gerçek sebep değildir.[82]

İntihar edenlerin intihar sebeplerine baktığımızda, bazen ciddi sayılacak durumlardan dolayı intihar edenler olsa da çoğunlukla çözülmesi mümkün, ufak sorunlardan dolayı bireylerin intihara yöneldiğini görmekteyiz. İntihar, eyleme dönüşmeden, düşünsel anlamda bir sorun olarak kişinin belleğine yapışır. Bu, o kişinin en sancılı dönemidir. Müntehir çoğunlukla yaşadığı mutsuzluklardan dolayı hayata anlam veremez, boşluğa düşer ve kendini bu dünyada fazlalık olarak görür. Çünkü yaşadığı hayatın değersizliğine inanmıştır. Kimi insanlar en büyük zorluklara karşı koyarak yaşamın ağır koşullarına direnirken, kimi insan çok basit sebeplerden dolayı yoğun bir üzüntü yaşayarak intiharın kıyısında dolaşır. Sosyal ve siyasî kriz yaşayan ülkelerde intihar oranlarında azalma görülürken, ekonomik kriz intiharı körükler. Durkheim, 1873 yılında Viyana'daki mali bunalım sonrası 1874 yılında bu ülkede intihar oranlarının en yüksek düzeye çıktığını söylemektedir. Bu bir genelleme değildir; çünkü bazı yerlerde kriz bittikten sonra intihar sayılarında azalma olmamaktadır.

Cesare Pavese, *Yaşama Uğraşı* adlı günlüklerinde intihar etme düşüncesinin intihar etmekten çok daha ağır ve işkence verici olduğunu belirtir ve intiharı manevi çöküntüye

---

[82] "Bizim anlayışımızda keskin sınırlar vardır: son işaretler ve mesajlar birçok kez okunur; ve bir kez boğazlanan hayat tekrar yerine konulamaz. Bir intiharın psikolojik dünyasını tekrar kurup anlamayı ne kadar çok istersek isteyelim, bulduğumuz her ipucu dolaylı ve yetersizdir; zihnin mahremiyeti geçilmez bir engeldir. İntihar eden herkesin intihar için iyi bir sebebi vardır ya da en azından bu konuda araştırma yapanlara öyle gelir. Ama pek çoğunun da hayatta kalmak için daha iyi gerekçeleri vardır ve her şeyin karmakarışık oluşu bu yüzdendir işte." İntihar, her ne kadar cana kıymak olarak tanımlansa da, bireyin intihara sığınmasının ana sebebi canına kıymak değil; acılarına son vermektir: "İnsanlar genellikle çeşitli sorunlara bağlı olan dayanılmaz duygusal acılardan kurtulmak için intihara başvururlar. İntihar, çoğunlukla bir "yardım çığlığıdır." İntihar girişiminde bulunan kişi, öylesine bir sıkıntı içindedir ki bu durumdan kurtulmasını sağlayacak başka seçenekleri göremez. İntihar eyleminde bulunan pek çok kişinin ortak amacı yaşamlarına son vermek değil acılarına son vermektir."(Cahide Günay, *a.g.e.*, s. 37)

bağlar:[83] Pavese, herkesin intihar etmek için iyi bir nedeni olduğunu düşünür. Alvarez intiharı toplumsal bütünleşme ya da ani statü değişimi, ailesel değişim ve ekonomik değişmeyle ilgili bir sorun olarak ele alır.[84]

İntihar üzerine yapılan araştırmalarda intihar nedenlerinin kültüre ve millete göre değişebileceği de görülmektedir[85]: "Her kültürün kendine özgü intihar nedenleri vardır. Akademisyen Anton van Hooff'a göre antik çağlarda utanç, keder ve umutsuzluk Romalı gençlerin başlıca intihar sebepleri arasındaydı. 19. yy'a gelindiğinde Bierre de Boismont yaklaşık beş bin Fransız'ın intihar sebeplerini sınıflandırmış, en önemlileri olan akıl hastalığı ve alkolizmi şifasız hastalıklar, "keder veya düş kırıklığı" ve "hayal kırıklığına uğratan aşkın" izlediği sonucuna varmıştır. Geçtiğimiz yüzyıldaki Avrupa istatistiklerini gözden geçiren Enrico Morselli pek çok intiharın başta delilik olmak üzere sırasıyla "hayattan bezmişlik", "aşk" ve "kötü alışkanlıklar"a bağlanabileceğine işaret etmiştir. Listenin sonlarında, oldukça insancıl olan "umutsuzluk – bilinmeyen ve çok çeşitli" vardır. 20. yy'da insanların kendini neden öldürdüğü konusundaki tartışmaların ifade güzelliği açısından önemli bir ilerleme kaydettiği söylenemese de intiharın ardındaki etkilerin daha ayrıntılı ve özgül biçimde tamamlanmasına ağırlık verdiği kesindir. Son yıllarda psikolog ve psikiyatrlar –yıkımlar ve muazzam acılar için son derece ruhsuz bir tabir olan- "yaşamsal olaylarla" depresyon, mani ve şizofreni gibi psikiyatrik hastalıkların başlangıçları arasındaki ilişkiyi incelemektedir. Yaşamsal olaylar (örneğin, evlenmek ya da terfi etmek gibi) elbette olumlu olabilir, fakat araştırmacıların pek çoğu hastalık, boşanma veya ayrılma, aileden birinin ölümü ya da hastalığı, ailevi anlaşmazlıklar, mali veya işle ilgili sorunlar gibi olumsuz olaylara

---

[83] "İntiharı düşünen bir insan için en kötü şey kendisini öldürmesi değil, bunu düşünüp yapmamasıdır. İntihar düşüncesine – bir alışkanlık haline gelen intihar düşüncesine – yol açan manevi çöküntü kadar aşağılık bir şey yoktur. Sorumluluk, vicdan, irade gelişigüzel yüzüp durur bu ölü denizde, sulara gömülse bile rasgele bir akıntıyla yeniden ortaya çıkar."(Cesare Pavese, *Yaşama Uğraşı*, E Yayınları, İstanbul, 1994, s.39)

[84] "Bencil ya da özgeci intiharın her ikisi de, az ya da çok bireyin toplumla bütünleşme süreçleriyle ilgilidir. Öte yandan Anomik intihar, yeni durumuna uyum sağlamakta güçlük çeken bireyin toplumsal pozisyonundaki ani değişmeyle ilgilidir. Büyük bir zenginlik veya yoksulluk – kumar masasında büyük bir kazanç ve ani bir iflas – üzücü bir boşanma ve hatta ailede birinin ölümü kişiyi yaşamının anlamsız, gereksiz bulduğu bir dünyaya kolayca itebilir. İçinde bulunduğu toplumun çok sıkı ya da gevşek yapıları her şey ona çözülüyormuş gibi gelir. Kendini öldürür; çünkü alıştığı dünyası bozulmakta ve yitirilmektedir. T.S. Eliot birinde, "Dilsel anlamları altüst ediyorum,"diyordu. Sözcüklerle işleyen bir süreç bir şiir yaratabilir; ama alışkanlıklara uygulandığında kaosla sonuçlanır ve ölüme götürür."(A. Alvarez, *a.g.e.*, s. 93-94)

[85] Tasmanya yerlileri yalnız spor olsun, kangurular gibi avlandıkları için değil, bunların olabildiği bir dünyayı yaşanılmaz buldukları için, çoğalmayı reddederek intiharı seçtiler. Aynı şekilde yüzlerce Yahudi, Romalı lejyonerlere teslim olmaktansa intihar ettiler. (A. Alvarez, *İntihar Kan Dökücü Tanrı*, s. 75)

yoğunlaşmaktadır."[86]

İntiharda risk faktörlerini sosyal ve ruhsal olarak iki ana başlık altında toplanabilir.[87]

Bazen kişilere yönelik haksız saldırılar, kötü muameleler, küçük düşürücü sözler bile insanları intihara yöneltebilir. Camus, " İntihar büyük bir sanat eseri gibi yüreğin sessizliğinde yaratılır." der. İntihar da boşanma gibi bir başarısızlığın itiraf edilmesidir. Montiesquieu'nun anlamsızca bulduğu, mutluluğun kucağında intihara girişilir ve nedenleri aptalcadır.[88] Politik ve etik intiharlar dışında, hastalık, aile geçimsizliği, geçim zorluğu, ticari başarısızlık, duygusal ve cinsel ilişkilerde uyumsuzluk, istediğiyle evlenememe, öğrenim başarısızlığı gibi nedenler intiharı arttıran nedenler olarak sıralanabilir. İntihar edenlerin bazen geride kalanları cezalandırma amacı içinde olduklarına da şahit oluruz. Kendisini terk eden sevgilisi, eşi, anne veya babası yüzünden intihar eden biri, hayatta kalanın yaşamını en umulmadık yanlarıyla ipotek altına alır. Bu, kişinin öldükten sonra geri kalanlara yaptığı psikolojik bir işkencedir. Roland Barthes'in *" atopi"* dediği, sevilenin benzersizliği, tek ve yegane oluşu; seven için varoluşunun merkezi değeri olduğu; kavuşmanın imkânsız olduğu durumlarda kişi tek çare olarak ölümü düşünmektedir. Bu tür intiharlara bütün toplumlarda sık sık rastlamak mümkündür.[89]

Özcan Köknel, *Depresyon* adlı eserinde intihar riskini arttıran durumların çok fazla olduğunu söyler.[90] Durkheim de intihara neden olduğu sanılan durumları sonsuz sayıda

---

[86] Kay Redfield Jamison , *a.g.e.*, s.110

[87] İntihar, sosyal sebebe de dayansa ruhsal sebebe de dayansa intihar için tek bir faktörden bahsetmek mümkün değildir. İşsizlik, iş kaybı, boşanma, ergenlik, yaşın ilerlemesi, boğuntu veren kent yaşamı, iş rekabeti, sosyal baskı ve yasak, stres düzeyi yüksek işlerde çalışma, ailede çok sevilenlerden birinin intihar etmesi sosyal edenlere örnek olarak gösterilebilir. Psikiyatrik risk faktörlerini, depresyon, alkol bağımlılığı, şizofreni, kişilik bozuklukları, deliryum, demans gibi başlıklar altında incelemek mümkündür. (Müslüm Yücel, *Kına ve Ayna,* Elma Yayınları İstanbul, 2003, s. 154, 155)

[88] Alvarez'e göre, ününün doruğundayken, çok az tanınmış, küçük bir Amerikalı artistle yaşadığı aşktan dolayı kendini öldüren Pavese, önemsiz ve aptalca bir eylem gerçekleştirmişti; Pavese'nin öldüğünü duyan kadının söylediği tek söz: " Bu kadar ünlü olduğunu bilmiyordum" olmuştur. (A. Alvarez , *a.g.e.*, s. 100, 102)

[89] Bkz. *Hürriyet*, 31 Temmuz 1996; *Hürriyet*, 7 Ocak 1997; *Star* 21 Mayıs 2000…

[90] Hastaya depresyon tanısı konmuş olması ve hastada intihar düşüncelerinin bulunması.
- Depresyonlarda kaygı düzeyinin yüksek olması.
- Kronik alkoliklerde, uyuşturucu, uyarıcı madde bağımlılarında aile, işyeri ve toplumsal sorunların ağırlık kazanması.
- Organik hastalıklara bağlı ruhsal bozukluk gösterenlerle şizofreniklerde intihar riskini belirleyen etkenleri saptamak olası değildir. Ancak bu hastalarda depresyon belirtileri arttıkça intihar olasılığının, riskinin yükseldiği söylenebilir.
- Ailede intihar edenlerin bulunması.
- İki uçlu depresyon tanısı.

olarak belirledikten sonra şöyle bir sıralama çıkarır: "Biri varlık içinde kendine kıyar, öbürü yokluk içinde; biri aile yaşamında mutsuz olmuştur, öbürü kendini mutsuz kılan bir evliliğe boşanma yoluyla son vermiştir. Şurada bir asker işlemediği bir kusurdan dolayı cezalandırılması üzerine yaşamına son vermekte, başka bir yerde işlediği suç cezasız kalmış bir cani kendini öldürmektedir. Yaşamın en değişik, hatta en çelişkili olguları intihara bahane olabilir. Demek ki, bunların hiçbiri intiharın gerçek nedeni değildir. Bu nedenselliği hiç olmazsa bunların hepsinde ortaklaşa bulunan kimi özelliklere bağlayabilir miyiz? En çok söylenebilecek şey bunların genellikle düş kırıklıklarından, üzüntülerden oluştuğudur… Kimi insanlar korkunç mutsuzluklara karşı direnirken, başka kimilerinin küçük sıkıntılar yüzünden intihar ettiğini görüyoruz. Zaten daha önce en çok intihar edenlerin en çok sıkıntı çekenler arasından çıkmadığını görmüştük. İnsanı kendi kendisine karşıt kılan şey, daha çok son derece rahat yaşam koşulları olmasıdır. Yaşamın en rahat olduğu dönemlerde ve sınıflarda insanlar en büyük kolaylıkla canlarına kıymaktadırlar."[91]

Sonuç olarak, çeşitli nedenlerle kişi intihar edebilir. Kişilik özelliğine bağlı olarak, gelişen bu durum bazen en ciddi sebeplerle ortaya çıkarken; bazen en basit bir sebep bir insanı intihara yöneltebilir. Bu yüzden hassas bir özelliğe sahip insanoğlunun her zaman intiharın uçurumunun kıyısında dolaştığı, ummadığımız anda, ummadığımız insanların intihar edebileceği unutulmamalıdır.

- Bekârlık, kimsesizlik, yalnızlık…
- Emeklilik, işsizlik.
- İntihar düşüncelerini artıran, pekiştiren olumsuz aile, iş çevre iletişimi.

Daha önce başarısız intihar girişiminde bulunanlarda, bu girişimi yineleme olasılığı fazladır. Hastalık ne olursa olsun, bir kez intihar girişiminde bulunanların yüzde 1'inin aynı yıl içinde; yüzde 10'unun yaşamları boyu bu girişimi yineledikleri saptanmıştır."(Özcan Köknel, *Depresyon – Ruhsal Çöküntü*, Altın Kitaplar, 3.Basım, İstanbul, 1992, s. 124-125)

[91] Emile Durkheim, *a.g.e.*, s. 344

İntihar Notları

İntihar ile ilgili önemli noktalardan biri de müntehirin ardından bıraktığı intihar notlarıdır. Müntehir ardında kalan insanlara intiharıyla ilgili mesaj vermek istediği için not bırakma gereksinimi duyar: "Aşk gibi ölüm de yazıdan asla öğrenilemeyecek ve öğretilemeyecek iki şeyden birisi olduğu halde intiharın arefesinde yazı, kullanışlı bir temrin arenasına dönüşmektedir ve ölüme en çok o yakışmaktadır. Bunun için değil mi ki intiharlardan evvel en sık başvurulan eylemdir iki satır karalamak, yine tıpkı aşk için olduğu gibi."[92]Kişinin bıraktığı mektup onun intiharının tek şahidi ve kanıtıdır: "Ses, öteki âlemden gelmektedir, çünkü mesajı veren kişi, edimiyle birlikte bir anlamlılığı da devreye sokmakta, ölümünü dünyaya ilişkin kişisel ya da kollektif bir anlayışın içine yerleştirmektedir. Giden kişinin tanığı ya da emaneti olan mektup bu anlamlılığa tanıklık etmektedir.''[93]

Tarihte ilk intihar mektubunu bir Mısırlı, öykü ve şiirle dile getirmiştir: "Dört bin yıl önce bir Mısırlı, umutsuzluğunu bir öykü ve kısa mısralı dört şiir biçiminde papirüs üzerinde yazıya dökmüştür. İngiliz psikiyatr Chris Thomas şimdi Berlin Müzesi'nde olan bu belgenin mevcut ilk intihar notu olduğunu düşünmekte ve şiddetli bir depresyonda olan ve muhtemelen psikoza girmiş bir aklın derin düşüncelerini yansıttığına inanmaktadır. Dört şiirin ikincisinde, antik yazar, perişanlığını kendi zamanının imgeleriyle kuvvetli bir şekilde ifade etmektedir.

İşte, adımdan iğreniyorlar,
Yaz günlerinde gökyüzü çok sıcakken
Çürüyen etin kokusundan iğrendiklerinden daha fazla.

İşte, adımdan iğreniyorlar,
Timsahların kokusundan fazla,
Timsahların yaşadığı kıyıda oturmaktan fazla.

İşte, adımdan iğreniyorlar,
Aleyhinde kocasına yalan söylermiş
Bir kadından bile daha fazla.

Müntehir daha sonra varoluşunun kederinden ölümün cazibelerine geçer:

Ölüm önümde bugün
Mür kokusu gibi,

[92] Nazan Bekiroğlu, "Ölümümden Kimse Mes'ul Değildir, Garip ki Ben de Mes'ul Değilim", *Cümle Kapısı,* Timaş Yayınları, İstanbul, 2003, s.201
[93] Erıc Volant *, İntiharlar Sözlüğü,* s. 12

Rüzgârlı bir günde yelken altına oturmuş gibi.

Ölüm önümde bugün
Nilüferlerin kokusu gibi,
Sarhoşluğun kıyısına oturmuş gibi.

Ölüm önümde bugün
Yıllarını tutsaklıkta geçirmiş bir adamın,
Evini özlemesi gibi.

O zamandan beri intihar notlarının mürekkep, boya, kurşun kalem, pastel boya ya da kanla yazıldığı görülmektedir. Sözgelimi Fransız ressam Jules Pascin bileklerini kesmiş ve kanıyla kısa bir not yazmış –*"Lucy, pardonnez moi"*- ardından kendini asmıştır. Oraya buraya atılmış şeyler ve her yere saçılmış yırtık müsvedde parçalarıyla tam bir karışıklık içinde bırakılmış odasının tavanındaki kalorifer borularına kendini astığında yalnızca otuz yaşında olan Rus şair Sergey Yesenin kendini öldürmesinden bir gün önce kanıyla baştan sona bir şiir yazmıştır:

Elveda dostum benim, elveda
Can dostum seninle dolu göğsüm,
Çok önceden belirlenen bu ayrılık
Buluşmayı vaadediyor ileride bir gün.

Elveda dostum el sıkışmadan, konuşmadan,
Üzülme ve kaşlarını eğme mutsuz.
Ölmek yeni bir şey değil dünyada,
Ama yaşamak da daha yeni değil kuşkusuz."[94]

İntihar notları genellikle edebî değeri olmayan basit, anlık duygularla yazılan ve ardından bir şey bırakmak için kaleme alınmış notlardır:[95] İntihar notlarının uzunluğu konusunda da tam bir ölçü verilemez: "İntihar notlarının uzunlukları oldukça farklıdır. Oxforda Üniversitesi'nden Ian O'Donnell ve meslektaşları Londra Metrosu'nda kendini öldürenlerin yazdıkları notları incelediler ve notların uzunluklarına göre bir tren biletinin

[94] Kay Redfield Jamison, *Erken Çöken Karanlık*, s. 98-99

[95] "Açık bir başlangıç noktası olan intihar notları çoğu kez ortaya çıkarabileceklerinden fazlasını vaat eder. Hiçbir şey intihar gerçeğine kendini öldürenlerin bıraktıkları not ve mektuplardan daha yakın olamazmış gibi görünür ancak gerçek böyle değildir; kendi ölümleriyle yüzleşen insanların nasıl hissetmeleri ve davranmaları gerektiğine dair beklentilerimiz onların ne yaptığı ve niçin yaptığı gerçeğinden daha fazladır. Örneğin, intihar otoritesi Ed Shneidman , intihar notlarının düş kırıklığına uğratıcı sıradanlığını anlatırken yaşamın kaydedilen son dakikalarının ölümün derin ve trajik bir görünümünü verebileceği gibi yaygın bir umudun kayıp gitmesine de izin verir: "Çoğu zaman intihar notları," diye yazıyor, "Büyük Kanyon'dan (The Grand Canyon), yeraltı mezarlarından ya da piramitlerden aslında âdet yerini bulsun diye eve gönderilen ve tasvir edilen sahnenin ihtişamını ya da bu ihtişamın insanda yaratması beklenilen hissiyatın derinliğini katiyen yansıtmayan kartpostalların gülünç birer taklidi gibi görünür."(Kay Redfield Jamison , *a.g.e.*, s.97)

arkasına yazılmış yalnız on yedi kelimelik bir notla "tren istasyonundaki bir bankta geçirilen bir saati anlatan, demiryoluna doğru son birkaç adımı ve trenin varışına kadarki son hazırlıkları tasvir eden sekiz yüz kelimelik bir bilinç akışı denemesi" arasında değiştiğini saptadılar. İntihar notlarındaki kelimelerin ortalama sayısı hemen hemen bu paragraftaki kelimelerin sayısı kadardı."[96]

İntihar notlarını çoğu kısadır ve yalnızca cesedi bulması olası kişilere açık bir uyarı niteliğindedir.[97] Virginia Woolf iki intihar notundan birincisinde kocasına şöyle yazmıştı: "Kesin olarak biliyorum ki tekrar delireceğim: o berbat zamanlardan birine daha dayanamayacağımızı hissediyorum. Bu sefer iyileşemeyeceğim. Sesler duymaya başladım ve hiçbir şeye yoğunlaşamıyorum. Bu yüzden yapılacak en iyi şeymiş gibi görüneni yapıyorum." Birkaç gün sonra tekrar yazdı ve tekrar ölümünden dolayı deliliğini suçladı:

Canım,

Bana kusursuz bir mutluluk yaşattığını söylemek istiyorum. Kimse senin

---

[96] Kay Redfield Jamison , *a.g.e.*, s.97

[97] Sözgelimi, "DİKKAT. BU ODADA SİYANÜR GAZI VAR," veya "GİRMEYİN. AMBULANS ÇAĞIRIN." İntihar mektuplarının içeriği de birbirinden farklıdır. Mektup yazan kişi genellikle ölümünden kimsenin sorumlu olmadığını söyler, bazen kendi hikâyesini bazen de vasiyetini yazar: " Veda mektupları, intihara yatkın kişinin öznelliğinin çeşitli öğelerini açıklayan özyaşamöyküsel malzemelerdir; bunlar: kişinin imgeseli ve fantasmaları, simgesel atıfları ve inançları, duyguları ve heyecanları, içsel yaşamı ve özgür hakemi, iç daralmaları ve umutları, arzuları ve değerleri, akıl yürütme ve gönüllü ölümü gerekçelendirme tarzıdır. Bu kişiler neden bir mektup ya da bir not bırakmışlardır? Kimi zaman, pratik nedenlerle hareket ederler. İvecenlikle bir pusula kaleme alırlar ve kimi zamanda bunu karmaşık bir ruh hali içinde, olası tanıkları sahnenin korkunçluğu konusunda uyarmak ya da, bir cinayet ya da kazanın değil, düpedüz bir intiharın söz konusu olduğunu olumlamak amacıyla yaparlar. Yakınlarına bıraktıkları bir mektup, cenazeler veya vasiyetleriyle ilgili taleplerini serimlemek ve bedenlerinin bilime adanması yolundaki istemlerini dile getirmek için iyi bir fırsattır.
Genellikle mektubu ya da notu yazan kişi, eylemini olanca özgürlüğüyle ve nedenlerini bilerek gerçekleştirdiğini, hiç kimsenin kendisini buna zorlamadığını bildirmektedir. Çoğu kez o anki ruhsal durumunu da açınlar: yorgunluk, düş kırıklığı, hastalık, bezginlik, umutsuzluk, maddi ya da manevi ıstırap. İntihar eden kişi, bu mektup ya da notlarda veda etmek, neden olduğu acıya esef etmek, teselli etmek, affetmek ya da af dilemek, suçluluk duygusundan kurtarmak üzere belli muhataplara seslenmektedir: "Bu senin suçun değil, bunda senin hiçbir rolün yok"; ya da kimi zaman muhataplarını suçlamaktadır: "Bütün bunların nedeni sensin." Yanı sıra, bu yazılar, teşekkür etmek ya da sevgisini sonsuza kadar yinelemek, öğütler vermek ya da kınamak, yakınları kendi aralarında barıştırmak ve örneğin en kısa zamanda unutulmak ya da başkalarının belleğinde yaşamak, daha önce ölmüş yakınlarla buluşmak, çevresinde iyi bir anı bırakmış olmak (kötü anı beklentisi enderdir), adaletin yerine gelmesini ve ölümünün intikamının alınmasını dilemek gibi, ölüm sonrasına ilişkin beklentileri dile getirmek için kaleme alınmıştır. Şu halde bir veda mektubu intihar için bir onarma ayinidir, çünkü yazarları, bu eylemin yakınları tarafından kendilerine yönelik bir saldırı şeklinde algılandığını bilmektedirler. Bu mektup aynı zamanda da bir paylaşım ayinidir (yazan kişinin mallarını, giysilerini, kokularını, mücevherlerini, bedenini dağıtmaktadır); bir barışma ya da intikamı, bir iletişimi ölümün ötesinde sürdürme ayinidir (mektup, mezarın ötesinden gelen çağrıymışçasına kaleme alınmıştır); ölümden sonra toplumla yeniden bütünleşmenin ayinidir. İntihar eden kişi, yaşayanlar karşısında öldükten sonraki sorumluluğunu yükümlenmeye hazırdır: "Sizi hep gözeteceğim", Her zamanınkinden çok yanınızda olacağım."(Eric Volant, *a.g.e.*, s.290)

yaptığından fazlasını yapamazdı. Lütfen buna inan. Fakat asla bunun üstesinden gelemeyeceğimi biliyorum, hayatını zehir ediyorum. Bu delilik yüzünden. Beni kimse vazgeçiremez. Bensiz çok daha iyi olacaksın. Görüyorsun, bunu bile yazamıyorum ki bu da haklı olduğumu gösterir. Sadece şunu söylemek istiyorum, bu hastalık ortaya çıkana değin çok mutluyduk. Bu tamamıyla senin sayendeydi. Ta ilk günden bugüne kadar kimse senin kadar iyi olamazdı. Bunu herkes biliyor."[98]

İntihar ve Eğitim

Bütün toplumları saran intihar hastalığının tek çaresi şüphesiz insanları eğitmektir. Toplumda yaşayan insanları, iletişim sorunları, bireysel mutluluğu elde etme çabası, sorunları çözme anlamında eğitmek gerekir.

Durkheim'e göre; bilim bu kötülüğün nedeni olmak şöyle dursun; ona karşı elimizde tek ilaçtır. İnsan öğrenmek istemektedir. Toplumsal kanunlar, düşünceler, din, dogmalar, yerleşik inançlar yıkıldığında insanda öğrenim gereksinimi uyanacaktır. Fakat intiharı önlemede hiçbir zaman eğitim tek başına yeterli bir unsur değildir; tersine eğitim, sadece bir araçtır. Ancak, eğitim gören insanın bakış açısı değişecek, olayları değerlendirme özelliği farklılaşacak ve bu kişi toplumsal olaylar karşısında daha hassas davranacaktır. Bu hassasiyetten dolayı toplumsal olumsuzluklar kişiyi iç hesaplaşmaya götürecek; kişi olumsuz koşulları değiştirmeye güç yetiremediği yerde, ya kendini toplumdan soyutlayacak ya da gücünü kendine karşı kullanarak intihar edecektir.[99] Ülkemizdeki intiharlar irdelendiğinde de ne yazık ki eğitimin intiharı önleyen bir unsur olmadığı görülür.

[98] Kay Redfield Jamison , *a.g.e.*, s.108
[99] Emile Durkheim, *a.g.e.*, s. 351

I. BÖLÜM

EDEBİYAT VE İNTİHAR

I. BÖLÜM

EDEBİYAT VE İNTİHAR

Sanatçıların intihar etmesi "felâketi sanata dönüştürme" eylemidir. Albert Camus intiharı, "sanat yaratmak" olarak adlandırır. İntihar edenlerin bir kısmının edebiyatın / sanatın bir ucundan tutmaları veya edebiyatçı / sanatçıların çoğunun intihar etmeseler bile, intihara girişmeleri; en azından fikrî anlamda intiharı onaylamaları bizi intihar – edebiyat arasında bir bağıntı kurmaya itmiştir.

Sanatçı / edebiyatçı topluma yön veren aydın kimliğini üzerinde taşıdığı için, onun intiharı toplum için önemli bir mesajdır. O, giderayak bıraktığı notlarda, hayatla niçin uyuşamadığını sorgulayan cevapsız sorular, hayata meydan okuyan satırlar bırakmıştır. İntihar eden her sanatçı arasında bir yakınlık olduğunu söyler Adem Eyüp Yılmaz: "İntihar eden bir çok sanatçı arasında soy kütüğü henüz çıkarılmamış bir intihar akrabalığı vardı. Sanki intihar tarihin arka sokaklarından akan aşkın bir bilinç haliydi ve soyunun devamı için en sağlıklı bedenleri seçiyordu. Farklı zaman ve mekanlarda yaşamış olsalar da tüm müntehir sanatçılar, kendilerine özgü iletim duyarlıklarıyla birbirlerinden intihar devşirmişlerdir." [100]

A. Batı Edebiyatı ve İntihar

İntihar olgusunun Batı edebiyatıyla sıkı bir ilgisi vardır. Batı edebiyatı ve sanatında yoğun kullanılan intihar temi aynı zamanda birçok sanatçı ve yazarın hayatlarını sonlandırmada tercih ettikleri bir ölüm yöntemidir. Batı edebiyatında intihar eden birçok sanatçının ölmeden önce müntehir bir sanatçıyla ilgisi olduğunu görürüz. İntihar eden sanatçıların kimliği hakkında kısa da olsa bir bilgi vermenin konuyu daha somut kılacağını düşünüyoruz. Batı edebiyatında müntehir bazı edebiyatçıları şöyle sıralayabiliriz.[101]

Antik Yunan'ın lirik şairlerinden Sappho (MÖ: 610 - 580), kurduğu şiir okulunda genç kızlara şiir dersi verirken, onlara âşık olmaktan kendini alamamış; ilk lezbiyen, ilk feminist olarak tanınmış; aşkına karşılık bulamadığından, gönlündeki yangını söndürmek için kendini Leukas kayalıklarından Yunan Denizi'ne atmıştır.

---

[100] Adem Eyüp Yılmaz, *Edebiyat ve İntihar,* Selis Kitaplar, İstanbul, Ekim 2003, s.10

[101] Bu bölümde vereceğimiz bilgiler Adem Eyüp Yılmaz'ın *Edebiyat ve İntihar* adlı eserinden yapılan özet alıntılar yoğunluklu olarak oluşturulmuştur. Geniş bilgi için Bkz. Adem Eyüp Yılmaz, b.a.

Thomas Chatterton (1752 -1770) yaşadığı fakirlikten yazılarıyla kurtulamayınca, teklif edilen yardımları da kabul etmemiş; 1770 yılının bir Ağustos gecesi kaldığı evin çatısında arsenikle intihar etmiştir.

Heınrıch Von Kleıst (1777 - 1811), Napolyon'un savaş çığırtkanlıklarına karşı durarak savaş karşıtı şiirler yazmıştır. Çaresiz bir hastalığa yakalanan bir hanım kendini öldürmesi için ricada bulununca Kleist, bu aykırı isteği onu vurarak yerine getirdikten sonra kendisi de intihar etmiştir.

Gerard De Nerval (1808 - 1855), aşırı bir duyarlıkla bağlandığı oyuncu sevgilisi, Jenny Colon 1842 yılında öldükten sonra da onu sevmeye devam etmiş, ona "Aurelia" ismini vererek onu Meryem Ana'yla özdeşleştiren şiirler yazmıştır: "Yazık her şey ölecek demek ben ölürsem" sözünü söyleyecek bir bilinçle, 1855 yılının Ocak ayında, Paris'teki Vielle Lanterne Caddesinde yağmurlu bir kış gecesinde kendini fener direğine asmıştır.

Paul Lafargue (1841 - 1911), Marx'ın kızı Laurayla evlidir. 1883 yılında yayımlanan *Tembellik Hakkı* adlı eseri *Komünist Manifesto*'dan sonra en önemli teorik eser sayılır. 26 Kasım 1911'de kendinden dört yaş küçük eşi Laura'yla birlikte yaşlılıkla gelen bedensel ve zihinsel zayıflamayı görmemek için siyanür alarak intihar etmiştir.

Dünyanın önemli yazarlarından, Jack London (1876 - 1916), şansını denediği tüm işlerde başarısız olmuş; başarılı olduğu yazarlıkta ise mutlu olmadığından 22 Kasım 1916'da aşırı dozda uyuşturucu alarak intihar etmiştir.

Stefan Zweig (1881 - 1942), her iki dünya savaşına şahit olmuş ve Avrupa'nın kendi kendisini yok etmesine, insan onurunun ayaklar altına alınmasına; Nazizm'in bütün ırkları tehdit eder hale gelmesine güçlünün güçsüzü yok etme hakkının her gün daha çok yayılmasına dayanamayarak 23 Şubat 1942 yılında eşiyle birlikte yüksek dozda Veronal alarak intihar etmiştir.

Virginia Woolf (1882 - 1941), yaşadığı çelişkili aşklar yüzünden geçirdiği nöbetlere dayanamayarak; "*Kendimi sana doğru savuracağım/ Yenilmeksizin? / Ve boyun eğmeden ey ölüm"* dizeleriyle ölüme meydan okurcasına, daha önce başarısız birkaç girişimin ardından, ceplerine taş doldurarak; kendini Sussex'de Ouse ırmağının sularına bırakarak intihar etmiştir. Bıraktığı mektupta kocasının hayatını daha fazla mahvetmeye hakkı olmadığı yazılıdır.

Vladimir Vladimiroviç Mayakovski (1893 - 1930) 1925 yılında intihar eden arkadaşı Sergey Yesenin için yazdığı ağıtta; *"Şu yaşamda / en kolay şeydir ölmek/ asıl güç olan / yepyeni bir yaşama başlamak."* diye yazmışsa da; "Son Mektup" adlı şiirinde: "*Aşkın küçük sandalı/ hayat ırmağının akıntısına kafa tutabilir mi? / dayanamayıp parçalandı işte sonunda…"* diyerek intihar edeceğine dair işaret vermiştir. Paris'ten döndükten birkaç ay sonra 14 Mart 1930 günü kafasına sıktığı bir kurşunla intihar etmiştir.

Sergey Aleksandrovich Yesenin (1895 - 1925) Rus edebiyatının ünlü şairlerinden biridir. Özel hayatındaki mutsuzluklar onu defalarca evlenmeye itmiştir. En son Tolstoy'un yeğeniyle evlenen Yesenin; devrimle gelen hayal kırıklığı, yeni toplumsal düzenle uyuşamama, köy hayatına özlem duyması ve yaşadığı iç çatışmalardan dolayı 27 Aralık 1925 tarihinde bileğini kesip kanıyla son şiirini yazdıktan sonra intihar etmiştir.

Ernest Hemingway (1899 - 1961) yaşadığı yalnızlık ve ruhsal çöküntüye dayanamayarak 2 Temmuz 1961'de çok sevdiği av tüfeğini kapı tokmağına bağlayarak intihar etmiştir.

Sadık Hidayet (1903 - 1951), İran edebiyatının büyük sanatçılarından biridir. Kafka'nın birçok eserini Farsça'ya çevirmiş, Camus'nun *absürd* felsefesini çeşitli eserlerinde kullanmıştır. "*Gözlerimi geleceğe kapayıp; geçmişi unutmak istiyorum*" diyerek 1951 yılında Paris'teki evinde mutsuzluk ve karamsarlık içinde havagazıyla intihar etmiştir.

Cesare Pavese (1908 - 1950), hayatı boyunca yaşadığı yalnızlıklar, aşksızlıklar, terk edilmişlik duygusu, siyasî istikrarsızlık, dünya savaşı, edebî anlamda kendini başarısız bulması, kadınların iki yüzlülüğü, cinsel sorunlar, boşlukta süren hayatı; belki de en önemlisi daha lisedeyken tek yakın arkadaşı Boraldi'nin intiharını hayatı boyunca unutamaması gibi sebeplerle intihara yönelmiştir. 18 Ağustos 1950 tarihinde yazdığı günlükte: *"Kolay sanmıştım ilk düşündüğümde. Zayıf kadınlar bile yapmıştı bu işi. Alçakgönüllülük istiyor; kendini beğenmişlik değil. Tiksiniyorum bütün bunlardan. Sözler değil. Eylem. Artık yazmayacağım."* diyerek bir otel odasında intihar etmiştir. [102]

Sylvia Plath (1932 - 1963), çocukken kangrenli bacağının kesilmesi üzerine ölen babasını hiçbir zaman unutmamış, yaşadığı maddi sıkıntıya rağmen kendisini 3 çocuğuna

[102] Ayrıntılı bilgi için Bkz. Cesare Pavese, *Yaşama Uğraşı,* b.a

adamıştır. Kocası tarafından aldatılmaya tahammül edemeyen Plath, başarısız birkaç girişimin ardından geriye "Sınır (Edge)" adlı şiirini bırakarak tüp gazla intihar etmiştir. [103]

Edebiyat / sanat dünyası intihar yoluyla yaşamı son bulan diğer isimler şunlardır: Vincent Van Gogh (1853-1890), Peyu Yavarov (1878-1914), Georg Trakl (1887-1914), Kurt Tucholsky (1890-1935), Walter Benjamin (1892-1940), Marina İvanovna Tsatayeva (1892-1941), Ernst Toller (1893-1939), Antonin Artaud (1896-1948), Jacques Rıgaut (1899-1929), Harold Hart Crane (1899-1932), Karin Maria Boye (1900-1941), Attila Jozsef (1905-1937), Arthur Koestler (1905-1983), Osamu Dazai (1909-1948), John Berryman (1914-1972), Primo Levi (1919-1987), Paul Celan (1920-1970)[104], Stig Dagerman (1923-1954), Anne Sexton (1928-1974), Penio Penef (1930-1959), Jerzy Kosinski (1933-1991), Boris Harloff (1936-1963), Kurt Donald Cobain (1967-1994), William Cowper, …

Yukarıda isimlerini sıraladığımız edebiyatçı / sanatçılar yaşama çeşitli sebeplerle "tutunamayanlar"; kendi darağaçlarını kendi elleriyle kuranlardır. Sanatçı olmanın da verdiği hassas kişilikle dünyanın katı / çirkin gerçeklikleriyle uyuşamayan bu karakterler bütün bir dünyayı hiçe sayarak çareyi intihar etmekte bulmuşlardır.

Batı edebiyatında eser veren sanatçıların bazısı intihar ederken bazısı da eserlerindeki kahramanları intihar ettirerek düşsel anlamda intiharı benimsediklerini ortaya koymuşlardır. Batı edebiyatına baktığımızda, yayınlanan eserlerde, intiharın önemli bir yer tuttuğuna tanık oluruz. Dante, intihar edenleri ebedî mahkûm ederken onların tercihlerine de saygı duyar: "*İlahi Komedya'*nın yazarı, intihar etmişleri, cehennemin "kendi kendilerine şiddet uygulayanların (intihar edenler) ve kendi varsıllıklarına karşı şiddet uygulayanların (savurganlar)" işgal ettikleri ikinci basamağına yerleştirir. Dante, intihar edenleri mahkûm etmeksizin ve onların sonlu acılarına saygı duyarak, anlatısına ahlakibir anlam aktarmak istemektedir. Ruh ile bedenin şiddetli ayrışımı olan gönüllü ölüm, selâmete götüren yol değildir. Tam tersine edebî mahkûmiyete götürür."[105]

William Shakespeare'in eserlerinde elliden fazla karakterin intihar ettiğini görürüz.

---

[103] Ayrıntılı bilgi için Bkz. A. Alvarez, b.a., s. 13 - 50

[104] Ahmet Cemal, "Paul Celan: "Ölüm Fügü" ya da Parçalanmış Yaşamın Estetiği", *Kitaplık*, S. 53, Mayıs – Haziran 2002, s.54

[105] Eric Volant, *İntiharlar Sözlüğü,* s. 70

William Shakespeare'in *Romeo ve Juliet* adlı eserinde toplum baskısı ve birbirine düşman iki kabilenin kanunlarını aşamayan iki genç intiharı seçer. Shakespeare'in *Othello* adlı eserinde ise kıskançlık sonrası alınan yanlış bir kararla karısını öldüren Othello'nun gerçekleri öğrendikten sonra intihar etmesi anlatılır.

Jean Racine'in *Andromaque* adlı eserinde de, Andromague çelişkili ilişkilerden sonra sevgilisi Pyrrhus'la evlenir; ama Pyrrhus'un nişanlı olması ve başka ilişkiler yaşamasından dolayı evlenir evlenmez intihar eder.

Goethe'nin bir zamanlar intihar salgını yaratan ve yıllarca yayınlanması yasaklanan ünlü eseri *Genç Werther'in Acıları* da dünyanın katı gerçekleriyle uyuşamayan hayalperest bir gencin ıstıraplarını konu edinir. Goethe'nin yaşadığı olaylardan esinlenerek kurguladığı bu romanın kahramanı Werther, Albert adında bir delikanlıyla nişanlı olan Lotte'ye âşık olur. Nişanlısının yokluğundan da yararlanarak Lotte'yle görüşür. Werther, kızın nişanlısının geri dönüp kızla evlenmesini ve bu ikilinin mutlu bir aile kurmalarını kaldıramayarak intihar eder.

Victor Hugo'nun *Ruy Blas* adlı eserinde Ruy Blas'ın efendisi Don Salluste'i öldürdükten sonra intihar etmesi anlatılır. Victor Hugo'nun *Hernani* adlı eserinde ise Hernani'nin tüm felâketlerin ardından eriştiği mutluluğa rağmen Don Gomez'e verdiği söz üzerine, eşi ve sevgilisi Dona Sol ile birlikte kendilerini zehirleyerek intihar ederler.

*Sefiller'*de Javert, çaldığı ekmek yüzünden kürek mahkumu olarak tutukluyken kaçan Jean Valjean'ı yakalamak için roman boyunca kovalar. Paris'te çıkan iç ayaklanmalar sırasında isyana katılan Jean Valjean tarafından canı bağışlanan Javert'in hukuka dayanan ahlakidünyası alt üst olur. Bir mahkumun gerektiğinde normal bir vatandaştan daha iyi olabileceği gerçeğini hazmedemeyen Javert yaptıklarından pişman olarak intihar eder.

İntihar denince akla gelen en etkileyici eserlerden biri şüphesiz, Gustave Flaubert'in *Madam Bovary* adlı romanıdır. Bu romanın merkezi figürü Emma, taşrada görev yapan doktor kocasının ona sağladığı tüm imkânları hiçe sayan, çevresiyle uzlaşamayan, gözü yükseklerde olan, Paris'e gitme hayaliyle yanan güzel, alımlı bir kadındır. Hayal ettiği hayata erişmek için kocasından habersiz lüks eşyalar alarak, kocasını borç batağına sürükler. Kocasından habersiz onun arazilerini satar. Kocasını önce Rodolphe, ardından Leon'la aldatır. Her iki âşığı tarafından da terk edilen Emma, iç çatışmalar ve pişmanlıklarla bunalımın eşiğine gelir.

Borçlarını ödeyemeyen Emma kimseden yardım alamaz. Son çare olarak başvurduğu avukat dostu B. Guillaumin Emma'yı davranışlarıyla taciz eder. Eski âşığı Rodolphe'dan da para alamayan Emma bunalıma girer. İntiharı tek çare olarak gören Emma, arsenikle intihar eder. Gerçek hayatta intihar etmeyi düşündüğü halde intihar edemeyen Flaubert, romanındaki kahramanı öldürerek bu düşüncesini yerine getirir: "Flaubert'in dehası, Emma figürüne, her çağın erkek ve kadınlarını heyecanlandırabilecek klasik bir yücelik vermesini bilmiştir. Madame Bovary, Flaubert'in kendisidir, çünkü o da Emma'nın kişiliğiyle büyülenmişti. Nitekim Hippolyte Tain'e şöyle demişti: "Emma Bovary'nin zehirlenişini yazarken ağzımda arsenik tadı vardı."[106]

Kurgu bakımından *Madam Bovary*'i hatırlatan, Lev Nikolayeviç Tolstoy'un *Anna Karaninna* romanında da, birbiriyle ilişkili üç ailenin ortak akrabası Anna ekseninde gelişen olaylar hikâye edilir. Bu romanda da, Anna, son derece mutlu bir hayatı olmasına rağmen kocasını Vronski'yle aldatıp gayrimeşru bir çocuk dünyaya getirir. Doğum sonrası can çekişirken olayı bilen kocasından âşığını affetmesini isteyen Anna, kocasının âşığını affetmesine, âşığının vicdan azabından intihar girişimine rağmen; sekiz yaşındaki çocuğunu da hesaba katmayarak Vronski'yle kaçar. Her şeyini feda ettiği Vronski'nin ise aklı başka yerdedir. Anna beklediği ilgiyi göremeyince hayal kırıklığı, ihanet ıstırabı ve pişmanlık duyguları içinde trenin önüne atlayarak intihar eder. Tolstoy, anlamsız bulduğu bu hayat denen macerayı; "Yapabileceğim tek şey kendimi asmaktı" itirafıyla sona erdirmemek için kiliseye sığındı veya roman kahramanlarını intihar ettirdi.

Batı edebiyatında Dostoyevski başta olmak üzere son dönem romancılarının çoğunda, Batı toplumunun sosyal yapısına bağlı olarak intihar teminin yer aldığını görürüz. Dostoyevski, kızı Aimee ve kardeşi Michael'e göre sık sık intiharı düşünen, mektuplarında konuşmalarında intiharın kıyısında olduğunu söyleyen bir sanatçıdır. Dostoyevski'nin romanlarında 17 kadar intiharı tasarlayan, intihar girişiminde bulunan veya doğrudan doğruya intihar eden kişi vardır.[107] Onayladığı mantıksal intiharı roman karakterlerini intihar ettirerek gerçek intihara dönüştürür.

---

[106]Eric Volant, *a.g.e.*, s. 112

[107] L. Foy James ve J. Rojcewicz Stephen, "Dostoyevski ve İntihar", *Şizofrengi Kitabı,* Kavram Yayınları, İstanbul, 1996, s. 128

Dostoyevski'nin en önemli eserlerinden biri olan *Suç ve Ceza'*da Raskolnikov roman boyunca intiharın kıyısında gezinen ve defalarca intiharı düşünen bir tiptir. Romanda, tefeci kadın ve kız kardeşini öldürdükten sonra suçluluk psikolojisiyle bunalıma giren Raskolnikov (…) ski köprüsüne vardığında orada sarhoş bir kadının köprüden atlayarak intihar etmesine şahit olur. Romanda Svidrigailov tarafından tecavüz edilen 14 yaşındaki genç kız sulara atlayarak intihar eder. Svidrigailov, intihar etmeden önce bu kızı düşünde görür. Uşaklarına kötü davranarak onları intihara kışkırtan 50 yaşındaki Svidrigailov, Raskolnikov'un kız kardeşi Avdotia Romanovna (Dounia)'dan karşılık bulamayınca, 16 yaşındaki nişanlısına da veda ederek askerî bir nöbet kulesinde tabancayla intihar eder.

Yine Dostoyevski'nin *Ecinniler* romanının başkahramanı Kirilov, roman boyunca mantıksal intiharı benimser ve intihar eden kişinin gerçek anlamda özgürleşeceğini, ancak yaşadığı dönemde intihar edenlerin çoğunun bu ayrıntıyı göz ardı ederek intihar eylemine giriştiğini şöyle savunur:

> *"(...) Üstün bağımsızlığı isteyen her kişi kendini öldürebilir. Kendini öldürmeye gücü yeten, aldanışın, yanlışın gizini öğrenir. Bunun ötesinde özgürlük yoktur; hepsi bundadır, bundan öteye hiçbir şey yok. Kim ki kendini öldürmeyi becerir, o Tanrıdır. Şimdi herkes Tanrı olmayınca bir şey olamaz diyebilir. Ama henüz kimse o şey için intihar etmedi."*[108]

Kirilov romanın bir yerinde intihar edenlerin eylemleriyle zaman zaman toplumu yanıltabileceklerini, toplumun da bazen bu tür eylemleri olumlu karşıladığını belirtir:

> *"Toplum, intiharımla kendisine yararlı olabileceğimi düşünüyor, örneğin, siz burada hoşa gitmeyen bir oyun oynadınız da bu oyunun suçluları aranmaya başladı diyelim, o zaman ben, beynime bir kurşun sıkarsam ve bu işi ben yaptım diye bir mektup bırakırsam, o zaman sizden tam bir yıl kuşkulanmazlar."* (s.400)

Albert Camus, *Ecinniler*'le ilgili bir değerlendirmesinde intiharın gerekliliğini öç almaya bağlar: "Bu durumda biraz mizah da var. Bu insan kendini öldürür, çünkü, metafizik düzlemde incinmiştir. Belirli bir anlamda, öcünü alır. Bu onun "tutsak edilemeyeceğini" tanıtlama biçimidir. Bu arada aynı konunun en hayranlık verici genişlikle Kirilov'da, *Cinler*'in gene mantıksal intihar yanlısı kahramanında kişileştiği bilinir. Mühendis Kirilov bir yerde canına kıymak istediğini, çünkü "düşüncenin bu olduğunu" bildirir. Sözcüğü gerçek

[108] Dostoyevski, *Ecinniler,* (Çev. Metin İlkin), Oda Yayınları, İstanbul, 1997 (Alıntılar bu baskıdandır.), s.120-121

anlamında anlamak gerektiği iyice anlaşılıyor. O, bir görüş, bir düşünce için hazırlanır ölüme. Üstün intihar denir buna. Kirilov'un maskesinin ağır ağır aydınlandığı sahneler boyunca, kendisine yön veren ölüm düşüncesi gösterilir bize. Gerçekten de mühendis Günlük'ün uslamalarını baştan ele alır. Tanrı'nın gerekli olduğunu, varolması gerektiğini sezer. Ama varolmadığını ve varolmayacağını bilir. Uslama klasik bir açıklıktadır: Tanrı yoksa, Kirilov Tanrıdır. Tanrı yoksa Kirilov kendini öldürmelidir. Öyleyse Kirilov Tanrı olmak için kendini öldürmelidir. Bu mantık uyumsuzdur, ama gereken de budur. Bu arada ilginç olan, yeryüzüne indirilmiş bu Tanrılığa bir anlam vermektir. Şu öncülü aydınlatmak demektir bu: 'Tanrı yoksa ben Tanrıyım,' ama bu da oldukça karanlık kalmaktadır. İlkin bu çılgın savı ortaya atan adamın pekala bu dünyadan olduğunu belirtmek gerekir. Sağlığını sürdürmek için her sabah jimnastiğini yapar. Karısına kavuşan Chatov'un sevinciyle duygulanır. Ölümünden sonra bulunacak bir kağıt üzerine, "onlara" dilini çıkaran bir yüz resmi çizmek ister. Çocuksu, öfkeli, tutkulu, yöntemli, duyguludur. Üstün insanın yalnız mantığı ve değişmez düşüncesi vardır onda, insanınsa bütün sicili. Ama sakin sakin Tanrılığından söz eden de odur. Deli değildir ya da o zaman Dostoyevski delidir. Öyleyse onu çırpındıran şey, bir kendini beğenmişin kuruntusu olamaz. Ve, bu kere, sözcükleri gerçek anlamların dışında anlamak gülünç olabilir."[109]

Dostoyevski'nin *Delikanlı* romanında üç gerçekleşmiş intihar ve bir intihar girişimine rastlarız. Romanda ilk intihar, bir erin intiharıdır. Bu er, askerlik dönüşü köyünde hoş karşılanmaz. O da köylüleri eskisi gibi sevememiştir. Bu hınçla sarhoş olduğu bir gece köylülerden birinin evini soyar. Köylüler ondan şüphelense de yapılan sorgulamalar sonucu savcı, delil yetersizliğinden, bu erin suçsuz olduğuna karar verir. Karar açıklandıktan sonra bu er tüm suçunu ayrıntılarıyla mahkemeye itiraf eder. İkinci kez toplanan mahkeme, eri tekrar suçsuz bularak serbest bırakır. Bu er beraatinin beşinci günü kendini asarak intihar eder.

Romandaki ikinci intihar sekiz yaşında bir çocuğun intiharıdır. Bu çocuk romanda Maksim İvanoviç'e olan borcunu ödeyemeden ölen bir tüccarın beş çocuğunun en büyüğüdür. Diğer dördü birer yıl arayla dünyaya gelmiş kız çocuklarıdır. Babaları öldükten sonra öksüz kalan bu çocuklar, yaşadıkları eve Maksim İvanoviç'in borcuna karşılık el koymasının ardından, sefil bir hayat sürerler. Maksim İvanoviç, araya girenlere rağmen ahşap evi bu

[109]Albert Camus, *Uyumsuz Yaşama,* (Çev.Tahsin Yücel), Varlık Yayınları, İstanbul, 1974, s. 118 - 119

zavallı aileye bırakmaz. Çocuklarıyla sokağa terk edilen kadın, henüz sekiz yaşında olan büyük oğlunu Maksim İvanoviç'in bir fabrikasında işe yerleştirir. Fabrikada ayağı kayıp üzerine düştüğü için çocuğu kırbaçlatarak hastalanmasına neden olan Maksim İvanoviç, vicdan azabı dolayısıyla çocuğu evine aldırır. Evin içinde oynarken değerli bir lambayı kıran çocuk İvanoviç tarafından cezalandırılmak için kovalanınca denize atlayarak intihar eder. Romandaki üçüncü intihar ise intiharı hakkında bilgi verilmeyen Trişatov'un arkadaşının intiharıdır. Bir zamanlar, Katerina Nikolayevna'ya âşık olan Versilov romanda intihar girişiminde bulunur. Lambert, Arkadiy Makaroviç'ten çaldığı belge karşılığında Katerina Nikolayevna'yı otuz bin ruble karşılığında tabancayla tehdit ederken içeri giren Versilov, tabancayla Lambert'in kafasına vurarak onu bayıltır. Daha sonra korkudan baygın düşen Katerina'yı yatağa yatırıp onu öpen Versilov korkunç bir plan yapar. Önce Katerina'yı ardından kendini öldürmeyi planlar. Katerina'ya ateş etmek isterken Arkadiy, onu engeller. Versilov'un kendisini öldürmesine de engel olan Arkadiy, onu omzunu yaralamaktan alıkoyamaz. Böylece Versilov'un intihar girişimi başarısızlıkla neticelenir.

Emile Zola'nın *Nana* adlı eserinde ağabeyi gibi Nana'yla evlenmek isteyen Jorj, Nana' dan red cevabı alınca intihar eder.

Jack London'un *Martin Eden* romanında, gemilerde tayfalık yaparak geçimini sağlayan ve Martin Eden, âşık olduğu Ruth sayesinde hem ince bir kişiliğe sahip olur hem de edebî yeteneğini kullanarak ünlü bir yazar olur. Ruth'a kavuşmayı hayatının tek gayesi edinen Martin Eden ünlü bir yazar olduktan sonra Ruth'un da tavırlarından dolayı ondan soğur. Bir süre sonra ünlü olmanın onu tatmin etmediğini, yüreğindeki aşk ihtiyacının giderilmediğini fark eden Martin Eden, Ruth'tan da yüz bulamayınca denize atlayarak intihar eder.

Franz Kafka'nın *Dava* romanında baş kahraman Ka, gündelik hayatını sürdürürken saçma gerekçelerle tanımadığı kişiler tarafından idam mahkûmu olarak tutuklanır. Ne onu tutuklayanlar ne de sorgulandığı mahkeme heyeti gerçekten vardır. Bir süre sonra tutuksuz yargılanmak üzere serbest bırakılan Ka, aylarca yargılanacağı günü bekler; ancak ne kendisini yargılayacak merci ne de kendisine yöneltilen bir suçlama vardır. Bu durum Kafka'nın *Şato* romanındaki hayali şato'yu hatırlatır. Romanın sonuna kadar yargılanacağı dava gününü ve mahkeme salonunu bekleyen Ka, bunalıma sürüklenerek mahkeme heyeti tarafından intiharın kucağına itilir.

B. Türk Edebiyatı ve İntihar

Yeni Türk edebiyatı öncesi sözlü halk hikâyeleri ile Klasik edebiyatımızın manzum ve mensur hikâyelerinde açıkça olmasa bile dolaylı olarak intihar olgusuna rastlamaktayız. *Yusuf u Züleyha, Leyla ile Mecnun, Vamık ile Azra, Tahir ile Zühre, Ethem ve Hüma, Hüsrev ile Şirin* gibi eserlerde bu duruma rastlıyoruz. İslâmî hassasiyetin de etkisiyle intihar sözcüğünü kullanmaktan çekinen bu dönem yazarları, intiharı ifade etmek üzere *Yusuf u Züleyha* adlı eserde olduğu gibi; "Yusuf'un ölümünü haber alan Züleyha, onun mezarı başında can verdi," şeklinde bir yolu tercih ederler ya da *Leyla ile Mecnun*'da; Mecnun, Leyla'nın mezarının başında ölür. *Hüsrev ile Şirin* hikâyesinde de Ferhat'ın ölümünü haber alan Şirin, Ferhat'ın cesedinin başına giderek bir ah çektikten sonra oracıkta can verir.(Bazı rivayetlere göre kendini kayalardan atarak can verir.)[110]

Klasik Türk Edebiyatı'nda da intihar temine rastlarız. Marmara Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Araştırma Görevlisi, İlham Köse 25 Kasım 2004 tarihinde Marmara Üniversitesi tarafından düzenlenen "Türk Kültüründe Ölüm" konulu sempozyumda "İntihar" teminin Divan Edebiyatı'na yansımasını ele alırken ilginç tespitlerde bulunmuştur. Buna göre, Klasik Türk edebiyatının en önemli eserleri içerisinde yer alan *Divan*'larda intiharın dört şekilde kullanıldığı görülmektedir. Bunlardan birincisi; şairin herhangi bir hadiseye telmih etmeden kendi kendini öldürmeyi hayal etmesi şeklindedir. Klasik Türk edebiyatı şairlerinin intihar için kullandıkları ikinci bir tabir vardır ki buna 'hançere düşmek' denir. Ahmet Talat Onay'dan öğrenildiğine göre "kama, bıçak, hançer gibi ucu sivri, keskin bir âleti kalb üstüne dayayıp hızla yere atılmağa ve bu sûretle hançer göğüsten girip arkadan çıkarak intihâr etmeğe vaktiyle "hançere düşmek" derlermiş."[111]

Klasik Türk edebiyatının zirve şairlerinden Baki, gönlü canıyla oynayan bir cambaza benzettiği beytinde gönül cambazının intihar edişini şöyle tasvir eder:

"Turrandan indi gamzene cân-bâz-ı dil yine

---

[110]Ayrıntılı bilgi için Bkz. M.Nihat Özön, *Türkçe'de Roman*, İletişim Yayınları, İstanbul, 1985; Ali Püsküllüoğlu, *Türk Halk Öyküleri*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1982

[111] Ahmet Talat Onay, *Eski Türk Edebiyatında Mazmunlar ve İzahı*, Türkiye Diyanet Vakfı yayınları, Ankara 1993, s. 190.

Çenberden atdı kendüsini hançer üstine"[112]

[Gönül cambazı yine saçından gamzene indi ve (o) çemberden kendisini hançerin üstüne attı (intihar etti).]

Klasik Türk şiirinde şairlerin intihardan bahsettiği üçüncü şekil Ferhad'ın intiharıdır. Ferhad ü Şirin hikâyesine göre sevgilisi Şirin'in ölüm haberini alan Ferhad, o öldükten sonra yaşayamayacağını söyleyerek elindeki külüngü havaya atıp başını onun altına tutarak intihar eder.[113] Bu konu, şairlerimizin intihardan bahsetmeleri için ilham kaynağı olur ve beyitlerinde Ferhad'a telmihen kullanırlar. Azmi-zâde Hâletî bir beyitinde muhabbeti bir bela olarak görür ve onun sıkıntılarına katlanmaktansa Ferhad gibi intihar etmeyi tercih ettiğini söyler. Aynı beyite bir başka açıdan bakıldığında ise bu beyitin muhabbet belasına katlanılamayacağını anlattığı görülür; çünkü bu öyle bir beladır ki taşınamaz. Ferhad derecesinde âşık olan kimse bu yükü kaldıramayıp neticede intihar eder. (Buradaki 'bela' kelimesinin 'evet, kabul ettim' manası düşünüldüğünde ise muhabbet artık bir bela olmaktan çıkıp gönüllü olarak kabul edilen bir durum hâlini alır ki beyti bu şekilde de anlamak mümkündür):

"Ferhad gibi 'âşık olan kendin öldürür

İtmez keşîde nâm-ı bela-yı mahabbeti"*[114]*

[1. Âşık olan muhabbet belasının namını çekemez, Ferhad gibi, kendini öldürür. 2. Ferhad gibi âşık olan, muhabbet belasının namını çekemeyip (sonunda) kendini öldürür.]

İntihara rastlanılan dördüncü şekil Pervane (Kelebek)'nin intiharıdır. Pervane Şem (Mum)'e âşıktır. Sürekli onun etrafında döner durur ve öyle bir an gelir ki artık dayanamayıp kendisini Şem'in alevine bırakarak yanar.[115] Pervane geceleyin mumun etrafında dönen küçük kelebek; Şem' ise Pervaneyi etrafında döndüren mumdur. Şairlerimiz, etraflarında her gece cereyan eden bu hadiseden aldıkları ilhamla önce bu ikisini birbirlerine âşık etmişler sonra da

---

[112] *Baki Divanı* (Haz. Sabahattin Küçük), Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1994, s. 366 (Gazel 428/3).

[113] Bu konu hakkındaki ayrıntılar ve hikâyenin geniş özeti için bakınız: Nurettin Albayrak, "Ferhad ve Şirin" maddesi, DİA, İstanbul, 1995, XII, 388-389; İskender Pala, *Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü*, Akçağ yayınları, Ankara (tarihsiz), s.167; Ahmet Talat Onay, *Eski Türk Edebiyatında Mazmunlar ve İzahı,* Türkiye Diyanet Vakfı yayınları, Ankara 1993, s. 167.

[114] Bayram Ali Kaya, *The Divan of Azmî-zâde Hâletî,* Sources of Oriental Languages and Literatures, Harvard Unıversity 2003*,* s.306 (Gazel 811/4).

[115] İskender Pala, *Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü,* Akçağ yayınları, Ankara (tarihsiz), s.402.

intihardan bahsederken aynı hadiseye telmihte bulunmuşlardır. İranlı şair Şeyh Sadi-i Şirâzi'nin *Gülistan* adlı eserinde de pervanenin aşk uğruna gerçekleştirdiği bu tarz intihar okuyucuya, şair tarafından sadakatin göstergesi olarak sunulur. Bütün bu eserlerde intihar sözcüğüne rastlamayız. İntihar sözcüğünün ilk defa 19. yüzyıl şairlerinden Âsaf'ın bir kasidesine redif olarak kullanıldığını görürüz. İlham Köse, sunduğu tebliği bu kaside üzerine kurmuştur. Buna göre, Âsaf mahlâslı Damad Mahmud Celaleddin Paşa'nın 1853'te İstanbul'da dünyaya geldiğini belirtir. **"**İntihâr" redifli, 36 beyitlik kasidede şairin yaşadığı çileli hayatın izleri görülür. Her fırsatta dünyaya geldiğinden pişman olduğunu belirten Âsaf en sonunda "intihar" redifli bu kasideyi yazar.[116] Kasidenin ilk beyitlerinde intiharın faydalarından bahsedilmekte ve intihar eylemi yüceltilmektedir. Girişte intiharın uygunsuz olduğunu da kim söylüyor; o hastanın en son devası (beyit 1)dır diyen şair devam eder: İntihar; dert ehli için derdin ve belanın mahvedicisi (beyit 2), geçimini temin edemeyen her fakirin ihtiyacı (beyit 3), çaresizliği çareye çevirebilen bir kimya (beyit 4), mahzun kalplere teselli bahşeden riyasız bir filozof (beyit 5), duyduklarında bütün memurların yanına koşacağı bir Maliye Bakanı (beyit 6), başka hiçbir ümide yer bırakmayacak kadar işini iyi yapan bir mühendis (beyit 7), gam gecesinde yol gösteren ayın ve yıldızın ışığı (beyit 8)dır:[117]

---

[116] *Âsaf Divanı* (Hazırlayan: Ömür Ceylân), Akçağ yayınları, Ankara 2003, s. 79-81 (Kaside VII).

İstanbul,-5 Teşrîn-i Sânî 313 Dâmâd Mahmûd
Fâ'ilâtün/Fâ'ilâtün/Fâ'ilün
1.Kim demiş kim nâ-revadır intihâr
Hastaya en son devâdır intihâr
2.İntihâr etmez de n'eyler ehl-i derd
Mâhî-i derd ü beladır intihâr
3.Böyle ber-eyyâm çıkmazsa ma'âş
Her fakîre iktizâdır intihâr
4.Çâre-i bî-çâregândır doğrusu
Dense layık kîmyâdır intihâr
5.Kalb-i mahzûna teselli-bahş olur
Feylesôf-ı bî-riyâdır intihâr
6.Hep koşarlar duymasın ehl-i ma'âş
Nâzır-ı Mâliyye-sâdır intihâr
7.Rişte-i ümmîdi kesdirmez göze
Pek mühendis zî-dehâdır intihâr
8.Reh-nümâ-yı leyle-i endûhdur
Ayda yıldızda ziyâdır intihâr
9.Şu'le-i idrâkden efrûhte
Sanma vehm ü hûlyâdır intihâr
10.Cân fedâ olsun bu fikr-i hikmete
Zübde-i 'akl u zekâdır intihâr
11.Sığmıyor 'akla fakat gencînedir
Kıymet olmaz bî-bahâdır intihâr
12.Cünd-i gam zûr eyleyince çâresiz
Müntehâ-yı ilticâdır intihâr
13.Ehl-i fakrın merci'-i yektâsıdır
Kıble-i mülk-i gınâdır intihâr
14.Hısset etmez 'âcize gâyet sehî

Edebiyatımızda intihar sözcüğünün gerçek anlamıyla ilk defa Tanzimat Dönemi'nde kullanıldığını görüyoruz. Sosyal ve siyasî krizlerin bireyler üzerinde olumsuz etki yaptığını ve bu bireylerin yeni sistemle uyum sorunu yaşadığını daha önce de belirtmiştik. Tanzimat Fermanı'yla ilk siyasî ve sosyal kırılmaların yaşandığı Tanzimat Dönemi edebiyatçılarının yaşadığı buhran, onları siyasî mekanizmayla özdeşleşme sorunu yaşamaya iter. Tanzimat'tan Cumhuriyet'e geçen süreç içinde adeta salgın haline gelen intiharlar Batı'nın da dikkatini çeker. Fransız sosyolog Max Bonnafois *Hayat Mecmuası*'nda yayınlanan "İntihar ve Cinnet" adlı makalesinde,

1924 – 1926 yıllarında intiharların dikkat çekecek kadar arttığını söyleyerek önlemler

---

Etse de gâhî kazâdır intihâr
15.İltifat-ı hâtıra başlarsa bir
Gark eder bahr-i 'atâdır intihâr
16.Cüst-cû eyler bulur dermân-deyi
San vekîl-i kibriyâdır intihâr
17.Ehl-i gamdan gayre olmaz sâye-sâz
Sanki bir zıll-ı Hudâ'dır intihâr
18.Nâmını tebcîlsiz yâd eylemem
Çünki emr-i mu'tenâdır intihâr
19.Müntehir devlet olursa bâ-husûs
Cân-fezâ-yı akrabâdır intihâr
20.Bir gazel tarh eyleyim 'uşşâkına
Keyfe tâbi' dil-rübâdır intihâr
21. Dil-ber-i nâzük-edâdır intihâr
Pek Hasan Pâşâ-likâdır intihâr
22.Mülk-i istiğnâya bir kesdirme yol
Çeşm-i şûha tûtyâdır intihâr
23.Kâkülünden bahs uzundur kıl sükût
Bir müselsel mâcerâdır intihâr
24.Gamze-i hûnu süyûfun çekse ger
Men' olunmaz mutlakâdır intihâr
25.Sâkiyâ peymâneyi ser-şâr sun
Câm-ı Cemşîde cilâdır intihâr
26.Çünki Âsaf sıhr-ı şehsin pâyine
Gün geçirmez cebhe-sâdır intihâr
27.İstikâmetdir esâs-ı cürmümüz
Böyle zî-cürme cezâdır intihâr
28.Biz esaret 'âleminde mihveriz
Devrimizde muktezadır intihâr
29.Hastedir zîrâ vücûd-ı saltanat
Hastaya mutlak şifâdır intihâr
30.Nâ-ümîdiz hâl ü istikbalden
Fikrimizde dâ'imâdır intihâr
31.Son nefesde görmedinse devleti
Râcih ü evlâ beladır intihâr
32.Şehryârâ maksadım feryâddır
Yoksa bence nâ-revadır intihâr
33.Sen dururken ben kime 'arz eyleyim
Güft-gûy-ı nâ-sezâdır intihâr
34.Cehl-i fâhiş şimdi hükm etmekdedir
'Adl edersen nâ-resâdır intihâr
35.Biz ki İslâmız sabûruz kim umar
Bizden olmak hîç sâdır intihâr
36.Hak vücûd-ı milleti hıfz eylesin
Olmasın sâyende bâdir intihâr

alınması konusunda ilk ciddi makaleyi yayınlar.[118]

Siyasî ve sosyal zeminde yaşanan buhran, edebiyatçılarımızı zaman zaman intiharın eşiğine getirmiştir. İntihar edemeyen sanatçılar, intihar düşüncesini seçer. İntihar düşüncelerini eyleme dönüştüremeyen sanatçıların eserlerindeki kahramanları intihar ettirdiği görülür.

Bizde belki de en trajik ve en bilinen intihar Beşir Fuad (1852 - 1887)'ın intiharıdır. Beşir Fuad Tanzimat dönemi'nin en önemli gazetecilerinden ve eleştirmenlerinden olmasına rağmen; hayatla uzlaşamamış; Cağaloğlu'nda kitapçı Arakel'in dükkanı karşısındaki 12 numaralı evinde gece geç vakitte bileklerini keserek intihar etmiştir.[119]Onun intiharı dönemin *Tarık Gazetesi*'nde şu şekilde yayınlanır:

> *"Muharririn – i Osmaniyeden Beşir Fuad Bey evvelki gece Babıali civarında, Nallı Mescit Mahallesi'nde vaki hanesinde facialı bir surette intihar etmiştir.*
>
> *Bu babda merci – i resmisinden istihsal ettiğimiz malûmata nazaran mumaileyh leyle–i mezkûrede saat üç raddelerinde hanesine gelmiş ve icrasını evvelce kararlaştırmış olduğu madde –i intiharın fiiliyatına başlamıştır. Kabl'el intihar bazı mahallere suret – i intiharına dair zabıtaya müteaddit varakalar yazıp kütüphanesinin üzerine bırakmış ve badehu kokain namındaki mübtil – i his cismi mahlûlu kat'edeceği noktalara vehle – i ulâda şırınga ederek o noktaların hissiyatını mahvettikten sonra kolundaki şiryan – ı adûdu dört yerinden kat'ettiği gibi artère carotide nam damarı dahi keserek ve kalemi eline alarak seyelan etmeye başlayan kanın vücuduna bahşetmekte olduğu tesirat – ı hissiyat – ı mevtiyyeyi tahrir etmiştir ki Zaptiye Nezaret –i Aliyyesinde mahfuz olan ve hun – alûd bir halde bulunan varakada aynen şu ibarât mündemiç bulunmuştur:*
>
> *Suret-i Varaka*

---

[118] Bonnafois Max, "İntihar ve Cinnet", *Hayat Mecmuası*, Cilt I, Sayı 20, 1927, s. 382

[119]"1887 senesi başlarında Beşir Fuad hummalı bir yazı hayatı içindeydi. *Tercümân – ı Hakikat'*te "Musahebât – ı Leyliyye" başlığı altında dokuz gün sürecek bir tefrika, Voltaire kitabı hakkında Ahmet Midhat Efendi'nin tenkitlerine cevap yazıyor, aynı zamanda yine bu kitap üzerinde Osmanlı matbuatında yer alan tenkid ve tarizlere karşı birtakım "makale – i cevabiyye"ler kaleme alıyordu. Diğer taraftan da içinde yaşadığı Sırp ve 93 muharebelerini göz önünde tutarak Osmanlı ve Avrupa milletleri ordularını silah ve harp teknikleri bakımından mukâyese eden uzun yazı serilerine devam ediyordu. Bu arada İstanbul'a gelen ecnebi tiyatro kumpanyalarının oyunlarını kaçırmıyor ve onlar hakkında birtakım tenkit tecrübelerinde bulunuyordu. Nihayet yazdığı kitaplar için kendisinden takriz isteyen Mustafa Reşid, Tahir Kenan gibi dostlarının ricalarını yerine getiriyor, uzun uzun takrizler yazıyordu. Yazıları bazen Muallim Naci'nin *Saadet Gazetesi*'nde çok defa da Ahmed Midhat'ın *Tercümân – ı Hakikat'*inde neşrolunuyordu. Devam ettirmesi gereken bir çok münakaşa, cevap vermesi gereken birçok tenkit yazısı olduğu kadar kendi ifadesiyle, yeniden yazmayı ve tamamlamayı tasarladığı daha pek çok eseri olacaktı. İşte bir yığın makalenin ve projelerin kesifleştirdiği az çok düzenli bir hayatın birden bire bir intiharla sona ermesi beklenen şey değildi."(Orhan Okay, *BeşirFuad,* Hareket Yayınları, İstanbul, Nisan 1969, s. 74 – 75)

"Ameliyatımı icra ettim, hiçbir ağrı duymadım. Kan aktıkça biraz sızlıyor. Kanım akarken baldızım aşağıya indi. Yazı yazıyorum kapıyı kapadım, diyerek geriye savdım. Bereket versin içeri girmedi. Bundan tatlı bir ölüm tasavvur edemiyorum. Kan aksın diye hiddetle kolumu kaldırdım. Baygınlık gelmeye başladı."

Müteveffay-ı mumaileyh hilal-i intiharda son tarihçe-i hayatı olmak üzere şu varakayı yazabildikten sonra saat sekiz raddelerinde bir halet-i bihuşide düşerek saika-i evca-ı mevt ile bağırmaya başlamış ve binaenaleyh feryad-ı canhıraşı efrad-ı ailesi tarafından işitilmekle derhal Nuru Osmaniye civarında sakin doktor miralay İzzetlû Nafiz Beyefendi celbedilmiş ise de hatim-i kelâmı olmak üzere "Doktor! Ne uğraşıyorsun, beş dakikalık ömrüm kaldı." diyebilerek tekmil-i enfas-ı ma'dude eylemiştir.Gerek mahalli-i intihar ve gerek odanın dışarısı ve hele elbisesi al kanlara boyanmış idi.'[120]

Beşir Fuad'ın intihara yönelmesinde metresinden bir çocuğu olduktan sonra karısı ve metresi arasında sorunlar yaşamasının yol açtığı söylense de[121] Ahmet Midhat Efendi'ye yazdığı ve intihar sebebini anlattığı mektubunda, Beşir Fuad intiharına maddi durumunun bozulmasını sebep olarak gösterir.[122]

Onun intiharının ardından Tıp hocalarından Ömer Bey'in de şah damarını keserek intihar etmesi büyük bir infiale yol açar. Peşpeşe gelen intihar haberlerinin gazetelerde yayınlanmasını doğru bulmayan dönemin idaresi intihar haberlerinin yayınını yasaklar.[123]

Dönemin diğer önemli bir intiharı da Sadullah Paşa (1838 - 1890)'nın intiharıdır. İyi bir eğitim alan, devletin çeşitli mercilerinde çalışan "On Dokuzuncu Asır" adlı uzun manzumenin sahibi olan Sadullah Paşa, Viyana'da dokuz yıl görev yaptıktan sonra, elçilik binasının banyosunda hava gazını açık bırakarak intihar etmiştir. Beşir Fuad'ın intiharını takip eden diğer bir intihar da Tanzimat Döneminin renkli simalarından, İttihat ve Terakki Partisi'nin kurucularından, Ermenilerin göçe zorlanması ve katliamından sorumlu tutulan Doktor Reşit Bey'in intiharıdır. Divan–ı Harbe sevkedilen, arkadaşlarının yardımıyla Bekirağa Bölüğü'nden firar eden Doktor Reşit Bey yurt dışına çıkamayacağını ve

---

[120]Orhan Okay , *a.g.e.*, s. 75 - 77
[121] Orhan Okay , *a.g.e.*, s. 80 - 81
[122]"(…) İntihar fikrim birkaç haftalık değildir. Masarifim servetimle mütenasip olmadığı ve bunun bir gün tamamiyle tükeneceği öteden beri meçhul değildi. Ancak taahhüdatı ifa etmemek veya kabahati olmayan bir kadını masrafından dolayı terk eylemek vicdanıma muvafık gelmiyor. İhtimal ki eğlence ve cümbüşlerin de bu fikri takviyeye yardımı oluyordu. Binaenaleyh daha bir senelik yaşayabildiğim müddetçe yaşarım ve mümkün olmadığı anda intihar elde bir dedim; ve böyle bir neticenin muhakkak olması beni asla eğlencemden men etmedi. Adeta bu fikri yaz gelirse Kâğıthane'ye gideceğim gibi telâkki ettim."(Orhan Okay , *a.g.e.*, s. 80 – 83)
[123] Bkz. Orhan Okay , *a.g.e.*, s. 98 - 100

yakalanacağını anlayınca 6 Şubat 1919 tarihinde intihar etmiştir.[124]

Şakir Efendi (1852 - 1887); iki yüz beyitlik "Düşündüm", adlı manzumesini ezbere okuduğu söylenen, kendisiyle ilgili *Yeni Fikir* dergisinde çıkan bir yazıda *"Büyük Şakir, deha ile cinneti beraber olarak izhar etmiş olan havarıkı fıtrattan biri idi."* şeklinde bahsedilen şair, önce kibrit suyu içmiş, başka bir kere su kuyusuna atlamış ve en son kendini aç bırakarak intihar etmiştir.

Tokadizâde Şekib (1871 - 1932), eski İttihatçılardan, döneminin önemli gazete ve dergi yazarlarından olup tek oğlu Nasır'ın genç yaşta ölmesi üzerine krize girerek aynı gün silahla intihar etmiştir.

Galip Efendi (1876 - 1906), döneminin önemli gazel ve kaside şairidir. Yaşadığı ümitsiz aşklarla psikolojik tedavi görmüştür. Hassas kişiliği dolayısıyla bir öğrencinin kendisine yönelttiği suçlamalara dayanamayarak intihar etmiştir.

Metin Akbaş (1937 – 1992), basit, imgeci şiiriyle adından söz ettiren bir şairdir. Annesinin ölümüyle psikolojik rahatsızlık yaşayan şair, gözlerinin de verdiği rahatsızlıkla zaman zaman krizlere girmiştir. Beşir Fuad üzerine çeşitli yazılar yazan Akbaş rahatsızlıkları artınca 1992 yılında intihar etmiştir.

Can İren (1941 – 1967) yazdığı şiirlerle dikkat çeker. Hassas kişiliği sayesinde doktora yaptığı Almanya'dan evine geldiği bir gece, hassas kişiliği dolayısıyla bu dünyayla uzlaşamadığını ileri sürerek, siyanür alıp intihar etmiştir.

İlhami Çiçek (1954 - 1983), Nuri Pakdil'in yönettiği Edebiyat dergisi'nde yazmıştır. Tokat'ta askerlik yaptığı sırada bunalıma giren İlhami Çiçek, tedavi gördüğü hastanenin beşinci katından atlayarak intihar etmiştir. Nuri Pakdil, onun intiharı üzerine; "Şiir sandığını toprağa gömdük" demiştir.

Soysal Ekinci (1954 - 1994) şiirlerinde ironi ve anlam kapalılığına önem veren bir şairdir. İlk şiir kitabı siyasî nedenlerden toplatılmıştır. Karamsar ve içine kapanık bir kişiliğe sahip olan şair, Taksim'de kaldığı bir evin bodrum katında intihar etmiştir.

---

[124] Ahmet Mehmetefendioğlu*, Sürgünden İntihara Dr. Reşit Bey'in Hatıraları,* Tükelmat A.Ş. Yayınları, İzmir 1992, s.11-12

Nilgün Marmara (1958 - 1987) Sylvia Plath ve İntihar konulu çalışmalarıyla dikkat çeken bir isimdir. Şiirlerinde bireysel kırgınlıklarla birlikte, keskin bir cinselliği konu edinmiştir. Sartre'ın; "İntihar dünyada varolmanın bir başka yoludur," sözünü benimsemiş ve 29 yaşındayken Beyoğlu'nda bulunan evinin balkonundan atlayarak intihar etmiştir. Yazdığı bir şiirde; "Pek az zamanı kaldı bu zora koşulmuş bedenimin. / Olduğum gibi ölmeliyim, olduğum gibi…" mısraları dikkat çekmiştir.

Hüseyin Alacatlı (1967 - 2002) edebiyat öğretmenliği yaptıktan sonra 1992'de Erzurum Atatürk Üniversitesi'nde araştırma görevlisi olarak göreve başlamıştır. Akademisyen kimliğinin yanı sıra şiir de yazan ve şiirleri *Harflerin Ülkesi* adlı kitapta yayınlanan Alacatlı, 23 Mayıs 2002'de evinde şofben zehirlenmesi sonucu intihar etmiştir.

Kaan İnce (1970 - 1992) Ankara Üniversitesi, Sosyoloji Bölümü'nü bitirmiş bir şairdir. Şiirleri çeşitli edebiyat dergilerinde yayınlanır. *İzlek* dergisinin kurucularındandır. Şiirleri *Gizdüşüm* ve *Ka' n* adlarıyla kitaplaştırılır. Henüz 22 yaşındayken Kadıköy'de kaldığı otelin balkonundan atlayarak intihar etmiştir.

Yavuz Çetin (1970 - 2001) şair ve müzisyen olarak; Sunay Akın, Batuhan Mutlugil ve Kerim Çaplı ile birlikte Cover Grubu (Blue Blues Band)'ı kurmuş, eşinden ayrıldıktan sonra 1,5 yıl depresyon tedavisi görmüştür. Yavuz Çetin, 2001'de Boğaziçi Köprüsü'nden atlayarak intihar etmiştir.

Edebiyatçılar arasında yukarıda saydığımız isimler dışında da intihar edenler vardır. Bunlar: Ömer İhya Efendi (1887 - 1909) Divan Şairi İlhan Şevket Aykut (1907 - 1991); Rabia Bayraktar (1929 - 1955), Turgut Günay (Yetik Ozan) (1942 – 1978), Rasih Güran, Seher Şeniz, Nazir Akalın…

Tanzimat Edebiyatı'nın ilk dönem sanatçılarının daha çok kahramanlarının işlevleri bittikten sonra kahramanlarını ortadan kaldırmak için romanlarında başvurdukları intihar metodu, II. Dönem Tanzimatçılarında trajik hayatlarına bağlı olarak; Recâizâde Mahmud Ekrem'de gözyaşıyla karışmış bir şiir şeklinde; Abdülhak Hamid Tarhan'ın tiyatrolarında kahramanları intihar ettirme biçiminde ortaya çıkar. Abdülhak Hamid'in tiyatrolarına baktığımızda, *İbn – i Musa* (1881)'da gururu incinen Halife Süleyman önce sevgilisi Zâtülcemâl'i öldürür; ardından intihar eder. *Sardanapal'*de, Yudes'in ateşlere atlayarak

intihar etmesinin ardından, onu seven erkeklerden önce Akın sonra da Abdülbaal intihar eder. *Nesteren*'de ise zalim hükümdar Gazanfer'in kızı amcasının oğlu Hüsrev'i sever. Hüsrev çeşitli entrikalardan sonra amcasını öldürür. Nesteren babasının intikamını almak için Hüsrev'le evlenmeyi planlar. Gerdek gecesi önce kendisini, sonra sevgilisini zehirleyerek öldürecektir. Zehiri önce içen Nesteren, zehir kuvvetli olduğundan hemen ölür. Hüsrev, Onu kurtarmaya çalışır; kızı kurtaramayınca kızın hançeriyle intihar eder. *Tarık*'ta, bir İspanyol kızı olan Lusi'nin intiharı söz konusudur. *Tezer'*de, yaptığı kötülükleri bir bir itiraf eden Rişar'ın intiharına rastlıyoruz. *Eşber'*de iseİskender nişanlısı Roksan'ı unutup, Sumru'ya gönül verince Roksan kendini İskender'in ayaklarının altına atarak intihar eder. *Nazife*'de, istediğini alamayan Nazife'nin intiharına rastlıyoruz. *Zeynep*'te ise A'lâ kendi darağacını kurarak intihar eder. Ölümünün sorumlusu kendisi olduğuna dair bir not da bırakır.[125]

Osmanlı İmparatorluğu'nda Batılılaşma'yla birlikte toplumun tanıştığı kavramlardan biri de "İntihar" kavramıdır: "XVII. yüzyılın ortalarından XIX. yüzyılın sonlarına kadar iki buçuk yüzyıllık uzun bir devrin muhtelif yıllarında Türkiye'ye gelip tetkiklerini kitaplaştıran Garp müelliflerinin anlattıklarına göre bu yıllarda Osmanlı memleketinde (Anadolu ve İstanbul havalisine münhasır olan kısımda) hemen hiçbir cinayet vakası, kavga, hırsızlık, dolandırıcılık, tefecilik, inhisarcılık (tekelcilik), küfür, düello, sahtekarlık, ölçü ve terazide hile, şöhret hırsı, ihtiras, ırza tecavüz... gibi Türk ve İslam yaşam tarzının uygun görmediği davranışlara rastlanmamaktadır.[126] Oysa ki özellikle XIX. yüzyılın ikinci yarısından itibaren bu maddelerin hemen hepsinde aksi istikâmette değişimlerin ve bu değişimlerde de belirgin artışların olduğu görülmektedir. İşte eskiden ya hiç görülmeyen veya çok az rastlanan bu olumsuz davranışlardan birisi de intihardır."[127] Bizde Batı Edebiyatı'nda olduğu gibi intihar eden çok ünlü edebiyatçılar yoktur. Ayrıca, ünlü yazarlardan sadece Mehmet Rauf ve Ziya Gökalp gibilerin intihar girişimi bilinmektedir. Edebiyatımızda Servet–i Fünûn dönemi şairlerinin; hayatın katı gerçekleriyle uyuşamayarak; hayali beldeler yarattıklarını intihar arzularını şiirlerinde kullandıkları karanlık, melankoli, yalnızlık, kaçış, rüya, hulyâ… gibi anahtar sözcüklerle bize hissettirdiklerini biliriz. Onlar bu temi yalnız romanlarında

---

[125] Sema Uğurcan, *Abdülhak Hamid Tarhan'ın Eserlerinde Tarih*, Akademi Kitabevi, İzmir 2002, s.58, 65

[126] Bkz. İsmail Hami Danişmend, *Garb Menbalarına Göre Eski Türk Seciye ve Ahlakı,* İstanbul, Kitabevi Yayınları, İstanbul, 2. baskı (Tarih ve sayfa belli değil)

[127] Selçuk Çıkla, *Roman ve Gerçeklik Bağlamında Kültür Değişmeleri ve Servet-i Fünûn Romanı,* Akçağ Yayınları, Ankara 2004, s. 316

kullanmakla yetinmemişler; gerçek hayatlarında da uygulamaya çalışmışlar. Tevfik Fikret birkaç kez intihar etmeyi düşündüğünü; fakat karısı ve oğlu yüzünden bu düşüncesini gerçekleştiremediğini belirtir.[128] Servet-i Fünûn Dönemi'nde intihar kavramını romanlarında kullanan yazarların başında Halit Ziya Uşaklıgil gelir.Onun romanlarında karakterlerin bazıları intihar ederken bazıları intiharı düşünür. [129] Mehmet Rauf da intihara yakın isimlerdendir. "1897'de beş Servet-i Fünûn yazarının kendi el yazılarıyla cevaplayıp imzaladıkları bir ankette[130] Mehmet Rauf hülya-ı saâdetim hanesine beraber ölecek bir kadın bulmak diye yazar. Bu anketten on üç yıl sonra, yani 1910'da yapılan diğer bir ankette ise Mehmet Rauf, " Nasıl Ölmek İstersiniz?" sorusuna "Onun kollarının arasında ve onunla intihar ederek..." cevabını vermiştir.[131] Mehmet Rauf bir aşk vakası sebebiyle intihara yeltenmiş ancak arkadaşları Hüseyin Cahit Yalçın ve Halit Ziya'nın zamanında onun Büyükada'daki evine gitmeleri üzerine kurtarılmıştır:[132] Mehmet Rauf, Boğazda görevli iken yasak bir aşk yaşar. Arkadaşları bu hatasını fazla büyütmez; fakat evli olduğu halde yaşadığı başka bir aşk macerası arkadaşlarını artık ondan uzaklaştırır. Depresyona giren Mehmet Rauf yaşadığı bu imkansız aşktan dolayı intihar girişiminde bulunur.[133] Hüseyin Cahit Yalçın *Edebiyat Anıları* adlı eserinde onun bu intihar girişiminden bahseder.[134] Yakup Kadri de onun

---

[128] Mehmet Kaplan , *Tevfik Fikret (Devir- Şahsiyet- Eser),* Dergâh Yayınları, İstanbul, 1997, s.45

[129] "Servet-i Fünûn romanları içinde intihar düşüncesine rastlanan ilk roman Halit Ziya'nın *Sefile*'sidir. *Sefile*'de Mazlume içine düşmüş olduğu fuhuş hayatının darbeleri arasında bir gün aklından intiharı geçirir. Romanlarda ilk intihar teşebbüsü iseyine Halit Ziya'nın bir roman olan *Ferdi ve Şürekâsı* (1892)'nda Hacer'in teşebbüsüdür."(Çıkla Selçuk, *a.g.e.*, s. 317)

[130] Nedret Pınar, "Beş Servet-i Fünûn Yazarının Bilinmeyen Yönleri: Bir Anket", *Tarih ve Toplum*, c.12, S. 70, Ekim 1989

[131] Nahit Sırrı Örik, "50 yıl Önce Türkiye'de yapılan İlk Edebi Anket: Mehmed Rauf' Fikir ve Düşüncelerini Söylüyor (7)", *Cumhuriyet,* nr. 11778, 11 Mayıs 1957, s. 5

[132] Mehmed Rauf''un intihar teşebbüsü ile ilgili (Bkz. Yalçın Hüseyin Cahit, *Edebi Hatıralar*, Akşam Kitabhanesi Neşriyatı, İstanbul, 1935, s.152-153.)

[133] Rahim Tarım, *Mehmed Rauf (Hayatı ve Hikâyeleri Üzerine Bir Araştırma),* Akçağ Yayınları, Ankara 2000

[134] "Bir gün okulda işimle uğraştığım sırada bir mektup getirdiler. Yazısını hemen tanıdım: Rauf'tandı. Merakla açtım ve ilk satırlarda yılgıyla karışık bir acı ve şaşkınlık içinde kaldım. Rauf, bana, kendine kıymaya karar verdiğinden söz ediyordu. O sırada Büyükada'da oturuyordu ve zarifliği, güzelliği, serüvenleriyle ünlü bir hanımefendiyi seviyordu. Rauf'un bu aşk üzerine ara sıra söylediklerini ilgiyle, bazen gülerek, bazen alay ederek dinlerdim. Ama bu aşkın hiçbir zaman onu böyle o kadar sevdiği dünyadan bıktıracak bir faciaya dönüşebileceğinin düşünmemiştim.

Mektubun tarihine baktım. Bana gelebileceği zamanı düşündüm. Büyükada'ya gidebilmeyi hesapladım. İşin içinden çıkmanın olanağı yoktu. Zihnim işlemiyordu. Akşamları ezan saatiyle onda ve onbirde yalnızca iki vapur vardı. Hemen Reji'ye, Halit Ziya'ya koştum. Odadan içeriye ağlayarak girdiğimi gören Halit Ziya da şaşırdı. İşi anlattım ve birlikte Adaya koşmaya karar verdik. Bu dakikalar bugün hatırımda bir duman ve düş bulutu gibi. Yanımıza başka dostlar da aldık mı bilmiyorum. Yalnız gözümün önünde bütün açıklığıyla Rauf'un karyolada darmadağınık bir durumda yatışı var. Küçük yatak odasının kapısını zorlayıp da içeri girdiğimiz vakit onu kendinden geçmiş bir durumda bulmuştuk. Ortada bir mangal duruyordu. Ve içindeki ateş artık kül olmuştu.

bu intihar girişiminden bahseder.[135]

Servet-i Fünûn yazarlarının intihar kavramına olan yakın ilgilerini, "Din"e olan uzaklıklarına bağlamak mümkündür. Bu nesil din duygusundan uzak bir nesildir. Bu neslin yazarları din duygusunun altında ezildiklerini hissederler. Onların yalnızca eserlerinde değil, yaşantı olarak da dinden uzak oldukları görülür.[136]

II. Meşrutiyet sonrasının en önemli isimlerinden Ziya Gökalp, fikrî buhranlarının da etkisiyle intihar girişiminde bulunur. [137] Kimi kaynaklar onun intihar girişimini ailevî

Hemen pencereyi açtık. Rauf ölmemişti. Kurtuldu. Gazeteciyle konuşmasında Rauf, bu aşka konu olan kişi üzerine fazla açıklama yapmadığı için ben de sevdiği kadının adını burada duyurmayı uygun görmüyorum." (H.Cahit Yalçın, *Edebiyat Anıları,* Türkiye İş Bankası Yayınları, İstanbul, 2002, s.161)

[135] "(...) Sonradan ne olmuş bilmiyorum; zavallı Mehmed Rauf'un yıldızı birden bire sönmeğe başlamıştır. Bunun sebebini iseözel hayatındaki derbederlikte ve avarelikte arayıp bulmak mümkündür sanırım. Nitekim, Şahabeddin Süleyman'ın bana anlattığına göre Mehmed Rauf, türlü gönül maceraları içinde çalkanıp duran bir adammış. Tevfik Fikret'in delâletiyle kurduğu bir aile ocağını, ilk yılından itibaren bir harabeye çevirmiş, genç karısını küçücük çocuğuyla ortada bırakarak, o kadından bu kadının peşinde dolaşmağa başlamağa başlamış ve bu sıralarda İstanbul,'un güzelliği, zarifliği, kibarlığıyla tanınmış hanımlarından birine adeta karasevda denilecek bir aşkla tutulup meramına eremeyince intihara kalkışmıştır. Bu intihar teşebbüsünü, yine Şahabeddin Süleyman bana şu şekilde hikâye etmişti: Mehmed Rauf, kendisini öldürmeğe karar veriyor; fakat, bu kararını yerine getirmeden bir gün önce, dost ve arkadaşlarına veda etmeyi unutmuyor. Bunun üzerine kendisine henüz ilgi göstermekte olan Hüseyin Cahit'le Servet-i Fünûn dergisi sahibi Ahmet İhsan koşup Büyükada'daki evine geliyorlar ve Mehmed Rauf' u pencereleri sımsıkı kapalı, havası kömür kokularıyla zehirlenmiş bir odada yatağına uzanmış buluyorlar. Bundan ötesini anlatmaya hacet yok. Bittabiî, hemen pencereleri açıyorlar, odanın ortasındaki yarı yanmış kömürle dolu mangalı dışarı çıkarıyorlar ve bu suretle Mehmed Rauf da ölümden kurtulmuş oluyor. Fakat, sert bir ahlak hocası olan Tevfik Fikret'le hayatını bir kronometre gibi kendine prensip edinmiş Uşşakizâde Halit Ziya Beyefendi için baştan karaya vurmuş bu eski dostun ölümden kurtuluşu pek mutlu bir hadise teşkil etmemiş olsa gerektir. Zira, her ikisi de yine Şahabettin Süleyman'ın bana anlattığına göre yukarıda yazdığım sebepler dolayısıyla Mehmed Rauf' tan, zâti selamı sabahı kesmiş bulunuyorlardı. Çok geçmeyecek, geriye kalan birkaç arkadaşı da onu kendi haline, kendi kaderine bırakıp birer birer yanından uzaklaşacaklardı." (Yakup Kadri Karaosmanoğlu, *Gençlik ve Edebiyat Hatıraları,* İletişim Yayınları, Ankara, 1969, s. 20-21)

[136]"(...) romanlarda yaşlı ve fakir birkaç kişi dışında, ne namaz kılan kişilere, ne de dinî hassasiyeti olan kişilere rastlanır. Dört Servet-i Fünûn yazarının hemen bütün roman kişileri din ve diyanetle hiçbir ilgisi olmayan kişlerdir. Üstelik bunlardan bir kısmı inkâr deryası içinde yüzen veya yaşantısı ve bazı düşünceleriyle dinî inançtan çok uzaklaşmış kişilerdir. (...) İşte son yüzyıllarda dinin özünün değil, insanlarının din anlayışlarının; ahlakın değil insanların ahlak anlayışlarının hızlı ve köklü bir değişime uğraması, bütün dünyada insanların dinî inanç ve yaşantılarıyla toplum hayatı açısından olumsuz bir ortamın oluştuğunu söylemek mümkündür. Bu ortamın oluşmasına sebep olan bazı gelişmeler; fuhşun, intiharın, ölçüsüz çıplaklığın, para – şöhret veya şehvet gibi amillerin tesiriyle insan canına kıymanın, israfın, taklitte ölçüsüzlüğün, sağlığı hiçe saymanın, pahalılığın alabildiğine artmış ve yaygınlaşmış olmasıdır."(Selçuk Çıkla, *a.g.e.,* s. 135)

[137]"İdadinin son sınıfındayken geçirdiğim bir fikir bunalımının şiddetini şimdi hatırladıkça adeta ürperiyorum. Her şeyi karanlık görüyordum. Çocukluğumda yüreğimde uyandırılmış olan idealler sönmeye başlamıştı. Milletim için bir şey yapamaz hale geldiğimi sanıyordum. Dünya bana, insanın iradesi dışında dönüp giden bir dolap gibi geliyordu. İnsanları bu dolabın basit bir çarkı halinde görüyordum.

Aklımın beni sevkettiği kanaatle gönlümün istedikleri arasındaki tezat beni cehennem hayatına sürükledi. Sabaha kadar uyuyamadığım günler pek çoktu. O kadar zayıflamıştım ki, beni görenler hasta sanırlardı. Ben de kendi kendime, hastayım sanıyordum. Gerçekte isehiçbir hastalığım yoktu, hatta maddi bir sıkıntım da yoktu. Bu bunalım felsefî düşünüşten ileri geliyordu. Tasavvufça düşünmenin verdiği alışkanlıkla

nedenlere bağlasa da[138] kendi ifadeleri bu yaklaşımı çürütmektedir. Ona intiharı sonrası yardıma koşan Abdullah Cevdet, aralarında derin fikir ayrılıkları bulunması nedeniyle yaptıklarından pişmanlık duyarcasına şu görüşlere yer vermekteydi: "Ziya'ya Diyarbakır'da elimden geleni yaparak kurtulması için büyük çaba sarf ettim. Tanrının lütfû ile kısa zamanda iyileşti. Onun daha sonraları "Türkçülük" gibi geri fikirleri yayacağını kestirebilseydim, hiç alakadar olmazdım. Şimdi düşünüyorum da Ziya'nın "Türkçülük" fikirlerini yaymasında, onu kurtarmak girişiminde bulunmakla, hiç arzulamadığım halde benim de dahlim vardır."[139]

Ziya Gökalp'ın intihara teşebbüs ettiği günlerde dünyaya bakışı tamamen olumsuzdur. Babasının ölümünün de etkisiyle buhran yaşayan Ziya Gökalp, ölüm arzusunu bir gazelinde şu şekilde dile getirir:

"Şuûnâtıdır bu dil-i bî-karârın,

O dil-i zâr me'yus bir hastadır ki

Teselli arar zulmetinde mezarın."[140]

Aydınların intiharları şüphesiz sıradan intiharlardan ayrı tarzda gelişen, etki bakımından da çok ciddi sonuçlar doğuran intiharlardır. İntiharı düşünen edebiyatçılardan biri

---

"hakikat-i kübra" dediğim, beni tatmin edecek gerçeği bulabilseydim, hiçbir derdim kalmayacaktı. O sıralarda Doktor Abdullah Cevdet, Diyarbakır'a geldi; cesurdu, istibdat idaresinin İslâmlıktan kuvvet aldığını, memleketin bütün sefaletinin ve geriliğinin sorumlusunun din olduğunu açıkça söylerdi. Kısa zamanda doktorun dinsizliği Diyarbakır'da yayıldığı için, amcam onunla sıkı fıkı görüşmemi istemezdi. Buna rağmen bu aydın doktordan bir şeyler öğrenmeye çalışıp dururdum. Bir gün bana, doktor Atheisme adlı bir kitap verdi. Onu okuyunca büsbütün sarsıldım. Kalbimdeki bütün inançların artık boşaldığını hissediyordum. Yine uykusuz kaldığım bir günde, arkadaşımın birinin verdiği silahı çektim; kurşun alnımın kemiğine saplandı." (Erişirgil M. Emin, *Ziya Gökalp,* Remzi Kitabevi, İstanbul, 1984, s. 38)

[138] "Ziya Gökalp, yaşamın ilk basamaklarında kendini öldürmek girişiminde bulunmuş, namlusunu alnına çevirerek ateşlediği tabancasıyla yaşamını o an orada bitirmek istemişti. Bu olayın nedeni, sorun denilemeyecek kadar basit bir aile içi görüş ayrılığıydı. Ziya Gökalp, düşünsel ufkunu genişletmek amacıyla İstanbul,'a gitmek istiyor, fakat amcası ve dayısı, onun bu isteğine şiddetle karşı çıkıyorlardı. Ziya Gökalp'in İstanbul,'a gitmek istemesiyle, amca ve dayısının buna engel olmak istemeleri nedenleri arasında, dağlar, ovalar denli uzaklık vardı: "Babasız koca bir evin büyük oğlusun… Artık amca veya dayı kızlarından biriyle evlenerek ailenin sahip olduğu arazi ve mülkle uğraşmalısın… Diyarbakır'da bunca arazi ve mülkümüz dururken, bu İstanbul, sevdası ne ola ki?.."Amca ve dayısının çıkardıkları bu engeller sonunda ruhsal sıkıntılara giren Ziya Gökalp, büyüklerinin bu engellerini de, kendinin bu sıkıntılarını da bir anda ortadan kaldıracak çözümü buldu: Tabancasını işte o an eline aldı. Ona ilk sağlık yardımını Dr. Abdullah Cevdet Bey ile iki doktor yardımcısı yaptı. Kurşun alın kemiğini delip, beyne girmemiş, alın kemiği üzerine yayılmış, orada perçinleşmişti. Doktorlar, o kurşunu oradan çıkaramadılar. On beş günlük çok özel bir bakım sonunda Ziya Gökalp'in hayatı kurtarıldı, yarası iyileştirildi ama… Çıkarılamayan kurşun, bir alın yazısı örneği, onun tüm yaşamı süresince alnında çakılı kaldı." (Öztürk Yaşar, *Bütün Dünya 2000,* Başkent Üniversitesi Kültür Yayını, Ankara, 2004, S. 10, s. 30)

[139] Evrim Yeşilyurt, *Z.Gökalp Hayatı ve Eserleri,* Yeryüzü Yayınevi, Ankara, 2002, s. 8

[140] *Ziya Gökalp*, Engin Yayınları, İstanbul, 1997 s. 32

de Sabahattin Ali'dir. Öğretmen Okulunun ikinci sınıfında okurken Kız Öğretmen Lisesi'nin tiyatrosuna katılmak için okuldan kaçan Sabahattin Ali'ye okuldan atılacağı söylenince o, arkadaşına bir mektup bırakarak intihar etmeyi düşünür. Daha sonra affedildiğini öğrenince bu girişiminden vazgeçer. [141]Adalet Ağaoğlu'nun *Ölmeye Yatmak* romanının kahramanı Aysel, "Aydın İntiharları ve Geleceğin Başkaldırısı" ismiyle bir araştırma yapar. Ağaoğlu *Bir Düğün Gecesi'*nde bu görüşlerini devam ettirir: " Ona göre aydın intiharları, anlık bir psikolojik bunalımdan kaynaklanmaz. Bunlar bir birikim sonucunda ortaya çıkarlar. İntiharlara sebep olan olayların belirlenmesi, aydınların tükenmişlik psikolojisinden çıkmalarını sağlayacak önemli bir adım olacaktır. Yazar hızla değişen sosyal ve siyasal olaylar karşısında aydının bu olayların dışında kalması, yanılgıları ve özel hayatlarındaki başarısızlıkların psikolojik bir tükenmişlik duygusu oluşturduğuna inanmaktadır. Ona göre Aysel'in yaptığı araştırmalardan çıkan sonuç, aydının özgürleşmesidir. Bu özgürleşmenin sınırları tam anlamıyla belli olmasa bile…"[142]İntiharı seçen aydınlar özgürlüklerini tüm topluma yayma tehlikesine rağmen yaşam ipine tutunmayı reddetmişlerdir.

[141] Cansu Yılmazçelik, "Yazarı Öldürmek", K Dergisi, S. 6, 10 Kasım 2006, s. 6-11
[142] Alemdar Yalçın, *Cumhuriyet Dönemi Çağdaş Türk Romanı*, Akçağ Yayınları Ankara 2003, s.482

II. BÖLÜM

TÜRK ROMANINDA İNTİHAR OLGUSU

II. BÖLÜM
TÜRK ROMANINDA İNTİHAR OLGUSU

İntihar olgusu Türk romanında yoğun olarak ele alınan bir konudur. Destanın yozlaşmış biçimi olarak tarif edilen romanın[143] edebiyatımızdaki ilk örneğinden itibaren intihar olgusunun ele alındığını görürüz. Batı romanının geçirdiği evreleri geçirmeden oluştuğu söylense de[144] romanımızın gündelik hayatımızla ilgisi inkâr edilemez. Bir kurgu sanatı [145]olan roman toplumda görülen intihar olaylarına paralel bir yoğunlukta bu konuyu işler. Bu olgu bazen gerçekleşmemiş intihar olarak ele alınsa da bazen çeşitli sebeplerle gerçekleşmiş bir eylem olarak romana yansır.

1. DÜŞÜNCE PLANINDA KALIP EYLEME DÖNÜŞMEYEN İNTİHARLAR

a. İntihar Düşüncesi

İntihar olgusu girişim ve eylem evresinden önce düşünce planında ortaya çıkan bir olgudur. İntihar kararı alınırken karar önce beyin tarafından onaylanır. Beynin onayı alındıktan sonra düşünce teşebbüs veya eylem safhasına geçer: "İntihar düşüncesi 'kendimi öldürmeyi düşünüyorum' ifadesiyle özgünleşir. Belli durumlarda yaşamayı istememek, yaşamdan bıktığını söylemek, dolaylı yollardan ölümü düşünmek her zaman hastalığın ya da intihar girişiminin bir belirtisi değildir. Bu düşünceler kısa süreli ve gelip geçicidirler, çok hafiftirler, istençle uzaklaştırılabilirler. İntihar düşünceleri ise uzun süre kaybolmazlar, inatçı ve şiddetlidirler, istençten etkilenmezler. İntihar düşünceleri her şeyden önce yaklaşan bir tehlikenin ve bilinç dışı bir çatışmanın, ruhsal öğelerdeki bir dengesizliğin, ciddi bir ruhsal

---

[143] "Roman en üstün örnekleriyle destanın yozlaşmış modern biçimidir. (...) Öyküde anlatılan her şey gerçektir, öykünün kendisi dışında. ..." (R.wellek-A.Warren, *Yazın Kuramı,*(Çeviren: Yurdanur Salman-Suat Tarantay), Altın Kitaplar Yayınevi, Serbest Matbaası, İstanbul, 1982, s. 188-189)

[144] "Türk romanı hem geç doğmuştur hem de aceleye gelmiştir. Roman türüne ancak XIX. yüzyılın ikinci yarısında yaklaşılmıştır. Batı romanının çeşitli tarihsel süreçler içindeki yavaş oluşumuyla Türk romanının doğuş ortamı arasında hiçbir benzerlik yoktur." (Güzin Dino, *Türk Romanının Doğuşu,* İstanbul, 1978, s. 13)

[145] "Kubbelendirilip', 'kulplar takılarak' kurgulandırılan, kurmacanın gerçeğe/gerçeğin kurmacaya karıştırıldığı 'sentetik bir yapı'ya dönüşür roman ve başından sonuna kendi düzleminden çıkarılarak 'oyun' içerisine itilir okur." (Yavuz Demir, *Zaman Zaman İçinde Roman Roman İçinde,* Dergâh Yayınları, İstanbul, 2002, s.5)

sorunun habercisidir. Özkıyım düşünceleri birdenbire ya da aniden ortaya çıkabilir.Yavaş yavaş gelişenlerin giderek şiddetlendikleri arttıkları gözlenir. Düşüncelerin ardında kişi plan ve tasarılar yapar, bu plan ve tasarıların ardından genellikle intihar girişimleri gelir."[146]

İntihar düşüncesi yaklaşan bir tehlikenin habercisidir. 'İntihardan bahsedenler intihar etmezler' genel kabulünün aksine intihar edenlerin % 10'u bu tasarılarını açıkça, % 70'i de doktor veya ailelerine intihar edeceklerini dolaylı olarak belirtirler. Daha çok depresyona giren hastalarda görülen intihar düşüncesi, hastalar konuşturulduğunda açığa çıkan rahatsızlıklardır.[147] İntihar düşüncelerine eşlik eden duygular korku, umutsuzluk ve yalnızlık duygularıdır. İntihar düşüncesi bilinç dışı bir çatışmanın ve ruhsal dengesizliğin habercisidir. İntihar düşüncesi birdenbire ya da yavaş yavaş ortaya çıkar. İlk evrede kişi kendisini öldürmeyi belli belirsiz düşünür. Buna korku ve huzursuzluk eklenir. Bazen ilaç alıp arabasıyla kaza yaparak bazen de değişik yollarla kişi kendisini öldürmeyi (Gizli intihar) düşünür. Bu aşamada korku ortadan kalkar, korkusuzluk ve ilgisizlik gözlenir.[148] İntiharı düşünen kişi her ne kadar bu düşüncesini gizlese bile, bilinçli / bilinçsiz bir şekilde intihar edeceğini etrafına hissettirir. İncelediğimiz romanların çoğunda, uzmanların tespitlerini teyit eder bir şekilde, intihar eylemi öncelikle düşünce planında şekillenen bir olgu olarak karşımıza çıkmaktadır.

İntihar düşüncesine rastladığımız ilk roman Ahmet Midhat Efendi'nin *Hüseyin Fellah* (1875) adlı romanıdır. Roman, her şeylerini yitirmiş Şehlevend ve annesi Hasna Hanım'ın, Galata civarındaki Kanlı Burç'ta intihar etme düşüncelerinin sahnelenmesiyle başlar. Romanda Belgrat Seferi sırasında sipahi alayı beylerinden olan kocası İsmail Ağa'nın öldüğüne dair bir mektup alarak başka adamla evlenip ondan hamile kalan Hasna Hanım, kocasının döndükten sonra intihar etmesiyle yalnız kalır. Onlara bir süre Veli Efendi ve oğlu Ömer baksa da Veli Efendi'nin ölümü, Ömer'in Hurşid'i bıçakladığı için tutuklanması onları sefalete sürükler. Kimsesiz kalan anne ve kız intihar etmeye karar verir. Bu planlarını önce Tophane iskelesinde gerçekleştirmek isterler; ama karanlık ve korkunç deniz manzarası onları bu düşüncelerinden vazgeçirir. Şehlevend annesine Tophane iskelesine niçin gittiklerini

[146] Mustafa Seydioğlu*, a.g.tz.*, s. 19
[147]Cevdet Aykan *, Akıl Sağlığı ve Hastalığı*, Başnur Matbaası, Ankara 1969, s. 71
[148] Celal Odağ, *a.g.e.*, s. 19 - 20

sorar. Annesi:

> - "*Kendimizi kurtarmak için kızım.*
>
> *Kız - Yani kendimizi öldürmek, denize atıp boğulmak için! Öyle değil mi?*"(s.11)[149]

Romanda Şehlevend ve Hasna Hanım mazileri parlak, varlık içinde yaşamış kişiler oldukları halde iftiralar sonucu hem hamilerini (İsmail Ağa, Ömer), hem de servetlerini yitirince dilenerek yaşamak zorunda kalırlar. Dilenmeyi onurlarına yediremeyen bu anne ve kız tek çare olarak intiharı düşünürler. Romanda soylu bir aileden olan İsmail Ağa'nın bir oyunla dağılması sonucu gelişen olaylar anlatılır. Hasna Hanım kocasının ölüm haberine inandırılıp evlendirildikten sonra hamile kalmıştır. Karısına döndüğünde karısını başka biriyle evlenmiş ve hamile bulan İsmail Ağa'nın intihar etmesi karısını intihar düşüncesine iter. Karısı, hem kocasının intiharına neden olmuş hem de aileyi maddi anlamda çıkmaza sürüklemiştir. Kızı Şehlevend'in geleceğini de bir anlamda kararttığını düşünen Hasna Hanım kendisini suçlar. O, yoksul / kirlenmiş bir halde yaşamaya katlanmak ve kocasının katili olarak anılmaktansa intihar etmenin daha erdemli olduğuna inanmış ve bu sebeple de intiharı düşünmüştür.

Ahmet Midhat Efendi'nin *Hasan Mellah Yahut Sır İçinde Esrar*[150] (1874) adlı romanının zeylinde, sevgilisi Julia'nın odasına bir adamın (Badia) girdiğini gören Alonzo kıskançlıktan ağzına bir tabanca sıkıp "*gebermek*" istediğini söyleyerek, intihar niyetini ortaya koyar:

> *"Hiç Julia'nın odasına gerçekten bir adam girdiğini hakikaten görürüm de sükût edebilir miyim?Meğer ki o anda ağzıma bir tabanca sıkıp da gebermeliyim."* (s. 71)[151]

Romanda Alonzo karakteri kendi halinde, saf ve aşkı sonradan bulan pasif bir kişiliktir. Sevgilisinin odasına başka bir erkeğin girdiğini gören Alonzo kıskançlık duygusuna kapılır.[152]

---

[149] Ahmet Mithat Efendi, *Hüseyin Fellah,* Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 2000, (Alıntılar bu baskıdandır.)

[150] Ahmet Midhat'ın macera romanları arasında 1291/1874'te yayınladığı *Hasan Mellah Yahut Sır İçinde Esrar* ilk sırayı alır. Yazar, romanının ana kahramanının adını vermiş, onun serüvenlerini hikâyeleştirmiştir. Öte yandan o, bu romanını Alexandre Duma Pere'in Comte de Monte-Christo adlı eserine nazire olarak yazdığını önsözde belirtiyor. Bu yüzden de romanı oldukça uzun tutuyor."(İsmail Parlatır, *Tanzimat Edebiyatı'nda Kölelik,* Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1987, s. 85)

[151] Ahmet Midhat Efendi, *Zeyl-i Hasan Mellah Yahut Sır İçinde Esrar*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 2000

[152] Psikiyatrik açıdan kişinin benlik saygısına karşı oluşan bilinç altı tehdide karşı bir reaksiyon olarak tanımlanan kıskançlık duygusu anormal dereceye ulaştığında (Morbid Jealousy) ilişkiyi olumsuz yönde etkiler.

Sevgilisinin sadakatinden şüphelenen Alonzo intiharı düşünür. Alonzo'yu intihar düşüncesine sürükleyen ondaki paranoid kişilik bozukluğudur. Bu kişilik bozukluğunun başlıca özelliği: "(…) süregiden bir kuşkuculuk ve genel olarak insanlara güvenememe halidir. Başkalarının eylemleri kasıtlı ya da tehdit edici olarak yorumlanır ve kişi başkaları tarafından sömürülme ya da onlardan zarar görme beklentileri içindedir. Sıklıkla yakın dostlarının ve arkadaşlarının sadakat ve güvenilirliğinden kuşku duyar. Çoğu kez patolojik bir kıskançlık vardır, eşin ya da cinsel partnerin sadakatinden yersiz bir biçimde kuşku duyulur. Başkalarına soğuk ve yukarıdan bakan, çabuk eleştiren, eleştiri ve şaka kaldırmayan özellikleri belirgindir. Çabuk alınırlar ve başkalarının bakışlarını, sözlerini ve hareketlerini kendilerine karşı yorumlamaya eğilimlidirler."[153]

Yine bu romanda General Menou tarafından sevgilisi (Zehra) elinden alınan Süleyman, Menou'yu öldüremezse intihar edeceğini söyler:

> *"Eğer Menou'yu öldüremezsem, ben bu yeise tahammül edemeyerek, kendimi öldüreceğim. Beyhude yere öleceğime bari intikam yolunda öleyim."*(s.221)

Süleyman Zehra'yı çok sevmesine rağmen işgalci Fransız generali, Zehra'yı beğenir ve Süleyman'ı çeşitli tehditlerle uzaklaştırıp, sözde Müslüman olarak, Zehra'yla evlenir. Onurlu bir genç olan Süleyman intikam alamazsa, o ayıpla yaşayamayacağına inandığı için intiharı düşünür. Bir general karşısında güçsüzlüğünü gören Süleyman onurlu bir kişiliktir. Namusunun hileyle kirletildiğini kabul eden Süleyman, generali öldürmeye gücü yetmezse intihar edeceğini belirtir. Uzmanlar, Süleyman'ın sahip olduğu özellikteki karakterlerin intihara yönelmelerini, kişinin bıraktığı olumsuz intibalardan dolayı utanç duygusuna sahip olduğunu ve bu duygunun yoğunlaşarak bireyi intihara sürüklediği fikrindedir.[154]

Sadakatsizlik duygusunu körükleyerek eşlerin birlikteliğini dayanılmaz kılar (A. Ertan Tezcan, Fahrettin Ülkeroğlu, ''Patolojik Bir Kıskançlık Vakası'' *Düşünen Adam*, c. 8, S. 3, 1995, s. 15)

[153] Yusuf Alpler, Erhan Bayraktar, Özgür Karaçam, *Herkes İçin Psikiyatri*, Gendaş A.Ş. İstanbul, 2000, s. 230

[154] "Kendisi hakkındaki olumsuz imge onda bir utanç duygusu yaratır ve bu duygu belli bir noktadan sonra dayanılmaz hale gelir. O zaman intihar, kişinin, dünyayı değiştirmek için değil, ama suçunu kendinde gördüğü kişisel yetersizlik durumundan kurtulmak amacıyla, değişmek üzere başvurduğu edim haline gelir. Özünü cezalandırmanın bir şeklidir ve kişi, bu yoldan, başarımların uyumsuzluğu nedeniyle kendini cezalandırmak istemektedir. İntiharını bir yeniden doğuş ya da biçim değiştirme olarak düşünür. Utancın yönlendirdiği intihar eden kişi, imgesini eritmekten, silmekten ya da unutulmuşluğun hiçliğinde kaybolmaktan başka bir şey istememektedir. Simgesel bir şekilde ötekini öldürmek, hatta kendisini öldürmek amacında bile değildir, sadece ölmek istemektedir." (Eric Volant, *İntiharlar Sözlüğü,* s. 282)

Fatma Aliye'nin, *Muhâdarât* (1891- 1892) adlı romanının baş kahramanı Fazıla, roman boyunca, fikrî anlamda, intiharın kıyısında gezen bir karakterdir. Annesinin hastalanarak ölmesinin ardından kardeşi Şefik'le öksüz kalan Fazıla, babasının Calibe'yle evlenmesinden sonra çeşitli sıkıntılar yaşar. Babası Sai Efendi zengin ve saf bir adam olduğu halde Calibe kötü ahlaklı, kurnaz ve zalim bir kadındır. Sai Efendi'yle evlendikten sonra Fazıla'ya ve kardeşi Şefik'e türlü zulümler yapar. Calibe'nin bir kızı olur. Kızına Mefharet adını veren Calibe, öksüz çocukların hakkını kızına verir. Calibe namus bakımından da olumsuz bir karakterdir. Evlenmeden önce seviştiği Süha'yı evlendikten sonra süt kardeşi kimliğiyle, kardeşi Nabi'yle birlikte eve alır. Türlü tehditlerle Süha'yla birlikte olur. Fazıla komşuları Münevver Hanım'ın oğlu Mukaddem'le nişanlanır. Münevver Hanım ve oğlu Mukaddem romandaki olumlu karakterlerdir. Bu yüzden Calibe bu aileyi sevmez. Fazıla'nın Mukaddem'le evlenmesi Calibe'nin işine gelmez. Bu evlilik gerçekleşirse Münevver Hanım evden çıkmayacak, Calibe de ahlaksızlıklarına devam edemeyecektir. Bu yüzden Fazıla'nın Mukaddem'le evlenmesine bir ay kala Calibe Mukaddem'e iftira atar ve bu evliliğin gerçekleşmesini önler. Annesinin ölümü, babasının ilgisizliği karşısında tutunacağı tek dal olan nişanlısı Mukaddem'den de ayrı düşmesi Fazıla'yı üzer ve intiharın eşiğine getirir. O hocasıyla yaptığı bir konuşmada, kardeşi Şefik olmazsa, intihar edeceğini şöyle itiraf eder:

> *"Zira ben küçük sinnimden beri mihnete, cefaya alışığım. O zavallı ise onu ilk defa olmak üzere benim yüzümden görecek. Evet! Ben bunu biraz olsun tahfif için, yani onlara karşı bir diğerine varmayıp da yalnız mevtime ağlamaları için kendimi ortadan kaldırmağı düşündüm. Lakin Şefik'i ne yapayım? Onu kime bırakayım? Düşmanların eline mi?"* (s. 184) [155]

Fazıla roman boyunca intihar arzusunu çeşitli vesilelerle dile getirir. Celile'nin eski sevgilisi, yeni dostu Süha Bey, evde doktorluk yapmaktadır. Süha Bey Fazıla'ya ilgi duymakta; fakat ondan karşılık bulamamaktadır. Fazıla'nın hasta olduğu günlerin birinde, Süha onu tedavi etmek üzere emir aldığını söyleyerek rahatsız eder. Fazıla, kendisini öldürmek isteyen birine doktorun engel olamayacağını söyleyerek intihar arzusunu dile getirir:

> *"Bir hasta doktora müracaat ederse o vakit doktor onu tedâvi eder. Ben size hastalığımdan, gönlümden şikâyet etmedim ki. Canım ister de bir bıçak alır boğazıma yahut göğsüme saplarım, siz bana: " Tıbben sen kendini öldürmeyeceksin. Ben*

[155] Fatma Âliye Hanım, *Muhâdarât,* Matbaa-ı Ebuz'ziya, Sahibi ve naşiri Kitapçı Arakil, Konstantiniye (İstanbul,, 1309/1893 (Alıntılar bu baskıdandır.)

doktorum. Benim müsaadem olmayınca öyle şey yapamazsın." diyebilir misiniz?" (s.157)

Romanda Fazıla onurlu bir kişiliktir. Annesinin ölümü ve babasının ilgisizliğiyle kendi kendine olgunlaşan Fazıla üvey annesinin kendisine yaptığı kötülükleri babasına hissettirmekten de acizdir. Hayattaki tek desteği olan nişanlısının bir iftirayla elinden alınması da onu intihar düşüncesinin eşiğine getirir. Nişanlısına atılan iftira da kendisini suçlu bulan Fazıla ondan başka biriyle evlenmektense intihar etmeyi düşünür.

Nabizâde Nazım'ın *Zehra* (1896) romanında, Zehra'dan sonra Sırrıcemal'i de terk eden Subhi, Urani'yle birlikte yaşar. Bütün parasını Urani'ye harcayan Subhi parasız kalınca Urani tarafından evden kovulur. Bu haldeyken iç konuşmalarla yaşadıklarının muhasebesini yapan Subhi tek çıkış yolu olarak intiharı görür:

> *"İleride kesb-i servet için hiçbir ümidi yoktu... çünkü bunun için elde bir sermaye lâzım olduğu halde, kendisi ondan mahrum idi. Hiçbir iş tutamayacaktı. Sırrıcemal'e ric'at de mümkün değildi. Çünkü buna ar etmekteydi. Ondan başka bu kadar servetle Sırrıcemal'de bahtiyar olamayacaktı. Zehra iseartık elden bikülliye çıkmış demek idi.*
>
> *Ah, "ya evlâdı! Elbette şimdi dünyaya gelmiştir... Evlâd! Subhi evlâdını hatırına getirdiği zaman, içi titredi. Evlâd! Ne tatlı hayal!.. Ah evlâdını da feda etmişti. Lâkin bu fedâkarlıklar kimin için? Subhi, şu suali tekrar tekrar nefsinden sormaktaydı. Sordukça Urani aleyhindeki hizmeti, nefreti artmaktaydı. Subhi hâlâ her tarafı karanlık görmekteydi. Bu keşmekeşten, bu ıztırabtan, bu ümidsiz hayattan kurtulmak için yalnız bir çare görmekte idi: İntihar!"(s. 277)*[156]

İntihar etmeye gücü yetmeyen Subhi, sahilde yürümeye başlar. Kazayla denize düşüp boğulmayı arzu eden Subhi daha sonra intihardan vazgeçer.

Zehra, roman karakterlerinin psikolojik özelliklerinin yoğun olarak işlendiği bir eserdir.[157] Suphi'nin yaşadığı durum yoğun bir depresyondur. Böyle bir ruh hali içinde zihnî faaliyetler bir anda durur, kişi ne yapacağını bilemez. Yaşamak ile ölmek vadisinde gezinen bu özellikteki bireylerde görülen en belirgin özellik kararsızlık ve düşünmeden ani

---

[156] Nabizâde Nazım, *Zehra*, Konstantiniyye Âlem Matbaası Ahmed İhsan ve Şürekâsı, İstanbul, 1312 (1896) (Alıntılar bu baskıdandır.)

[157] "İnsanın psikolojik, toplumsal ve hatta, bunların sonucunda, ahlakî bozulmasına dair bir eserdir. Romanın birliği, sadece bozulma temasına odaklanarak sağlanır: Olay örgüsü, her bir karakterlerin ve onların ilişkilerinin bozulmasındaki bir aşamayı yansıtan episod ve sahnelerden oluşmaktadır. Roman boyunca hem kahramanların ruh halleri hem de onların kendi ortamlarında yarattıkları atmosfer, herhangi bir yapıdan yoksun, fakat düşünce ve eylemlerin iyi tarif edilmesiyle ruhsal durumların başarıyla yakalandığı basit, betimleyici bir anlatıyla resmedilir." (Ahmet Ö. Evin, *Türk Romanının Kökenleri ve Gelişimi,* Agora Kitaplığı Yayınları, İstanbul, 2004, s. 256)

gerçekleştirilen eylemlerdir: "Yaşamak mı yoksa ölmek mi istediklerinden emin değildirler; ikisini de aynı zamanda, genellikle birini diğerinden daha çok isterler. Gelecekteki intiharın en iyi göstergesi bir ön girişim olduğu için, bütün intihar benzeri eylemler ciddiye alınmalıdır.İntihardan söz eden bir kişi intihar girişiminde bulunabilir."[158] *Zehra* baştan sona kişilik değişimini, yabancılaşmayı güçlü gözlemlerle yansıtan bir romandır.[159]Suphi'yi depresyona sokan onun geçmişte yaşadıklarıdır. Düzenli bir hayatı olan Suphi, aile saadetini güzel bir kız olan Zehra'yla arttırdıktan sonra Sırrıcemal uğruna Zehra'yı harcamış; ondan sonra da Urani gibi düşmüş bir kadın için hem Sırrıcemal'i karnındaki çocuğuyla terk etmiş hem de servetiyle birlikte bütün mazisini yitirmiştir. Bu suçluluk psikolojisi ve pişmanlık onu intiharın kıyısına sürüklemiştir. Uzmanlar suçluluk psikolojisinin kişiyi intihara sürükleyen en önemli gerekçelerden olduğu görüşündedirler.[160]

Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın *Bir Muadele-i Sevda* (1899) romanında Naki Bey, iki karısını boşadıktan sonra üçüncü defa Bedia Hanım'la evlenir. Daha gerdek gecesi Bedia Hanım'ın çok bilmiş tavırları ve baba zoruyla evlendiği itirafı karşısında şaşkına dönen Naki Bey, karısını o gece babasının evine yollar; fakat bu kadını bir türlü unutamaz. Kâğıthane'de nikâhlısı Bedia'ya rastladıktan sonra onunla barışıp yeniden birlikte güzel günler yaşarlar. Fakat bir müddet sonra Bedia Hanım'ın tavırları değişir. Naki Bey, bir kadının kendisine

---

[158] Rita L Atkinson., *Psikolojiye Giriş,* Arkadaş Yayınları, Ankara 1999, s. 541

[159] "Egoizm ve kendine acıma, tam yabancılaşmadan önceki aşamaya ait hallerdir. Daha sonra Suphi, serseri ve alkolik bir olup çıkarak daha diplere battıkça bütün insani duygularını kaybeder ve ilkel bir intikam içgüdüsünün yönlendirdiği bir katile dönüşür.
Zehra'da sergilendiği şekliyle bireyin yabancılaşması ve kişiliğin çözülmesi, esasen toplumsal ve ahlakî kategorilere eğilen on dokuzuncu yüzyıl Türk romanı açısından eşsiz bir değere sahiptir. Genel kabul gören ahlak kalıbından saptılar diye *Zehra'*daki karakterlerin hiçbiri cezalandırılmaz; onların yıkılışı, son tahlilde psikolojik buhranların, patolojik durumların sonucudur ve söz yerinde düşerse, bu olaylar için en ufak bir ahlakî yargıda bulunulmaz. Bu haliyle *Zehra*, doğalcı bir roman anlayışına en yakın noktada durmaktadır. Aslında Nabizâde Nazım, Emile Zola'nın tanımladığı gözlem yöntemini uygulamaya aktaran ilk Türk yazarıdır. Onun, Zola'nın eserlerinden derinden etkilenmiş bir yazar olduğu, Suphi'nin ilkel ve canavar bir suçluya dönüşmesi ve giderek sefilleşen hayatını oluşturan koşulların canlılıkla anlatılmasından çıkarılabilir. *Hayvanlaşan İnsan'*ın etkisi burada çeşitli pasajlarda, özellikle de daha önce aktarılan, Sırrıcemal'in demiryolu raylarına bakıp, hızla geçip giden trenin bir kompartımanındaki bir adamla bir kadının siluetlerini yakalayışında görülebilmektedir. *Zehra'*da anlatılan şey, yalnızca bireylerin kendi ortamlarındaki davranışları değildir, profesyonel ortamın dikkatle gözlenmesi de Zola'nın eserlerini hatırlatmaktadır." (Ahmet Ö Evin., *a.g.e.*, s. 264)

[160]"Bunu yapmalıyım", "onun ne hissettiğini bilmeliydim", "Zamanında gelmeliydi", gibi cümleler, kişinin kendisiyle ilgili olduğunda, hayal kırıklığı, suçluluk, utanma, engellenme duygusu yaşatırken; diğerleriyle ilgili olduğunda, kızgınlık yaşatır. Kendiniz ve başkaları için koyduğunuz bu tür aşırı derecede katı ve yüksek standartlar, beklentiler ve kurallar, hiçbir normal insanın gündelik performansıyla bağdaşmayacağından, sürekli hata üretme ve kendini kötü hissetme anlamına gelir."(Ivy M. Blackburn, *Depresyon ve Başaçıkma Yolları*, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1996, s. 57)

verdiği mektuplardan Bedia Hanım'ın kendisini Fatin adlı biriyle aldattığını öğrenir. Fatin Bey, sevgilisini Naki Bey'e kaptırınca Nazire Hanım'la evlenmiş; fakat sevgilisini unutamayınca da mektuplarla ilişkisini sürdürmüştür. Bedia Hanım, Fatin Bey'e, her ikisinin de eşlerini boşayarak birlikte yaşamalarını önerir. Kocasının kendisini boşamaması halinde ise intihar edeceğini söyler:

> *"Ben bir âciz kadınım. Fakat saikım muhabbetiniz oldukça her şeyi göze aldırmaktan çekinmem. Yaşarsam sizinle yaşayacağım… Ölürsem yine birlikte öleceğim. Menfurunuz oluşuma sebep boynumdaki nikâh tasması değil midir? Onu pederim geçirdi. Lâkin kariben görürsünüz. Ya boynumu parçalarım ya o felâket rabıtasını..."* (s. 123) [161]

Bu romanda Bedia Hanım, kendi isteği dışında evlendiğini söyleyerek kocasının evini daha ilk geceden terk edebilecek kadar cesurdur. Bedia Hanım'la evlenen Naki Bey, görücü usûlü evliliği tercih etmekle sorunlu bir evliliğe adım atmıştır. Aralarında iletişim olmayan karı – koca arasındaki soğukluk onları boşanmanın eşiğine getirir. Naki Bey, Bedia Hanım'ın daha ilk geceden sorunları olduğunu fark ettiği halde onunla aynı hayatı paylaşmaktan kendini alamaz. Üçüncü bir kişi olan Fatin Bey'in bu evliliğe müdahalesi son darbe olur. Bedia Hanım'a göre, kocasını aldatmak onun en büyük hakkıdır ve büyütülecek bir mesele değildir. Araştırmacılar, kocasını aldatan kadınların genelinde bu anlayışın olduğunu belirtirler.[162] Evli olduğu halde eski sevgilisiyle yasak aşk yaşamaktan çekinmeyen Bedia Hanım, aslında bir çatışmanın içine bilerek girmiştir.[163] Ona göre, kocası kendisini boşamak zorundadır. Kocasının kendisini boşamamasına göstereceği tek tepki ise intihar etmektir.Naki Bey de karısına muhabbetle bağlı olduğu halde onun kendisini aldatmasına tahammül edemez ve namusunun kirlendiğini kabul ederek zaman zaman intiharı düşünür.

> *"O kadına karşı son mağlubiyetimi hissedince onun sahte nüvazişlerine bedel bir revolver kurşunile beynimi bu aşk marazından kurtarmak…"(*s. 187)

Ahmet Midhat Efendi'nin *Letâif-i Rivâyat* serisindeki, *Yeniçeriler* (1900) adlı eserde, orduda yeniçeri olarak görev yapan Osman Çorbacı Ayşe Dudu ile evlenir. Karısıyla mutlu bir beraberliği olan Osman Çorbacı'nın tek derdi dört beş yıl geçmesine rağmen çocuğunun olmamasıdır. Doktorların bile "Çocuğunuz olmayacak" dediği bu ailenin mutsuz günleri

---

[161] Hüseyin Rahmi Gürpınar, *Bir Muadele-i Sevda,* Kütüphane-i Hilmi Yayınları, İstanbul, 1899, (Alıntılar bu baskıdandır.)
[162] Oswald Schwarz, *Cinsiyet Psikolojisi,* (Çev.Halis Özgü), Özgü Yayınevi, İstanbul, 1971, s. 202
[163] Karen Horney , *Ruhsal Çatışmalarımız*, Öteki Yayınevi, Ankara 1993, s. 21

sürerken, bir gün ordu İstanbul'dan Sofya'ya sefere çıkar. Ordunun sefere çıktığının on birinci ayında Osman Çorbacı karısından erkek bir çocuk doğurduğunu müjdeleyen bir mektup alır. Durumdan şüphelenen Osman Çorbacı, çocuğun kendisinden olmadığını düşünür ve bu utançla yaşamaktansa intihar etmenin tek çare olduğunu belirtir:

> *"(...) Baksana namusum ayaklar altına alınmış. Hınzır kahpe bir de tutmuş da nur topu gibi oğlan doğurdum diye göğsünü gere gere bana saçından da göndermiş... (Bir çok vakit dalgın dalgın sükûttan sonra)*
>
> *Olmaz, olmaz. Artık âleme karşı bakacak yüzüm kalmadı. "Bari kendimi öldürüp kurtulmalıyım."diye adeta hiddetinden telef-i nefsi göze aldırmış idiyse de hele fikri bir inkilap edip "Ne demek ben kendime niçin kıymalıyım? Kabahat benim mi ki? O hınzır kahpeyi paralayıp şimdiki halde kendisinin karalamış olduğu yüzünü al kanlara boyamalıyım. Yapar mıyım? Yaparım. Bıçağım hakkı için yaparım. Bari ayıbımızı kara yer örtsün" diye sabrı ehem görmüş idi."* (s. 13) [164]

Özellikle zaman kurgusu yönünden bazı araştırmacılar tarafından "savruk" olarak nitelenen[165] *Yeniçeriler'*in baş kahramanı Osman Çorbacı, namusuna düşkün biridir. Doktorların yanlış teşhis koyarak çocuklarının olmayacağını bildirmesi üzerine baba olmaktan ümidini kesmiştir. Sofya'ya sefere çıktıktan sonra karısının hamile olduğunu bildiren mektubu alınca karısının namusundan şüphelenir. Namusunun kirletildiğini düşünen Osman Çorbacı kirlenmiş namusuyla halkın içine çıkamayacağı duygusuyla intihara yönelir. Bir süre sonra da kendi canına kıymak yerine karısını öldürtmeyi tercih edecektir. Eserlerinde sanat endişesi taşımaktan ziyade halkı yanlışları konusunda uyarmayı tercih[166] eden Ahmet Midhat, bu eserde iletişimsizliğin ve bilmeden yargılamanın olumsuz sonuçlarını okuyucuya gösterir.

---

[164] Ahmet Midhat Efendi, *Letâif-i Rivâyat- Yeniçeriler,* Kırkanbar Matbaası, İstanbul, 1316/1900, (Alıntılar bu baskıdandır.)

[165] "*Yeniçeriler'*de de diğer hususlarda olduğu gibi, anlatıcının hakimiyetinin bir göstergesi de zaman özetleridir. Hikâyenin teknik yapılanışı itibariyle görülen diğer kusurları yanında, zaman ifadelerinde de bu tür aksaklıklara rastlanılır. Burada zaman özetleri yazılı formun gerektirdiği itina ile kurgulandırılmamış olup, daha çok sözlü geleneğin savrukluğunu gösterir biçimdedir." (Yavuz Demir, *Anlatıcılar Tipolojisi,* Dergâh Yayınları, İstanbul, 2002, s.92)

[166] "Ben 'edebî' sayılacak hiçbir roman yazmadım. Çünkü benim eserlerimin çoğunu yazdığım sıralarda, memlekette edebiyattan anlamayanlar nüfusumuzun bilâ-mübalağa yüzde doksan dokuzunu teşkil ediyordu. Benim emelim de, ekseriyete hitap etmek, onları tenvire, onların dertlerine tercüman olmaya çalışmaktı. Zaten, 'edebiyat' yapmaya ne vaktim, ne de kalemim müsâit değildi. Edebiyatı Hamit'lere, Ekrem'lere, yani erbabına bıraktım. Fakat, ne yalan söyleyeyim, eğer elimde olsaydı, onları da, o devirde 'edebiyat' yapmaktan men ederdim. Çünkü bence, nüfusun yüzde doksan dokuzu koyu cehaletten tamamıyla kurtulmamış olan bir memlekette, henüz en aydınlık ve basit fikirleri bile sökemeyen kimselere 'edebî' eser vermek, karnını doyuramamış bir kimseye meyve ikram etmek kadar garip bir hareketti." (Kâmil Yazgıç, *Ahmet Midhat Efendi, Hayatı ve Hatıraları,* 1940, s. 24-25 - Cevdet Kudret, *Türk Edebiyatında Hikâye ve Roman Cilt-1,* Dünya Yayınları, İstanbul, 2004, s. 36)

Mehmet Rauf'un *Eylül* (1901) romanında Necip, Suad'a duyduğu ümitsiz, yasak aşktan dolayı acı çeker. Bu acı zaman zaman onda ölüm arzusu, intihar duygusu uyandırır:

> *"Birden hayatını uzun bir çöl gördü. Yaşamaktan azim bir yorgunluk hissetti ve "Acaba vakit geldi mi?" diye düşündü. Zira o kendini mutlaka intihara mahkûm görürdü. Kendinde bu kadar ateş varken, bu kadar esir-i mehâsin, bu kadar müştâk ve müncezib bu kadar ihtirâs ile beraber herkes gibi sâlim bir hayat içinde bir gün ölüvermek ona pek müsteb'id gelirdi. "Ah, tifodan niçin ölmedim?" diye düşünüyordu."* (s.201)[167]

Alvarez:"Aşk, intihar için önemli bir sebeptir."der. *Eylül* romanında arkadaşının karısı Suad'a âşık olan Necip ümitsiz aşkının acıları içinde kıvranır. Aşkının etik yönü, yaşadığı çelişkiler onu intiharı düşünmeye iter. Âşığın sevgilisine kavuşmasındaki imkânsızlık arttıkça âşığın çektiği acılar da artar. Ayrılma olasılığı âşığın intihar bunalımı yaşamasına neden olur.[168] *Eylül* romanının başından sonuna kadar Necip'in bunalımlarına şahit oluruz. Bu bunalımlar zaman zaman onu hastalığın pençesine düşürürken bazen de intihar düşüncesine iter.

Aynı romanda, yalıdan konağa taşındıktan sonra Necip'in Hacer'e ilgisini kıskanan Suad, bir süre onun bulunduğu ortamlara katılmamak için bahaneler üretir. Suad'ın hastalığını bahane ederek, yemeğe inmediği bir akşam Necip tamamen bunalır ve ölümü arzular:

> *"Evet, artık ölmek istiyordu, mâdem ki herşey bu derece bitmişti, artık ölecekti. Hem de ne bitiş, hem de nasıl bitiş yârabbim! O bütün bir saflık ve soylulukla bir kadını o kadar azizleştirip yücelttikten sonra, şimdi , ah şimdi ne kadar, onu da öbürleri gibi hafiflikle, hakaretle düşünüp, iki konuşmadan sonra eskiyip atılan bir kundura gibi bırakmış olmayı ne kadar istiyordu... Ve onun ayaklarının altında kanlar içinde ölmekte bir intikam vahşiliği var gibi geliyordu. Önce bu düşünceye tutuldu. Ne olursa olsun, onun önünde kendisini öldürecekti..."* (s.278 – 279)

Mehmet Rauf'un *Genç Kız Kalbi* adlı romanında Pervin'in en büyük dileği gönlünün sevebileceği, anlayışlı ve kültürlü bir erkekle evlenip mutlu olmaktır. Seveceği insanı ancak İstanbul'da bulabileceğini düşündüğünden İzmir'den İstanbul'a gider. Pervin, İstanbul'da halasının akrabalarından Behiç Bey ile tanışır. Seveceği insanın Behiç Bey olduğuna inanarak ona âşık olur. Onsuz yapamayacağını anlar. Fakat bir gün annesinden aldığı mektupta İzmir'deki jandarma komutanı ile evlendirileceğini öğrenir. Bu zoraki evlilik düşüncesi karşısında Pervin intihar etmeyi düşünür:

---

[167] Mehmet Rauf, *Eylül,* Âlem Matbaası, Ahmet İhsan ve Şürekâsı, İstanbul, 1317, (Alıntılar bu baskıdandır.)
[168] Erıc Volant , *a.g.e.*, s. 48

"Ah, öyle bir şey yapmak istiyorum ki, onlar da, bütün dünyada şaşırıp kalsın... Öyle bir şey, öyle acı, öyle kanlı, öyle yerli yerinde yapılan bir şey ki, içinde çırpındığım tatsızlık ve iç sıkıntısının derecesini onlara göstersem de yansınlar, ağlamaktan perişan olsunlar. Bir şey, bir şey acımasız, zalim ve korkunç bir şey...

Yapabilsem, ah yapabilsem? Hayatta bütün düşüncelerin, bütün hareketlerin, bütün niyetlerin, hatta bütün inançların, hepsinin, hepsinin yanlış ve zararlı olduğunu onlara gösterebilsem... Onlara insan böyle yaşamaz, hayat böyle boş yere ziyan edilmez diye çığlık çığlığa haykırsam. Bize yazıktır. Biz de dünyanın öteki mutlu insanları gibi yaşamağa bakmalı, acı içinde geçen hayatlara acımalıyız.

Evet, anlatsam ki, çocuk böyle büyümez, kız böyle yetiştirilmez ve böyle kocaya verilmez ve kanıtlasam ki, böyle büyütülen çocuk, böyle eğitilen ve böyle evlendirilmek istenen kız, son derece aziz bildiği hayatını köpeklerin ağzına atılan kokmuş et gibi feda etmektense canına kıyar, intihar eder, geberir gider."(s. 82)[169]

Pervin, böyle düşünürken Behiç Bey, parayı aşka tercih eder. Para olmadan aşkın olamayacağını ileri sürerek, Pervin'in zengin amcasının kızıyla evlenmek ister. Pervin bu olanlara dayanamayarak hemen İzmir'e geri döner. Olup bitenlere rağmen jandarma komutanı ile evlenerek hayatta kalmaya karar verir.

Bu romanda, Tanzimat döneminden itibaren edebiyatımıza giren, genç kızın istemediği bir erkekle evlendirilmesi konusu ele alınmıştır.[170] Pervin'in iç konuşmalarından sevmediği biriyle evlenmektense intihar etmenin daha erdemli olduğu düşüncesine sahip olduğunu görürüz. Bu romanda da Mehmet Rauf'un diğer romanlarında savunduğu aşkın ehemmiyeti göze çarpar. Yazar, aşkı her şeyden üstün tutar.[171] Mehmet Rauf'un romanlarında aşka bu denli önem vermesinde gerçek hayatında yaşadığı aşkların etkisinin olduğu muhakkaktır. Halit Ziya da *Sanata Dair* adlı eserinde Mehmet Rauf' un aşklarından bahseder.[172] Mehmet

---

[169] Mehmet Rauf, *Genç Kız Kalbi,* Halk Kütüphanesi, İstanbul, 1341/1925 (Alıntılar bu baskıdandır.)

[170] "Servet-i Fünûn romanlarına gelince, bu romanlar içinde görücü usulü evliliğe en çok karşı çıkıldığı görülen roman *Genç Kız Kalbi'*dir. Münevver bir Türk kızı olarak tavsif edilen Pervin, yazdığı günlüğünde bir çok yerde adeta görücü usulünü lanetlemekle ve tanışarak / görüşerek birlikte olmayı evlenmeyi arzulamaktadır."(Selçuk Çıkla, *a.g.e.,* s. 124)

[171] "Mehmet Rauf'un hemen bütün romanlarında konu çoğunlukla farklı sosyal ve psikolojik temalarla örülen bir aşk macerasıdır. Başlarından çeşitli aşk maceralarının geçtiği roman kişileri değişik isimlerle kendilerinden çok Mehmet Rauf'u temsil eden, onun arzu ettiği hayatı yaşayan, onun kendisine pek kıymetli gelen duyguları hisseden kişilerdir."(Sami Akalın Lütfullah, *Mehmet Rauf Hayatı – Sanatı – Eserleri,* Varlık Yayınları, İstanbul, 1953, s.10 – 11)

[172] "En genç yaşından başlayarak sevdi. Aşk onun ezelî ve nihaî bir ruh mayası idi, yanılmaksızın denebilir ki, onunla yaşadı ve onunla öldü. Pek ketum olmakla beraber, hele bana karşı aşklarının mahrem hususiyetlerini saklayan perdeyi açmamakta pek dikkat göstermesine rağmen onun aşkları bütün mevcudiyetinden öyle fışkırarak sızardı ki, bunların teferruatına vâkıf olmaksızın tezâhürlerini sezmekten hâli kalmazdım, öyle ki aşklarının büyük çizgilerini tersim etmek bence her vakit mümkün olabilirdi. (...) Onun için aşk buhranından çıkmak demek yeni bir aşk buhranına girmek, yani tâbir câizse tıbda eskilerin tedavi bi'l-misil diye terceme

Rauf'un aşka bu kadar önem vermesi onu aşkla bütünleşen bir yazar yapar. Gerçek hayatında ideal aşkı bulamayan yazar, bir anlamda "aşk şehidi" olarak ölür: "Mehmet Rauf' un aşkları... Edebiyat-ı Cedide'nin bu çapkın mizaçlı romancısı "*Her güzel şey kalbimde bir yara açarak geçer.*" cümlesini yazdığı gün kendisini en iyi belirten hükmü vermişti. Aşk için yaşamış, aşk ateşiyle yanmış, geçen ve gelecek ve muhâyyel aşkları düşünerek ölmüştü. Bir kelimede aşk şehidi idi. Aşka doymamıştı."[173]

Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın *Şıpsevdi* (1911) romanında, ağabeyi Meftun Bey'in alafrangalık adına aileyi her türlü rezaletin içine soktuğunu gören Raci, çaresizlikten intihar etmeyi düşünür:

> *"Raci'nin ağabey namını verdiği bu ahlaksız mecnûnun gidişi ne gidişti!... Ailede ne servet, ne rahat, hatta ne de namus hiçbir şey kalmadı.... Aman ya Rabbi, ne rezalet... Bu kadar kepazeliği ıslâha Raci, tek başına nasıl muktedir, muvaffak olabilecekti? Bu tefekkürât-ı muzâllime te'siriyle bazen zihni o mertebe kararıyordu ki intihara tasdiye kadar varıyor ve sonra biraderinin hıyâneti yoluna kendinin kurban gitmesini pek muvafık bulmuyordu."* (s.424) [174]

Hüseyin Rahmi, sahte alafrangalığı yerme amacıyla önce *Şık* romanını yazmış, sonra bu temayı daha da genişleterek, *Şıpsevdi* romanını kaleme almıştır. *Alafranga* adı ile tefrika edilirken (1901) yarıda kalan bu roman, Meşrutiyetten sonra *Şıpsevdi* adı ile basılabilmiştir.

Romanda körü körüne Batı'ya bağlı olan Meftun ile körü körüne Doğu'ya bağlı kalan Edibe karşılaştırılmış ve her ikisinin de gülünç yanları belirtilmiştir.[175] Raci, romanın olumlu tiplerinden biridir. Ağabeyi Meftun'un yanlış alafrangalık fikirleri yüzünden ailenin her bakımdan olumsuzluğun içine itildiğini gören Raci, önce intiharı düşünür; ama daha sonra bu fikrinin yanlışlığını görerek intihardan vazgeçer.

Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın *Sevda Peşinde* (1912)[176] adlı eserinde Aynınur Hanım,

---

ettikleri homéopathie usulüne müracaat etmek fıtratının bir icabıydı."(Halit Ziya Uşaklıgil, *Sanata Dair,* Hilmi Kitabevi, (Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları), c.III, İstanbul, 1938-1963, s. 281, 284)

[173] Halit Fahri Ozansoy, *Edebiyatçılar Geçiyor,* Türkiye Yayınları, İstanbul, 1967, s.208

[174] Hüseyin Rahmi Gürpınar , *Şıpsevdi* , Kütüphane-i Askeri – İbrahim Hilmi, (Sabah Gazetesi'nde tefrika edildikten sonra kitap suretinde temsil olunmuştur. Her hakkı mahfuzdur.) Mihrân Matbaası, No: 7, İstanbul, 1327 /1911(Alıntılar bu baskıdandır.)

[175] Cevdet Kudret, *a.g.e*., s. 323

[176] "9 Haziran 1327 (1911) tarihinde yazılması tamamlandıktan hemen sonra, Safvetî Ziyâ Bey'in çıkardığı Ziyâ Gazetesinde tefrika olunan ve bilâhare İbrahim Hilmi Bey tarafından 1328'de kitap halinde basılan *Sevda Peşinde*'nin; 2. baskısı da, gene aynı nâşir eliyle 1948'de ve Mükerrem Kâmil Su tarafından bugünün diline aktarılmış 3. baskısı ise Atlas Kitabevi'nce 1972'de gerçekleştirilmiştir.

Nezihi Bey'le evli olduğu halde Ali İlhami Bey'le aşk yaşar. Bu yasak aşk sonucu çıkmaza giren Aynınur Hanım, Heybeliada'ya giderken vapurdan atlayarak intihar etmeyi düşünür.[177] Daha sonra çımacıların onu kurtarma ihtimalini düşünerek bu planından vazgeçer:

> *"Hava açık, sert bir poyraz esiyor. Maksadım intihar. Lâkin nerede? Nasıl? Daha bunu pek kararlaştıramadım... Romörkörde giderken beyaz köpüklü dalgalar nazâr-ı iştihâmı celb etti. Bir hareket-i seri ile küpeşteden kendimi bunların arasına salıvermek...*
>
> *Fakat ölmek için bu sureti pek emin bulamadım. Arkamdan bir iki çımacı atılarak beni zırıl zırıl sularım aka aka vapura alırlar..."* (s.15)[178]

Aynı romanda, karısının sadakatinden şüphelenen Nezihi Bey, karısının kendisini aldattığı kesinleşirse, karısını ve âşığını öldürdükten sonra intihar edeceğini söyler:

> *"İffetsizliği kesinlikle anlaşıldığı gün, bu fenalığı tedavi için hazırladığım çok basit bir ilaç var. Üç tane kurşun... Biri bana, biri sevgili karıma, biri de kocalık haklarıma ortak olma küstahlığında bulunan haine mahsus... Üçümüz de hissemizi yutarız. Böylece dava biter."* (s.93-94)

Nezihi'yle baş başa konuşmalarında karısından şüphelenen Sermet Bey de aldatılan kocanın kendisi olması durumunda üç kurşun çözümüne başvurarak intihar edeceğini söyler:

> *"Bu felâketi bu namussuzluğu, bu utancı temizlemek için senin ilk söylediğin çareden gayrisi nafiledir. Üç kurşun... İkisi onlara, biri bana..."* (s.128)

Sermet Bey, kocasını aldatan kadının Aynınur olduğunu tespit ettikten sonra, Nezihi'ye yazdığı mektupta, ona yanlış bilgi verir. Karısının kendisini, sadece karşıdaki adamın mektuplarına cevap vermekle aldattığını bu yüzden onu affettiğini söyler. Üç kurşun çözümünün mantıksız olduğunu, aldatılan kocanın intiharının gereksiz olduğunu belirtir. Yasak aşklarda namusunun kirlendiğini düşünen erkek, toplum içinde namusu kirlenmiş biri gibi yaşamaktansa intihar etmeyi yeğler. Bu ilişkilerde kadın ise haysiyetini düşünmek

---

Bir Muâdele-i Sevda romanındaki temin, daha değişik bir şekilde ele alınarak işlendiği bu eser; genç kızların zorla evlendirilmelerinin yarattığı mutsuzlukların ve sonu intihara varan ihtilâçların, hikâyesidir." (Önder Göçgün, *Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın Romanları ve Romanlarında Şahıslar Kadrosu,* Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1993, s. 172)

[177] Gerek Türk Edebiyatı'nda gerekse Dünya Edebiyatı'nda yasak aşkın neden olduğu intihar olaylarına fazlasıyla rastlamak mümkündür. Tolstoy'un *Anna Kareninna*, Flaubert'in *Madame Bovary* eserlerinin kadın kahramanları, Halid Ziya'nın *Aşk – ı Memnû* romanının baş kahramanı Bihter yasak aşkın intihara sürüklediği kadın kahramanlardır. Kocasını âşığıyla aldatan kadın bir çelişki yaşar. Suçluluk psikolojisiyle kıvranan kadın sevmediği bir kocayla zehir gibi bir hayatı yaşamaya katlanmak veya toplumun, dinin, törelerin, ahlakın reddettiği mutlu olacağı bir aşkı yaşamak arasında bocalar. Aynınur Hanım da aynı duyguları yaşamaktadır. Çaresiz aşkını yaşayamayacağını anlayınca intiharı düşünür.

[178] Hüseyin Rahmi Gürpınar , *Sevda Peşinde,* Kütüphane-i Askerî Tüccâr-zâde İbrahim Hilmi, (İbrahim Hilmi Kütüphanesi), İstanbul, 1328/ 1912 (Alıntılar bu baskıdandır.)

durumundadır. Haysiyet, kadın kişiliğinin vazgeçilmez göstergesidir. Haysiyetini kaybeden kadın her şeyini kaybeder: "Kadın haysiyetini erkek şerefini düşünür. Şeref, topluluğun yarattığı suni bir değerdir. Mahiyeti bir toplumdan ötekine değişir. Onun istekleri, ancak, üye olunmak istenen bir kulübün kurallarına uyulduğu gibi, herhangi sosyal bir sınıf tarafından kabul edilir. İnsan, bazı çevrelerde, düelloda olduğu gibi, bazı eylemler yüzünden şerefini kaybedebilir veya diğer eylemleriyle şerefini yeniden kazanabilir. Haysiyet isetersine olarak, kadın varlığının maddi, vazgeçilmez ve değişmez unsurudur. Bir kişilik yoğunluğuna bağlıdır. Bir kadın, ne yaparsa yapsın ve bir erkeğin şerefini kaybedebileceği yerde haysiyetini tam olarak koruyabilir. Bu haysiyet ışığı kişilik bir enkaz haline geldiği zamanda parlamakta devam eder."[179]

Aynı romanda Aynınur Hanım'la yasak aşk yaşayan İlhami de intiharı düşünür. O, aşkında ve itaatinde intihar edecek kadar sadıktır. Aynınur, Seza'ya yazdığı mektupların birinde sevgilisi İlhami'nin aşk ve itaatinin intihar edecek kadar yüksek olduğunu belirtir:

> *"(...) Bu itaatta intihara kadar sebat edecekmiş. Ölümü bana itaatsızlığa tercih ediyormuş."* (s.158)

Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın *Son Arzu* (1922)[180] adlı romanında Nuriyezdan'ın Rıdvan Sabih'le mektuplaşmaları ciddiye aldığını gören Vicdan, bu mektuplaşmanın tüm gençlerin yaşadığı bir eğlence olduğunu söyleyerek, onu bu durumu ciddiye almaması konusunda uyarır. Mektuplaşanların evlensinler evlenmesinler bu mektupları olumsuz anlamda kanıt olarak, kullanabilecekleri tehlikesini hatırlatarak; ona duygularını gizlemesini tavsiye eder. Nuriyezdan iseRıdvan Sabih dışında başka bir erkek ile evlendirilirse intihar edeceğini söyler:

> *"Ben şimdi Rıdvan Sabih'e muhabbetnâme yazıyorum. Ona kısmet olmayıp da başka bir erkeğe vardığım vakit ileride bu mektupları onun ne suretle istimal edeceğini bu günden hiç düşünemem. Çünkü, Sabih'e varamazsam benim için diğeriyle izdivaç kabil değildir. İntihar ederim; izdivaç etmem..."* (s. 98) [181]

Özellikle ergenlik çağlarında gençlerin acemice yaşadıkları aşklarda saflık ve karşı tarafa kayıtsız şartsız güven söz konusudur. Sevgilisinin alternatifini aklına getirmeyi bile

---

[179] Oswald Schwarz, *a.g.e.,* s.193

[180] "Mukaddime" kısmında, 26 Şubat 1334 kaydı bulunan ve 27 Eylül 1334 tarihinde tamamlanan *Son Arzu;* önce, Âti'de tefrika edilmiş, bilâhare 1338 (1922)'de İbrahim Hilmi Bey tarafından kitap halinde neşredilmiştir." (Önder Göçgün, *a.g.e.,* s. 239)

[181] Hüseyin Rahmi Gürpınar , *Son Arzu,* Hilmi Kitabevi, (İlk Baskı eski harflerle 1338/1923; İkinci Baskı 1948 – Alıntılar bu baskıdandır.)

düşünmeyen âşık başarısız olması durumunda ilk olarak intiharı düşünmektedir: "Aşkta yaşanan bir başarısızlıktan sonra, "Sensiz yaşayamam" ya da "Sen benim tüm yaşamımsın" gibisinden sözlere rastlanır. Oysa "tüm" kaybolduğunda, öteki artık "hiç"tir. Bütünüyle özdeşleştiği varlığı yitiren kişi artık kendi hayatını yaşamamaktadır; öteki ile ya da öteki için soluk almaktadır: "Sen ebediyen gittiğinden beri, hayatımın benim için hiçbir anlamı kalmadı." Dolayısıyla o kişi için en kısa sürede ötekine kavuşması ve onunla bütünleşmesi, tümüyle mantıklı hale gelmektedir. Bir eşin ya da bir âşığın terk etmesi ya da doğal bir şekilde ya da kaza sonucu ölmesi durumunda gerçek olan şey, sevmek ya da sevilmekte karşılaşılan zorluklara bağlı nedenlerle ötekini intihar yoluyla terk eden kişi için haydi haydi gerçektir. Gençlerin bıraktığı veda mektupları, çoğu kez, taşınması fazlasıyla zor olan bir aşk acısına atıfta bulunurlar…"[182] Romanda Nuriyezdan'ın durumu bu açıklamaya uygundur. Sevgilisini kaybettikten sonra bir anlamda hayata küsen ve evlilik konusunda talibin kim olursa olsun fark etmediği bir psikolojiye sahip olan Nuriyezdan depresyona girer. Bu da onun intiharın eşiğine geldiğini gösterir.[183]

Aynı romanda Rıdvan Sabih, Nuriyezdan'ı terk edip evlendikten sonra, dedesi Nuriyezdan'ın ısrarla Ragıp Şeyda Bey'le evlenmesini isteyince Nuriyezdan kanı pahasına evleneceğini söyleyerek, intihar düşüncesini hissettirir:

"Peki Efendim... Kanım bahasına olsa da emrinizi ifaya hazırım."(s. 195)

Nuriyezdan, dedesinin, bu sözlerinden dolayı, üzüldüğünü görünce evlenmeyip dedesinin ölümüne sebep olmak yerine, intihar etmeyi kararlaştırır:

> *"İntihar, heyeti içtimaiye efradından birini imha itibarile katl sayılır. Fakat katil ile maktulün aynı şahısta içtimaı fiilen maddi cezaya imkan bırakmaz. Bir ferdin kendi nefsile aharı üzerinde irtikâbında fark vardır. Herhalde cinayetten birinci ehven sayılır. Çünkü cinayeti ceza aynı anda vuku buluyor. Nuriyezdan tahammülsüz kaldığı surette intihar edebilirdi. Fakat göz göre dedesinin vefatına sebebiyet vermek cinayetlerin en büyüğü olacağına şüphe yoktu*

[182] Erıc Volant , *a.g.e.*, s. 48

[183]"Depresyon yalnız en ağır safhasında değil, uzun süren ve çoğunlukla çalkantılı iyileşme döneminde de çok yüksek intihar riskini beraberinde getirir. Depresyonun en kötü kısmının sonunda ruhsal durum düzelir ve enerji normale döner gibi olduğunda da intihar nadir olmadığı gibi umutsuzluğa kapılmanın ilk aşamalarında da nadir değildir. Depresyon çoğu kez maninin kaygı verici belirtileriyle kolay algılanamayacak bir biçimde karışır, başlangıçta depresif teşhisi konan hastaların aslında karma hal yaşadığı daha yakın klinik değerlendirmeler sonunda ortaya çıkar. Ağır depresyon, manik depresyon ve şizofreni genetik bakımdan intihara yatkın olanlara ek olarak "ikinci darbe"yi vurur, yani psikozun ıstırabı ve heyecanı, sebep olduğu biyolojik olaylar, bir kez daha hastalanmanın acısı ve hüsranı hassas bir bünyeyi ölümcül bir şekilde etkileyebilir."(Kay Redfield Jamison , *a.g.e.*, s. 269-270)

Kız, zihninden bu muhâkemeyi yürüterek büyük babasını kurtarmak için kendini fedaya karar verdi." (s. 196)

Aynı romanda Nuriyezdan'ın büyük bir aşkla sevmesine rağmen kavuşamadığı Rıdvan Sabih, Fazlünnisa ile evlenir. Rıdvan Sabih, karısı Fazlünnisa'yı kızlığından beri çok sevdiğini; fakat kızın kendisine ağır davrandığını ve başkasını sevdiğini söylediği bir gün intiharı düşündüğünü belirtir:

"(...) Kızlık zamanında benim, Fazlünnisa'yı dehşetli sevmeme mukabil o, bana karşı gayet ağır davranıyordu. Bir çok zaman müstağni bulunduktan sonra nihayet: "Ben seni sevemem; çünkü gönlüm başka birinin meşhuru" cevabını verdi. Yeisimden çıldıracaktım. İntiharı tasavvurlarına kadar vardım." (s. 226)

Bu alıntı, Nuriyezdan'ın uğrunda canını verecek kadar sevdiği ve romanın genelinde egoist ve duygusuz gösterilen Rıdvan Sabih de Fazlünnisa'yı uğruna canını verecek kadar sevdiğini göstermektedir.

Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın *Tebessüm-i Elem* (1923) adlı romanında, Kenan parasız kalınca serserice yaşamaya başlar. Karısı Ragıbe Hanım'ın tüm özverisine rağmen bohem bir hayatı tercih eden Kenan yaptıklarından pişman olunca serseriliğinin çaresini cami avlularında arar. Kenan depresyona girmiştir. Depresyonda bulunduğu sırada önce eski karısının kocasını öldürmek için Heybeliada'ya gider. Karısının kocasıyla mutlu olduğunu gören Kenan intihar etmeye karar verir. Romanın sonunda, Kenan Bey pişmanlık içinde perişan bir halde Ragıbe Hanım'ın evine gelince Ragıbe Hanım bir zamanlar eski kocası olan bu adamın aşkı uğruna intiharın eşiğine geldiğine hayıflanır:

"Böyle menhus bir akıbete düşmüş bu iğrenç herifi vaktiyle pek şiddetle sevmiş, onun için gizli gizli aylarca muhabbet ve kıskançlık yaşları dökmüş, derd-i iftirakından intihâr fikirlerine kadar varmıştı…

Ragıbe Hanım intihar etmiş olunaydı böyle iğrenç bir sefil için mi ölmüş olacaktı? Aşkın büyük bir cinnet olduğunu şimdi anladı. Kenan'ı artık sevmiyordu."(s.643)[184]

Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın daha basıldığında mahkemelik olan *Ben Deli Miyim?* (1925) adlı eserinde akılca noksan olan Şadan, zaman zaman aynalarla konuşur, tuhaf hareketler yapar, ilginç konularda felsefî yaklaşımlar belirler. Tren ve vapurla seyahat ederken kendini çağıran bir ses olduğunu iddia ederek intihar etmeyi düşünür:

[184] Hüseyin Rahmi Gürpınar, *Tebessüm-i Elem*, İbrahim Hilmi Kütüphanesi, İstanbul, 1339/1923 (Alıntılar bu baskıdandır.)

"Vapurdan köpüklü denize bakarken, trende gözlerimin önünden su gibi akan toprağı seyrederken düşmekten korkarak geri çekiliyorum. Sonra yine yavaş yavaş tehlikeye doğru uzanıyorum. O zaman bilinmeyen bir teşvikçi bana "Kendini aşağı at... at..." diyor. Çarpıntı geliyor. Sararıyorum. Kendimi kaybeder gibi oluyorum. Tehlike beni bir mıknatıs kuvvetiyle çekerken çok defa yanımda bulunanlar düştüğüm tehlikeli garipliğin farkına vararak kolumdan tutup beriye alıyorlar. Derin bir kuyu ağzında, bir uçurum kenarında aynı baş dönmesine tutuluyorum." (s. 28) [185]

İntiharın öncelikle bir akıl hastalığı olduğu unutulmamalıdır. İntihar edenlerin çoğunun intihar etmeden önce akıllarını yitirdikleri, gerek davranış gerekse ruhsal bozukluk gösterdikleri gözlenir. Romanda hallüsinasyonlar gören, tuhaf sesler duyan ve her an cinayet tarzı suçlar işlemeye yatkın bir kişilik olarak göze çarpan Şadan şizofren hastaların özelliğini taşır:[186] Şadan intihar etmeden önce sanrılar görür, sesler duyar. Bu sesler onu intihara teşvik eder:[187]

Aynı romanda Şadan ve Nuri, Madam Fedrona'nın mekânından ayrıldıktan dondurma yedikleri pastanede karşılaştıkları Arnavut ve Yahudilerin yaptığı terbiyesizliklere kızan Nuri; onların her türlü rahat içinde yaşamalarına rağmen, açlıktan ölenlerin intiharı düşünenlerin Türkler olduğunu söyler:

"(...) Hastalıktan, ölümden ödünüz kopuyor. Asalak yaşadığınız bir memlekette ev sahibinden daha tok, daha gönençlisiniz. Açlıktan ölen, intiharı düşünen Türk'tür. Zevkinize bakınız; ama bu iş böyle gitmeyecek." (s.86)

Yine bu romanda Nuri'nin oyunlarına gelerek kandırılan Sermet, kendisini ablasının

---

[185] Hüseyin Rahmi Gürpınar , *Ben Deli Miyim?,* Hilmi Kitabevi, İstanbul, 1925 (Alıntılar bu baskıdandır.)

[186] "İntihar eden şizofrenik hastaların, ruh hali bozukluğu hastaları gibi depresif, son derece sinirli ve huzursuz olmaları olasılığı yüksektir. Bir noktada intihara kalkışmış olma olasılıkları da daha yüksektir (şizofrenik hastaların %30 ile 40'ı en az bir kez intihara teşebbüs eder; depresyonlu hastalarda olduğu gibi ciddi bir intihar teşebbüsü sonradan gelecek intiharın en iyi göstergesidir). Genelde hastalıklarının ilk aşamalarında ya da psikiyatrik hastaneden taburcu edildiklerinden sonraki kısa bir süre içinde intihara teşebbüs ederler. Sanrı ve kuruntuların psikotik hastalar için endişe kaynağı olduğu açıktır, fakat intiharı hızlandırmada oynadıkları gerçek rol açık değildir."(Kay Redfield Jamison , *Erken Çöken Karanlık*, s. 150)

[187] "Hiçbir şeyin olmadığı yerlerde bir şeyler varmış gibi algılamak olarak tanımlanan sanrılar ve aksi yönde yadsınamaz kanıtlar olduğu halde sıkı sıkıya bağlanılan yanlış inançlarla tanımlanan kuruntular şizofreni dehşetinin yalnızca bir kısmıdır. Sıklıkla görsel ve duygusal dünya karanlık, haritasız bir korku dünyasına dönüşür. İşitsel sanrılara, özellikle sesler duymaya sık rastlanır. Sesler tehdit eder, ayıplar ya da bir şeyler ister. Her yerde konumlanmış olabilirler: yakında ya da uzakta; yürek ya da kafada, burun ya da karında; dış dünyada: kuşlar, telefonlar, televizyonlar ya da internet'te. Seslerin içeriği genelde rahatsız edici, zaman zaman da anlaşılmazdır. Bazen tek bir ses,; çoğunlukla iki ses arasındaki bir sohbet ya da tartışma; ara sıra da kakofonik sesler ve kelimeler korosudur. Görsel sanrılar işitseller kadar yaygın değildir ancak aynı şekilde sık sık şekil değiştirir. Hem mani hem de şizofrenideki psikozun aldanmaz bir gözlemcisi olan Emil Kraepelin, pek çok görsel çarpıtma ve sanrıya şizofrenik hastalarından örnekler vermiştir: Ölümün kafalarını, sonsuzluktaki azizleri, takla atan bir palyaçoyu, kafalarının üstünde sessizce uçan siyah leş kuşlarını, Çin imparatorunu, yemeklerindeki yılanları, Martin Luther'i, alevleri, bir kalpteki kırmızı ve beyaz fareleri, omuzlarında iki kaplumbağayı gördüler, demiştir. Çok çeşitli ve korkunç şeyler görüp işittiler." (Kay Redfield Jamison , *a.g.e.*, s. 147)

yatağına sokması şartıyla Rus kızı Loroviç'i kendisine teklif eden Nuri'ye; bu kızla yaşayacağı bir anlık zevk için tüm varlığını feda edebileceğini söyler. Ardından bazı insanların yaşadığı aşkın zevkini tattıktan sonra intihar ettiklerini örnek gösterir:

> *"Sen namus ve iffetin uçurumu önünde aşklarının bütün ateş ve lezzetiyle birbirini kucakladıktan sonra beyinlerine birer kurşun sokan sevdalıların hikâyelerini dinlemedin mi?"* (s.181)

Bu tür intiharlar genellikle birbirlerine kavuşmaları yasaklanan âşıkların kısa bir an da olsa vuslatı yaşadıktan sonra birlikte öldükleri çifte intiharlardır.Ablasına atılan iftiradan dolayı kocasından ayrılan Revan Hanım'ın kardeşi Sermet'e olaylarla ilgisi bulunup bulunmadığını sorması üzerine Sermet, bu şüpheden dolayı masum olduğunu; eğer ablası emrederse intihar edebileceğini söyler:

> *"Söyle, kendimi öldüreyim. Ölüm her lekeyi, her cinayeti temizler."* (s.209)

Sermet'in intihar düşüncesi, masum olduğu halde suçlanan erdemli bir insanın tavrını yansıtır. Nuri'nin planları, iftiraları sonucu kocasından ayrılmak zorunda kalan ve bir süre sonra Nuri'nin arkadaşı Şadan'la evlenen Revan Hanım, Nuri'nin tehdit mektupları göndermesi üzerine, kocası Şadan'a ya Nuri'yi öldüreceğini ya da intihar edeceğini söyler:

> *"Vallahi billahi Şadan, tekrar ediyorum, ya bu herifi öldüreceğim, ya kendimi!.. Bu sözümü iyi dinle!"* (s. 262)

Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın *Tutuşmuş Gönüller* (1926) adlı romanında Lemiye'ye büyük bir aşk besleyen Kasım Necati, Lemiye'nin kendisini kabul etmemesi durumunda önce sevgilisini ardından kendini öldüreceğini söyler.

Romanda, Kasım Necati bir zamanlar Lemiye'nin sevdiği, ardından terk ettiği biridir. Lemiye, Necati'yi terk ettikten sonra Behçet Hilmi'yle görüşmeye başlar. Lemiye, Kasım Necati'ye ilgi göstermeyince bir gece eve sarhoş gelen Necati, annesine sevgilisini öldürdükten sonra intihar edeceğini belirtir:

> *"(...) Şeytan değil ben doldurdum anacığım. Korkma sana bir şey yok... Vursam vursam onu öldürürüm, bir de kendimi...(Tabancanın namlusunu önce şakağına, sonra kalbi üzerine çevirerek) Böyle mi şık kaçar?Şöyle mi?.. "Güm!" haydi bir varmış bir yokmuş... Şimdi ahrete gitmesi Boğaziçi'ne gitmeden daha kolay oldu. Pasaport yok. Tezkere harcı yok..."* (s. 62) [188]

Bu romanda da çok rastladığımız bir intihar düşüncesiyle karşılaşırız. Necati,

[188] Hüseyin Rahmi Gürpınar, *Tutuşmuş Gönüller*, Atlas Yayınları, İstanbul, 1974 (Alıntılar bu baskıdandır.)

sevgilisine kavuşamadığı bir dünyada yaşamaktansa intihar etmeyi tercih eder. Necati'nin Lemiye'ye yönelik duygularında aşkın tutkuya dönüşmüş hali söz konusudur. Tutkulu insan ne yolla ve nasıl olursa olsun amacına ulaşmak için çaba gösterir. [189] Necati'nin tutkulu aşkı, Lemiye'nin Behçet'e yönelmesi ve kendisini dışlamasıyla kıskançlığın oluşturduğu bir kine dönüşür. Âşık öç almak ister. Öç, kıskanç insanın duygularının en ileri halidir. Öç, aşk nöbetini, gururun yarattığı öfkeyi daha iyi bir şekilde tatmin eder. Bu gibi durumlarda kıskanç kimse, sadece mülkiyet hakkından olmakla kalmaz, kendisinin önemsiz görüldüğünü, varlığının hedef olarak alındığını düşünür.[190] Bu gibi insanlardan, bu sebeple her şey beklenir.

Yine aynı romanda Necati, Lemiye'nin sevgilisi Behçet Hilmi'yle buluştuğunu ailesine haber verince, kız odaya hapsedilir. Bu hapis hayatına dayanamayan Lemiye, annesiyle yaptığı bir konuşmada, "şeytanların" kendisine intiharı telkin ettiğini itiraf eder:

> *"Kendini öldür, kendini öldür, kendini öldür, diyorlar...*
>
> *- Ben de onlardan soruyorum: "Ne ile öldüreyim? Odamda silah yok, zehir yok, ateş yok..." Sonra onlar benim bu saflığıma gülerek yine homurdanıyorlar: "Ahmak kız, dünyada öldürmeyen hangi şey vardır? En zararsız şeylerin fazlası öldürücüdür..."* (s.77)

Lemiye, bu romanda iyi bir eğitim almasına rağmen, erkeklerle ilişkilerinde seçici olmadığı için mutsuz olur ve büyük sorunlar yaşar. O, gerçek anlamda bir aşk yaşamaktan uzaktır. Geçici ilişkilerle tatmin olur. Behçet'in evli olduğunu bile bile onunla birlikte olur. Ondan hamile kalır. Behçet'le ilişki kurmasının tek nedeni, Behçet'in yakışıklı olmasıdır. Kişilik olarak, dışa dönük ve sosyal bir kız olan Lemiye, Behçet'le buluştuğunu haber alan ailesi tarafından oda hapsiyle cezalandırılır. Hapis tutulduğu odada annesine intiharı düşündüğünü söyler. Onu bu düşünceye iten sebeplerden biri de aile baskısıdır. Aile baskısı da, Lemiye'nin kişiliğini olumsuz etkileyen bir sebeptir. Bu baskı daha çok baba tarafından uygulanan bir baskıdır. Annesi, kızını eğitmek ve ona yol göstermek yerine, kızının hatalarını saklamak, kızını başkalarının yanında överek, öne çıkarmaya önem veren biridir. Bu iki zıtlık arasında yetişen Lemiye, kişiliksiz ve ahlaksız biri olur. Bu ahlaksızlık da onu intihar düşüncesine kadar götürür.

---

[189] Özcan Köknel, *Kişilik,* Altın Yayınları, İstanbul, 1985, s. 176
[190] Guy Delpierre , *Kıskançlık,* s. 32

Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın, *Ölüm Bir Kurtuluş Mudur?*(1945)[191] adlı romanında Doktor Nusret Hulki Bey'i ziyaret eden Saffet Avni Bey adında bir hasta, üç kez evlenmesine rağmen mutlu olamadığını ve intiharı düşündüğünü söyler:

> *"- Doktor beyefendi, ıztırablara düştüğüm anlarda intihar ufukta yanan bir can kurtaran feneri gibi gözlerimin önünde parladı durdu.*
>
> *(...)*
>
> *Evli misiniz*
>
> *İkisini boşadım. Üçüncüsüyle de dargınım."* (s.120-123)

Saffet Avni Bey, iki karısını boşamış, üçüncü karısıyla da geçinemeyen biridir. İntiharı tek çare olarak gören Saffet Avni Bey, doktordan derdine çare bulmasını ister. Romanda mutlu olmak için her keresinde evliliğe yönelen Saffet Avni Bey, evlendiği iki kadında huzuru bulamayınca üçüncü evliliğini gerçekleştirir; ama üçüncü karısı da ona aradığı mutluluğu sunamaz. Mutlu evlilikler insana yaşama sevinci sunup onu hayata bağlarken mutsuz evlilikler kişiyi intihara yöneltebilir.[192] Bu olumsuzlukları her iki evliliğinde de yaşamış olan Saffet Avni Bey, üçüncü karısıyla da anlaşamadığını görünce çaresizlikten intiharı düşünür. Saffet Avni Bey'in büyükbabasının da intihar etmiş olması onun intihara yönelmesini kolaylaştıran diğer bir etkendir.

---

[191] "4 Haziran 1931'de tamamlanan ve ilk olarak; muharririn ölümünden tam bir yıl sonra aziz dostu, nâşir İbrahim Hilmi Bey tarafından, O'nun hâtırasına hürmeten, yeni harflerle neşrine karar verilen külliyâtın Tesâdüf'ten sonra 2. eseri olarak kitap halinde basılan bu romanın; Mükerrem Kâmil Su eliyle sadeleştirilmiş 2. baskısı, Atlas Kitabevi'nce 1971'de gerçekleştirilmiştir."*Ölüm Bir Kurtuluş Mudur?";* daha önce *Şıpsevdi, Sevdâ Peşinde, Son Arzu, Tebessüm-i Elem, Cehennemlik*, *Ben Deli Miyim?* vb.'nde de görülen muhtelif "İntihar" vak'alarını müstakilen tahlil ve bilhassa tenkid maksadıyla kaleme alınmış, bu vâdide felsefî ve psikolojik açıdan sonra derece mükemmel diyebileceğimiz bir eserdir." (Önder Göçgün, *a.g.e.,* s. 441)

[192] "... evlilik, erkeği ve kadını çözülmez bir beraberlik içinde kaynaştırır. Erkeğin ve kadının kişilikleri, bunun sonucu olarak, bir daha eski şekillerini almayacak derecede, değişikliğe uğrarlar. Bu bağlılık, bağımsız bir gerçeklik gibi düşünülen evlilikte sadık bir itaat yaratır. Bu karmaşık oluşun sonucunu bir kelime ile özetlemek için, evliliğin 'yok edilmez karakterlerinden' söz edilir. Gerçek bir evlilik söz konusu olduğu bütün zamanlarda eşlerde değişiklik meydana gelir. Fakat, insan bireyi aldanabilir. Beraber yaratılan yeni bir hayatı değişmeyen bir dünyada yaşamak her kadına ve erkeğe vergi değildir. Bunlar bazen, yeniliğini bildikleri kişilikleriyle ortaya çıkamazlar. Bu yüzden yeni bir çatışma kendini gösterir. Bu, gerçek trajik evlilik ve boşanma çatışmasıdır. Neden, kocanın karısıyla mücadelesi değildir. Partönerlerden her biri içinde bir parçalanma olduğunu duyar.Her ikisinin kalbi, kişiliğin evlilik bağlarında yer alan kesimi ile santrifüj güçler kesimi arasında devam eden savaşın bir sahnesi haline gelir. Bu savaş ne zafer, ne de yenilgi ile sona ermez. Uzun zaman sürüp gider veya hiç bitmez... Mutlu bir evlilik, hayatının en büyük mutluluğudur. Mutsuz bir evlilik ise insana bir cehennem hayatı yaşatır. Fakat, sözünü ettiğimiz çatışma daha da da beterdir. Kurbanlar zaman zaman bu çatışmayı önleyebileceklerini sanırlar. Fakat, bundan kurtulmanın şansını ve imkânını çoktan kaybettiklerini de gayet iyi bilirler ve böylece "Hayatlarının çizdiği yolda "yürümekte devam ederler."(Oswald Schwarz, *a.g.e.*, s. 267-268)

Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın *Dirilen İskelet* (1946) romanında Banu Hanım'a âşık olan Ferdi Bey, aşkını itiraf edemeyince intiharı düşünür.

Olaylar İstanbul'un Eyüp semti mezarlığında geceleri ölülerin dolaştıklarını haber alan ve olayı araştırmak üzere Banu Hanım'ın evine giden Ferdi Bey'in burada gördüğü Banu Hanım'a âşık olmasıyla başlar. Avrupa'da bir evde kötü ruhları korkutmak amacıyla konulmuş iskeleti gördükten sonra İstanbul'daki evine de bir iskelet yerleştirmeyi düşünen Ferdi Bey, Eyüp taraflarındaki mezarlıklarda iskelet parçaları toplamaya başlar. Geceleri doktor arkadaşıyla kemik parçaları toplarken başlarında sarıklarıyla ölülerin dolaştıklarına şahit olur. Zaman zaman iskeletler de hareket ederler. Olayı araştıran Ferdi Bey bütün olayların Banu adında bir kızın başının altından çıktığını tespit eder. Banu Hanım'ı görür görmez ona âşık olan Ferdi Bey, başlangıçta ona aşkını itiraf edemez. İtiraf edemediği aşkı onu boğar ve intihar düşüncesine sürükler:

> *"(...) Tayfur'un, her hareketinde ifratperest olan bu çocuğun zihni aşk ile intihar arasındaki bu serhadlerde dolaşıyordu.*
>
> *O, çok defa dolu rövelveri şakağına götürdü. Parmağını tetiğe koydu. Hayatla ölüm arasındaki pek uzun ve pek kısa mesafeyi ölçmeye uğraştı. .. Gazetelerde tesadüf ettiği intihar vakalarını alelâde bir okuyucu nazarıyle değil bir müdekkik tetebbüiyle okuyor. Hayattan çıkmak için nevmidlerin en çok intihâp ettikleri ölüm nev'inin hangisi olduğunu bilmek istiyordu. Kurşun, ip, su, zehir... Bunlardan hangisi en ziyâde revacda?... Bunlardan hangisi en ziyade can kurtarıyor?..."* (s. 208)[193]

Romandaki Ferdi Bey, hiddetle girdiği evde hayal edemeyeceği kadar güzel bir kadınla karşılaşmıştır. Kadın sahip olduklarıyla ondan çok üstündür. Kadına âşık olan; fakat sahip olduklarıyla ona layık olamadığını gören Ferdi Bey, depresyona girince [194] intiharı düşünür.

Hatipzâde Mustafa Akif'in, *Kaptan Cemal* (1912) adlı romanında Kaptan Cemal, bir gece Nazmi'nin zorla kaçırdığı İsmet'i onun elinden kurtarır. Kaptan Cemal, Nazmi'nin elinden yarı çıplak kurtardığı bu kıza âşık olur. Bu sırada Şevket'le nişanlı olan İsmet de Kaptan Cemal'e karşı kayıtsız değildir. Halbuki İsmet, Kaptan Cemal'in daha altı

---

[193] Hüseyin Rahmi Gürpınar , *Dirilen İskelet,* Hilmi Kitabevi, Kenan Matbaası, İstanbul, 1946 (Alıntılar bu baskıdandır.)

[194] Depresyona girenler kendilerini "işe yaramaz", "yetersiz" ya da "başarısız" biri olarak görebilirler. "Aranan özellikler"e sahip olmadığına gerçekten inandığı için, kişinin benlik saygısı ve kendine olan güveni de kötü bir biçimde etkilenir. Şahıs karar vermede güçlük çekmeye başlar. Geçmiş hataları ve kusurları üzerinde takılıp, çeşitli suçlar ya da bağışlanamaz günahlar işlediğini düşünebilir.(Ivy M. Blackburn, *a.g.e.,* s. 10)

yaşındayken kaçırılan kız kardeşidir. Bunu her ikisi de bilmemektedir. Sevdiği kızın Şevket'le nişanlı olması Kaptan Cemal'in canını sıkar. Aşkının önündeki bu engelden dolayı Kaptan Cemal bir ara intiharı düşünse de daha sonra bu düşüncesinden vazgeçer:

> *"(...) bir aralık intihar etmeye karar verdi. Lakin bunun sırf cinnetten ibaret olduğunu bildiğinden ondan da vazgeçti*."(s. 175)[195]

Bu romanda da kardeşin kardeşe âşık olması trajedisine rastlıyoruz. Kardeşi olduğunu bilmediği bir kıza âşık olan Kaptan Cemal, İsmet'in Şevket'le nişanlı olması engeliyle karşılaşınca bunalıma girer. Bu bunalım, onu intiharı düşünmeye kadar götürür. İntiharı düşünen bireylerde, bu düşünce bazen bilinçli bir biçimde ortaya çıkarken, bazen bilinç dışı olarak şekillenir. Bu düşünce, ölüm riskini kolaylaştırıcı bir tasarıdır. [196] İntihar düşüncesi, anormal keder ya da neşenin hakim olduğu bireylerde görülebilen ruhî bir tablodur. Bu düşüncenin en önemli özelliği zaman zaman gelmesi, sürekli olmamasıdır. Duygu bozukluklarına yol açan bu düşünce bir süre sonra bireyde kalıcı bir etki bırakmadan ortadan kaybolabilir.[197] Bu romanda da sevgilisine kavuşamayacağını anlayan âşık, onsuz bir dünyada yaşamaktansa ölmeyi ister. Bir süre sonra sevgili gözüyle baktığı İsmet'in, kızkardeşi olduğunu öğrenen Kaptan Cemal'de intihar düşüncesi, yerini kardeşiyle karşılaşmanın mutluluğuna bırakacaktır.

Halide Edib Adıvar'ın *Handan* (1912) adlı romanında, Nazım'ın evlilik teklifini reddeden Handan, Hüsnü Paşa'yla evlenir. Bir süre sonra kocası onu aldatmaya başlar. Bu aldatma Handan'da kıskançlık krizlerine, hırçınlıklara sebep olur. Bir gün Refik Cemal eve geldiğinde karı koca yine kavga etmektedir. Hüsnü Paşa, sinirle evden çıkar ve Handan'ın hırçınlıklarının kendisini intihara sürükleyeceğini belirtir:

> *"Handan'ın hırçınlığı artık bana kendimi astıracak. Bu ne çekilmez şey, efendim. Dır dır dır! Bu kadar acıya karşılık bari evde biraz rahat olsa..."* (s.211)[198]

Handan, Halide Edib'in sanat hayatının birinci döneminde yazdığı en önemli eserlerdendir. Eserde açığa vurulmayıp içe gömülen aşk duygusunun doğurduğu ruh sarsıntısı anlatılır. Handan karakteriyle adeta kendini anlatan Halide Edib, romanda Hüsnü Paşa'nın

---

[195] Hatipzâde Mustafa Akif, *Kaptan Cemal,* Tevhid Anasır Matbaası, İstanbul, 1328/ 1912 (Neşreden: Gülşen Kütüphanesi sahibi A.B.) (Alıntılar bu baskıdandır.)
[196] Celal Odağ, *İntihar (Özkıyım),* s. 24
[197] Cevdet Aykan *, Akıl Sağlığı ve Hastalığı*, s. 60
[198] Halide Edib Adıvar , *Handan, Tanin*'de tefrika suretiyle intişâr etmiştir., Tanin Matbaası, İstanbul, 1327 (Alıntılar bu baskıdandır.)

duygusal yönünün eksik olmasını eleştirir. Eserde evlilikte eşlerin birbirine denk olmaları gerektiği de ele alınır. Handan ve Hüsnü Paşa'nın birbiriyle uyuşmayan kişilikleri onları mutsuzluğun eşiğine getirir. Karı kocanın sürekli kavga etmesi evde huzursuzluk yaratır. Hüsnü Paşa'nın özgürlüğüne düşkün olması, vurdumduymaz ve çapkın kişiliği, karısına karşı ilgisizliği Handan'ın ondan soğumasına neden olur. Evde huzur bulamayan, rahatı kaçan Hüsnü Paşa bu kavgalardan bıkarak intiharı düşünür.

Orhan Midhat'ın *Kanlı Muaşaka* (1917) adlı romanında, seferberlik zamanı, orduda kendisine görev çıkan ve Erzurum'a gidecek olan Seyfettin intiharı düşünür.

Yıllarca sevdiği Saliha ile nişanlanan Seyfettin, düğünlerinin arefesinde ordunun kendisine yaptığı çağrıyı hazmedemeyerek intiharı düşünür:

> *"(...) Ne yapayım senelerin bana ettiği pür-emel bir saadetin – uzun bir zaman için- ufûlü beni çıldırttı: Senin için... Aşkım için intihar... ama, emin olunuz bu intihar beni öldürmeyecektir, belki ebediyyen yaşatacaktır..."*(s. 11)[199]

Reşat Nuri Güntekin'in *Dudaktan Kalbe* (1925) romanında, Mahmure kocasını bir çavuşla aldatır. Bir gece Mahmure'yle buluştuktan sonra ondan ayrılan çavuş, Mahmure'nin kocasının bir arkadaşıyla kapıda karşılaşır. Arkadaşı Rasih'e durumu anlatır; karısının kendisini aldattığını söyleyen Rasih, karısını cezalandırmak için sabahı bekleyeceğini belirtir. Mahmure, Lamia'nın odasına girerek tüm suçunu itiraf ettikten sonra intihar etmeyi düşündüğünü ifade eder:

> *"Söylemek istemiyordum amma, mademki bu kadar üstüme varıyorsun... Peki... dedi, ben kendimi öldüreceğim... Bu lekeyi ölümden başka bir şey temizlemez... Şimdi kendimi kuyuya atacağım...*" (s.202)[200]

Romanda kocasından ilgi bulamadığı için, yasak aşka yönelen Mahmure karakteri, toplumda zaman zaman rastladığımız bir karakterdir. Kocasının önem vermediği, âşığının ise önemsediği kadında kocasına ihanet, daha önce de vurgulandığı gibi, cinsel açlıktan ziyade duygusal boşluktan kaynaklanır. İhanetinin ortaya çıkmasıyla haysiyetinin kirlendiğini düşünen kadın yaptığı işten pişman olabilir:[201] Mahmure'yi intihar düşüncesine iten en

---

[199] Orhan Midhat, *Kanlı Muâşaka,* Çavuşoğlu Matbaası, İstanbul, 1333 / 1917 (Alıntılar bu baskıdandır.)

[200] Reşat Nuri Güntekin, *Dudaktan Kalbe*, İkbal Kütüphanesi, (Orhaniye Matbaası), İstanbul, 1341/1925 (Alıntılar bu baskıdandır.)

[201]" Aşktan ziyade koşulların bir eseri olan cinsel münasebetten sonra kadın çoğu zaman utanır. Bunun nedeni, ihanet etmesi değil, daha iyi yapabileceğini bildiği bir şeyi fena yapmasıdır. Erkeklere gelince, kendi eylemlerini çoğu zaman daha büyük bir özgürlükle değerlendirirler ve hafif bir vicdan azabından kolay bir şekilde sıyrılırlar.

önemli sebep kocasına ettiği ihanetin ortaya çıktığını zannetmesidir. Kocası o gece eve geç gelmiş ve karısına ertesi gün kendisiyle hesaplaşacağını söylemiştir. Kocası bir arkadaşından, bir çavuşun birkaç gün önce kendi evinden çıktığını öğrenmiştir. Kocasının sinirliliği ve kararlılığı karşısında adının "namussuz" olarak anılacağını bilen Mahmure, intihar etmeyi düşünür. Lamia, aynı evde adı namusu kirlenmiş kadına çıktığı için suçu üzerine alarak Mahmure'nin intihar etmesini engeller.

Güzide Sabri'nin *Hicran Gecesi* (1930) adlı romanında Celal Bey, Fazıl Şükrü Bey'in karısı Serap'la yasak aşk yaşar. Serap'la tartıştıkları bir gece, Celal Bey, Serap'a, kocası Fazıl Şükrü Bey'in ilişkilerini öğrenmesi durumunda intihar edeceğini söyler.

Romanda, Fazıl Şükrü Bey 55 yaşında olmasına rağmen henüz 20 yaşında genç bir kız olan Serap Hanım'la evlenir. Serap, daha önce iki kez nişanlanmıştır. Fakat onun küçükken İclâl Hanım'ın kapısına bırakılmış bir bebek olduğunu öğrenen nişanlıları, onu terk etmiştir. Üstelik ikinci nişanlısı onu, namusunu lekeledikten sonra terk eder. Fazıl Şükrü Bey, bu hakikatlere rağmen onunla evlenir. Celal Bey, Fazıl Şükrü Bey'in yetiştirdiği bir arkadaşının çocuğu olup, köşke sık gelenler arasındadır. Fazıl Şükrü Bey'in ticarî işlerini takip eder. Bir süre sonra Serap Hanım'la aşk yaşamaya başlar. Fazıl Şükrü Bey de farkında olmadan bu yasak aşka zemin hazırlar. Bir süre sonra Fazıl Şükrü Bey'in kızı Emel Viyana'dan İstanbul'a dönünce Celal Bey'le aralarında bir yakınlık başlar. Bunu gören Serap, kıskançlıktan çıldırır. Emel, kısa süre sonra Serap Hanım'la Celal Bey arasında bir ilişki olduğunu fark edince babasının haysiyetinin çiğnenmesini engellemek için Celal Bey'le gizlice konuşmaya karar verir. Celal'le Emel'in gece yarısı bahçeye indiklerini gören Serap kıskançlıktan kudururcasına bahçeye fırlar ve bu ikiliyle konuşurken bayılır. Olanları pencereden gören Fazıl Şükrü Bey, karısının aniden bayılması üzerine şüphelenir.Emel, Celal Bey'le İlhan arasında bir ilişki olduğunu ve bu ikilinin evlenmeye karar verdiğini söyleyerek babasının

---

Onlar için anlaşmazlık sadece, suçlu değil de kurban oldukları zaman kendini gösterir. Başka bir deyişle, bir erkek için kendi eylemleri geçicidir. Bu eylemler izler bırakmadan kaybolurlar. Bunun sonucu olarak büyük bir önem taşımazlar ve çabuk unutulurlar. Kadın söz konusu olunca, erkek onu kendi aksiyonu tarafından şu veya bu şekilde değişikliğe uğratılan, batırılan, "kirletilen" yumuşak bir madde gibi görür. Kadın ise kendisini bir nesne, bir madde gibi bulmaz. Hayatının en sağlam bir yanına tutunmuş olan kadın hayal kırıklığına uğrayabilir; fakat eğer gerçek bir kadın ise ve özellikle bu türden bir işe rastgele karışmışsa, elbette kendisini geçmiştekinden daha fena bulmaz. Fakat cinsel eylemle ilgili bu psikolojik davranış ayrılıkları doğanın kadınlara çapkınlık hakkını tanıdığını hiç bir şekilde göstermezler. Tam tersine, kadınlar, ahlak kanununun ve kuralların zorlayıcı gücünü çok derin bir şekilde duyarlar. Bunun gerçek nedeni, cinsiyetin onlar için çok büyük bir anlam taşımasıdır." (Oswald Schwarz, *a.g.e.*, s. 203)

şüphesini giderir. Celal Bey'in başka çaresi yoktur. Bu karara karşı çıkan Serap Hanımı bencillikle niteleyen Celal Bey, Serap Hanım'ın her şeyi kocasına itiraf ettikten sonra birlikte kaçma önerisi karşısında deliye döner. Celal Bey, Fazıl Şükrü Bey'in gerçekleri öğrenmesi durumunda intihar edeceğini söyleyerek onun bu teklifini reddeder:

> *"Kocanızın bütün rezalete vakıf olduğu gün beni kurtaracak minimini bir kurşundur..."*(s. 126)[202]

Bu romanda Celal Bey, duygusal içe dönük bir tiptir. Bu tipler, genel ahlak normlarına uyan, vefalı, ihanet etmeyen tiplerdir. [203] Roman karakterlerinin içe dönük karaktere sahip olmaları onların yalnızlığını arttıran önemli bir etkendir.[204] Celal Bey, yıllarca ekmeğini yediği bir insanın namusunu kirletmenin talihsizliğini yaşar. O, duygu seliyle bağlı olduğu Serap'ın fettan kişiliğinin de etkisiyle ona âşık olmuştur. Serap çok kıskanç ve sevgilisi Celal'i başkasıyla paylaşamayan biridir. Emel'in sevgilisiyle yakınlaşmasını hazmedemeyen Serap, kocasına her şeyi itiraf ettikten sonra Celal Bey'e birlikte kaçmayı teklif etmiş, Celal Bey, utangaç ve dürüst kişiliğine darbe vuracak bu hareketinin ortaya çıkması durumunda intihar edeceğini söylemiştir.

Reşat Nuri Güntekin'in *Ateş Gecesi* (1942) romanında, romanın baş kahramanı Kemal Murat, henüz 18 yaşında İdadide öğrenciyken Milas'a sürgüne gönderilir. Sürgüne gönderilmesinin sebebi ağabeyinin şehzâdelerden birinin cariyesiyle evlenmesidir. Başlangıçta, hayat dolu şakacı bir kişiliği olan Kemal Murat, Milas'ta Afife'ye âşık olduktan sonra içine kapanır. Afife, bu kasabanın doktoru Selim Bey'in kardeşidir, evli ve bir çocuk annesidir. Kocasıyla anlaşamayan Afife bir süre sonra boşanmayı düşünmektedir. Kısa zamanda bu kasabaya alışan Kemal Murat'ın hayatı normal seyrinde sürerken, bir gün anne ve babasıyla ziyarete gittiği Doktor Selim'in evinde Afife'yi daha yakından tanıma fırsatı yakalar. Kazayla ayağını kıran Kemal Murat'ı, Doktor Selim rahatsızlığı boyunca evinde

---

[202] Güzide Sabri, *Hicran Gecesi,* Semih Lütfi Matbaa ve Kitabevi, İstanbul, 1930, (Alıntılar bu baskıdandır.)
[203] Tuncer Altınköprü, *Şahsiyet Analizi,* Altınköprü Yayınları, İstanbul, 1985, s. 128
[204] "Düş kırıklığı romanı da, ana kahramanın bu rastlantısal odağını bilmektedir... ancak bu, daha çok, kötüleştiren gerçekliğin ortaya konmasına ilişkin bir araçtır. Her içe dönüklüğün sonuçsuz kalması gerektiğinden dolayı her tek yazgı bir ara olayıdır, dünya bu gibi, birbiriyle uyum sağlamayan kendi başına ara olayların toplamından oluşur. Bu olayların başarısızlığa uğraması ortak yazgıları gereğidir. Burada göreliliğin dünya görüşüne değin temeli, ortak bir ereğe yönelik çabaların başarıya ulaşabilmesidir. Tek tek roman tipleri yazgı ortaklığı nedeniyle birbiriyle bağlantılıdır, oysa düş kırıklığı romanında yaşam eğrilerinin koşutluğu, insanların yalnızlığını daha çok arttırır." (Georg Lukacs, *Roman Kuramı,*(Çeviren: Sedat Umran), Say Yayınları, İstanbul, 1985)

misafir eder. Bu misafirlik esnasında Afife'ye alışan Kemal Murat, bu çaresiz ve gizli aşkından dolayı ıstırap çeker. Anne ve babasının gidişiyle derin bir melankoli yaşayan Kemal Murat, bir gün Afife'nin İzmir'e gideceğini duyunca onun İzmir'e gideceği gün intihar etmeyi kararlaştırır:

> *"Kışa kadar, o kadar çok, o kadar çok uzun günler vardı ki! Fakat uzak da olsa nihayet geleceğini kabul etmek lazım olan o gün için de bir kolaylık icad etmiştim... Afife'den ayrılır ayrılmaz kendimi öldürecektim.*
>
> *Başka hastalıklarda olduğu gibi, aşkın da muayyen devrelerde kendini gösteren muayyen arazları vardır ve intihar galiba, onların her seven insanı velevki fantezi halinde mutlaka yoklayanlardan biridir.*
>
> *O geceki kararıma göre ölmek icap ederse Afife'ye bir mektup bırakacak, hepsini söyleyecektim..."* (s. 141) [205]

Kemal Murat, romanın ileriki bölümlerinde intihar etmesinin sebebini öldükten sonra Afife'nin kendisini sevmesi ihtimaline dayandırır. Esasen, Kemal Murat, daha önceleri de intiharı düşünmüştür. Romanın ileri safhalarında Afife'nin Doktor Yüzbaşı Kemal'le yakınlaşmalarını kıskanınca kendisine bir tabanca alıp yeniden intiharı düşünür:

> *"İntihar hakkındaki kararım, hiç değilse Afife'nin suçu derecesinde muhakkak olduğuna göre daha fazla beklemenin manası kalmıyordu. Bunun için kendime üç günlük bir mühlet tayin etmiştim. Bu hakikatte bilinmez bir ümidin payı idi...."*(s.151)

Fethi Naci'nin, Reşat Nuri'nin en güzel romanı olarak vasıflandırdığı[206] *Ateş Gecesi* gerçekten de Türk edebiyatı'nın en güzel eserlerinden biridir. Bu eserdeki intihar düşüncesi de sevgi üzerine kurulu bir ilişkideki imkânsızlıktan kaynaklanır: "Sevmek, bir başkasıyle tam olarak birleşmek suretiyle en sürekli ve güvenli bir şekilde ona bağlanmaktır."[207] Bu bağlılık Kemal Murat'ta başlar. Bütün varlığıyla Afife'ye bağlanır. Bekâr bir genç kız zannettiği Afife'nin evli ve çocuklu çıkması onu çaresizliğe sürükler. Kemal Murat'ın Afife'ye olan aşkı platonik bir düzlemde başlar. Platonik aşk, bir erkeğin bir kadının ruhuna âşık olmasıdır. Bu gibi hallerde erkek, bir kadın vücuduna girmiş bir ruhu değil, fakat kadının kadınlık yaratılış prizması açısından yaptığı çok yüksek gerçekliği yorumlama tarzını sever. Başka bir deyişle,

---

[205] Reşat Nuri Güntekin, *Ateş Gecesi*, Semih Lütfi Kitabevi, Güven Matbaası, İstanbul, 1942, (Alıntılar bu baskıdandır.)
[206] Fethi Naci , "*Ateş Gecesi", Yüz Yılın 100 Romanı,* Adam Yayınları, İstanbul, 2000, s. 164
[207] Oswald Schwarz, *Cinsiyet Psikolojisi,* s. 155

onun bütünlük gösteren kadınlığını sever.[208] Kemal Murat'ı intihar düşüncesine iten en önemli sebep, akrabası olan evli ve çocuklu bir kadına âşık olmasıdır. Bu, Anadolu'da affedilmez bir suçtur. İç çatışmalar sonucu bunalıma giren Kemal Murat, intiharı düşünür. Kemal Murat*, Rafael'i, Genç Verther'in Acıları*'nı okuyan melankolik bir tiptir. Okuduğu bir romandan hatırladığı "*Bizim için artık yarın kalmadı"* (s.197,299) sözlerini roman boyunca tekrarlar.

Romanın sonunda ise, okuyucunun beklentisinin aksine, aşk acısı yaşayan ve intiharı düşünen Afife'dir.[209] Afife, yıllar sonra öldüğünü zannettiği Kemal Murat'ın sağ olduğunu öğrenir ve İstanbul'da onun evine misafir olur. Küllenmiş aşkları yeniden alevlenir. Büyük felâketler yaşayan Afife, şimdi ümitsiz bir âşıktır. Kemal Murat, hayatı öğrenmiş, hovardalıklar yapmış, siyasî inkılapla iyi bir mevki edinmiş, dünyayı gezen biri olmuştur. İstanbul işgal altındadır. Herkes bombardımanlardan kaçıp sığınaklarda saklanırken Afıfe, ümitsiz aşkının verdiği acı ve cesaretle çatı katına çıkıp düşman bombalarına meydan okur*:*

> *"Ev halkı hadisenin hakiki tehlikesinden ziyade manzarasındaki yenilik ve acayiplikten doğma bir dehşetle panik halinde sürü sepet bodruma inerken genç bir kadının tavan arasına çıkması neye delalet ederdi? Afife, tehlikeye meydan okuyor görünmekten hoşlanan bir gösterişçi, yahut romanesk bir sansasyon meraklısı değildi.*
>
> *Zavallının bu hareketiyle benim vaktiyle hiçbir zaman ateş almayacağından emin olduğum oyuncak revolverimle yaptığım intihar taklitleri arasında bir benzerlik görür gibi oldum..."* (s.307)

Mükerrem Kâmil Su'nun *Bir Avuç Kül* (1944) adlı eserinde Nemika, çamaşırcılık yapan fakir bir ailenin kızıdır. Üniversiteyi bitirince sevgilisi Nafız'la ilişkileri kesilir. Tanıdıkları bir kadının evlerinde kaldığı bir gece, bu kadının kurduğu tuzağa aldanarak tecavüze uğrar. Namusunun kirlendiğini düşünen Nemika, kuyuya atlayarak intihar etmeyi düşünür; fakat buna cesaret edemez:

> *"Eve gittiğim zaman deliden farkım yoktu. Annem çamaşıra gitmişti. Birkaç defa kuyuya yaklaştım. Kapağı kaldırdım. Ancak bu su, beni temizleyebilirdi. Fakat bunu*

---

[208] Örnek olarak Dante'nin, Beatris için duyduğu aşk böyle bir aşktır. (Oswald Schwarz, *a.g.e.*, s. 51)

[209] "Gadamer'e göre bir edebiyat eserinin anlamı hiçbir zaman yazarının niyetleriyle tüketilemez; eser bir kültürel veya tarihsel bağlamdan öbürüne geçtikçe ondan, yazarının veya yazıldığı döneminde yaşamış olan okurun düşünmediği yeni anlamlar çıkabilir. Hirsh de bunu bir bakıma kabul edecek, ama "imlem" alanına havale edecektir." (Terry Eagleton, *Edebiyat Kuramı,* (Çeviren: Tuncay Birkan), Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 2004, s. 97)

yapamadım." (s. 154)[210]

Bu olayda, yoksul genç bir kızın namusunun kirlenmesini gururuna yediremeyerek intiharı düşünmesi söz konusudur. Genç kız kirlenmiş namusuyla, damga yemiş bir kimlikle yaşamaktansa intihar etmenin daha onurlu olacağını düşünür. Nemika, sevgilisi tarafından terk edilince yalnızlığın kucağına itilerek kendisini aldatılmış biri olarak kabul etmektedir. İşsizlik ve ailenin maddi sıkıntıları onu hayat karşısında karamsarlığa itmişken bir akrabasının tuzağına aldanarak bekâretini yitirmesi genç kızlık onurunu yaralamıştır. Onuru kirletilmiş genç bir kız kimliğiyle tanınmaktansa intihar etmenin daha erdemli olacağını düşünerek bu eyleme yönelmiştir.

Aka Gündüz'ün, *Bu Toprağın Kızları* (1927) adlı romanında "Kendi Kendisinin Kızı"başlığı altında Sara'nın hayatı anlatılır. Sara, bir valinin torunudur. Dedesi ve babası öldükten sonra, annesi kızını halasına terk ederek başkasıyla evlenir. Sara, halasının yanında zorluk içinde büyür. Önce yatılı okula oradan yetimler okuluna gönderilir. Gittiği her yerde, idareci konumunda bulunanların cinsel taciziyle karşılaşır. Kâmil, isimli bir doktorla nişanlansa da nişanlısı onu terk eder. Çok zorluk çeken Sara, hastabakıcılık yaptığı hastahanede tanıştığı bir delikanlıyla evlenir. Mersin'e yerleşir. Kocası ölünce, tekrar yalnız kalır. Bu arada zaman zaman sokaklarda yatar. Bazı zamanlar iş bulup çalışsa da her defasında birilerinin cinsel tacizine maruz kalır. En son, evli olduğunu gizleyip, kendisine evlilik teklifi yapan birine, Sara kirlenmiş bir kadın olduğunu, hayatta hiçbir hakkı olmadığını, hatta intihar etmeye bile hakkı olmadığını söyleyerek onun evlilik teklifini reddeder:

> *"(...) Ben kirliyim! Ben berbadım! Ben fenayım; ben sana layık değilim! Ben yalnız yaşamak istiyorum. Benim hayatta hiçbir hakkım, hatta intihar etme hakkım bile yoktur."* (s.130)[211]

Sara'nın intihar düşüncesine yönelmesinin temelinde sorunlu bir ailede büyümesi yatar. Talihsizliği, annesinin mirası alarak onu halasına terk etmesiyle başlar. O günden sonra bir daha da düzenli hayatı olmayan Sara, çeşitli zamanlarda toplumda yaşayan insanların cinsel ve fiziksel tacizlerine maruz kalmıştır. Evlense bile dul olmanın zorluğunu

---

[210] Mükerrem Kâmil Su, *Bir Avuç Kül*, Semih Lütfi Kitabevi, Tan Matbaası, İstanbul, 1944, (Alıntılar bu baskıdandır.)

[211] Aka Gündüz, *Bu Toprağın Kızları*, Semih Lütfi Matbaası, Suhulet Kütüphanesi, İstanbul, 1935 (Alıntılar bu baskıdandır.)

yaşayacaktır. Karşılaştığı herkesin ihanetine maruz kalan Sara umutsuz bir kişiliğe bürünerek depresyona girer.[212] Kişiliği güçlü olmadığı için tüm bu zorluklara göğüs germesi mümkün değildir. Umutsuzluğu onu bu zorluklar karşısında yenilgiye uğratarak intihar düşüncesine sürüklemiştir: "Umutsuzluk intihar tehlikesi açısından depresyondan daha iyi bir belirteçtir. Kendilerini öldüren hastalar düşünsel olarak başka bir yol görmezler. Kendilerini gelecekte var olarak hayal edemezler ve baskın düşüncelerini veya başkalarına ilişkin beklentilerini değiştiremezler."[213]

Aka Gündüz'ün *Bu Toprağın Kızları* romanının dördüncü bölümünde, "Bu Toprağın Kızı" Nazlı'nın hayatı anlatılır. Romanda, olaylar bir hakim aracılığıyla okuyucuya aktarılır. Nazlı, bir komiser yardımcısını öldürmekle suçlandığı için mahkemeye gönderilmiştir. Savunma sırasında hakimi kendisine yakın bulan Nazlı, yaşadıklarını tüm ayrıntılarıyla ona anlatır. Buna göre, aslında bir kaymakamın kızı olan Nazlı'nın dedesi de danıştay üyesidir. Son derece görgülü olan ve iyi bir eğitim alan Nazlı, yaşadığı bazı olayların ardından adını Nazlı olarak değiştirmiş ve köylü taklidi yapmaktadır. Olaylar öncesi, düzenli bir hayatı olan Nazlı, bazı hovardaların tacizine maruz kalmış ve olayları bildiği halde ses çıkarmayan ve olaylarla ilgisi olan komiser yardımcısının hakaretine maruz kalınca onu öldürmüştür. Yaşadıklarını hakime anlatan Nazlı kendisine idam ceza verilmesini ister. Neden intihar etmediğini ise hakime şöyle açıklar:

> *"(...) Bana bir insaniyet yapın, ifademi öyle zaptedin ki sonunda beni assınlar... Şüphesiz, şimdi aklınıza gelir ki, mademki asılmak istiyor, niye intihar etmiyor? Asılmak dileği bir cesaret olur da neden intihardan korkuyor? Evet, bunu iki gündür ben de düşündüm, bulamadım sebebini... Bu; hani, yaşlı kadınlar gençleri, genç kadınlar yaşlıları severler, tıpkı ona benziyor...*"(s.169)

Nazlı da Sara gibi namusu kirletildiği halde namusunu korumakla görevli olanların ilgisiz davrandığı biridir. Mantıken kendisini haklı bulan Nazlı, namusunu koruduğu için yargılandığını görünce toplumu suçlar. Namusunu önemsemeyen bir toplumda yaşamaktansa ölmeyi yeğler.

---

[212] "Hayatın zorlukları ile baş edemeyeceğine inanan adolesanlar ölümü tek çare olarak görerek intihar etmek isteyeceklerdir. Burada intiharı sorunlarına bir çözüm olarak görmektedirler, hayatın sonu olarak değil. Shneidman'ın da üstünde durduğu gibi intihar bir çözüm stratejisi olarak görülüyor fakat buradaki diğer stratejilere göre tek problem intiharın başarı ile gerçekleşmesi sonrası gelen dönüşü olmayan ölümdür."(Selin Müderrisoğlu, *a.g.tz.,* s. 20 -21)

[213] Yusuf Alper , v.d., *a.g.e.,* s. 337-338

Aka Gündüz'ün ahlakî yozlaşmayı eleştirmek amacıyla yazdığı ve Ankara Şoförler Odası'na mensup şoförlerin kendisine anlattıklarından yola çıkarak kurguladığı *Bir Şoförün Gizli Defteri*[214] (1943) romanında da şoförlük yapan Erol, Paşa kızı olan komşusu Çiler'e âşık olur. Kız kardeşi Temiz vasıtasıyla Çiler'e birkaç kez ilan-ı aşk etse de Çiler bu teklifleri her seferinde reddeder. Erol, önce petrol tüccarı, sonra asker kimliğiyle ona kavuşmak ister; ama bu yöntemle de başarılı olamaz. Âşık olduğu Çiler'den red cevabı alan Erol, normal bir âşığın böyle bir durumda intihara kalkışacağını kendisinin ise intiharı düşünmekten uzak olduğunu söyler:

> *"Zayıf ve uydurma bir âşık bu cevaba karşı perişan olurdu. Belki intihara kalkışırdı. Fakat benim aşkım çok kuvvetliydi... Büyük aşklar meyus olmazlar."* (s.96)[215] der.

Babasının ölümünden sonra lüks bir hayat yaşamak için konağı satan ve küçük bir eve taşınan Çiler, bir süre sonra ahlakî açıdan bozuk ortamlara girer. Kadınlı erkekli içki ortamlarıyla başlayan ahlakî bozuluşu, onu randevu evlerine kadar düşürür. Babasının düşmanı olan şahıstan frengi kapan Çiler çaresiz bir durumdayken şoför Erol'dan yardım ister. Onu bu çirkin hayattan kurtaran ve tedavi ettirmeye başlayan Erol, onunla nikâh kıyar. Tedavisinin bitimine yakın Erol'u terk eden Çiler, Câzibe Hanım adlı bir kadınla Rodos Adası'na kaçar. Çiler'in ardından Rodos'a giden Erol onu bulmayı başarır. Onu alıp, Türkiye'ye dönmeyi düşünürken, Çiler, Erol'u bir kez daha aldatır. Onu oyalar ve polise şikâyet eder. Polisin gözaltına aldığı Erol, Türkiye'ye gönderilir. Gemide Türkiye'ye döndüğünde insanlara ne cevap vereceğini, onların yüzüne nasıl bakacağını bilmeyen Erol bunalıma girer ve intiharı düşünür. Bu yüzden bir plan yapar. Alkol alarak, sarhoş olacak ve tabancayı beynine sıktıktan sonra kendini denize atacaktır:

> *"İçecek, içecek çantasını eline alıp geceyi bekleyecek... Güverteye çıkacak. Mehtap denilen kepaze renkler ortalığa yayılmadan güverte parmaklığını aşacak, tabancayı beynine sıkacak ve kendini denize atacak."* (s.267)

Erol'u intiharı düşünmeye sürükleyen sebeplerin başında onun Çiler'e olan aşkı ve gururlu kişiliği rol oynar. O Çiler'i, uğruna canını verecek kadar sevmektedir. Çiler, her keresinde onu hor görür ve kendisine yönelttiği aşkını reddeder. Sürekli reddedilmesi, Erol'u

---

[214] *Bir Şoförün Gizli Defteri,* 22 Mart 1930'da *Politika Gazetesi'*nde tefrika edilmeye başlanmış, 1943 yılında kitap halinde ilk defa basılmıştır.

[215] Aka Gündüz, *Bir Şoförün Gizli Defteri*, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1943 (Alıntılar bu baskıdandır.)

Çiler'i sevmekten vazgeçirmez. Çiler, batağa saplandıkça Erol onu kurtarır. Çiler'i gördüğü ilk günden itibaren seven ve onsuz bir hayatı düşünemeyen Erol için Çiler'in olmadığı bir hayat boş bir hayattır. Çiler'i yitirdikten sonra hayattan her hangi bir umudu ve beklentisi olmayan Erol intiharı düşünmüştür. Erol'un içinde bulunduğu durum intihar düşüncesi için uygun koşullar yaratır.[216] Romanda bu koşulları yaşayan Erol, iyi-kötü tezadı üzerine kurgulanan romanın iyi kutbunu temsil eder. Aka Gündüz, hemen bütün romanlarında iyi – kötü tezadı kurduktan sonra iyileri ödüllendirir, kötüleri ise cezalandırır.[217]

Aka Gündüz'ün *İki Süngü Arasında* (1929) adlı romanında, Emine babasını ve annesini kaybettikten sonra ağabeyi ve dadısıyla yaşamaya başlar. II.Abdülhamid'in istibdad döneminde yazdığı bir yazıdan dolayı ağabeyinin Trablusgarb'a sürgün edilmesiyle Emine yalnız kalır. Dadısının da felç olması onu büsbütün çaresiz kılar. Ağabeyinin çalıştığı gazetenin patronunun evine sığınır. Patronun uzun bir yolculuğa çıkmasının ardından Emine'den nefret eden patronun karısı iftira atar ve onu hırsızlıkla itham eder. Emine tutuklanır. Toplumda namusuyla yaşamaya çalışan Emine, bu olaydan sonra daima insanların iftirasına, namusuna göz dikmesine maruz kalır. Bu şartlarda yaşamanın zorluğunu düşünen Emine toplumun insanları intihara sürüklediğini ve hayattan kurtulmak için intihar etmenin gerekli olup olmadığını sorgular:

> *"Bir hayata bundan fazla saldırı olmaz. Beni bu hayattan kurtarınız! Beni iki süngünün arasından çekip alınız, sonra isterseniz kuş başı, kuş başı parçalayarak kunduzlara fırlatınız!*
>
> *(...)*
>
> *Bundan kurtulmak için intihar mı edeyim? İntihar çok sefil, çok rezil bir şey... Ben sefilim, rezilim, fakat intihar edecek derecede değil, o zilletle keskin ruhumu körletemem."* (s. 136) [218]

Bu romanda Emine'yi intihar düşüncesine iten duygu, toplumun himayesiz bir genç kıza olumsuz yaklaşımıdır. Romanda sosyal bir eleştiri söz konusudur:"Aka Gündüz,

---

[216] Yusuf Alper , v.d., *a.g.e.,* s. 337-338

[217] "Romanlarının en kuvvetli tezlerini; fazilet ile ahlaksızlığın çarpışması teşkil eder. Bunun etrafındaki tahlillerinde de muvaffak olur. Fena itiyadları teşri eder, hilekârlara, cahillere, seciyesizlere sert ve barut gibi bir lisanla; zavallılara, acizlere acıyan, şefkat duyan bir ruhla hitap eder." (Doğan Abide, *Aka Gündüz,* Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1989, s. 13)

[218] Aka Gündüz, *İki Süngü Arasında,* Resimli Ay Yayınları, İstanbul, 1929 (Alıntılar bu baskıdandır.)

İstanbul'u bozulmuşluğun merkezi olarak görür."[219]Dünyada yapılmış birçok çalışmada intihar ile işsizlik oranının artışı arasında bir korelasyon saptanmıştır.[220] Bu korelasyona göre, işsiz kalan, işsizlikten bunalan birey toplumda barınamaz. Bu romandaki Emine de iş bulmakta güçlük çeken ve ekonomik özgürlüğü olmadığı için tek başına ayakta duramayan, kimsesiz bir genç kızdır. Ne zaman namusuyla çalışacağı bir iş aramaya kalkarsa toplumdaki insanların ondan yararlanmaya çalıştığına, onu taciz ettiğine şahit olur. Sığındığı evlerde hırsızlıkla itham edilir, çeşitli konularda ona iftira atılır. Toplum kendi düzeneğini "namussuzluk" kavramı üzerine bina etmiştir. Görünürde ahlaklı / namuslu geçinen toplum yalnız, güzel, işsiz, yoksul bir genç kızı gördüğünde onu linç etmek, onu kirletmek için adeta işbirliği eder. Emine, her ne kadar namuslu kalmak için mücadele etse de süngülü iki asker arasında sokaklarda geçirilmekten kurtulamaz. Onun onurunu en fazla inciten, bu görüntüdür. Ahlaksız, hırsız damgası yemiş olmak onun gururunu rencide eder. O, bu halde yaşamaktansa intiharı düşünür.

Aka Gündüz'ün *Üç Kızın Hikâyesi* adlı romanında ayrı karakterde ve farklı aile yapısına sahip, 16 yaşındaki üç kızdan yola çıkılarak vak'a kurgulanır. Romanda ahlaklı bir kız olduğu halde, bir arkadaşının iftirasına maruz kalan Filik ailesinin baskısına dayanamayarak intihar etmeyi düşünür.

Arkadaşlarıyla eğitimine devam ederken, bir yandan da aile baskısına boyun eğen Filik, başlangıçta çekingen ve içine kapanık bir kız olduğu halde Betigül yüzünden yalanlar uyduran, sinemaya gitmek için evden paralar çalan bir kız hâline gelir. Sevgilisi Ercan'la gizlice buluşan Filik'i, Betigül bir gün erkek arkadaşı Muzaffer'le tanıştırır. Muzaffer, Filik'ten hoşlanır. Filik'i kıskanan ve ondan intikam almak isteyen Betigül, Filik ve Muzaffer'e oyun oynayarak onları buluşturduğu bir gün, bir kadın vasıtasıyla Filik'in annesini, kızının Muzaffer'le buluştuğu yere yollar. Kızının bir erkekle görüştüğünü gören kadın çok kızar. O günden sonra anne ve babasından işkenceler gören, bekâret kontrolü ile genç kızlık onuru kırılan, odaya hapsedilen Filik, teyzesinin evinde hapis bulunduğu bir sırada intihar etmeyi düşünür:

"İntihara karar verdi. Birkaç gün intiharı düşündü. Kararını tatbik edecek

---

[219] İnci Enginün, *Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatı*, Dergâh Yayınları, İstanbul, 2002
[220] Faruk Bozkır , *a.g.tz.*, s. 7-8

cesareti vardı. Fakat vazgeçti." (s.97) [221]

Bu romanda, Filik'i intihar düşüncesine iten sebeplerin başında ailesinin gereksiz baskısı gelmektedir. Gençler üzerindeki aşırı aile baskısı onların kişilik gelişimini olumsuz anlamda etkiler. Zaten içe kapanık, çekingen bir kız olan Filik, aşırı aile baskısı altında ezilen ve kişilik bozukluğuna uğrama riski yüksek biri haline gelmiştir. Bu gibi insanlar, "üstben"le "ben" arasında sürekli çatışma ve sürtüşme gösterirler. Bir yanda katı kalıpların baskısı, bir yanda bunlara uyamamanın verdiği kaygı ve sıkıntı nedeniyle devamlı tedirginlik gösterirler. Takıntılı düşünceleri ve korkuları olabilir: "Baskıcı, reddedici, aşırı koruyucu ya da aşırı hoşgörülü bir ortamda yetişen insanlar özerk bir varlık olmayı öğrenemezler. Özerklik özgürce seçim yapabilmeyi tanımlar ve var olan seçmeler arasında bir seçim yapabilmekten de öte bir anlam taşır. İnsanın zamanla olan ilişkisini de içerir."[222] Filik, öldüresiye dayak yemiş, hakaret işitmiş, aşağılanmış, bütün hakları elinden alınmış ve ailesi tarafından dışlanmıştır. Filik gibi ergen kızların, yaşlarının gereği, bir kriz yaşamaları normal bir durumdur. Bu gibi genç kızlar yer yer aile beklentileri ve kendi hayalleri arasında bocalayışlar, çelişkiler yaşayarak krize uğrarlar. [223] Ergen kızlar aile baskılarını öne sürerek bu ortamdan kurtulmanın yolunu intihar düşüncesinde arayabilirler. [224] Filik, yaşadığı böyle bir kriz anında intiharı ailesinden ve toplumdan kurtulmanın tek yolu olarak görür. Bu yüzden intiharı düşünür. Fakat sevgilisini hatırlayan Filik, intihar düşüncesinden vazgeçer. Bir süre sonra kötü bir insan olarak hayattan intikam alma peşine düşer. Teyzesinin oğlu kendisine tecavüz edince, barlara düşer ve romanın sonunda vesikalı bir fahişe olur. Ergen kızlar üzerine yapılan çalışmalarda genç kızların %15'inden fazlasının intiharı düşündüğü ortaya çıkmıştır.

---

[221] Aka Gündüz, *Üç Kızın Hikâyesi*, Semih Lütfi Kitabevi, İstanbul, 1943, (Alıntılar bu baskıdandır.)
[222] Engin Geçtan, *İnsan Olmak,* Metis Yayınları, İstanbul, 2003, s. 113
[223] "Ergenlerin büyük bir çoğunluğu da dingin bir büyüme sürecinden hoşlandıklarını ancak buna olanak bulamadıklarını üzülerek ifade etmektedirler. Buna rağmen sağlıklı ergenlerin bile, bu çağlarda, normal sayılabilecek krizler yaşadıkları öteden beri bilinen bir gerçektir. Bu tür krizler genellikle günlük olaylara ya da gelişmiş benlik yeteneklerini gerektiren koşullara bir tepki olarak ortaya çıkmaktadır. Cinsel dürtülerin alevlenip genci kamçılaması, ancak cinsel ilişki yasağı nedeniyle bu istekleri ertelemek zorunda kalma ya da çocukluğa özgü bağımlılıktan kurtulma istekleri ile ana – babaya hâlâ bağımlı olma gerçeği arasındaki çatışma buna örnek olabilir. Sanayileşmiş ülkelerde bir meslek sahibi olmak için uzamış eğitim zorunluluğu ve bunun getirdiği aileye bağımlılık, kuşaklar arası çatışmaların doğmasına neden olmaktadır. Ergenlik çağına özgü normal krizler arasında ilk aşk denemelerinin yarattığı düş kırıklığı, reddedilme, terk edilme korkuları ve deneyimleri ile başetme güçlükleri oldukça önemli bir yer tutar. Meslek seçiminde bireysel yetenekler ve özlemler doğrultusunda davranma isteği ile ailenin beklentileri arasında kalma da bir başka kriz nedenidir."(Cengiz Güleç , *a.g.e.,* s. 63)
[224] Selin Müderrisoğlu, *a.g.tz.,* s. 22 – 23

Genç kızları intihar düşüncesine iten sebeplerin başında, ailevî sorunları, aileleriyle iletişim kuramamaları gelmektedir. Bu iletişimsizlik gençleri önce depresyona ardından intihar düşüncesine iter.[225]

Refik Ahmet Sevengil'in *Çıplaklar* (1936) romanında sevgilisi Doktor Çetiner'in başka bir kadınla yakınlaştığını gören Ülker intiharı düşünür.

Ülker, Doktor Çetiner'le bir Bektaşi dergâhında tanışır. Daha sonra Çıplaklar adlı toplulukta da onunla görüşerek dostluğunu ilerletir. Küçüklüğünde evi terk eden annesinin intihar ettiğini yıllar sonra öğrenen Ülker de annesinin yolunda ilerlediğini düşünür. Ülker'in babası yeni evlendiği karısını yalnız bırakıp başka şehirlerde dolaşınca sevilmediğini, belki de aldatıldığını düşünen kadın bunalıma girerek intihar etmiştir:

> *"Babası, evlendikten sonra başka şehirlerde dolaşıp yaşamak suretiyle karısını uzunca bir zaman ihmal etmiş sayılırdı; halbuki bir kadın, hele annesi gibi genç ve güzel bir kadın, hiçbir zaman ihmale tahammül edemezdi, etmemeliydi! Üstelik, uzun zaman aile muhiti dışında dolaşan adam, karısını aldatmış da olamaz mıydı?... annesi acaba kendisini öldürmüş müydü?"* (s. 227 - 228)[226]

Küçüklüğünde, annesinin bir kazada öldüğü kendisine söylenen Ülker, büyüdüğünde, aslında annesinin intihar ettiğini anlar. Doktor Çetiner'le nişanlanmanın eşiğine gelecek kadar büyüyen aşklarının ayrılıkla sonuçlanmasının ardından, Ülker de bunalıma girerek intiharı düşünür. Lise yıllarında psikoloji kitaplarında intihar ve melankolinin ırsî olma meselesi Ülker'i ruhsal anlamda etkilemiştir. Annesinin bir kış gecesi kendisini terk ederek intihara koştuğu yaş, onun içinde bulunduğu yaşlardır:

> *"Ülker'e öyle geliyor ki, anasının yürüdüğü yoldan gitmek mecburiyetindedir. Hiçbir kuvvet talihin kendisine hazırladığı bu istikameti değiştiremez. Yuvayı bırakmak, ihanet eden sevgiliye arkasını dönmek ve kendisini isteyenlerin arasına karışmak."* (s.229)

Ülker, ilgisiz bir baba, intihar eden bir anneden sonra yıllarca yatılı okullarda, desteksiz, arkadaşsız büyür. Toplumla uzlaşamayan kişiliği, kız–erkek arkadaşlığına uzak olması onu güvenerek bağlandığı Doktor Çetiner'e daha fazla yaklaştırır. Doktor Çetiner'in, Miss Kolet'le yakınlaştığını gören Ülker, bütün benliğiyle bağlandığı bir insan tarafından aldatıldığını gördüğü için intihara karar verir. Ergen dönemi aşklarının başarısızlıkla sonuçlanmasının ardından hayal kırıklığı yaşayan birey, yalnız, umutsuz bir kişiliğe bürünür.

---

[225] Kay Redfield Jamison *, a.g.e., s*. 55

[226] Refik Ahmet Sevengil, *Çıplaklar,* Vakit Matbaası, İstanbul, 1936 (Alıntılar bu baskıdandır.)

İntihar etmeyi düşündüğü halde bu düşüncesini gizler. Ülker'in bu kişiliği intihara yatkın ergenlerin sahip olduğu özelliklere paralel bir görünüm arz eder.Ülker ırsî anlamda intiharla tanışan ve uzmanlara göre intihar etme olasılığı olan bir kişidir.[227] Yetiştiği ortam ve sosyal çevresinin darlığı da dikkate alındığında yaşadığı hayal kırıklığının etkisi büyük olacaktır. Özcan Köknel, gençlik döneminde intiharların yoğun olduğunu belirtir.[228]

Faik Baysal'ın *Sarduvan* (1944) romanının baş kahramanı Kavruk, roman boyunca yoksul bir hayat süren, saf olduğu için tutunamayan, iş bulamayan bir tiptir. Tek arkadaşı Bulama'yla terk edilmiş bir samanlıkta yaşarlar. Ara sıra çaldıkları yiyeceklerle geçinirler. Kısa süreli işler bulurlar. Çoğu zaman çalıştıkları yerlerden emeklerinin karşılığını alamazlar. Bir ara, Rahmet'in evinde kalmaya başlarlar. Bulama, bu eve gelen Eda'yla kaçınca yalnız kalan Kavruk'un canı sıkılır. Rahmet, can sıkıntısından intihar etmeyi düşünür:

> *"- Canın sıkılmıyor mu yahu?*
>
> *- Sıkılmaz olur mu hiç? Geçen gece öldürmeye bile kalktım kendimi. Bulama yanımda olsa hiç canım sıkılmaz."* (s.118)[229]

Romanda Kavruk ve Rahmet ekonomik yoksulluk içinde kıvranırlar. Fakat Sarduvan'da yaşayan her insanda olduğu gibi ikisinde de yoksulluk alınyazısı olarak kabul edilen ve şikâyet edilmeyen bir olgudur. Rahmet ve Kavruk bağlı oldukları arkadaşları Bulama'nın Eda'yla birlikte evden kaçmasının ardından yalnızlık duygusuna kapılırlar. Yoksulluk duygusuna eklenen yalnızlık kişileri intihar düşüncesine iter.[230] Romanda Kavruk ve Rahmet toplum tarafından yalnızlığa itilmiş kişilerdir. Sosyal bir varlık olan insan, toplumla uzlaştığı ölçüde mutlu olacaktır. Bağlılık duygusu onu ait olduğu kişilere

---

[227] "İntihara ilişkin otuzdan fazla aile çalışması yapılmıştır ve son yıllarda tamamlananların hemen hemen hepsi, intihar eden ve ciddi teşebbüslerde bulunanların aile bireylerinde çok yüksek intihar ve intihara eğilimli davranış oranları saptamıştır. Hem psikiyatrik hastalar hem de çocuk ve yetişkinlerle ilgili yürütülen çalışmalarda, intihar edenlerin ailelerinde bir intihar geçmişi olma olasılığının intihar etmeyenlerden en az iki veya üç kat daha fazla olduğu saptanmıştır. Silahla vurma, asma veya bir yerden atlama gibi şiddet içeren bir yöntemle intihar eden ya da intihara kalkışan bireylerin ailelerinde güçlü ve çoğunlukla da şiddet içeren intihar geçmişi olma olasılığı özellikle daha yüksektir." (Kay Redfield Jamison , *a.g.e.*, s. 207-208)

[228] "Gençlik çağı, gencin toplumsallaşma sürecini yaşadığı bir çağ. Yani genç, kendisinin toplum içinde bir yeri olduğunu, o toplumda sözünün geçtiğini tespit etme durumunda. Kişiliğini gösterme, ispatlama çabasında. Eğer genç toplumdan beklediği yeri ve ilgiyi göremiyorsa, zaten büyük bir değişim içinde olsa duyguları bir anda büyük bir umutsuzluğa, büyük bir endişeye, büyük bir kaygıya, strese kapılmasına neden olur. Biz buna reaktif olaylar diyoruz. Bunlar en sık intihar nedeni oluyor."(Özcan Köknel, *Depresyon – Ruhsal Çöküntü*, s. 46)

[229] Faik Baysal, *Sarduvan*, Semih Lütfi Kitabevi, Kenan Matbaası, İstanbul, 1944 (Alıntılar bu baskıdandır.)

[230] Celal Odağ*, İntihar (Özkıyım),* s. 16 - 18

yaklaştıracaktır. İnsan: "Mesut ve kuvvetli yaşayabilmek için dış dünyaya bağlanmak, yalnızlıktan kurtulmak mecburiyetindedir. Vücutla maddi dünya arasındaki münasebetlerin ortadan kalkması nasıl ölüme yol açarsa, tam bir ruhî yalnızlık ve tecerrüt hissi de manevi inhilale götürür. Tek başına yaşamak, diğer insanlardan uzaklaşarak inziva halinde kalmak değildir. Münzevi bir insan, cemiyet içinde bulunan bir başkasından çok daha İçtimai olabilir. Çünkü toplu hayata iştirak etmek, her şeyden önce, onun normlarına kıymetlerine inanmak ve kendini cemiyete ait hissetmek demektir. Bazen kalabalığın ortasında yaşayan insan dahi müthiş bir yalnızlık içindedir. Etrafındakilerle hiçbir iştirak noktası kalmamıştır. Bunlar, ruhlardaki ıstırabı dindirmek için tutunacak bir yer arar, başsız bir vücut gibi mütemadiyen çırpınırlar."[231]

Sait Faik Abasıyanık'ın *Medar-ı Maişet Motoru* (1944)[232] romanında sevgilisi Fahri'nin ölmesinden sonra boşluğa düşen Melek, bunalıma girer ve intihar etmeyi düşünür. Ali Rıza Bey'in kızı Melek, berber Fahri ile tanışır ve gençler birbirlerine âşık olurlar. Bir gün Fahri, fenalaşır ve kaldığı pansiyona kendisini zor atar. Dükkanın önünden geçen Fahri'den şüphelenen Melek, pansiyona gittiğinde, Fahri'nin ateşler içinde kıvrandığını görür. O gece sabaha kadar Fahri'nin başından ayrılmayan Melek, ertesi gün babasının ve toplumdaki insanların ayıplamalarına maruz kalır. Fahri'nin hastalığı gittikçe kötüleşir. Fahri, hastalığından kurtulmaz ve ölür. Fahri'nin ölümüyle boşluğa düşen Melek, babasının ve diğer insanların kınamalarına dayanamaz. Sevgilisi Fahri'nin ölümüyle yalnız kalan ve bunalıma giren Melek intihar etmeyi düşünür:

"Vapurda dün intihar arzuları duyduğunu hatırlıyordu..." (s. 133)[233]

Jose Oltegay Gasset, "Aşk Üzerine" denemesinde şöyle der: "Aşk, kişiliğimizin derinliklerinden çıkan bir soluktur. Aşk, statik bir şey değildir. Sevilen kimse için yapılan bir hamledir. Heyecansal bir eylemdir. Kendisi için sevilen bir başkasının varlığına isteyerek katılmak tarzıdır. Seven kimse, varlığının derinliklerinde aşkının konusu ile tam olarak

---

[231] Erol Güngör, a.g.m., s. 25-26

[232] "Roman 1940 yılında yazılmış, dört yıl sonra basılmıştır (1944). Hapishaneyi övdüğü yolundaki bir "ihbar" üzerine, bakanlar kurulu kararıyla toplatılmıştı. Bir yerde şöyle deniyor:

Bedava ekmek. Oradakilerin hepsi görmüş geçirmiş insanlar. Kahve gibidir orası be! (s. 155)

Roman ikinci kez basılırken adı değiştirilmiş, *Birtakım İnsanlar* adıyla basılmış (1952), son baskıda (1970) yine eski adı kullanılmıştır. (2.Baskıda motorun adı da "Ceylan-ı Bahri" olarak değiştirilmişti. Cevdet Kudret, *Türk Edebiyatında Hikâye ve Roman Cilt-3,* s. 121)

[233] Sait Faik Abasıyanık, *Medarı Maişet Motoru,* Bilgi Yayınevi, Ankara 1988 (Alıntılar bu baskıdandır.)

birleştiğini sezer. Onlar "ontolojik ve hayatî bir bütünlük" meydana getirirler. Aşk, bir tamlık özlemidir. Aşkı çekici yapan şey, seven varlığın kendi varlığı karşısında metafizik anlamda saydamlaşmasıdır. Seven kimse en büyük tatmini sevdiği varlıkla tam bir kaynaşmada bulur."[234]Romanda sevgilisi Fahri ile anlaşamayan, ailesi ve toplum tarafından ayıplanan Melek depresyona girer. Yaşadığı ruhsal çalkantı onu intihar düşüncesine iter. Melek her ne kadar kişilik olarak dışa dönük, hareketli biri olarak görünse de ailesinin ilgisizliği ona karşı tavır belirlemesi onu depresyona sokar. Ergenlik dönemi kızlarda aile içi ilişkinin eksikliği kişileri intihar düşüncesine sürükleyebilir. Bu genç kızlarda "Hayattan zevk alamama, elemli duygulanım, elemli düşünceler, umutsuzluk, karamsarlık, aşırı yorgunluk, bitkinlik, uyuyamama ya da çok erken uyanma veya aşırı uyku hali, yaşamın her alanında ilgide, istekte azalma olduğu gibi cinsel ilgide de azalma; çeşitli bedensel yakınmalar; çok seyrek de olsa ses duyma, hayal görme vb. varsanılar; yine çok seyrek akıldışı düşünceler; aşırı iştahsızlık ve kilo kaybı (bazen tersi de olabilir); hayatı yaşamaya değmez bulma, intihar düşünceleri ya da girişimleri; benlik saygısında azalma, kendini küçük görme vb.."[235] durumlara yol açabilir. Melek ailesi ve toplumla uzlaşamaz. Onu hayata bağlayan tek kişi olan Fahri'nin de ani ölümü onu kimsesiz bırakır. Yaşamak için bir gerekçesi kalmadığını düşünen Melek intiharı düşünür. Bu durum ergenlerin çoğunda görülen psikolojik bir çöküntü halidir. Bu durumdaki ergenlerin büyük bir kısmı uzmanlara göre intiharı düşünür.[236]

Mükerrem Kâmil Su'nun *İhtiras* (1948) romanında Nedim Bey'le nişanlı olduğu halde Atıf Bey'le yasak ilişki kuran ve ondan hamile kalan Nuran, başından geçenleri ailesine anlatamaz ve intiharı düşünür; fakat buna cesaret edemez:

"Başıma gelen belayı babama söyliyemezdim, yüreğine inerdi. Derdimi

[234] Oswald Schwarz, *a.g.e.*, s. 160
[235] Yusuf Alper , v.d., *a.g.e.*, s. 99
[236] "Ölüm ve hatta intihar hakkında geçici düşüncelere dalmak, hayatın anlamını sorgulamak veya "artık yaşamak istemiyorum, kendimi öldürmek istiyorum; çünkü bıktım" tarzı yaklaşımlar belki de adolesan dönemine ait bir özellik olarak görülebilir bir hal almıştır. Yapılan bir araştırmada lise öğrencilerinin %63'ü farklılıklar içermesine rağmen intihar düşüncesine sahip olduklarını bildirmişlerdir. Bunu dönemin bir getirisi olarak kabul etmek pek de yanlış sayılmayacağı gibi asıl korkutucu yanı bu düşüncelerin geçicilikten sürekliliğe geçmesiyle başlamaktadır. Hayata ve ölüme dair düşünceler sürekli ve adolesanı rahatsız eder derecede meşgul etmeye başladığında tehlike kendini göstermeye başlamaktadır.
İntihar düşüncelerinin dile getirilmesi bu tehlikenin öngörülebilmesi açısından çok büyük önem taşımaktadır. İntihar düşüncesi olduğunu bildirenler genellikle intihar düşüncesine sahip olmadıklarını bildirenlere oranla daha olumsuz yaşam stresine, düşük sosyal desteğe, zayıf uyum becerisine sahip oldukları gibi en az bir kere intihar girişiminde bulunduklarını bildirmişlerdir. İntihar düşüncesi ile hem majör depresyon hem de borderline kişilik bozukluğu arasında anlamlı bir ilişki olduğu bildirilmiştir."(Selin Müderrisoğlu, *a.g.tz.,* s. 17)

anlatabileceğim bir annem, bir yakınım olsaydı herhalde bu kadar ezilmez, harap olmazdım. Kimsesizliğin acısı içimi doldurdu. Ağlamağa başladım. Kendimi o kadar bedbaht hissediyordum ki, güverteye çıkmayı, kendimi öldürmeyi düşündüm. İntihar fikri kafamda şimşek gibi çaktı. Fakat bunu yapacak cesareti içimde bulamadım. Ölümü bin defa aratacak hâdiseleri tasavvur edemiyordum. O zaman yaşamanın ölmekten daha kolay olduğunu sanıyordum..." (s.85) [237]

Bir genç kızın nişanlı olmasına rağmen başkasıyla münasebete girip ondan hamile kalması, ahlakî değerlerine tutunan her toplumda hoş karşılanmayan bir durumdur. Nuran, yaptığı hatayı babasına söyleyemez. Babası başta olmak üzere bütün toplum tarafından dışlanacağını bilen Nuran intiharı düşünür. Annesiz olmasının da etkisiyle yardım çığlığını kimselere duyuramaz. Babasıyla arasında iletişim bozukluğu olan Nuran çaresizlikten kıvranır. Bu yaştaki ergenler işledikleri suçların utancı içinde çok büyük acı çekerler ve tek düşünceleri bu acıdan kurtulmaktır. Çoğu utanç, suçluluk ve kayıp duygusu yaşar ve eğer bu duygular düşük benlik saygısı ile birleşirse ergen tüm olumsuzluğu kendisine yöneltir. 'Bağlanma kuramı'na göre, ana babanın ergeni reddetme ile tehdit etmesi durumunda, ergen intihar davranışına yönelebilir. Araştırma sonuçları "Bağlanma kuramı"nı destekler görünmektedir.[238] Her sene yaklaşık 1 milyon yetişkin yaşadıkları ümitsizlik ve çaresizlik yüzünden intihara yönelik bir kriz içine girer ve intiharın bir çözüm olabileceği düşüncesini geliştirir.[239] Romandaki Nuran da böylesi bir çaresizlik içinde intiharı düşünür.

Refik Halit Karay'ın *İki Cisimli Kadın* (1955) adlı romanında 32 yaşında olan Reha, henüz 22 yaşında olan Elvina'ya âşık olur. Elvina, başından çeşitli maceralar geçen bir bar kızıdır. Onu kovalayan Karl'dan kaçmaktan bıkınca, intihar etmeyi düşünür.

Romanda, anlatıcı fonksiyonunu da yüklenen Reha, bir barda tanıştığı Elvina'ya âşık olur. Elvina, 17 yaşındayken Sudan ordusunda görevli, Müslüman bir başçavuşla evlenmiş bir kadındır. Bu evlilikte aradığını bulamayan Elvina, mutsuz olur ve kaçar. Değişik barlarda ve otellerde kalır. Bir gemi yolculuğu sırasında kendisine ilaç içirerek, tecavüz eden Mısırlı bir adamı bıçaklar. Cinayet işlediğini söyleyerek, Van Hass ve Karl'dan yardım ister. Bu ikili Elvina'ya cinayetini gizlemeleri karşısında bir senet imzalatmayı şart koşarlar. Yaralı adamın kaçmasına yardım eden bu ikili, Elvina'ya adamın öldüğünü ve cesedini denize attıklarını

---

[237] Mükerrem Kâmil Su, *İhtiras,* İnkılâp Kitabevi – Kenan Matbaası, İstanbul, 1948, (Alıntılar bu baskıdandır.)
[238] Sevim Terzi Ünsal, *Ergen İntiharlarındaki Risk Faktörleri Bir Psiko - Sosyal Modelin Sınanması* (Batman İli Örneği),Ankara Şubat 2002 (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), s. 15
[239] Selin Müderrisoğlu, *a.g.tz.*, s. 19

söyleyerek onu buna inandırırlar. Gemidekilere de Mısırlı'nın uyuşturucu kullandığını ve denize atlayarak intihar ettiği söylentisini yayarlar. Herkes buna inanır. Yıllarca, Elvina'yı işlediğini sandığı bu cinayetle tehdit eden ikili onu kullanır. Elvina, her geçen gün bu adamlara borçlanır. Nereye giderse bu adamlardan kurtulamaz. Ayrıca Karl, ona tutulmuştur. Değişik ülkelere kaçan Elvina Durban'da bir otele yerleşir. İş bulamadığı için otele borçlanınca bunalıma giren Elvina intihar etmeyi düşünür:

> *"Bu koca şehirde tam manasıyla sokakta kalmak üzereydim. Otele borçlandım, karnımı doyuramıyordum; polisin dikkatini çekecek vaziyete gelmiştim. Neyim varsa sattım. Kendimi öldürmeyi düşünüyordum. Zira iş bulamamıştım. Kıvranırken Karl göründü, bana Güney Amerika'ya gitmemi tavsiye etti..."* (s. 165) [240]

O, intihar düşüncesini sevgilisine anlatırken, Reha'ya olan aşk hasretinin de onu bu düşünceye sevk ettiğini belirtir:

> *"(...) Kaçamazsam intihar edecektim.Kaçsam da olacak yine bu idi, hasretine dayanamayacaktım. Ancak senin Durban'daki mevkiini, belki de hayatını kurtarmış olmanın tesellisi içinde ölecektim."* (s. 167)

Yoksulluk, endişe, tutuklanma korkusu, özgürlüğü kısıtlanma en önemli intihar sebepleri olarak karşımıza çıkar.[241] Elvina, sözde cinayeti dolayısıyla yıllarca sömürülen ve özgürlüğü kısıtlanan biridir. Sürekli kaçtığı halde mutlu olamayan, yoksulluk yaşayan, kaldığı otelin parasını bile ödeyemeyen Elvina'ya göre, tek çare intihar etmektir. Elvina'nın düzenli bir aileye sahip olmaması, bu düşüncenin oluşumunda en önemli hazırlayıcılardan biridir.[242] Yaşadığı ekonomik ve psikolojik sebepler onu depresyona düşürür.[243]Elvina, intihar etmeyi düşündüğü bir sırada belalılarından Karl, yardım ederek onu Güney Amerika'ya gönderir.

Kemal Tahir'in *Esir Şehrin İnsanları* (1956) romanında Anadolu'ya cephane taşıyan bir gemiyle ilgisi olduğu gerekçesiyle tutuklanan Kâmil Bey, arkadaşlarının bir bir konuşturulduğunu görünce intiharı düşünür:

---

[240] Refik Halit Karay, *İki Cisimli Kadın*, Çağlayan Yayınevi, İstanbul, 1955 (Alıntılar bu baskıdandır.)
[241] Mehmet Aykaç, "İntiharlar", *İstanbul, Tıp Fakültesi Mecmuası*, İstanbul, Üniversitesi Tıp Fakültesi Yayınları –40, S. 4, 1977, s. 865
[242] Selin Müderrisoğlu, *a.g.tz.*, s. 22 – 23
[243] "Orta ve ileri derecelerdeki depresyonlu hastaların en az %75'inde intihar düşüncesine rastlanır. Ciddi depresyonlarda herhangi bir andaki intihar riski %11-17 arasındadır. Melankolik denilen daha ağır major depresyonlarda hastaların 1/3'ünde intihar girişimi olabilir ve yaklaşık %10'u ölümle sonuçlanır." (Yusuf Alpler, Erhan Bayraktar, Özgür Karaçam, *a.g.e.*, s. 329)

"Kâmil Bey delirmiş gözlerle gemici fenerine baktı. Gene zihnindeki karanlıkta kızıl şimşek çizgileri kapanıp açıldı. Ömründe gene ilk defa kendini öldürmeyi düşündü." (s. 215)[244]

Romanda Kâmil Bey, şerefli cesur bir vatanseverdir. Arkadaşlarıyla birlikte vatan uğruna baş koyan Kâmil Bey için vatan uğrunda geri adım atmak imkânsız bir sondur: "Kâmil Bey, çağının aydınlarını, çevresini, halkını gördükten, belirli bir gelişmeye vardıktan sonra, Anadolu'ya bir plan göndermek işinden tevkif edilir. Romanın yarısına yakın bir kısmı Kâmil Bey'in mahpushanedeki yaşamını, davranışlarını, ruhsal sarsıntılarını, duraksamalarını, kuruntularını, üzüntülerini ve yaşadığı her şeye rağmen namuslu kalışını anlatır.

Kâmil Bey'in arkadaşı Ahmet çözülür, yani söylenmemesi gereken sözleri söyler. Bu çözülmenin Kâmil Bey üzerindeki etkilerini, Kâmil Bey'in çözülme korkusunu, bu korkudan kurtuluşunu Kemal Tahir değme yazarın erişemeyeceği büyük bir gerçeklikle, büyük bir ustalıkla anlatmıştır."[245] Arkadaşlarının konuştuğunu gören Kâmil Bey kendisinin de dayanamayarak konuşması ihtimalinden korkarak intiharı düşünür. Onun intiharı düşünmesinde hapishane koşullarının da etkisi inkâr edilemez.[246]

Aynı romanda, Kâmil Bey'i sorguya çeken yüzbaşı ölümüyle vatan kurtulacaksa intihar etmeye hazır olduğunu belirtir:

"Benim ölmemle vatan kurtulacaksa, kendimi denize atmazsam nâmerdim..."(s.205)

Yine bu romanda, cephaneliği taşıyan gemi için gerekli paranın bulunmaması halinde, sonradan hain olduğu anlaşılan Niyazi Bey de intihar edeceğini söyler:

"(...) Eğer bu para bulunmazsa, şerefsizim, kendimi öldürürüm."(s.186)

Romanın sonuna doğru Niyazi Bey davasında samimi çıkmaz ve başından beri onun karşı safta yer aldığı öğrenilir.

Şahap Sıtkı'nın, *Gün Görmeyen Sokak* (1958) romanında, romanın asıl

---

[244] Kemal Tahir, *Esir Şehrin İnsanları,* Martı Yayınları, İstanbul, 1956 (Alıntılar bu baskıdandır.)
[245] Fethi Naci , *a.g.e.*, s. 284
[246] "Hapishane ortamının kendisi de, cezalandırıcı ve baskıcı işleviyle, mimarisi ve yapılanmasıyla, maddi ve psikososyal koşullarıyla "intihar yapıcı"dır. Ayrıca, uygun şekilde eğitilmiş personel, tutukluların ihtiyaç ve yapılarına uyarlanmış kültürel ve eğitici programlar açısından da büyük eksiklikler vardır. Tutuklular ne değer atfettirici bir çalışmaya katılabilmekte ve tatminkar insan ilişkileri kurabilmektedirler. Bir hapishanedeki iklimin içe kapanma ve edilginlik yaratma şansı çok fazladır ve bu da tutukluları intiharcıl bunalımlara açık hale getirmektedir."(Eric Volant, *a.g.e.*, s. 130)

kahramanlarından, Nurseren Anadolu'nun bir köyünde öğretmendir. Kocası Emin'le yedi yıl önce tanışmış, evlenerek bu köye yerleşmiştir. Bir gün, öğrencileriyle yaptığı bir kır gezisinde, öğretmen okulundan arkadaşı Müveddet, onun gözlerine bakarak, Nurseren'in mutlu bir evliliğinin olmadığını söyler. Nurseren, mutlu olduğunu ısrarla söylese de Müveddet'i buna ikna edemez. Müveddet, onu bir uçurumun kenarına götürerek intiharı düşünüp, düşünmediğini sorar:

> *"Müveddet, bir ara, içinde asla küçümsemeden, bencillikten iz bulunmayan acıma duygusu ile arkadaşına baktı. Sonra ona elini uzattı, iliştiği kayadan çekti, koluna girdi. Yavaş yavaş yüksek kayalığın, ucuna götürdü. Uçurum dik, aşağısı koyu gölgelikti. Parmağı ile gölge yeri işaret etti:*
>
> *- Şuraya kendini atmak için hiç düşündün mü?.. diye sordu*."(s. 35)[247]

Gün Görmeyen Sokak, günlük hayatta rastladığımız insanların hayatılarını, yaşadıkları şehirlerle özdeşleştirerek ele alan bir romandır.[248]Nurseren, gerçekten de, evliliğinde mutlu değildir. Kocası Emin, onu çok sever; buna rağmen o, kocasını sevmez. Müveddet, ona kocasından boşanmasını tavsiye etse de o bunu gerçekleştirmez ve bir süre sonra Selami'yle yasak aşk yaşamaya başlar. Romanda Emin Bey'le dışarıdan bakıldığında uyumlu bir ilişkisi varmış gibi görünen Nurseren'in mutsuz hayatı ele alınır. Nurseren mutsuzdur ve arkadaşının gösterdiği uçuruma atlamak isteyip istemediğinden tam olarak emin değildir. İntiharı düşünür, ama intiharın da çözüm olmadığını bilir.

---

[247] Şahap Sıtkı, *Gün Görmeyen Sokak*, Varlık Yayınları, İstanbul, 1958, (Alıntılar bu baskıdandır.)

[248] Fethi Naci bu romanla ilgili şunları söyler: *"Gün Görmeyen Sokak'*ta bir insan sıcaklığı var, yalnızlığı, hüznü seven birinin gözüyle ayrıntılara kadar anlatılmış bir şehir, bu şehrin insanları var. Şahap Sıtkı, kişilerine karşı tarafsız değil; onları acımayla, hoşgörüyle karışık bir sevgiyle seviyor. Şehri de bir roman kişisi gibi ele almış. Bazı romanlar vardır, kişilerin davranışlarını, hallerini açıklayabilmek için romancı onları toplumsal, ekonomik bir temel üzerinde ele alır. Bu romanlarda çevre, roman kişileri daha iyi anlaşılsın diye anlatılmıştır. Şahap Sıtkı'nın öyle bir kaygısı vardır denemez. Yazar, şehri, kişiliğinin davranışlarını belirlemesi bakımından almıyor, sevdiği bir roman kişisi gibi anlatıyor.
Şehri bütün ayrıntılarına kadar anlatan Şahap Sıtkı, bunu, kişilerinin davranışlarını açıklamaktan çok, bağımsız bir roman kişisi gibi sevdiği şehri anlatmak için yapıyor, demiştim. Bunun sonucu şu oluyor: Kişilerinin davranışlarını ekonomik, toplumsal bir temel üzerinde işlemediği için her şeyi "alın yazısı" ile açıklamaya varıyor. *Gün Görmeyen Sokak*'taki kadar "alın yazısı" ile çabasına hiçbir romanımızda rastlamadım. Şahap Sıtkı'nın gerçeğe bakışı, tipik bir küçük burjuva bakışı; kaderci, olayların elinde oyuncak, toplumla ilişkilerini kesmiş insanların görüşü."(Fethi Naci, *a.g.e.*, s. 343 -344)

b. İntihar Girişimi

İntihar bilinçli olarak kendini öldürme eylemi olarak tanımlanırken intihar girişimi, kişinin kendini öldürme amacıyla giriştiği ancak çeşitli nedenlerle tamamlanamamış bir eylem olarak tanımlanabilir: "İntihar girişimi ölümle sonuçlanma tehlikesi taşıyan bir eylemdir, ama kullanılan araçlarda ortaya çıkan bir zafiyetle, edimcilerin denetimi dışında kalan bir dış etmenle, yakındaki ya da rastlantısal bir görgü tanığının müdahalesiyle yarıda kalır ve böylece yaşam kurtulur."[249] İntihar girişiminde bulunan bireyin amacı acılarını dindirmektir: "İnsanlar genelde hissettikleri yoğun acıyı dindirmek için intihar ederler. İntihar kişinin bir çeşit yardım çığlığıdır. Kişilerde yoğun çaresizlik duygusu ve gerginlik vardır. Başka seçenekleri olmadığını düşünürler ve içinde bulundukları duygu durumu nedeniyle varolan diğer seçenekleri göremezler. Bu kişilerin gerginlik hissi ve çaresizlik duygusundan kurtuldukları durumda farklı düşünebildikleri ve başka çıkış yolu bulabildiklerini görürüz. İntihar girişiminde çoğu zaman amaç ölmek değil, hissedilen acıyı dindirmektir."[250] İntihar eylemiyle intihar girişimi arasındaki en önemli fark, birincisinde intihar eden kişinin kararlı bir şekilde ihmalsizlik etmeden kendini öldürmesi ön plandayken, ikincisinde çevreyi etkileme ve çevreye bir mesaj verme çabası görülmesidir. Stengel bu iki farkı şöyle anlatır: "Stengel'e göre normalde kıyım eğilimleri ile yaşam istemleri arasında bir denge bulunmaktadır. Kendini kıyıma kesin kararlılık özkıyımın, buna karşın çevreyi etkileme istemleri ve çevreden yardım beklentisi özkıyım girişiminin özgün niteliğidir. Özkıyımda çevreden tümden bir uzaklaşma, özkıyım girişiminde ise çevreye yönelme ağırlıktadır. Gençler ve kadınların çevreyi etkileme amacı taşıyan ve gösteriş yanı daha önde gelen eylemleri 'özkıyım girişimleri' olarak tanımlanırlar."[251]

İntihar girişimleri daha çok gençlik dönemlerinde ortaya çıkar. Ergenlik dönemine gelen birey geçiş aşamasında yaşadığı sorunları intihar girişimiyle çözümlemeye çalışır. Aile ve toplumda yaşadığı baskılar, iş ve öğrenim hayatındaki başarısızlıklar, kavuşamadığı aşklar, sevdiği insanların kaybı onu intihar girişimine sevk eder: "... gençlerde özkıyım düşünceleri özkıyım girişimlerinden daha çoktur. Yaşamın anlamı ergenlik dönemindeki gençlerin çok

[249] Eric Volant, *a.g.e.*, s. 145
[250] Cahide Günay, *İntihar,* s. 91
[251] Celal Odağ, *a.g.e.*, s. 16

tartıştığı konulardan biridir. Özkıyım düşünceleri bu tartışma ortamında kolaylıkla ortaya çıkabilir. Dönemin çok önemli iki niteliği olan atılganlık ve taşkınlık özkıyım düşüncelerini tehlikeli bir eyleme dönüştürebilirler. Ergenlik döneminde akran grubunun önemi çok artar. Gençlerin yaşıtları ve onlarla kurdukları ilişkiler de o oranda önem kazanırlar. Bu süreç anne ve babadan ayrışma döneminde doğal olarak ortaya çıkar. Buna bağlı olarak gençlerin yaşıtlarını özkıyım eylemi ile birdenbire yitirmeleri şiddetli bir umutsuzluğa, karamsarlığa ve çaresizliğe neden olabilir. Böylesi yitimlerde nesnelerin kalıcılığına ve sürekliliğine duyulan güven de sarsılır. Yitimin neden olduğu şiddetli olumsuz duygular tehlikeyi arttırabilir. Hele gençlerde ölüm tasarımlarının sıcak duygular, romantik düşünceler ve sağlam bir arkadaşlık anlayışı ile beraber olması; aynı tasarımların arkadaş için yapılabilecek bir özverinin ya da bağlılığın bir işareti, cesaretin bir kanıtı olarak anlaşılması özkıyım eylemini kolaylaştırır. Arkadaş ile oluşturulan yapısal bütünün bir yitim ile parçalanması ve bu parçalanmadan kaynaklanan olumsuz duygular temel sorunun nedenleridir."[252] Ruhsal anlamda sorunlar yaşayan gençler intihar girişiminde bulunarak çevreyi etkilemek isterler.[253] Schneidman, intihar girişimlerinin amacını çözüm arayışı olarak nitelendirir. Umutsuzluğu, yalnızlığı, suçluluk ve utanç duygularını ve çaresizliği intiharı tetikleyebilecek ana nedenler olarak tanımlar. Bireyin baş edemediği sorunlarına veya dayanılmaz acılarına karşı intihar eğilimi geliştirdiğini ve bunu bir çözüm yolu olarak algıladığını belirtir. İntiharı kişilerarası bir eylem olarak yorumlayan Adler, yetersiz sosyal ilgi nedeniyle intihara teşebbüs eden kişinin kendine zarar vererek diğerlerinin üzülmesini amaçladığını söyler.[254] İntihar girişimleri intiharların on yirmi katı daha fazladır. İntihar girişiminde bulunanların çoğu bunu bir kereden fazla

---

[252] Celal Odağ, *a.g.e.*, s. 24

[253] "İntihar teşebbüsü gençler arasında, nörotiklerde daha yaygındır. İntihar teşebbüsü, hafif şekli içinde, bazen, çevreyi etkilemek ya da çevreyi denetimi altında tutmak için, gençler tarafından yapılır. Bu tür teşebbüste bulunanların çoğunluğu dengesiz ya da ruhî yönden olgunlaşmamış kimselerdir. Ruhî bir çatışma içindedirler. Bir kızgınlık ya da ümitsizlik anlarında ani olarak, intihara, başarısızca teşebbüs ederler. Bir araştırmaya göre, bu gruptaki intihar teşebbüslerini aşağı yukarı %40'ı, kavga, tartışma gibi, herhangi üzücü bir olaydan hemen sonra yapılmaktadır. Bu teşebbüslerin başarısız oluşu, kişinin kurtarılmayı ya da dikkat, sevgi çekmek istemesinden daha çok, bu teşebbüsün iyi yapılmamasındandır. İntihar teşebbüsünde bulunanların çoğunluğu, psikopatik kişilik yapısına sahiptirler. Bu kişiler kolaylıkla saldırgan ya da ileri derecede ümitsiz bir ruh haline düşmekte ve bu ruh hali içinde de intihara teşebbüs etmektedirler. İntihar teşebbüsü çoğu halde histerik bir tepki ifadesidir. İntihar teşebbüsü, bu hallerde, genellikle, kişinin kurtulabileceği bir çevrede yapılır. Bu anlamda, bu hareket, çevreye adeta bir ihtardır. Kişi çevrenin, sanki dikkatini, ilgisini, bu teşebbüsüyle çekmek istemektedir. İntihar teşebbüsü, kişi için zamanla adeta bir anlam kazanır ve kişi yaşadığı gruptan buna karşı bir tepki umar. "intihar tehdidi kişileri evlenmeye zorlar, boşanmalara mani olur, ana-babaları çocuklarının gereksiz isteklerine boyun eğer, hoşgörür kılar, kişileri bazı cezalardan korur.."(Cevdet Aykan , *Akıl Sağlığı ve Hastalığı*, s. 75)

[254] Selin Müderrisoğlu, *a.g.tz.*, s. 9

yapar.[255]Konuyla ilgili araştırmalar sonucunda kadınların erkeklerden daha fazla intihar girişiminde bulunduğu tespit edilmiştir.[256] Yine konuyla ilgili incelemeler gösteriyor ki intihar edenlerle intihar girişiminde bulunanlar karakter bakımından da farklı özelliklere sahiptir.[257]İntihar girişiminin medeni halle ilişkisine bakıldığında ise bekârların evlilerden daha fazla intihar girişiminde bulunduğu gözlemlenir.[258]

İntihar girişiminde bulunanların, bu girişimlerini zaman zaman tekrarlayacakları, er veya geç intihar edecekleri klinik bir sorun olarak devam etmektedir.[259] Araştırmacılar, intihar girişiminde bulunan kişinin tercih ettiği yöntemde kişinin şahsiyetinin, yaşadığı çevrenin, kültürünün ve o anda en kolay ulaşabileceği vasıtaların rol oynadığını göstermektedir.[260]

---

[255] Kay Redfield Jamison , *Erken Çöken Karanlık,* s. 64

[256] "Cinsiyet elbette hem intihar hem de intihar girişimlerinde rol oynar. Amerika Birleşik Devletleri'nde kadınların intihar teşebbüsü oranı erkeklerden iki veya üç kat daha fazladır. Diğer yandan Amerikan erkeklerinin kendilerini gerçekten öldürme oranı dört kat daha fazladır. Bunun nedenleri karmaşıktır... Ancak bu fark kısmen intihar ve intihar girişimleriyle ilişkisi olan psikiyatrik hastaların oran ve türlerindeki farklılıklardan kaynaklanıyor olabilir. Örneğin, kızlarla kadınların intihar girişimi oranındaki yüksekliği kısmen açıklayabilen depresyondan mustarip olma olasılıkları erkeklerden en az iki kat daha fazladır."(Kay Redfield Jamison , *a.g.e.*, s. 65)

[257] "İntihar eden ve intihar girişiminde bulunan kişiler birbirinden farklıdır. İntihar edenler; genellikle gençlerden oluşan alkol, ilaç ve madde bağımlıları, depresif; özellikle tekrarlayan depresif bozukluğu olanlar, yaşlı, yalnız yaşayan, sakat, evsiz ve azınlıklara mensup kişilerden oluşur. Bağımlılığın iyi bir şekilde tedavi edilmesi, psikiyatrik hastalara ve yaşlılara iyi birtakım sunulması, birer intiharı önleme yöntemidir. Bu risk gruplarının sosyal problemlerini çözmek için geniş bir psikososyal yardıma ihtiyaç vardır. Eş güdümlü ve sürekli bir yardım çeşitli kurumların ve uzmanların ortak çalışmaları sayesinde gerçekleştirilebilir. Bu sayede yardım arayanlar ve yardım sunanlar arasındaki sosyal mesafe de en aza indirgenmiş olur. Yüksek risk altındaki gruplar, sınırları belirli olan bir alanda daha kolay tanımlanıp ortaya çıkarılabilirler. Böylece krizin ortaya çıktığı yerde yardım etme şansı doğar. Krizdeki kişilerle çalışan herkesin bir intihar tehlikesine karşı tetikte olması ve böyle durumlarda yapılması gerekenleri bilmesi gerekir."(Cahide Günay, *a.g.e.*, s. 23)

[258] "Türkiye'de yapılmış çeşitli araştırmalarda intihar girişimlerinin bekârlarda evlilere göre daha çok görüldüğü bildirilmekle birlikte daha az sayıdaki bazı araştırmalarda ise ülkemizde evlilik sorunlarının kronikleşme eğilimi ve evliliğin batılı ülkelere oranla daha sınırlayıcı olması nedeniyle evlilerde yüksek oranlar saptanmaktadır. İntihar girişimi nedenleri araştırıldığında kadınlarda, aile ve evlilik sorunlarının bazı araştırmalarda ilk sırayı alması bunu destekleyen bir bulgudur. İntihar eylemleri sosyo – ekonomik düzeyle doğrudan bağlantılıdır. İntihar girişimleri şehirlerin kalabalık, sosyal koşulları iyi olmayan bölgelerinde daha çok olmaktadır. İşsizlik ve intihar girişimi arasında bağlantı vardır. Özellikle erkeklerde bu daha da belirgin olmaktadır."(Faruk Bozkır, *a.g.tz.,* s. 9)

[259] "İntihara kalkışan ve intihar edenler arasında çok önemli ortak noktalar vardır. Uzun vadeli (on ila kırk yıl arası)izleme çalışmaları intihara kalkışanların %10 ile 15'inin er geç kendini öldürdüğünü göstermektedir. Teşebbüs edenlerden hangilerinin ilerde intihar edeceğini tahmin etmek en zor, en sinir bozucu ve en temel klinik problemlerden biridir. Düşünme, harekete geçme ve ölümcül eylem arasındaki sınırlar herhangi birimizin inanmak isteyeceğinden daha ince, belirsiz ve tehlikelidir."(Kay Redfield Jamison , *a.g.e.*, s. 67)

[260]''İntihar girişiminde bulunacak kişi en kolay ulaşabileceği materyali, yeri, yöntemi ve zamanı seçer. Ancak bazı planlanmış intihar olgularında, koli bandıyla kendini baştan aşağı sararak asfiksi sonucu ölmesi gibi değişik ve ilginç yöntemin de kullanıldığı bildirilmiştir. Kullanılan intihar yöntemleri yaş gruplarına, toplumsal ve kültürel koşullara göre farklılık arz etmesine karşılık, ülkemizde en sık kullanılan yöntemler şu başlıklarla sıralanmaktadır: *Aşı, *Fazla miktarda ilaç almak, *Kesici-delici alet kullanmak, *Suda boğulma, *Kendini

Ahmet Midhat Efendi'nin *Letâif-i Rivâyat* serisindeki *Firkat* (1871) adlı eserde romanın baş kahramanı Memduh Bey, satılmak üzere kaçırılan Guşacuk'u kurtarır ve ona ilan-ı aşk eder. Guşacuk, kendisinin de onu sevdiğini, ancak Çerkez geleneklerine göre kardeş oldukları için evlenemeyeceklerini söyler. Bunun üzerine Memduh, kamasını çıkararak intihara teşebbüs eder:

> *"(Uzun uzadıya düşündükten sonra) Sen beni seviyorsun ha? Pencereden baktıklarımı da görmüşsün. Ey şu halde karındaşlık kat'iyen mani olacak mı?*
>
> *–….*
>
> *- Yok yok. Söyle söyle. (Kamasını çekerek) Kat'iyen mâni olacak ise kendime kıymalıyım! (Guşacuk)*
>
> *- Hayır kendine kıyma. (Göğsünü göstererek) Beni öldür. Sana yazık değil mi?"diyerek, Guşacuk da ölüm arzusunu dile getirir."*[261] (s.145)

*Firkat'*in baş kahramanı Memduh, Çerkez geleneklerinin mağdurudur. Dinî herhangi bir engel olmamasına rağmen sırf geleneklerin yasaklamasından dolayı Guşacuk'la evlenemeyen Memduh sevgilisini kaybetmektense intiharı tercih eder. Memduh, Guşacuk'a göre daha aydın biridir. Geleneklerin insan hayatını etkileme sınırını iyi belirler; Guşacuk ise geleneklere körü körüne bağlıdır. Geleneklerin yasakladığı evliliğinde, kendisi de Memduh Bey'i sevmesine rağmen mantık yürütemez. Guşacuk, romanın sonuna kadar kendisiyle evlenmekten vazgeçmeyen ve kaderin tecellisi olarak evlenen Memduh Bey'in isteğini intihar ederek geri çevirecektir.

Ahmet Midhat Efendi'nin *Hasan Mellah Yahut Sır İçinde Esrar* (1875) adlı romanında, Hasan Mellah, Cuzella'yı Kaçıran Pavlos'un peşinden Şam'a kadar gelir. Yıl 1793'tür. O sıralar Emevi Camii'nde Seyyid Ali adında biri türemiş; vaazlarıyla bütün insanların ilgisini üzerine toplamıştır. Hasan Mellah bu adamın Dominico Badia olduğunu derhal anlar. Dominico Badia, Şam'da kendisine Seyyid Ali adını takmıştır, sözde, mecnun kız kardeşiyle birlikte yaşamaktadır. Akılca noksan olan bu kız kardeşi zaman zaman intihara yeltendiğinden, Seyyid Ali onu bir odada kapalı tutmaktadır:

---

yüksek bir yerden atma, *Ateşli silah kullanma.''(Hüdaverdi Küçüker, Atınç Aksu, ''Elazığ'da Görülen İntihar Olgularının Adli Tıp Açısından İncelenmesi'' *Düşünen Adam,* c. 15, S. 1, 2002, s. 17)

[261] Ahmet Midhat Efendi, *Letâif-i Rivâyat – Firkât* , (1.b.1870), (Def'a-ı evvel olarak muharririn zatına ait matbaada basılmıştır.), İstanbul, 1870

"Bu zat mücerretmiş. Hareminde yalnız bir hemşiresi varmışsa da, biçare mecnun olup, birkaç defa nefsine suikast etmeye kalkışmış olduğundan, bir odada mahbusen ikamet edermiş." (s.372)

Dominico Badia'nın kızkardeşi aslında Cuzella'dır. Cuzella Badia'nın kendisine zarar vereceğini anladığı zamanlar intihar girişiminde bulunur.

Hasan Mellah yanında Alonzo olduğu halde Cuzella'yla konuşur. Cuzella Hasan Mellah'ı tanıyamaz. Bir başka gün Cuzella'yı kurtarmaya gelirler. Cuzella'nın pencereden attığı testi Hasan'ın kafasına düşer. Hasan bayılır. Testiden bir de mektup çıkmıştır. Cuzella yazdığı mektupta başından geçenleri, gerçekte Seyyid Ali'nin Dominico Badia olduğunu yazar. Olayın olduğu yere gelen halk mektubu okur okumaz haber her tarafa yayılır. Hasan'ın öldüğünü sanan Alonzo, *"Ah hanım ağla, ağla, saçlarını yol. Zira testi sadmesiyle öldürdüğün adam bizzat Hasan Mellah idi!"*(s.396) diye ağlar. Hasan'ın sözde cenazesi yıkanmak üzere gasılhaneye götürülür. Burada ayılan Hasan, gassalların da yardımıyla beline bir çarşaf sarıp, dışarı çıkınca Cuzella'yı görür. Cuzella'ya niçin orada olduğunu soran Hasan'a, Cuzella çıldırmış gibi şöyle cevap verir:

"Sana geldim, ahirete beraber gidelim. Bu dünyada bize yer vermediler, bari geniş ahirette kendimize yer bulalım. (diye koynundan bir bıçak çıkarır.)" (s.399)

Cuzella'nın canına kıyacağını gören Hasan, Alonzo'ya:

"*Ne duruyorsun be? İşte kendisini kıyacak.*

Alonzo: Fena mı edecek? Sen gittikten sonra topumuza dünya haram olsun."(s.399) diye cevap vererek o da intihar etmek istediğini söyler. Neyse ki Hasan'ın erken müdahalesiyle Cuzella'nın intihar etmesi önlenir.

Romanda Cuzella, Pavlos tarafından kaçırıldıktan sonra namusunu korumak için Pavlos'un kendisine zarar vereceğini anladığı zaman intihara girişir. Cuzella, Hasan'a âşıktır. Hasan'a olan aşkı onun Pavlos'la beraber olmasını önler. Pavlos ahlaksız, sahtekar biridir. Cuzella'yı elde etmek için her yolu dener; ancak başarılı olamaz. Cuzella'nın intiharı tercih edişi, namusunu korumak içindir. Yunan tragedyasında, kadınların gönüllü ölümü, onursuzlaşmanın ve utancın darbesi altında baş vurulan bir ölüm olarak gösterilirdi. İslâm ve Doğu geleneklerinde de namus kadının uğrunda canını verebileceği en önemli değer olarak gösterilir: "İslâm dininde her iki anlamıyla da iffet ve namus, kişilerin en temel haklarından olup, bunlara yapılan saldırılar suç ve günah sayılarak dünyevi ve uhrevi müeyyidelere konu

edilmiştir." [262] Ahmet Midhat'ın Cuzella'yı intihar girişimine sürüklemesi biraz da sahip olduğu fikirleri kahramanlarına uygulatmasından kaynaklanır.[263] İkinci bölümde attığı testiyle Hasan'ı öldürdüğünü zanneden Cuzella intihara girişir. Cuzella, gerçek anlamda Hasan'dan başka kimsesi olmayan biridir. Sevgilisinin öldüğünü düşündüğü an intiharı tek çare olarak görür.

Aynı romanda yıllarca sevgilisi Esma'dan ayrı yaşayan Timur (Arslan), Hasan Mellah'ın konağına köle olarak satılır. Burada Esma kendisini ona tanıtınca, o bu kadar zengin ve asil bir adamın konağında yaşayan sevgilisinin Hasan'ın karısı olduğunu zannederek intihar girişiminde bulunur:

> *"(...) Ben senden başka karının elini tutmayacağım gibi, beni akçesiyle satın almış olan velinimetimin nefsine mahsus olan bir şeye, ölürüm, geberirim de taarruz etmem. Ne mi isterim? Ne istediğimi mi sordun? Heyulâsını şimdi efendimin Esma'sı üzerinde gördüğüm kendi Esmacığımın yüzüne baka baka ölmek isterim. Sende zerre kadar kabahat yok ki, kendine ağyar eli değdirdin, diye sana kıyamam. Kabahat varsa bendedir. Çünkü ben seni muhafaza edemedim.*
>
> *Bu sözü söyleyerek, bir yandan dahi belindeki hançeri tamam çekmişti ki, Esma'nın evvelce tebdil-i kıyafet etmiş olduğu odanın camlı kapısı birdenbire açılıp, Alonzo taşraya hücum ile Timur'un beline sarılarak, elindeki hançeri istimale vakit bırakmamakla beraber, hançeri dahi kurtardı aldı."* (s. 361)

Burada Ahmet Midhat Efendi'nin diğer romanlarında da zaman zaman rastladığımız kölelik kurumuna yönelik bir eleştiri söz konusudur. Bunda Ahmet Midhat'ın kölelik kurumunu yakından tanımasının da etkisi vardır. İkisi de köle olan Timur ve Esma birbirlerini yıllarca sevmektedir. Aşklarına en büyük engel kölelik kurumudur. Bir süre sonra ayrı ayrı yerlere satılacak olan sevgililer, yıllar sonra bir tesadüfle karşı karşıya geldiklerinde sevgilisine Hasan Mellah'ın sahip olduğunu düşünen Timur intihar girişiminde bulunur.

Yine, Ahmet Midhat Efendi'nin, *Hasan Mellah Yahut Sır İçinde Esrar* adlı romanında, Numan bir iftira sonucu kendisinden boşandırılan ve hülle muamelesi görecek olan karısının durumunu gururuna yediremeyerek intihar girişiminde bulunur. Bir ikindi vakti Hasan'ın karısı Cuzella dürbünüyle etrafı seyrederken bir delikanlının tavana ip asıp, intihar

---

[262] *İlmihal – II,* Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul, 1999, s. 184

[263] "(...) Oysa Ahmed Midhat Efendi, bir çok edebiyat tarihçimiz tarafından pek fazla önemsenmemiş; sanat eserleri üreten bir 'edebiyatçı'dan çok 'avam'bir halk yazarı olarak ele alınmış. Bunda edebiyatımıza bakarken eserlerin içeriğinin, konunun önemsenmesinin rolü olmalı. Çatık kaşlı, millî ve ahlakî konular üzerine yazanlar daha 'iyi edebiyatçı' sayılırlar."(Yavuz Demir, *a.g.e.*, s.9)

girişiminde bulunduğunu görür. Hemen durumu Hasan'a bildirir. Hasan koşup eve girerek delikanlıyı kurtarır. Bu delikanlının adı Numan'dır. Numan, Kaplan Bey'in cariyelerinden İnşirah'a âşık olur fakat Kaplan Bey bu kızı Casim Bey'e söz vermiştir. Neyse ki Kaplan Bey ikna edilir, İnşirah, Numan'a nikâhlanır. Dört beş yıllık evlilik süresince birbirlerini seven bu çift bir gün bir felâkete maruz kalır. Casim Bey, yanında şahit iki gemici olduğu halde, kadıya gidip, Numan'ın falan kahvede karısını üç talakla boşadığını, boşadıktan sonra hâlâ karısının yanına gitmesinin zina olduğunu söyleyerek, onu şikâyet eder. Kadı Numan'ı çağırıp, durumu ona anlatır ve karısını ondan boşar. Karı kocanın tüm itirazları boşa çıkar. Çözüm yolu olarak hülle önerilir. Hülle zifafının gerçekleştirileceği gün Numan intihar girişiminde bulunur ama Hasan tarafından kurtarılır. Numan intihar girişiminin sebebini şöyle açıklar:

> *"İşte bu akşam hülle zifafı var. Hanımefendi güya bir emin adem bulmuş ise de ben kendi ağuşumdan kıskandığım İnşirah'ın gayrın zifafhanesinde olmasını bir vechile havsalama yediremedim. Düşün ey Hasan, düşün ki vechile yarın ben İnşirah'ın yanına ne yüzle varayım. O bana ne yüzle bakar. Hanımın emrinden çıkmak mümkün değil. Nihayet şu dünyadan çıkmayı evlâ gördüm. Mazur değil miyim kardaşım? Kardaş Allah için söyle, mazur değil miyim?*" (s.128)

Numan sözlerini bitirir bitirmez, içeriden bir gürültü işitilir. İnşirah da elindeki bıçakla intihar girişiminde bulunmak üzeredir:

> "*Kız elinde koca bir bıçak olduğu halde: "Yalnız Numan'ı ipten kurtarmadın! Beni de bıçaktan kurtardın... Hiç Numan'ın tahammül edemeyeceği bir belaya ben tahammül edebilir miydim?diye kocasının boynuna sarıldı."* (s.131)

Numan'ın intihar girişiminde bulunmasının nedenlerinden en önemlisi toplumu protestodur. Kendi karısını kendi elinden alacak kadar sahteleşmiş bir toplumda yaşamaktansa ölmeyi tercih eder. Karısını hülleyle geri alacağını bildiği halde bunu gururuna yediremez. Hülle, İslâmî kurallara göre, karısını boşayan bir erkeğin karısı başka bir erkekle nikâh kıydıktan sonra onunla evlenebilmesidir. Numan, bunu gururuna yediremez. Bu yüzden de intihara girişir.

Ahmet Midhat Efendi'nin *Karnaval* (1889) adlı romanında Madam Hamparson Resmi Efendi'yle yasak aşk yaşar. Resmi Efendi'yle buluştuğu bir gece kocası Hamparson Ağa odayı basar. Resmi, pencereden kaçar. Geride bastonu, fesi, saati, potinleri kalmıştır. Karısının kendisini aldattığını gören Hamparson Ağa karısını dövüp yaraladıktan sonra boşar. Kocasının kendisini yakalaması ve boşamasıyla foyası meydana çıkan Madame Hamparson,

namusunun kirlendiğini belirterek yaptıklarına pişman olur. Bu utançla daha fazla yaşamayacağını söyleyen Madam Hamparson pencereden atlayarak intihara girişir:

> *"Aman Madam Küpeliyan! Çağır kocamı da beni öldürsün! Dur bari şu pencereden kendimi atayım da kurtulayım! diye Madame Hamparson yerinden öyle bir fırlayışla fırladı ki eğer Madame Küpeliyan olmasa idi hakikaten kendisini pencereden atıp mahvedeceğine şüphe yoktu. Madame Küpeliyan önüne geçip mani oldu."* (s.241)

Ahmet Midhat Efendi, Tanzimat romancıları içinde kadına en fazla önem veren ve onu toplumun ilerlemesi yolunda önemli bir unsur olarak gören yazarlardan biridir: "Batılı filozoflardan gelen bu fikre karşı oldukça sert tavır alan Ahmet Midhat Efendi, "Karılar" adlı makalesinde, dünya tarihinde ve coğrafyasında kadın-erkek eşitliği irdeler ve İslâm'ın bu konudaki yaklaşımını ortaya koyar.[264]Yukarıda bahsettiğimiz romanlarda da görüldüğü gibi Tanzimat romancıları namus konusunda da çok hassas davranırlar. Namusu kirlenen kadınları affetmezler. Bu kadınlar öldürülür ya da intihara sürüklenir. *Karnaval* romanında da namusunu koruyamayan Madam Hamparson kocasından boşandığı halde toplumda namusu kirlenmiş bir kadın olarak tanınmaktansa intiharı tercih eder.

Namık Kemal'in *İntibah* (1876)[265] romanında Dilaşup, Mehpeyker tarafından satın

---

[264] "İnsan için böyle enis, bu kadar sadık, refik-i ömrünün ve vücudunun yarısı, aklının mütemmimi, yuvasının Nazımı, idaresinin nâzırı, politikasının mihveri, medeniyetin rûhu, hasılı bilmem nesi bilmem nesi olan şu kadınlara", Benî İsrail'de, Hind-i Kadîm'de, Fars-ı Kadîm'de, Yunan-ı Kadîm'de, Roma'da, Çin'de, Arabistan'da, Amerika ve Afrika vahşileri arasında ve nihayet eski Avrupa ülkelerinin hiçbirinde rastlamadığını ifade etmektedir.

Ahmet Midhat Efendi'ye göre, bu "Muharrirîn-i mâhûde"nin "haber verdiği gibi bir millet ve o milletin karıları bu toprak üzerine ayak basmamış"tır. Batılı filozoflarca kadının bu derecede yüceltilmesinin, kadın haklarının bu kadar mübalağa edilmesinin iki sebebi vardır: Birincisi Katolik kilisenin boşanmayı yasaklamış olması, ikincisi ise drahoma dolayısıyla kadının kocasının iş ortağı bulunmasıdır. Yine de bütün bu eşitlik iddiaları zevâhirden ibarettir. Hakikatte evlilik suretâ devam ederken, erkekler metresleriyle istedikleri gibi yaşamakta, hatta arzu ettikleri takdirde, vasiyetnâme yoluyla gayri meşru çocuklarının miras haklarını da garanti edebilmektedirler. Halbuki İslâm'da taaddüd-zevcâta rağmen, evli kadının hakları daha sağlam esaslara bağlanmıştır. Dünya üzerinde hiçbir milletin, kadına, İslâm'ın tanıdığı haklardan fazlasını layık görmediği kanaatine varan Ahmet Midhat Efendi, makalesinin sonunda, bu mevzuu fazla araştırmanın tehlikeli gelişmelere yol açacağı endişesini de kaydetmekten geri kalmamıştır. "Karılara taâlük eden bir mes'ele dallandırmağa gelmez. Nasıl aldın ise öyle gidersin vesselâm! Zîra bu bâbda terakkî aramak başının belasını aramaktır.

Ahmet Midhat Efendi'nin bu tavrının, hemen bütün Tanzimat Devri muharrirlerinde müşterek olduğunu söyleyebiliriz. İlk kadın romancımız Fatma Âliye Hanım da dahil olmak üzere Tanzimat Devri muharrirleri, kadının aile hayatındaki yerine değer vermekle birlikte, feminist fikirleri İslâmî esaslara telif ile yetinmişlerdir."(Melin Has-Er, *Tanzimat Devri Türk Romanında Kadın Kahramanlar*, Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları, Ankara, 2000
a.g.e., s. 410-411)

[265] "Namık Kemal bu kitabı Magosa'da iken yazmıştır. Eserin asıl adı *Son Pişmanlık* idi, bu ad her nedense maarifçe sakıncalı görüldü, kitabın basılmasına izin verilmesi için adı değiştirildi, *İntibah* yapıldı.

alındıktan sonra kötü yola düşürülmek istenir. Namusunu tehlikede gören Dilaşup üç kez intihar girişiminde bulunur:

> *"Müddet-i medideden sonra Mehpeyker, Dilaşup'un seciye-i tahiresini ifsaddan bütün bütün me'yûs olduğu gibi zavallıyı kendini bir kerre kuyuya, bir kerre de pencereden sokağa atmak üzere iken tuttuğu cihetle telefi halinde karşısında tecessüm etmiş bir şifa-i gayz görememek korkusuna düştüğünden her türlü hakaret ve eziyetinde devam ile beraber ırzını ihlâle sevketmek dâiyesinden fârig olmuştu."* (s.174)[266]

Dilaşup'u intihar girişimine sürükleyen sebeplere baktığımızda, namusunun kirlenme korkusuyla birlikte, kölelik kurumunun insan hayatına tasarrufu da söz konusudur.[267] Dilaşup, çocukluğundan beri esirlik hayatının mağdurudur ve bu mağduriyet romanın sonuna kadar devam eder.[268] O, alınyazısından kaynaklanan bu mağduriyetten dolayı namusunun kirleneceği zamanlarda çaresizliğini kendi hayatına kast ederek gidermeye çalışır. Namuslu bir kadın olduğu halde Mehpeyker'in iftiralarına maruz kalan ve Ali Bey'in evinden kovularak yine Mehpeyker'e satılan Dilaşup tam bir namus abidesidir. Dilaşup, aynı zamanda

---

a. Eserin vakası İstanbul,'da geçmektedir, fakat gerçek bir olaydan alınmış değildir,yazar tarafından icat edilmiştir. Bu konuda Kemal şöyle demektedir.

( )

"İnsanın aşka meyli her şeyden ziyâde görülür. Bu sebepten dolayı hikâyelerin, tiyatroların hâvi olduğu hisse-i hikmeti ekseriyet üzere aşka dâir olan birçok kıssa içinde setr ederler. Onun için biz de şu eser-i âcizânenin hâvî olduğu bikr-i hayali bir hikâye-i muhayyele ile yaşmaklamak istedik." (Son Pişmanlık önsözü.)

Bir incelemede, eserin konusunun *Hançerli Hanım Hikâye-i Garibesi* (1851) adlı bir meddah hikâyesinden alındığı, "Sergüzeşt-i Ali Bey ile bu hikâye arasında önemli benzerlikler bulunduğu", "geleneksel bir konunun zamanın örf ve âdetleri çerçevesi içerisinde, yeni bir kurguyla, Türkiye'de kadın-erkek ilişkileri üzerine düşüncelerle zenginleştirilerek çağdaşlaştırılmak istendiği" (Güzin Dino, *Türk Romanının Doğuşu,* 1978, s. 35-52) ileriye sürülmüştür." (Cevdet Kudret, *a.g.e.,* s. 96)

[266] Namık Kemal, *İntibah,* (Ali Bey'in sergüzeştini hâvidir.), İstanbul, 1391, y.a.y., (Alıntılar bu baskıdandır.)

[267] "*İntibah*'ta kölelik hayatının temsilcisi Dilaşup'dur. Romanın üçüncü dereceden kahramanı olan bu genç kız, güzelliği ile Ali Bey'i eve bağlasın diye sonradan satın alınıyor. Onun vakaya katılması ile de köleliğin kanunları olaylar zinciri doğrultusunda işlemeye başlıyor. Köle-alım-satımı, köle kullanımı, köle-efendi ilişkisi, kölenin azad edilmesi en belirgin kölelik unsurları olarak karşımıza çıkıyor."(İsmail Parlatır, *Tanzimat Edebiyatı'nda Kölelik,* Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1987, s. 125)

[268] "Gerçi Namık Kemal, hürriyete aşık mizacının tabiî neticesi olarak romanın sonunda, Dilaşup'un çocukluğundan itibaren esirci elinde ve Mehpeyker'in evinde çektiği belaların, ölümünden beter olduğuna dikkatleri çekmiştir. Ancak roman boyunca Namık Kemal, Dilaşup'un sosyal durumunu, devrin şartları içinde tabiî saymaktadır.

Gerçekten o devirde, bizim cemiyetimizdeki cariyelerin durumu ile aynı devirde Avrupa'daki kölelerin durumu arasında büyük farklar mevcuttur. Fatma Âliye Hanım, *Nisvan-ı İslâm* adlı eserinde bu farklılığı canlı bir şekilde anlatmaktadır. Tarihçi Cevdet Paşa'nın kızı, konaklarında misafir olan Fransız M ile yanındaki rahibeye cariyelerin Osmanlı Sarayında ve konaklarında evin kızı gibi yetiştirildiklerini, giydirilip kuşatıldıklarını göstermiştir. Misafirler, cariyelerin süslü elbiselerine, göz alıcı mücevherlerine hayran kalmışlardır. Muharrir bu vesileyle, ecnebîlere Osmanlılarda cariyelik müessesi hakkında bilgi vermiştir. Güzel Çerkes kızları, doğdukları günden itibaren, cariye sıfatıyla iyi bir eve kabul edilmek, servet ve sâmân içinde yaşamak, ailelerine de yardımcı olmak üzere hususî bir terbiye ile yetiştirilirler. Genç kız da, ailesi de bu durumu Allah'ın bir lûtfu saymaktadırlar." (Melin Has-Er , *a.g.e.*, s. 16)

Ali Bey'e büyük bir aşkla bağlıdır.[269] Bu aşk onu, namusunu sevdiği insana ait kılma konusunda mücadeleye yöneltir. Çaresiz kaldığı durumlarda ise namusunu kirletmektense ölmeyi yeğler. Namık Kemal, diğer eserlerinde olduğu gibi bu eserinde de sosyal faydayı amaçlar.[270]

Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın *Bir Muadele-i Sevda* romanında Naki Bey, iki karısını boşadıktan sonra, üçüncü defa Bedia Hanımla evlenir. Bir süre sonra karısının kendisini eski sevgilisi Fatin Bey'le aldattığını ve Fatin Bey'den hamile olduğunu öğrenir. Karısına olan tutkulu aşkı karşısında çaresiz kalan Naki Bey intihar girişiminde bulunur; ama annesi kapıyı çalarak, karısının çocuğunu düşürmeye çalışırken, kan kaybından ölmek üzere olduğunu söylemesi üzerine intihar girişimi başarısızlıkla sonuçlanır:

> *"Şu saate kadar gösterdiğim itidal yetişir. Revolverimi çıkardım; altı gözü de dolu olduğuğunu muayeneden sonra yazıhanemin üzerine koydum; peder ve valideme hitaben ufacık bir vedaname yazdım; intiharımdan dolayı kimseyi rahatsız ve ebedi iftiraka taammüden cüret etmiş olduğum için beni teşni etmemelerini istirhâm eyledim…revolveri elime alacağım esnada odamın kapısı şiddetle güm güm vuruldu."* (s. 188)

Naki Bey, Bedia Hanım'la yaptığı evliliğin daha başında çelişkilerle dolu, sonu belli olmayan bir yola girmiştir. O, bu evliliğin daha başında fark ettiği aykırı kişilikteki karısının tutarsızlığı onu, evlilik ilerledikçe mutsuzluğa iter. Karısının zaman zaman aşka gelip onu mutlu etmesi, zaman zaman ondan uzaklaşarak, surat asmasının sebebi Fatin Bey'den gelen mektuplarla belirginlik kazanır. Karısının kendisini aldattığını, üstelik Fatin Bey'den hamile kaldığını öğrenmesi Naki Bey'i bunalıma sürükler. Naki Bey, namusunun ve şerefinin kirlendiğini düşünerek intihar girişiminde bulunur. Ona göre, karısı şerefi ve namusunu yok etmekle birlikte, varlığını da hedefe oturtarak onun kişilik gururuyla da oynamıştır.

Romanda intihar etmek üzereyken, annesinin kapısını çalması üzerine girişimi yarıda kalan Naki Bey, annesine kapıyı açar. Annesi, Bedia Hanım'ın çocuk düşürürken ölmek üzere olduğunu söyler. Naki Bey Bedia Hanım'ın yanına gider. O sırada çok kan kaybeden Bedia

---

[269] "Aşk romanda öğe olarak söz konusu olunca onunla birlikte insanın kendisi de girmiş oluyor. Aşk insan ruhunda bir değişiklik yaptığına göre yazar bu yolda insan ruhunun çözümlemesine girmek zorundadır. Böylece romanda toplumsal öğenin yanı sıra insan da bireysel yapısıyla yer almış olur. Aslında toplumsal olayları, esası insan olan öğeler oluşturur. Ancak insanın bireysel özel yaşamı ile, kitle halindeki yaşamı arasında zamanla ayrılıklar oluştuğu göz önünde tutulursa, birey ve toplum bir romanda ayrı ayrı özellikler, iki farklı öğe gibi de yer alabilirler." (Olcay Önertoy, *Halit Ziya Uşaklıgil Romancılığı ve Romanımızdaki Yeri,* Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1999, s. 31 – 32)

[270] Abdullah Uçman, v.d., *Tanzimat Edebiyatı,* Akçağ Yayınları, Ankara, 2006

Hanım, tüm suçunu itiraf eder ve çocuk düşürerek, intihara giriştiğini; ancak başaramadığını Naki Bey'in kendisini öldürerek cezasını vermesini ister:

> *"Haklısınız... Ben sevilecek bir mahlûk değilim. Kendimden nefret ediyorum. Cinayetimin karnımdaki semeresi ile ölmek için... Çocuk düşürmeğe cüret ettim; fakat henüz ölemedim."*(s. 189)

Romanın ilerleyen sayfalarında Bedia Hanım'ın Naki Bey'i aldatmak amacıyla intihar girişiminde bulunduğunu söylediği ortaya çıkar. Onun asıl amacı karnındaki gayrimeşru çocuğu düşürmektir.

Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın *Şıpsevdi* (1911) romanında Rebia, âşığı Bedri'den hamile kaldıktan sonra, Bedri onu terk eder. İlaç alarak çocuğu düşüren Rebia, sevgilisine yeniden mektuplar yazar. Bedri'nin mektuplara cevap vermediğini, başka kadınlarla görüştüğüne şahit olan Rebia intihar girişiminde bulunur:

> *"Rebia, hamlden kurtulduğunu, yine tecdid-i münasebet etmek sevdâsında bulunduğunu ifhâmen müessir bir iki muhabbetnâme yazıverip Bedri'ye gönderdi. Fakatcevap alamadı... ye'sinden mecnuna döndü... Nihâyet bu azâba tahammülün düşvâr olduğunu anlayınca bî-çâre intihara karar verir. Bu kararını bir sûret-i fâciâda fi'ile çıkarmak üzere iken görülür, tahlis edilir.."* (s.368)

Romanda Rebia kişiliği oturmamış, "bağımlı kişilik bozukluğu"na sahip biridir. Yaşadığı aşklarda da aldatılmaya müsait bir yapısı vardır. Kolay kandırılabilen kızlardandır. Bu tipteki insanlar ergenlik döneminden başlayarak yapışkan (askıntı) bir kişilik özelliğine bürünürler. Bağımlı ve uysaldırlar. Başkalarının yardımı olmadan hiçbir işi başaramazlar. Başkalarının hoş karşılanamayan isteklerine bile boyun eğerler. Önemli bir bağı sürdürme ihtiyaçları çoğu zaman dengesiz ya da çarpık ilişkilerin doğmasıyla sonuçlanabilir. Olağandışı özverilerde bulunup, sözel ya da cinsel olarak kötüye kullanıma katlanabilirler. Kendilerine bakamayacakları inancı öylesine yerleşmiştir ki, tek başlarına kaldıklarında kendilerini rahatsız ve çaresiz hissederler. Sırf tek başına kalmamak için önemli buldukları kişinin peşine takılıp giderler. Yakın bir ilişkileri sonlandığında (sevgiliden ayrılma, bakan kişinin ölümü gibi) derhal bakım ve destek kaynağı olarak başka bir ilişki arayışı içine girerler. Özellikle kızların cinsel istismarla yaşadıkları namussuzluk korkusu onları intihar girişimine sürükler. Namusunun kirlenmiş olması psiko–sosyal bir etken olarak bireyi intihara yöneltir.[271]

[271] Mehmet Aykaç, a.g.m., s. 865

Reşat Enis Aygen'in *Toprak Kokusu (Kara Toprak)* (1944)[272] romanında Adana, Mersin ve Tarsus (Çukurova) bölgesinde geçen olaylar anlatılmaktadır. Romanda, yoksul Boyalısakal Mehmet'in kızı olan Elif, merkezi figürdür. Boyalısakal'ın tarlası hileyle Şakir Ağa tarafından elinden alınır. Arazisini Şakir'e, geriye kalan ufak bir parça toprağını da faizci Yarım Hacı Hasan'a kaptıran Boyalısakal, kızıyla birlikte Şakir'in toprağında çalışmak zorunda kalır. Elif, bu sıralarda köyün öğretmeni Yalçın'la nişanlıdır. Bir gün düzenlenen içkili bir toplantıda Şakir, Elif'i zorla sarhoş ettikten sonra onunla birlikte olur. 14–15 yaşındaki Elif, namusunun kirlendiğini düşünerek intihara girişir:

> *"Elif'e zorla içirtilen adını tadını bilmediği içki belki de ilaçlıydı. Belki gene kendi ellerinin ısırır gibi acıtan şiflerinden teker teker çektiği pamukla doldurulmuş puflu bir yatakta gözlerini açtı.*
>
> *Mel'un Paşaoğlu'nun, kızlığını da çaldığını, belinin sancısından anladı.*
>
> *Elif'i; kendinin astığı ağaçtan , boğulmak üzereyken görüp indiren, Dudağıyarık arabuşağı olmuştu."* (s.198) [273]

Toprak Kokusu, köy insanının köy ağaları tarafından sömürülerek malları ve namuslarının ellerinden alınmasını en güzel anlatan romanlardan biridir.[274] Romanın merkezi figürlerinden Elif, köyde yaşamasına rağmen gerek aldığı terbiye gerek kişiliği, gerekse hayata bakış açısıyla köy insanlarından farklı biridir. Elif'i intihar girişimine sürükleyen sebeplere baktığımızda Elif öncelikle yoksul duruma düşürülerek daha gençliğinin baharında düşmanlarının tarlasında çalışmak zorunda bırakılmıştır. Yoksulluğuna boyun eğerek çalışmasına rağmen aldatılarak namusunun kirletilmesine isyan etmiştir. Elif'in nişanlı olduğu Yalçın öğretmenle evlenip güzel bir aile kurma hayalleri yıkılmıştır; çünkü Şakir ve adamları onda onarılmaz bir yara açmıştır. Edepli bir kız olan Elif toplum içinde namusu kirlenmiş bir

---

[272] Bu kitabın ilk baskısı 1944 yılında (Semih Lütfî Kitabevi, Baskı: Tan Matbaası) *Toprak Kokusu* adıyla yapılmıştır. Kitap, 1968 yılında Ararat Yayınevi tarafından *Kara Toprak* adıyla basılmıştır.

[273] Reşat Enis Aygen, *Toprak Kokusu (Kara Toprak)*, Semih Lütfi Kitabevi, Tan Matbaası, İstanbul, 1944 (Alıntılar bu baskıdandır.)

[274] "*Toprak Kokusu*'nda tarımsal ilişkilerde egemen güç olan toprak ağası kişileştirilmiştir. Romanda, tek parti döneminde, "karısına, baldızına, âyinler düzenletip Kötüköyü soyup, soğana çevirdiği yetmezmiş gibi bir de âyinden topladığı parayı faizde" işleten Yarım Hacı Hasan Ağanın yoksul köylüleri sömürmek için çevirdiği dolaplar küçük olaylar çerçevesinde verilirken sahipsiz bırakılmış Çukurova köylüsünün kadını, erkeği, genç kızlarıyla yalnızlığı, umarsızlığı sergilenir. Reşat Enis'in romanlarının yakın tarihimizin en önemli sorunlarını içeren konularıyla edebiyatımızda kendine özgü yerleri vardır. *Toprak Kokusu*, kişiler, olaylar ve yansıttığı çevre yönüyle edebiyatımızda "köy romanı" diye adlandırılan romancıların öncüsüdür." (Şükran Kurdakul, *Çağdaş Türk Edebiyatı Cumhuriyet Dönemi* Broy Yayınları İstanbul, 1987, s. 393 – 394)

kız olarak yaşamaktansa intiharı tercih eder. Kendini astığı ağaçta boğulmak üzereyken kurtarılır.

Ahmet Midhat Efendi'nin, *Dürdane Hanım* (1882) adlı romanında, "Romana adını veren Dürdâne Hanım, dıştan bakıldığında, son derece ağır başlı, namuslu, hanım hanımcık bir genç kızdır. Küçük yaşta annesini kaybetmiş, üvey annesinden şefkat ve alâka görmediği için, kendi âleminde baskısız büyümüştür. Gerçi Dürdâne'yi gerçekten seven, aklı başında, iyiyi kötüyü ayırt edecek kadar tecrübeli bir dadısı vardır. Ancak, Gülbeyaz Kalfa, genç kız üzerinde gerekli otoriteyi kuramamıştır."[275] Dürdane Hanım'ın nişanlısı Memduh Bey, doktor binbaşıdır. Dürdane Hanım'ın akrabasıdır. Ailelerin anlaşmasıyla bu iki genç nişanlanır. Memduh Bey, Dürdane Hanım'a deliler gibi âşık olmasına rağmen, Dürdane Hanım Memduh Bey'e hiç yüz vermez. O, kalbini Mergub Bey'e adamıştır. Bu yüzden Memduh Bey'in gönderdiği tüm hediyeleri geri çevirir. Mergub Bey'le ilişki kurduktan sonra Memduh Bey'in kendisine gönderdiği hediyelere, düğün tarihinin belirlenmesiyle ilgili sorulara:

> *"Benim gönlüm başkasındadır. Sevdiğimden ayrılmak ihtimalim de yoktur. Binaneleyh nişanların hükmü kalmadı. O da kısmetini başka yerde arasın"* (s.111)

Şeklinde cevaplar gönderir. Bu cevapları alan Memduh Bey intihar eylemine girişir:

> *"Bu haber üzerine biçare Memduh aklına hiffet gibi bir şey getirip, kendisini Köprüden denizi atarsa da, vapur çımacılarından birisi hemen urbasıyla denizi atlayarak biçareyi helâkten kurtarır. Ondan sonra bir iki defa daha nefsine kastetmek istediğinden kendisini asla yalnız bırakmayıp, hep yanına adam katarlar. Zavallı adamcağız yarın vakitlere gelinceye kadar hep böyle meyus bir halde devam ederek, şimdi kendisini toplamış ise de familyası halkı kendisini evlendirmek için pek çok uğraştıkları ve pek büyük yerlerden kız buldukları halde Memduh Bey'e bir karı kabul ettirmek mümkün olamaz: "Dürdane olmadıktan sonra bana cihanda bütün kadınlar bigânedir!" sözünden başka ağzından lakırdı çıkmaz*"(s.111)

Romanda Dürdane Hanım'ı karşılık bulamamasına rağmen, samimi bir aşkla seven Memduh Bey, ondan ilgi göremeyince kendi kaderine meydan okurcasına intihara yönelir. O, Dürdane Hanım'ın olmadığı bir dünyayı, "acıdan başka hiçbir şey getirmeyen", "engelleyici", hayal kırıklığına uğratıcı..."bir yer olarak algılar. Tüm acılarının ve eziyetlerin sonsuza dek süreceği gibi bir beklentisi olduğu için, umutsuzluğa kapılır. Durumunu değiştiremeyeceğine

[275] Melin Has-Er, *a.g.e.,* s. 128

inandığı için, intiharı bile bir çözüm olarak görür.[276] Dürdane Hanım, duygusal anlamda Memduh Bey'in tam zıddı bir kişiliktir. "Gerek aşka kendisini doludizgin kaptırması, gerekse trajik ölümünün tasviri bakımından Dürdâne, Gustave Flaubert'in Madame Bovary'sini hatırlatmaktadır."[277] Memduh Bey, sevgilisinden karşılık bulamayınca depresyona girer. Bu tür durumlarda birey kendisini işe yaramaz, baş belası, beceriksiz, nefret edilmesi gereken biri olarak görür ve nefretini kendi benine yöneltir.[278] Depresyona giren Memduh Bey nefret duygularını kendi benine yönelterek intihar girişiminde bulunur.

Fatma Aliye Hanım'ın, kadını yücelttiği ve toplumda kadının öncü unsur olması gerektiğini savunduğu, *Muhâdarât* (1891-1892) romanında, eserin baş kahramanı Fazıla annesinin ölümünden sonra, çeşitli zorluklar içinde kardeşiyle birlikte büyür. Üvey annesi Calibe'nin nişanlısına iftira atmasının ardından nişanlısından ayrılır. Zengin bir mirasyedi olan Remzi Bey'le evlenir. Bu evliliği duyan eski nişanlısı Mukaddem, alınan tüm önlemlere rağmen, birkaç kez pencereden atlamak suretiyle intihar girişiminde bulunur:

> *"Nikâhın icrâ edildiği haberi Münevver hanım'ın konağına vâsıl olunca, bundan Mukaddem'in ne derece müteessir olacağı malûm olduğundan, şayet çocuğun kendine sû-i kasd etmemesi için tedâbir-i lâzıme icrâ edildi. Konağın içinde meydanda hiçbir silâh bırakılmadı. Hepsini münevver hanım kilitledi. Mukaddem'i bir dakika yalnız bırakmıyorlardı. Fi'l-vâki bu tedbirler becâ imişler. Zira birkaç defalar Mukaddem'i pencereden kendini atmak üzere bulunduğu halde tuttular. Delikanlı her an kendini itlâfa vasıta arıyordu. Mahcub Mukaddem, ıztırab-ı derûnundan artık hicabı da kaldırdı. Valdesinin yanında hınçkıra hınçkıra ağlayıp, başına yumruklar indiriyordu."* (s.203)

Edebiyatımızda feminist düşüncenin ilk temsilcilerinden biri olarak gösterilen Fatma Aliye Hanım *Muhâdarât* romanıyla toplumda kadına yeni bir bakış açısı getirir. Toplumda ezilen kadına kişilik kazandırır.[279] Romanın baş kahramanı Fazıla'nın nişanlısı Mukaddem bir iftiraya kurban giderek nişanlısından ayrılır. Hayatında Fazıla'dan daha yakın dostu, sevgilisi

---

[276] Ivy M Blackburn., *a.g.e.*, s. 11

[277] Melin Has-Er, *a.g.e.*, s. 124

[278] "Depresyondaki kişinin kendi dünyası ve geleceği hakkındaki düşüncelerinde de farklılıklar vardır. İşinin ustası bir ev kadını ya da başarılı bir iş adamı, kendisini "işe yaramaz", "yetersiz" ya da başarısız biri olarak görebilir. "Aranan özellikler"e sahip olmadığına gerçekten inandığı için, benlik saygısı ve kendine olan güveni de kötü bir biçimde etkilenmiştir. Karar vermede güçlük çekmeye başlar. Geçmiş hataları ve kusurları üzerinde takılıp, çeşitli suçlar ya da bağışlanamaz günahlar işlediğini düşünebilir."(Ivy M. Blackburn, *a.g.e.*, s. 10)

[279]"Fatma Âliye Hanım da diğer Tanzimat muharrirleri gibi eserini, iyilerin mükâfatı, kötülerin mücâzâtı üzerine bina etmiş, romanın bir ibret levhası olmasını arzu etmiştir. Kadının çaresizliği, erkeğe mahkûm bir hayat sürmesi mevzularında geleneklere isyan mânâsını taşıyan feminist fikirlerine rağmen, Fatma Âliye Hanım'ın, romanında bütün kötülüklerin yegâne müsebbibi olarak Câlibe'nin, yani bir kadının gösterilmiş olması mânidârdır. Bu, muharririn feminist cereyana körü körüne bağlı hissî bir tavır içinde olmadığının, kadın ve erkek kahramanlarını objektif kıstaslara göre değerlendirildiğinin delîlidir."(Melin Has-Er, *a.g.e.*, s. 348)

olmayan Mukaddem sevgilisinin olmadığı bir dünyada yaşamaktansa intihar etmeyi tercih eder. Sevgilisini kaybetmek Mukaddem'i depresyona sürükler ve intihar düşüncesine iter:[280] Sevgilisi Fazıla'nın suçsuzluğunu bilen Mukaddem saldırganlık duygularını kendi benine yöneltir. "Borderline Kişilik" karakter özelliklerine sahip Mukaddem için sevgilisinden ayrı yaşaması imkânsızdır. Bu yüzden intihara girişir. Bu karakterdeki kişiler bazı kayıpları yaşadıklarında akıllarına tek çözüm yolu olarak intihar gelir.[281] Mukaddem karakterindeki kişiler tek başlarına yaşayamazlar, sürekli terk edilme korkusu duyarlar. Herhangi bir zarara ve kayba uğradıklarında çevrelerini intihar etmekle tehdit ederler. Sürekli olarak intiharı düşünen Fazıla'yı ciddi anlamda intihara sürükleyen olay halkaları, Remzi Bey'le gerçekleştirdiği evlilikle başlar. Başlangıçta mutlu günler geçirirler. Fazıla'nın çocuğu olmayınca, mutsuzluklar başlar. Çocuğu bahane eden Remzi Bey'e Fazıla kendi seçtiği bir cariyeyi teklif eder. Gece hayatına alışan Remzi, Fazıla'yı aldatmaya başlar. Babasının evine dönen Fazıla babasından yüz bulmaz. Gece hayatından tanıdığı bir fahişeyle evlenme arzusunu Fazıla'ya açan Remzi'den, Fazıla iki gün süre ister. Bu iki gün içinde hayatının muhasebesini yapan Fazıla, çareyi intihar etmekte bulur. Kardeşine bir mektup bırakarak, deniz kıyısına giden Fazıla denize atlayarak intihar etmeyi düşünmektedir. Fazıla, kardeşine yazdığı mektupta kendisini intihara sürükleyen sebepleri şöyle sıralar:

> *"Nasıl büyüdüğümüzü, neler çektiğimizi sen de bildiğin için, onlardan burada bahse lüzum yoktur. Fakat çektiğim ezâlardan canıma kıymak mertebelere geldiğim halde, seni mükedder etmemek için kederimi senden saklamış olduğumu, sana şimdi bildiriyorum. Ben canımdan bıkmıştım. Lâkin seni himaye ve muhâfazaya lüzum*

---

[280] "Sevgi nesnesinin yitimi, yitirilen sevgi nesnesinin neden olduğu düş kırıklıkları ve yaralanmalar bir süreç başlatırlar. Melankoli ve yas tutma bu sürecin bir sonucudur. Sevgi nesnesi yitiminin neden olduğu düş kırıklıkları ve yaralanmalar, düşmancıl duygular doğurur. Bu düşmancıl duygu ve dürtüler sevgi nesnesinden öç alma, onu yok etme, onu öldürme istemlerinin kaynaklarıdır. Sevgi nesnesi yitiminden kaynaklanan kızgınlığın benliğe yönlendirildiğini ilk kez Freud söyler. Ama Freud *Yas ve Melankoli* adlı çalışmasında aynı zamanda gerilemenin etkisini belirtir, libido kavramından yararlanır, alt düzeydeki özdeşimi tanımlar ve üstbenliğin işlevlerini anlatır. Tüm bunlara ek olarak sevgi nesne yitimlerinden kaynaklanan saldırganlığın benliğe yöneldiğini söyler. Aslında saldırganlığın yitirilen nesneye çevrilmesi yerine benliğe yönlendirilmesi, yani yönlendirmedeki bu yanlışlık, üstbenliğin yitirilen sevgi nesnesi ile benliği karıştırmasından kaynaklanır."(Celal Odağ, *a.g.e.*, s. 88, 116)

[281] "Örneğin, ölüm ya da ayrılık nedeniyle sevdiğiniz birinin kaybı, bir iş kaybı, arkadaşlık kaybı, statü kaybı, saygınlık ve destek kaybı gibi "kayıp"lar, bu grup içindedir. Sigmund Freud, yıllarca, depresyonda yaşanan bu 'kayıp' duygusunu, ölüm gibi büyük kayıplar karşısında yaşanan 'yas reaksiyonu' modeliyle açıklamaya çalışmıştı. Günümüzdeki bazı araştırmacılar da, depresyonun ortaya çıkışından kısa bir süre önce, kişinin bazı yaşam olaylarıyla yüz yüze gelmiş olduğunu saptamışlardır. Bunlar arasında ekonomik sıkıntılar, eşlerle ilişkilerde ciddi sorunlar, ebeveyn ya da çocuklarla önemli geçimsizlikler veya fiziksel bir hastalık gibi ciddi ve önemli olaylar vardır."(Ivy M. Blackburn *a.g.e.*, s. 20-22)

görmüştüm. Bana hiç güler yüz göstermeyen tâliimle uyuşup, geçinmek istediğim halde, yine ona yaranamadım. Beni en sonunda tahammül-fersâ bir mevkie kadar sürükleyip götürdü. Artık benim için terk-i can etmekten başka çare kalmadı." (s.266-267

Tam kendisini dalgalara bırakacağı sırada annesinin cennette bulunduğunu ve kendisinin intihar etmek suretiyle bu şansını yok edeceğini düşününce gözlerinin önünde beliren annesinin hayali ile söyleşmeğe başlar.Bu hayalî görüşme, sağlam bir dinî terbiye almış Müslüman bir kadının intihar karşısındaki tavrını göstermektedir.[282] Romanın ileri sayfalarında Mukaddem'le tekrar karşılaşan Fazıla ona, intihar girişiminde bulunduğu geceyi şöyle anlatır:

"Beni intihara, keder ve ye's mecbur eylediğini belki işitmişsindir... Ye'sin son derecesine gelmekle intihar etmek üzere gece zevcimin hanesinden çıktım. Köşk denize yakın olduğu cihetle çok geçmeksizin sahile vardım. Artık vakit geçirmeksizin işimi bitirmek üzere oradaki kayanın üzerine çıktım. Hayatı arkamda bırakıp ölüme gitmek için yalnız bir adım atmaklığım kalmıştı. O anda içinde kardeşciğimin bulunduğu hâneye son bir nazar atfetmek için başımı arkaya çevirdim. Şefik'in odasındaki kandilin ziyası pencereden görünüyordu. Yüreğim sızladı. Metânetimi gâib etmekten korktum. Fakat sonra o hânenin içinde çektiğim mihnetleri der-hâtır ederek bana rahat göstermemiş olan dünyadan kurtuluyorum, diye memnun oluyordum. "Burada kardeşimi bırakıyorsam, orada vâlidemi bulacağım! En sonunda kardeşimin geleceği yer de orası değil mi? Ey cihân-ı fâni!.. Senden kurtuluyorum. Sen bana hiç güler yüz göstermedinse, işte şimdi senden müstağniyim! Zulmünü hangi ehemmiyetine güvenerek yapıyorsun? Fâniliğine mi? Ben ebedi olan bir âlemde saadet aramağa ve rahat etmeğe gidiyorum..."dedim ve melek gibi tabiatı ve ef'âl-i hasenesi sebebiyle ehl-i cennetten olduğunu kat'iyyen ümid eylediğim valdeciğime kavuşmak niyetiyle "Anneciğim! Beni al!"diyerek kendimi atmak üzereyken bu söylemiş olduğum sözün bana getirmiş olduğu hatıra icâbından olarak birdenbire durdum ve " Ben nereye gidiyorum?dedim. Ve

"Valdemin yanına mı? Valdem ehl-i cennet olmalı. Ya benim şu hareketim, yani intihârım icâbınca cennet kapıları kapalı bulunacak! Valdem ve sevdiklerimden ayrı bulunacağım. Ben rahat etmeğe mi gidiyorum, yoksa bu dünyadaki muvakkat rahatsızlığı daha şedid ve medid olan bir azâb ile mi mübâdele ediyorum... İntiharı hiçbir şey yapmağa iktidarı kalmayıp, her şeyden nevmid olanlar irtikâp eyliyorlar! Halbuki hiçbir şey yapmağa isyana mı istimâl eyliyorlar?" (s.331-332)

Fazıla, İslâm dinine göre, intihar edenin cennete gidemeyeceğini bildiği için intihar eyleminden vazgeçer.[283] Onun intihardan vazgeçmesinde annesinin hayalinin etkisi

[282] Melin Has-Er , *a.g.e.*, s. 341

[283] İntihar edenin ahiretteki durumuyla ilgili olarak da İslâm âlimlerinin görüşleri farklı farklıdır: "İslâm bilginleri intihar eden Müslümanın, intiharı sebebiyle ahirette çok çetin ve şiddetli bir azap göreceğini hatta cehennemde ebedi olarak kalacağını ifade etseler de, intihar edenin imandan çıktığını ve kâfir olduğunu söylememişlerdir. Çünkü, iman ve küfür davranış bozukluğuyla değil inanç ve düşünceyle alâkalıdır. İntihar edenin inanç durumu ise kendisiyle Allah arasındaki bir meseledir. İntihar eden Müslüman, diğer

büyüktür.[284] Dönemi için kültür seviyesi hayli yüksek olan Fazıla Tanzimat romanında bu özelliğiyle ilk göze çarpan kadın kahramanlardandır.[285] Onu intihara sürükleyen bir neden de kültürlü olmasının etkisiyle sahip olduğu gururudur. Fazıla'nın intihar girişimi *Elcil İntihar'*dır. Fazıla'yı mutsuz eden ve onu intihara sürükleyen toplumdur. Yıllar sonra Fazıla'yla karşılaşan Mukaddem ona evlilik teklif etse de Fazıla toplumu engel gösterip onun bu teklifini reddeder. O bir dönemler toplum baskısından intihara yeltenecek kadar bunalmış olduğunu şu sözlerle dile getirir:

> *"Ben seninle izdivâc edecek olursam, herkesin, "Bunun hile ve desise ile zevcinin hanesinden kaçmaktan maksadı, Mukaddem Bey'e varmak içinmiş."diyeceklerinde şüphe yoktur. İhtimâl ki bu desise-kârlıkta seni de müşterek*

Müslümancenazelerinde olduğu gibi yıkanır, kefenlenir, cenaze namazı kılınır ve Müslümanmezarlığına gömülür. İslâm hukukçularının çoğunluğunun görüşü bu yöndedir. Çünkü kelime-i tevhidi söyleyen herkese yaşadığı sürece, öldüğünde, mezara gömülünceye kadarki işlemlerde Müslüman muamelesi yapmak, bundan ötesini Allah'a havale etmek gerekir. Bazı İslâm bilginleri ise Hz. Peygamber'in intihar eden bir kimsenin cenaze namazını kıldırmayışından (Müslim, "Cenâiz", 37) hareketle, intihar eden kimsenin cenaze namazını devlet başkanının kıldırmayacağı; fakat halktan birinin kıldırabileceği görüşündedir. Resûlullah'ın bu uygulaması, tıpkı borçlu olarak ölenlerin cenaze namazını kıldırmayışında olduğu gibi, Müslümanları konunun hassasiyeti hakkında uyarmaya ve eğitmeye yönelik bir önlem ve yöntem olarak değerlendirilebilir." (*İlmihal – II*, s. 184)

[284] "Hayatta olan ve her türlü maddi, manevî imkânlara sahip bulunan yapmadığını ölmüş bir annenin hayali başarmış, sevgili kızını yanlış bir adım atmaktan kurtarmıştır. Fazıla intihardan vazgeçmiştir. Serinkanlılıkla düşündükçe bu teşebbüsün ne kadar hatalı olduğunu daha iyi idrâk edecektir. Fatma Âliye Hanım bu vesile ile çaresizlik içinde intihardan başka çıkış yolu olmadığını zannederek canına kıymağa kalkışacak genç kızlara ve kadınlara intiharın dinî ve ahlakî bakımdan ne kadar yanlış olduğunu anlatmaya çalışmaktadır. O sırada intiharın adetâ bir salgın hâlini aldığı düşünülürse romancının intihar ile ilgili mülâhazalarına romanda neden bu kadar çok yer verildiği daha iyi anlaşılır sanıyorum."(Melin Has-Er, *a.g.e.*, s. 342)

[285] "Fazıla, kültür seviyesi itibariyle de muhitinde temayüz etmiş bir kadın kahramandır. Tanzimat romanında idealize edilen kadınların kültür muhtevaları üzerinde dâimâ ısrarla durulmuştur. Ancak diğer Tanzimat muharrirleri kadının kültür muhtevasını zevciyle imtizaç vasıtası olarak görmüşlerdir. Fatma Âliye Hanım'ın kahramanı ise kendini tatmin için okuyan, Fransız romanının özünü kavrayabilen gerçek bir entelektüeldir. Fazıla'nın bu vasıflarıyla Remzi gibi alelâde erkeklerden çok üstün olduğu romanda açıkça ifade edilmiştir. Bu manâda bir mukayese Mukaddem ve Şebîb ile yapılmamış, sadece her iki genç adamın da meslekî bilgileri dışında derin tarih bilgilerine işaret edilmiştir. Kitaplar hakkında sohbet ve münakaşa daha ziyâde Fazıla ve Fevkiye arasında geçtiği dikkate alınırsa, kadınların kitaplara, husûsiyle romanlara erkeklerden ziyâde alâka gösterdiği neticesine varılabilir. Kadının hayatının evinin dört duvarı ile mahût olduğu bir devre için, bu da tabiîdir. Tanzimat romanında sevgili veya sevilen kadın ile anne tipi ekseriya mütalâa edilmiş, anneler hemen dâimâ yüceltilmekle birlikte ikinci derecedeki kadın kahramanlar arasında yer almıştır. Fatma Âliye Hanım'ın kahramanı ise müşfik ve fedakâr anne tipinin bütün vasıflarını hâiz bir kadın olarak tasvir edilmiştir. Fazıla henüz sekiz yaşında bir çocukken kardeşi Şefik'e annelik etmiş, kanatları altına alarak üvey anne zulmünden korumaya çalışmış, Câlib'e ve onun tesirindeki mürebbiyelerle mücadele etmiştir. Romanın sonunda üç yaşındaki oğlu ile mes'ut bir tablo çizen genç kadının saadetinin, evlat sahibi olmakla kemâle erdiğine işaret edilmiştir.

Fazıla'nın mühim bir vasfı da, meziyetlerinin farkında olmasıdır. O kendisinin müstesna olduğunu bilmekte ve muhitindeki pek çok insana biraz tepeden bakmakta, çevresindeki insanlarla münasebetini belli bir mesafe içinde yürütmektedir. Bu durumu, muhitinde saygı ve hayranlık uyandırmasına rağmen, pek çok insanın kıskançlık ve haset duygularını harekete geçirmekte, dolayısıyla genç kızın sevgi ve dostluk şansını azaltmaktadır." (Melin Has-Er, *a.g.e.*, s. 353)

tutarlar. İkimizi de âlem yanında itham etmeğe bundan büyük delil olamaz. Belki de bu hileyi yaptı diyecek zevcim inâd olmak üzere beni tatlik etmez. Bir çok ezâ ve cefâlar eder. Ben o cefâlardan kurtulmak için ölüme razı olmuş, intihara karar vermiştim." (s.362)

Fazıla intihar etmekten vazgeçtikten sonra kocasından boşanarak, bir iş bulup çalışmaya karar verir. Bu karar o gün için çok önemli bir karardır.[286]

Başarısız intihar girişiminin ardından Fazıla daha çok Meşrutiyet ve Cumhuriyet dönemi romanlarında görülen bir kadın kimliğiyle romana girer. Kendine güvenen, kararlı ve idealist biri olur.[287]

Romanın üçüncü bölümünde, Fazıla, "Peyman" adında bir cariye kimliğiyle Beyrut'ta karşımıza çıkar. Satıldığı evin delikanlısı Şebib kadınlara ve cariyelere yüz vermeyen ciddi bir kişidir. Peyman ona bakmakla görevlendirilir. Kendisine soru sorulmadıkça konuşmaması,

---

[286] "Fazıla'nın intihar mevzuundaki düşünceleri arasında da yer alan "kocadan boşanma, çalışıp yeme" fikri, Müslüman-Türk kadını hayatında bir İnkılâp yaratacak derecede mühim bir merhaleyi işaret etmektedir. Bu bir mânâda feminist tavır, yirminci asırda dünyada ve Türkiye'nin büyük şehirlerinde epeyce yaygın bir hal alacaktır. Bu ise evlilik müessesesinde kadına daha fazla hak ve hürriyet tanınmasına, erkeğin ise alışılmış istisnaî durumundan bazen mecburen, bazen de kendi arzusu ile feragat etmesine yol açacaktır.

1873'te yayımlanan *Taaşşuk-ı Tal'at ve Fıtnat*'ta Şemsettin Sami'nin itlâkı kadının ve çocuğun mahvına sebep olabilecek en büyük felâket olarak göstermesine mukabil, Fatma Âliye Hanım'ın ileri sürdüğü bu fikir, yirmi sene içinde, Türk cemiyetinde, özellikle kadının hayat karşısında takındığı tavır itibariyle, çok mühim gelişmelerin vukû bulduğuna delâlet etmektedir. Gerçi bu, sadece okumuş kadınların zihninde olgunlaşmaya başlayan bir fikir olarak henüz kuvveden fiile intikal etmemiştir. Nitekim Fazıla da, an'anevi aile terbiyesi ile yetiştirilmiş bir genç kadın olarak bu yolu seçmemiş, dinî inançları sebebiyle intihardan vazgeçince beş parasız sokakta kalmıştır. Bir iş bulup hayatını kazanacağı inancındadır ama o zamana kadar ne yapacaktır. Çaresizlik içinde kıvranırken, yine imdadına annesi yetişir. Ondan hatıra olarak parmağından hiç çıkarmadığı kıymetli yüzüğünü fark edince, bir müddet bunun parasıyla idare edebileceğini düşünür."[286] (Melin Has-Er , *a.g.e.*, s. 343)

[287] "Görülüyor ki, Fazıla, daha ziyâde II. Meşrutiyet ve Cumhuriyet devri romanlarında pek çok benzerine rastlayacağımız yeni bir kadın tipinin ilk örneğini teşkil etmektedir. Zeki, kültürlü, becerikli, azimkâr, hayat ve cemiyet karşısında mücadeleci, ama aynı zamanda Müslüman-Türk geleneklerine bağlı, namus ve iffetine düşkün, haysiyetli, vakur, ciddi, iş hayatında kadınlığını ve güzelliğini kullanmaktan titizlikle kaçınan bu iddialı kadın tipinin, mühim bir hususiyeti de, talihsizlikle neticelenen ilk izdivacı bir kötü kader gibi kabullenmeyip, iffet ve haysiyetinden taviz vermeksizin çalışarak ikinci izdivacını gerçekleştirmesi ve saadeti yakalamasıdır.

Bu Tanzimat romanında hiç karşılaştığımız bir durumdur. Tanzimat muharrirlerinin ideal kadın kahramanları bir defa sever ve sevdikleri erkeğe ömür boyu sadık kalırlar. Gerçi Nabiade Nazım'ın Zehra'sı ikinci izdivacını yapmıştır ama gönlü hep ilk kocasına bağlı kalmıştır. Ahmet Midhat Efendi'nin *Yeryüzünde Bir Melek* diye takdim ettiği Raziye'si, sevdiği gençle evlenememiş, başka bir erkeğin haremi olmuş ancak ilk sevdiğine duyduğu aşk daima yüreğinde tazeliğini muhafaza etmiştir. Ayrıca bu romanın yarattığı aksülâmeli, muharririn, evli bir kadının ilk sevdiği de olsa, başka bir erkeğe duyduğu aşkı izahta ne kadar sıkıntı çektiğini unutmamak gerekir.

Fazıla ise ilk kocası Remzi'yi önce vazifeten ama sonra gerçekten çılgınca sevmiş, onun bu sevgiye layık olmadığını idrâk ettikçe yavaş yavaş aşkı nefrete dönüşmüştür. Şebîb'le de beğenerek, severek evlenmiştir. Gerçi bu seçimde beğenme, sevgiden ziyâde rol oynamıştır. Esasen Fazıla'nın, dolayısıyla Fatma Âliye Hanım'ın her mevzûda olduğu gibi kadın erkek münasebetlerinde ve evlilikte de histen ziyâde mantığa değer verdiği düşünülürse bunu tabiî karşılamamız lâzım gelir." (Melin Has-Er, *a.g.e.*, s. 370-371)

Şebib'e karşı ciddi olması, onu gözde yapar. Kısa süre sonra Şebib ona âşık olur. Tüm çabalarına rağmen aşkına karşılık bulamayan Şebib, Fazıla'ya bir mektup yazdıktan sonra aşkını ispat etmek için intihar girişiminde bulunur. Yazdığı mektupta kendisini intihara yönelten sebepleri şöyle açıklar:

> *"Bir kadın tarafından beğenilmeyip reddolunmak bana pek acı geldiği halde yine hâlâ o kadını sevmekte ve ondan vazgeçmemekte olduğumu görünce o hâl-i zillette yaşamak istemiyordum. Söz geçirmediğim gönlüme bir tabanca kurşunu geçirmekle, beni bu hal-i zillete getirmiş olan gönlümden ahz-i sâr etmek ve bu cihetle vakar ve haysiyetimi muhafaza ederek ölmek istedim. Peyman! Senin beğenmediğin adamın semahatini ve ulûvv-ı cenâbını sana göstermek için seni affettim. Tekmil servetimi sana hibe eyledim. Bilmem şimdi beğenebilecek misin? Parayı pek çok severdim. Onu sana fedâ etmekle, seni ne kadar sevdiğimi göstermek istedim. Belki beğenmediğin adamın beğenilecek bir adam olduğunu, sevilmeğe şâyân bulunduğunu anlayıp da arkamdan ağlarsan, o da rûhum için bahtiyarlık olur."* (s. 418)

Mektubu gizlice okuyan Fazıla, Şebib'i sürekli gözetler. Şebib'in intihar kararını öğrenir. Bu büyük felâketi önlemek için, kendisinin bir sırrı olduğunu itiraf ile, izdivaç teklifini red etmesinin genç adamın şahsiyetiyle bir ilgisi olmadığını söyleyerek onu intihar kararından döndürmeyi başarır. (s.325-326)

Nabizâde Nazım'ın *Zehra* (1896) romanında Sırrıcemal, Suphi'nin kendisini terk etmesi üzerine yalnız ve kimsesiz kalarak depresyona girer. Sevgili kocasının, kendisini bir fahişe uğruna terk etmesi üzerine perişan olan Sırrıcemal, çocuğunun da düşmesiyle kendisini hayata başlayan hiçbir bağ kalmadığından, kurtuluşu intiharda arar. Dalgınlıkla birlikte, zihnî faaliyetlerinin de işlevini yitirmesiyle, adeta bu dünyadan vazgeçmiş olan Sırrıcemal birkaç defa intihara teşebbüs eder:

> *"Sırrıcemal bu darbe-i nagehâni üzerine âlemden sefer etmişti. Saatlerce başını önüne eğer, derin derin düşünür, gözünü bir noktaya diker, yarım saat, bir saat oradan ayırmaz. Yaptığını düşünmez, düşündüğünü yapmaz, söylediğini işitmezdi. Adeta kara bir sevdaya müptelâ olmuştu. Birkaç defa intihara tasaddi etmiş ve fakat görülerek güç bela men' ve ta'ziz olunmuştu."* (s. 219)

Dilaşup ve Sırrıcemal'in intihar girişimlerinin ardından, gerçek intiharı gerçekleştirmeleri bu konudaki uzmanların, "intihar girişiminde bir kez bulunan birey, bulduğu ilk fırsatta tekrar intihar eder" tezini doğrulamaktadır.[288] Sırrıcemal, cariye olarak geldiği evden Zehra gibi kıskanç bir kadının kocasını elinden alarak ayrı eve çıkar. Romancının Zehra'yı kıskanç gösterme gayretinin yanında Sırrıcemal'in psikolojisi öne

[288] Bkz. Emile Durkheim, *a.g.e.*, s. 356

çıkmaz. Sırrıcemal en az Zehra kadar kıskançtır. Kocasıyla ayrı eve taşındıktan sonra her akşam kocası eve geldiğinde kocasını sorguya çeker, onun Zehra'ya uğrayıp uğramadığını öğrenmeye çalışır. O günden sonra onda erkeğini kaybetme korkusu baş gösterir.[289] Kocasının kendisini bir fahişe uğruna terk ettiğini öğrendikten sonra da kadınlık gururu incinir ve ruhsal değişimler yaşar.[290] Sırrıcemal, Zehra gibi ailesi olan bir kadın olmadığından hayatı zorluklara rağmen yaşamak yerine tek çare olarak ölümü düşünür ve intihara girişir. İki kadın kahraman sonunda çaresizlikleri yüzünden öz yıkıma sürüklenmişlerse de Suphi'nin düşüşü, zaman içinde kendine yabancılaşması ve insanlıktan çıkmasıyla romana yansır.[291]

Orhan Midhat'ın *Kanlı Muaşaka* (1917) romanında sevgilisi Saliha'yla yıllarca aşk yaşayan ve onunla nişanlanan Seyfettin'e düğünden önce seferberlik görevi çıkar. Babası Haydar Paşa, zamanında orduda komutan olarak görev yapmış başarılı bir asker olan Seyfettin, beklemediği bu görev karşısında şaşırır. Başlangıçta belgeyi imzalamayan Seyfettin, babasının kendisini sertçe eleştirmesinin ardından belgeyi imzalamak zorunda kalır. Sevgilisi Saliha'dan babasının zoruyla ayrı kalacağını gören Seyfettin, bunalıma girer ve intihar girişiminde bulunur:

> *"Mektubunu mağmumâne okudu, son demlerini yaşıyordu. Hafif bir ayak patırtısı onu daldığı tefekkürât-ı ademden uyandırdı. Birden bire başını çevirdi. Kanlı gözleri validesinin yaşlı nazarlarıyla karşılaştı, aciz ve bitâp sandalyesinin üzerine düştü, bir anda müdhiş bir fikir zihnini tırmaladı. Hemen revolveri kapıp beynine*

---

[289] "Sırrıcemal, Suphi gelene kadar bir resme bakar bir aynaya, sonra bakışlarını pencere çevirince halüsinasyonlar görür, telaş içinde tekrar aynanın başına koşar ve öfkesi giderek korkuya dönüşür; ilk başta umutsuz ve çaresizdir, fakat sonra, hamile olduğunu hatırlayınca, kendi durumunun belirsizliği yüzünden çocuğunun geleceğinden endişe etmeye başlar. Bu endişe yersiz değildir. Öte yandan, psikonevroz vakasının çarpıcı derecede ayrıntılı bir tasviri söz konusudur. Sırrıcemal'in yukarıdaki bölümde anlatılanlar türünde zorlama hareketleriyle öfkesinin yoğunluğu sergilenirken, kederi ve korkuları da iç monolog yoluyla aktarılır. Sırrıcemal'in düşüncelerinin seyrini anlaşılabilir bir şekilde doğrudan yansıtarak, ama fiziksel dışavurumlarıyla huzursuz ruh halinden kaynaklanan daha şiddetli duygularını da sergileyerek zihninin içindekilere bir girer, bir çıkar. Anlatının düşünce ile eylemi birbirine dokuyarak örülmesinin de sınırları vardır tabii: Bu, belirgin düşüncelerle ilintili olan, fakat mesele mantıksal ifadeden yoksun, coşkulu duygulara geldiğinde de onları anlatmanın somut yollarını arayan bir tasvir anlatısıdır. Anlatının sınırlarını belirleyen çizgi, gerçekçiliğin dayattığı sınırlar olarak algılanmaktadır: Nitekim, başka sekanslarda olduğu gibi bu pasajda da rüyaların ilişkili olduğu soyut ve mantıksız âlemlere dalmaksızın bilinç akışının sınırlarına gelinir; dönemin Türk romancılarının genelde bilinç akışı tekniğine yatkın olmamalarını bir kenara koyarsak, geleneksel masalın temeli olan doğaüstü öğelere fazlasıyla tehlikeli bir şekilde yaklaşmayı gerektirdiğinden metafizikten uzak durduklarını belirtmekte de fayda vardır." (Ahmet Ö Evin,. *Türk Romanının Kökenleri ve Gelişimi,* s. 262)

[290] "Sıhhatinin bozulması ve çocuğunun düşmesi üzerine büsbütün çaresiz kalan Sırrıcemal, artık karasevdâya tutulmuş gibi dalgın dalgın ortalıkta dolaşmaktadır. Yaşayan bir ölüden farksız hale gelmiştir. kendisini hayata ve Subhi'ye bağlayan bebekle birlikte hayat ve istikbal hakkındaki ümitleri de yok oluvermiştir."(Melin Has-Er , *a.g.e.*, s. 285-287)

[291] Ahmet Ö Evin., *a.g.e.*, s. 262

sıkıvermek istedi... Valide henüz lakırdısını itmam etmişti ki: Masanın üzerindeki silahı nazarı dikkatini celb etti..

- Ciğerpârem, kendini öldürmek istiyorsun... Öyle mi? Vicdansız çocuk hepimizi matemlerde bırakacaksın. Yazık... Yazık..." (s.12)

Annesi oğluna bu düşüncesinden dolayı kızdıktan sonra odadan çıkar. Seyfettin ikinci kez intihara teşebbüs eder; ama parmakları bir türlü tetiği çekemez:

"Seyfettin başında müdhiş bir sancı hissediyordu. Gözlerini ovuşturdu. Salon muzlim ve mahuf idi. Kalktı, bir heyecan-ı âteşin içinde revolvere sarıldı göğsüne doğru tuttu, nefesi darlaşıyor, gittikçe asabındaki kuvvet azalıyordu... ayaklarında hiç kuvvet kalmadı, diz üstü düştü."(s.13)

Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın *Ölüm Bir Kurtuluş Mudur?* adlı romanında Doktor Nusret Hulki Bey, işlerinin kötüye gitmesi üzerine müşterisiz kalınca, toplumda sayısı yadsınamayacak derecede her gün artan intihar olaylarına eğilerek mesleğini ilerletmeye ve bu yolla müşteri çekmeye karar verir. Bunun üzerine, Nusret Hulki Bey bir ilanla halkın karşısına çıkar. İlân şöyledir:

"Mezar ile senin arana kollarımı uzatıyorum. İtimadla ellerime sarıl.. Seni uçurumun kenarından kaçırayım..." (s. 8) [292]

Bu ilanla kısa sürede insanların ilgisini çeken doktor, her gün intihar düşüncesinde olan, intihara girişen; intihar etmek üzereyken kurtarılan insanlarla karşılaşır. İntihar etmeyi düşünenlerden mektuplar alır. Romanda, bir gün doktorun muayenahanesine gelen Ahmet Sami Bey, kızının kendisinin rızası dışında biriyle evlenmek istediğini, kendisinin de buna izin vermediğini bu yüzden kızın kendisini intiharla tehdit ettiğini söyler. Doktor kızla bir görüşme günü belirler. O gün geldiğinde kızla konuşur; kız Nüzhet adında bir delikanlıyı sevdiğini, onunla evlenmek istediğini, babasının izin vermemesi durumunda Nüzhet'le birlikte intihar etmeye karar verdiklerini ifade eder. Başlangıçta kızın intihar düşüncesini ciddiye almayan doktor, kızın sevgilisi Nüzhet'le de ilişkilerinin boyutunu konuşunca durumun vehâmetini anlar. Doktor, Vasfiye ve Nüzhet'le sorunlarına çare ararken kızın babası içeri girer ve delikanlıya kızarak onu muayenehaneden kovar. Delikanlının odadan çıkmasıyla, kız da birden bire onun peşine takılır. İki genç intihar etmeye karar verirler. Bunun üzerine kiraladıkları bir otomobille Kilyos Plajı'na giderler. Burada intihar girişiminde

[292] Hüseyin Rahmi Gürpınar, *Ölüm Bir Kurtuluş Mudur?*, Hilmi Kitabevi, İstanbul, 1945 (Alıntılar bu baskıdandır.)

bulundukları sırada, doktorun gönderdiği can kurtaranlar tarafından kurtarılırlar:

> *"(...) Denizin içinde koşarlarken onları görüyorduk. Sular göğüslerinden omuzlarına, sonra boyunlarına, daha sonra çenelerine doğru yükseliyordu.*
>
> *Nihayet Karadeniz'in insana doymayan aç ağzı bu iki genç başı da bütün bütün yuttu. Artık tehlike mıntıkasının sularına kapılmışlardı... Yaklaştık. Üzerlerine atıldık. Vücutlarından kavradık. Bize teslim olmak istemeyerek kollarımızın arasında hâlâ boğulmak arzusuyla didişiyorlardı. Mücadeleden nihayet bitab düştüler. Kolları, ayakları hareketten kaldı, isyanda devam edemediler, bin meşakkatle onları suların içinde sürükleyerek karaya çıkardık."* (s. 56-57)

Bu iki genci intihara sürükleyen sebeplerin başında aile baskısı gelmektedir. Özellikle ergenlerin aşk ilişkilerinde aile baskısı sorunu çözmek yerine sorunu daha fazla çıkmaza sürüklemekte ve ergenleri intihar riskiyle karşı karşıya bırakmaktadır:[293] Vasfiye ve Nüzhet gibi birbirine âşık gençler aile içi ilişkilerin esnek olmamasından yakınarak bu ortamdan kurtulmanın tek yolunun intihar olduğu görüşündedirler.[294] Birbirine kavuşamayan iki âşığın beraber intihara girişmesi olayına, gerek edebî eserlerde, gerek sanatçıların kendi hayatlarında, gerekse sıradan insanların hayatlarında da rastlarız. Celal Odağ, bu tip intiharlara "Çiftli İntihar" (Özkıyım) adını verir.[295] Virginia Woolf, Heınrıch Von Kleıst, Stefan Zweig... başta olmak üzere dünyada örneğine rastladığımız bu tür intiharlarda amaca ortak yürüme sözkonusudur:[296] Bu romanda iseçiftli özkıyım girişimi gerçekleşmez ve intihar etmek üzereyken kurtarılan iki genç evlendirilir.

Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın, aynı romanında Doktor Nusret Hulki Bey, Halikoğlu Halik imzasıyla bir mektup alır. Gönderilen bu mektupta intiharın gerekliliği ve doktorların intihar karşısındaki acizlikleri anlatılır. Mektubu gönderen kişi, doktordan yardım istemek amacıyla değil; doktora kendi fikirlerini kabul ettirmek için onunla görüşmek istediğini

---

[293] "Bundan başka yeni yetmelik ruhsal bağımsızlık isteğinin kendini çok kuvvetle duyurduğu bir süredir. Halbuki eğitim ve ekonomik gerekler çokluk onun daha uzun yıllar ana baba güdümü altında kalmasını ve onlara dayanmasını gerektirmektedir. Bir çok ana babalar bilgisizlik ve çocuklarının artan hürriyet isteği yüzünden kötü şeyler öğrenecekleri korkusu ile üzerindeki kontrol ve baskılarını artırmaya girişirler. Böylece ana baba otoritesiyle gencin bağımsızlık isteği arasında devamlı ve zararlı çatışma baş gösterir."(Mitat Enç, *Ruh Sağlığı Bilgisi*, İnkılâp ve Aka Basımevi, İstanbul, 1974, s. 107)

[294] Selin Müderrisoğlu, *a.g.tz.*, s. 22 – 23

[295] Celal Odağ, *a.g.e.*, s. 28

[296] " Özkıyım girişimlerinin başka bir biçimini "çiftli özkıyımlar" oluşturur. "Özkıyım anlaşmaları" ya da "çiftli özkıyım" olarak diye adlandırılan bu tür girişimler, iki insanın aynı zaman ve genellikle aynı yerde kendilerini öldürmek üzere yaptıkları karşılıklı anlaşmaya dayalı bir eylem olarak anlaşılırlar... Ben bu tür özkıyımlarda bir "anlaşma"dan çok bireyselliğin ortadan kalktığı, benlik sınırlarının çözüldüğü ve böylece iki kimsenin birleşmesine olanak sağlayıcı bir ruhsal yapılaşmanın etkili olduğunu düşünmekteyim."(Celal Odağ, *a.g.e.*, s. 28)

bildirir. Bir gün doktor yazıhanesinde meşgulken, ona bir telefon gelir. Telefondaki ses, evde intihar etmek üzere birinin olduğunu ve doktorun hastayı ikna etmek üzere gelmesini rica eder. Doktor eve gider. İntihar girişiminde bulunanın, kendisine Halikoğlu Halik imzalı mektup yazan Adil Cevri Bey olduğunu öğrenir. Bir zamanlar zengin bir adam olan Adil Cevri Bey, kokain bağımlısı olduktan sonra yoksul düşmüştür. Evindeki herkesi kokainman yapmak isteyen bu adamın başı oğluyla beladadır. Adil Cevri Bey, evin cariyelerinden Gülfem'e âşık olmuştur. Oğlu da bu kızı sevmektedir. Oğlu gençliğini öne sürerek kızla kendisinin evlenmesi gerektiğini söylerken; Adil Cevri Bey, kızın hamisi olduğunu ve bu sebeple Gülfem'le evlenme hakkının kendisine ait olduğunu öne sürerek oğluyla kavga eder. Gülfem ise evin uşaklarından Veysi'yi sevmektedir. Doktor, markasına bakma bahanesiyle aldığı tabancanın kurşunlarını fark ettirmeden boşalttıktan sonra Gülfem'in aşkıyla yanan Adil Cevri Bey'le konuşarak onu intihardan vazgeçirir:

> *"Doktor beyefendi lütfunuzu şükranını ifâdan âcizim.. Siz yetişip de revolverden kurşunları çıkarmamış olaydınız, kimbilir bugün başımıza ne felâketler gelmiş olacaktı."*(s. 80-90)

Adil Cevri Bey kokain bağımlısı olduğu için "histerionik kişilik bozukluğu"na sahip olan ve sağlıklı düşünemeyen biridir. Duygularını aşırı biçimde herkesin ortasında belli eder. Gösterişe önem verir. Gülfem'i cariye olarak aldıktan sonra onu kendisine ait bir eşya olarak görmeye başlar. Gülfem'e olan ilgisini aşk zanneden Adil Cevri Bey, bu aşk ilişkisinde kendisine rakip olan oğlunu alt etmenin yolunu intihar tehdidinde bulur. Aşkının samimiyetini intihar girişiminde bulunarak göstermek isteyen Adil Cevri Bey doktorun zamanında ve gereğine uygun yardımıyla kurtarılır. Bu tür intihar girişimlerinde doktorun hastaya yaklaşımı intihar girişimini önleyici bir faktördür.[297]

Moralızâde Vassaf Kadri'nin *Melekper* (1914) adlı romanında Naim Bey'in nişanlısı Mükerrem'e âşık olan Sermed, sevgilisinden karşılık görmeyince intihara girişir.

---

[297] İntihar girişimi, insan yaşamında bir kriz dönemidir. Yardımın en gerekli olduğu andır. Bu dönemde yapılacak yardımın profesyonel bir psikoterapotik yaklaşım olması gerekmez. Hastaya zaman vermek, ilgilenmek, anksiete yaratan sorunlarını paylaşmak, bu sıkıntıları birlikte gözden geçirmek ilk anda en lüzumlu şeylerdir. Bu arada hastaya neyin gerekli olduğu konusunda açıklık kazanacak bir yardım planı daha kolay ve gerçekçi bir biçimde yapılabilecektir. Önemli olan hastaya kabul göstermek, onu olduğu gibi kabul etmek, onu anlamaya çalışmak, durumunu ve duygularını açıkça ortaya koymasına yardım etmektir. Bundan sonra hasta ve görevli birlikte çözüm yolu ararlar. Sonuçta hastanın tedaviye istekli olması sağlanarak gerekli profesyonel yardım aranır. (Nihat Kaya, *Neden İntihar Ediyorlar?,* s.115)

Romanda Mükerrem, Amerikan Kolejinde okuyan, Avrupa'yı bilen, en az iki yabancı dili rahatlıkla konuşan ve müzik eğitimi almış bir kızdır. Sermed, Adalar'da ilk gördüğü anda Mükerrem'e âşık olur arkadaşı Suad vasıtasıyla Mükerrem'in ailesiyle tanışır. Bu sırada nişanlı olan Mükerrem, Sermed'i bir dost olarak kabul eder. Zamanla ilişkileri gelişen bu ikili ara sıra gezmeye çıkar. Mükerrem, Sermed'in kendisinden vazgeçmesi için Cavidan'la arkadaş olmasını tavsiye eder. Bu tavsiyeye şiddetle karşı çıkan Sermed, ona yeniden ilan-ı aşk eder. Mükerrem, Sermed'in aşkı için ne gibi fedâkârlıklarda bulunabileceğini sorunca cebinden çakısını çıkaran Sermed, gerekirse canını bile vereceğini söyleyerek bıçağı kalbine saplamaya başlar. Vücudu kan içinde kalan Sermed, ormanda Komiser Tevfik Bey'i arayan yazar tarafından kurtarılır:

> *"- Benim için dedi, her fedâkârlığa tahammül edebilir misin?*
>
> *Evet , dedim, ederim. İsterisen işte...*
>
> *Cebimden İngiliz çakısı çıkardım ve heman kendime batırmağa başladım. Bundan ikisi de müteessir olarak kaçtılar."* (s.430)[298]

Bu romanda intihar girişimi, yine sevgiliyi kaybetmektense ölümü tercih ettiğini göstermek için başvurulan bir yöntem olarak gözümüze çarpar.

Peyami Safa'nın *Matmazel Noraliya'nın Koltuğu* (1949) romanında, annesi Noraliya'nın Yorgo'yla görüşmesine izin vermeyince Noraliya intihar girişiminde bulunur:

> *"(...) Noraliya evde çılgına dönüyor. O zaman kırmızı başlı kibritler vardı ya, onların başını eziyor, içiyor, zehirleniyor..."* (s.237)[299]

Noraliya, kurtarılır; ama onun intihar girişimini doktor oğluna yanlış anlatınca Yorgo intihar eder. Yorgo'nun intihar ederek öldüğünü öğrenen Noraliya'nın iki yıl boyunca aklı başına gelmez. Ondan sonra da münzevi bir hayat yaşar.

Bir gemi yolculuğunda tanışan ve birbirlerine âşık olan Yorgo ve Noraliya ailelerinin engeliyle karşılaşırlar. Bu engel biraz da haklı bir engeldir; çünkü Noraliya'nın annesiyle Yorgo'nun babası da aynı anda aşk yaşamakta üstelik Noraliya'nın annesi doktordan hamile kalmıştır. Bu yüzden aileler gençler arasında filizlenen aşkı engelleme kararı alır. Bu sebeple

---

[298] Moralızâde Vassaf Kadri, *Melekper,* Manzume-i Efkâr Matbaası, İstanbul, 1330/1914 (Alıntılar bu baskıdandır.)

[299] Peyami Safa, *Matmazel Noraliya'nın Koltuğu*, Nebioğlu Yayınları, İstanbul, 1949 (Alıntılar bu baskıdandır.)

önce Noraliya intihar girişiminde bulunur. Yorgo'ya Noraliya'nın intihar ettiği söylenerek onun Noraliya'dan vazgeçmesi amaçlanır. Noraliya'nın intihar sonucu öldüğünü duyan Yorgo intihar eder. Burada da görüldüğü üzere, gençlerin yaşadığı evlilik sorunları intihar girişimlerinin en önemli sebeplerinden biridir.[300] Aile engeliyle karşılaşan gençler öfkelerini intikama dönüştürerek, ailelerini cezalandırmak amacıyla intihara girişir. [301] Noraliya'yı intihar girişimine sürükleyen sebep annesinin onun sevgilisiyle buluşmasını önlemesidir. Bu tür cezalar gençleri sevgililerine daha çok yaklaştırır. Âşık sevgilisinden ayrı kalmaktansa intihar etmeyi yeğler.[302] Sevgilisinin ayrılığına dayanamayan ve kavuşmadan ümidini kesen Noraliya nevrotik özellikler göstererek, intihar girişiminde bulunur. Umutsuzluk âşığın intihar girişimini tetikleyen bir unsurdur.[303] Noraliya'nın intihar girişimi engellenir; ama onun ömür boyunca bir ölü sessizliğiyle yalnızlığın kucağında bir koltuğa gömülü yaşaması engellenemez. Romana ismini veren de bu koltuktur.

Halide Edib Adıvar'ın *Kalp Ağrısı* (1924) adlı romanında da Azize nişanlısı sayılan Hasan'ın kendisini sevmediğini öne sürerek bir kış gecesi Boğaz'ın sularına atlayıp intihar etmek üzereyken kurtarılır.

Bu romanda, Zeynep; Saffet'le nişanlıdır. Bir gün İzmir'in alınması şerefine Azize bir ziyafet verir. Azize'nin bu ziyafete gelmesini özellikle istediği biri vardır. Bu, onun Anadolu'da subaylık yapmış, dayısının oğlu Hasan'dır. Azize, gizliden gizliye Hasan'a ilgi duymakta, onunla evlenmek istemektedir. Hasan ise bu ziyafette tanıştığı Zeynep'e âşık

---

[300] Rita L Atkinson., *Psikolojiye Giriş,* , s. 540

[301] Selin Müderrisoğlu, *a.g.tz.*, s. 20 -21

[302]"Reimer'e göre ayrılış, örneğin eşin gidişi ya da giderim diye korkutması, özkıyım girişimlerinin önemli nedenlerinden biridir. Yazara göre ayrılış süreci ve onunla ilgili ayrılış korkuları bu önemlerine karşın psikoterapilerde yeterince işlenememektedir... Kanımca ayrılış korkularına başka tür kaygıları da katmak gerekir. Çünkü özkıyım girişimlerinde ayrılış ve ayrılıştan kaynaklanan korkular kadar yitim, yitimin verdiği öfke, düş kırıklıkları ve özsevisel yaralanmalar da etkilidir."(Celal Odağ, *a.g.e.*, s. 130)

[303] "Mutluluk koşullarının çoğunlukla çelişik olması nedeniyle onun buna ulaşma şansı da azalır. Bir başka insanın başı çekmesinden hoşnut olabilir ama aynı zamanda buna içerleyebilir de. Bir kadın, kocasının başarısından sevinç duyabilir ama ayrıca bundan ötürü onu kıskanabilir de. Bir parti vermek ister ama herşeyi öylesine kusursuz yapma zorunluluğu duyar ki, parti başlamadan önce bitkin düşer. Ve nevrotik birey geçici bir mutluluk bulduğu zaman, sahip olduğu çok çeşitli duyarlılıklar ve korkular bunu kolayca zedeler. Her önemsiz başarısızlık –bu onun kontrolü dışındaki nedenlerden kaynaklansa bile- onu bir ruh çöküntüsünün kucağına atabilir. Her zararsız eleştirel söz, tasalanmasına ya da düşüncelere dalmasına neden olabilir, vs. Sonuç olarak nevrotik birey genellikle koşulların gerektirdiğinden daha çok mutsuz ve doyumsuzdur. Bu haliyle de yeterince kötü olan bu durum, bir başka etken tarafından daha da ağırlaştırılır. İnsanlar, içlerinde bir umut olduğu sürece şaşırtıcı bir perişanlık ölçüsüne katlanabilirler; ama nevrotik rahatsızlıklar her zaman bir ölçüde umutsuzluk yaratırlar ve rahatsızlıklar ne kadar ağırsa umutsuzluk da o kadar derin olur." (Karen Horney , *a.g.e.*, s. 143)

olmuştur. Bu aşkın önünde iki engel vardır. Birincisi, Zeynep'in Saffet'le nişanlı olması, ikincisi Azize'nin Hasan'a olan yakınlığı ve aşkıdır. Bir süre sonra Zeynep'i kıskanmaya başlayan Azize, Hasan'la sık sık Zeynep hakkında tartışır. Bu tartışmaların birinde, Hasan Azize'ye, isterse başkasıyla evlenebileceğini, ona engel olmak istemediğini söyler. Hasan'ın Zeynep'i kendisinden daha fazla sevdiğini anlayan Azize, bunalıma girer ve Hasan'a bir mektup bırakarak intihar etmeye karar verir. Bıraktığı mektupta şöyle yazar:

> *"Bu akşam dönmeyeceğim bir seyahate çıkıyorum, veda ve saadet temennileri!"*(s.95-96) [304]

Mektubu postaladıktan sonra, eve dönen Azize herkesin uyumasını bekler. Herkes uyuduktan sonra kış soğuğuna rağmen Boğaz'ın sularına atlayarak intihar etmeye karar verir. Kurtarıldıktan sonra Zeynep'le bir konuşmasında ona intihar girişiminde bulunduğu geceyi şöyle anlatır:

> *"Geceyi bekledim.Herkes yattıktan sonra hırsız gibi evden çıktım. Giderken Hasan'ın karanlık pencerelerine baktım, pencereden hala arkamdan, 'İyi bir adamla evlenmene mani olmak istemem' diye bağırıyor gibi geldi. Acı acı güldüm. Dünyada en çok sevdiğim sizlerin saadetine zehir damlasını bırakıp gidecektim. Ömrünüz oldukça mavi deniz size hıyanetinizi hatırlatacaktı.*
>
> *Sonrasını bilmiyorum, rüzgâr vardı, dalga vardı. Bu kudretli sular dünyasına nasıl düştüm? Orası da malum değil. Yalnız olağanüstü bir basınç içinde, buz gibi soğuk, en kuvvetli elektrik cereyanından daha azgın siyah dalgalar beni zavallı bir zerre gibi yuttular. Korkunç bir hızla, nihayetsiz bir su derinliğine kaç defa daldım, yukarı fırladım, kafamın vücudumun, bütün varlığımın etrafındaki müthiş basınç beni eziyor, bitiriyor ve karanlık bir yokluğa karıştırıyordu.*
>
> *En son Hasan'ın çelik kollarının merhametsiz ve muazzam bir ahtapot gibi bütün varlığımı aldığını, sıktığını, ezdiğini, yok ettiğini, dudakları tuzlu dudaklarımdan canımı aldığını duydum ve derhal ruhumu teslim ettim!... Yavaş yavaş gözümü açtım. Kendi yatağımda idim."* (s.95-96)

İlk olarak *Vakit* gazetesinde tefrika edilen *Kalp Ağrısı*[305] sporcu bir doktorla nişanlı Zeyno'nun Hasan adlı bir subayla aralarındaki aşkın yarattığı kalp ağrılarının hikâyesidir.[306] Romanda Hasan'la ilgilenen iki kadın arasındaki karakter farklılığı göze çarpar.[307] Azize

---

[304] Halide Edib Adıvar'ın *Kalp Ağrısı,* Remzi Kitabevi, İstanbul, 1943 (Alıntılar bu baskıdandır.)
[305] *Vakit,* Numara 2241 – 2346, 2 Mart - 8 Temmuz 1924. İlk baskı Vakit Matbaası, İstanbul, 1340 / 1924,
[306] İnci Enginün, *Halide Edib Adıvar'ın Eserlerinde Doğu ve Batı Meselesi*, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, İstanbul, 1995, s. 250
[307] Azize, gösterişe, dış görünüme düşkün, batılı dansları tercih eden biri olmasına karşılık Zeyno yerine göre giyinmesini bilen doğal tavırları olan biridir. Zeyno'nun doğallığına karşın, "Azize ise züppedir, sathîdir. Onun

kendini Hasan'a zorla sevdirmeye çalışan biridir. Akrabalık bağlarını da kullanarak ona yaklaşır. Saffet Bey'le nişanlı olan Zeyno'dan onu uzaklaştırmak için elinden geleni yapar. Zeyno'nun nişanlı olması Azize için büyük bir şanstır. Şanslı olması yetmez Azize, Zeyno'yu her zaman kıskanır. Hasan'ı Zeyno'yla yakınlaşmaması konusunda uyarmaktan da geri kalmaz. Hasan'ın onu, iyi bir adamla evlenmekten men etmeyeceğini bildirmesi üzerine kıskançlık damarları kabarır.[308] Bu kıskançlık duygusu onu intihar girişimine sürükleyecek kadar yoğundur.

Reşat Nuri Güntekin'in *Akşam Güneşi* (1926) adlı romanında amcasının oğlu Nazmi'ye âşık olan ve bu aşkından dolayı çelişkiler yaşayan Jülide, Ayşe'ye bir mektup bıraktıktan sonra intihara teşebbüs eder.

Jülide, Nazmi Bey'in amcasının öldükten sonra kendisine emanet ettiği, Avrupa'da yaşayan kızıdır. Avrupa'da on yıl kaldıktan sonra Türkiye'ye dönen Jülide, hayallerinde büyüttüğü ve hayranlık beslediği amcasını yaşlanmış ve çiftçi kıyafetleriyle görünce hayal kırıklığına uğrar. Nazmi Bey, çatışmada yaralandıktan sonra kalp rahatsızlığı geçirmiş; emekliye sevk edilmiştir. Döndükten sonra kültür çatışması yaşayan Jülide'nin Nazmi Bey'e olan hayranlığı nefret ve düşmanlığa dönüşmüştür. Nazmi Bey de bu kızdan nefret eder; ama yetim olduğu için ona Merhametle yaklaşmayı bir zorunluluk olarak görür. Nazmi Bey, bu yaklaşımıyla Jülide'nin hayranlığını yeniden kazanır. Bir süre sonra Jülide'nin hayranlığı aşka dönüşmüştür. Şükran Abla'sıyla evli Nazmi Bey'e duyduğu aşkı suç olarak algılayan Jülide, bir mektup bırakıp fırtınalı havada sandalla denize açılır. Balıkçılar onu son anda kurtarır:

> *"Jülide, bu gece affedilmez bir haşarılık etmiş. Kendi kendine deniz kenarına inmiş, iskelede bağlı duran sandalı çözmüş, sade koyda gezmekle iktifâ etmemiş, açık denize çıkarak bu sert rüzgarlı havada yelken açmış, Yalnızada' ya doğru bir hayli ilerledikten sonra sandal şüphesiz yelkenin fena idare edilmesi yüzünden alabora olmuş... Jülide, suların içinde bir hayli çırpındıktan sonra, teknenin kenarına sarılmış,*

---

için modern olma sadece Avrupalı tarzda giyim kuşamdır. Tedavi için gittiği Viyana'da bile önce alış veriş eder. Gösterişi sever, lüks otellerde kalmak, operayı locada seyretmek ister. "Zeyno'nun kıskançlığını ağırbaşlılıkla içine gömmesi ile Azize'nin intihara teşebbüs edecek kadar kendisini kaybettiren kıskançlık krizleri arasında da fikrî ve hissî terbiye farkından doğan davranış farkı görülür." (İnci Enginün, *a.g.e.*, s. 250, 256)

[308] Psikiyatrik açıdan kıskançlık; kişinin benlik saygısına karşı oluşan bilinç altı tehdide karşı bir reaksiyon olarak tanımlanır. Toplumun genelde hoşgörü ile baktığı kıskançlık, anormal dereceye (Morbid Jealousy) ulaştığında, gerek bu duyuyu yaşayan, gerek bu duyunun yansıtıldığı eş için evlilik yaşamını olumsuz yönde etkiler ve zamanla kıskançlık duygusuna eklenen sadakatsizlik duygusunun yoğunluğu eşlerin birlikteliğini dayanılmaz hale getirebilir. (Tezcan A. Ertan, Ülkeroğlu Fahrettin, ''Patolojik Bir Kıskançlık Vakası'' *Düşünen Adam,* c. 8, S. 3, 1995, s. 15)

feryad etmeye başlamış... Allah'tan o civarda bir balıkçı kayığı dolaşıyormuş..."(s. 343)[309]

Jülide, yazdığı mektupta Nazmi Bey'e duyduğu yasak aşkı intiharına gerekçe olarak gösterir:

> *"Enişte aylarca kendi kendimle uğraştıktan sonra nihayet kararımı verdim. Ben öleceğim. Jülide biraz sonra sandalla denize açılacak, bir daha geri dönmeyecek... Bu ölüm en ziyade sizi perişan edecek, çünkü bu kazanan manasını sade siz anlayacaksınız.*
>
> *Bu kağıdı size ağlayarak ve utancımdan ölerek yazıyorum... Enişte ben taşra başı ezilmeye layık bir fena kızım. Mini mini bir çocukken kucağında uyuyup uyandığı bir enişteyi, bir babayı sevenden daha fena insan olur mu?... Yaşamaya tahammülüm kalmadı enişte...."* (s.350-351)

Reşat Nuri Güntekin'in gerek teknik gerekse içerik olarak olarak başarılı bulunan[310] bu romanında Nazmi Bey, Şükran'la gerçekleştirdiği evliliğinde Şükran'ın özverilerine rağmen yalnızlıktan kurtulamaz. Kendi karakterinin zıddı bir karaktere sahip olan Jülide'nin hayranlığı kısa sürede aşka dönüşür.[311] Bu aşk, Jülide'nin henüz küçük bir çocukken hayallerinde asker kıyafetleriyle büyüttüğü yakışıklı insana duyduğu hayranlık neticesinde belirir. İnsanların çocukluk hafızalarına kazınan beğenilerini yok etmek çok zordur. Jülide de hafızasında yer etmiş asker kıyafetli yakışıklı amcasına hayranlığını hep muhafaza edecektir. Amcası da Jülide'ye ilgi duyar. Bu ilgi Jülide de olduğu gibi Nazmi Bey'de de çelişki ve

---

[309] Reşat Nuri Güntekin, *Akşam Güneşi*, İkbâl Kütüphanesi İstanbul, 1926 (Alıntılar bu baskıdandır.)

[310] " *Akşam Güneşi,* roman tekniği, iç akışı, okuyucuya yüklediği duygu yoğunluğu ve kurgusu (plot) itibarıyla son derece başarılı ve dengeli romanlarımızdan biridir. Reşat Nuri, romanın ismi ile kahramanı arasında; yine romanın ismi, kahramanı ile romanın final kısmının geçtiği çevre arasında başarılı bir ilgi kurmuştur. Bu ilgi sadece bu üç unsur arasında değil, kahramanların psikolojik yapıları ile hayatları arasındaki hüzünlü çelişkide de kendisini gösterir. *Akşam Güneşi,* birçok bakımdan Türk edebiyatının en başarılı romanlarından biri sayılabilir. Çünkü duygularla gerçekler arasında insanın iç dünyasında iz bırakan buruk bir tezat, bu tezatın da arche-type dediğimiz bütün insanların ruh dünyasına etki eden, buruk bir tadı vardır. Yani zevk alırız, ama üzülürüz. Bu bir ılımlı mazoşizm midir, kestiremeyiz. Nazmi'nin şahsında, onun kötü sonuna üzülürüz, ama bundan ruhumuza acı veren bir zevk de alırız. Bu buruk tat romanın başından sonuna kadar her bölümde içten içe gelişerek sürer." (Alemdar Yalçın, *a.g.e.*, s. 234-235)

[311] "Başlangıçta Jülide'nin serbest ve Avrupaî tavırlarını kontrol etmek isteyen Nazmi Bey'in kavgası, aslında Jülide'nin canlı ve neşeli mizacına duyduğu gıptayla karışık bir özlemden kaynaklanır. Nitekim bu çekişme onda aşka dönüşür. Bu aşkına karşılık görünce de vücudunun sağlığı için aklının telkin ettiği sakin hayat yerine, mizacının ve duygularının seline kapılarak tıpkı Paris günlerindeki gibi "daha çok" ve "daha hızlı" vals yaparak içindeki biraz da ümitsiz ve çözümsüz sevgiyle Midilli'nin akşam güneşinin güzelliğinde batar. Romanın kurgusunu da Nazmi'nin karakteri yönlendirir. Sürekli yükseliş ve inişler gösteren gerilim unsurlarının başlangıcı (point of attack) yine Nazmi'nin mizacına dayanmaktadır. Yazar, Nazmi'nin ölümünü de onun karakterinin fizikî imkânsızlıklarla çelişkisine bağlar… Romandaki bütün unsurların onun şahsında odaklanması, gelişmesi ve çözüme ulaşması romanın gerçek başarısıdır." (Alemdar Yalçın, *a.g.e.*, *s.* 237-238)

suçluluk duygusu yaratır.[312] Fakat iki zıt kutuplu insanın "ruh âşinalığı" güçlü bir aşkı ortaya çıkarır.[313]Bir gece Jülide'yi kitaplıkta *Genç Werther'in Acıları*'nı okurken bulan Nazmi Bey'le Jülide birbirlerine âşık olur. Yaşadığı aşkın çelişkisini ve suçluluğunu yazdığı mektupta dile getiren Jülide, mektubu Ayşe'ye bıraktıktan sonra fırtınalı havada sandalla denize açılarak intihara girişir. Alabora olan tekneden balıkçılar vasıtasıyla kurtarılır. Jülide'nin intihar mektubunu okumuş olan Nazmi Bey, bu sırrı hiçbir zaman ona hissettirmez.

Kerime Nadir'in *Yeşil Işıklar* (1937) romanında, dekorasyon bölümünü bitirerek iç mimar çıkan Sahir Erdem, emekli bir generalin kızı olan Sina'ya âşık olur. Sina amcasının oğlu Reşat'la beşik kertmesi olmasına rağmen, o da Sahir'i sever. İki âşık tüm engelleri aşarak evlenmeye karar verirler. Sahir, Sina'nın babasından nişanı bozmasını ister. Kızın babası buna şiddetle karşı çıkar. İki âşık kaçmaya karar verirler. Kaçtıkları gece yakalanırlar. Sina, amcasının oğluyla nişanlanır. Daha önce kızın babasının yanında, kızı alamazsa intihar edeceğini söyleyen Sahir Erdem intihar girişiminde bulunur:

> *"Paşa'nın bana verdiği emaneti bu titreyen parmaklarımla kavradım. Buz gibi silahı, daha o anda soğumaya başlayan kalbime yasladığım sırada, "Sen beni unutsan da, ben seni hayatın ötesinde de seveceğim Sinâ'm!..." diyordum... Fakat onu asla affetmeyeceğimi bütün ruhumla hissediyordum...*
>
> *- Oh!... diye haykırdım. Tanrı ne büyük ki, tetiği çeken elin titremesi kurşunun hedefini bulmasını engellemez mi?!...* "(s.32)[314]

Tesadüfen Sina'yla tanışan ve ona âşık olan Sahir Erdem bütün engellere meydan okuyarak, kızın beşik kertmesi olduğunu da hiçe sayarak, kızla evlenmeye karar verir. Sina da bu kararı onaylar. Kaçtıkları gece yakalanmaları aralarında yaptıkları anlaşmayı geçersiz kılar ve kız nişanlanır. Sevgilisinin nişanlandığını duyan Sahir Erdem intihara girişir. Onun intihar girişiminde bulunmasının çeşitli sebepleri vardır. Bunlardan birincisi, nişanlı bir kızla evlenmenin zorluğu, ikincisi kızla kaçtıkları gece yakalanmaları, üçüncüsü kızın nişanlanarak

---

[312] "... hastalık ve yaşlılık psikolojisinden doğan bir hassasiyetle yeğenini sevmek bedbahtlığına uğramıştır. Kariyerinin en parlak zamanında –kurmay subay, askeri ataşe- bir kalb hastalığının vakitsiz emekliye ayırdığı Azmi, ömrü boyunca yalnızlık duygusundan kurtulamamıştır. O, çekildiği adada bir toprak adamı halinde yaşarken yeğeni Julide'nin gelişiyle her iki manada "marazi" bir hassasiyete düşer. Dürüst karakteri aşkının ifşasına manidir. Sonunda yeğenini evlendirmenin ıstırabı, kıskançlığı, onu sevmiş olmanın vicdan azabı, fakat her şeye rağmen "Akşam Güneşi"ne benzettiği aşkının hayali içinde ölür." (Birol Emil, *a.g.e.*, s.40)

[313] "Nazmi ile Jülide'yi hem iten, hem de çeken, önce ayıran sonra birleştiren sadece birbirlerine duydukları aşk değil, daha köklü bir eğilim, bir "ruh aşinalığı"dır." (Fatih Özgüven, "Reşat Nuri Güntekin / Akşam Güneşi", *Çağdaş Eleştiri,* S. 5, Temmuz 1982, s. 35)

[314] Kerime Nadir, *Yeşil Işıklar*, Semih Lütfi Erciyas Kitabevi, İstanbul, 1941 (Alıntılar bu baskıdandır.)

verdiği sözden caymasıdır. Kerime Nadir'in romanlarının çoğunda aşk öğesi vardır.[315] Bu aşk bazen platonik düzlemde kalan bazen de imkânsız aşklardır.[316] Bu romandaki aşk da bir anlamda imkânsız aşktır. Bu imkânsız aşk Sahir Erdem'i bunalıma sokarak onun ruh sağlığını bozar.[317] Ruh sağlığı bozulan Sahir Erdem, Sina'nın vefasızlığından da şikâyet ederek reddedilmeden kaynaklanan öfkesini kıza yöneltmek yerine kendisine yönelterek intihara girişir. [318]

Aka Gündüz'ün *Mezar Kazıcılar* (1939) romanında kahvede toplanan kalabalıktan bir adam, kuzeninin bir kız yüzünden intihara giriştiğini, ancak daha sonra kurtarıldığını söyler:

> *"(...) Geçen sene bir kıza vurulmuş, kız başkasına gitmiş diye bir tarafına tabanca sıkmış. Kurtarmışlar amma şimdi baştan aşağı vücudunun yarısı tutmuyor. Ah bu yok yere canlarına kıyanlar ah!..."* (s. 11)[319]

Bu örnekte de sevgilisine kavuşamayan genç erkeğin intihar girişimine şahit oluruz. Âşık delikanlı sevgilisinin olmadığı bir hayatı yaşamaktansa intihar etmeyi tercih eder. Genç erkeği intihara iten sebeplerden biri de ailesiyle duyguları arasında yaşadığı çelişkidir. Ailesi onun mantıklı davranmasını, bir kız yüzünden hayatını mahvetmemesini isterken o duygularına göre hareket etmekle aile kurallarına uymak arasında çelişki yaşar.[320] Bu çelişki onu intihar girişimine sürükler.

Faik Baysal'ın *Sarduvan* (1944) romanında, Bulama, yoksul ve ayağı sakat biridir. Sarduvan'da yaşar ve romanın baş kahramanı Kavruk'un arkadaşıdır. Bulama, sakat ayağı

---

[315] "Romanlarının sayısı otuz beşi aşan yazar,gelişen gerçekçilik akımına katılmadan,ilk romanından başlayarak romantik aşkı işlemiştir.Kendisi romanlarında yalnızca aşkı işleyiş nedenini, hayatta üzerime en fazla tesir eden ve beni yazmaya sevk eden âmil insanların aşk konusundaki vefasızlığı,egoizmi,anlayışsızlığı olmuştur. Kerime Nadir'in romanlarında aşkla birlikte yalnızlık,kıskançlık,bunalım gibi insanın iç dünyasını yansıtan temaları da buluyoruz. Genellikle saf ve duygusal olan zaman zaman maddileşmiş aşklar, tek yanlı yada karşılıklı olarak, kişiye mutluluk verdiği gibi azap da veriyor. Kişiler daha çok aşk yüzünden bunalıma düştükleri gibi, kıskançlık da aşka bağlı olarak doğuyor. Aşk kişinin ruhsal durumunu geniş ölçüde etkileyen bir öğe olarak hemen hemen bütün romanlarda egemenliğini sürdürüyor. Kerime Nadir'inromanlarında konuya uygun olarak, genç kızlar, olgun erkekler, kıskanç kadın ve erkekler en çok rastlanan tipler oluyor." (Olcay Önertoy, *Türk Roman ve Öyküsü,* Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara 1984, s.60-78-79)

[316] Zeynep Kerman , *Yeni Türk Edebiyatı İncelemeleri,* Akçağ Yayınları, Ankara 1998, s. 210

[317] "Beautrais yaptığı çalışmada, gençlik intiharlarında en kuvvetli risk faktörünün ruh sağlığı bozukluklarının olduğunu, özellikle duygulanım bozukluğu, alkol ve madde kullanımındaki bozukluklar ve anti – sosyal davranışlar olduğunu belirtmiştir. Bu kriterlere sahip ergenlerin geliştirilmiş tanıma, tedavi ve kontrolü üzerinde odaklanmış müdahalelerle ergen intiharlarını azaltmanın amaçlanması gerektiğini belirtmiştir."(Faruk Bozkır, *a.g.tz.,* s. 9)

[318] Selin Müderrisoğlu *a.g.tz.*, s. 20 -21

[319] Aka Gündüz, *Mezar Kazıcılar,* s.11

[320] Mitat Enç, *Ruh Sağlığı Bilgisi*, s. 107

yüzünden kızların kendisine ilgi duymadıklarına inanır. Kavruk, çocuğu yaralı Rahmet'le ilgilendiği sırada Bulama, intihara girişir:

> *"(...) Eli hep bacağında, topuğundaydı. Bir öğle üstü öldürmeye kalktı kendini. Bereket versin çabuk davranıp bıçağı elinden aldım.*" (s.89)

Faik Baysal'ın Sakarya'nın Sarduvan beldesinde kaleme aldığı bu roman yer yer yazarın o yıllarda yaşadığı yalnızlığı da yansıtır.[321] Romanda anlatılan Sarduvan Köyü gerek coğrafyası, gerek insanları gerekse insanlarının yaşantısıyla okuyucunun yadırgadığı bir köydür.[322] Romanda ikinci dereceden bir kahraman olan Bulama daha çok fiziksel eksikliğinden kaynaklanan bir kompleksle kendini küçük görür ve öz–aşağılama dediğimiz psikolojik durumu yaşar. Bulama, ayağı sakat olduğu için hiçbir kızın onunla evlenmeyeceği inancındadır. Köyde yaşayan herkesin kendisiyle alay ettiğini düşünen Bulama sakat ayağından nefret eder ve onu kesmek ister. Kavruk'un Rahmet'le ilgilendiği bir gün Bulama yaşadığı utanca daha fazla dayanamayarak intihara girişir.

Orhan Kemal'in *Devlet Kuşu* (1958) romanı, İstanbul'un kenar semtlerinin birinde yaşayan Mustafa ve ailesinin başından geçenleri anlatır. Mustafa; sert, çevresine karşı ilgisiz bir insan olan Memet Bey'in oğludur. İşsiz güçsüz olan Mustafa, sürekli sarhoş gezen, insanları çeşitli yollarla soyan ayyaş biridir. En büyük hayali bir sakatatçı açmak olan Mustafa, Aynur'la aşk yaşamaktadır. İşsiz olması, aralarında sağlam bir ilişkinin kurulmasını

---

[321] Yazar *Rezil Dünya* romanında bu durumu şöyle anlatacaktır: "Daha sonraları odamı Süleymaniyeli bir teğmenle paylaşmıştım. Artık gecelerimi onunla birlikte geçirmeye, birlikte yemeye, birlikte gezmeye, birlikte yazıp okumaya başlamıştım. Fakat arkadaşlığımız çok uzun sürmemişti. Bir kış günü terhis olup gidivermişti. Süleymaniyeli …'le yapayalnız kalmıştım o gece. Canımın sıkıntısından ağzıma lokma koymamıştım hiç. Masamın başına oturup uzun uzun düşünmüştüm. Birden bire bir konu gelivermişti aklıma. Kaleme sarılıp yazmaya koyulmuştum harıl harıl. Sarduvan romanı bu şekilde, hiçbir geceyi boş geçirmemek şartıyla 6 ayda evet tam 6 ayda bitmişti." (Olcay Önertoy, *a.g.e.,* s.79-80)

[322] "Asıl adı Ser-divan olan ve halk ağzında Sarduvan'a dönüşen köyün tanıtılışı okuyucuyu yadırgatıyor ve korkutuyor. Roman, roman kahramanlarının köye gelişiyle başlayıp, köyden ayrılışıyla bitiyor. Biz köyün özelliklerini roman kahramanının ağzından kendi başından geçenlerle birlikte dinliyoruz. Halkı genellikle geçim sıkıntısı içinde olan köyde, ilk dikkati çeken herkesin silah ve bıçak taşımasıdır. "Bütün ahalisi silahlı geziyordu. Yedisinden yetmişine kadar bıçaklı idiler. Birbirlerine itimatları yoktu." Romanda normal bir köy yaşantısından çok insanların sürekli birbirlerini öldürdüklerinden ölen öldürenle kimsenin, ilgilenmeyişinden, ölmek ve öldürmenin günlük yaşantının bir parçası oluşundan söz ediliyor.

Romanın gerçeğe uyan yanlarından biri bir işin yapılması için emek harcayan yoksul kişinin gücünden yararlanıp kazanılan parayı yalnızca iş sahibinin kullanması oluyor. Büyük karamsarlık içinde yazılan romanda çoğunlukla dış görünüşleri ile kaba çirkin olmasına karşılık içleri iyilik, acıma, doğruluk ve insanlık dolu kişilerle karşılaşıyoruz. Roman süresince, yaşantılarıyla yeryüzüne sanki yalnızca sürünmek eziyet çekmek için gelmişler gibi görünüyorlar. Sürekli eziyet çekmeleri onlardaki Tanrı inancının da yok olmasına yol açar. Aç bir insanın Tanrı'yı ekmekle eleştirmesi ise ilgi çekiyor. "Halbuki nazarında Allah yumuşacık göbekli bir ekmekti. Ekmek bütün insanlıkça Allah'ın en mükemmel izahıydı. Ekmek tutulur, yenilir, ısırılır, yenilir bir Allah'tı." İnsanlar hemen hemen bütün başlarına gelenlerden Tanrı'yı sorumlu tutuyorlar."(Olcay Önertoy, *a.g.e.*, s.79-80)

engeller. Günün birinde mahalledeki bir araziyi zengin olan Zülfikar Bey alarak buraya bir apartman yapar. Zülfikar Bey'in Hülya adında, zayıf hastalıklı kızı Mustafa'ya sevdalanır ve onu işe aldırır. Mustafa'nın işe alındığını ve Hülya'nın ona sevdalandığını öğrenen Aynur intihara girişir:

"*Aynur tentürdiyotla intihara kalkıştı, bırakmadılar."* (s.114)[323]

Aynur, saf kendi halinde bir kız olarak Mustafa'nın tüm olumsuzluklarına rağmen onu seven biridir. Zengin bir aile kızının sevgilisini elinden alacağını düşünen Aynur intihara girişir. Hülya'nın sahip olduğu maddi varlıkla Mustafa'yı kolaylıkla elde edebileceğine olan inancı Aynur'u intihar girişimine sürükler. Mustafa, yoksul, işsiz biri olduğu için Hülya'nın yapacağı tüm teklifleri kabul edebilecek özelliktedir. Bu nedenlerden dolayı Aynur sevgilisinin elinden alınacağı korkusuyla intihara girişir; çünkü sevgiliden ayrılmak veya ayrılma ihtimali gençleri intihar girişimine sürükleyen önemli nedenlerdendir.[324] Aynur'un basit bir hayatı vardır. Bu basit hayatını anlamlandıran tek unsur Mustafa'ya duyduğu aşktır. Sahip olduğu hayallerin merkezinde Mustafa vardır. Mustafa'nın olmadığı bir hayatın onun için bir anlamı yoktur.

Mehmet Rauf'un *Son Yıldız* (1927) romanında Perran, kocası Avukat Şükrü Nuri Bey'le mutsuz bir evlilik yapınca, kocasının da teşvikiyle gazeteci Fahri Cemal'le birlikte yaşar. Aralarındaki yaş farkına rağmen mutlu ve düzeyli bir ilişkileri vardır. Zengin bir gazeteci olan Fahri Cemal, bütün sermayesini Perran'ın ayakları altına sermiştir. Onun için satın aldığı lüks bir dairede zaman zaman buluşurlar. Katıldıkları bir baloda Perran sekiz yıl önceki sevgilisi Fevâid İlhami Bey'le karşılaşır. Perran'ı hiç unutmayan ve o zamandan beri arayan İlhami, önce onu Fahri Cemal Bey'le evli zanneder. Buna rağmen birlikte olmayı teklif eder. Perran, bu teklifi başlangıçta reddetmekle birlikte, bir süre sonra onunla buluşmaya başlar. Daha sonra yaptığı araştırmada Perran'ın Avukat Şükrü Nuri Bey'le evli olmasına rağmen, Fahri Cemal Bey'le yaşadığını gören ve bunu kabul edemeyen Fevâid İlhami Bey, Perran'ın ahlaksızlığını yüzüne vurup onu yanından kovar. Perran'ın Fevâid İlhami Bey'le buluştuğunu tespit eden Fahri Cemal Bey de onunla ve kocasıyla tüm ilişkisini keser. Kocasının kendisini zorla Adana'ya götürmek istediği Perran, sevdiği erkekler tarafından terk

[323] Orhan Kemal, *Devlet Kuşu*, Düşün Yayınevi, İstanbul, 1958, (Alıntılar bu baskıdandır.)
[324]Bkz. Ivy M Blackburn., *a.g.e.*, s. 20-22

edildiğini görünce yaşamını anlamsız bularak bunalıma girer. Fahri Cemal Bey'in evinden kovulduğu akşam Taksim civarında kendisini tramvayın altına atarak intihara girişir. Kondöktörün zamanında onu fark ederek durmasıyla hafif yaralı olarak kurtulur:

> *"Evet, ölmekten başka çare yok... diye inledi. Hem ölmek şimdi bir vazife, bir berât olmayacak mıydı? Fevâid olsun Fahri Cemâl olsun onu ancak bu şartla biraz Merhametle düşünmeye layık olmayacak mıydı?...Birdenbire Taksim'den bir tramvayın süratle Pangaltı'ya doğru hareket ettiğini gördü... Tramvay yıldırım gibi geliyor, bu yağmurlu gecede katil bir heyûla gibi koşuyordu.*
>
> *Fakat Perran ancak son yeislerin vereceği bir azim ile adeta uçarcasına, on adım ileride, şimdi kendini ezecek arabanın altına atıldı, ve: " Ya Rabbim, beni sen affet... " diye inleyerek çamurlara serildi yattı."* (s. 544-545)[325]

Bu romanda Perran, aradığı sevgiyi bulamayan doyumsuz bir kadındır. Yıllar önce sevgilisi Fevâid'in izini kaybettikten sonra tesadüfen evlendiği kocasıyla mutlu olamaz. Kocasının ilgisizliği ve paraya düşkünlüğü, onu duygusal anlamda yoğun bir insan olan Fahri Cemal Bey'in kucağına iter. Fahri Cemal Bey, ona tüm ruhuyla bağlı olduğu halde Fevâid, onun bu hayatına karabasan gibi çöker. Üç erkek arasında sıkışan ve iletişimsizlik sonucu biraz da kendi hatalarının kurbanı olarak üç erkek tarafından da terk edilen Perran, yalnızlığın verdiği bunalımla intihara girişir. Onu intihar girişimine sürükleyen sebeplerden biri de sevdiği erkekler tarafından terk edildikten sonra kocasıyla Adana'ya yerleşme alternatifini getireceği ruhsal sıkıntıdır. İstanbul'da çok hareketli ve özgür bir hayatı terk edip Adana'da daha durağan ve monoton bir hayata katlanamayacağını bilen Perran, bu çaresizliğini intihar ederek çözmeye çalışır.

Peyami Safa'nın *Mahşer* (1922)[326] romanında Çanakkale Savaşı'nda yaralandıktan sonra İstanbul'a dönen Nihad, İstanbul'un kirlenmiş ortamında karısı Muazzez'le temiz bir

---

[325] Mehmet Rauf, *Son Yıldız,* Semih Lütfü- Suhûlet Kütüphanesi*,* Gündoğdu Matbaası, İstanbul, 1927 (Alıntılar bu baskıdandır.)

[326] *Mahşer* 1924 yılında yazılmıştır. konusu savaş yıllarındaki yolsuzluk ve rüşvet olaylarına dayanır. Ancak daha önce de söylediğimiz gibi konuyu psikolojik unsurlarla işleyerek anlatır. Benzeri diğer romanlardan farklı olarak çatışma unsuru oluşturan kültürler ve çevrelere dengeli bir şekilde yer verir. Esasen bu özellik Peyami Safa'nın bütün romanlarında vardır.... İstanbul,'daki yokluk ve sefalet, savaştan dönmüş sakat ve yaralı insanların açlığı, Muazzez tarafından terk edilmiş olmak Nihat'ta intihara kadar giden bir bunalım doğurur. Böyle bir ortamda İhsan Vapuru'yla İstanbul,'a dönüşü sırasındaki ümitleri ile şimdiki yıkılmışlığını karşılaştırarak şu yorumu yapar:

"Uzaktan bir yangın yeri gibi görülen İstanbul,'a girmek için ne iştiyâk. Vapurdan iskeleyekendini nasıl atmıştı!..."

Yazar harp yıllarındaki İstanbul,'u bir mahşer yerine benzetmektedir."(Alemdar Yalçın*, Siyasal ve Sosyal Değişmeler Açısından Cumhuriyet Dönemi Türk Romanı,* s. 101)

hayat yaşayamadığını ve en son karısı tarafından da terk edildiğini görünce intihara girişir.

Nihad, 26 yaşında, Çanakkale'de vatan için kahramanca savaşırken yaralanan bu yüzden teskeresi verilen bir askerdir. Daha 11 yaşındayken yetim kalan Nihad'ın İstanbul'da teyzesinden başka kimsesi yoktur. Cepheden döndüğünde teyzesini ölmüş bulur. İş ararken savaş vurguncuları Seniha Hanım ve kocası Mahir Bey'le tanışır. Seniha Hanım, ona ağzını sıkı tutması şartıyla yüklü maaş alacağı işler teklif eder. Kocasıyla beraber, mebusların ve valilerin de desteğini alan Seniha Hanım, zaman zaman kocasının da rızasını alarak ve kendi güzelliğini kullanarak vurgunlar yapar. Nihad, bu evde yaşayan Muazzez'e âşık olur. Muazzez, bu erdemsiz insanlar arasında temiz kalabilmiş yetim bir kızdır. Bu kirli çarka uyum sağlayamayacağını gören Nihad, Muazzez'i de alarak bu evden kaçar. Kısa süre için Muazzez'in mücevherlerini ve eşyalarını satarak geçinirler. Bir süre sonra sefalet başlar. Nihad, tüm çabalarına rağmen iş bulamaz. İstanbul, özellikle Beyoğlu Almanların ve savaş vurguncularının işgali altındadır. Vatansever Türklere bu şehirde ekmek yoktur. Nihad, bu aşamada zaman zaman geçmişini sorgular. Arkadaşlarıyla bir araya gelerek bir cemiyet kurar; fakat kısa süre sonra tutuklanır.[327] Muazzez'i hasta yatağında bırakıp hücreye giden Nihad, çok sıkıntı çeker. Serbest bırakılıp eve döndüğünde Seniha Hanım'ı Muazzez'in başında bulur. Seniha Hanım, onları yeniden evine davet edince Nihad bu kadından uzak durmayı yeğler. Karısı Muazzez'e de bunu tavsiye eder; ancak Muazzez onu dinlemez ve ertesi gün soluğu Seniha Hanım'ın yanında alır. Eve döndüğünde Nihad'ın ona tavır takınması, Muazzez'i yeniden Seniha Hanım'a yöneltir. Nihad, uğruna savaştığı toplumun kendisine hangi cezaları uygun gördüğünü düşündükçe kahrolur. Karısının bile kendisini namuslu kaldığı için terk ettiğini görünce mutsuz olur. Evinden ayrılıp vatansever yoksul insanların yaşadığı bir mahallede yaşamaya çalışsa da zaman zaman yaşadığı bunalımlar onu intihar düşüncesine iter. Kendisini mutsuz ve terk edilmiş olarak gören Nihad, değişik intihar yöntemleri aklından geçirir. Sonunda bunlardan birini dener; Muazzez'e yazılmış iki mektup bıraktıktan sonra kemerine bağladığı bir taşla denize atlayarak intihara girişir:

> *"(...) Ayağa kalktı, denizin tâ kenarına geldi. Derinliklere gitmek için suda biraz yürümek lazım... Bir adım attı. Su ayaklarına değiyordu. Fakat bir daha hiç*

[327] "(...) savaşın yol açtığı geçim güçlüğü insanlara hem kanuna hem de ahlaka aykırı davranışlar yaptırabilmekte, üstelik vicdan azabı gibi insanî bir duyguyu bile ortadan kaldırabilmektedir." (Alev Sınar Çılgın, *Türk Roman ve Hikâyesinde İkinci Dünya Savaşı,* Dergâh Yayınları, İstanbul, 2003, s.32)

kımıldayamadı. Cesaretinin bütün bütün kaçmasından korkuyordu...

Başını geriye çevirdi ve taşlığa baktı. Sonra gözlerini sımsıkı yumarak, suların içinde, hızlı koştu ve birden bire, denizin uçurumunda bir minare boyu kadar dibe çöktüğünü hissetti... Birden bire ayakları bir yere çarptı ve vücudu suyun üstünde yükselmeye başladı. Anladı ki, ayağından taş fırlamıştır. Fakat her taraftan kuvvet çekiliyordu. Bur saniye daha nefes almasa boğulacak. Tıkanarak, ölecek, su yutmak istemiyor..." (s. 366–367)[328]

Nihad'ı intihar girişimine sürükleyen nedenlere baktığımızda, Nihat çocukken yetim kalmış ve tüm sevgisini vatanına yöneltmiş biridir. Katıldığı Çanakkale Savaşı'nda vatanını kahramanca müdafaa etmiş; ancak yaralandığı için cepheden ayrılmak zorunda kalmıştır. Büyük bir özlemle İstanbul'a gelen Nihad, hiç tahmin etmediği bir hayatla karşılaşır. Bu hayat, namuslu insanlara savaş şartlarından daha zor şartlar sunmaktadır. Bu zor şartları alçaklık, hırsızlık, namussuzluk yapanlara zengin ve lüks hayat; onurlu yaşamak isteyenlere sefalet kelimeleriyle ifade etmek mümkündür. Nitekim, Nihad'ın tüm arkadaşları onun gibi yoksuldur. Kızları ahlakî yozlaşma, erkekleri savaş vurgunculuğu beklemektedir. Nihad, tüm bunları reddederek, sevdiği kızla evlenip, yaşam mücadelesi verir. Arkadaşlarıyla birleşip vatan hainlerine karşı mücadele vermek isterken kendi vatanının polisleri tarafından tutuklanır. Serbest kaldıktan sonra hayattaki tek desteği olan eşi de onu terk etmiş savaş vurguncusu Seniha Hanım'a sığınmıştır. Tüm bunları gören Nihad, intihara karar verir. Romanda Nihad'ın intihar girişiminin temelinde toplumu protesto etme yatar. Daha İstanbul'a ilk geldiğinde bile İstanbul'u çok değişmiş bulan Nihad'ın psikolojisinde bu şehre karşı bir yabancılaşma olduğu açıktır. İstanbul, Selahattin Enis'in *Zaniyeler,* Peyami Safa'nın *Sözde Kızlar*, Yakup Kadri'nin *Sodom ve Gomore* adlı romanlarında gördüğümüz işgal kuvvetlerinin hüküm sürdüğü İstanbul'dur. Anadolu'da, Çanakkale'de insanların vatan için kan akıttığı; ama Beyoğlu'da, Şişli'de ve Nişantaşı'da savaş vurgunuyla elde edilen ihalelerle her türlü zevkin, israfın yaşandığı İstanbul'dur. Bu İstanbul'da uğruna savaştığı insanların kendisine iş vermediğini görünce Nihad zaten ruhî bakımdan bir değişim yaşar. Romanda geçen, "Biz bunlar için mi savaştık..."cümlesi bu isyanın belirgin bir göstergesidir.[329] Seniha Hanım'ın konağına yerleştikten sonra bu ortama zorunlu olarak dahil olan Nihad rahat değildir. Evde temiz kalabilmiş tek insan olan Muazzez'le aşk yaşadıktan sonra bile aşkında özgür olamayan

[328] Peyami Safa , *Mahşer,* Orhaniye Matbaası, İstanbul, 1340 / 1924 (Alıntılar bu baskıdandır.)

[329] Yakup Kadri Karaosmanoğlu, *Yaban*, Muallim Ahmet Halit Kütüphanesi Yayınları, İstanbul, 1932, s. 83

Nihad, kurtuluşu Muazzez'i kaçırmakta bulur. Muazzez, hayal ettiği evliliğe kavuşamaz. Nihad, iş bulamamıştır ve aile Muazzez'in ziynet eşyalarıyla geçinmektedir. Bir süre sonra siyasî bir teşkilat içinde yer alan Nihad tutuklu kaldığı süre içinde de çok çile çeker. Karısını hasta yatağında bırakıp, tutuklanmıştır. Geri döndüğünde karısının başında Seniha Hanım vardır. Eski zengin hayatını özleyen Muazzez, gençliğinin ve kişiliğinin tam oturmamış olmasının da etkisiyle Beyoğlu'na geri döner. Kendisini terk edilmiş gören Nihad, vatanın acılarını hisseden bir mahalleye taşınır. O, kirli bir evden kurtardığını düşündüğü Muazzez'in de kendisini terk ettiğini görünce tamamen yıkılır.[330] İntihar teşebbüsünde başarısız olan Nihad yaşama sevincinin de etkisiyle, bir bankada iş bularak, karısına ve Seniha Hanım'ın kirli çarkına dönüş yapar.

Aynı romanda, Nihad'ın cemiyet kurduktan sonra yakalanıp konduğu hücrede arkadaşı olan doktor, göğsünde bulunan üç çukuru Nihad'a göstererek, bu çukurlardan birinin intihar etmek isterken oluştuğunu söyler:

> *"(...) Bu kurşunların bir tanesini intihar için kendim sıkmıştım..."* (s. 301)

Yine bu romanda, Nihad'ın arkadaşlarından 24 yaşındaki şair Haldun da intihar girişiminde bulunur; ama arkadaşları tarafından kurtarılır:

> *"Hamdi'nin babasını daireden çıkarmışlar. Çocuk da zehir içmeye kalkmış. Facialar tevâli ediyor. Neyse... yetiştik de kurtuldu."* (s.350)

Peyami Safa'nın *Bir Tereddüdün Romanı* (1933) isimli romanında anlatıcı / yazarın hayranlarından Vildan, intihar girişiminde bulunur.

Vildan, aslen Suriyeli olduğunu söyleyen, İtalya'nın Roma şehrinden İstanbul'a gelmiş bir kızdır. Henüz 18 yaşındayken evdeki bütün mücevherleri çalarak İstanbul'dan Paris'e kaçar. Yazarın hayranlarından olan Vildan, yazarın Mualla'ya evlilik teklif etmesini haber aldıktan sonra bir gece yarısı yazarın kapısını çalarak onu evine davet eder. Yazar, bir zamanlar kendisine sürekli mektuplar yazan bu kadından roman boyunca kaçar. İtalya'da Franco isminde bir sevgilisi olmasına rağmen Vildan, sevgisiz ve boşlukta gezen bir karakterdir. Evinde yazar / anlatıcı için özel bir oda hazırlayan Vildan roman boyunca yazarı

---

[330] "Muazzez'den ayrılan ve sosyal dâvâsından uzaklaşan Nihad, artık yalnız ve tam bir çöküş içindedir. Bu psikoloji içinde o, kendi kendisiyle çatışır ve sonuçta intihara karar verir. İntihar esnasında tekrar canlanan yaşama isteğiyle Nihad, bu eyleminden vazgeçer ve sonunda Muazzez ile yeniden bir araya gelir."(Mehmet Tekin, *Romancı Yönüyle Peyami Safa,* Ötüken Neşriyat A.Ş, İstanbul, 1999, s. 107)

bu odayı görmeye davet eder. Yazar, eve gitmekten kendisini alamaz. Evde bulundukları sırada içki içip, uyuşturucu alırlar. Bu arada kız geçmişine dair itiraflarda bulunarak akrabasından üç kişinin intihar ettiğini söyler:

> *"Sen biliyor musun ki benim akrabamdan üç kişi intihar etti? Amcam Dovil'de, küçük oğlu burada ve halamın kızı da burada intihar ettiler. Hepsi de revolverle…"* (s. 121-123) [331]

Kişilik bozukluğu olan Vildan intihar kıyısında gezinen bir tiptir. Defalarca intihara teşebbüs etmiştir. Amcası, amcasının oğlu ve halası intihar etmiştir. Kendisini yalnız, sevgisiz ve işe yaramaz hisseden Vildan intihar ederek sıkıntılarından kurtulmayı denemiştir. Vildan ve yazar romanda zaman zaman intihar üzerine konuşurlar. Vildan, yazara intihara teşebbüs edip etmediğini sorar. Yazar, "evet" cevabını verince o, kendisinin de bir hafta önce intihara teşebbüs ettiğini; ancak tetiği çekemediğini itiraf eder:

> *"Ben teşebbüs ettim. Bir hafta evvel... belki de kendimden hakikaten nefret ettiğim için. Varlığına bir mana vermediğim zamanlar çıldırıyorum. Kendimi bazen taşıyamayacak kadar manasız buluyorum... Bana bağlanabileceğim bir şey lazım.*
>
> *-Yapamadım, dedi, çekemedim tetiği. Yapamıyorum, elimden gelmiyor, korkağım, müthiş korkak. Halbuki ne kat'î bir karar vermiştim. Beni hiçbir şey hayata bağlamıyordu, hala da bağlamıyor..."* (s. 156)

Bir Tereddüdün Romanı I. Dünya Savaşı sonrası İstanbul başta olmak üzere Türk insanının yaşadığı ruhsal bunalımı ele alan bir romandır. Romanda Vildan karakteri, Yakup Kadri'nin *Kiralık Konak* romanındaki Seniha'yı, *Sodom ve Gomore* romanındaki Leyla'yı; Peyami Safa'nın *Yalnızız* romanındaki Meral'i hatırlatsa da Vildan tüm bu kişiliklerden farklı bir görünüme sahiptir. Onu intihar girişimine sürükleyen asıl sebep eserlerinden tanıdığı yazara hayranlığı ve körü körüne bağlılığıdır. Vildan, eserlerini okuyarak özdeşleştiği yazarı kendisine aitmiş gibi kabul eder. Bu anlamda bağımlı kişilik bozukluğuna sahiptir. Zaman zaman intiharı düşünür. İntihar sebebini arkadaşına itiraf ettiği şu cümleler çok güzel anlatmaktadır:

> *"Ben teşebbüs ettim. Bir hafta evvel... belki de kendimden hakikaten nefret ettiğim için. Varlığına bir mana vermediğim zamanlar çıldırıyorum. Kendimi bazen taşıyamayacak kadar manasız buluyorum... Bana bağlanabileceğim bir şey lazım."* (s. 224)

---

[331] Peyami Safa, *Bir Tereddüdün Romanı,* Ötüken Yayınları, İstanbul, 1968, (Alıntılar bu baskıdandır.)

Vildan tamamen boşluktadır. Kendi mantığı içinde bir kurgu oluşturur ve yazarı bu kurgunun başına yerleştirir. Yazarın aslında bundan haberi yoktur. Onun yazara olan aşkı platoniktir. Bu karşılıksız aşk yazarın başka bir kızla evlenmek üzere olduğunu öğrenmesinden sonra daha da çetrefilleşir. Kıskançlık duygularıyla birlikte çaresizliği artar. Kendini işe yaramaz, sevgisiz gören Vildan intihara girişir. Psikolojide "Öz – aşağılama" olarak tanımlanan bu durum intihar girişimini tetikleyen bir unsurdur.[332] Vildan'ı intihara sürükleyen nedenlerden biri de düzensiz bir aileye sahip olmasıdır. Aile içi etkileşimi olan biri değildir. Aile bireylerinden bazıları (Amcası, amcasının oğlu ve halası) intihar etmiştir. Uzmanlara göre aile bireylerinden biri intihar eden ergenlerin intihar etme riski çok yüksektir.[333] Tüm bu nedenler Vildan'ı intihar girişimine sürükler.

Orhan Hançerlioğlu'nun, *Yedinci Gün* (1957) adlı romanında, bakanlıkta genel müdür olarak çalışan Ömer, müsteşarla tartıştığı bir gün müsteşarı döverek ilk uçakla İstanbul'a kaçar. İşlediği suçun büyüklüğünü fark eden Ömer, intihara teşebbüs eder, daha sonra bundan vazgeçer. Yıllar önce lisedeyken sevgilisi Gönül'le mutlu bir birlikteliği olan Ömer, askerdeyken tanıştığı albayının kızı Rezzan'la evlenerek mesleğinde kısa sürede yükselir ve müsteşarlıkta genel müdür olur. İki çocuğu vardır. Bir süre sonra özgürlüğünün kısıtlı olduğu bu yerden, monoton hayatının da etkisiyle sıkılır. Aralarında herhangi bir iletişimin olmadığı

---

[332] "Öz-aşağılamanın dışsallaştırılması, ya başkalarını küçümseme biçimini ya da başkalarının kendisine tepeden baktıkları duygusu biçimini alır. Genellikle bu her iki biçimde vardır; daha belirgin ya da en azından daha bilinçli olanı, nevrotik kişilik yapısının tümel durumuna bağlıdır. Bir insan ne kadar saldırgansa, kendini de o kadar haklı ve üstün hissedecek, başkalarını küçümsemeye o kadar hazır olacak ve başkalarının kendisine tepeden bakabileceklerini düşünme eğilimi de o kadar küçük olacaktır. Tersine, birey ne kadar uysalsa, ideal imajını gerçekleştirmeyi başaramayışından ötürü yaptığı özsuçlamaları, başkalarının kendisinden hoşlanmadıklarına inanmasına neden olmaya o kadar yatkın olacaktır. Bu sonuncusunun etkisi özellikle zararlıdır. Bu, bir insanı utangaç, resmi, insanlardan uzak yapar. Bu, bireyde kendisine gösterilen sevecenlikten ya da benimsemeden ötürü aşırı bir minnet duygusu –gerçekten de sefilce bir minnet duygusu- yaratır. Aynı zamanda içten bir dostluğu görünen değeriyle kabul edemez ama bulanık bir biçimde, bunu bir tür hak edilmemiş bir sadaka gibi görür. Kibirli insanlar karşısında savunmasız kalır, çünkü bir parçası onları onaylar ve kendisine aşağılayıcı bir tavırla davranmalarının yerinde olduğuna inanır. Bu tür tepkiler doğal olarak, bastırılıp biriktiği zaman patlama gücüne ulaşabilen bir içerleme yaratır."(Karen Horney *, Ruhsal Çatışmalarımız,* s. 94-95)

[333] "Ebeveynlerinden birisinde uzun süreli bir psikiyatrik hastalık, özellikle depresyon öyküsünün olması, intihar davranışına yüksek oranda eşlik etmektedir. Yine ailede intihar davranışı veya fikrinin olmasıyla ergen veya genç erişkinlerdeki intihar davranışı arasında güçlü bir ilişki bulunmuştur. Çocuk ve ergen intiharlarındaki psikososyal risk etkenlerinin araştırıldığı karşılaştırmalı bir çalışmada, intihar kurbanlarında anne-baba ile iletişimin, özellikle de baba ile iletişimin yetersiz olması, ailede intihar davranışı öyküsü olması anlamlı derecede yüksek bulunmuştur." (Ertemir Vatanartıran , *Genç İntihar Girişimlerinde Rol Oynayan Psikososyal Etkenler*, Bakırköy Ruh ve Sinir Hastalıkları Araştırma Hastanesi, İstanbul, 2001,(Yayınlanmamış Uzmanlık Tezi), s. 14)

karısıyla mutsuz bir evliliği olan Ömer, müsteşarla tartıştığı bir gün müsteşarı dövdükten sonra İstanbul'a kaçar. Burada boşluğa düşen, kendini yalnız ve çıkmazda gören Ömer, kaldığı otelde tabancasıyla intihara teşebbüs eder; ama daha sonra bu teşebbüsten vazgeçer:

> *"Yerinden fırladı. Kapının kilidini bir daha çevirdi. Tahta kanadın bütün zorlamalara dayanabileceğine aklı kesince yatağa döndü, oturdu.*
>
> *Cebinden çıkardığı tabancasını eline aldı. Parmağını tetiğe geçirdi. Namluyu şakağına dayadı..."* (s.15) [334]

İntihar etmekten vazgeçen Ömer, romanın birkaç yerinde daha intihar etmeyi düşünür. Garip bir tesadüfle para çekmek için gittiği bankada eski sevgilisi Gönül'le yirmi yıl sonra karşılaşan Ömer, hayata yeniden döner. Bir daktilo alarak, baba mesleği olan arzuhalciliğe dönen Ömer, bu arada Gönül'le ilişkisini sürdürür. Orhan Hançerlioğlu, *Yedinci Gün*'de sıradan insanın basit gündelik yaşama mahkûm olarak yaşamasını eleştirir. Yazar bu eserinde yüksek makamlarda olan insanların da mutsuz olabileceğini ele alır. Romanın ana karakteri Ömer, Camus'ün modern insanının bunalımına örnek teşkil eder.[335] Orhan Hançerlioğlu'nun romanında ana karakter Ömer'in bir Albayın kızıyla evlendikten sonra hayatı değişir. Roman bu anlamda da güzel bir örnektir. Yazar, insanların ilişkilerini kullanarak hızlı bir şekilde yükselebilecekleri gerçeğini de eleştirir.[336] Müsteşarla kavgasından sonra kişiliği tamamen değişmiş olan Ömer, Albert Camus'ün "uyumsuz insan"ını hatırlatır. Uyumsuz insan, intiharı irdeleyen kişidir.[337] Ömer de bu aşamada bunalıma girer ve intiharı düşünür. Zaman zaman

---

[334] Orhan Hançerlioğlu, *Yedinci Gün*, Varlık Yayınları, İstanbul, 1957 (Alıntılar bu baskıdandır.)

[335] "...Ömer'in Ankara'yı, Klasik ve tek düze bürokrat yaşayışını terk ederek İstanbul'a gidişi ile Albert Camus'ün *Sisifos Söylencesi* adıyla dilimize çevrilen kitabındaki modern insanın bir gününü anlatan bölümünde verdiği mesajlar birbiriyle örtüşmektedir. Yazar da tıpkı Jean Paul Sartre ve Albert Camus gibi çağımızın günlük yaşayış düzeninin, insanı kendi özüne yabancılaştırdığına inanmaktadır. *Tevrat*'ın Tekvin bölümünden aldığı mesajlar ise her şeyin yaratıldığı gibi olması, doğaya uygun olması temasını işlemektedir. Nitekim roman da aynı sözlerle sona ermektedir." (Alemdar Yalçın , *a.g.e.*, s. 291-292)

[336] "Memurluktan başlayıp, genel müdürlüğe kadar yükselen roman kahramanın bir anda tüm emeklerini, ailesini, emekliliğini bir yana iterek müsteşarını yumruklayışı ile başlayan Yedinci Gün romanında yıllarca devlet memurluğu yapmış bir insanın özgürce yaşayışını izleriz. Roman kahramanı sonunda bir arzuhalci dükkanı açarak yaşayışına yeni bir çeki düzen veren bir kişi olarak kalır." (Olcay Önertoy, *a.g.e.*, s. 146)

[337] " Her şeyi bir yana atıp dosdoğru gerçek soruna yönelmek gerek. Hayat yaşamaya değmediği için insan kendisini öldürür, işte bir gerçek şüphesiz, ama kısa bir gerçek, çünkü fazlasıyla açık. Ama yaşamaya yöneltilen bu hakaret, bu yalanlama, hiç anlamı olmamasından mı geliyor? Uyumsuz olması, umut ya da intihar yoluyla kendisinden sıyrılmayı mı gerektiriyor, geri kalan her şeyi bir yana atmalı ve bu konuyu gün ışığına çıkarmalı işte, bunu izlemeli, bunu açıklamalı. Uyumsuz ölmeyi mi buyurur? Bütün sorunlardan önce bu sorunu ele almak, bunu yaparken de bütün düşünce yöntemlerini ereksiz us oyunlarının dışında kalmak gerek. "Nesnel" düşüncenin ne yapıp yapıp her soruna karıştırdığı tinbilimin, ince ayrımların çelişkilerin bu araştırmada, bu tutkuda yeri yok." (Albert Camus, *Uyumsuz Yaşama*, s. 13)

intihar girişiminde bulunur. Hayatında mutlu bir yaşantının imkânsızlığını düşünen Ömer için hayatın bir anlamı kalmamıştır. Müsteşara saldırdığı için suçluluk psikolojisine giren[338] Ömer tutuklanma korkusuyla intihar girişir.[339] Bankada karşılaştığı eski sevgilisi Gönül onu intihar düşüncesinden kurtararak basit; ama huzurlu bir hayata kavuşturur.

Aka Gündüz'ün *Üç Kızın Hikâyesi* (1933) adlı romanında intihar girişiminde bulunan kahraman Betigül'dür. Son derece saf ve ahlaklı bir kız olan Filik'e iftira ederek onun barlara düşmesine, Muzaffer'in ölümüne ve Ercan'ın tutuklanmasına sebep olan ve yaptıklarına pişman olan Betigül, tentürdiyot içerek intihara girişir:

> *"(...) Kâğıdı masanın üzerine bıraktı ve bardağı bir hamlede içti. Ağzının içi birdenbire kavladı, uyuştu ve midesindeki ateş ıstırabı gırtlağından beynine doğru çıkmağa başlarken yere yuvarlandı. Müthiş bir gaşiyanla inlemeğe başlamıştı ki, hizmetçi cevap almağa geldi. Bu hali görünce dehşetli bir yaygara bastı:*
>
> *- Yetişin! Küçük Hanım ölüyor! Amaan! Yetişin! Beyefendi!"*(s.131)

Bu romanda Betigül'e intiharı düşündüren en önemli sebep ufak bir kıskançlık sonucu arkadaşı Filik'in kötü yola düşmesine, sevgilisi Muzaffer'in öldürülmesine, Ercan'ın tutuklanmasına neden olmasından duyduğu pişmanlıktır. Uzmanlara göre, ergenlerde sık sık rastlanan kıskançlık duygusu yoğun bir hal alınca olumsuz sonuçlar doğurabilmektedir. Betigül, kişiliği oluşmamış biridir. Ailesinin onunla ilgilenmemesi, ailedeki herkesin birbirine

---

[338] "Genelde suç kavramı toplumsal tavırla ilgili olarak değişiklik göstermekle birlikte daha özelde suç davranışı, multifaktöryel kaynaklı karmaşık bir fenomendir. Suç davranışı nedeniyle tutuklananlarda psikiyatrik bozukluk oranının yüksek olduğu belirtilmektedir. Hastaların, akıl sağlığı kurumlarında zamanında ve yeteri kadar tedavi edilmemeleri ve izlenmemeleri giderek artan kurumsallaştırmama (deinstitüsyonalizasyon) eğilimi nedeniyle hastaneye yatırma kriterlerinde aşırı kısıtlamalar, akıl sağlığına ayrılan ekonomik kaynakların yetersizliği, temel psikiyatrik soruna eşlik eden madde kullanım ve kişilik bozukluğu nedeniyle tedaviye uyum ve işbirliği sorunu olan hasta gruplarının kriminal davranışa yönelmeleri, Amerikan kaynaklarında üzerinde durulan ana temalardır."(Ömer Saatçioğlu, Solmaz Türkcan, Mehmet Işıklı, Niyazi Uygur, "Tutuklularda Depresyon", *Düşünen Adam,*c. 9, S. 1 1996, s. 26)

[339] "Tanımlanan stresör unsurlar arasında, elbette yasal sorunlar yani tutuklanma ile başlayan cezaevi yaşanısı, soruşturmadan geçme ve yargılanma da almaktadır. Tutukevine konmak, yüksek düzeyde stresör oluşturmaktadır. Sosyal koşullarda ani değişiklik yanında gelecek hakkında belirsizlik hissi de eşlik etmektedir. Bu durum göz önünde tutularak yapılan çalışmalarda, tutuklularda sıklıkla anksiyete ve depresif semptomlarla seyreden çeşitli reaktif durumların ortaya çıktığı ancak çoğunluğunun kısa süreli olduğu ve nadiren tam gelişmiş depresif hastalık boyutları kazandığı rapor edilmiştir… Stresli yaşam olayları, bireyin temel yaşam biçiminde değişikliklere yol açarak biyopsikososyal dengeyi bozan durumlar olarak tanımlanırsa, cezaevine konmak birçok yönüyle kimilerinde katastrofik şiddette stresör rol oynaması beklenir. Cezaevine konma sonucu aile ve arkadaşlardan ayrılma, iş kaybı, cezaevi yaşamının güçlükleri, gelecek hakkında belirsizlik, bu dönemde çoğunlukla adli prosedürün sürmekte oluşu, bireyin bilişsel yaklaşımı ve durumla başa çıkmaya yönelik bireysel kapasitesi ile ilgili olarak değişik sonuçlara yol açar. Stresli yaşam olayları, artmış psikolojik bozukluklar ve psikopatolojik davranışa eğilimle bağlantılıdır. Böyle bir sosyopsikolojik yüklenmenin en önemli ve en sık yanıtının depresif belirtiler olması beklenir." (Ömer Saatçioğlu, v.d., a.g.m., s. 25)

karşı yalancı ve ikiyüzlü davranması, onun arkadaşı Filik'e iftira atarak hayatını karartmasına sebep olmasında etkilidir. Aileden alışkın olduğu bu tür davranışların yol açacağı olumsuz sonuçların boyutunu tahmin edemeyen Betigül için başlangıçta bu iftira normal bir harekettir. Attığı iftiranın yol açtığı olumsuzlukları gören Betigül, intihar ederek kendi kendisini cezalandırmayı düşünür. İntihar girişimi dünyada olduğu gibi Türkiye'de de kadınlarda erkeklerde olduğundan daha fazla görülmektedir. Depresyon, yalnızlık, hastalık, evlilik sorunları, ekonomik sorunlar ... intihar girişimini arttıran sebeplerin başında gelmektedir. İntihar girişiminde bulunan ergenlerin çoğunun düzenli bir aile hayatı yoktur, aile bireyleri arasındaki iletişimsizlik ve bu bireylerin sosyal soyutlanmaya maruz kalmaları da onları intihara iten diğer bir sebeptir. [340] Betigül, yukarıdaki özelliklerin çoğunu taşır. Betigül, intihara girişenlerin bir kısmında görülen dürüst olmayan davranışlar sergilemek, çevre ve arkadaşlarıyla sorunlu ilişkiler yaşamak, saldırgan davranışlarda bulunmak[341] gibi kişilik özelliklerine de sahiptir. Aile ilişkilerinin berrak olmadığı, iletişimde yalan ve sahtekârlığın söz konusu olduğu bir aileye sahip olan Betigül, bu koşulların sonucu gerçekleştirdiği eylemle arkadaşına iftira atarak onu karalar. Çeşitli olumsuz sonuçlara şahit olunca da kendi cezasını kendi eliyle vermek için intihara girişir. Betigül, doktorun zamanında müdahalesiyle kurtarılır. Doktor, iyileştikten sonra Betigül'e intihar hakkında geniş bilgiler verir. Ona, tentürdiyotla intihar edilmeyeceğini, intihar etmek istiyorsa bir filozof veya şairle evlenmesini tavsiye ederek mizahi bir üslûpla, okuyucuya intiharın gereksiz olduğunu anlatmaya çalışır:

> *"Ey kızım! derim sana... Mutlaka intihar edeceksen ya Darülfünun felsefe, ilahiyat fakültesine gir, ya şairle nişanlan, ya muhalif bir gazetenin başmuharririne karı ol..."* (s.133)

Aka Gündüz'ün *Bir Şoförün Gizli Defteri* romanında Bakırköylü Peride, roman ana karakterlerinden Erol'a, Tercümancı Kâzım'ın intihara giriştiğini söyler:

> *"Tercümancı Kâzım intihara kalkıştı*." (s.76)

Romanda ne Tercümancı Kâzım'ın kimliği, ne intihar sebebi ne de ölüp ölmediği hakkında bir bilgi verilmemiştir.

---

[340] Rita L Atkinson., *Psikolojiye Giriş,* , s. 540
[341] Nihat Kaya, *a.g.e.,* s.97

c. Tehdit Unsuru Olarak İntihar

İncelediğimiz romanların bazılarında karakterler karşıdaki insana kendi isteklerini onaylatmak veya başka amaçlarla intiharı bir tehdit olarak öne sürerler.

Fatma Aliye Hanım'ın, *Muhâdarât* (1891-1892) romanında kardeşi Şefik'in hasta olduğu bir gün Fazıla, Süha Bey'den kardeşini iyileştirmesini ister; aksi halde intihar edeceğini söyleyerek onu tehdit eder:

> *"Süha Bey! Şefik'ten kat'-ı ümid edecek olursan, beni onunla beraber göndermek için bir parçacık eczayı benden sakınma. Kemâl-i hâhişle içerim. Kimseye bir şey söylemem! Yalnız onu bana sen tedarik etmekle, sana ettiğim hakaretlerin intikamını almış ol! Doktor! Eğer kardeşimi memâttan kurtaramayacak olur isen beni kayd-ı hayattan kurtar. O suretle de beni minnet-dâr etmiş olursun. Ben kardeşim için yaşıyorum. Yoksa hayattan bıktım, usandım."* (s.199)

Annesi öldükten sonra babası ve kardeşiyle sakin bir hayat süren Fazıla nişanlanıp, mutlu bir hayata erişmenin hayallerini kurarken, babası Calibe'yle evlenir. Üvey annesi Calibe, Fazıla'yı nişanlısından ayırarak onu mutsuzluğun kucağına iter. Nişanlısından ayrılan Fazıla'ya bu defa Doktor Süha Bey ilgi duyar. Süha Bey, mesleğini kullanarak Fazıla'ya yaklaşmak ister. Fazıla'yı hayata bağlayan tek şey kardeşi Şefik'tir. Şefik'in hastalandığı bir gün Süha Bey'den yardım isteyen Fazıla, kardeşini iyileştirmezse ona intihar edeceğini söyler.

Fazıla, roman boyunca intiharı düşünen, zaman zaman intihar girişiminde bulunan biridir. Aslında babası da annesi öldüğünde intihar etmeyi düşünmüştür:

> *"Valdem vefat edince pederim, birdenbire ye'sle intihar etmek üzereydi.*"(s.373)

Karısı ölünce intiharı düşünen Sai Efendi çocuklarını ihmal edip, ikinci karısının emri altına girdikten sonra tamamen değişir. Kızı Fazıla'nın da kişiliği değişir. İçe kapanık biri olur, hayata küser. Kardeşi Şefik dışında onu hayata bağlayan hiçbir şey yoktur. Hasta kardeşini kurtarması için doktordan yardım ister, aksi halde intihar edeceğini belirtir. Aynı romanda, Sai Efendi'yle evli Calibe'yle yasak aşk yaşayan Süha, Calibe'nin ona korkak olduğunu söylemesi üzerine, davranışının ortaya çıkması durumunda intihar edeceğini söyler:

> *"Her şeyi göze aldırmış olan adam neden fütûr getirir. Mes'ele duyulacak olursa yapacağım iş kafama bir kurşun sıkmaktır."* (s.163)

Romanda aslında olumlu bir karakter olan Süha Bey, genç olmasının verdiği acemilik ve Calibe'nin dişiliğini kullanmasına dayanamayarak tuzağa düşer. Calibe'nin kardeşiyle

birlikte onun akrabası kimliğiyle eve giren Süha aslında onurlu biridir. Evin hanımıyla kurduğu yasak ilişkiyi erkekliğine sığdıramaz. Bunu ekmeğini yediği bir haneye ihanet sayar. Onu korkak olmakla suçlayan Calibe'ye verdiği cevap bunu kanıtlar.

Aynı romanda Mukaddem'e platonik bir aşk besleyen Enise, sırrını Fazıla'ya açar ve sırrının açığa çıkması durumunda intihar edeceğini belirtir:

> *"(...) Ben sana anlatırım. Fakat valdeme ve hiç kimseye söylemeyeceğine beni temin edersen söylerim. Hem sana şunu da haber vereyim ki, senin valdeme haber verdiğini veyahut bir kimseye söylediğini duyacak olduğum anda kendime kıyarım. Sebeb-i mevtim olursun!..."* (s.290)

Fazıla'ya sırrını açan Enise, Mukaddem'in Fazıla'nın eski nişanlısı olduğunu bilmemektedir. Genç kızlığın verdiği acemilikle aşkını gizlemeyi uygun bulur. Aşkının duyulmasını gururuna yediremez. Aşkının duyulması halinde, sırrını açıkladığı tek kişi olan Fazıla'yı intihar etmekle tehdit eder.

Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın *Bir Muadele-i Sevda* romanında Bedia Hanım, Naki Bey'le evlendiği halde eski sevgilisi Fatin'le ilişkisini mektuplarla sürdürür. Bedia Hanım, bir mektubunda Fatin'den cevap almaması durumunda intihar edeceğini yazar:

> *"Bir müddet daha muhabbetimin icbârına galebeye uğraşarak sizi cevapsız bırakacaktım. Fakat son mektubunuzdaki korkunç kararınız beni tedhiş etti. Cevap almazsanız intihar edeceğinizi yazıyorsunuz."* (s.131)

Burada Bedia Hanım'ın, intiharı bir tehdit olarak öne sürdüğünü görürüz. Bu tür intiharlarda birey, intiharı bir tehdit olarak kullanıp istediklerini elde etmeye çalışır.

Ahmet Midhat Efendi'nin *Jön Türk* (1910) romanında ilgi duyduğu Nurullah'a oyun oynayarak, ondan hamile kalan Ceylan, Nurullah'ın Ahdiye ile evlendiği gün, onun evine babasının yasak kitaplarından bırakarak onu Jön Türk taraftarı olarak jurnaller. Düğün günü tutuklanan Nurullah, Akka'ya sürgün edilir. Burada Rıfkı adında biriyle tanışan Nurullah, Jön Türkler hakkında bilinçlenir. Bir süre sonra arkadaşlarının da yardımıyla Akka'dan kaçar. Nurullah'ın kaçtığını öğrenen Ceylan; onun tekrar Ahdiye'ye döneceğini düşündükçe kıskançlık krizlerine kapılıp, babasına bu duruma bir çare bulmasını, aksi halde çocuğunu öldürdükten sonra intihar edeceğini söyleyerek babasını tehdit eder:

> *"Bu defa Nurullah'ın firarı Ceylan'ın gazab-ı müntakimanesini bir kat daha arttırdı. Kâh, kâh Kâşif Efendi'nin de hapsettirilmesini, kâh İstanbul'da Dilşinas ve Ahdiye Hanımların da bir belaya uğratılmasını babasından talep ederek eğer bu dediği*

ve istediği şeyler yapılmaz ise evvelâ oğluna ve müteakiben kendi canına kıyacağını makamı tehdidde kat'iyen dermeyan etmeye başladı." [342]

Jön Türk romanı Osmanlı Devleti'nin son siyasî dönemi çerçevesinde yanlış Batılılaşmayı konu edinen bir romandır. Ceylan, romanda Batı'yı temsil eden bir tiptir. Batı'ya körü körüne hayranlığı, hayalciliği, kendi özüne ve Doğu'ya olan nefreti, feminizm hakkındaki fikirleri onu bu kimliğe iter. Ahmet Midhat Efendi, eserde bir anlamda yanlış Batılılaşmayı da eleştirir.[343]Romanda Nurullah *Doğu / Gelenek*'i savunan, kendi özüne bağlı, olumlu bir tiptir. Ceylan, Nurullah'a tamamen zıt bir karakterde olmasına rağmen ona âşık olmuştur. Ceylan, bu aşkta samimi olmaktan ziyade Nurullah'ı sahiplenmek ister. Nurullah, güzelliğine rağmen onu reddetmiştir. Ceylan, yaradılış olarak aşırı kıskanç biridir. Bu kıskançlık onu paranoyaya iter. Kibir, kıskançlık ve aşırı ruhsal aktiviteye bağlı olarak büyüklük, takip edilme, haklılık talepleri hummalı çılgınlık olarak belirir. Bu paranoya onu intihara itecek kadar güçlüdür. Bu gibi insanlar zaman zaman intihar riski taşısalar bile, bazen de isteklerini gerçekleştirme amacı güderler.[344]

Cemil Süleyman Alyanakoğlu'[345]nun, *Siyah Gözler* (1910) romanında 30 yaşının üzerinde dul bir kadına âşık olan 18-20 yaşlarında bir delikanlının, kadını kendine bağlamak için, onu intihar etmekle tehdit ettiğini görürüz. Romanda bir mesire yerinde kadını gören delikanlı yazdığı bir mektupla ona ilan-ı aşk eder; fakat kadın gencin tecrübesiz olduğunu, aralarındaki yaş farkını öne sürerek bu ilişkinin doğru olmayacağını belirtir. Bu defa delikanlı

---

[342] Ahmet Midhat Efendi, *Jön Türk*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 2003 (Alıntılar bu baskıdandır.), s. 221

[343] Ona göre bu olgu toplumumuzda iki şekilde görülür: " a. Esaslı ve Gerçek b. Yapmacık ve Yüzeyde, Esaslı ve gerçek Batılılaşma aydın kesimde, yapmacık yüzeyde Batılılaşma ise yarı aydın kesimde görülür. Ahmet Midhat, Batılılaşmaya karşı değildir. Ancak aydın olarak bir davranışın iyi ve kötü yanlarını görebildiğinden Batılılaşma hareketinin yapmacık ve gerçek yönlerini halka göstermek amacıyla yapıtlarında bu konuyu da ele almıştır."(Olcay Önertoy , *Halit Ziya Uşaklıgil Romancılığı ve Romanımızdaki Yeri,* s. 20 – 21)

[344] "(…) Çoğu zaman insanlar hem yaşamayı hem ölmeyi isterler; birbirine zıt hisler intihar eylemini besler. Bazıları sadece bir süreliğine kaçmak ister. Çok azı intihar tehditleri veya teşebbüslerini önemsenmemiş ya da reddedilmiş olmanın bedelini ödetmek için kullanır, fakat bazıları da etrafındaki insanların karar ve davranışlarında değişikliğe yol açmak için kullanır." (Kay Redfield Jamison , *a.g.e.*, s. 56)

[345]"Edebiyat hayatına hikâye yazmakla giren ve *Timsâl-i Aşk* adlı hikâye kitabı, "Fecri Âtî Kütüphanesi"nin ilk eseri olarak yayımlanan Cemil Süleyman, bir yandan hikâye yazmayı sürdürürken, bir yandan da birkaç roman yayımlamıştır. 1909-1913 arasında bu yolda yoğun bir çalışma gösteren yazar o yıllarda Fecr-i Âtî'nin önde gelen sanatçılarından olmuşsa da, sonradan kendini doktorluk mesleğine verip basından ayrılması, oluşma çağındaki sanatının yarıda kalmasına ve adının edebiyat alanında unutulmasına yol açmıştır. Hikâyelerinde olduğu gibi romanlarında da gerek dil ve anlatım, gerek ele alınan çevreler ve konular bakımından Edebiyat-ı Cedide'nin, özellikle Mehmet Rauf'un etkisi altında olduğu görülür. Cümle içinde aynı sözcüklerin tekrarlanması, *ah!, oh!* gibi ünlemlere düşkünlük gösterilmesi, kimi zaman cümlelerin yarım bırakılması, anlatımın birörneklikten kurtarılması için çoklukla fiil kiplerinin değiştirilmesi ya da fiillerin başa alınması, vb. gibi üslûp özellikleri hep Edebiyat-ı Cedide'den aktarılmıştır." (Cevdet Kudret, *a.g.e.,* s. 362)

yazdığı mektupta aşkına karşılık alamazsa intihar edeceğini söyler:

> *"(...) Sizden ayrı bulunduğum müddet zarfında aşkımı unutmaya çalışacağım. İşte ben gidiyorum, bundan sonra da siz beni takip ediniz.*" (s.26) [346]

Delikanlının kadını intiharla tehdidi etkisini gösterir. Kadın, delikanlının aşkına cevap verir; fakat bu defa da delikanlının kendisiyle üç–beş ay eğlendikten sonra terk edeceği fikri beynini kemirir. Kadın, bir iç konuşmada böylesi bir durumda intihar edeceğini söyler:

> *"(...) kendi kendine o zaman yapılacak şeyi tasavvur ediyor: 'Şüphesiz intihar ederim.' diyordu."* (s.39)

Bir süre sonra kadın delikanlıyla görüşmeye başlar. Delikanlı kadından ayrıyken intihara karar verdiğini söyleyerek, kendisini terk etmesi durumunda onu intihar etmekle tehdit eder. Buluşmalar devam ederken, delikanlı kadını ihmal etmeye başlayınca kadın intiharı düşünür. Delikanlının yeniden onun ayaklarına kapanıp, ondan af dilediği anda da kadın ona artık ayrılmaları gerektiğini, başlangıçtan beri yanlış yolda olduklarını söyleyerek onu bu ilişkiden vazgeçirmeye çalışır. Delikanlı yine kadını intiharla tehdit eder. Bir süre daha görüşmeye devam ederler. Kadın, yine bir gün onu bir kızla görür. Delikanlının başını kadının dizine koyup, uyuduğu bir gün kadın, kendisini bir gün terk edeceği için boğazını sıkarak onu öldürür. Artık delikanlının siyah gözlerinin ışığı sönmüştür.

Dul bir kadının aşk arayışını başarılı psikolojik tahlillerle veren bu romanda başka romanlardan iz bulmak da mümkündür.[347] Romanda intihar tehdidi delikanlının kadınla olan ilişkisini sürdürmesinde rol oynarken, kadın da delikanlının kendisini terk etmesi durumunda intihar edeceğini söyler. On yıl yalnız yaşayan dul bir kadının bunalımlarının, cinsel tutkularının, korkularının başarıyla incelendiği bu eserde intihar tehdidi sözde kalır, eyleme dönüşmez. Kadının ruhunun zayıflığının farkına varan delikanlı, kadını her defasında intiharla tehdit eder. Kadın da bu delikanlının canına kıymasından korkarak ona teslim olur. Aralarında

---

[346]Cemil Süleyman Alyanakoğlu, *Siyah Gözler,* Tanin Matbaası, İstanbul, 1327 (Alıntılar bu baskıdandır.)

[347] Servet-i Fünûn Edebiyatı romancılarından Cemil Süleyman'ın *Siyah Gözler* adlı romanı: "(…) dul bir kadının aşk arayışlarını konu alır. *Siyah Gözler,* - acemiliklerine rağmen- ruh derinliklerini yoklayan psikolojik tahlilleri, başarılı üslûbu ile dönemin öteki romanlarından ayrılır. Romanda asıl verilmek istenen, dul bir kadının bunalımları, aşk ihtiyacı, yalnızlığı, çelişkileri ve yasak ilişkiye karşı iç çatışması, kendi "ben"i ile mücadelesidir. Adı verilmeyen roman kahramanı, toplum baskısından dolayı namuslu kalmak ve arzularına yön vermek gibi iki farklı çatışmayı bir arada yaşar. Roman, başarılı psikolojik tahlilleriyle Paul Bourget'ye bağlanabilir. Konu ve meselelerin ele alınış tarzının, aynı yıl yayınlanan Ahmet Reşat'ın *Melâhat* romanı ile örtüşmesi anlamlıdır. (Osman Gündüz*, Meşrutiyet Romanında Yapı ve Tema - I,* Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları, İstanbul, 1997, s.31)

gelişen ilişkinin ardından delikanlıyı sahiplenmeye çalışan kadın onu elinden kaçıracağını anlayınca onu öldürerek hiç olmazsa cesedine sahip olmanın hazzını duyar.

Peyami Safa'nın *Mahşer* (1922) romanında Muazzez, mebus Alaattin Bey'le evlenmektense intihar edeceğini söyler:

"Susunuz!.. intihar ederim, böyle bir şey aklımdan geçirmem." (s.145)

Romanda Muazzez, Seniha Hanım'ın çocuğuna bakan ve ailenin savaş vurgunculuğuna göz yuman biridir. Muazzez, Nihad'la tanıştıktan sonra aralarında bir aşk başlar. Bu arada Seniha Hanım ve kocası Mahir Bey, Muazzez'i milletvekili Alaattin Bey'e peşkeş çekerek, vurgundaki paylarını arttırma düşüncesindedirler. Bu nedenle Muazzez'den Alaattin Bey'le evlenmesini isterler. Onların bu düşüncesine karşı çıkan Muazzez, onları intihar etmekle tehdit eder. Ergenlik dönemi kızlarda evlilik çatışması, istemediği biriyle zorla evlendirme gibi baskıya dayalı yönlendirmeler, genç kızları intihar tehdidine veya girişimine sürükler."[348] Bu gibi kişiler ebeveynlerinin veya kendilerini böylesi bir birlikteliğe sürükleyenlerin çabalarını, onları intihar etmekle tehdit ederek geri püskürtürler."[349]

Reşat Nuri Güntekin'in *Dudaktan Kalbe* (1925) romanında da Kenan tarafından hamile bırakıldıktan sonra Kütahya'ya gitmek zorunda kalan Lamia, burada eniştesi Rasih'in tacizlerine maruz kalınca onu intihar etmekle tehdit eder:

"Enişte üstüme gelirseniz kendimi pencereden atarım... Kanıma girersiniz." (s.210)

Rasih, adı ahlaksıza çıkan bu kadını taciz etmeyi meşru görür. Tüm bu tacizler karşısında, taşıdığı kimliğin farkında da olan Lamia, Rasih'in tacizlerinden bıkınca onu intihar etmekle tehdit eder. Burada, dul sayılan Lamia'nın cinsellikten kaçması herhangi bir erkekle cinsel eyleme yanaşmaması sorgulanabilir. Lamia'da olduğu gibi, kadın için cinsel birliktelikte öncelikle ruhların uyuşması söz konusudur.[350] Lamia, ruhunun uyuşmadığı bu adamın tacizlerinden kurtulmak için onu intihar etmekle tehdit eder.

Mehmet Rauf'un *Son Yıldız* (1927) romanında Avukat Şefik Nuri Bey'le evli olan

---

[348] Selin Müderrisoğlu, *a.g.tz.*, s. 22 – 23

[349] Rita L. Atkinson, *Psikolojiye Giriş,* , s. 540

[350] "Cinsiyet kadın için hayatî bir önem taşır. Buna karşılık, cinsel faaliyet, yani beraber olma çok az önemlidir. Kadınlar, koşullar zorunlu kıldıkları zaman cinsel istekler karşısında erkeklerden daha iyi kendilerini tutarlar. Özellikle cinsel eyleme çok daha az önem verirler. Bu, fizik için olduğu kadar ruh için de böyledir."(Oswald Schwarz, *a.g.e.*,s. 202)

Perran kocasının ilgisizliği üzerine gazeteci Fahri Cemal'le yaşar. Fahri Cemal'le dost hayatı yaşayan Perran'ın eski sevgilisi Fevâid İlhami Bey, onun Avrupa'ya gideceğini öğrenince onu intiharla tehdit eder.

Romanda Perran'ın eski sevgilisi olan İlhami, Perran'la yaptığı bir telefon görüşmesinde, onun dostu Fahri Cemal'le Avrupa'ya gideceğini öğrenince onu intiharla tehdit ederek Avrupa'ya gitmemesi konusunda uyarır:

> *"Saat üç buçukta rıhtımda bulunacağım... vapur hareket edinceye kadar orada duracağım... O esnada eğer rıhtıma bakarsanız kalabalık arasında bir bedbahtın vapurun rıhtımdan ayrılıp gittiği anda beynini dağıtan bir kurşun darbesiyle yere yuvarlandığını göreceksiniz..."*(s.238)

Fevâid, bu tehditlerini romanın birkaç yerinde daha sürdürür. Perran'la buluştukları zaman, ona, Avrupa'ya gitmesi halinde intihar edeceğini söyler:

> *"(...) Senin vapurun rıhtımdan ayrılıp giderken, benim beyni delinmiş olan nâ'şım, kanlarını saçarak rıhtıma yuvarlanmalıdır, işte bu kadar...."* (s. 252)

Fevâid'in intihar tehditlerinin tümü Perran'ı elde etmek için başvurulan tehditlerdir. Bu tehditler, kadını duygusal anlamda sömürerek ona sahip olmayı amaçlayan tehditlerdir. Kadının duygusal zayıflığını bilen Fevâid, bu yöntemi sık sık kullanır.

Aynı romanda Perran da intiharı bir tehdit olarak kullanır. Kocası Avukat Şükrü Nuri Bey, Fahri Cemal'in kendisini gazeteden uzaklaştırdığını söyleyerek karısı Perran'a Adana'ya gitmeleri gerektiğini söyleyince Perran, Adana'ya gitmektense intihar edeceğini söyleyerek onu intiharla tehdit eder:

> *"(...) seninle kalkıp Adana'lara gitmektense intihar edip, gebermeyi tercih ederim, bunu bilesin!..."* (s. 503)

Burada da, kocasının isteğine uymamak için kadının intiharı tehdit olarak kullandığını görürüz.

Midhat Cemal Kuntay'ın, *Üç İstanbul* (1938) adlı romanında Macide, kocası Senih Efendi'yi Süleyman'la aldatıp kocasının felç olmasına neden olur. Daha sonra kocasını ziyarete gelen Adnan Bey, Macide'nin işvelerine dayanamayarak onunla birlikte olur. Macide, Adnan Bey'den hamile kalır. Adnan Bey kendisinden hamile kalan Macide'den çocuğu düşürmesini ister. Macide bu isteği reddeder. Bunun üzerine, Adnan Bey, Macide'ye işkence ederek onu ölümle korkutmayı dener. Macide yine çocuğu düşürmeye yanaşmaz ve

Adnan Bey'i intihar etmekle tehdit eder:

> *"(...) Fakat Macide kendisini denize atmaya razı oluyor, bir türlü karnındaki çocuğu düşürmeye yanaşmıyordu... Adnan, çözülünce çoğalan lepiska saçlarını sol elinin yumruğunda yangın parçası gibi tutarak kadının boğazını sağ eliyle hafif sıkıyor, kadının korkmasını bekliyor, gözlerini kapayarak kısık sesle:*
>
> *Sık... Allah aşkına iyi sık... Zaten sen öldürmezsen ben kendimi öldüreceğim!*" (s. 282) [351]

Romanın ikinci dereceden önemli kişilerinden Macide, güzel; güzel olduğu kadar da şehvetli bir kadındır. Adnan Bey'den hamile kalan Macide, ruhu ve bedeniyle onayladığı bu birliktelikten dolayı kocasına ihanet etmediğini ve çocuğun meşru olduğunu düşünür, bu sebeple de çocuğu düşürmeyi kabul etmez. Ona göre gerçek anlamda ihanet, kadınların genelinde de görüldüğü gibi, kadının ruhuna karşı yaptığı ve sevmediği biriyle birlikte olarak gerçekleştirdiği ihanettir.[352] Romanda Macide'yi çocuğu düşürmeye ikna edemeyen Adnan Bey, onu intiharla tehdit eder:

> *"Hasta anamın başına yemin ediyorum; eğer bu çocuğu düşürmezsen intihar edeceğim!*" (s.283)

Bu tehditten sonra Macide, çocuğu düşürmeyi kabul eder. Macide'nin çocuk düşürmeye yanaşması Adnan Bey'i kaybetme korkusundan kaynaklanır. Bu korku, onun için canından bir parça olan çocuğunu düşürmesini bile kabul ettirebilecek kadar büyük bir korkudur. Bu büyüklük aynı zamanda onun Adnan Bey'e olan sevgisinin büyüklüğünün de yansımasıdır. Sürpuhi, adında bir Yahudi'ye bu görev verilir. Yahudi'yle işbirliği yapan Macide, Adnan Bey'i çocuğu düşürdüğüne inandırır. O günden sonra Adnan Bey, Macide'nin yüzünü bir daha görmez.

Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın, *Ölüm Bir Kurtuluş Mudur?* adlı romanında Çatana Arif, Nusret Hulki Bey'e başvurarak yoksulluktan intihar etmeye karar verdiğini söyler. Amacı doktoru kandırarak, ondan para aşırmaktır. Doktor, ertesi gün kendisine gelmesini ve ona acısız intihar etmesi için bir ilaç vereceğini söyleyince bahaneler uydurarak odadan kaçan Çatana Arif bir daha ortalıkta görünmez:

---

[351] Midhat Cemal Kuntay, *Üç İstanbul,*, Sander Yayınları, İstanbul, 1976, (Alıntılar bu baskıdandır.)

[352] "İhanet" eyleminin içerdiği anlam zaman zaman kadınlar ve erkekler açısından farklı görünümlerle ortaya çıkabilir: "Aynı prensip tinsel alana da uygulanabilir. Bu mucize ile birkaç saniye bir arada bulunan iki ruh, böylece gerçek tinsel zinaya kadar ileri gidebilirler. Öte yandan genel olarak erkeklerin düşündükleri şeyin tersine olarak, cinsel sadakatsizliğin psikolojik bakımdan, bir kadın için bir erkekte olduğundan çok daha az önem taşıması doğrudur…"(Oswald Schwarz, *a.g.e.*, s. 202)

"*- Ölüm kararım katidir. Fakat ne şekilde olacağını henüz tayin etmedim...Önüme ne çıkarsa ip mi? Deniz mi? Bıçak mı? Zehir mi? Kurşun mu?..*

- Bunların hepsi çok ıztıraplı ölümlerdir.(...)Şimdi sana yarım

bardak iksir içireceğim.

- Ey y y y y...

- Bir saat sonra derin bir uykuya dalacaksın... bir daha

uyanmayacaksın.. hiçbir acı duymıyacaksın....

- Bir kupa ecel şerbetini ha... Yoluna koyacak bir iki işim var...onları tezgahlayayım... Yarın öbür gün gelirim... Allah'a ısmarladık doktor beyefendi..." (s.16)

Burada intihar bahanesiyle doktordan para sızdırmak isteyen ruhen sağlıksız bir insana zeki bir doktorun yaklaşımı söz konusudur.

ç. İntihar Tavsiyesi

Toplum, kendi parçası olan bireyi kendi normlarına uymaya zorlar. İnsan, toplum kurallarını reddettiği ya da bu kurallara aykırı hareket ettiği takdirde toplum tarafından dışlanmaya maruz kalır. Bazen bu da yeterli olmaz, toplum bireyden hatalı davranışının cezası olarak kendini öldürmesini isteyerek ona intiharı tavsiye edebilmektedir.

Ahmet Midhat Efendi'nin *Süleyman Muslî* adlı romanında, Süleyman, yıllarca Hasan Sabbah'ın kalesinde esir tutulan sevgilisi Marie'yi kaleden çıkardıktan sonra ona olan sevgisini yitirir. O, Hasan Sabbah'ın kalesine giren bir kızın namusunun mutlaka kirletileceğine inandığından, Marie'ye darılır. Marie, yalvarır, yakarır, ona olan aşkını ifade eder; kaleye zorla götürüldüğünü söyler. Süleyman, ona Hasan Sabbah'ın kalesindeyken namusunu kurtarmak için intihar etmiş olması gerektiğini söyler:

> *"Evet! Bu sözünüz gerçektir. Fakat âşığını cidden seven bir kız böyle kazaen bir tehlikeye duçar olursa, canını o yolda feda eder de namusunu muhafaza eyler. Yoksa kendisini Şeyhülcebel'in ulûhiyyetine ikna edebilecek olan her haydudun âgûş-ı hırs u hevesine atmaz."*(s.193)

Tanzimat Dönemi romanlarının genelinde kadın ikinci dereceden önemli bir kişi olarak işlenir. Ahmet Midhat Efendi'nin *Süleyman Muslî* adlı romanında Süleyman'ın Maria'ya peşin yargıyla yaklaşıp onu suçlu olarak görmesi, kadının bu konumuyla ilgilidir. Maria, sevgilisine yeniden kavuşmanın sevinciyle Süleyman'a yaklaştığı halde Süleyman yersiz şüphelerle ondan uzak durur. Onunla iletişim kurmaz. İletişim kurmamakla kalmaz hakkında peşin hüküm verir ve namusunun kirlenmesine izin verdiği için ona intiharı tavsiye eder. Oysa Marie kirlenmemiş tertemiz bir kızdır. Bunu bilmeyen Süleyman peşin bir yargıyla Maria'yı suçlar ve ona intiharı reva görür. Kaldı ki, Hasan Sabbah gibi bir zalimin kalesinde namusu kirletilse dahi Maria, masum bir kadın olarak görülmelidir.

Yine Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın *Billur Kalp* (1926)[353] romanında, Mürvet, kadın avcılarının tuzağına düşer. Kendisini tuzağa düşüren Semih Rıfat Bey'in karısı oteli basar. Kadın, Mürvet'in genç yaşına bakar ve onu lanetler. Mürvet'e ırzını satarak çalışmaktansa,

---

[353] "İlk defa *İkdam* gazetesinde tefrika edilen *Billûr Kalb*; kitap halinde, önce İbrahim Hilmi Bey tarafından 1926'da neşredilmiştir.

Tâhir Nejat Gencan eliyle, bugünün diline aktarılmış 2. baskısı 1967'de, 3. baskısı da 1974'te Atlas Kitabevi'nce gerçekleştirilmiştir." (Önder Göçgün, *a.g.e.,* s. 324)

intihar etmesini tavsiye eder. Mürvet bu tavsiyeyi tutacağını belirtir.

Aynı romanın ikinci bölümünde, komşuları Naki Paşa'nın oğlu Muhlis Bey'le büyük bir aşk yaşadıktan sonra onunla nişanlanan Sema, çeyiz parasını toplamak için el işi yapıp satar. Alın teriyle kazandığı bu para, ihtiyaçlarını karşılamaya yetmez. Bir gün, Koza Hanı şebekesinden Nurullah Şahap, Sema gibi güzel bir kızı tuzağa düşürmek için ona kartını verir ve onu Koza Hanı'nda 14 numaralı dükkana yollar. Buraya giden Sema'ya, İzzet Saim tecavüz etmek ister. Sema'nın nişanlısı Muhlis, onun kartı Nurullah Şahap'tan aldığını görmüş, nişanlısından şüphelenerek onu takibe başlamıştır. Takibi sonunda, İzzet Saim'i nişanlısıyla kucak kucağa görünce nişanlısının kendisini aldattığını düşünür, kızın yardım çığlıklarına kulak vermeden ona hakaret ederek orayı terk eder. Sema, orada çalışan Mansur Efendi'nin yardımıyla kurtulur. Muhlis, Sema'ya yazdığı mektupta kendisine hakaretler yağdırarak nişanın bozulduğunu söyledikten sonra intihar etmesini tavsiye eder:

> *"Seninle hiçbir alâkam kalmadı. Gönlümde öğürtü getiren pek müstekreh hatırandan başka bir iz bırakmadın. Sana bu mektubu yazışım artık hayır ve şerrine karışmak istediğim için değildir. Babanın nâmını sürüklediğin levsten kurtarmak için intihar et... Anlıyor musun safil hanım? Azrail'e sana temasla elini kirletmek istikrâhını verme... Zehir, bıçakla, kurşunla, ateşle, su ile kendi kendini temizle...*
>
> *Müntehirler kafilesine iltihâkını hemân yarınki, öbürgünki gazetelerde okumalıyım. İffetin öldükten sonra, senin yaşaman ölü, diri ailen efrâdı için müdhiş bir ârdır. Bu ârdan onları kurtarmak da bir dakika gecikmeğe büyük cinayettir. Sâfil Hanım.."* (s. 570-571) [354]

Sema, hakikati görmeden peşin yargılarla kendisine intiharı tavsiye eden Muhsin'e cevap yazar. Bu cevabında kimsenin bir başkasına intiharı tavsiye edemeyeceğini, intiharın Allah'a isyan etmek olduğunu belirtir:

> *"Şimdi beni intihara doğru olanca şiddetinizle tekmeleyişinize cevap vereceğim: Bu işitilmemiş bir şeydir. Bir insan tehevvürle bir diğerini öldürür. Bu çok defa vâkidir. Fakat başkasına kendi kendini öldürtmek için icbârda bulunması ender bir fantaziyedir.*
>
> *Eğer intiharlar içtimai, vicdânî ve kirli, âşikâre zâruri bir takım sebeplerle vuku buluyorsa bu lüzumu yalnız o fiile atılacak bî-çarelerin hisleri ta'yin eder. Hâricden bu emri kimse veremez.*
>
> *İntihar Hâlık'ın kurduğu bir canlı binâyı kaidesiz belki de muzır görerek yıkmak*

[354] Hüseyin Rahmi Gürpınar , *Billur Kalp*, Kütüphane-i Hilmi, Maarif Matbaası, İstanbul, 1926 (Alıntılar bu baskıdandır.)

demektir. Allah'ın hilkâtine karşı bu bir isyandır. Sen beni yarattın; fakat eserini bana beğendiremedin. Gönderdiğin âlemden de hiç hoşlanmadım..." (s. 575-582)

Sema, Muhlis'e yazdığı bu mektubun ardından kendisini tasavvufa ve iş hayatına adar. Genç kızları da yanına alıp onlara çeyiz hazırlamalarında yardımcı olur. Kısa sürede işini ilerleten Sema, yoksul kızların geçimlerini sağladıkları bir sektör kurar. Bu arada Muhlis, ahlaksız bir kız olan Jale'yle evlenir; ama kısa süre sonra Jale'nin kendini aldatması üzerine ondan ayrılır. Romanın sonunda, Muhlis'le Sema'nın nişanlanmaları üzerinden üç yıl geçmiştir. Muhlis yaptıklarından pişman olarak Sema'ya döner. Tekrar birleşmenin mümkün olmayacağını söyleyen Sema'ya, Muhsin:

"*Sen nasıl ruh-ı cismini Hakk'a nezr ediyorsan ben de seni hayalatına terk ile ebedî gönül işkencemi çekmeğe gidiyorum. Bana bundan sonra senin aşkından rehâ yoktur... işitirsin... Allah'a ısmarladık hemşire."* (s.628) diyerek, intihar edeceğini sezdirir. Bu romanda Sema'nın, peşin yargılarla kendisine intiharı tavsiye eden Muhsin'in tavsiyesini yerine getirmek yerine çalışarak hem kendisine hem de topluma faydalı olmasına tanık oluruz. Hüseyin Rahmi bu romanda birinci ve ikinci bölümdeki ana karakterlerden yola çıkarak bir hüküm belirleme yoluna gider. Kendisi gibi bir başka popüler yazar olan Aka Gündüz'ün intiharla ilgili nasihatleri daha çok sözlü olarak kahramanlarına söyletmesine karşılık, Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın bu dersi kahramanların eylemleriyle karşılaştırmalı olarak verdiği görülmektedir.

Şahap Sıtkı'nın *Gün Görmeyen Sokak* (1958) romanında, Nurseren Anadolu'nun bir köyünde öğretmenlik yapmaktadır. Evliliğinin üçüncü yılında, arkadaşlarıyla birlikte körfezde bir kayık gezintisine çıkarlar. Bu gezinti sırasında Yusuf Ağa çiftliğine doğru yürüyüş yaparlarken aralarında Muazzez'in eksik olduğunu fark ederler. Ertesi sabah Muazzez'in geceyi balıkçının koynunda geçirdiğini öğrenirler. Yaptığından utanmayan Muazzez'e, Nurseren; artık insan içine çıkamayacağını, bu yüzden intihar etmesi gerektiğini tavsiye eder:

" Arkadaşına son bir defa nefretle baktı:

İntihar etsene! dedi. Büyük günahının kefareti olurdu bu." (s. 44)[355]

Muazzez, insanların dünyaya intihar etmek için değil; yaşamak için geldiklerini

[355] Şahap Sıtkı, *Gün Görmeyen Sokak*, Varlık Yayınları, İstanbul, 1958, (Alıntılar bu baskıdandır.), s. 44

söyleyerek, bu tavsiyeyi geri çevirir. Romanda iki ayrı karakterin intihar eylemine iki ayrı bakış açısıyla yaklaşımlarını görüyoruz. Eğitim düzeyleri farklı iki kişinin karakter özellikleri, intihara yaklaşımlarını belirler. Nurseren, daha muhafazakârdır, "namus" kavramına toplumun bakışı onun için son derece önemlidir. Muazzez ise antisosyal bir tip olarak toplumun namusa bakışını önemsemez ve kendi doğrularını belirler. Muazzez, Nurseren'den daha coşkulu ve iyimser bir tip olarak intiharı yadsır.[356] Nurseren isehassas bir kişilik olarak toplumla bütünleşmiş; davranışlarını / değer verdiği kavramları toplumun belirlediği normlara uyduran biri olarak nikâhsız ilişkinin cezası olarak gördüğü intiharı benimser ve bunu Muazzez'e tavsiye eder.

Selahattin Enis'in *Zaniyeler* (1924)[357] romanında Fıtnat, kendi aşkı uğruna her şeyini yitiren Muhlis'e intihar etmesini tavsiye eder.

Romanda Fıtnat, mutsuz bir evlilik yaparak Konya'ya yerleşir. Sezai, adında bir genç ona duyduğu platonik aşk yüzünden intihar ettiği, kendisi hakkında sürekli dedikodular üretilen bu yerden sıkıldığı için İstanbul'a gelir. Kocasından boşanan Fıtnat, teyzesi yüzünden kötü ortamlara düşer. Böyle bir ortamda tanıştığı Muhlis adında Adanalı bir tüccar, Fıtnat'a âşık olur. Günlüğüne yazdığı bir yazıda Fıtnat, Sezai'nin intiharını hatırlatarak, Muhlis'i uyarır:"*Bir genç benim yüzümden intihar etmiş."* (s. 195-197) [358]der. Yine bir başka sayfada:"*Küçük Seza beni severek, benim aşkıma edemiyerek kemâl-i aşk içinde öldü ve kemâl-i aşk içinde ölmesini bildi..."* (s.274)diyerek Sezai'nin intiharını över. Nitekim tuzağına düşen Muhlis'le de çeşitli çılgınlıklar yaşayan Fıtnat adına eğlence dediği bir bataklığa saplanmış kalmıştır. Muhlis'i kumara sevk eder ve onun borsada her şeyini yitirmesine neden olur. Muhlis her şeyini yitirmiş, borçlu biri haline haline düşünce Fıtnat ona intiharı tavsiye eder ve bu hareketinin değerini yükselteceğini söyler.

Selâhaddin Enis, romanında sosyal olayların kaynağı olarak gördüğü "kadın" temini ele alır. Romanın yazıldığı dönemin ülkemizde feminizmin gelişme tarihiyle paralellik arz etmesi

---

[356] Kay Redfield Jamison, *Erken Çöken Karanlık*,s. 202

[357] "*Zâniyeler,* Cumhuriyetin ilk yıllarında, *İleri* gazetesinde "Fitnat'ın Sergüzeşt'i" adıyla tefrika edildikten sonra birçok eklemeler ve düzeltmeler yapılarak *Zâniyeler* adıyla kitap hâline getirilmişitir. Roman, "rûznâme" (günlük) biçiminde yazılmıştır. Eserde, memleketin I. Dünya Savaşı sırasındaki durumu ele alınmış; yazarın *Kaplan* dergisinde toplum ve edebiyatla ilgili görüşleri burada roman biçiminde yazılmıştır." (Cevdet Kudret, *Türk Edebiyatında Hikâye ve Roman Cilt-2,* s. 212)

[358] Selahattin Enis, *Zaniyeler,* Orhaniye Matbaası, 1340/1342 (Alıntılar bu baskıdandır.)

dikkate değerdir.[359] Osman Gündüz'ün özel hayatının etkisiyle kurguladığını[360] belirttiği *Zaniyeler* romanının baş kahramanı Fıtnat, sürekli olarak intiharın kıyısında dolaşan, insanları intihara sürükleyen, onlara intihar etmelerini tavsiye eden hasta ruhlu bir tiptir. Selahattin Enis'in ünlü olmasına vesile olan bu eserin, bir hatıra defterinden alıntılanması romanın yaşanmış olma ihtimalini arttırır.[361] Romanda kangren olmuş ve toplumu kangren eden bir kadın olan Fıtnat, Muhlis'i kendine âşık olmaması konusunda başlangıçta uyarır. Muhlis, bu uyarıyı dinlemeyince her şeyini yitirir. Onun bu halde yaşamaktansa intihar etmesinin onu değer bakımından yükselteceğini söyler. Selahattin Enis, bu yaklaşımını diğer romanlarında da sürdürür. Onun romanlarında kadın, bütün düşüşlerin sebebidir. Şehvete dönüşen aşk, erkekleri uçurumun / intiharın kıyısına sürükleyen bir olgu olur. Erkekler çoğunlukla seve seve bu sürüklenişe razı olurlar. Bir kadın busesi bir erkeği intiharın eşiğinden döndürmeye yetebilir.[362] Muhlis, Fıtnat'ın en dikkat çeken kurbanlarından biridir: "O "*tam yolunacak bir kaz"*dır. (s. 194) Muhlis Adanalı bir tüccar olup, neredeyse Adana'nın dörtte birine sahip, müsrif biridir. İstanbul'da da nüfuzu olan Muhlis, Fıtnat'la bir Alman operetinde kanunlara aykırı olmasına rağmen aynı locada oturur. Muhlis, tiyatro çıkışında yolu aydınlatmak için para yakmaktan bile çekinmez. Yardım isteyen gazilere para vermek

---

[359] "Selâhaddin Enis'in yazı hayatına başladığı 1909-1914 yılları, bizde feminist faaliyetlerin yoğun olduğu bir döneme rastlar. *Kadınların Tenviri, Taaddüd-i zevcât, Tesettür* gibi muhtelif başlıklar altında yazılar yazılıp tartışmaların yapıldığı bu dönemde o, sebebi nedendir bilinmez, kadını daha farklı bir görüşle yorumlayarak tabiatın bu hassas varlığını gittikçe artan bir husumetle hırpalar ve onu bütün sosyal olayların kaynağı alarak gösterir… Bu yüzden sürekli hasta ruhlu kahramanlar yarattı. Gözlemden ziyade isyankâr ve bedbin bir ruhun ürünü olan bu kahramanların önemli bir bölümünü, kocalarını aldatan yahut toplum için kangren olmuş düşük ahlaklı kadınlar arasından seçti." (Osman Gündüz , "Meşrutiyet Yıllarında Anti-Feminist Bir Hikâyeci Selâhaddin Enis", *Türk Dili,* S.435, Mart 1988, s. 166)

[360] "Onun bu olumsuz tavrında eski bir gönül macerasının etkisi olabilir mi? Gençlik dönemi arkadaşlarından Halit Fahri, hatıralarında buna işaret ediyor: "...Nedense cins-i lâtifle arası hiç hoş değildi Selâhaddin Enis'in. Çok eski bir gönül yarası olsa gerek! (...) Bu düşünce ve hissini ateşleyen hırs, herhalde ilk gençlik çağının hayal kırıklığıdır... Bence toplumda kadını hicveden ilhamının acı ve yakıcı tarafı buradan geliyordu." (Osman Gündüz , a.g.m., s. 167)

[361] "Yazarın 1924'te yayınlanan ve Latin harflerine çevrilen tek romanı *Zaniyeler,* roman tekniği ve üslûp açısından önemli özelliklere sahiptir. Eser okuyucuya ismini vermeyen bir anlatıcının kısa girişi ile başlar. Bu kişi "Aşağıda tespit ettiğim satırları büyük ve meşhur Fıtnat Hanım'ın ruznamesinden iktibas ve istinsah ettim"dedikten sonra bize Fıtnat Hanım'ı tanıtır.

Zaniyeler'de iseeser bir hatıra defteri şeklinde olduğu için, romanın zamanını tespit etmek kolaydır. Anılarda verilen ilk tarih 10 Ağustos 1330 / 1914, sonuncusu ise Nisan 1332 / 1916'dır. Ancak bu tarih eserin nerede ise ortalarına tesadüf eder ve daha sonra birçok olay gerçekleşir. Yine de kesin olan, romanın zamanının Mütareke'den önce bittiğidir." (Nur Gürani Arslan, *Selahattin Enis'in Romanlarında Osmanlı İmparatorluğu'nun Son Yıllarına Bir Bakış,* Dergâh Yayınları, İstanbul, Eylül 2003, s. 35, 46)

[362] "Özellikle de *Zaniyeler*'de, erkeklerin şehvet düşkünlükleri ve kadınlara karşı zayıflıkları nedeniyle komik duruma düşürüldüğü görülmektedir. (Hasan Rıfat Efendi, Prens, Mükerrem ve Muhlis)"(Nur Gürani Arslan, *a.g.e.*, s. 120 – 121)

yerine onlara hakaret eder. Fıtnat'ın onların savaş malulleri olduğunu söylemesine, '*Hepsi aynı mal, aynı numune*' diye cevap verir. Onun bu "*hayvanca*", "*köpekçe*" tavrı Fıtnat'ın içinde bir şeyler daha kırmıştır. O, aynı zamanda savaş vurguncusu olarak da "vatana hizmet ettiğini" söyleyip para kazanmaktadır. Para kazanma uğrunda borsada şansını denemesi ve Fıtnat'ın tavsiyeleriyle satın aldığı kağıtlar onu ekonomik olarak iflasa sürükler. Muhlis'in aklı, her şeyini yitirdikten sonra başına gelir. Onun için, unutmanın en iyi yolu ise büyük bir şırınga ve morfin olur. Muhlis bir süre sonra ortadan kaybolur. Fıtnat, halkı soyarak zengin olan, bütün malında "… sokaklarda sinekler gibi ölen aç ve alil, yüzlerce ve binlerce acezenin gıriv ve feryatlarıyla dolu" bu adamın intihar haberini bekler. Şerefli bir şekilde intihar ettiği takdirde, Muhlis onun gözünde yücelecektir. Ancak, o bu kadar cesaretli ve şerefli değildir."[363] Romanda gerek Hasan Rıfat Efendi gerekse Muhlis her türlü cezayı hakkeden insanlardır. Fıtnat, bir anlamda sömürgeci olan bu adamları mahvetmek, sosyal adaleti sağlamak için gönderilmiştir.[364] Fıtnat'ın intiharı tavsiye ettiği Muhlis, intihar etmez; ama kayıplara karışarak romanda kaybolur.

Ahmet Midhat Efendi'nin *Jön Türk* romanında Ceylan, Nurullah'a iftira atıp, babasının imzasıyla onu Jön Türk taraftarı olarak, jurnaller. Amacı kendini karnındaki çocukla terk eden Nurullah'tan intikam almaktır. Nurullah, evleneceği gün tutuklanır. Nurullah'ın, kızı Ceylan'ın çevirdiği bir dolapla tutuklandığını duyan Kazım Bey, Ceylan'a intihar etmesi gerektiğini söyler:

> *"Ceylan! Sen kendin için bir bela bir musibet olmak üzere yetişmiş bir kız çıktın!... Fakat bu musibet yalnız kendinde kalmadı. Keşke yalnız kendinde kalsa idi. Cezâ-yı amelini bulmuş olurdun. O faciayı oynadığın gecenin ferdasında yahut Nurullah'dan bihakkın cevâb-ı red aldığın anda kendini gebertse idin de kendi musibetin yalnız kendinde kalsa idi..."* (s.176)

Romanda Ceylan'ın Nurullah'a iftira atarak onu tutuklatmasının temelinde Ceylan'ın ruh sağlığının bozuk olması yatar. Ceylan, kavuşamadığı Nurullah'a başkasının sahip

---

[363] Nur Gürani Arslan, *a.g.e.*, s. 166

[364] "Bu yıllarda toplum öyle bir hale gelmiştir ki, kişilerin suçlu- suçsuz, dürüst – ahlaksız olarak değerlendirilmeleri onların muhitlerindeki yerine bağlıdır. *Zaniyeler'*de, bu olguya isyan edilir. "Erkek yiyici" bir kadın olarak tarif edilen Fıtnat, aslında adalet müesseselerinin yapamadığını yapmaktadır. Zira genç kadının mahvettiği tüm erkekler birer suçludur. Halkı sömürerek yaşayan bu insanları zarara sokmak sosyal bir adalettir. Şişli sosyetesinde muhtekirler rahatça yaşarlarken, "adaletin ulvî tecellisi sonucu, Samatya'da fakir bir kadın çocuk düşürdüğü için cinayetten yargılanır. Zaten hapishaneleri dolduranlar zayıf ve kimsesiz olanlardır. Asıl caniler, asıl büyük caniler, ne mateessüf, hür ve serbesttirler. Hür ve serbest olarak da cinayetlerine devam etmektedirler." (Nur Gürani Aslan, *a.g.e.*, s. 158-159)

olmasını hazmedemez. Bu hareketiyle ne büyük bir yıkıma sahip olduğunu fark eden babası Kazım Bey, kızının ölümü hakkettiğine inanır ve ona intiharı tavsiye eder.

Midhat Cemal Kuntay'ın *Üç İstanbul* (1938) adlı romanında, İttihat ve Terakki Cemiyeti'ne katıldıktan sonra, zengin olan Adnan Bey , her gün kendisinden borç para almaya gelen insanların, bu kadar sefalet içinde yaşamaktansa, intihar etmeleri gerektiğini düşünür:

> *"Kımıldamak için başkasının kolunu, bacağını isteyenler, bu kadar sakat olanlar, ölünceye kadar yaşamakta ısrar etmemeliydiler: İntihar böyle insanlar içindi."* (s.376)

Mithat Cemal'in kendisiyle yapılan bir söyleşide gerçek gözlemlerinden yararlanarak kurguladığı Adnan Bey karakteri, iktidarda bulunan İttihat ve Terakki Cemiyeti' ne katılmadan önce yoksullukla tanışmış sıradan bir tarih öğretmenini temsil eder. Siyasî iktidara yakınlaşarak, birdenbire yükselir ve bundan sonra para ve güç sahibi olur. Halbuki Adnan bundan önce Belkıs'ın, '*köylü nezaketlerinden ve taşra kokan terbiyelerinden*' dolayı hoşlanmadığı, '*giyecek elbisesi olmayan, yardıma muhtaç bir tarih öğretmeni*'dir. Adnan Bey bu şık ve zengin kadının iltifatına maruz kalmıştır. Maddi anlamda güçlenen Adnan Bey, yoksulluk çeken ya da maddi sıkıntısı olan insanların başvurduğu biri olunca, mazisini unutarak, kendisinden borç para isteyenlere intiharı tavsiye edebilen biri haline gelmesi, maddi ve siyasî gücü hazmetmeyen kişinin nasıl duygulardan sıyrılabileceğinin çarpıcı bir örneğidir. Adnan Bey'in bu yaklaşımında yoksul insanları hor görmesi söz konusudur. İntiharın yoksulluk ve işsizlikle ilgisine baktığımızda aralarında tam bir korelasyon olmasa da yoksulluğun daha çok intihar düşüncesi ve intihar girişimini destekleyen bir unsur olarak ortaya çıktığı görülmektedir.

Romanın daha çok tesadüfler neticesinde kurgulandığına inanan Ahmet Midhat Efendi[365] garip olaylar ve tesadüfler üzerine bina ettiği *Hüseyin Fellah* romanında bir tuzak sonucu fakir ve perişan düşen bir ailenin dramını ele alır. Romanda her şeylerini yitiren

---

[365] "Roman mütalaası ile meşgul olanlara malumdur ki romanlarda en ziyâde can sıkan şeyi inanılmayacak birçok garip ve beğenilmeyecek tesadüfler olup hele romanda azayi vak'a yalnız bir kişiden ibaret olur da romancı dahi söyleyip hep bunu söylerse kocakarı masallarından hiçbir farkı kalmaz. Fakat bu romanda azayi vak'a müteaddit olur ve cümlesinin başka bir ahlakî sekenâtı bulunursa o roman bittâbîi zengin olacağı gibi, tesâdüfatı tâbiî vakayiî hergünkü müşâhedât-ı yevmiye ile müeyyed olacak surette sade olursa işte kârilerin bitirmeyince ellerinden bırakamayacakları gece uykularını feda edecekleri ve okurken gah gülüp gah ağlayacakları roman dahi o romandır." (Olcay Önertoy , *a.g.e.,* s. 23)

Şehlevend ve annesi çaresizlik içinde dilenirken, Şehlevend'e cariye olması teklif edilir. Şehlevend alacağı parayla annesine bir ev almak, geriye kalanını da ona harçlık olarak bırakmak düşüncesindedir. Cariye olma teklifini annesine, Mısır'a gelin gitme olarak aktaran Şehlevend'e, annesi Ömer'in onlar için kürek mahkûmu olduğunu hatırlatarak intihar etmesini öğütler:

> *"Eğer bana sorarsan sen de ölmelisin! Fakat Ömer hâlâ ölmedi. Geminin güvertesi üzerine zincir ile çakılmış bir sefalet-i ebediyye içinde bulunuyor. Ah ne bilirsin? Belki Ömer hâlâ bir gün ölür kurtulur ve Şehlevend Hanım Hazretlerinin elini öpmeğe muvaffak olurum ümidindedir? Hiç ümitsizler mahvolur mu kızım? İşte Ömer'in bu hâlini sen de mülâhaza ederek böyle cami köşelerinde ne kadar sürünsen katlanmalısın. "Tahammülüm kalmadı" diyecek olursan kendini telef etmelisin. Şan-ı sadakat budur.*
>
> *Kız- Sözlerin doğru gibidir. Ölüm ise beni bundan sonra asla korkutmayacak bir uyku veyahut baygınlıktır. Bahusus dün gece sen mani olmamış olsaydın..."*(s.40)

Bu romanda annenin vefalı davranmak uğruna bireyin gerekirse intihar etmesi gerektiğini savunduğunu görürüz. Kızının kendilerini koruyan Ömer'den vazgeçerek başka biriyle evlenmesini kabullenemeyen anne, annelik duygusuna rağmen kızına intiharı, erdemliliğin bir gereği olarak tavsiye etmekten çekinmez.

2. SEVİLEN VARLIK UĞRUNA GERÇEKLEŞTİRİLEN İNTİHARLAR

a. Ölüm

Bu tarz intiharlarda kocasının/karısının, çocuğunun veya sevgilisinin ölümünden/intiharından sonra ardında bıraktığı eşi veya başka bir yakını onun yokluğuna dayanamayarak intihar eder. Emile Durkheim, bu tür intiharlara "Elcil İntihar" adını verir. Bu tür intiharlarda toplumla aşırı bütünleşme söz konusudur. Toplumla aşırı bütünleşen birey, bağlı olduğu bireylerden birini yitirince boşluğa düşer ve intihara sürüklenir. Bu yüzden toplumla bütünleşmenin intiharla büyük bir ilgisi vardır: "İntiharı ölümden ayıran en büyük hususiyet, ölme iradesinin bulunup bulunmaması değil, fakat insana yaşamak yerine ölümü tercih ettiren sebeptir. Hayattan beklediğini bulamayan, hatta, yaşama imkânı kalmayan insan intihar eder. Eş, arkadaş, dost ve bütün hemcinsleriyle kurduğu münasebetler, cemiyetteki norm ve standartların inhilâli dolayısiyle yıkıldığı zaman insanın ruhuna çöken yalnızlık, kimsesizlik ve tecerrüd hissi onu intihara kadar götürür. Marazî psikolojide melankoliklerin önüne geçilmez bir intihar arzusuna kapılmaları bu tecerrüd hissi yüzündendir. İçtimai münasebetlerini, herhangi bir sebeple devam ettiremeyecek hale gelen hastanın ölümden başka kurtuluş yolu yoktur. Manevi bakımdan olduğu kadar maddi sahada da bütün kuvvetiyle kendini hissettiren yalnızlık, başıboşluk ve nihayet kudretsizlik çok defa insanları geçici, boş meşgalelerle, zevklere sürükler. Sık sık fikir, meslek, siyasî parti v.s. değiştirmek suretiyle mütemadiyen istikrar arayıp bulamayan muztarip ruhlar, İçtimai inhilâlin yol açtığı garip bir hürriyet havası içinde kalplerindeki derin boşluğu doldurmak için en akla gelmeyen işleri yaparlar. Meşhur bir sosyolog bunların halini çölde susuz kalan milyonere benzetir. Milyonerin serveti gibi bunların hürriyeti de faydalı bir meta değil, atılması gereken bir yüktür."[366]

Ahmet Midhat Efendi'nin *Süleyman Muslî* (1878) romanında Süleyman'ın annesi kocasını kaybettikten sonra intihar eder.

Romanda olay halkaları, Osman Şemri'nin uzun bir müddet serserice dolaştıktan sonra, Zengin tüccar Cafer Kerhi'nin yanına kapaklanmasıyla başlar. Bütün amacı Cafer Kerhi'nin

[366] Erol Güngör, "İntiharlar ve İçtimai Kıymetler", *Klinik Syposıum,* S. 1, 00.07, 1962, s. 23

malına konmaktır. Bunun için sinsice oyunlar planlar. Ahlaklı ve çalışkan bir insan izlenimi bırakan Osman Şemri, efendisiyle bir ticaret için Dicle nehri üzerinden Bağdat'a geçerken efendisinin uyumasını fırsat bilerek onu nehre atıp boğulmasına sebep olur. Bir müddet sonra eve dönen Osman Şemri, kocasını soran kadına, kocasının öldüğünü; ancak kendisinin isterse kocasının yerini tutabileceğini söyler. Kocasının boğulduğunu öğrenen kadın köprüden nehre atlayarak intihar eder:

> *"(...) bir kucak saçlarını elleriyle yolarak sokağa fırladı. Ağzından "Caferim! Caferim!" sözünden başka lafız çıkaramayarak gerçekten mecnûnane bir cüretle sokaklarda koşmaya başladı. Nihayet kale kapısından harice fırladı. Ve köprü semtine doğru koştu. Öyle bir sürat ve şiddetle ki bir kimse kendini men'e muktedir olunamazdı. Köprünün ortasına kadar geldikte: "Benim Cafer'imi bel' eden nehir beni de bel' etsin!" dedi. Ve kaldırıp kendini nehre ilkâ eyledi."*(s.68)[367]

Annesinin intiharı; Süleyman'ın intikam ateşiyle büyüyüp; türlü maceralara atılmasına sebep olan ilk düğümdür. Düzenli bir hayatı ve maddi anlamda rahatı yerinde olan bir bireyin bütün geleceği elinden alındığı zaman, illegal yollara sapma ihtimali yükselir. İntikam duygusuyla geleceğini yok edenleri cezalandırmak için uğraşır. Romanda, Süleyman'ın annesinin kişilik özellikleriyle ilgili herhangi bir bilgi bulunmamaktadır. Süleyman'ın annesinin intiharını, "elcil intihar" olarak değerlendirebiliriz. Toplumla aşırı bütünleşme sonucu gerçekleştirilen bu tür intiharlarda intihar edenin sevdiği insana kavuşma arzusu vardır. Romandaki kadın, kocasını kaybettikten kısa bir süre sonra depresyona uğrar, ardından kocasının öldüğü nehirdeki bir köprüden atlayarak bu ölüm yöntemiyle ona kavuşmayı arzular. [368] Bu tür intiharlarda kişi en çok sevdiği kimseyi kaybettiği için kendini korunmasız, sahipsiz hisseder. Bu yüzden intihara yönelir. Sigmund Freud bu duruma "Yas Reaksiyonu" adını verir.[369]

---

[367] Ahmet Midhat Efendi, *Süleyman Muslî,*Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 2000 (Alıntılar bu baskıdandır.)

[368] Hüseyin Cahit Yalçın'ın *Hayat-ı Hakikiye Sahneleri* adlı eserinde yer alan, "Hiçden" adlı hikâyede, Necati'nin intiharında da ölen sevgiliye kavuşma amacı vardır. Hikâyenin kahramanlarından, Necati kişilik bozukluğu olan, yalan söyleyen biridir. Bir gün bir baloda İngiliz bir kızla tanışır. Kızla birbirlerini severler. Kızın ailesi İstanbul,'da iki ay kaldıktan sonra gitmeye karar verir. Sevgilisinden ayrılacağını gören genç kız, Yeniköy İskelesi'nden atlayarak intihar eder. Artık yaşayamayacağını, intihar edeceğini söyleyen Necati'ye kimse inanmaz. Bir gün, Necati sevgilisini taklit eder ve aynı iskeleden atlayarak intihar eder.

[369]"Her birimiz, olaylara, daha önceki deneyimlerimize, özlemlerimize ve o olaya verdiğimiz önem derecesine göre, kendi tarzımızda tepki versek bile, depresyon öncesinde oluşan bazı olaylarda bir ortaklık görülmektedir. Bunlar, genellikle kayıplarla ilişkili olaylardır.Örneğin, ölüm ya da ayrılık nedeniyle sevdiğiniz birinin kaybı, bir iş kaybı, arkadaşlık kaybı, statü kaybı, saygınlık ve destek kaybı gibi kayıplar, bu grup içindedir. Sigmund Freud, yıllarca, depresyonda yaşanan bu kayıp duygusunu, ölüm gibi büyük kayıplar karşısında yaşanan yas reaksiyonu modeliyle açıklamaya çalışmıştı. Günümüzdeki bazı araştırmacılar da depresyonun ortaya çıkışından

Yine bu romanda Hasan Sabbah'ın hocasının oğlu Ahmet'in karısının intiharı da bu bağlamda değerlendirilebilir. Ahmet bu zalim adamın hocasının oğlu olması sebebiyle Melikşah'ın oğlu Sultan Muhammed tarafından tutuklanır. Kocası tutuklandıktan sonra kocasının, zalim bir insana taraftar olduğu için öldürüleceğini anlayan karısı, kale duvarından atlayarak intihar eder:

> *"Bunların ettikleri şekâvetlere nihayet yoktur. Nihayet Melikşâh'ın oğlu Sultan Muhammed binnefs gidip bunları muhasara eyledi ve Hasan Sabbâh'ın hocası oğlu Ahmed'i derdest edip, bu haber karısına vâsıl oldukta kocasına fart-ı muhabbetinden nâşi kendisini kale duvarından atıp, helâk eylemişti.*"(s. 93)

Bu intiharda da sevdiğini kaybeden insanın sevdiğine kavuşma amacı söz konusudur.

Mehmet Rauf'un *Eylül* (1901)[370] romanında Necip, akrabası Süreyya'nın karısı Suad'la duygusal zeminde kalan bir aşk yaşar. Bir gece konakta çıkan yangında, Suad'ın alevler içinde unutulduğu fark edilince alevler arasına atılan evin tavanının üzerine yıkılmasıyla Suad'la birlikte yanar.

Romanda Süreyya'nın halasının oğlu olan Necip, beş yıldır Süreyya'yla evli olan Suad'a saygıyla karışık bir hayranlık beslemektedir. Çiftin Boğaz'da kiraladığı yalının müdavimidir. Yalı alındıktan sonra deniz ve sandalla ilgilenmekten karısını ihmal eden Süreyya, Necip'in Suad'la ilgilenmesine ve bir süre sonra bu ikili arasında büyük bir aşk yaşanmasına zemin hazırlar. Suad ve Necip'in piyano başında birlikte geçirdiği saatler, sanat üzerine konuşmaları bu iki ruhu birbirine yaklaştırır. Necip'in Suad'a duyduğu aşk bir süre sonra ona acı vermeye; namus anlayışı hakkında çelişkiler yaşamasına ve kendinden nefret etmesine neden olur. Bu aşktan kurtulmanın tek yolunu yalıdan ayrılmak olarak gören Necip, âşık olduğu bu kadından tek yadigâr olmak üzere Suad'ın eldiveninin bir tekini alarak yalıdan ayrılır. Yalıdan ayrıldıktan sonra ciddi bunalımlar yaşayan Necip'in tifoya yakalandığı haber verilir. Bir süre sonra ikisi hakkında dedikodular yayılır. Süreyya, başlangıçta kışı yalıda geçireceklerini söylediği halde İstanbul'daki konağa taşınma kararı almıştır. Suad ve Necip

---

kısa bir süre önce kişinin bazı yaşam olaylarıyla yüz yüze gelmiş olduğunu saptamışlardır. Bunlar arasında ekonomik sıkıntılar, eşlerle ilişkilerde ciddi sorunlar, ebeveyn ya da çocuklarla önemli geçimsizlikler veya fiziksel bir hastalık gibi ciddi ve önemli olaylar vardır." (Ivy M. Blackburn, *Depresyon ve Başa Çıkma Yolları*, s. 22)

[370] "Mehmet Rauf'un şâheseri olarak kabul edilen ve ona yaygın bir şöhret sağlayan *Eylûl,* önce *Servet-i Fünûn'da* tefrika edilmiş, (7 Haziran 1900) daha sonra da Edebiyat-ı Cedîde Kütüphanesi'nin VI. eseri olarak 1317 (1901)'de İstanbul,'da Âlem Matbaası'nda kitap halinde basılmıştır" (Mustafa Özbalcı , *Mehmet Rauf'un Romanlarında Şahıslar Kadrosu,* Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları, İstanbul, 1997, s.23)

arasında zaman zaman kıskançlık krizleri yaşansa da iki sevgili büyük bir aşkla birbirlerini sevmeye devam eder. Suad, Necip'in birlikte kaçma teklifini, evliliğini bahane ederek reddeder. Konakta çıkan yangında alevler her yanı sarmışken Suad'ın içeride kaldığı anlaşılır. Süreyya ve Necip koşarak içeri girerler. Suad'ın odasının kapısına gelirler. Süreyya içeri girmeye cesaret edemez; çünkü alevler kapıyı sarmıştır. Seslenmelerine içeriden bir inilti cevap verir. Bu iniltiyi duyan Necip içeri atılır; tavanın üzerine çökmesi sonucu Suad'la birlikte yanar:

> *"(...) Süreyya'nın odası köşede duman içinde kayboluyordu; o zaman Süreyya orada içeriye girmeye cesaret edemeyerek, "Suad, Suad!" diye yalvarıyordu. Birisi: "Sakın içeride kalmasın..."dedi. o zaman Necip'le Süreyya'nın kapıya doğru koştuğu görüldü. .. Süreyya'nın odası köşede duman içinde kayboluyordu, o zaman Süreyya orada içeriye girmeye cesaret edemiyerek "Suad, Suad!" diye haykırdı. Necip kapının önüne kadar koşmuştu, dehşetli bir hararetle boğuluyorlardı, tekrar Necip, "Suad!" diye inledi, ikisine de bir inilti işitiyoruz gibi geldi; fakat ses muharriş bir çatırtıyla boğuldu, bir fırından fışkıran alev gibi yakarak, eriterek hücum eden duman içinde, evvela bir saniye, ikisi de tereddüt ettiler, fakat sonra Süreyya, Necip'in vahşetle haykırarak içeri atıldığını gördü; "Necip!" diye koşmak istedi; fakat dehşetli bir çatırtıyla tavanın yıkılıp oda kapısının ateş içinde kaybolduğunu görerek deli gibi döndü..."*[371]

Eylül, edebiyatımızın ilk psikolojik romanlarındandır. Mehmet Rauf gerçek bir hayat hikâyesinden yola çıkarak bu romanı kurgulamıştır.[372] *Eylül'*ün omurgasını Servet-i Fünûn romanlarının çoğunda görülen üçüzlü aşk teması oluşturur. Bu tema Divan Edebiyatı'ndaki âşık–rakip–sevgili üçgeninin devamıdır. Mehmet Rauf'un gerçek hayatında da önemli bir yer tutan "aşk" olgusu[373] bu romanda kutsallığını muhafaza ederek romanı değerli kılar. Necip ve

---

[371] Rauf Mehmet, *Eylül,* Âlem Matbaası, Ahmet İhsan ve Şürekâsı, İstanbul, 1317, (Alıntılar bu baskıdandır.), s.391-392

[372] "Bir gün Halit Ziya'nın yanında idim. Biz konuşurken kendisini ziyârete bir genç geldi. Lâkırdı arasında bunun o hafta *Teehhül* edeceğini öğrendim. Düğünden ve o günden sonraki tasavvuratından bahsederlerken, bu adam balayını Büyükada'da geçirmek istediğini, orada tuttuğu köşkü döşettiğini anlatıyordu. Ben Halit Ziya'nın gözlerinde acı bir esef bulutunun karardığını fark ettim. Ve bana öyle geldi ki, ruhu artık böyle bir saadetin kendisi için muhal olduğunu anlamaktan mütevellit bir merâretle burkulmuştu. İşte Eylûl'ün esasını teşkil eden fikri, yani gençliğin akar bir su, esen bir rüzgâr gibi, gayr-i kabil-i men' ve tehir bir surette uçup gittiğini takdir etmek, Eylül'de avdet-i bahar nasıl muhâl iseşimdi her şeyin faydasız olduğunu anlamak, ziyan olarak geçen güzel günlerin tahassürü ile harap olma fikrini buradan kaptım. Bu fikir bana o kadar câzip, o kadar derin göründü ki, günlerce meşgul olarak işledim, tezyîn ve telvîn ettim. Romanın esasını hazırlayıp, iki hafta sonra Eylûl'ü yazmaya başladım."("Eylûl'ü Nasıl Yazdım?- Mehmet Rauf Bey'le Eylûl Hakkında Mülâkat", *İnci Mecmuası,* nr. 5, s. 8, İstanbul, 1335 (1919)

[373] "Mehmet Rauf, hayatı boyunca türlü gönül mâcerâları içinde çalkalanıp duran, sevmek ve sevilmek tutkusuna kendisini adamış bir adamdır. Ruhunun aradığı mutluluğu bulabilmiş midir? Bilmiyoruz. Yalnız hayatında üç kez evlenişi, bize onun bir mutluluk arayışı içinde olduğunu düşündürüyor. Onun aşkları nasıldı? Hayatında bir ömrü baştan başa istilâ eden, muannit, münferit bir aşkı olduğuna ihtimal verilemez. Birinden kurtulurken, diğerine tutulan, hastalıklara namzet olarak yaratılmış mariz bünyeler kabilinden, onun sevmek ihtirası, hayalini, bazan uzaktan sezilmiş bir bakışa, bazan bir endamın hirâmına, hatta bir başörtüsünün şöyle bir dolanışına,

Suad arasındaki aşkın imkânsızlığı romana ayrı bir tad verir. Başlangıçta, hayranlığa dayanan, piyano, nota, eldiven... gibi sembollerle gelişen platonik aşk, Necip'in tifoya yakalandığı haberiyle açığa çıkar ve romanda düğüm noktası olarak yer alır. Suad'ın evli bir kadın olması, kocasına bağlılığı; Necip'in Süreyya'ya arkadaşlıktan öte dostça duygularla bağlı olması, her iki taraf için de ihanete bulaşmayı önler. Suat ve Necip aşklarını kirleterek birbirlerine kavuşmaktansa, aşklarının ıstırabıyla yanıp ayrı kalmayı tercih ederler. Bu Fuzûli'nin platonik aşkla biçimlenen, âşığın derdini sahiplenmesiyle açıklanabilir. Bu aşkın biçimlenmesinde en önemli vasıta ise musikîdir. Mehmet Rauf, *Eylül* romanı başta olmak üzere, çoğu romanında bu vasıtayı kullanır:[374] Musikî, Necip'in hayranlığını ulvî bir aşka dönüştürür.[375] Bu ulvî aşkı yaşayan Necip, Suad'ı kocasından daha fazla sevdiğini, onun uğrunda intihar ederek[376] gösterir. Onun intiharında geleneksel edebiyatımızda da görülen sevgiliye kavuşma amacı vardır.[377] Alevler arasından kurtarmak istediği kadının yandığını gören Necip, onunla birlikte yanarak yokluğa kavuşur. Bir anlamda fenâ olur. Alevlerin sardığı bu iki ruh öte dünyada buluşmanın yolunu arar. Necip'in intiharından önce Suad da zaten psikolojik olarak çökmüş

---

yahut, bir yeldirmenin omuzlara gelişigüzel atılışına, bir araba bir sandal seyranında müstesna bulunmuş bir yaslanışa bağlar; ve bir kere hayali böyle bir çengele takılınca onu altı ay için, bir sene, beş sene için işkenceden işkenceye sürükler, taştan taşa çarpar..." (Erdoğan Coşkun, *Mehmet Rauf*, Toker Yayınları, İstanbul, 1976, s.28)

[374] " Onu asıl idâre eden aşk duygusudur ve Mehmet Rauf "psikolojik tarz" denilen ve kaynağı insan rûhunun derinlikleri olan fırtınaları, sükûnetleri ve girdâbları bir kitap gibi ortaya seren roman anlayışının yazarıdır. O, romanlarında asıl kendisini anlatmış, yarattığı kahramanlar onun hâlet-i rûhiyesini canlandıran bir sembol, bir vasıta olmaktan öteye gidememişlerdir. Aşık yaradılışlı, coşkun ve ateşli mizaçlı yazarın ruhunun tellerine aşk ve musikî her ne zaman dokunmuşsa, onu elemden eleme atmış, acılar, işkenceler içinde bırakmıştır. Fakat o, tıpkı aşkını arttırması için Allah'a yalvaran Fuzûlî gibi, acı ve elemlerine rağmen daha çok aşk peşinden koşmuş, aşk sanki onu hayata bağlayan, yaşamayı sevdiren bir pınar, bir kaynak olmuştur. Musikî isebir akarsu gibi hep bu kaynağı beslemiştir. Eserlerinin ses ve musiki zenginliği de buradan gelir. Musikî bütün romanlarında ağırlıklı olarak yer verilen bir konudur. Hemen bütün kahramanları musikîyi seven, musikî kültürü alan kimselerdir. Pek çoğu, piyano başta olmak üzere, bir enstrüman çalmayı bilir. Kimi zaman musikî onları kaynaştıran, aralarında hissî bağlar kuran bir faktör olur." (Mustafa Özbalcı, *a.g.e.*,s. 16)

[375] "Bu aşkın ulvîliğini, manevî cephesini teşkil eden, onu Necip'in daha önce tanıdığı ve aşk zannettiği münasebetlerden ayıran da musikinin birleştirici ve yüceltici vasfıdır... Eylül romanında musiki geniş bir yer tutar. Musiki, Suat ile Necip'in adeta hayatlarının esasını, mânâsını teşkil eder. Musiki vasıtasıyla onlar yaşadıkları dar ve çirkin hayatın üstüne çıkarlar. Aşklarını birbirlerine itiraf edemeyen Necip ile Suat arasındaki musiki, duygularını aktaran bir anlaşma vasıtası, bir duygu köprüsü vazifesi görür. Musiki alelade dille anlatılamayan ulvî, derin duyguların ifadesi olur. Eylül'de musiki, Suat ile Necip arasındaki aşkın manevî planda kalmasını temin eden en önemli unsurdur." (Zeynep Kerman, *Yeni Türk Edebiyatı İncelemeleri,* Akçağ Yayınları, Ankara 1998, s. 144,151)

[376] Bu incelememizde Necib'in ölümünü her ne kadar intihar olarak ele aldıysak da, bunu intihar kabul etmeyenlerin olduğunu da belirtmenin gerekliliğine inanıyoruz.

[377] Sevgilisini yitiren aşık, sevgilisinin ölümünden sonra – çoğunlukla aynı yöntemle – kendini öldürerek ona kavuşmak ister. (Selçuk Çıkla, *Roman ve Gerçeklik Bağlamında Kültür Değişmeleri ve Servet-i Fünûn Romanı,* s. 320)

ve intiharın kıyısına sürüklenmiş bir kadındır.[378]

Mehmed Celal'in *Lemân (*1910) romanında Ömer Bey karısı Füsûnsaz'ın ölümünden sonra depresyona girer. Karısını bir türlü unutamayan ve girdiği bunalımdan kurtulamayan Ömer Bey, mezarlığı ziyaret ettiği bir gün, karısının kabri başında tabancasıyla intihar eder.

Ömer Bey, aslî kahraman Lemân'ın kardeşidir. Lemân'ın Servet Bey'le evlenmesinin ardından, Ömer de Füsûnsaz'a âşık olmuştur. Çocukluğundan beri küçümsediği bu Füsûnsaz da, uzun zamandan beri Ömer Bey'e duyduğu gizli aşkından dolayı vereme yakalanmıştır. Bir süre sonra evlenirler. Evlenmelerinden kısa bir süre sonra Füsûnsaz'ın rahatsızlığı yeniden nüksetmiştir. Karısına Heybeliada'da bir ev kiralayan Ömer Bey, onun iyileşmesi için bütün imkânını seferber etmesine rağmen karısını kaybeder. Karısının ölümünden sonra dengesi bozulan Ömer Bey, bir dergide okuduğu; "*Ne olurdu güzelim, ne olurdu?/Beraber yaşadık beraber ölürdük.*" mısralarından etkilenerek, ağır bir depresyona girer.

İnsanlardan uzaklaşarak sık sık karısının mezarı başına giden Ömer Bey, yine mezarlığa gittiği bir gün, uzun süre ağladıktan sonra karısının kabri başında tabancasıyla intihar eder:

> *"Ağladı, ağladı... O kadar ki, temiz gözyaşlarıyla bütün ruhunu yıkadı...*
>
> *Bir aralık, başını mezara dayayarak, elini cebine soktu, ayın şu'âı altında bir demir parladı... Sonra, kabristanın boş, koytu yerlerine bir tabancanın gümleyişi aks etti!. İşte şimdi bu bir çift de beraber yaşadılar, beraber öldüler!.."* (s.142) [379]

Bir cariyenin beyiyle yaşadığı aşk ilişkisi açısından her ne kadar *Sergüzeşt* romanını hatırlatsa da *Lemân* romanında cariye olan ve romanda ikinci dereceden bir karakter olarak yer alan Füsûnsaz'ın geçmişi Dilber'in geçmişi kadar trajik değildir. Füsûnsaz, çocukluğunda Ömer Bey'in alaylarına belki de çocukça zulümlerine uğramıştır. *Sergüzeşt*'in Dilber'inde olduğu gibi ciddi bir zulüm sözkonusu değildir. Lemân ve Servet Bey'in evliliğinin açığa çıkardığı Füsûnsaz'la Ömer Bey arasındaki aşk, daha önce, cariye ve mazlûm olan

---

[378] "Bu ikili karşılıklı olarak bir daha görüşmemeye karar verdikleri zaman, vakit 'eylül'dür ve Suad hayatını 'eylül'e benzetir: "Eylûl ayı gelince Suad, tabiatın bütün güzelliklerinin uçup gittiğini, yaprakların sararıp yere düştüklerini ve çiğnendiklerini görünce bir hayli duygulanır ve kendi hayatını eylül'e benzetir. Onun gerçek eşini bulamamış kadınlık hayatının en güzel günleri de geçip gitmiş, onun ömrünün eylül'ü de gelip çatmıştır. Büyük bir ümitsizlik ve karamsarlık içinde, "*... Eylûl, ah işte eylül! Ne yapılsa nâfile... Bak, her şey bitti...*" demekten kendini alamaz." (Mustafa Özbalcı , *a.g.e.*, s. 33)

[379] Mehmed Celal, *Lemân,* Meşrutiyet Matbaa ve Kütüphanesi, İstanbul, 1326 / 1910, (Alıntılar bu baskıdandır.)

Füsûnsaz'ın kalbine kök salmıştır. Füsûnsaz, bu aşkı gönlünde saklayarak vereme dönüştüren bir zavallıdır. Lemân ve Servet Bey sayesinde bu iki âşık evlense de evlilikten sonra Füsûnsaz'ın hastalığı nükseder. Âşık olduğu karısının ölümünün ardından Ömer Bey depresyona girer ve melankolik bir kişi olur. Melankolik olmak intiharın kıyısında gezmektir.[380] Bu davranışlar Ömer Bey'i de intihara sürüklemiştir.

Hatipzâde Mustafa Akif'in *Kaptan Cemal* (1912) romanında Şadi'nin dedesi Alim Bey, kızı Fahriye'yi Adanalı bir beyin oğluna nişanlar. Bir süre sonra kızının başka erkeklerle buluştuğundan şüphelenen Alim Bey onu takip eder. Bir gece Fahriye'yi bir erkekle buluşurken yakalayan Alim Bey, kızını ve âşığını öldürür. İşlediği cinayetten sonra Alim Bey cinnet geçirir ve üç ay sonra ölür. Fahriye'nin dostunun babası Mersin'in ileri gelenlerinden Faik Bey'dir. Faik Efendi, ölümünün ardından oğlunun acısına dayanamaz. Her gün mezarlığa giderek oğlunun kabrini ziyaret eden Faik Efendi, yaklaşık 3-4 ay boyunca "*sersem sersem*" dolaşır. Yine oğlunun mezarını ziyaret ettiği bir gün başını oğlunun kabir taşına vura vura intihar eder:

> *"(...) Bir gün oğlunun kabrine gider hayli bir müddet ağlar ba'de başını şiddetle mezar taşına urup parçalayarak, evlâdına kavuşur.*" (s. 117)

Bu romanda Faik Bey sahip olduğu tek oğlunun beklemediği bir şekilde bir namus cinayetine kurban gitmesini hazmedemez. Çocuğunun yokluğuna alışamayan Faik Bey, oğlunun acısını onun mezarına giderek dindirmeye çalışsa da bir süre sonra psikolojisi bozulur ve başını oğlunun mezar taşına çarpa çarpa intihar eder. Freud'un Psikanalitik kuramına göre intiharla depresyon arasında doğrudan bir ilişki söz konusudur. İntihar depresyon sonucu ortaya çıkan ağır bir durumdur. Bu kurama göre, kişide bir nesne kaybı, bir yakınını kaybetme veya ölüm gibi bir kayıp olduğunda kişi o nesneyi içine almakta, onunla bütünleşmekte, daha sonra kaybedilen nesneye yönelik düşmanca duyguları benine yönelterek intihar etmektedir. O. Fenikel, sevilen birinin ölümünün ardından gerçekleştirilen intiharın, onunla yeniden birleşme arzusunun işareti olduğunu söyler. İntihar eden kişi bu yolla kaybettiği kişiyle özdeşim kurma yoluna girer. Bazen intihar eden kişi, intiharıyla sevdiğini

---

[380] "Melankolik kişinin intiharından daha gizemsiz bir şey yoktur; gizemli kalan şey melankolinin kendisidir." Manevi ıstırap başlı başına dayanılmaz bir şeydir, öyle ki "melankolik kişilerin neden kendilerini öldürdüklerini değil, ama neden hepsinin kendilerini öldürmediklerini sormak gerekir" Melankolik kişi intihar etmeye kalkıştığı için bir akıl hastası değildir, ama melankolik olduğu için intiharcıl davranışlar gösterebilir."(Eric Volant, *İntiharlar Sözlüğü,* s. 197)

kendisinden alan kişiden veya toplumdan intikam alma yoluna da gider.[381] Faik Bey, oğlunu kaybettikten sonra her gün onun mezarına giderek oğlunu hatırlamaya çalışır. Bu ziyaretler onda "duygu bozuklukları"na yol açar. Duygu bozuklukları anormal keder ya da neşenin hakim olduğu klinik ruhî tablodur. [382] Faik Bey'in intiharı, yaşlıların yüksek intihar riskine sahip olduğu gerçeğiyle de uyum gösterir.[383]

Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın *Sevda Peşinde* adlı romanında, Aynınur Hanım intihar ettikten sonra kocası Nezihi Bey, karısının dostu Ali İlhami'ye onu düelloya davet eden bir mektup yazar. İlhami Bey, buna gerek olmadığını; kendisinin Aynınur'a kavuşmak için intihar edeceğini bildirir. Gönderdiği mektupta toplumu da iki yüzlü olmakla suçlar. Ona göre toplum yasak ilişkiyi özendirdiği halde, bu ilişkilerin ortaya çıkmasının ardından ilişkileri yaşayanlara karşı düşmanlık besler. Ali İlhami, sevgilisi olmadan yaşayamayacağını ifade ettikten sonra denize atlayarak intihar eder:

> *"Bir yalan ve riya yığınından ibaret gördüğüm bu insanlar topluluğunun üyeliğinden intihar ederek ayrılıyorum. Beni intihara zorlayan husus, toplumdaki yalancı durumumdur.*
>
> *(....)*
>
> *Sensiz yaşayamayacağım. Aç aguşunu geliyorum. Dalgalar, zalim dalgalar, onu benden ayırarak hangi semt-i mechûle kaçırdınızise beni de oraya, onun yanına, ta koynuna götürünüz." (s. 465)*

Bu romanda da Ali İlhami Bey, sevgilisi Aynınur'un intihar etmesinden sonra onsuz yaşayamayacağına inandığı için onun atladığı sulara atlayarak intihar etmiştir ve aşk yine intihara götüren bir olgu olarak karşımıza çıkmaktadır.

Derviş Kaptanzâde'in *Ra'nâ* (1914) adlı romanında sevgilisi Ra'nâ'nın ölümüne dayanamayan Muammer verem olduktan sonra ölür. Oğlunu kaybeden Muammer'in annesi, oğlunun ölümüne dayanamayarak can verir. Ağabeyi Muammer ve annesini kaybeden Behiye cinnet geçirdikten sonra kuyuya atlayarak intihar eder. Karısını, oğlunu ve kızını kaybeden

---

[381] Yusuf Alper, v.d., *Herkes İçin Psikiyatri*, s. 333
[382] Cevdet Aykan , *Akıl Sağlığı ve Hastalığı*, s. 60
[383] " Özkıyım riski yaşlanma ile artar ve 55- 60 yaşından sonra en yüksek noktasına ulaşır. Bu yaşlarda eylemlerin iyi planlandığı ve ölümü garanti edici yöntemler seçildiği izlenir. Ayrıca karar aşamasından sonra yaşlıları eylemlerinden vazgeçirmek olanaksızlaşır. Bu nedenle yaşlıların sağaltımı güçlükler gösterir. Genellikle yalnızlık ve yaşanacak zamanın az olduğu, bu kısıtlı zamanda çile çekmeye, yalnızlığa katlanmaya değmediği düşüncesi yaşlıların özkıyımla yaşamlarına son verme kararını etkiler." (Celal Odağ, *İntihar (Özkıyım),* s. 42)

baba da yaşamanın gereksizliğine inanarak bileklerini kesmek suretiyle intihar eder.

Romanda Ra'nâ sevgilisi Muammer'in hasretine dayanamayarak verem olur. Ziyaretine gelen Muammer'in ertesi gün İstanbul'a döneceğini öğrenen Ra'nâ, âşığından ayrı kalacak olmanın hasretiyle can verir. Sevgilisini kaybeden Muammer'in hayat düzeni bozulur; o da uzun bir rahatsızlığın ardından hayata veda eder. Muammer'in annesi ise oğlunu kaybettiği gün onun yokluğuna dayanamayarak ölür. Muammer'in kız kardeşi Behiye, annesini ve ağabeyini kaybetmenin acısına dayanamayarak cinnet geçirdikten sonra intihar eder. Bütün bunları gören baba; oğlu, karısı ve kızının olmadığı bir dünyada kimsesiz, mutsuz yaşamaktansa bileklerini keserek intihar eder:

> *"Artık bundan sonra yaşamaklığın abes olduğunu beyân ederek odada mevcud kâğıt makarasıyla evvela damarlarını ve sonra (...) keserek intihar etti."* (s.52)[384]

Romanda Ra'nâ, Muammer'le büyük bir aşk yaşayan biridir. Aralarındaki ilişki Muammer'in öğrenimi dolayısıyla sekteye uğrar. Sürekli sevgilisinin yolunu gözleyen ve onun hasretiyle verem olup yataklara düşen Ra'nâ, sevgilisinin döneceği haberiyle sevinir. Sevgilisine kavuşan Ra'nâ daha Muammer'e olan hasretini dindirmeden sevgilisinin, ertesi gün sınavlarına hazırlanmak amacıyla gideceğini öğrenince yeniden ümitsizliğe kapılır. Bu ümitsizlik onu ölüme götürür. Ra'nâ'nın ölümü, yukarıda işaret ettiğimiz seri ölümlere yol açar. Behiye ve babasının intiharı elcil intihar dediğimiz aşırı toplumsal bütünleşme sonucu gerçekleştirilen intiharlardır. Bu iki kişinin, özellikle babanın intiharı, aile bireyleri arasındaki ilişkinin yoğun olduğunu gözler önüne serer. Bu yoğunluk da intiharda aile faktörünün ne denli önemli olduğunu gösterir.[385] Özellikle Behiye'nin intiharında adolesan / ergen olan bireyin kendi ailesinden ayrışamamış olması ve ilişkilerinde sağlıklı karar verememesine neden olur. Aileyle aşırı bütünleşen birey bağımsız olduğunu göstermek, aileden ayrışmak ve

---

[384] Derviş Kaptanzâde, *Ra'nâ,* M. Nevzad; M. Hilmi ve Şürekâsı, Osmanlı Tevsi-i Tıbaat Şti., İstanbul, 1330 / 1914 , (Alıntılar bu baskıdandır.)

[385] "İntiharın ailevi olduğu farz edilen yapısı, bir düşünce tarzı olarak XIX. ve XX. Yüzyıl intihar literatürünün önemli bir kısmında da devam etti. Haziran 1906'da, New York Akıl Hastalıkları Komisyonu Başkanı Charles Pilgrim, Boston'daki Amerikan Tıp-Psikoloji Kurumu'na bir tebliğ sundu. Tebliğde şöyle diyordu: "İntihar eğilimin nesilden nesle aktarıldığı gerçeğinden daha sağlam bilgi yoktur. Bu eğilim evlatta yeniden ortaya çıkmakla kalmayıp evlatta da genellikle ebeveynde görüldüğü yaşta görülür ve çoğu kez aynı intihar yöntemleri kullanılır." Daha da ileri gidiyor ve şöyle diyordu: "Bu yüzden bu mesleğin insanları olarak bize kalıtsal belirtileri olan kişilerin evliliğini engellemek düşer."Ağır intihar yükleri taşıyan birkaç soyağacı, aşağı yukarı Pilgrim'in sözleriyle aynı zamanda tıp literatüründe belirdi. İki İngiliz hekim denizcilikle uğraşan, intihara ve deliliğe doymuş bir ailenin dört kuşağına yayımladı: altmış beş aile bireyinin altısı intihar etmiş, dördü intihar tehdidinde bulunmuştu, sekizinin "ruhsal durumu göze çarpan bir şekilde garipti," altısı da "geri zekâlı ya da deliydi." (Kay Redfield Jamison, *Erken Çöken Karanlık*, s. 204)

bireyselliğini kanıtlamak için intiharı seçer. [386] Bu anlamda ailede bireyi aşırı korumak, aile bireyleri arasındaki bağının güçlü olması da zaman zaman bireyi intihara sürükleyen bir etkendir.[387]

Moralızâde Vassaf Kadri'nin *Melekper* (1914) adlı romanında Yıldız Sarayı'ndan kovulduktan sonra bir bekçiyle evlendirilmeye zorlanan Melekper, Doktor Suad Bey'i büyük bir aşkla sevmektedir. Kendisini kaçıran sevgilisi Suad Bey, bekçi Mustafa tarafından öldürülünce Melekper, intihar eder.

Aslen Üsküp'lü bir ailenin kızı olan Melekper, anne ve babası öldükten sonra yetiştirilmek üzere teyzesi tarafından saraya verilir. II.Abdülhamid'in başta olduğu bu dönemde, sarayda bulunan bu kızlara zaman zaman baskılar yapılmaktadır. Genç kızlığa adım atan Melekper, sarayda sarayın özel doktoru Suad Bey'le tanışır. Saraydaki genç kızlarla birlikte yetişen Melekper, bir süre sonra Suad'la aşk yaşamaya başlar. Saraydan ara sıra ayrılan Cavidan, Suzidil ... gibi kızlar da Suad'a ilgi duymaktadır; fakat Suad bu kızlar içinde sadece Melekper'e ilgi duyar. Saraydaki gözdelik görevini reddeden Melekper, saraydan kovularak, teyzesinin evine gönderilince padişahın şarlatanlarından Bekçi Mustafa ile evlenmeye zorlanır. Bekçi Mustafa, siyasî bağlantılarını da kullanarak kendisiyle evlenmeyi reddeden Melekper'i tımarhaneye kapatır. Kaçırıldığı yeri mektupla Suad'a bildiren Melekper, Suad ve Komiser Tevfik tarafından kurtarılır. Melekper'in Suad tarafından kaçırıldığını öğrenen Bekçi Mustafa, bir gece Suad'ı öldürdükten sonra, maktûlün kesik elini Melekper'e düğün hediyesi olarak getirir. Suad'ın kesik elini gören Melekper cinnet geçirir, hasta ve tükenmiş bir halde sürekli Suad'ın adını sayıklar. Aklı başına gelen Melekper,

---

[386] Selin Müderrisoğlu, *a.g.tz.,* s. 22 – 23

[387] "İntiharları doğuran sebeplerin böylece bir kısmını da aile çevresi ve aile bağlarında aramak gerekir. Aşırı koruma gibi genel ve hazırlayıcı olaylardan başka doğrudan doğruya intihara götürenler de vardır. Yeni yetmeliğin ruhî durumunu gerektiği gibi anlayamayan bazı ana – babaların mumeleleri bu sonucu verebilir. Aile hayatıyla ilgili utandırıcı, küçük düşürücü veya ailenin sosyal statüsünü değiştiren vakalar da onun genç üyeleri tarafından hayatı tahammül edilmez bir şekilde gösterebilir. Önemli olan nokta bu gibi talihsizliklerin yetişkinlere nasıl göründüğü değildir. Onlar için tamiri mümkün gözüken veya ikinci derecede önemli bir şey sayılan bu güçlükler yeni yetmeler için yaşamayı dayanılmaz hale sokan olaylar sayılabilir. Bu konu ile ilgili olarak, yalancı intihar denemeleri üzerinde de birkaç kelime söylemek uygun olur. Bunlarda asıl erek, canına kıymaktan çok etrafındakilerin dikkat ve ilgisini üzerine toplayacak bir gösteriş yapmaktır. İsteriklerde, teşhircilerde bu haller görülebilir. Bunlarda kişiliğin esaslı bir ihtimam ve tedaviye ihtiyacı var demektir. İntihar tehditlerini de bu yönden ele almak gerektir. Sanıldığı gibi intihar tehdidi savuranların hiçbirinin intihar etmediği doğru değildir. Bir inceleme, ölümle sonuçlanan yüz intihar vakasından yirmi ikisinin daha önce intihar tehdidi kullanmış olduğunu göstermektedir. Bu tehdidi ciddi olarak ortaya atmayanlarda da iç düzenin pek yolunda olmadığına hükmedilebilir."(Mitat Enç, *a.g.e.,* s. 187-188)

Suad'ın olmadığı bir dünyada yaşamaktansa kezzap içerek intihar eder:

> *"Muslukların temizlenmesi için alınmış olan (kezzap) şişesi odanın ortasında Melekper onun yanında ağzı burnu her tarafı kan içinde idi."*(s.441)

Melekper, bıraktığı mektupta intihar sebebini şöyle anlatır:

> *"Sabahleyin hâb-ı istirâhate kalkanlar benim masum cesedimi bulacaklar. Bu hususta hiç kimsenin müdhili yoktur. Ben kendimi zehirledim, öldürdüm. Artık bu hayata tahammül edemezdim...*
>
> *Ben bikes son derece bigünâh bir kız idim. Beni hain bir aksi bir tesadüf saraya aldı. O saray, onun hârim-i bedbâhtı ne kadar müdhiştir. Orada her şeyden ziyâde zulüm ve gaddarlık payidardır.*
>
> *(...)*
>
> *Ben oraya alındıktan sonra o günden itibaren zaten öldürülmede idim."*(s.442–443)

Bu romanda da cariye hayatına yönelik olumsuz bir eleştiri söz konusudur. Kadının istemediği erkekle evlenmeye zorlanması burada da işlenmiş. Melekper, aşkı uğruna gerçekleştirdiği tüm mücadelelere rağmen sevgilisine kavuşamaz. Kendisini kaçırdığı için öldürülen ve kesik eli kendisine gösterilen Melekper, gördüğü manzara karşısında şok geçirir. Sevgilisinin bedeninden koparılan bu el, onda tamir edilmez psikolojik çöküntüler yaratır. Ruh sağlığı bozulan Melekper, cinnet geçirir. Aklı başına geldiğinde ise sevgilisi Suad'ın olmadığı bir dünyada sevmediği insanlarla esaret hayatı yaşamaktansa aşkı uğruna ölmeyi tercih eder.

S. Abdullah'ın *Kara Sevda* (1915) adlı romanında, istemediği biriyle zorla evlendirilmek istendiği için intihar eden sevgilisi Naciye'nin ardından, Nazım da canına kıyar.

Romanda birbirini seven Nazım ve Naciye, ömür boyunca aşklarını devam ettirmek üzere sözleşirler. Ailesi Naciye'yi ondan habersiz olarak komşularının oğluna nişanlar. Nişanlandığını ancak düğün günü öğrenen Naciye, intihardan başka çaresi kalmadığını yazdığı mektubu sevgilisine gönderir. Aldığı mektupta sevgilisinin mektubun yazıldığı gün intihar ettiğini öğrenen Nazım, sevgilisine kavuşmak amacıyla silahla intihar eder. Nazım'ın intiharı gazetelerin birinde şöyle duyurulur:

> *"Bir müddetten beri şehrimizde bulunan ... Bey'in mahdumu Nazım Bey, evvelki gece revolverini beynine sıkarak intihar etmiş ve sebeb-i intiharı ne olduğu*

anlaşılamamış, zabıtaca tahkikat yapılmaktadır."(s.45) [388]

Bu romanda da görüldüğü gibi, genç bir kız ya da erkek istemediği biriyle zorla evlendirilmek istendiğinde, isteğini kıramayacağı ailesine karşı gelemez ve çözümü intiharda arar.[389] Burada intihar eden Nazım, sevgilisiyle ömür boyu beraber olacağına sözleşmiş bir delikanlıdır. Aşkı yoğun yaşayan gençlerin sevgililerivle sözleşmelerini ciddiye almak gerekir. Yetişkinler için pek de önemli olmayan bu tür sözleşmeler, gençlerin canlarından vazgeçme pahasına uymak zorunda oldukları bir taahhütnamedir. Bu yaştaki gençler, verdiği sözden caymaktansa intihar etmeyi yeğlerler. Hele bu romandaki gibi sevgilisi uğruna ölmüşse genç, yaşamayı bir alçaklık olarak değerlendirir ve sevgilisinin ardından genellikle onun intihar yöntemini kullanarak canına kıyar.

Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın *Cehennemlik* (1924)[390] romanında da Mahmure, intihar eden sevgilisi Şemsi'ye kavuşmak için onun ardından intihar eder.

Mahmure, 17–18 yaşlarında, güzel ve ahlaklı bir kızdır. Hasan Ferruh Efendi'nin yeğeni olan Mahmure, Şemsi'ye ilgi duyar. Şemsi'nin Atıfet'le nişanlı olması onun tüm ümitlerini kırar. Mahmure'nin annesi Ferhunde Hanım'ın da Şemsi'yle ilişkisi vardır. Mahmure bunu fark edemeyecek kadar saftır. Şemsi'nin nişanlısı Atıfet, Şemsi'nin Mahmure'yi sevdiğinin farkındadır. Bu iki sevgiliyi birbirine kavuşturmak için nişanı bozar. Nişanın bozulmasıyla birbirleriyle görüşmeye başlayan sevgililer, nişanlanmaya karar verirler. Bu karara Mahmure'nin annesi Ferhunde karnındaki çocuğu Şemsi'ye engel olarak gösterip karşı çıkar. Çaresizlikten bunalan Şemsi intihar eder. Sevgilisinin intihar ettiğini gören Mahmure de kargaşadan yararlanarak onun kendisini öldürdüğü tabancayla intihar eder:

> *"Mahmure, pek şiddetli bir sancı çekiyormuş gibi beynini iki avucu arasında sıkarak acıdan büyümüş gözleriyle yerde yatan cesede, artık nazarı başka bir âlemin derinliğine dönmüş Şemsi'ciğinin kanlı yüzüne baktı, baktı. Ağır ağır eğildi, sevgilisini kendinden ayıran revolveri yerden aldı. Şimdi bu âleti, bî-tahammül kaldığı beyin sızılarına karşı bir deva gibi kullanmak fikri dimağında birden parladı. Atıfet'le Ebrukeman'ın gözleri kapalı bulunmasından bilâ-istifade berkî bir süratle namluyu şakağına dikti, tetiği çekti. Anî ve muharriş bir gümbürtü... sonra bir sükût... Silah bir kurşunla hizmetini görmüş, kızı öldürmüş, ayırdığı iki müştâkı yine kavuşturmuştu.* (s.

[388] S. Abdullah, *Kara Sevda,* Resimli Kitap Matbaası, İstanbul, 1331 / 1915 (Alıntılar bu baskıdandır.)
[389] Selin Müderrisoğlu, *a.g.tz.*, s. 22 – 23
[390] "Önce, *İleri* gazetesinde tefrika olunan *Cehennemlik;* kitap halinde, ilk defa 1340 (1924) yılında ve İbrahim Hilmi Bey tarafından neşredilmiştir. M. Nihad Özön eliyle sadeleştirilmiş 2. baskısı 1966'da ve 3. baskısı da 1973'te, Atlas Kitabevi'nce gerçekleştirilmiştir." (Önder Göçgün, *a.g.e.,* s. 275)

234)"[391]

Romanda annesi Ferhunde Hanım'ın ahlaksız kişiliğine zıt bir karaktere sahip olan Mahmure saf biridir. Düzensiz bir aileye ve ahlaksız bir anneye sahip olması onu pasif bir karakter yapar. Şemsi Bey'le başlangıçta karşılıksız olan aşkının önünde, Şemsi Bey'in nişanlısı Atıfet engeli vardır. Bu ikili arasındaki aşkı fark eden Atıfet kendi hakkını Mahmure'ye feda ederek nişanı bozar. Sevgilisine kavuşmanın mutluluğunu yaşamaya hazırlanan Mahmure, beklemediği bir engelle sarsılır. Annesi Ferhunde Hanım kısa süre önce Şemsi Bey'le ilişkiye girmiş ve ondan hamile kalmıştır. Bu ilişkiyi koz olarak kullanıp, Şemsi Bey'in Mahmure'yle evlenmesinin mümkün olmadığını söyleyen Ferhunde Hanım, Şemsi Bey'i intihara sürükler. Sevgilisinin intihar etmesiyle boşlukta kalan Mahmure güçsüz kişiliğinin de etkisiyle sevgilisinin intihar yöntemini taklit ederek kendini öldürür. O, bir anlamda kendi ailesini protesto etmek için de intihar etmiştir. Başlangıçtan beri kendi bedenî zevkleri için kızının mutluluğunu engelleyen Ferhunde Hanım, evlilik aşamasında bu iki sevgilinin aşamayacağı bir engelle önlerini tıkar. Şemsi Bey, durumu Mahmure'ye açamaz ve adeta kendi kendini yer. Bir süre sonra da çaresizlikten intihar eder. Sevgilisinin intiharına şahit olan ve olayları fark eden Mahmure dayanaksız kalır, annesini protesto etmek ve sevgilisine kavuşmak amacıyla intihar eder.[392]

> *Peyami Safa'nın* Matmazel Noraliya'nın Koltuğu *(1949)*[393] *romanında da Noraliya'ya âşık olan Yorgo'nun babası Noraliya'nın annesiyle aşk yaşamaktadır. Noraliya, Yorgo'nun Müslüman olması şartıyla onunla evlenebileceğini ifade eder. Bu arada Noraliya'nın annesi doktordan hamile kalmıştır. Yorgo, babasına Noraliya ile*

---

[391] Hüseyin Rahmi Gürpınar , *Cehennemlik,* İbrahim Hilmi Kütüphanesi / Orhaniye Matbaası, İstanbul, 1340/1924, (Alıntılar bu baskıdandır.)

[392] "Aile engellemesi nedeniyle bir araya gelemeyen karşılıklı sevdalıların da bu durumu protesto için intihar girişiminde bulundukları görülüyor. Bilhassa bizim toplumumuz da ataerkil yapının olması ve ebeveynlerin çocukları adına kararlar almaları gençlerde ruhsal yapının bozulmasına neden olmaktadır. Bastırılan duygular çoğu kere gencin aileye veya topluma isyanını gündeme getirmekte ve bazen de problemini ifade edemeyen veya ifade ettiği halde yeterli yardım göremeyen, hatta tepkiyle karşılaşan genç, ilgisizliği, sevgisizliği ve yalnızlığını intihar girişimi yoluyla dile getirmektedir." (Nihat Kaya, *Neden İntihar Ediyorlar?,* s.118)

[393] "Romanın tezini çok genel olarak ortaya koymak istersek, mistik bir dünya görüşünün savunulmasıdır diyebiliriz. Yazar bu tezi işlemek için Ferit adındaki bir genci ele alıyor ve birtakım olaylar sonunda Ferit'in böyle mistik bir felsefeyi kucaklamak suretiyle gerçeğe varabildiğini göstermek istiyor. Babasının çok etkisinde kalmış olan ve onun yolunda yürüyen Ferit, hedonist, şüpheci, dinsiz, hatta nihilisttir. Tıp okurken, felsefeye merak sarmış ve felsefe bölümüne geçmiştir. Zekidir, ama zekâsı onu gayesiz ve iradesiz bir hayata sürüklemekten kurtaramaz. Ruhsal dengesi pek yerinde olmayan ve delilik korkuları geçiren bu genç, karşılaştığı ve çözemediği parapsikolojik ve metapsikolojik olaylar sonucu bir buhran içinde bocalamaya başlar. Fakat Matmazel Noraliya'nın ruhu ile temasa gelerek geçirdiği mistik yaşantılar ve Aziz Bey'in yardımı sayesinde fikirleri ve kişiliği değişir, ruha ve Tanrı'ya inanarak hakikati mistik bir felsefede bulur, huzura kavuşur." (Berna Moran , *Türk Romanına Eleştirel Bir Bakış,* İletişim Yayıncılık, İstanbul, 1983, s. 186)

evleneceğini ve Müslüman olacağını söyleyince babası bu teklifi şiddetle reddeder. Annesi de Noraliya'ya dışarı çıkmayı yasaklar, mektuplaşmalar kesilir. Noraliya, kırmızı kibrit başlarını ezip içerek intihara girişir; ama kurtarılır. Doktor, oğluna Noraliya'nın intihar ederek canına kıydığını söyleyerek onu Noraliya'dan vazgeçirmeyi düşünür. Bu haberi duyan Yorgo aynı gece odasında intihar eder:

"Oğlan hiç belli etmiyor. Daha o gece, odasında şakağına bir kurşun sıkıp kendini öldürüyor.."(s.237-238)

Romanda oğlu Yorgo'yu sevgilisi Noraliya'dan ayırmak isteyen babanın izlediği yöntem hatalı bir yöntemdir. Ergen dönemi gençleri için sevgili her şeydir. Bu dönem gençleri genellikle ölesiye severler ve sevdikleri için her türlü fedakârlığı yapmaya hazırdırlar.[394] İntihar ile ilgili araştırmalara baktığımızda intihar olaylarının 15 yaşından itibaren artarak 25-30 yaşlarda en yüksek istatistik düzeye eriştiğini görürüz.[395] Yorgo'nun babasıyla olan iletişim eksikliğinin de bu intiharda önemli etkisi olduğunu görüyoruz. Oğluyla yeterince ilgilenmeyen baba, oğlunun ilişkilerinden de habersizdir. Baba, gayrimeşru ilişkisini yürütürken oğlunun doğal karşılanabilecek ilişkisini engellediğinden habersizdir. Ergen dönemlerinde gençler ailelerinden ilgi göremeyince, aile–çocuk arasındaki bozuk ilişki, çocuklarda depresyon ve çöküntü gibi durumlara yol açar. Bu durum zaman zaman intihar düşüncesi, girişimi ve intihar eylemi gibi korkunç sonuçlar doğurur.[396] Yorgo'nun intihar

---

[394] "Herhangi bir sebeple gençlerin çoğunun ölüm ve intihar düşüncelerini kafalarından geçirmelerine rağmen bunlar arasında ancak birkaçının bu düşünceleri gerçekleştirmeye kalkışması dikkat edilecek bir noktadır. İntiharlar üzerinde yapılan bütün incelemeler, intihara kalkışanların istisnasız hemen hepsinde kişilik örgütünün bozulup yıkılmış olduğunu saptamışlardır. Yani kişi, hayatın problem ve güçlüklerine normal bir insan gibi tepki yapabilmek gücünü kaybetmiştir. Bu bozukluk birçok hallerde psikoz başlangıcı veya psikonevrotik âraz mahiyetindedir. Kişinin duygusal hayatı bir karışıklık içine düşmüştür. Düşüncelerinde sabuklama ve bazen sanrılar şaşkınlıklara sebep olmaktadır. Benliğini kontrol etme gücünü kaybetmiştir. Bu yüzden de karşılaştığı durumların anlam, önem ve bütün halinde hayata olan bağlarını gerektiği gibi kavrayacak durumda değildirler.
(...)

İntihara götüren bu olaylar arasında en başta "sevmek" ve "cinsi güçlük"ler gelmektedir. Sevgi esasen bilinmeyen sebepler yüzünden ölümle çok yakından ilişkilidir. "Ölecek kadar sevmek", "canımdan çok sevmek", "ebediyete dek sevmek" , "uğrunda canımı feda ederim" , "senden ayrılırsam ölürüm" gibi cümleler, yüzyıllardan beri her sevenin kullandığı sözlerdir. Bundan başka sevmek ve sevişmenin bazı topluluklar içinde kuvvetli günahkârlık ve suçluluk duyguları doğuran bir yasak oluşu da gençlerin içinde çözülmesi hayli güç tartışma kördüğümleri yaratabilir. Böylece sevilmeden seven, sevdiği tarafından aldatılıp veya bırakılan gençlerin, içine düştüklerini sandıkları çıkmazdan intihar ederek kurtulmaya giriştikleri görülür. Sevmek veya sevişmek yüzünden sosyal baskı ve taassubu ayaklandırmak çeşitli ceza ve hareketlerle karşılaşan, alay ve aforozlara konu olabilen genç kızların da ölüm yolu ile bu durumdan kurtulmaya kalkıştıkları görülmemiş şeylerden değildir.Bunlardan daha önemlisi olarak işlenebilen çeşitli cinsî suçlar da bilhassa yeni yetme kızlar arasındaki birçok intihar vakalarının sebebidir." (Mitat Enç , *a.g.e.,* s. 186)

[395] Bkz. Mehmet Aykaç, a.g.m., s. 862

[396] İntihar girişimleri ölümle sonuçlanabileceğinden ciddiyetle ele alınmaları gerekir. 16 – 22 yaşları arasındaki ölüm nedenleri arasında intihar 3. sırayı oluşturmaktadır. İntihar tehditleri ve girişimleri gösteren ergenler, muhtemelen çevreyi kullanmak ve yönlendirmek için yaptığı daha hafif girişimlerin sonuç vermemesi üzerine

sebeplerinden biri de kendi aşkıyla ilgili olarak etkili olamamasıdır. Babasının kendisini Noraliya'dan ayırmak istemesine rağmen, Yorgo'nun bu engellemede mücadele sarf edip babasına karşı koymaması; babası Noraliya'nın intihar ettiğini söylediği zaman olayı araştırmadan inanması güçsüz bir kişiliği olduğunu gösterir. Bu durum Yorgo'yu intihar öncesi pasif bir ruh haline sokar.[397] Yorgo, içe kapanık bir kişiliğe bürünür. İntihar edeceğini ailesine bile hissettirmez ve aynı gece odasında silahla intihar eder.

Hüseyin Nihal Atsız'ın *Bozkurtlar Diriliyor* (1949) romanında, Göktürkler'in Çin baskınında önemli bir rol üstlenen Kürşad'ın oğlu Urangu bir sefer esnasında Ay Hanım'la tanışır ve ona âşık olur. Ay Hanım, Dokuzoğuzlar'dan Baz Kağan'ın 23 yaşında güzel kızıdır. Ay Hanım'ı görür görmez ona âşık olan Urangu, ikinci karşılaşmasında ona evlilik teklif eder. Ay Hanım ona cevap vermeyi bile gerek görmeden onu yaralayıp kaçar. Aslında, Ay Hanım da ondan hoşlanmıştır. Fakat Urangu, annesinin tavsiyesi üzerine Kür Şad'ın oğlu olduğunu gizlediği için, Ay Hanım sıradan biriyle evlenmeyi şanına yakıştırmaz. Onun evleneceği kimse Kağan soyundan olmalıdır. Ay Hanım'ın aşkıyla Divane olan Urangu, bir gün başını alıp, Ay Hanım'a gider; ama Ersegün'ün de Ay Hanım'ın aşkıyla tutuştuğunu görür. Ay

---

intihara yönelmiş olabilirler. Yaşamını sonlandırma noktasına gelmiş ergenin bu isteğinin altında, oldukça uzun bir süre içinde gelişmiş bir depresyonun varolabileceği gözden ırak tutulmamalıdır. Bu tür depresyonlar ana – baba arasındaki bozuk ilişkilerden kaynaklanmaktadır çoğu kez. Zayıflık göstermekten kaçınan ve aşağılanmaya çok duyarlı ergenlerin, sık olarak çökkünlük duygularına kapılacakları unutulmamalıdır. Bu duygular sanıldığı gibi çok derinde değildir ve duyarlı, anlayışlı bir görüşmede kolayca ortaya çıkarılabilir." (Cengiz Güleç , *Psikiyatrinin A B C'si,* Gendaş A.Ş. İstanbul, 1999, s. 65)

[397] "Bölünen enerjinin tipik bir dışavurumu da etkili olamayıştır. Burada, belli bir alandaki konuyla ilgili deneyim ya da ilgi yokluğundan kaynaklanabilecek bir acemiliği söz konusu etmiyorum. Ayrıca bu, William James'in ilk yorgunluk belirtilerine ya da dış koşulların baskısına yenik düşmediğimiz an enerji kaynağına ulaşabileceğimiz gerçeğine dikkati çektiği çok ilginç bir denemesinde tanımlandığı bir uyarlanmamış enerjiler sorunu da değildir. Burada söz konusu olan etkili olmama durumu, içsel karşı-akımlar yüzünden bireyin en güzel çabalarını ortaya koyma yetisinden yoksun oluşunun bir sonucudur. Nevrotik insan sanki elfreni çekik bir arabayı kullanıyor gibidir; arabanın hızı kaçınılmaz olarak azalır. Bazen bu açıkça uygulanabilir. Bireyin giriştiği herşey, yeteneklerinin ya da konunun içerdiği yapısal zorluğun gerektirdiğinden daha yavaş yapılabilir. Bu, bireyin yetersiz çaba harcadığı anlamına gelmez; tersine, yaptığı her şeye olağandışı ölçülerde bir çaba harcaması gerekir. Örneğin basit bir rapor yazmak ya da basit bir mekanik aracı kullanmayı öğrenmek saatlerini alabilir. Onu gerçekte engelleyen şeyin tam olarak ne olduğu elbette farklılık gösterir. Zorlama olarak algıladığı şeye bilinçsizce başkaldırabilir; her ince ayrıntıyı kusursuzlaştırmaya itilebilir; ilk girişiminde işi kusursuzca yapamamış oluşundan ötürü –yukarıdaki örnekteki gibi- kendine öfkelenmiş olabilir. Etkisizlik kendisini sadece yavaşlıkta dışavurmaz; bu ayrıca becerisizlikte ya da unutkanlıkta da görülebilir. Bir hizmetçi ya da evhanımı, gizliden gizliye, kendisi kadar yetenekli birisinin böylesine adi işler yapmasının haksızlık olduğuna inanırsa işini iyi yapamayacaktır. Ve etkisizliği genellikle bu özel etkinlikle sınırlanmayacak, bütün çabalarına sızacaktır. Öznel bakış açısından bu, kolayca bitkin düşmenin ve fazla uykuya ihtiyaç duymanın kaçınılmaz sonucu eşliğinde ve gerilim altında çalışmak anlamına gelir. Tıpkı çekik frenle sürülen bir arabanın uğrayacağı yıpranma gibi, bu koşullar altında yapılan her türlü iş de bireyden çok şey alıp götürecektir." (Karen Horney , *Ruhsal Çatışmalarımız,* s. 127-128)

Hanım, Ersegün'ün babası Örpen'in katilidir. Ersegün, babasının intikamını almak isterken ona vurulmuştur. Daha genç olduğu için Ersegün'ü Ay Hanım'a yakıştıran Urangu, geri döner ve aşkını içine gömer. Göktürkler'in Dokuzoğuzlar'la savaştığı bir gün Ay Hanım, Yüzbaşı Ezgene tarafından öldürülür. Ay Hanım'ın öldürüldüğünü gören, Urangu sevgilisinin başına gider. Ay Hanım'ın Yüzbaşılarından, Kadir Bağa, Urangu'ya Ay Hanım'ın aylardır onu beklediğini, ve ölünceye kadar onu sevdiğini iletir. Bunu duyan Urangu, belindeki Bumun Kağan'dan kalma bıçağı Binbaşı Parsa vererek, oğlu Taçam'a iletmesini, o da ölürse torununa vermesini söyler. Ay Hanım'ı kucağına alan Urangu, Ay Hanım'ın atına binerek "Ölüm Uçurumu"ndan onun cesediyle birlikte atlayıp intihar eder:

> *"(...) Sonra alandaki sahipsiz atlardan birine, sol kolunda Ay Hanım olduğu halde atlıyarak batıya doğru sürdü... Urungu bir defa daha Ay Hanım'ın yüzüne baktı…Dudaklarını hiçbir zamanın görmediği, hiçbir çağın göremiyeceği o ilahî yüze değdirerek öptü ve hala sıcak olan o mehtap kadar, güneş kadar güzel olan bu yüzden ayırmadan, bir ah içinde bütün mazisini yıldırım hızıyla hatırlayıp, "Hoşça kal Ötüken" diye düşündükten sonra kendisini boşluğa bıraktı...Taçam'ın dudaklarından bir ağıt gibi: - "Ölüm Uçurumu" kelimeleri döküldü."* (s. 175 -179)[398]

Bu romanda da aşk uğruna gerçekleştirilen bir intihara şahit oluyoruz. Bu da gösteriyor ki, aşk tarih boyunca intihar girişimi ve intihar eylemlerine yol açan bir kavramdır. Sevgililerini kaybeden, onlara kavuşamayan âşıkların hepsinde sevgililerinin olmadığı bir dünyada yaşamanın anlamsız olduğu düşüncesi ağır basar. Bu roman gerek kurgu gerekse anlatım tarzı olarak çok başarılı bir romandır. Nihal Atsız'ın tablo halinde sunduğu intihar sahnesi de âşık bir erkeğin psikolojisini, aklını bir kenara itişini başarılı bir biçimde sergilemesi yanında bir o kadar da ürkütücüdür. Âşık adeta sevgilisine olan aşkını bir gösteriye dönüştürerek kendini uçurumun kollarına bırakır. Orada kendisini bekleyen ölümün onu sevgilisine kavuşturacağını sanır. Urangu'yu intihara sürükleyen nedenlerden biri de onun mizâcıdır. Gerek Kağan soyundan olması gerekse sahip olduğu tek aşkına kavuşmak üzereyken onu yitirmesi, onun coşkun ve iyimser mizacını bir anda değiştirerek onu sinirli ve çılgın bir kişilik haline sokar.[399] Bu haldeyken bir anlamda ne yaptığını bilemeyen Urangu sevgilisinin ölmüş bedeniyle birlikte kendisini uçurumun kollarına bırakır.

Muazzez Tahsin Berkant'ın *Büyük Yalan* (1959) romanının baş kahramanı Verda, 15 günlükken Darülâceze, kapısına bırakılmış bir kızdır. Onu, üzerinde bir mektupla buraya

---

[398] Atsız Hüseyin Nihal, *Bozkurtlar Diriliyor*, Türkiye Yayınevi, İstanbul, 1949 (Alıntılar bu baskıdandır.)
[399] Kay Redfield Jamison , *a.g.e.*, s. 202

bırakan annesi, kızının evlilik dışı bir ilişkiden doğduğunu, evlenme öncesi çocuğunun babasının öldüğünü; kendisinin de intihar edeceği için çocuğu buraya bıraktıktığını yazar.

Adını Fatma, babasının adını Mehmet olarak veren kadın, sevgilisiyle evlenmek üzereyken, sevgilisinin birkaç gün için gittiği yerden ölüm haberini aldığını belirten kadın, hamile olduğunu ailesinden gizlemiştir. Ailesi, namus konusunda hassas ve mutaassıp olduğu için Fatma İstanbul'a kaçar. Sevgilisine, verdiği sözden dolayı çocuğunu burada doğurur. Çocuğunu doğurduktan sonra Darülâceze'nin kapısına bırakan kadın sevgilisine kavuşmak amacıyla intihar edeceğini belirtir:

> *"Cehdi, sana geliyorum sevgilim! Bu ayrılık pek uzun sürdü artık...*
>
> *Derler ki, ölümlerin en kolayı, kendisini dalgaların koynuna gömmekmiş...*
>
> *(...)*
>
> *Kızımı da birlikte ölüme sürüklemek, bir bakıma, belki de doğru olurdu. Fakat, sonsuz acılarımı, teselli bulmaz zavallılığımı bilen Allah, gençliğime, hayatıma kıydığım için beni affetse de çocuğumu öldürerek bir cinayet işlediğim takdirde beni huzuruna kabul etmez. Bunu biliyorum. Hem, bu günahsız, bu güzel yavruya nasıl kıyayım? Onun tatlı gözlerindeki ışığı nasıl söndüreyim?*
>
> *Bu dünyada çok acı çektim. Sevdiğimi bulmaya, öteki dünyada mesut olmaya... hiç olmazsa unutmaya gidiyorum."* (s. 4-5)[400]

Bu romanda da nikâhsız ilişki sonucu hamile kalan, sevgilisini yitirdikten sonra toplumda namussuz damgasıyla yaşamanın utancına katlanamayan bir kadının intiharına şahit oluruz. Romanda Fatma'nın kişiliğine, aile yapısına dair bir bilgi yoktur. Fatma sevgilisiyle evlilik amacı taşıyan bir ilişki içindeyken ve evlenmek üzere bulunduğu sırada onunla girdiği gayrimeşru ilişki sonrası hamile kalmıştır. Bu sırada, birkaç günlüğüne bir yere giden delikanlının (Cehdi) ölüm haberiyle sarsılan kız, boşluğa düşer. Mutaassıp ailesine durumu açamaz. O, böyle bir durumda hem ailesi hem de toplum tarafından dışlanacağını bilmektedir. Bu yüzden ölmeye karar vermiştir. Ölmeye karar veren kız çocuğu doğurduktan sonra sevgilisine karşı yükümlülükleri yerine getirdiğine inandığı için intihara koşar. Fatma'nın intihara koşarken dinî inancını muhafaza ettiğini görüyoruz. O, intihar eyleminden dolayı Allah'ın kendisini affedebileceğini; ama eğer çocuğuyla birlikte ölürse Allah tarafından

---

[400] Muazzez Tahsin Berkant, *Büyük Yalan*, İnkılâp Kitabevi, İsmet Matbaası, İstanbul, 1959, (Alıntılar bu baskıdandır.)

cezalandırılacağına inanmaktadır. Çocuğuna bakacak olanlara dua etmeyi de ihmal etmez:

> *"Allah benim günahımı affetsin, öksüz yavruma el uzatacak ve kucak açacak hayırseverleri de iki dünyada mes'ut etsin!"* (s. 6)

b. Kavuşamama

Bu tür intiharlarda sevgilisine kavuşamayan birey, onsuz bir dünyada yaşamanın mümkün olamayacağına inanır. Bu tür intiharlarda koşullanma içgüdüsü söz konusudur. Kişi sevgilisini kaybetme olasılığını kabul etmez. Gerçeklerle / engellerle karşılaşan birey kendi beklentileri dışında birtakım gelişmelerin olduğunu görünce ani bir kararla intihar eder.

Ahmet Midhat Efendi'nin *Letâif-i Rivâyat* serisindeki *Teehhül* (1870) adlı eserde, Mazlum Bey, haklarında çıkan dedikodular yüzünden sevdiği kızla evlenemez. Sevmediği bir kızla evlendirilen Mazlum Bey, eski sevgilisi Hayfa'nın başkasıyla evlendirildiği gece intihar edeceğine dair bir mektup alınca karısı Sabire ve kardeşliği Meleksima'yı da alarak hamama gider. Burada ikisinin yanında bileklerini keserek intihar eder.

Teehhül, Sabire Hanım'ın düğünleri sevmediğine dair verilen bilgilerle başlar. Bir gün öğrencisi olan bir kız, onu düğününe gelmesi için ısrar edince Sabire Hanım anlatıcı fonksiyonunu yüklenerek geriye dönüş tekniğiyle geçmişe döner ve ona hayatını anlatır. Buna göre, Sabire Hanım 13–14 yaşındayken, evlerinin karşısındaki daireye bir miralay taşınır. Bu ailenin Mazlum Bey adında gayet yakışıklı bir oğlu vardır. Sabire Hanım, bu delikanlıya âşık olur. Delikanlının hiçbir şeyden haberi yoktur. Odasına 15–16 yaşında Meleksima adlı cariyesinden başka kimsenin girmediği bu delikanlının monoton bir hayatı vardır. Delikanlı kimseyle görüşmez, sürekli masasının başında bir şeyler okuyup yazar. Pencereden karşı evi gözetleyen Sabire Hanım, için için Meleksima'yı kıskansa da bir süre sonra Meleksima'yla Mazlum Bey arasında bir gönül ilişkisi olmadığını anlar. İki sene böyle geçer. Bir gün karşı evden Sabire'ye görücüler gelir. Sabire, Mazlum Bey'le evlenir; fakat Mazlum Bey, ondan uzak durur. Bazen gizli gizli ağlayan Mazlum Bey'in bir derdi olduğunu anlayan Sabire de duruma üzülmektedir. Aradan altı ay geçer. Bir gece beye bir mektup gelir. Mektup eski sevgilisi Hayfa'dandır. Mazlum Bey zamanında Hayfa ile buluşup sevişmiştir. Kızı istetmeye karar verip ailesini gönderince komşuları kızın bir delikanlıyla sürekli buluştuğunu söyleyerek

aileyi caydırmıştır. Hayfa'nın buluştuğu delikanlı, Mazlum Bey'dir. Sevgilisi Hayfa evlenemeyip ailesinin zoruyla Sabire'yle evlenen Mazlum Bey mutsuzdur. Hayfa, gönderdiği mektupta o gece beşik kertmesiyle düğünü olduğunu; fakat gerdekten önce intihar edeceğini yazmıştır:

> *"(...) bunun üzerine zifaf gecesi telef-i nefs etmeyi kat'iyen kararlaştırdım.*
>
> *İşte ey Mazlum'um, bugün Perşembe şu vedânâmeyi sana gönderdiğim zaman saat on bir buçuktur. Bunun senin eline vusûlüyle mütalâa ettikten bir saat sonra Hayfa dünyada kalmayacaktır. Ben sana, "Sen de arkam sıra gel de dârü'l-adende buluşalım" diyemem . "Erlik ve insaniyet neyi icap eder ise onu yap" derim. Şimdilik Allah'a ısmarladık gözüm.* (s.191)"[401]

Bu mektubu alan Mazlum Bey, masasında bir şeyler yazdıktan sonra Sabire'den Meleksima'ya hamamı hazırlatmasını ister. Hamamda midesinden rahatsız olduğunu ve kolundan kan alacağını söyleyen Mazlum Bey, usturayla bilek damarlarını keserek intihar eder:

> *"Benim midemde bir fesat var. Bilirim ki, kanımın hiddetinden geliyor. Kolumdan kan alacağım. Lâkin sen çocuksun, belki korkarsın. Meleksima'yı çağır beraber bulunsun" dedi. Ben biçâre halden bîhaber, gittim çağırdım. Kız da geldi. Bey "Of hamam pek sıcak. Kan da alacağım, belki bayılırım, sen arkama geç" diye beni çağırdı. Ben dahi arkasına geçtim. Arkasını göğsüme dayadım. Sol koluna neşteri vurdu. Ben kana bakamam ya, gözlerimi kapadım. Kimbilir kan ne kadar akmış. Bir de bey bayılmış. Meleksime çığlığı kopardı...*"(s. 181-182)

Mazlum Bey, bıraktığı mektupta intihar nedenini şöyle anlatır:

> *"İş bu cuma gecesi tesadüf ettiğin hâl-i hevl-nâki mucip olan Hayfa Hanımın vasiyetnamesini mütalâa eder isen, altı aydan beri uğramış olduğun belanın esbabını anlarsın. Bir adam dünyada ancak bir ümit üzerine yaşayıp dünyaca bir ümidi olmayan adam için hayat abestir. İşte benim dahi ümid-i mahzım, bir gün gelir de Hayfa ile hem-bezm olmaya muvaffak olurumdan ibaret idi. Şimdi Hayfa gittikten sonra o ümit dahi mahvoldu. Âlemde ümitsiz bir halde kaldım. Beka-yı hayatımı abes gördüm. Şahrah-ı fedada Hayfa'ya peyrev olmaya mecbur oldum."* (s. 191-192)

Ahmet Midhat Efendi, *Teehhül'*de Beşir Fuad'ın intihar yöntemini kullanır. Beşir Fuad üzerine yazdığı eserden de anlaşılacağı üzre, Beşir Fuad'la arkadaşlıktan öte bir dostluğa sahip olan Midhat Efendi, bu yöntemi kullanarak belki de onu okuyucuya hatırlatmayı yeğlemiştir. Tanpınar, Midhat Efendi' nin eserlerinde intiharı yoğun olarak kullandığını belirtirken, *Teehhül'*deki Mazlum Bey'in intiharını kötü tanzim edilmiş bir tiyatro sahnesine

---

[401] Ahmet Midhat Efendi, *Letâif-i Rivâyat (Teehhül),* Kırk Anbar Matbaası, İstanbul, 1305-1889 (Alıntılar bu baskıdandır.),

benzetir:[402] Romanda isim sembolizasyonu da dikkâte değerdir. Ahmet Midhat Efendi, talihsiz bu iki gencin isimlerini de kaderlerine uygun koyar. Kızın adı,"Yazık" anlamına gelen "Hayfa"; erkeğin adı "zulme uğrayan" anlamını taşıyan "Mazlum"dur.

Şemsettin Sami'nin ilk Türk romanı olarak kabul edilen *Taaşşuk-ı Talat ve Fıtnat* (1872) romanında, Fıtnat sevgilisi Talat'ı istemesine rağmen, görücü usûlü ile aslında öz babası olan Ali Bey'le evlendirilir. Bu evliliği içine sindiremeyen Fıtnat intihar eder.

Roman iki bölüm olarak kurgulanmıştır. İlk bölümde Talat'ın annesi ve dadısının, Talat'ın dalgınlığı, evlilik çağının geldiği gibi karşılıklı konuşmaların ardından, Talat'ın annesi Saliha Hanım ile babası Rıfat Bey'in evlilik maceraları anlatılır. Romanın esas vakasıyla ilgisi olmayan bu bölümü Mehmet Kaplan teknik bir kusur olarak kabul eder.[403] İkinci bölümde Talat ile Fıtnat'ın aşkı anlatılır. Buna göre, Talat, Aksaray civarlarında Hacı Mustafa adında bir tütüncüden tütün alırken gözü cumbadaki Fıtnat'a takılır ve bu birbirlerine âşık olurlar. Talat bir süre sonra, örf ve adetleri hiçe sayarak, Ragıbe adıyla kız kılığına girerek, Fıtnat'la arkadaş olmayı başarır. Talat asıl kimliğini açıkladıktan sonra da Fıtnat'la nakış derslerini bahane ederek sürekli buluşur. Bu arada Fıtnat, zengin, konak sahibi Ali Bey tarafından istenir ve kendisine nişan takılır. Durumu Talat'a anlatan Fıtnat, çaresizdir.[404] Duruma çok üzülen Talat o günden sonra Fıtnat'la görüşmeyi uygun bulmaz. Bir süre sonra evlendirilmeyeceğine inandırılan Fıtnat, oyuna getirilerek, sözde mesireye götürüleceği bahanesiyle, Ali Bey'le evlendirilir. Fıtnat, düğün günü gidecekleri konağın adresini Talat'a bir mektupla bildirir. Ali Bey, Fıtnat'ı görür görmez ondan hoşlanır. Fıtnat'ı

---

[402] "Midhat Efendi'nin ilk hikâyelerinde – kurşun (Fatin'le Fıtnat), damar kesme, zehir – intiharın her çeşidi vardır. İsterseniz bunu ferdiyetin bir nevi ikrarı, hiç olmazsa kadere karşı şeklini bulmamış bir isyan telâkki edebiliriz. Bütün acemiliğine rağmen kendi hayatına, şahıs, böylece menfî bir şekilde olsa bile tasarruf ediyordu. Fakat bu isyan ve tasarruf şeklinin seçilmesinde his ve ihtirasları ancak bir fiil halinde gösterebilmenin acemiliğin payını da unutmamalıdır. Bu şekilde ölümler çok defa acemî hikâyeciye işin içinden kolayca sıyrılma imkânını da veriyordu. Mazlum'un ölümü kötü tanzim edilmiş bir tiyatro sahnesine benzer. Fakat, "*Teehhül*"ün dikkat edilecek bir tarafı daha vardır. O da hikâyeyi anlatan Sâbire Hanım'ın eserin ağırlık merkezi olmasıdır. Bu suretle eser bir kadının hissî hayatı etrafında toplanır."(Ahmet Hamdi Tanpınar, *19. Asır Türk Edebiyatı Tarihi*, Çağlayan Basımevi, İstanbul, 1988, s. 465)

[403] Bkz. Mehmet Kaplan , *Türk Edebiyatı Üzerinde Araştırmalar- II,* Dergâh Yayınları, İstanbul, 1999, s.78

[404] Tanzimat romanında kadın çaresizdir. Şemsettin Sami, kadın üzerine yazdığı bir yazıda kadının ezilmişliğini şöyle vurgular: "Kadınların mahiyet ve ehemmiyeti pek geç anlaşılmış ve kendilerine hiçbir vakit iktiza ettiği surette muamele olunmamıştır desek, mübalağa etmiş olmayız. Kadına hiçbir vakit bir nazar-ı hakiki ile yani dişi bir insan nazarıyla bakılmamıştır; kadın gâh erkeklerin esiri, malı, mülkü, ve gâh onların oyuncağı, eğlencesi, ziyneti addoluna gelmiştir. Kadın hakkında ümem-i kadime ve cedidenin bir takımı, ifrat ve bir takımı tefrit yolunu tutmuşlardır.' der." (İrfan Karakoç, "Şemseddin Sami ve Kadın", *Tarih ve Toplum,* S.183, c.31, Mart 1999, s. 63)

eski karısına benzeten, Ali Bey kendisini sevmeyen bu kızın gönlünü elde etmeye çalışır. Ali Bey, bir gün Fıtnat'ın odasına girerek, ona niçin kendisini sevmediğini sorar. Fıtnat, Ali Bey'e onu babası gibi sevmek istediğini, Ali Bey'in de kendisine baba şefkâtiyle yaklaşmasını söyler. Buna dayanamayan Ali Bey, elini Fıtnat'ın göğsüne atıp onu kucaklamak isteyince Fıtnat onun ellerinden kaçarak odasına girer ve kapıyı üstüne kilitler. Ali Bey'in elinde Fıtnat'ın boynundan kopardığı bir kaytan (muska) kalmıştır. Bu kaytanı açıp okuyan Ali Bey, bunun bir mektup olduğunu görür. Ali Bey'in eski karısı tarafından yazılan bu mektupta ve Fıtnat'ın aslında kendi kızı olduğunu öğrenir.Fıtnat'ın odasına giden Ali Bey, ona babası olduğunu, kapıyı açmasını söyler;ama içerden hiçbir yanıt gelmez. Kapıyı kırıp, içeri giren Ali Bey, kızı Fıtnat'ın çakıyla intihar ettiğini görür:

> *"(…) Fıtnat me'yus olur. Hele o maceradan sonra me'yusluğu bin kat olur! .. Daha yaşamak istemez!.. Kapıyı kilitlediği gibi cebinde bulunan bir ufak çakı çıkarır! Göğsünü açar!.. Üzerinde saplar!.. yatar…*" (s. 171-172)[405]

Ali Bey, Fıtnat'ın başına koşar. Can çekişen Fıtnat babasından, evlat hakkı olarak Talat'ı bulmasını, ona teselli vererek onun intihar etmesini önlemesini ister:

> *"Sen babam imişsin!... Ah, keşki bileydim!.. Lâkin babacığım keder etme... Benim kaderim böyleymiş!... Sen de farz et ki, sahi hem kızın yokmuş... yalnız size bir ricam var... Babam olduğunuz için bana bir hizmet edesin... Tal'at 'ımı bulasın... Kendisine teselli veresin.... Kendine kıymadan men eyleyesin... Kaza istemedi ki, seni bana baba... Beni sana kız tanıtsın!... Şimdi birbirimizi tanıdık, fakat heyhat!... Bana sizden babalık hakkı geçmek için yalnız son nefesimde bana şu hizmeti eda edin. Şu vasiyetimi yerine getirin...*" (s. 173)

Ali Bey, yaşanan bu trajedi karşısında kızına, iyileşeceğine dair ümidi olmasa kendisinin de intihar edeceğini söyler:

> *"Benim daha ömrüne ümidim var... İnşaallah iyi olursun, diye sabr ediyorum... Yoksa şimdi kendimi telef ederdim!.."* (s.174)

O anda içeri kız kıyafetiyle Talat girer. Fıtnat'ın kanlar içinde yerde yattığını gören Talat, ona bu hareketinin sebebini sorarak, ağlamaya başlar. Fıtnat'ın can vermesinin ardından, Talat da ölür. Ali Bey iseyaşadığı bu trajedinin etkisiyle çıldırır. Altı ay sonra bir sabah evinde ölü bulunur.

Tanzimat Edebiyatı'nda en fazla işlenen temalardan biri olan, görücü usûlüyle evliliğin

---

[405] Şemsettin Sami, *Taaşşuk-ı Talat ve Fıtnat*, (Tab-ı evvel), Bab-ı Ali karşısında El-Cevâib Matbaasında tab' olundu., İstanbul, 1289, s.171-172, (Alıntılar bu baskıdandır.)

eleştirildiği bu roman[406]Mehmet Kaplan'a göre, toplumun örf ve adet baskısına bir protesto olarak yazılmıştır.[407]Roman baştan sona bir kadın sorunu çerçevesinde kurgulanır. Kadının hakkettiği gibi yaşayamaması çeşitli sorunları hatta ölümleri de beraberinde getirir.[408] Bu sebepledir ki Tanzimat romancıları kadını toplumun bir parçası olarak ele almışlar eğitiminden sosyal hayatına kadar eğilmişlerdir.[409] Romanda Fıtnat'ın intiharını hazırlayan sebeplere baktığımızda, Fıtnat anti –sosyal bir kişiliğe sahiptir.[410] Çünkü hiçbir zaman sosyal

---

[406] Şemsettin Sami, görücü usulüyle evliliğin bazen ne gibi trajedilere neden olacağını göstermek amacıyla bu romanı yazmıştır. Şinasi'nin, *Şair Evlenmesi* adlı tiyatro eserinde mizah unsuru olarak işlenen görücü usulüyle evlilik,burada bir intihar, bir ölüm, bir de çıldırmaya neden olur. Bu trajedi biraz da aile kurumuyla ilgili bir sorundur. Bu sorun Tanzimat edebiyatında en çok işlenen konulardan biridir:
"Dönemin romanına yansıyan aile olgusu değişik problemleri ve görünümleri etrafında işlenir ki, bunlar, görücü usulü ile evlenme, aile büyüklerinin baskısıyla istemediği biriyle evlendirilme, yaşlı erkek, genç kadın evliliği, zengin koca ile parası için evlenme – evlendirilme, iç güveysi girme, eşlerin birbirine sadakatsizliği, metres tutma, dayak, kocanın kumarbaz yahut ayyaş oluşu, evini ihmali...vs gibi durumların tenkidi; bunların aile saadetini bozduğunun anlatılmaya çalışılması ile, kadının eğitimi sosyal hayata daha çok katılımının sağlanması, çocuk yetiştirme, çocuğunun eğitiminin hayata yönelik olması, toplumun realitelerinden kopuk olmaması, kız çocuklarının da okutulması vs. gibi konulardır."(M. Fatih Andı, *Roman ve Hayat*, Kitabevi Yayınları, İstanbul, 1999, s.129)

[407] "*Taaşşuk-ı Talat ve Fıtnat* romanı bütünüyle eski örf ve adetlerin baskısına, ailenin gençler üzerindeki tahakkümüne bir protestoyu ifade eder. Romancıya göre aşk, "bir emr-i tabiî"dir. Kimse onun önüne geçemez ve onu yok edemez. Aile ve cemiyetin aşka karşı çıkarmış olduğu engeller faciadan başka bir şey doğurmaz." (Mehmet Kaplan , *a.g.e.*, s. 89)

[408] "Tanzimat Devri romancıları, kadın meselesine büyük ehemmiyet vermişler, kadının mükemmel bir zevce ve anne olarak terbiyesinin, yetişecek nesillerin selâmeti ve Türk Milleti'nin bekası bakımından çok lüzumlu olduğuna inanmışlardır. Şemsettin Sami yazdığı bu romanla toplum tarafından ezilmiş ve sözde namusunu korumak amacıyla eve hapsedilen kadının değerinin ancak ona verilecek iyi bir eğitimle mümkün olabileceğini söyler. Bu kadının iyi bir anne ve eş olması için de en gerekli ve doğru bir yoldur: "Bütün Tanzimat muharrirleri gibi, Şemseddin Sami de, terbiye meselesi üzerinde daima hassasiyetle durmuş, çocuğun yetişmesinde annenin rolünü dikkate aldığından, genç kızların ve kadınların terbiyesine de büyük ehemmiyet vermiştir. Genç kızların iyi bir zevce ve anne olarak yetiştirilmesinde karşılaşılan güçlükler, tesettür, kızlara mahsus yüksek mekteplerin henüz açılmamış olması, Tanzimat muharrirlerini en ziyâde meşgul eden meselelerden biri olmuştur.

Kadının, sekiz yaşında mektepten alınıp eve kapatılmakla iffetinin her zaman korunamayacağı tezi üzerinde Tanzimat romanında ısrarla durulmuştur. Nitekim *Taaşşuk-ı Tal'at ve Fıtnat* romanı, Saliha ve Fıtnat'ın aşk hikâyeleri, genç kızların bazen sekiz yaşına varmadan, henüz mektepte iken, bazen de evde kapalı oldukları halde, cumbadan, kafes arkasından da bir delikanlıya aşık olabilecekleri tezinin ispatı mâhiyetindedir."(Melin Has-Er , *Tanzimat Devri Türk Romanında Kadın Kahramanlar,* s. 220)

[409] Kadının, iyi bir ev hanımı olması yanında kültür muhtevasını da mühim saydıklarından, kız çocuklarının okutulmaları ve çok iyi terbiye görme gibi fikirleri, sadece makalelerinde işlemekle kalmamışlar, bu görüşlerini, romanlarında da müşahhas örnekler halinde gözler önüne sermeye çalışmışlardır. Romanı bir terbiye vasıtası olarak kabul ettiklerini her vesileyle itiraf eden muharrirlerimiz, genç kızların ve kadınların roman okumaları, yabancısı bulundukları, ev dışındaki hayatı bu sayede tanımaları hususunda ısrar etmişlerdir. Ancak bu noktada; kendilerini aşk duygularının seline kaptırmış, her türlü ahlakî endişeden uzak bir hayatı tercih etmiş kadın kahramanların ilk bakışta gösterişli ve maceralı hayatlarını tasvir ederek kadınlarımıza kötü örnek teşkil edecek zararlı yayınlar ile iyinin neden iyi, kötünün neden kötü olduğunu net olarak tespit etmişler, onlara iyi ve doğru olanı seçme imkânı veren, daima ahlak ve fâziletin zaferi ile neticelenen ibretli romanları birbirinden titizlikle ayırmışlardır. (Melin Has-Er , *a.g.e.,* s. 406)

[410] Tanzimat döneminin ezilen ve hakları gasbedilen kadını için roman türü hem bir eğlence hem de bir terbiye vasıtasıdır: "Roman, özellikle okumuş kadınların boş zamanlarını değerlendirme vasıtası olmaktan öte, onun terbiyesinde de pek mühim rol oynamıştır. Roman okumak sûretiyle genç kızlar ve kadınlar, kendilerini daha iyi

olma şansı olmamıştır. Kapalı koşullar içinde yaşayan bu genç kız âşık olur; aşkını yaşayamaz. Babası yaşındaki bir adamla zorla evlendirilir. Evlendikten sonra Ali Bey'e durumunu itiraf etmesine rağmen, ondan bir anlayış görmez. Ali Bey'in kendisine bir kötülük yapacağını zanneden Fıtnat ürkerek kaçar. Kendisini Talat'a ait gören Fıtnat çaresiz kaldığını görünce intihar eder. Tanzimat romanında kadın her türlü eziyete uğrar. Kaderci anlayış onu ya körü körüne toplum kurallarına bağlar ya da tek başkaldırı eylemi olarak intihara sürükler.[411]

Ahmet Midhat Efendi'nin *Hüseyin Fellah* adlı eserinde Civelek Mustafa, sevgilisi Şehlevend'e kavuşamayacağını anlayınca intihar eder.

Civelek Mustafa'yla Şehlevend romanın başında tanışırlar. Bir haziran gecesi Galata civarında, Hendek Caddesindeki Kanlı Burç'ta Şehlevend ve annesi intihar etmeyi düşünürken aşağıda iki yeniçeri tartıştıkları Civelek Mustafa'yı bıçaklayarak, öldüğünü zannederek bırakıp giderler. Şehlevend'le annesi intihar etmekten vazgeçerek yaralı Mustafa'yı, tarifi üzerine evine götürürler. Mustafa o gece hayal meyal hatırladığı Şehlevend'le evleneceğine yemin etmiştir. Annesinin hayatını kurtarmak için, cariyeliği kabul eden Şehlevend Mısır'a gönderilir. Oradan Cezayir'e gönderilen Şehlevend Cezayir'de Dayızâde Ahmed Bey'in evinde dilsiz rolü oynayarak, cariye sıfatıyla yaşar. Civelek altı adamın katili olarak bu eve sığınır. Şehlevend'e âşık olur. Hüseyin Fellah'ın çiftliğine

---

tanıma, ruhlarının derinliklerinde veya şuur altlarında gizli kalmış bir takım duygularını keşfetme, zeka, kabiliyet ve kudretlerinin hudutları tayin etme, aile ve cemiyet hayatındaki hak ve vazifelerini kavrama imkânlarını elde etmişlerdir. Kadının sosyal hayatının sınırlı olduğu Tanzimat Devri'nde gelişen modern Türk romanının, kadınlarımızın hayatındaki değişme ve gelişmelerde pek mühim rol oynadığı bir gerçektir. Türk kadınının son iki asır içinde gerçekleştirdiği psikolojik, sosyal, ekonomik hatta politik ve kültürel gelişmesi, aynı devrede kaleme alınan romanlardaki kadın kahramanlarla paralellik arz ettiği gibi, ekseriya roman kahramanlarının gerçek hayattaki hem-cinslerinden daha ileride oldukları müşahede edilmekte, bir mânâda hayal mahsulü kadınlar, gerçek kadınlara rehberlik ve öncülük etmektedirler."(Melin Has-Er , *a.g.e.*, s. 405)

[411]"Tanzimat romanında tutsak ekonomik dönüştürücülükten çok, kadına yönelik bir "ikinci cins" algılama biçiminin yansıması / yansıtılmasıdır. Kadın; aşağılanır, ezilir, sömürülür böylelikle. Bu usdışı, çağdışı olguda, geleneksel yaşama biçiminin dayatması alabildiğine öne çıkar. Salt bu dayatmayla da kalmaz, kadının üzerindeki baskı, insanlar arasında ilişkileri ve iletişimi de etkiler; buna bağlı olarak da şiddet edimi yoğunlaştırılır kadın üzerinde. Artık kadın nesneleştirilmiştir." "... İnsanlar bir nesneye, kişiye, düşünceye bağlanma ve alışma gösterirler. Tutsaklık da tutku gibi nesneye, kişiye ya da bir düşünce, fikir, ideoloji ve öğretiye olabilir. Bu nedenle bir çıkış noktası bulunmayan tutsak (Özellikle kadın), umarsızca bir kabullenmeyi benimsemek zorunda kalır; yaşadığı kültürel çevre içinde yazgısına sıkı sıkıya sarılır. Yazgısına başkaldıran ya da kendisine yönelen baskıyı kırmaya yönelen tutsak, özgürlüğünü sınırlandıran düşünceyi, ideolojiyi nesne ya da kişiyi de yadsır; ancak, Tanzimat romanında da görüldüğü gibi roman insanları, öylesi bir bilinçten ve dolayısıyla eylemden yoksundurlar. Bilinç ve eylem yoksunluğundan dolayı da çoğunlukla mutsuz, yalnız, umarsızdırlar ya da intihar ederler."(Hayati Baki*, Tanzimat Edebiyatında Roman ve İnsan,* Promete Yayınları, İstanbul, 1993, s. 166)

yapılacak baskını haber vermek için Civelek Mustafa'yla işbirliği yapmaya mecbur olan Şehlevend ona dilsiz olmadığını itiraf eder. Tüm hikâyesini Civelek Mustafa'ya anlatan Şehlevend'i dinleyen Civelek her şeyi anlar. Civelek Mustafa aşkında samimi olduğunu ispatlamak amacıyla her şeyi yapmaya hazırdır. Canından olmak pahasına Hüseyin Fellah'ı iki defa ölümden kurtarır. Annesini bulursa istediği her şeyi kendisine vereceğini söyleyen Şehlevend'in bu dileğini yerine getirir. Romanın sonuna doğru Şehlevend'in tâlibi üç genç arasında kimin onunla evleneceği konusu açılır. Hüseyin Fellah, Şehlevend'in gönlünde Civelek'in sevgisinin ağır bastığını; ama onun her üç delikanlıyı da kardeşleri olarak görmek istediğini belirtir. Ömer bu yaklaşımı gayet makul bulurken, Civelek Mustafa Şehlevend'e âşık olduğunu onu kızkardeşi olarak göremeyeceğini söyler:

> *"Seviyorum! Şehlevend'i seviyorum be! Şehlevend'e âşık olmak affolunmaz bir kabahat iseişte ben o kabahati işledim! İster affediniz ister affetmeyiniz...*
>
> *(...)*
>
> *Zaten benim affolunmayacak kabahatlerim na işte etrafımda! Görüyor musunuz? Bu kafaları? İşte onların hepsini ben kestim. Şu leşleri görüyor musunuz? Onları hep ben öldürdüm... Na işte Hamid! Elinde Acem surânisi Hüseyin Fellah'ı vurmaya geliyor... Onu öyle vurmazlar bre böyle vururlar! İşte böyle vururlar. Dur davranma! "*(s. 340)

Naralarını atan Civelek, belindeki bıçağı çekerek midesi üzerine saplar. Civelek'in intiharını öğrenen Şehlevend bir nara atarak onun üzerine kapanır:

> *"Ah! Benim Civelek'im! Ah Mustafa'cığım! Bu hâl nedir? Gözüm nuru! Keşke Şehlevend sana kurban olaydı."* (s.341)

Yaralı bir halde bulunan Civelek Mustafa ise şöyle cevap verir:

> *"Yok yok! Şehlevend! Artık hacet kalmadı. Hüseyin Ağa ihtar etti ki, bizim şeriatimizde senin erkekler içine çıkman caiz değildir... Sen benim için kurban olma kuzum! İşte ben senin için kurban oldum! İnsan kanı değirmen deresi değildir a, şarıl şarıl aksın yatsın?.. Fakat ben sana âşık olarak ölmek karındaşın olarak yaşamaktan daha tatlıdır demedim miydi? İşte senin başın için yemin ediyorum ki Şehlevend öldüğüme gam yemeyeceğim! Hem de şu anda bana gösterdiğin merhamet üzerine gam yemeyeceğim!"* (s.341)

Ölmek üzere olan Civelek'e buse kondurmak isteyen Şehlevend'e; Civelek, busenin Ömer'in hakkı olduğunu söyler. Bundan sonra intiharı niçin seçtiğini şu sözlerle dile getirir:

> *"Ben buse istemem. Ahirete gittiğim zaman Allah'ın huzuruna büsbütün nâmurad olarak çıkacağım! Bu kadar müddet gençliğimde bir buseden bile mahrum kalarak ömür*

geçirmiş olduğumu arz ile bu mahrumiyetim hürmetine olsun affını rica edeceğim. Çünkü ben affa muhtacım kardaşlarım! Kabahatim çoktur. Kendim gibi yedi nefer babayiğitlerin kanına girdim! İşte en sonra da Allah kendi kısasımı kendi elimle icra ettirdi! Bu!.. Bu... Şu kusurların... Allah!.. Na işte... Görüyorum!.. Allah!.. Aman ya Rab!... Sen... Sen... Allah!.."(s.342)

Civelek Mustafa'yı intihara götüren sebeplere baktığımızda şöyle bir sıralama yapabiliriz: Civelek Mustafa her şeyden önce yiğit bir delikanlıdır. Meyhanede bulunduğu bir akşam kendisinden buse isteyen bir yeniçeriye önce tokat atar, ardından bıçaklayarak onu öldürür. Çıkan kavgada beş kişiyi daha haklar. Hiçbir zaman haksızlığı kabul etmez. Onurludur. Ahmet Dayızâde'nin evindeki tavırları ve Hüseyin Fellah'a yaklaşımı bunu gösterir. Yaşlı annesiyle birlikte yaşayan Civelek Mustafa katil olduktan sonra sıkıntılar yaşayarak, memleketini terk etmek zorunda kalmıştır. Sevgisiz büyüyen Civelek bütün benliğiyle Şehlevend'e bağlanmış ve bütün sevgisini ona yöneltmiştir. Herhangi bir ideali yoktur. Zaman zaman ona ümit veren Şehlevend'in kardeşlik teklifini duyan Mustafa, onsuz yaşamaktansa ölmeyi yeğlemiştir. Şehlevend ise çeşitli zorluklardan geçerek annesiyle birlikte bu hayatın çarklarında ezilmeden yaşamaya çalışan çaresiz biridir.[412] Şehlevend'in Mustafa dışında Hüseyin Fellah ve Ömer gibi taliplileri de vardır. Bu talipliler onu Mustafa'ya varma konusunda engeller. Kendisine büyük fayda sağlayan bu üç erkekten birini seçmek yerine her üçünü de kardeş kabul etme yolunu benimseyen Şehlevend'e, Mustafa intihar ederek cevap verir. Bu intiharda da sevgilisi olmadan yaşamanın gereksizliğine inanan âşığın tavrına şahit oluruz.

Ahmet Midhat Efendi'nin *Letâif-i Rivâyat* serisindeki, *Çingene* (1886) adlı eserde, bir Çingene kızı olan Ziba'ya gönül veren ve onu hanımefendi yapmak için uğraşan Şems Hikmet aile ve toplum engeline takılınca, kuyuya atlayarak intihar eder.

Eser, Şems Hikmet'in eniştesi ve dostlarıyla Kâğıthane'ye yaptığı bir geziyle başlar. Şems Hikmet Bey, 22 yaşında gayet zengin, yakışıklı biridir. Kâğıthane'de tanıştığı Ziba, güzelliği ve sesiyle dikkatini çeker. Ziba'ya âşık olan Şems Hikmet, Ziba'yı ailesinden hizmetçi olarak satın alır. Ziba'yı gün görmüş Düriye Hanım'a, hanımefendi olarak yetiştirilmek üzere verir. Davut Bey'den Ziba'ya özel müzik dersi aldıran Şems Hikmet Bey,

---

[412] "(...) Yazar, romanın vakasını kölelik üzerine kuruyor. Olaylar zincirini tek başına yürüten Şehlevend, bu hayatın temsilcisidir. Onun yanı sıra Civelek Mustafa, Hesna Hanım aynı yolun yolcularıdır. Öte yanda konak hayatı içinde öteki köle ve cariyeler de yerlerini alıyorlar." (İsmail Parlatır , *Tanzimat Edebiyatı'nda Kölelik,* s. 107)

kısa süre sonra bütün ailenin meseleden haberdar olduğunu, hatta meselenin aileyi aşıp toplumdaki herkesin onunla alay ettiğini görünce duruma üzülür. Olaya en çok muhalefet eden, Şems Hikmet'in annesini kışkırtan enişte Rakım Bey, Şems Hikmet Bey'in bir çingene kızıyla gerçekleştireceği evliliğin onun aile namusuna halel getireceğini düşünür. Anne iseoğlunun seçimine saygı göstermek yerine onun gururunu kıracak şekilde konuşur:

> *"Öyle ise git Çingeneyi al. Bütün İstanbul halkının maskarası olduğun halde ihtimal ki yalnız Çingene milletinin memduhu, makbulu olursun da seni kendilerine çeribaşı intihap ederler! diye oğlunun yanından fırladı gitti..."* (s. 199)

Annesinin bu gurur kırıcı sözleri Şems Hikmet Bey'i yaralar. Bütün gücünü toplayıp, masasının başına geçer, bir mektup yazdıktan sonra bahçedeki kuyuya atlayarak intihar eder:

> *"Lâkin gayet sarhoş imiş gibi bir haldeydi. Yazıhanesi başına kendisini dar atabilerek kalemi eline aldı. Bir şeyler yazmaya başladı. O seri kalemli Şems Hikmet! Bugün bir yazar beş bozar idi. Nihayet yazacağını yazıp bitirdikten ve onları yazıhane üzerine koyduktan sonra bir cür'et-i mecnunane ile bahçeye çıktı. Bir düşman-ı mevhumunun canına kastediyormuşçasına şiddet ve hiddetle bostan kuyusuna doğru koşarak kuyu kenarına varır varmaz Şems Hikmet kayboldu." (s.200)*

Kuyudan yarı ölü olarak kurtarılan Şems Hikmet Bey aklını oynatır. Kimseyi hatta Ziba'yı bile tanıyamaz. Bir süre sonra da ölür. İntihar etmeden önce bıraktığı mektupta kendisini intihara götüren sebepleri şöyle sıralar:

> *"Bu yaşıma geldim hiçbir kimseden tekdir bile görmedim. Çünkü kaviyen itikadıma göre şayeste-i tekdir olacak hiçbir kabahatte dahi bulunmadım. En nihayet insan evlâdından bir kızı terbiye ile insan-ı kâmil olabilip olamayacağını tecrübe merakına düştüm. Meğer bu merakım affı gayr-ı kabil bir kabahat imiş. Erbab-ı cürüm ve cinayeti bile valideleri mazur görerek hakkındaki muhabbeti maderânelerini ihlâl etmedikleri halde benim bu kabahatimi validem dahi affetmedi. Cihanın ve cihanla beraber validemin de menfuru oldum. Beni bu nefrete düşüren Ziba olsa idi belki ona buğz edebilir idim. Halbuki onu da kendi menfuriyetime ben teşrik etmiş oldum. Ziba'nın hiçbir şeyden haberi yoktur. Bereket versin ki haberi yoktur. Haberi olsa idi ihtimal ki onun da mebguzu, menfuru olur idim. Madem ki bir Çingene kızını sevmek dünyayı böyle alt üst eyledi benim o dünyada ne işim kaldı? Dünya yine ehl-i dünyaya kalsın. İşte ben başımı alıp dünyadan çıkıyorum."(s.203-204)*

Sami Paşazâde Sezai'nin *Sergüzeşt* (1305/1889)[413] romanında sevgilisi Celal'e kavuşamayan Dilber, büyük bir boşluğa düşer ve hürriyeti intihar etmekte bulur.

---

[413] *Sergüzeşt* ilk olarak, 1305 /1889 yılında, daha sonra 1924 yılında tekrar basılmıştır. Zeynep Kerman 1972 yılında romanı bugünkü dile çevirmiştir. Eser, 2003 yılında yine Zeynep Kerman tarafından Türk Dil Kurumu yayınları arasında tekrar yayına hazırlanmıştır.

Romanın ana karakteri Dilber, cariye olarak geldiği Asaf Paşa yalısında evin 23 yaşındaki oğlu Celal'in ilgisini çeker. Celal, Paris'te resim eğitimi almış, Fransızca bilen şımarık bir delikanlıdır. Başlangıçta Dilberle eğlenerek ona oyuncak muamelesi yapan Celal, yine bir gün Dilber'i taşlığa götürerek ona zorla eski yırtık bir dilenci kıyafeti giydirmek ister. Dilber giymek istemeyince: "*Rica ederim Kleopatr!*" [414] diye yalvararak onu bu elbiseyi giymeye ikna eder. Bu yırtık elbiseden vücudunun değişik yerleri görünen Dilber, utanç duygusu ve esir olmanın çaresizliği içinde gözyaşı dökerken çok güzelleşmiştir:

> *"Ellerini dilberin omuzlarına vaz' ile elbiseyi giydirdi. Kendi karşısına geçerek bir dilenci kızın tasvir-i müessirine tersim ederken Dilber o fildişinden dökülmüş gibi lekesiz, kusursuz, kollarını gösteren ve safha-i şefk gibi penbe beyaz sine-i şeffafını setr edemeyen o parça parça entarinin içinde omzunun üzerine, vücudunun çıplak yerlerini arkasına dağınık surette dökülmüş koyu siyah saçları olan başını… Üzerinden geçen asırların sadâmetinden kurtularak kemal-i revnak ve tarâvetiyle harika nümâ-yı bedayi'i olan Yunan'ın mermerden heykellerinden görülebilen bu göğüs…*" (s. 69-70)

Ağladığı zaman daha güzelleşen Dilber'in resmini çizen Celal Bey, ona âşık olmaktan kendini alamaz. Gece gizlice odasına girdiği Dilber'in avuçlarında sakladığı fotoğrafın kendi fotoğrafı olduğunu fark eden Celal Bey, Dilber'in ayaklarına kapanıp, ona aşkını itiraf etmek istese de onu uyandırmaya kıyamaz ve gözyaşları içinde odasına kapanır. Bir süre sonra, birbirlerine aşklarını itiraf eden Dilber ve Celal Bey, gizlice buluşurlar. Bir gezme anında eliyle bir mezarı Dilber'e işaret eden Celal Bey:

"Şu toprağın setr ettiği on sekiz yaşında bir kızın vücududur. Bu köyün fevkalâde sevdiği bir adama nişanlanmıştı. Senelerce nişanlı olarak beklediği halde o genç adam bir başkasıyla Teehhül ederek kendisini terk edince, işte bu mezar meydana çıktı."(s.79) sözleriyle adeta Dilber'in sonunu da işaret eder. Oğlu Celal Bey'in Dilber'i sevdiğini anlayan Zehra Hanım ve kocası çareyi Dilber'i satmakta bulur. Dilber'in satıldığını öğrenen Celal Bey, tüm çabalarına rağmen onu bulamayınca şiddetli bir hastalığa tutulur. Mısır'da saray gibi bir eve satılan Dilber burada Celal Bey'in aşkıyla perişan bir vaziyettedir. Cevher adlı haremağası onun sırdaşıdır. Dilber'in sevgilisiyle buluşmasını sağlamak için onu evden kaçırmayı planlayan Cevher, İstanbul'a gidecek vapura bilet aldıktan sonra planını uyguladığı gece duvara dayadığı merdivenden düşerek ölür. Bileti eline alan Dilber çaresizlik içinde yollara düşer. Satıldığı eve geri dönmek gururunu incitir, şehvetin kollarına düşmek ayrı bir tehlikedir. Nil nehrinin kenarına gelen

[414] Samipaşazâde Sezai, *Sergüzeşt,* Kitapçı Arakil, Dersaadet, İstanbul, 1315, (Alıntılar bu baskıdandır.), s.68

Dilber derdini söyleyecek kimseyi bulamaz. Bu çaresizlik içinde kendini Nil nehrinin sularına bırakan Dilber hürriyetine doğru yol alır: [415]

> *"Fakat kime söylemeli? Nehir Merhametsiz, ağaçlar hissiz, bulutların arasında büsbütün kurtulmaya çalışarak neşr-i ziyâ eden ay kayıtsız!*
>
> *Ruhu i'tilâ ettikçe vücudu sükût ediyordu.*
>
> *Şimşek gibi ani olarak güzâr eden bir zaman içinde nilin o soğuk, mühlik, girdâbları şarkın seması gibi saf, muhabbet gibi ma'sum olan Dilber birkaç kere ka'rine doğru çektikten sonra artık sathına çıkarmıştı. .." (s.174)*

Sami Paşazâde Sezai, *Sergüzeşt* romanında yabancı olmadığı bir çevreyi ele alır. Annesi de bir cariye olan Sezai bu romanda, romancının kendi döneminin fotoğrafçısı olduğu gerçeği hatırlanırsa[416], esaret müessesi ve cariye hayatını, Dilber'den yola çıkarak okuyucuya aktarır.[417] Sezai'nin konak hayatı dışındaki hayata yabancı olması, eserin konusunu ve karakterlerin psikolojik görünümlerini sınırlar.[418] Sami Paşazâde Sezai'nin bu romanı kölelik kurumunun yüzyıllarca süren olumsuzluklarını dile getirmesi açısından tezli romanın ilk örneklerinden kabul edilebilir.[419] Romanın ana karakteri Dilber, Tanzimat Dönemi romanında

---

[415] Sami Paşazâde Sezai'nin "Pandomima" adlı hikâyesinde de, sevgilisi Eftelya'ya kavuşamayan Pascal intihar eder. Pascal 33 yaşında palyaçoluk yaparak geçinen biridir. Gösteri yaptığı mekâna hemen hemen her akşam Eftelya adında bir kız gelmektedir. Pascal, Eftelya'yı eğlendirmekten zevk almaktadır. Bir süre sonra ona aşık olur. Bir ara iki hafta boyunca gösteriye gelmeyen Eftelya'nın evlendiği duyulur. Bir akşam, Eftelya kocasıyla beraber gösteriye gelir. Pascal'ın yaptığı ilginçliklere Eftelya ve kocası gülerken, Pascal ağlar. Gözyaşlarını akıta akıta eve gelen Pascal odasına girer, kapıyı kilitler. Sabah onun uyanmadığını görenler, kapıyı kırarak içeri girerler. Başlangıçta, Pascal'ın dilini çıkararak ölü taklidi yaptığını sananlar; bir süre sonra onun intihar ettiğini anlarlar.

[416] "Romancı bir müşahittir, o devrinin fotoğrafçısıdır ve roman her şeyden önce örf ve âdetlerin tasviridir. Şair, tragedya yazarı cemiyetin dışında yaşayabilirler; romancı , tam tersine, bir devrin esiridir." (Kleber Haedens, *Roman Sanatı,* (Çeviren: Yaşar Nabi), Varlık Yayınları, İstanbul 1961, s.65)

[417] "Konakta Celal Bey'le Dilber arasındaki sevgi ve yaşayış tam olarak gerçeğe uygundur. Bunda yaşamı ile ilgili olarak elde ettiğimiz bilgilere göre Sezai Bey'in, babası Sami Paşa'nın içinde sayısı kırka varan cariye ve halayık bulunan konağında yetişmesinin rolü büyüktür. Yazar kendisiyle yapılan bir konuşmada bu konuda aşağıdaki açıklamada bulunur: "Romanımın eşhâs-ı vak'ası bana yabancı değildir. Konakta kırktan fazla cariye vardı. Vak'a biraz büyüyünce kendileriyle temas etmez olmuştuk. Fakat onların arasında geçtiği için her hareketlerini ayrı ayrı takip ederdim."(Olcay Önertoy, *Halit Ziya Uşaklıgil Romancılığı ve Romanımızdaki Yeri,* s. 44)

[418] "Ne Celal Bey ne de Sezai Bey konak dışı çevreler içinde olup bitenlerden haberdar değillerdi; onun için Sezai Bey ne mevzuunu genişletebilir, ne de Celal Beyi psikolojik bakımından zenginleştirebilirdi." (Dino Güzin, "Samipaşazâde Sezai Beyin *Sergüzeşt* İsimli Romanında Gerçekçiliğin Payı", *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakülkesi Dergisi,* S. 3-4, s. 145)

[419] "*Sergüzeşt,* bir kişinin trajik koşullarını anlatarak toplumsal bir kurumun insanlık dışı yönlerini teşhir etmeyi hedefleyen tezli romanın duygusal bir versiyonudur. Sezai'nin, bu romanı hangi etkilerin altında kalarak yazdığı yoğun tartışmalara yol açmıştır. Cevdet Kudret'in işaret ettiği nokta, kitaptaki çeşitli pasajların Emin Nihat'ın *Faik Bey* ile Nuridil Hanım'ın *Sergüzeşt*'i hikâyesindeki benzer pasajları hatırlatmaktadır, hatta başlığı bile bu eserden alınmıştır. Sezai'nin kendisi ise kariyerinin ilk yıllarında Namık Kemal'in eserlerinden ne kadar

mesut olamayan kadın tipinin ilk örneklerindendir. O, roman boyunca çektiği çilelerin sonunda evin beyine âşık olur. Celal Bey'in ailesinin Dilber'in durumundan dolayı bu aşka karşı çıkması, Dilber'de hem o aileye hem de ahlaksızlığı geçer akçe kılan topluma karşı bir nefret doğurur. Bu nefreti -mutluluğu yakalamanın eşiğine geldiği bir sırada- kendi bedenine yöneltir: Dilber'in Celal'e beslediği romantik aşka aile karşı çıkar, ama Dilber'in ölümü kölelik kurumunun işlevidir. Başarısızlıklar değişik nedenlerle açıklanır. Dilber, kendisini köle durumuna iten toplumca yıkıma uğratılır. Toplumun verdiği cezayı kendi eliyle gerçekleştirir. İki durumda da yazarlar, toplumdaki önemli haksızlıklara parmak basmaktadırlar. İsmail Parlatır, Dilber tipinin ezilmişlik bakımından abartıldığını, onunla trajik bir tipin yaratıldığını ifade eder.[420] Dilber, Tanzimat Dönemi'nden itibaren Ahmet Midhat Efendi, Namık Kemal, Fatma Aliye'nin... ele aldığı "cariye" tipinin sembolü haline gelir. Samipaşazâde Sezai'nin Dilber'i tasvir ve tahlilindeki başarısı romanımızda "Dilber"

---

derinden etkilendiğini vurgulamıştır. Dilber'in İstanbul,'daki ilk sahiplerinin evine geldiğinde gördüğü muamele, Mahpeyker'in Namık Kemal'in *İntibah'*ında, daha ilk karşılaşmalarında Dilaşup'a davranışıyla dikkat çekici benzerlikler gösterir. Bunun yanında, köle sahibinin gereksiz düşmanlığının kölenin şaşkınlığıyla tezat oluşturduğu ve edebi etki bakımından özellikle kayda değer olmayan tipik sahnelere rastlanmaktadır." (Ahmet Ö. Evin, *Türk Romanının Kökenleri ve Gelişimi,* s. 199)

[420] "Ana kucağından alınıp İstanbul,'a getirilişinden ölümüne kadar esaretin bütün acılarını, bütün yönleriyle yaşayan Dilber, olumsuz açıdan ele alınarak o hayatın içinde idealize edilmiş bir tip olarak düşünülmüş. Hürriyet uğruna savaş veren ve o hürriyetin en büyük düşmanı olan esarete karşı haykıran ve kin besleyen bir yazarın, böyle bir tip yaratması gayet tabidir. Esaret'in kaynağından başlayarak sosyal hayattaki durumuna karşı değişik yönlerini ele alan hatta düşünen Sami Paşa-zâde Sezai, konusunun hassasiyetinden gelme bir özellikle, yer yer romantik bir havaya kayıyor. İşte bu romantik havanın ağır bastığı yerlerde Dilber idealize edilmeye başlanıyor. Bir cariye olarak Dilber, kölelik kavramının en ince en hassas noktalarını üzerinde taşımak zorundaydı. Bir cariyenin görebileceği her türlü acıyı, sıkıntıyı yaşamalıydı. Dövülmeli, sövülmeli, hareket görmeli, eğlenilmeli ve hapis edilmeli, beğenilmediği yerde satılmalıydı. Öte yandan insan olarak eğitilmeli, sevmeli ve sevilmeliydi. Bütün bunlar, Dilber'in kişiliğinde ve çevresinde toplanmış. Bir de okuyucuyu duygulandırmak, galeyana getirmek için devamlı olarak bu cariyeyi ağlatmak yolu seçiliyor.

(...)*Sergüzeşt,* konusunun seçilişi ve genel olarak işlenişi açısından realist bir anlayış ile yazılmıştır. Ancak, esaret kavramının yıpratılması için yer yer realiteden uzaklaştığı da dikkati çekmektedir. Esir konağının gereksiz yere uzun tutulan tasvirinde, câriyelerin bu yerlerdeki gerçek hayatından çok ağlayıp sızlanmalarında, câriye tipi olarak Dilber'in ezilmişliğini en üst seviyeye çıkarılması için her fırsatta ağlatılmasında ve ağıt derecesine varan romantik söyleyişe kayılmasında gözlemden çok düşünce ile hareket edildiğinin ifadesini buluyoruz. Bunun yanı sıra yazarın üslûptaki itinasızlığını da belirtmeden geçemeyeceğim. Yer yer vakanın kesilerek olaya karışılması bir yana uzun uzun yer ve kişi tasvirlerine ağırlık verilmesi dikkati çekiyor. Romantik anlayışın o görkemli sanatkârâne üslubu ile yazar, Namık Kemal yolunu izliyor. Ancak, ona göre daha yumuşak bir söyleyiş; fakat gene de parlak sözler. Yazarın bu tutumunu da o dönemin yaygın romantik anlayışından kurtulamamakla açıklaya biliriz. Son olarak yazarın, esaret'i, Mısır'ın esaret'i ve Kleopatra'sı ile Batı'nın eski Yunan heykelleri, Pol ve Virjin'i Romeo ve Jülyet'i, Faust Operası yan yana geliyor. Hele Âsaf Paşa konağında, salonun bir yanının Fransız, öteki bölümünün Doğu anlayışıyla döşenmiş olması, Fransız mürebbiyeler ve piano hocaları ile dadı ve halayıkların aynı çatı altında bulunmaları, yemek boyunca Doğu ve Batı edebiyatından, gelişi güzel de olsa, söz edilmesi bu anlayışın sonucudur.." (İsmail Parlatır , *Tanzimat Edebiyatı'nda Kölelik,* s. 139 - 147)

tipini doğurmuştur.[421] Dilber, esir doğmanın talihsizliğini yaşar. Onu intiharı, çaresizliği sonunda toplumu protesto etmesidir. Çocukluğundan itibaren bir eşya gibi satılan, itilip kakılan, hor görülen Dilber, kendisine ilgi duyan Celal Bey'e olan aşkını dahi açığa vuramaz. Kendisini satan evin hanımına direnemez. Mısır'daki evden kurtarıldıktan sonra elindeki biletle İstanbul'daki sevgilisine kavuşmak yerine talihsizliğine kayıtsız kalan tabiat unsurları, toplum ve kadere isyan eden Dilber intihar eder. Onun intiharı bir kölenin başkaldırısıdır. Dilber'in intiharının temelinde yazgısına meydan okuması vardır.[422] Bu yazgı esir doğma yazgısıdır. Osmanlı'da "esirlik" Tanpınar'ın deyimiyle bir nevi ikbal yolu"[423] iken, Dilber'in esareti ona ikbal ve mutluluk yerine acı, çile zulümler tattırmıştır. Asaf Paşa'nın konağına gelinceye kadar kendisine uygulanan fiziksel şiddetin yerini burada psikolojik şiddet alır. Evin oğlu Celal'in onu çizdiği resimler için model olarak kullanması onu ruhen çökertir. Celal Bey'in resmini çizerken Kleopatra'ya benzettiği Dilber'in sonu da Kleopatra'nın sonu gibi

---

[421] "*Sergüzeşt*'te Celal'in Dilber'e karşı duyduğu aşk hislerinin, müellifin kendi cariyesi Vuslat'a sevgisinden mülhem olduğu hakikatini ortaya koyar. Sezaî yirmi dokuz yaşında iken neşrettiği Sergüzeşt'te esircilerin, onların evlerinde satılmak üzere bulunan cariyelerin, Dilber'in satıldığı evlerdeki muhtelif kimselerin hayatını ana vak'aya bağlama hünerini göstermiş, tahlil ve tasvirlerinde esir ticaretinden nefret fikrini uyandırma hedefinden uzaklaşmayarak, böylece romanında composition bakımından da muvaffak olmuştur." (Abdullah Fevziye, "IV. Londra'dan Dönüşü ve Olgunluk Devri", *Türkiye Mecmuası,*Kurultay Matbaası, c. 13, İstanbul, 1958, s. 14)

[422] 1852'de Harriet Beecher – Stowe'un *Tom Amca'nın Kulübesi* adlı romanının yayını kölelik sistemini aktüel bir mesele haline getirir. Avrupa'da esaret kurumunun kalkmasında bu romanın büyük rolü olmuştur. (Zeynep Kerman , "Tanzimat Devri Türk Edebiyatında "Esaret" Temi ve Sergüzeşt Romanı", *Yeni Türk Edebiyatı İncelemeleri,* s. 35)

[423] Zeynep Kerman, a.g.m., s. 35 (Hakikatte erkek, kadın bir çok insan için esaret, eski rejimde hatta yetmiş, seksen sene evveline kadar,bir nevi ikbal yolu idi. Osmanlı sarayında vezir, damat bir yığın köle vardır. Abdülmecid devri ricâlinin bir çoğu Hüsrev Paşa yetiştirmeleridir-. Kadın esirlere gelince, en iyi izdivacı çok defa onlar yaparlardı.Ta Abdülhamid devrine kadar, cariyelerinin güzelliği,okur yazarları ile meşhur konaklar vardı. Öyle ki, son devirlerde tanınmış hanımefendilerin çoğu, Osmanlı ve Mısır saraylarıyla bu konaklardan gelirdi. Bu itibarla işin ters tarafı da, yani çocuk yaşında vatanında zorla ayrılmış, yabancı ellere satılmış, dayak yemiş, hakaret görmüş bu insanlarda, kökleşen erişmek hırsı, tahakküm etmek arzusu, bunların tatmini için giriştikleri sinsi mücadele, aralarındaki garip tesanüt, sonradan getirdikleri hısım ve akrabalarının mensup oldukları kavim ve kabileye göre talileri çok değişirdi; Kafkas kabilelerinin çoğu, içlerinden çıkanları takip ediyordu: Esirciler için bu, ayrı bir kazançtı. Getirmek ve yerleştirmek gayretiyle, kadın ve erkek ayrı ayrı talihleriyle bir romancı için değişik ve zengin imkânlardı. Kaldı ki bunların içinde cinsi hayatlarına kast edilmiş biçarelerde vardı. Diğer taraftan bu müessese sayesinde tıpkı bir saray gibi evde kıskanç bir ana baba otoritesini muhafaza edebiliyorlardı. Bu yollardan yürümek şartıyla hem Stendhal'in psikolojik dünyasına, hem Balzac'ın o geniş sosyal anketine girebilirdi. Yazık ki tecrübesizlik, Amerika'daki esirlik muharebesinden Avrupa edebiyatlarına akseden heyecanın serpintisi, romanesk edebiyatın en esaslı cevheri sayılan ağlamaklı bir mevzuun el altında bulunuşu ve bilhassa bu ilk yenilenme devrinin tek fikri kımıldatıcısı olan hürriyet fikrine en rahatça yanaşabilmek imkânı, romancılarımızı işin sadece teessürî tarafına sevk etti."(Ahmet Hamdi Tanpınar, *19. Asır Türk Edebiyatı Tarihi,* s. 292)

intihar olacaktır.[424] Evin beyinin emirleri karşısında çaresizlikten ağlayan Dilber'in gözyaşları karşısında ilk kez bir cariyenin de insan olduğunu anlayan Celal Bey, hatasının telafisi için ona aşkını sunar. Dilber'in roman boyunca yaşadığı mekânlar yazgısına uygundur. Onu intihara götüren nedenlerden biri de bu mekânlarda belirginleşen karakteridir.[425] Bu mekânlarda baskıyla büyüyen Dilber'in oturmamış kişiliği, yaşadığı olaylar karşısında pasif davranmasına neden olmuş; Dilber, önüne çıkan zorluklarla mücadele edememiş, aşkı için emek harcamaktan kaçınmıştır.[426] Ona bu yolculuk esnasında yardımcı olan haremağası Cevher'in ölümü, onu bir kez daha yalnızlığın ve çaresizliğin kıyısına sürükler. Gururu, esir hayatı yaşadığı eve dönmesini; ahlakî olgunluğu sokağa düşmesini engellemiştir. O, sevgilisini arayabileceği halde buna tevessül bile etmez. Merhamet dilendiği nehir, ağaç, bulut ve ayın kendi acılarına kayıtsız olduklarını ileri sürerek[427] Nil nehrinin sularında esaret hayatını "hürriyet"e kavuşturur.

Adil Nâmi'nin *Nurhayat* (1912) romanında sevgilisi Antonin'le evlenmek üzereyken, verem olduğunu öğrenen 22 yaşındaki Ziya, tabancayla intihar eder.

Romanda saf bir delikanlı olan Ziya, Avrupa'da başarısız eğitim sürecinin ardından

---

[424] "Ölümü hiç de şaşırtıcı değildir. Sezai Bey kaç kereler onun sonuna ilişkin ipuçları vermiştir okura. Celal, önce "Kleopatra" sonra da "Jüliet" diye anar onu. İki kadın kahraman da aşk uğruna can vermişlerdir. Dilber, köle tacirinin yanında Asaf Paşa konağından ayrılırken, kendini aşk uğruna canına kıyan bir başka kızın mezarı üstüne fırlatır. Mısır'daki evde kapatıldığında şöyle mırıldanır,

"İşte Kleopatra Mısır'da bir odada mahpus."

"Onun ölümü, yaşamının beklenir sonucudur:

Dilber'in intiharı en gerçek sondur. Başka bir ihtimal düşünülemez onun kurtuluşu için. Bu kadar uzak, bu kadar yalnız, bu kadar beceriksiz, bu kadar dayanıksız olduktan sonra bir bilet parçası neye yarar?" (Rauf Mutluay, *XIX. Yüzyıl Türk Edebiyatı*, s. 128)

[425] "Bulundukları mekanın kişiliklerini, duygularını, düşüncelerini olumsuz yönde etkileyen insanlar arasında Dilber, Perihan da yer alır. Esircilerin elinde küçüklüğünden beri çekmediği acı kalmayan Dilber, "günün ışığına karşı demir pancurları sımsıkı kapalı, soğuk ve karanlık bir odaya tıkılır." Zaten Dilber'in içinde bulunduğu yerler yazgısına uygundur ve aralarında bir özdeşlik vardır. Mekan, Dilber'in yazgısını etkiler, çetrefilleştirir. Duygu ve hayallerine müessir olur." (Hayati Baki , *a.g.e.*, s. 97)

[426] "Demek ki, Dilber'in kişiliğini oluşturan temel öğe, bir karara varamaması, bağımsızca harekete geçememesidir. Yaşamının ağırlığı altında ezilmiştir. Celal ile birbirlerine tutulduklarında, eyleme geçen Celal'dir, Dilber onu izler yalnızca. Mısır'da efendisinin sarkıntılıklarına karşı direnir, ama edilgin bir direnmedir, bu. Sonunda kaçmayı başardığında, yine eyleme geçemez çünkü yapabileceği herhangi bir seçme yoktur. Toplum gibi, doğa da tek başına bırakır onu. Son anlarda bile yazgısını belirleyen katı kayıtsızlıkta bir yumuşama, bir avutma göremez." (Robert P. Finn, *Türk Romanı*, s. 57)

[427] "Burada söz konusu olan unsurların hepsi maddi varlıklardan ibarettir. Dikkate şayandır ki yazar, ne Allah'ın adını anar, ne de bedbahtların mesut olabilecekleri bir öbür dünya hayaline yer verir. Kendisini Nil'in sularına bırakan Dilber, boş bir dünyanın içinde dalgaların sürüklediği bir cesetten ibarettir. Yazar romanını hürriyet kelimesiyle bitirir; ama bu kelime acı, ironik bir mana taşır. Onun ölümden farkı yoktur." (Mehmet Kaplan , *a.g.e.*, s. 383)

Türkiye'ye geri gönderilince zengin bir dul olan Nurhayat'la evlenerek ikinci kez Avrupa'ya gider. Burada kendisini geliştiren Ziya, Antonin adında bir kıza âşık olur. Babası doktor olan bu kızla evlenmenin yolunun babasıyla tanışmaktan geçtiğine inanan Ziya, kızın babasına muayene olmaya gidince Ziya'nın verem olduğu anlaşılır. Hastalığını Ziya'dan saklayan doktor, kızıyla hastası hakkında konuşur. Ziya'ya karşı ilgisiz olmayan Antonin, Ziya'ya verem olduğunu, bir an önce Fransa'nın güneyine seyahate çıkmasını önerdiği bir mektup yazar. Verem olduğunu öğrenen Ziya, sevgilisine kavuşamadan öleceğini anlayan Ziya, hizmetçiyi evden uzaklaştırdıktan sonra bir mektup bırakıp tabancayla intihar eder:

> *"Ziya'nın odasına gelince zavallı delikanlıyı kanlar içinde bî-ruh buldular. Sıktığı üç kurşundan biri yanağına ikisi de başına isabet etmişti. Zabıta memurları etrafı nazarı tetkikten geçirirken masanın üzerinde henüz mürekkebi kurumamış olan birkaç satır yazıyı havi bir kağıt buldular."* (s.239)[428]

Bu romanda Ziya'nın hastalığıyla ilgili çaresizliği ve sevgilisiyle ilgili umutsuzluğu onu intihara itmiştir. Ziya, kişilik olarak, okul yıllarında arkadaşlarının da etkisiyle, kompleksi olan, kendisine değer verilmemiş biridir. Kişiliği oturmadığı için, parası uğruna olsa bile, zengin bir dulla evlenmeyi doğru bulur. Karısı Ziya'nın saf kişiliğini kullanarak onu aldatır. Bir süre sonra da ondan boşanır. Karısının parası olmayınca, müsrif kişiliğinin de etkisiyle bütün parasını kaybeden Ziya, Madam De Pero adlı bir kadın vasıtasıyla yeniden ayakta durur. Okuldaki bir arkadaşının da yardımıyla kendine çeki düzen veren Ziya, sosyal yönü güçlü, kendisine bakan, şık bir beyefendi hâline gelmiştir. Bu sırada âşık olduğu Antonin'i hayatının tek gerçeği, kendisine huzur sağlayacak tek çare olarak görmeye başlar. Kızın babasıyla iletişim kurarak kıza yaklaşmaya çalışan Ziya'ya, doktor tarafından verem teşhisi konur. Hastalığı Ziya'dan saklayan doktor Ziya ile ilgili kaygılarını kızı Antonin'le paylaşır. Ziya'nın vereme yakalandığını ve tek çaresinin de seyahat olduğunu, halinden belli olduğu üzere, delikanlının zengin olmadığını ve az bir ömrünün kaldığını söyler. Ziya'ya karşı kayıtsız olmayan Antonin, bu durumu ona bir mektupla bildirir. Verem olduğunu ve o günkü şartlarda tıbbın bu hastalığa çare bulamadığını gören Ziya, hastalığı yüzünden sevgilisine kavuşamayacağını anlayınca intihar eder. Ziya'nın intiharı bir anlamda kaderine olan isyanın göstergesidir. Çok az mutlu olabildiği bu dünyada, tam sevgilisini ve mutlu olabileceği ortamı yakaladığını sandığı anda, "verem" teşhisiyle dünyası kararan Ziya'nın intihardan başka çıkar

[428] Adil Nâmi, *Nurhayat,* Mesai Matbaası, İstanbul, 1328 / 1912 (İç kapak 1330/ 1914), (Alıntılar bu baskıdandır.)

yolu kalmamıştır. Antonin'in seyahat teklifi bile onun umutsuzluğunu yok edemez. Bu umutsuzluk onu intihara kadar sürükler. Daha önce de vurgulandığı gibi, umutsuzluk, çaresizlik, geleceğe ilişkin herhangi bir beklentisinin olmaması bireyleri intihara sürükleyen önemli sebeplerdendir. [429] Yine, kişilerin çaresi bulunmayan hastalıklara sahip olmaları, dayanılmaz acılara sahip olmaları, moral çöküntüler reaksiyonel bir psikoza sebep olması, intiharın psikolojik bir rahatsızlık olduğunu gösterir. [430]

S. Abdullah'ın *Kara Sevda* (1915) adlı romanında Naciye'nin ailesi kendisini istemediği biriyle zorla evlendirmek isteyince, Naciye intihar eder.

Naciye, 17-18 yaşlarında bir kızdır. Büyükada'ya taşınmalarının ardından Nazım Bey'le tanışır ve ona âşık olur. İki sevgili ölünceye kadar birbirlerinin olmaya yemin ederler. Naciye'nin ailesi Naciye'den red cevabı aldıktan sonra ondan habersiz onu mutasarrıf komşularının şair oğluyla nişanlarlar. Düğün tarihi bile belirlenir. Aradan yirmi gün geçtikten sonra düğün günü gelmiştir. Bir sabah erkenden Naciye'nin odasına giren annesi ona olup biten her şeyi anlatarak komşularının oğluyla evlenmek zorunda olduğunu bildirir. Naciye, sevgilisi Nazım'dan başkasıyla evlenmektense intihar etmeyi tercih eder. Sevgilisine bir mektup bırakan Naciye, gece zehir içerek intihar eder:

> *"Ve biraz sonra ayağa kalkarak karyolasına doğru ilerledi ve evvelceden tedârik etmiş olduğu bir zehiri içerek yatağının içine uzanmış ve artık hayatından bıkmış ve bu suretle intihar etmişti..."*(s. 44)

Bu romanda da ailesi tarafından sevdiği erkek dışında başka bir erkekle evlenmeye zorlanan genç kızın intiharına şahit oluyoruz. Naciye, ailesinin duygularına önem vermediği bu anlamda ailesiyle pozitif ilişki kuramayan biridir. Annesi başka erkeği sevdiğini bile bile onu komşularının oğluyla evlendirme hatasına düşer. Sevgilisi Nazım'la sözleşen Naciye, başka bir erkekle evlendiği zaman sevgilisine ihanet edeceğini düşündüğü için intiharı kaçınılmazdır. Bu yaştaki gençlerin birbirlerine verdikleri sözlerin geçersiz kılınmaya çalışılması çok tehlikelidir. Bu gençlerin evlilik ilişkilerinde yaşayacakları olumsuzluklar onları intihara sürükleyen önemli etkenlerdendir. Naciye, intiharıyla bir anlamda kendisini zorla evlendirmek isteyen ailesine de meydan okur.[431]

---

[429] Yusuf Alper, v.d., *a.g.e.*, s. 337-338
[430] Mehmet Aykaç, a.g.m., s. 865
[431] Albert Camus, *Sisifos Söyleni,* s.62

İzzet Melih'in *Sermed* (1918) adlı romanında Neyyire'nin aşkıyla bir dönemler intiharı düşünen Sermed, Neyyire'den ayrıldıktan sonra Büyükada'da aşk yüzünden intihar eden Nusret adında bir delikanlıdan bahseder:

> *"Bir kadın için kendini öldüren yirmi bir yaşında bir gencin cenazesinden dönüyorum. Daha iki gün evvel tesadüf etmiş olduğum zeki ve yakışıklı delikanlının dün akşam nasıl intihar ettiğini anlattılar: Kendi resminin üzerine ma'şukasının bir lüle saçını sardıktan, babasına bıraktığı uzun bir mektubu resmin yanına yerleştirdikten sonra telaşsız ve sessiz – hatta belki aynanın karşısında - elindeki silahı tam yerine sıkmış ve artık acıyan kalbini ebediyen durduruvermiş."* (s.107) [432]

Bu romanda da sevgilisine kavuşamayan bir gencin intiharı söz konusudur. İntihar girişiminde bulunan gençlerin dikkat çekici karakteristiği sosyal soyutlanmadır. Kendilerini yalnız ve sevgisiz gören bu gençlerin çoğu düzenli bir aile yapısına sahip değildir. Bu intihar, bekâr erkeklerin evli erkeklere göre daha fazla intihar ettiği sonucuyla da paralellik arzeder. [433] Aşkın intihar için en önemli sebeplerden biri olduğu gerçeği de aşk yüzünden gerçekleşen bu intiharı temellendirmektedir. Romanda 21 yaşında olması haricinde kendisi hakkında herhangi bir bilgi verilmeyen genç erkek, sevgilisine kavuşamadığı için, babasına bir mektup yazdıktan sonra tabancayı kalbine sıkarak intihar eder.

Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın, *Son Arzu* adlı romanında sevgilisi Rıdvan Sabih'e kavuşamayan Nuriyezdan intihar eder. Arkadaşları Vicdan ve Zişan'la bir ramazan akşamı gezintiye çıkan Nuriyezdan peşlerine takılan gençlerden, kendisiyle ilgilenen Rıdvan Sabih'e âşık olur. Kısa zaman sonra karşılıklı mektuplarla aşkları büyür. 18 yaşında olan Nuriyezdan o güne kadar hiç aşk yaşamamış, diğer kızlar gibi bu mektuplaşmaları gönül eğlencesi olarak algılayamayan, kişiliği oturmuş, ciddi bir kızdır. Duygusallığının da verdiği etkiyle kendini bu aşka kaptıran Nuriyezdan, başlangıçta aşkına aynı oranda karşılık veren bu gencin bir süre sonra annesini bahane ederek kendisinden soğuduğunu görür. Rıdvan Sabih, bir süre sonra Fazlünnisa adlı bir kızla evlenir. Fazlünnisa aslında Rıdvan Sabih'in eski sevgilisidir. Rıdvan Sabih, sevgilisinden ayrı kaldığı sürede Nuriyezdan'la gönül eğlendirmiştir. Bunlardan habersiz olan Nuriyezdan günden güne erir. Hakkındaki dedikodular artınca dedesinin isteğini kıramayan Nuriyezdan kendisini feda ederek, Ragıp Şeyda Bey'le evlenir. Beş aylık evlilikleri boyunca kocasının tüm özverilerine, sevgisine rağmen Nuriyezdan eski sevgilisini

---

[432] İzzet Melih (Devrim), *Sermed,* Sabah Matbaası, İstanbul, 1918, (Alıntılar bu baskıdandır.)
[433] Rita L. Atkinson, *Psikolojiye Giriş,* s. 541

unutamaz. Mehtabı seyrettikleri bir gece hatıralarına dönen Nuriyezdan, durgunluğunun ve mutsuzluğunun nedenini ısrarla soran kocasına cevabını iki gün sonra vereceğini belirtir. İki gün geçtikten sonra kocasına iletilmek üzere bir mektup yazar. Büyükbabası, annesi ve evdeki diğer insanlarla helalleşen Nuriyezdan mektubu kocasına gönderdikten sonra odasında intihar eder:

> *"Revolveri sağ eline aldı. Soluyla göğsünde kalb nâhiyesini aramaya başladı. Sadrı ortasında kalbin sağdan sola doğru hafif meylini ta'yine uğraştı. Hayatın son acı helecânlarını geçiren o mâsum yürek parmaklarının altında bu âleme vedâ telâşıyla pek çırpınıyordu... Son bir gayretle silahı kaldırdı. Namlu ile vücudu arasında birkaç parmak mesâfe bıraktı. Bu malûmâtı romanlardan edinmişti.*
>
> *Tekinin kuvveti kifâyet etmediği için iki parmağını tetiğe dayadı. Şimdi hayatla ölüm arasında bu parmakların kımıldanmalarından ibaret bir yakınlık kalmıştı. O küçük an içinde on sekiz senelik hayatını bir daha yaşadı... bu gâribane bir ölümdü. Bütün hülâsa-ı sergüzeşti kısaldı, kısaldı. Pek müdhiş bir helecân saniyesinden ibaret kaldı.*
>
> *Başı döndü. Gözleri karardı. Nasibin bu masum ve bedbaht idâme-i mahkûmu ruhunu kendi eliyle azarıyla takdim anının o en büyük, en acı, en feci, en ızdırablı ve bir esrâr-ı hengâmenin hulûluna hükm etti. Parmaklarının bütün kuvvetiyle tetiği çekti. Gözlerinin önünde allı, morlu şimşekler çaktı. Yıldırımın bir ucu sadrını deldi. Ateşten ince bir yılan, sinesi içinde gezindi... Başı yastığa devrildi. Elinden revolver kaydı*." (s. 211 -212)

Eli titrediği için kalbine denk gelmeyen kurşun, Nuriyezdan'ın sol akciğerini parçalar. Kocası mektubu alır almaz eve gelir. Nuriyezdan kanlar içinde yatmaktadır. Doktorlar çağrılır. Nuriyezdan'ın ancak 2-3 saat yaşayabileceği söylenir. Nuriyezdan'ın son arzusu Rıdvan Sabih'i görmektir. Hemen Rıdvan Sabih'in çalıştığı yere giden Şeyda Bey onu gelmeye ikna edemez. Eve eli boş dönen Şeyda Bey karısının son arzusunu yerine getiremediği için üzüntülüdür. Karısına, değersiz bir adam yüzünden hayatına kıydığı için acır. Bu arada son anlarını yaşayan Nuriyezdan ölür. Nuriyezdan, Şeyda Bey'e hitâben yazdığı mektupta intiharını şu sebeplere bağlar:

> *"Siz benim cismimle izdivaç ettiniz. Ruhumla değil...Çünkü onu Allah bir insafsıza esir yaratmış… o, bu esaret altında inleyerek ölecek, ne size, ne bana asla hayır etmeyecektir. "Bu mukaddere karşı gelmeğe çok uğraştım. Muvaffak olamadım. Nihayet takdir yerini buldu…İzdivacımız müddetinde sizi aldatmadım. Siz beni alır iken aldandınız... Bu aşk benim için bir cinayet, sizin için bir zillet, öteki için büyük bir iz'açtır. İntiharım beni, sizi, onu; üçümüzü birden kurtarıyor... Ben ise menkûhanız olmak itibariyle örfen ve şer'an bir cinayet sayılan bu sevdamı size karşı ağzımla değil, kalbime tevcih edilmiş bir revolver tarrakasıyle itiraftan gayri bir suretle anlatamazdım."* (s. 204 – 205)

Romanın ana karakteri Nuriyezdan, gerek kişiliği gerek eğitimi gerekse aldığı terbiye bakımından idealize edilen bir bir karakterdir. [434] Bu özelliğiyle Nuriyezdan, Türk romanında Dilber'le başlayan, "ölümcül tip"in zıddı diyebileceğimiz, mazlum tipin devamı gibidir. O da olumlu özelliklerine rağmen kaybedenler safında yer almıştır. Gönlüne uyarak kurduğu ilişkide bir oyuncak olmanın acısını yaşamıştır. Hüseyin Rahmi, roman kahramanlarını Tanzimat Dönemi romanlarının çoğunda olduğu gibi idealize etmez. O, roman kahramanlarını olumlu ve olumsuz yönleriyle romana sokar. Natüralizm'in de etkisiyle kurguladığı roman tipleri Moliere'nin tiplerini anımsatır.[435] Nuriyezdan'ın romanda âşık olduğu Rıdvan Sabih ise olumsuz karakterlerden biridir. Genç bir kızı oyuncak gibi kullandıktan sonra karısını bahane ederek, ölüm döşeğindeki bir insanın son arzusunu reddedecek kadar karaktersizdir. Bu özelliği verirken Hüseyin Rahmi, insanın iki boyutlu yönüne işaret eder: Beşerî yön/ İnsanî yön. Romanda Rıdvan Sabih beşerî / olumsuz tipi temsil ederken, Nuriyezdan insanî yönü temsil eder. Bütün benliğiyle bağlandığı erkeğin başkasıyla evlenmesinden sonra, ailesinin hatırına gerçekleştirdiği evlilik Nuriyezdan'ı mutsuzluğun ve bunalımın eşiğine getirir. Bedeniyle evli olduğu kocasına ruhunu verememenin ezikliğini ve suçluluğunu yaşar. Tüm bunlardan kurtulmanın çaresi olarak intiharı görür. O, kocasını aracı kılmasına rağmen son nefesinde onu görmeye gelmeyecek kadar bayağı bir erkeğe gönül vermenin bedbahtlığını ruhunda duyduğu andan itibaren ölüm, ona yaşamaktan daha tatlı gelir. Nuriyezdan aslında duygusal, gururlu, öksüz, çabuk bağlanan kişiliğiyle daha çocukluğundan itibaren intiharın kıyısında dolaşan bir tiptir. Rıdvan Sabih tarafından aldatılmasına rağmen onu unutamaması

---

[434] "Babasını üç yaşında kaybettiği için, annesi Dürriye Hanım'la beraber dedesi Feyzullah Efendi'nin yanına sığınmış bir "yetim" olan Nurıyezdan; "az mukavves ince kaşların altında, bakanları baş döndürücü fezâlar gibi içine çeken bir çift koyu elâ göz(ü)..." ile 18 yaşında, son derece "güzel" bir kızdır. Çok "hassas", ekseri "tasalı" ve daima "ma'sûm" bir tiptir. Allah, O'na; "bir kere sevdikten sonra, ayrılmak istemeyen bir kumru gönlü vermişti(r)". *Heymans'*ın, (EnAS) formülü ile gösterdiği bu "duygulu-heyecanlı *sentimentaux*" tavrı; kendi eliyle, kendi "dram"ını hazırlamıştır. Nitekim, Direklerarası'nda tesâdüfen tanıdığı Rıdvan Sabih'e bağlılığı, büyük "aşk"ı ve tecrübesizliği intihara varan "bedbaht"lığının zeminini teşkil eder. Dedesi tarafından muhtelif mekteplerde okutularak Türk gelenek ve görenekleri çerçevesinde bilgili ve kültürlü bir hanım olarak yetiştirilen Nurıyezdân; aynı zamanda "arkadaş canlısı" ve "sıcakkanlı-*extraverti*" ve diğer insanlarla münasebetlerini daima mâkul ölçüler içerisinde yapan "olgun" bir mizâca sâhiptir." (Önder Göçgün, *Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın Romanları ve Romanlarında Şahıslar Kadrosu,* s. 244)

[435] "Gürpınar'ın yaşam anlayışında insanlar bencil, iki yüzlü, ahlaksızdır. Ve yaşam, insanların birbirini aldattığı iğrenç bir savaştır. Bu da yine bir kalıp oluşturur. Romanın insanları ya para konusunda ya da kadın-erkek ilişkisinde bir aldatma eylemi etrafında toplanır. Hem karakterlerin motivasyonu hem olayın türü değişmez bir biçimde peşinen kararlaştırılmıştır. Bununla birlikte teslim etmek gerekir ki Gürpınar bütün teknik kusurlarına rağmen, düşünce kalıbına hayat üflemek bakımından başarılıdır."(Berna Moran, "Batılılaşma Sorunu ve Türk Romanının Bazı Özellikleri", *Gösteri,* S.4, Mart 1981, s.64)

bu aşkın onda "saplantı" haline geldiğini gösterir. İntihara yönelmesinde, çocukluğunda babasını yitirmesiyle başlayan sevgisizliğinin de rolü vardır. Daha 3 yaşında babasını kaybeden Nuriyezdan âşık olduğu ilk erkek uğruna intihar edecek kadar sevgiye hasret yetişmiştir.[436] Adler intihar konusunda mizâcın önemine temas ederken intiharın çocukluk yıllarında teşekkül eden ruhî bir rahatsızlık olduğuna işaret eder.[437]

Reşat Nuri Güntekin'in *Dudaktan Kalbe* (1925) adlı romanında Hüseyin Kenan'la aşk yaşadıktan sonra ondan hamile kalan Lamia, hatasını telâfi etmek isteyen Hüseyin Kenan'ın evlilik teklifini kabul etmez. Cavidan Hanım'la evlense de mutlu olamayan Hüseyin Kenan, yıllar sonra gördüğü Lamia'dan bir kez daha yüz bulamayınca ümitsizlik içinde altı ay sonra intihar eder.

Romanda Hüseyin Kenan; mühendislik eğitimi görmesine rağmen sanatçı kimliğiyle ön planda olan biridir. Mühendislik fakültesini bitirdikten sonra iş bulamayan Kenan arkadaşı Cevat vasıtasıyla Avrupa'ya gider. Avrupa'da bulunduğu yıllarda müzik eğitimi alarak kendisini geliştiren Kenan, kısa sürede ünlü olur. Avrupa'daki bir çok dergi ondan bahseder. Onun "Şark Noktürnü" adlı bestesi ses getirir. İstanbul'a geldikten sonra hayatı tamamen değişmiş olan Kenan, bol para kazanan, yüksek ücretlerle ders veren, gazetelerin kendisinden bahsettiği, dayısının bile kendisini tanıtırken ihtiyaç duyduğu biri olmuştur. Dayısının ısrarlarına dayanamayıp İzmir'e giden Kenan'ın hayranlarından Nimet Hanım, onu Kınalı Yapıncak adını verdiği Lamia'yla tanıştırır. Lamia, 14-15 yaşlarında bir subayla nişanlı, İstanbul'dan İzmir'e amcası Şükrü Bey'in yanına gelen güzel bir kızdır. Aynı zamanda Kenan Bey'in de hayranlarındandır. Kenan Bey, bu kıza âşık olmaktan kendini alamaz. Cavidan'la nişanlı olmasına rağmen onu sevmeyen Kenan, bir gece iradesini kaybederek Lamia'yla birlikte olunca bu hatasını telâfi etmek için ona evlilik teklif eder. Kendisinin de işlenen günaha ortak olduğunu belirten Lamia, Kenan'ın evlilik teklifini reddeder. Nişanlısından ayrılan Lamia, Kütahya'daki dayısı Rıza Bey'e sığınır. Bu evde de çeşitli talihsizlikler yaşar. Bir ara yaşlı bir adamla evlenen Lamia, bu evliliğini de bir dedikodu yüzünden bitirir. Bu arada Cavidan Hanım'la mutsuz bir evlilik gerçekleştiren ve Lamia'yı, unutamayan Kenan zaman zaman ölüm arzusu duyar:

---

[436] Bkz. Mitat Enç , *a.g.e.,* s. 108
[437] Bkz. Fahrettin Kerim, "Türkiye de İntiharlar Meselesi" *Felsefe Yıllığı,* S.1, 1982, s. 62

"Bilmem hangi bedbin şairin kitabında okumuştum; "Ölüm acı bir ilaçtır, diyordu, unutmak ve ıstırap çekmemek için yüzümüzü buruşturarak, iğrenerek, gözlerimizi kapayarak bir hamlede içtiğimiz ilaç..." Bazı meyus saatlerimde bu şaire hak vermiştim. İnsanın ölümü gönül rızasıyla kabul etmesini aklıma sığdıramıyordum... Bu kuru yapraklarla dolu çukurda yatarken fikrimi değiştirdim. Ölüm, sadece bir vasıta değildi. Kara toprağın içinde sönüp gitmekte, mahvolmakta ayrıca bir zevk, bir lezzet vardı." (s. 254)

Bir bahaneyle karısından boşanan Kenan, bir gün eski arkadaşlarından Doktor Vedat vasıtasıyla tesadüfen Lamia ve kızı Mebrure'yle karşılaşır. Kendisine soğuk davranan Lamia, ilişkilerinin bir yaz aşkı olduğunu hatırlatarak ona veda etmiştir. Lamia'nın Vedat Bey'le evlenme kararı aldığını duyan Kenan'ın bütün hayalleri yıkılır. Bu hayal kırıklığı içinde yıllardır aramadığı kız kardeşi Afife'yi görmek üzere Seydiköy'e giden, burada kız kardeşini sıradan bir ev hanımı olarak bulan Kenan, annesinin sahipsiz, harap mezarını da ziyaret eder. Annesine: "*Ben hayatın mağlubuyum*" diye seslenen Kenan, bu ziyaretten altı ay sonra intihar eder. İntiharı İzmir'deki bir gazetede şöyle duyurulur:

"Belediye reis-i eskabı Saip Paşa'nın yeğeni Hüseyin Kenan Beyin dün müntehiren vefat ettiğini teessürle öğrendik. Asabî bir rahatsızlıktan mustarip bulunan Kenan Bey, birkaç aydan beri dayısının Bozyaka'daki bağında ihtiyar-ı uzlet etmişti. Münevver ve vatanperver bir gençti. Musikîye istidâdı vardı. Ufûl-ı nâ-hengâmı zâyiattandır." (s.398)

Reşat Nuri Güntekin'in başlangıçta iki ayrı hikâye olarak yazdığı,[438] ancak daha sonra romanlaştırdığı *Dudaktan Kalbe,* "…aşkı bir gönül oyunu ve şehvet eğlencesi sayan mağrur erkeklerin neticede bu telakki ile nasıl zehirlenip düştüğü ve gerçek aşka ihtiyaç duya duya intihar ettiği, buna karşılık derinden seven kadının ruh ve karakter asaleti kazanarak yüceldiği"[439]'ni anlatan bir romandır. Roman iki aslî karakter Lamia ve Hüseyin Kenan üzerine bina edilmiştir. Lamia, romanda Kenan'ın bir anlık bencil duygularının esiri olarak roman boyunca mazlum kimliğini korur.[440] Kenan da bir anlık zevkinin kurbanı olarak sonu

---

[438] "(...) Yalnız *Dudaktan Kalbe* piyes değil, iki kısımdan mürekkep bir hikâye idi." ("Reşat Nuri nasıl yazdığını anlatıyor", Hikmet Feridun, *Muhit,* nr. 54, 1993, s. 42-45.)

[439] Birol Emil, *Reşat Nuri Güntekin,* Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1989, s.25

[440] *"Dudaktan Kalbe* romanındaki Lamia da böyledir. Bu harikulade genç kız bütün saffet ve iffetiyle sevdiği ünlü bir musikişinasın bencil gururuna genç kızlığını feda eder. Aşkın bir zehir gibi kalbe inerek insanı bedbaht etmemesi için dudaklarda kalması, sadece bir gönül ve şehvet eğlencesi olması gerektiğine inanan musikişinas, ona, maceranın başında bu gözle bakar. Lamia'ya her yerde musallat olan cemiyet kendisini kötünün kötüsü görür. Fakat o, her defasında, her darbeden sonra, trajedi kahramanlarına has bir asaletle ıstırap çeker ve mukavemet ederken bir ahlak ve karakter heykeli gibi yükseldikçe yükselir. Buna karşılık musikişinas Kenan kendi aşk anlayışının nasıl yavaş yavaş öldüren bir zehir gibi hayatını ve sanatını mahvettiğini görür ve intihar eder. Kenan'ın sonunda intiharı bile bir acıma duygusu uyandırmazken Lamia roman boyunca merhamet, sevgi, saygı ve hayranlık duygularıyla takip edilir." (Birol Emil, *a.g.e.*, s.20)

intiharla biten bir cezaya uğrar. Romandaki olay halkalarının şekillenmesinde Kenan'ın yaşadığı aşklar etkilidir. Henüz 17 yaşındayken birlikte aşk yaşadığı Leyla'yı roman boyunca unutamaz.[441] Önce Nimet Hanım'la tensel bir aşk yaşayan Kenan, daha sonra "Kınalı Yapıncak" adını verdiği Lamia'yla tanışır. Kenan, çocuk sayılabilecek bu kıza âşık olur. Lamia da Kenan'a karşı kayıtsız değildir. Avrupa'dan "Siyah İnciler" isimli operası[442] sayesinde bir müzik ustası olarak dönen[443] Kenan'da eski çekingenlik kendisine yönelik takdir duygularının artması sayesinde kaybolmuştur. Kenan, bir anlık cinsel bencilliğinden dolayı Lamia'yı mağdur eder. Kendisi de Lamia da o anda nişanlı oldukları için bu sorun daha bir çetrefilleşir. Lamia'ya yaptığı evlilik teklifini, suçun işlenmesinde kendisinin de payı olduğu gerekçesiyle, Lamia kabul etmez. Evlendiği Cavidan Hanım'la mutlu olamayan Kenan, Lamia'nın yaşadıklarından haberdar olmasa bile kendini ona karşı sorumlu hisseder ve son sığınak olarak onu görür.[444] Kenan ve Lamia roman boyunca toplumsal baskı görürler. Lamia,

---

[441] "Kenan, İstanbul,'a giderken, İzmir'de "mâsum, ümitsiz bir çocuk sevdası" bırakır: Leylâ. "Aşk, ona ilk defa Leylâ'nın büyük siyah gözlerinde görünmüştü... Kenan, Leylâ aşkını da, Leylâ acısını da 17 yaşında yaşıyor ve "otuz yaşından sonra", "Anlıyorum ki Leylâ beni vaktiyle çok yıkmış, kalbimi harabeye çevirmiş."diyor! Hiçbir gerçekliği olmayan sözler! Reşat Nuri, *Dudaktan Kalbe'*de, özellikle Kenan'ı geliştirmek isterken, ruhsal çözümlemelere girişiyor ama bunların Kenan'ın yaşamında karşılıkları yok, uyduruk çözümlemeler bunlar. Niçin mi "uyduruk"? Bir roman kişisini tanımak için başvuracağımız tek şey, romanın kendisidir; roman dışından tanık bulamayız. Romana baktığımız zaman Kenan'ın duygusal yaşamında şunları görüyoruz:

-Kenan, Leylâ'yı seviyor. Yaş, 17. Ayrılıyorlar. En önemli etken, toplumsal sınıf ayrılığı

-Sonra Avrupa'ya gidiyor. "Hatta bazı ufak tefek maceraları bile oluyordu. Leylâ'dan sonra tamamıyla boş kalan kalbinde yeni yeni heyecanlar yanıp sönüyordu."

-Prenses Cavidan'ı "iptilâya benzer bir aşkla seviyor, bu genç kızdan ayrılırsam nasıl yaşayacağımı kendi kendime soruyorum" diyor. *Dudaktan Kalbe*'de çizilen dünyada (Lâmia olayından önce) Kenan'ın kadınlarla ilişkisi bu kadar. Reşat Nuri, böyle birine, "içimde derin sevdalara, büyük ihtiraslara kabiliyet kalmamış." dedirtiyor! Bu da bir roman kişisinin ruhsal durumunu çözümlemek oluyor!" (Fethi Naci , *Reşat Nuri'nin Romancılığı,* Oğlak Yayınları, İstanbul, 1995, s. 90-97)

[442] "*Dudaktan Kalbe,* Reşat Nuri'nin önceki romanlarından izler taşıyor. *Damga'*daki "Damlacık Masalı" ile *Dudaktan Kalbe'*deki "Siyah Yıldızlar" operası aynı temayı dile getiriyor: "Aşk, sevilen kadın için kendini feda etmektir". *Damga*'nın İffet'i, sevdiği kadın için kendini feda ederek hapse girmişti; *Acımak*'ın Mürşid Efendisi çalmaktan hapse girmişti; *Dudaktan Kalbe'*nin Nail'i de (Kenan'ın babası) "âdi, cüretli bir hırsızlıktan" hapse giriyor." (Fethi Naci , *Reşat Nuri'nin Romancılığı,* s. 87)

[443] "Reşat Nuri, beşinci romanı olan *Dudaktan Kalbe'*de, ruhsal çözümlemelere ilk defa önemli bir yer ayırıyor; Kenan gibi değişik bir tip yaratırken bu tipin iç dünyasını, değişimlerini göstermek istiyor. Ne var ki başarılı olamıyor. Bunun ilk nedeni, Kenan'ın hem toplumsal gerçeklikte, hem roman dünyasında eğreti durması. O yıllarda, o koşullarda Kenan gibi bir musiki ustasının yetişeceğine inanamıyoruz. Kenan, Mühendis Mektebi'ni bitirip birkaç yıl oyalandıktan sonra musiki öğrenimi için Avrupa'ya gidiyor; daha önce gördüğü bütün eğitim, "oldukça iyi keman çalan Reji kâtibi"nin haftada verdiği birkaç saat dersten ibarettir; oysa roman dünyasının Kenan'ı gibi bir musiki ustası olabilmek için işe bacak kadar çocukken başlamak gerektiğini bugün bilmeyen yok. Kenan, sanatını basamak olarak kullanıp sınıf değiştiriyor ama Reşat Nuri bu değişimi de gereğince gösteremiyor; Kenan'ın yaşama biçimiyle, davranışlarıyla değil, söylediği sözlerle açıklıyor bu değişimi." (Fethi Naci , *a.g.e.*, s. 95)

[444] Birol Emil, Kenan'ın yaşadığı psikolojik sıkıntıların romanda tam olarak tasvir edilmediğini; onun toplumsal gerçekçilikten uzak olarak tasvir edilmesinin bu karakteri eğreti kıldığını ifade eder "Reşat Nuri, *Dudaktan*

defalarca toplum tarafından iftiraya maruz bırakılır. Buna rağmen sağlam kişiliği sayesinde ayakları üstünde durmayı başarmasına rağmen Kenan, kişilik bakımından onun kadar güçlü değildir. Lamia, onca yaşadıklarına rağmen hayat karşısında iyimser tavrını korurken, Kenan olanaklarına rağmen en ufak bir zorlukta karamsarlığa kapılan ve sanatçı yeteneğini intiharla noktalayan biridir. [445] Kenan'ın bir gönül macerası olarak algıladığı Lamia'ya olan tutkulu bağlılığı, onun hem sanatını hem de hayatını mahveder.[446] Kenan'ın intiharının psikolojik nedenlerine baktığımızda, karakter yapısının da onu bu eyleme sürüklediğini görürüz. Kenan'ın sahip olduğu sanatçı duyarlılığı intihar eylemi için önemli bir koşuldur. İntihar ile ilgili araştırmalarda sanatçıların intihar edenlerin başında geldiği görülmektedir. [447]Kenan, aşk hayatında da talihsizdir. Her ne kadar romancı onu Lamia ile olan ilişkisinde suçlu göstermişse de Kenan duygusal anlamda romanın sonuna kadar Lamia'ya sadık kalmıştır. Cavidan'la evliliğinde mutlu olabilseydi hayata tutunacaktı; ancak, mutsuz evliliği onun intihara yönelmesine katkı sağlamıştır.[448] Evlilikte aradığını bulamayan Kenan büyük bir ümitle sığındığı Lamia tarafından ikinci kez reddedilince kendisini hayata bağlayan hiçbir şeyin kalmadığına inanır. Annesinin mezarı başında, göz yaşları içinde "hayatın mağlubu" olduğunu itiraf eden Kenan'ın çaresizliği ve ümitsizliği onu intihara götürür.[449]

---

*Kalbe'*de, ilk defa roman kişilerinin ruhsal durumlarını çözümleme çabasına girişiyordu, ama Kenan'ın toplumsal gerçeklikten kopuk bir kişi oluşu, ruhsal çözümlemelerin Kenan'ın yaşamında karşılığı olmayışı, Kenan'ı uyduruk bir roman kişisi durumuna sokuyordu; Kenan, *Dudaktan Kalbe'*nin roman dünyasında iğreti duruyor, yaptıkları da, söyledikleri de hep dayanaksız, hep tutarsız oluyordu." (Fethi Naci , *a.g.e.*, s. 105)

[445] "*Dudaktan Kalbe*'de, Reşat Nuri'nin daha önceki romanlarında rastlamadığımız bazı özellikler var. Bunların başında, sanat yeteneğini kullanarak sınıf değiştiren bir gencin, bu sınıfın değer yargılarına göre davranmasının kendisini nasıl mutsuzluğa, giderek umutsuzluğa ve intihara sürüklemesi geliyor."(Fethi Naci , *a.g.e.*, s. 88)

[446] "Birkaç romanında da kişilerin kendi düşünce ve tutumlarıyla yaşamlarını etkileyişleri verilmiş. Örneğin, aşkı yalnızca gönül eğlencesi olarak düşünen bir müzisyen bu yüzden kendi yaşamını ve sanatını yıktığı gibi kendisine bağlanan genç kızı da mutsuzluğa sürüklüyor *Dudaktan Kalbe* romanında." (R. Nuri Güntekin *Yaşamı, kişiliği, yapıtları, seçmeler* Cem Yayınevi İstanbul, 1991, s. 46)

[447] "Toplumlar üzerinde oldukça etkili olan sanatçı, yazar, bilim adamı, matematikçi ve diğerlerinin intihar oranları yüksektir." (Kay Redfield Jamison , *Erken Çöken Karanlık*, s. 224)

[448] "Evlilikte hayal kırıklığına uğramış, beklediği saadeti bulamamış olanlar, bilinçli ve çokluk bilinçsiz sebepler yüzünden âhenkli bir aile hayatı yaratamazlar. Her gün durmadan birbirleriyle çekişen ve kavga eden karı-koca için aile hayatı sonsuz üzüntü ve gerginliklerin kaynağı olur." (Mithat Enç, *Ruh Sağlığı Bilgisi,* s. 26)

[449] Umutsuzluk intihar olaylarında sık görülen tetikleyici bir unsurdur: "İnsan depresyondayken, kendisini yalnızca şimdiki zamanda kötü hissetmekle, o anda yaşadığı olaylara kötümser açıdan bakmakla kalmaz. Geçmişinden de hep başarısızlıklarını ya da üzüntü veren olayları hatırlar. Dahası, geleceğe baktığında şu sıradaki durumunun sanki ömür boyu süreceğini düşünür. Böyle olunca da kendisi için hiçbir umut ışığı olmadığını hisseder; karamsarlık içinde, "Artık ne anlamı var? Ölsem çok daha iyi olurdu" diye düşünmeye başlar. Hatta bazen bu acıyı durdurmak için, yaşamına son verme girişimlerinde bile bulunabilir. Umutsuzluk, depresyonun intihar istekleri ve girişimleriyle en yakından ilişkili olan yönüdür." (Ivy M. Blackburn, *Depresyon ve Başaçıkma Yolları*, s. 114)

Kırımlı Sudi Süleymanof'un *Şefika'nın Nedâmeti* (1914) adlı eserinde sevgilisi Şefika'nın Cevdet Bey'le evlendiğini duyan Şadi intihar eder.

Romanın başında Şefika ve Şadi birbirine âşık iki gençtir. Şadi yazdığı mektuplarla Şefika'ya ilan-ı aşk eder. Başlangıçta bu aşka karşılık veren Şefika, durumu annesine anlatır. Annesi onu Cevdet Bey'e vermeyi düşünmektedir. Bir süre sonra annesi Şadi'nin ağzından Şefika'ya bir mektup yazar. Mektupta güya Şadi, Şefika'ya olan aşkında yanıldığını, onu sevmediğini ve onunla alay ettiğini yazmaktadır. Bunları duyan Şefika ondan intikam almak için Cevdet Bey'le evlenmeyi kabul eder. Sevgilisi Şefika'nın Cevdet Bey'le evlendiğini duyan Şadi tabancayla intihar eder. Şadi'nin intiharı gazete sütunlarına şu şekilde yansır:

> *"(…) Nezâretinin meclis-i encümen azasından Hikmet Bey'in mahdumu 23 yaşında Şadi Bey bir müddetten beri müptela olduğu hastalıktan kurtulamadığından müteessir olarak revolverle beyninden urarak intihar etmiştir.*
>
> *İntiharına sebep yalnız hastalık olmayıp, bir de aşk meselesi olduğu söyleniyor."* (s.35) [450]

Aynı romanda eski sevgilisi Şadi'nin intihar ettiğini ve bu intiharın sebebinin kendisine duyduğu aşktan kaynaklandığını gazeteden öğrenen Şefika annesine bir mektup bıraktıktan sonra tabancayla intihar eder:

> *"Vâlideciğim!*
>
> *İşte bugün senin yapmış olduğun bir hata kanlı bir şeytanet iki genci mahvetti; birincisi "Şadi" ki o beni sevdiği halde sahte bir mektupla onu benden ayırdın…*
>
> *İkincisi de beni sevmediğim ve istemediğim bir kimseye vererek akıbeti akıbeti hiç düşünmedin. İşte ben de bugün hayatıma hatme veriyorum… Cenâb-ı Hak bunun cezasını elbette bir gün size de verecektir. Şefika"* (s. 42)

Şefika mektubu yazdıktan sonra intihar eder:

> *"Mektubu yazıhanenin üzerinde bırakarak yatak odasına gitti; odasına gitti. Konsulun gözünde bulunan revolveri eline alarak beynine sıktı… o anda terk – i hayat etmişti*." (s.42)

Karısı Şefika'nın intiharının ardından Cevdet Bey, Avrupa'ya kaçar. Eskiden işlediği bir cinayet yüzünden onu gören bir çeteden sürekli tehdit almaktadır. Bu yüzden Avrupa'ya kaçar. Oğlunun Avrupa'ya gittiğini, gelinin intihar ettiğini gören Cevdet Bey'in annesi de

---

[450] Kırımlı Sudi Süleymanof, *Şefika'nın Nedâmeti,* Cemiyet Kütüphanesi, Mesai Matbaası (Cemiyet Kütüphanesi Yayınları, İstanbul,, 1330 / 1914, (Alıntılar bu baskıdandır.)

arsenik alarak intihar eder:

> *"(...) Cevdet Bey, Avrupa'ya karar etmiş, validesi de tedarik ettiği birkaç gram (arsenik)le hayatına hatme çekmişti*." (s. 42)

Osman Paşazâde Ahmed Rıza'nın, *Netice-i Aşk* (1911) adlı romanında sevgilisi Neziha'nın Nâbi'yle evlenmesini kıskanan Cevdet, sevgilisini kocasıyla birlikte öldürmek isterken başarısız olur. Cezaevinden çıktıktan sonra sevgilisinin kocasıyla mutlu olacağı başka ülkelere gittiğini öğrenen Cevdet, denize atlayarak intihar eder.

Romanın başında Neziha'yla büyük bir aşk yaşayan Cevdet, Neziha'nın hastalanan babasının yanına gitmesi üzerine yalnız kalır. Aralarındaki tek iletişim aracının mektup olması, bu iki sevgilinin iletişim sorunu yaşamasına neden olur. Babası öldükten sonra öksüz kalan Neziha'nın sevgilisinden başka kimsesi yoktur. Bir gün Cevdet'in cebinden Rum bir kıza ait bir mektuba ve fotoğrafa rastlayan Neziha, Cevdet'i terk eder. Cevdet'in ikna çabaları sonuç vermez. Kısa süre sonra Neziha Nabi Bey'le evlenir. Aşkını kalbine gömen ve kocasıyla yeni mutlu bir hayata adım atan Neziha, Cevdet'e kardeş gözüyle bakmaktadır. Bütün olanları içine sindiremeyen ve Neziha'yı unutamayan Cevdet, çareyi Neziha'yı kocasıyla beraber öldürmekte bulur. Bir gece ikisi uyurken odaya giren Cevdet silahını ateşledikten sonra kaçar. Nâbi yaralanır, Neziha'ya bir şey olmaz. Üç yıl cezaya çarptırılan Cevdet, psikolojik olarak bir daha düzelemez. Zaman mefhumundan habersiz üç yılı geçiren Cevdet, cezaevinden çıktığında sevgilisinin ve kocasının ölmediğini öğrenir. Çiftin Trabzon'dan bir gemiye atlayarak mutlu olacakları diyarlara gittiklerini öğrenen Cevdet, onların ardından sulara atlayarak intihar etmeye karar verir:

> *"(...)Oh Nâbi, ben de size yetişeceğim. Dalgalar arasında sizi dudaklarınızda uçan saadet tebessümleriyle görmek isterim... Ben sizin aşkınıza nigehbân olacağım... Evet.. Artık... Aşksız, çıplak, nâ-ümid bir halde yaşayamayacağım..*
>
> *Dalgaların elhâk matemdârı arasında acı, neticesiz bir aşkın mezar-ı yes âlûduna göz yaşları sererek ineceğim. Her şeyden uzak, hayattan, ruhtan, uzak bulunacağım. Dalgaların sevkiyle açık denize sürükleneceğim. İşte tatlı bir aşkın müthiş istikbali, işte feci bir netice-i aşk, işte kirli bir hayat..."* (s.56)[451]

Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın, *Ölüm Bir Kurtuluş Mudur?* adlı romanında kendisini intihar uzmanlığına adayan Doktor Nusret Hulki Bey'in odasına bir gün Ahmet Sami Bey adında biri gelir. Bu adam Çarşamba semtinde oturduğunu ve mahallelerinde bulaşıcı hastalık

[451] Osman Paşazâde Ahmed Rıza, *Netice-i Aşk,* Matbaa-ı Nefâset, İstanbul, 1327 / 1911, (Alıntılar bu baskıdandır.)

gibi intihar vakalarının çoğaldığını söyler. Bu vakaların birinde, sevgilisi Sadettin'in başka bir kızla nişanlanmasını içine sindiremeyen Nezahat, kuyuya atlayarak intihar etmiştir:

> *"(...)Sevgilisi Saadettin'in diğer bir kızla nişanlanmak üzere bulunduğunu duyan Nezahat ye'sine derin bir kuyunun siyah suları içinde nihayet veriyor."*(s. 23)

Kerime Nadir'in *Solan Ümit* (1945) romanının baş kahramanı, Sitare, 17 yaşında olduğu halde 45 yaşındaki Profesör Ferruh Bey'e âşık olur. Evli ve üç çocuk babası olan Ferruh Bey de Sitare'den hoşlanır; ama aralarında ciddi bir ilişkinin olamayacağına dair kızı ikna ederek, onun Turgut Bey'le evlenmesini sağlar. Turgut Bey'le evlenip İzmir'e yerleşen Sitare, Profesör Ferruh Bey'i bir türlü unutamaz. Kocası, durgun olan Sitare'yi açılması için bağ evine götürür. Bağ evine giden Sitare, burada komşuları Makbule Hanım'la iyi anlaşır. Sitare'nin bir derdi olduğunu anlayan Makbule Hanım'ın da başından, zamanında acıklı bir aşk olayı geçmiştir. Amcasının oğlu Yusuf'la beşik kertmesi olarak nişanlanan Makbule, büyüdüğü zaman nişanlısıyla büyük bir aşk yaşamış, düğün hazırlıklarının yapıldığı sırada, amcasıyla babasının arası bozulmuş ve aralarındaki nişan da iptal edilmiştir. Başka bir adamla mutsuz bir evlilik yapan; buna rağmen kocasına alışmaya çalışan Makbule, babasının da bulunduğu bir akşam yemeğinde, eski sevgilisi Yusuf'un intihar ettiği haberiyle sarsılır:

> *"(...) Kocam iyi bir adamdı... Günler geçiyor ben de var gücümle kendimi toparlamaya çalışıyordum... Fakat bir gün, bir kış günü, akşam sofrasındaydık... Babam birden bire: "Haberiniz var mı? Yusuf intihar etmiş!" dedi. Bir anda gözlerimin önünde her şey simsiyah kesilmişti, başıma dünya yıkılmış gibi olmuştu. Babamın bu sözü böyle gaddarca söylemekten maksadı, muhakkak ki mesele etrafında kendisiyle mücadelemizden doğan hıncını almaktı...."* (s.55)[452]

Bir tesadüf sonucu gelişen olaylarda genç bir kızın radyoda sesini duyduğu kendisinden yaşça çok büyük bir profesöre duyduğu aşkın mutlu bir sonla bitmesi imkânsız gibidir.[453] Romanda Makbule'nin anlattığı olayda, çocukları birbirine âşık olan iki kardeş arasındaki anlaşmazlığın bu iki gencin geleceğini ve hayatını nasıl baltaladığı öne çıkmaktadır. Makbule, babasının hatırını kırmamak için istemediği biriyle evlenmeye zorlanmış, onunla yaşamaya tahammül ederken Yusuf, kavuşamadığı sevgilisinin aşkıyla kendi hayatını sonlandırmıştır.

---

[452] Kerime Nadir, *Solan Ümit,* İnkılâp Kitabevi, Kenan Matbaası, İstanbul, 1946, (Alıntılar bu baskıdandır.)

[453] "Olaylar bazen, hayatta hemen hiç rastlanmayacak romantik tesadüfler sonucunda gelişir. Genç kız radyodan sesini duyarak aşık olduğu evli ve yetişkin çocukları olan profesörle ilişkiye girer. Kerime Nadir'in *Solan Ümit* isimli romanında çizilen Sitare tipinin mutlu olması mümkün değildir"(Alemdar Yalçın, *Siyasal ve Sosyal Değişmeler Açısından Cumhuriyet Dönemi Türk Romanı,* (1920-1946), s. 225)

Mükerrem Kâmil Su'nun *İhtiras* (1948) romanının baş kahramanlarından Atıf, nişanlısı Züleyha'yı, Nuran'la aldattıktan sonra nişanı bozar. Nişanlısından ayrılan Atıf, bir süre evli kadınlarla yaşar. Birlikte aşk yaşadığı evli kadınlardan birinin adı Nadire'dir. Harikulade denebilecek bu kadının güzelliğini anlatan Atıf, onun uğruna iki erkeğin kavga ettiğini, tecrübesiz bir delikanlının da intihar ettiğini belirtir:

> *"Gözleri ve dişleri harikulade güzeldi. Bakışlarının değdiği yer dağlanmış gibi olurdu. İstediği zaman kendini verişi baş döndürücü, âsabı altüst edici bir şeydi. Bu kadın için iki erkek döğüştü. Tecrübesiz bir genç intihar etti. Dillere destan olan rezaletlerini en son kocası duydu..."*(s.67)

Kerime Nadir'in *Ruh Gurbeti* (1953) romanında, Neslihan 15 yaşında, son derece zeki ve güzel bir kızken ticarî bir hesaptan dolayı bir akrabasının oğluyla evlendirilir. Eğitimini yarıda bırakmak zorunda kalan Neslihan'ın evliliğinin henüz ilk aylarında kocası öldürülür. Dul kalan Neslihan yarım bıraktığı eğitimini dayısından özel ders alarak tamamlar ve roman yazmaya başlar. Ekonomik sıkıntı çeken ailesine yardım etmek için özel ders vermeye başlayan Neslihan, verdiği bir ilan vasıtasıyla şair Gazanfer Bey'le tanışır. Gazanfer Bey'in İffet, adında bir oğlu vardır. İffet, her hangi bir ideali olmayan, çapkın, yalancı, lâubali bir gençtir. Aynı zamanda ressam olan İffet, Neslihan'ı görür görmez onu kendisine model yapmanın peşine düşer. Bir süre sonra da bu genç ve güzel dul kadınla birlikte vakit geçirmeye, ona evlilik teklif etmeye, bu da olmazsa en azından bir öpücük almaya uğraşır. Neslihan, onu reddeder. Bunun üzerine, İffet, Neslihan'ı intihar etmekle tehdit eder. Neslihan, bu yalancı ve ciddiyetsiz delikanlının intihar edeceğini aklından geçirmediği için intihar edecekse, taşlıktaki ipleri kullanabileceğini belirtir. Bir gün hastaneden eve gelen Neslihan, İffet'in intihar haberiyle sarsılır*:*

> *"(...) Zavallı genç kendini asmış!.. Şu şairin oğlu.. Neslihan, anılarını toplamaya başlar başlamaz bu felâketten kendini sorumlu tuttu. Fakat İffet'in, o kırkyalan gencin bu işi gerçekten böyle bir facia şekline sokacağını hiç ummamıştı. Hele kendini astığı ipi sahiden taşlıktaki dolaptan almış olması Neslihan'a tarif olunmaz bir elem, bir vicdan azabı duyuruyor; humma ile zayıflamış olan beyni, bu feci olayın sarsıntısına zahmetle dayanıyordu. Sonra gözyaşları bir şifa sağnağı halinde geldi..*" (s.246 – 247)[454]

Bu romanda, İffet, her ne kadar yalancı, çapkın, ciddiyetsiz bir kişilik olarak tanınsa da, sanatçı hassasiyetine sahip bir insandır. Bu açıdan Neslihan'a olan aşkında samimidir. Bu samimiyetini birkaç kez Yusuf vasıtasıyla da Neslihan'a iletmiştir. Neslihan, hiçbir biçimde

[454] Kerime Nadir , *Ruh Gurbetinde,* İnkılâp Kitabevi, İstanbul, 1953, (Alıntılar bu baskıdandır.)

bu genci ciddiye almamıştır. Bir kere, yine kendisini intihar etmekle tehdit eden İffet ona, ağabeyinin intihar ettiği sırrını verir. Olay şöyledir. İffet'in ağabeyi zamanında Fügen adlı bir kıza âşık olmuş ve onunla evlenmiştir. Fakat, ağabeyinin aşkına karşılık Fügen ona ilgi göstermemiş ve onu aşağılamış, altı ay sonra da kocasını terk etmiştir. Terk edilen ağabey de beynine bir kurşun sıkarak intihar etmiştir.

Kerime Nadir'in *Kırık Hayat* (1957) romanında Ayla, 18 yaşlarında, Edebiyat Fakültesi mezunu, roman yazan güzel bir kızdır. Bir gece arkadaşı Cevat'la bir deniz mağarasına gidince burada Cevat'ın tacizine maruz kalır. Daha önce tanımadığı Ertuğrul Bey onu Cevat'ın elinden kurtarır. Ertuğrul Bey, tam Ayla'nın hayal ettiği erkektir. 38–40 yaşlarında olan Ertuğrul Bey, eski diplomatlardandır. O da, kısa süre sonra Ayla'yı sever ve aralarında bir aşk başlar. Bir süre sonra Ertuğrul Bey, Ayla'ya onu 22 Mayıs günü ailesinden istemeye geleceğine dair söz verir. Ayla, bu günü sabırsızlıkla bekler; ama aile dostlarından Necip Dayı'nın da Ayla'da gözü vardır. Tüm teklifleri Ayla tarafından reddedilen Necip Dayı, Ertuğrul Bey'in yeğeni Seda'yı parayla kandırarak Ayla'ya bir oyun oynar. Söz günü gelip çattığında, eve gelen Seda kendisini Ertuğrul Bey'in kızı olarak tanıtır. Babasının annesiyle mutlu bir evliliği olduğunu, annesinin Paris'te yaşadığı için babasının çapkınlık yaptığını ve Ayla'yla evlenemeyeceğini söyler. Ayla'ya da gururunun rencide olmaması için red mektubunu, ilk olarak kendisinin yazmasını tavsiye eder. Ayla, hemen Ertuğrul Bey'e evlilikten vazgeçtiğine dair bir mektup yazar ve eline aldığı roman müsveddesiyle birlikte evi terk eder. Bir süre sonra eve gelip kendisini, Roma Büyükelçisi olarak tanıtan Ertuğrul Bey, Ayla'nın kendisine gönderdiği münasebetsiz mektubun hesabını sorar. Evdekiler olanları anlatır. Ertuğrul Bey, Ayla'nın kandırıldığını anlar. Suçlu aranırken eve gelen Seda, her şeyin Necip Dayı'nın fikri olduğunu itiraf eder. Ayla'nın odasına girdiklerinde onun bıraktığı bir mektupla karşılaşırlar. Bu mektupta Ayla, ölmeye gittiğini yazar:

> *"Beni bu felâketten kurtaracak tek çareyi kabul ediyorum; yaşamaya başladığım yerde ölmeye gidiyorum. Beni bağışlayın!..*
>
> *Bahtsız Kızınız*
>
> *AYLA"* (s. 186)[455]

Mektubu okuyan Ertuğrul Bey ve beraberindekiler, hemen Ertuğrul Bey'in kulübesine

[455] Kerime Nadir , *Kırık Hayat,* İnkılâp ve Aka Kitabevleri, İstanbul, 1967 (Alıntılar bu baskıdandır.)

giderler. Orada Ayla'yı bulamayınca, deniz mağarasına koşarlar. Suların üstünde, Ayla'nın bitirdikten sonra ilk olarak Ertuğrul Bey'e okutmaya söz verdiği, *Bir Avuç Hayal* adlı romanının sayfalarının yüzdüğünü görürler. Biraz ileride de Ayla'nın cesediyle karşılaşırlar:

> *"(...)Soluğu tutularak durakladı. Sazları koluyla yana çekti ve o zaman... evet o zaman onu gördü... Su sathının biraz altında, berrak su içinde yatıyordu... Beyaz elbisesiyle kefelenmiş vücudu kısmen iri bir kayanın altına sıkışmıştı... Gözleri açıktı... Saçları hafif hafif başının etrafında, onu okşar gibi, dalgalanıyor, dudakları arasından görünen güzel dişleri, bir inci dizisi gibi parlıyordu..."* (s.187)

Ayla'yı intihara götüren sebeplere baktığımızda; Ayla, kendisinden yaşlı olmasına bakmadan tüm varlığıyla bağlandığı, güvendiği Ertuğrul Bey tarafından aldatıldığını zannedince hayal kırıklığına uğrar. Ertuğrul Bey'i kendisine hovarda diye tanıtan Necip Dayı'nın haklı olduğunu düşünür. Bundan sonra etrafında Cevat ve Necip gibi şehvetperest erkeklerin dolaşacağını düşünen Ayla, bu kirli dünyadan kurtulmak için intiharı tek çare görmüştür.

Cengiz Dağcı'nın *Onlar da İnsandı* (1958) romanında, olaylar Kırım'ın Kızıltaş isimli bir Tatar köyünde geçer. Bu köyde Gelinkaya denilen bir kayalık vardır. Bu kayalığın ismi sevgilisi dışında biriyle evlendirilmek istenen bir gelinin intihar etmesi olayından gelmektedir. Buna göre, çok eskiden Kızıltaş'a yakın Dermenköy'de güzel bir kız varmış. Kızıltaşlı bir çoban bu kıza âşık olmuş; ama kızın babası kızı çobana değil; yine Kızıltaşlı bir zengine vermiş. Gelin edilen kız bu mevkiye geldiğinde kendisini karşılayan köylüler arasında çobanı da görünce faytonda uçuruma atlamış; ancak uçurumun dibine düşmemiş. Yarı yolda taş kaya kesilip uçuruma saplanmış. O günden sonra Kızıltaşlılar bu kayaya Gelinkaya adını vermişler. (s.34)[456]

Romanda anlatılan bu efsane Anadolu kültüründe de zaman zaman karşılaştığımız efsaneleri hatırlatan bir hikâyedir. Romanda sevgilisi olan çobana değil de aynı köyden zengin bir adama verilen gelin kendisini karşılayan gelin alayı arasında sevgilisi olan çobanı görmeye dayanamamış, ondan ayrı yaşamaktansa ölmeyi tercih etmiştir.

Orhan Hançerlioğlu'nun, *Bordamıza Vuran Deniz* (1960) adlı romanında, Gaziantep'ten İstanbul'a gelen bir ailenin çocuğu olan Sedat, İstanbul'un "kokuşmuşluğu" içinde bozulan aile bireylerinin değişimine şahit olur. Ağabeyi Cevat, aileyi dolandırmasına

[456] Cengiz Dağcı, *Onlar da İnsandı*, Ekin Basımevi, İstanbul, 1958 (Alıntılar bu baskıdandır.),

şahit olur, sevgilisi Lale'den ayrılmak zorunda kalır. Böylesine sahte bir dünyayla uyuşamadığını gören Sedat, intihar eder.

Roman, Hacı Cemalettin Ağa ve üç oğlu çevresinde kurgulanmıştır. Romanın merkezi figürü Sedat, Gaziantep'ten İstanbul'a göç eden Hacı Cemalettin Ağa'nın İstanbul'da doğan oğludur. Fransızca öğretmenidir. Sedat, kültürlü ve idealist bir insandır. Ağabeyi Suat üniversitede ideali olmayan sıradan bir profesör, Cevat türlü hilelerle zengin olmuş bir tüccar, Vedat, sıradan biridir. Cevat, ilk karısını kaybedince çocuklarını terk eder. Kızı kaçar, oğlu serseri olur. Lale, isimli bir kızla tanışan Sedat, onunla büyük bir aşk yaşar. Lale, zengin bir adamın kızıdır. Babasından kızı ister. Babası, öğretmenlikten ayrılıp kendi yanında çalışması koşuluyla kızı vermeye razı olur. Sedat, bunu onuruna yediremez. Öğretmenlik maaşıyla, Lale'yi mutlu edemeyeceğini anlayan Sedat, Gaziantep'e göç eder. Oradaki tarlaları işleyerek her yıl aile bireylerinin payını yollar. Bir süre sonra ağabeyi Cevat'la hesaplar yüzünden anlaşamayınca yeniden İstanbul'a İstanbul'a döner. Kardeşi Vedat'la konuşur. Lale'ye mektup yazmayı düşündüğünü söyler. Vedat, Lale'nin artık evli ve çocuklu bir kadın olduğunu, Sedat'ın zamanında idealist davranarak, Lale'yi terk etmesinin bir hata olduğunu; aslında Lale'yi hiçbir zaman gerçekten sevmediğini söyleyince Sedat odasına giderek intihar eder:

> *"Uyuyanlar tabanca sesini duymadılar. Uykuyla uyanıklık arasında bocalayan birkaç kişi kulak kabarttı. Biri, yatağından kalkıp camı sürdü... Gıcırtıyla açılan tahta kapıdan birbirlerini iterek geçip merdiven başına vardıkları zaman durakladılar...*
>
> *Sedat, yatağın üstünde, upuzun yatıyordu. Kollarından biri göğsüne kıvrılmış, öteki şilteden aşağı sarkmıştı. Gece lambasının ışığı sararmış yüzünü, fırlamış çenesini aydınlatıyordu. Kendi kanıyla ıslanmış çarşafların arasında kısalmış, küçülmüş gibiydi. Halının ortasında ufak, kara bir tabanca duruyordu."* (s. 3-5)[457]

Orhan Hançerlioğlu, bu romanda, bir ailenin yaprak dökümünü Reşat Nuri'den farklı olarak kurgulamıştır.[458] Alemdar Yalçın, Orhan Hançerlioğlu'nu değerlendirirken onun felsefeci / romancı; roman / öykü arasında bocalayan kişiliğinin eserlerini zayıf kıldığını söyleyerek; *Bordamıza Vuran Deniz* romanında karşılaşılan sorunların aile bireylerinin

---

[457] Orhan Hançerlioğlu, *Bordamıza Vuran Deniz*, Varlık Yayınevi, İstanbul, 1960 (Alıntılar bu baskıdandır.)

[458] "Romanda Antep'ten İstanbul'a gelen ve İstanbul'da biri kız, üçü oğlan dört çocukları olan bir ailenin bireyleri arasında, hepsinin değişik bir yaşantıya kendilerinin kaptırmaları yüzünden ortaya çıkan anlaşmazlıklar, kopmalar, kimseden destek bulamayan birinin de kendini öldürüşü anlatılır." (Olcay Önertoy , *Türk Roman ve Öyküsü*, s. 146)

eğitilmesiyle ilgili bir mesele olduğunu vurgulamaktadır.[459] Rauf Mutluay da yazarın, çiftçilikten tüccarlığa geçen Cemalettin Ağa ailesini gözlemlemede yer yer gözlem hatalarına düştüğünü belirtir.[460]Roman, kurgu olarak zayıf olsa da karakter yaratma açısından önemli bir romandır. Romanda intihar eden Sedat, önemli bir tiptir. Yazarın, romanına idealist bir tip olarak soktuğu Sedat; aslında bu "saçma" dünyayla uyuşamayan /"tutunamayan" bir tiptir. Diğer kardeşlerinden tamamen farklı bir kişilikte olan Sedat'ın duyarlılığı, inceliği, onurlu kişiliği onu zaten doğuştan müntehir bir tip yapar:[461] Sedat, kişilik olarak paranoid tipe örnek gösterilebilir. Onu intihara götüren sebeplerin başında bu tiple uyuşan kişiliğinin önemli bir payı vardır.[462] Sedat, Lale'den ayrılmasının ardından 20 yıl geçmiş olmasına rağmen onu bir türlü unutamamış ve ona yeniden sahip olmak istediğini belirttiğinde ağabeyi onunla alay

---

[459] Hançerlioğlu'nun romandan çok felsefeye yönelmesi, romanda uzun süren ısrarcı olmaması yüzünden döneminde hakkında yazılan olumlu eleştiriler açıkta kalmıştır. Romancının her seferinde farklı teknikler kullanmaya çalışması, hikâye ile roman arasında ciddî ve kalıcı bir tercih yapmaması da onun romancılığını etkilemiştir.

Bordamıza Vuran Deniz'de ise tamamen farklı bir konuyu ele alarak anlatmaktadır. Gaziantep'ten İstanbul,'a gelerek yerleşen bir ailenin İstanbul, içindeki uyum sorunlarını değerlendirir. Gaziantep'in tanınmış ailelerinden olan Taşlızâde Hacı Cemalettin Efendi, eşi, oğlu ve hizmetçisi ile İstanbul,'a geldikten sonra dört çocukları daha olur. Parayı çok seven ve kazanmanın yollarını da bilen Hacı Cemalettin Efendi, çocukları ile nasıl ilgileneceğini bilmediği için gelişmeleri ile yeterince ilgilenememiştir.." (Alemdar Yalçın , *a.g.e.*, s. 291-292)

[460] "Orhan Hançerlioğlu sekizinci romanına, "toprak adamlığından para adamlığına geçen" Hacı Cemalettin Ağa ailesini almış… Konunun ağırlığı yüzünden de … kesin yanlış romantik genellemelerle, gözlem hatalarına düşmüş. Hatırlanacağı gibi Samet Ağaoğlu da Tokat'ın Niksar'ından İstanbul,'a göç eden Hacı Gıyasoğulları'nı anlatmak istemişti. (*Büyük Aile*, Varlık Yayınları, Ocak 1957). Ne var ki, bir toplum katının insanlarının çevre ve yaşama değişikliklerini, karakter ve kader ayrılıklarını, birkaç kuşağı içine alan yarım yüzyıllık bir süre içinde işlemek, yaygın ve çok sabırlı bir emek ister." (Mutluay Rauf, "Umutsuz Yorum", *Yeni Ufuklar,* S. 94, Mart 1960, s. 32)

[461]"Hançerlioğlu bu romanıyla bir şeyler söylemek istiyor. "Camus'den beri epeyce tekrarlanan bir düşünceyi savunuyor: "Anlamsız, saçma sapan bir düzen içinde doğmuştuk."diyor. "Kişioğlunun kaderiydi bu… Tartışmasız katlanılması gerekiyordu. Bu düzen içinde ancak bilinçsiz bir eşya olarak yaşanabilirdi. Örneğin Cevat, böyle bir eşyaydı; bir ilkel yaratık olarak kaldığından bu düzene tamamiyle uygundu. Mutluluğu bile istemesini bilmiyordu. Bundan ötürüdür ki yolunda kolaylıkla yürüdü. Suat da ondan farksızdı, bir ilkel yaratığın yarım yamalak okumuşuydu. Münevver'in boşluğunu din dolduruyordu. "Bense olağan bir insan olmayı seçtim." Bu sözleri, elmasını alanı kovalayan bir çocuğu görünce: "Kaptırmak… Ya da kapmak. İşte sorun." diye mırıldanan Hamlet kopyası Vedat'a söyletiyor.

(…) "Para kazanmak… evet. Fakat bu erdemlerimizden hiç birini harcamadan yapabilmeli. Şerefimizle de zengin olunabileceğine inanıyorum."diye sevgilisini bırakıp Antep'teki tarlalarına dönen erdemli Sedat, bir hayalettir; yirmi beş yıl sonra neden intihar ettiği de bilinmez." (Rauf Mutluay, a.g.m., s. 36)

[462] "Paranoid tipe en fazla otuz yaşlarından sonra rastlanır. Şahsiyet, daha önce alıngan, şüpheci, inançsız ve kendi içine kapanmıştır. Paranoid değişmenin ilk belirtisi "ideas of reference"dır. Hasta her olaydan, hatta tabiat olaylarından bile alınmaya başlar, kendi aleyhine bir mâna çıkarır. Alay ediliyordur, aleyhine bir şeyler hazırlanıyordur. Neden öyle olduğunu anlayamaz, fakat bu histen kurtulamaz. Böyle kendisiyle ilgili şeylerden bir mâna çıkarmak için her zaman tetikte bulunur ve yaşama enerjisi bu yolda harcandığı için, gerçekte önemli olan birçok işlerini ihmal eder. Yavaş yavaş, muhâkeme bozuklukları başlar. Yanlış bir inançtan kök alan delüzyonlar kuvvetlenir, organize olur, kökleşirler."(Fikret Ürgüp, *Şizofreni,* Baha Matbaası, İstanbul, 1964, s. 65)

edercesine, evli ve çocuklu bir kadınla ilgilenmenin sakıncalarından söz edince Sedat, acılarını yüreğinde biriktirir. Kimseyle iletişim kuramayan Sedat, bir süre sonra odasına giderek tabancasıyla intihar eder.

c. Terk Edilme

Bu tür intiharlar kişiliği sağlam olmayan; yaşamlarını başkalarının varlıklarına bağlı kılan kişilerde daha çok görülür. Karşısındaki insanla bir dönem aşk yaşayan, onunla bütünleşen birey, sevdiği varlığın kendisini terk etmesi / aldatması üzerine boşluğa düşer ve intihar eder. Bu özellikteki bireyler intihar etmese dahi, yoğun bir depresyona uğrarlar.

Ahmet Midhat Efendi'nin batılılaşmanın etkisiyle İstanbul'da düzenlenen karnavalları ve eğlenceleri anlattığı *Karnaval* (1881) adlı romanında, Nizami dostu Benli Helena tarafından terk edilince alkolün de etkisiyle intihar eder.

Banka memuru Nizami, eşini çocuklarını ihmal eden biridir. Sürekli sarhoş gezen bu adam, "tam bir baş belası"dır. Dostu Benli Helena'nın onu terk ederek Zekayi'yle birlikte Avrupa'ya gitmesinin ardından kendisini rakıya verir, sürekli sarhoş gezer. Çalıştığı yerden 80 bin kuruş zimmetine geçiren Nizami'nin toplam 120 bin kuruş borcu vardır. Rakının en sertinden içen Nizami, dengesizliği artınca akıl hastanesine yatırılır. Akıl hastanesinde iki üç ay yattıktan sonra evine döner. Bilinci yerine gelen Nizami, karısının ve çocuklarının perişan halini görünce kendini yeniden rakıya verir. On beş gün, bir ay zarfında evvelki durumunun birkaç katı kötü olan Nizami, kendisini terk eden sevgilisinin hasretiyle bir sabah kara sevda denen illete müptela olur ve civardaki camilerden birinin minaresinden atlayarak intihar eder:

> *"(...) bir sabah kara sevda dedikleri illet kendisini gösterip, civarda bulunan bir camiin minaresine çıkar ve "Ey cemaat! İşte mertebe-i a'la-yı ılliyine varan bir zat böyle uçar!"diye bir nara atarak kendisini minareden aşağıya bıraktığı gibi... Menzile-i esfile-i sâfiline kadar iner gider."*(s. 282-283)[463]

Ahmet Midhat Efendi'nin romanında Nizami, devlet memuru olduğu halde sağlam bir kişiliğe sahip değildir. Onun intihara yönelmesinde en önemli sebep karakterinin zayıf olmasıdır. Meslek olarak düzenli bir aile yapısına sahip olması gerektiği halde ailesiyle ilgilenmeyen, toplumla uyuşamayan, kavgacı, sorun yaratan kişiliğiyle herkesin nefretini kazanan biridir. Nizami'nin uyumsuz kişiliği onun intihara yönelmesinde en önemli etkenlerden biridir. [464] Ekonomik anlamda da sarsıntılar geçiren Nizami, çalıştığı bankadan

---

[463] Ahmet Midhat Efendi, *Karnaval,* Türk Dil Kurumu, Ankara 2000, (Alıntılar bu baskıdandır.)

[464] "Gözlemler, mizaç meselesinin intihar sorununa oldukça kapsamlı bir biçimde girdiğini göstermektedir. İyimser ve coşkulu mizaçlar mani gibi hızlı kan dolaşımı hastalıklarına yatkındır, hem kendilerine hem de başkalarına karşı çılgın davranışlar sergileyebilirler, sinirli, huysuz ve serin kanlı mizaçlarda ise intihar eylemi

zimmetine para geçiren, çevreye yüklü miktarda borcu olan biridir. Benli Helena'ya "kara sevda" besler. Sevgilisinin kendisini terk etmesinden sonra kendini içkiye veren Nizami'ye akıl hastanesindeki tedavi de fayda sağlamaz. Gerek ailesinin perişan hali gerekse sevgilisi tarafından terk edilmenin verdiği eziklikle depresyona giren Nizami, yeniden içkiye yönelir. Nizami'nin intihar eylemine yönelmesinde alkolik olmasının onda yarattığı ruhsal bozukluğun da önemli payı vardır. Gerek intihar girişimlerinde gerekse intihar eylemlerinde alkolün önemli bir etkisi vardır. Kendisini mutsuz hisseden insanlar dertlerini unutmak için alkole sığınırlar. Yaşadıkları sorunlarla depresyonun eşiğine gelen bireyler alkolün de etkisiyle zihinsel faaliyetlerinin çoğunu yitirirler. Nizami'nin bu davranışları sergilemesinin en önemli nedenlerinden biri de alkol bağımlısı olmasıdır. Alkol bağımlılığı Kay Redfield Jamison'a göre kişiyi çeşitli ruhsal bozukluklara yönelterek intiharın kıyısına sürükleyebilmektedir.[465]

Nabizâde Nazım'ın psikolojik romanı *Zehra*'da (1896)[466] Sırrıcemal, sevgilisi Subhi'nin kendisini hamile bir halde terk edip Urani'yle yaşamaya başlaması üzerine, bunalıma girerek

---

çoğunlukla kronik ve kökleşmiş bir biçim alır. Bunlardaki hastalıklı eğilim kolaylıkla harekete geçer ve yok edilmesi zordur. İçlerinde uyuyan kalıtsal yolla aktarılmış bu eylemin tam bir hastalığa dönüşmesi için uyarıcı etki yapacak ufak bir sebep yeterli olur. İntiharın meydana gelmesinde kalıtsal iletimin etkisi öyle güçlüdür ki kayıtlara geçmiş vakaların en az altıda biri doğrudan bu sebebe bağlıdır." (Kay Redfield Jamison , *a.g.e.*, s. 202)

[465] "Ruh hali, kaygı ve kişilik bozukluklarıyla şizofreni hepsinin değilse de birçok intiharın merkezindedir. Alkol ve madde kötüye kullanımı da gerek kendi başına gerekse daha yaygın bir biçimde depresyon ve diğer ruhsal hastalıklarla beraber çok sayıda intihara yol açar. Madde kötüye kullanımı manik depresyon ve şizofreni gibi genellikle yaşamın erken dönemlerinde, çoğunlukla ergenlikte veya yirmili yaşların başlarında başlar ve bir kez başlayınca da inatla ilerler. Büyük çapta ve çoğunlukla kalıcı kişisel, mali, toplumsal, yasal ve mesleki problemlere karşın içki ya da madde kötüye kullanımı problemi olan insanlar yenilmesi güç bir hissin tesiriyle kendilerini mahveden maddeyi kullanmaya devam ederler. Alkol veya madde bağımlılığını bu bağımlılıklardan önce başlayan veya bu bağımlılıklarla beraber gelen ya da madde kötüye kullanımının başlangıcını takip eden depresif hastalıklardan ayırt etmek her zaman kolay değildir. İki tür sorun da ruh hali, düşünme, davranış, uyku ve iştah bozukluklarını içerir.

Alkolizm pek çok depresyon belirtisine yol açabilir ve uzun içme dönemlerinin ardından çok ciddi depresyonlar gelebilir. Bunun sebepleri hem açıktır hem de hemen göze çarpmaz. Depresyon, mani ve şizofreni gibi psikiyatrik hastalar ıstırap verici ve korkutucudur. Uyuşturucu ve alkol umutsuzluğu kısa vadede dindirilebilir, umutsuzluk hissini ve sinirliliği bir süreliğine yok edebilir...Huzursuzluk veren düşünceleri ve tüyler ürpertici ruh hallerini hafifletmek amacıyla kendi kendine ilaç alma uygulamada oldukça belirgindir. Alkol, uyuşturucu ve ruh hastalıkları arasında karşılıklı nedensel bir ilişki vardır, bu bir yansıma ilişkisidir. Uyuşturucular binlerce yıldır bütün dünyada kaygı, stres, depresyon ve psikozla baş etmenin en önemli vasıtalarından biri olmuştur, çünkü ilk kullanımda işe yarar. Mayalanmış tahıl, sarılmış kokain yaprakları ve haşhaş suyu kullanımı efkar dağıtma, zayıflayan duyuları yeniden canlandırma, karmakarışık düşünceleri yok etme ve davetsiz sesleri bastırmada en çok tercih edilen yöntem olmuştur. Ancak bu tür maddelerin kullanımı her zaman riskli olmuştur. Beynin düzenini değiştirdiği ve bilinci etkisiz hale getirdiği ölçüde işe yarar. Aslında uzun süreli kullanımla beynin hassas kimyasını değiştiren veya bozan dolaysız etmenlerdir. Bağımlı ve tiryakilerin ilişki, iş, sağlık ve haysiyetlerine zarar verirler." (Kay Redfield Jamison , *a.g.e.,* s. 157-158)

[466] Nabizâde Nazım'ın ölümünden sonra 1896 yılında *Servet-i Fünûn* dergisinde tefrika edilen Zehra aynı yıl kitap halinde çıkmıştır. Eseri çok sonra 1954'te Mustafa Nihat Özön ve 1960 da Aziz Behiç Serengil yeni harflere çevirerek yayınlamışlardır. (Zeynep Kerman, "Zehra Romanı", *Yeni Türk Edebiyatı İncelemeleri,* s. 91)

su sarnıcına atlayarak intihar eder.

Romanın başında Subhi ve Zehra birbirlerine âşık olarak evlenirler. Zehra kıskanç bir kadındır. Subhi'nin annesi Münire Hanım, oğlunun ve gelininin rahatını düşündüğünden hizmetçileri Nazikter'e yardım etsin diye Sırrıcemal adında bir cariye alır. Sırrıcemal çok güzel bir kızdır. Sırrıcemal'in güzelliğini kıskanan kocasını elinden alacağını düşünen Zehra, daha ilk günden Sırrıcemal'i evin hanımı kimliğiyle azarlar. Sırrıcemal güzelliğiyle Subhi'nin de dikkatini çeker. Subhi, karısının saldırılarına maruz kalan bu zavallı cariyeye acır. Bir süre sonra bu acıma aşka dönüşür. Eve erken geldiği bir gün Zehra'nın yokluğundan faydalanarak, Sırrıcemal'e ilan-ı aşk eder. Sırrıcemal ona karşılık verir. Fırsat buldukça buluşurlar; ama Zehra'nın gözleri her ikisinin üzerindedir. Sırrıcemal'in evdeki tavırları değişir. Zehra'ya meydan okumaya başlar. Bu iki kadının kendisi için kavga etmeleri Subhi'nin erkeklik gururunu okşar. Sırrıcemal'le buluşmalarının birinde Sırrıcemal Subhi'nin Zehra'yı terk etmesini ister. Bir süre sonra Makri Köyü'nde (Bakırköy) Sırrıcemal için bir ev tutan Subhi artık onunla yaşamaya başlar. Zehra, kendisini terk eden Subhi'den intikam almak için Urani adında tecrübeli ve güzel bir fahişeyi onun başına musallat ederek Subhi'yi Sırrıcemal'den ayırmayı amaçlar. Kısa sürede amacına erişen Zehra, Suphi'nin Sırrıcemal'i terk ederek Urani'yle aşk yaşamasına vesile olur. Artık ticarethanesini unutan ve işyerini işçisi Muhsin'e bırakan Subhi, bütün vaktini ve parasını Urani'ye harcamaya başlamıştır. Sırrıcemal, kendisini hamile halde terk ettiği için Suphi'ye çok kızar ve onun Zehra'ya döndüğünü zannerek Zehra'nın evine gider. Orada Subhi'yi bulamayınca ümitsiz bir halde evine döner. Psikolojik olarak çöken Sırrıcemal içine kapanır ve günden güne erimeye başlar. Çocuğunu düşüren Sırrıcemal büyük bir yalnızlığa gömülürken hizmetçisi evdeki herşeyi çalmaktadır. Bir gün gazetelerden biri onun intiharını şöyle haber verir:

> *"Makri köyünde, istasyon civarında bir hanede Sırrıcemal Hanım nâmında birisi kendisini hânenin sarnıcına atarak intihar etmiş olduğu işitilmiştir*."(s. 220)

Zehra, edebiyatımızın önemli romanlarındandır. İnsan psikolojisine eğilmesi, cariyelik sorununu farklı bir tarzda ele alması onu önemli kılan unsurlardan biridir.[467] Roman hem

[467] "Nabi-zâde Nazım'ın *Zehra*'sı, Osmanlı sosyal hayatı içinde insan psikolojisine edebiyatımızda ilk kez eğilen bir romandır. Her ne kadar psikolojik tahliller tek taraflı işlenmiş ve derinliğine ele alınmamış ise de o Türk edebiyatında kendi türünde ilk deneme olma özelliğini kaybetmemektedir. (…) Bu romanda da gene Osmanlı sosyal hayatının vazgeçilmez unsuru cariyelik, değişik bir yapıda karşımıza çıkıyor. Evin cariyesi, güzelliği ve çekiciliği ile efendisinin gönlünü çalabiliyor." (İsmail Parlatır , *a.g.e.,* s. 164)

mekân olarak hem de kişi kadrosu olarak döneminin değişen çehresini yansıtmayı başaran bir eserdir.[468] İnsan psikolojisinin kendinden önce yazılan romanlardan farklı bir görünümle ele alındığı bu romanda, öğretici olma amacının da ortadan kalktığını görürüz.[469] Romandaki kurgusal eksiklikleri yazarın erken ölümünün ardından geri kalan bölümün bir arkadaşı tarafından tamamlanmasına bağlayanlar da vardır.[470]. Zeynep Kerman, bu romanda intihar eden Sırrıcemal ile *İntibah* romanında aynı trajik sonu paylaşan Dilaşup'u birbiriyle karşılaştırarak iki roman arasındaki ilgiye dikkat çeker.[471] Aslında Sırrıcemal'in yaşadığı trajedi yalnız ona has bir trajedi değildir. Tanzimat döneminin çoğu romanında içe dönük kadın tipiyle yazarlar böyle bir trajediyi kahramanlara yaşatarak onları intihar ettirirler.[472]

---

[468] "Nabizâde Nazım'ın *Zehra'*sını (1895), bu çöküntüyü hazırlayan ahlak gevşekliğini sergileyen Jakoben bir öç tragedyası olarak niteleyebiliriz. Senaryoda, İstanbul,'un Avrupa yakasında, olanca sefahatıyla bir Beyoğlu vardır ve "Inferno"suyla kahramanımızı pençelerine alır. Zehra, gerçekçi bir romandır, Walpurg'su tuzaklar, tam anlamıyla bildik değilse de tanıdık gelen bir çevrede kurulur. Şemsettin Sami'nin kafes arkasında uzun süre dalıp kalan hülyalı Fitnat'ı, Sırrıcemale bırakmıştır yerini; demiryolu kıyısında düşler kuran, Fitnat'ın romantik ve trajik ölümüne hiç benzemeyen bir biçimde evinin kuyusunda ölmeyi seçen bir kadın kahramana. Sırrıcemal, kuyusuna nasıl zehir katarsa, Nabizâde Nazım'ın bütün kişileri de duygusal açıdan birbirlerini zehirlerler; saçtıkları ağuyla hep birlikte sahneden silinene kadar. Nabizâde Nazım'ın romanından geriye ne saf kurbanlar – Zehra'nın çocuğunu saymazsak- ne suçsuzlar kalır, ne de çözüm olanakları. Bütün bir dönemin yargılanışıdır *Zehra.*" (Robert P. Finn, *a.g.e.*, s. 99)

[469] "*Zehra,* konunun işlenişi bakımından *Sergüzeşt* ve *Araba Sevdası*'ndan daha üstün bir romandır. Yazar insanın ruhsal ve bedensel eğilimlerini ortaya koymuştur. Suphi'nin Zehra'ya olan bağlılığı duygularını doyuran bir aşk, Sırrıcemal ve Urani'ye bağlılığı ise bedensel zevklerinin doyuruşundan ileri gelen bir tutkunluktur. Suphi'yi felâkete sürükleyen de bu tutkunluklardan kurtulamayışıdır. Suphi, tip olarak Ali Bey'e yakındır. Ali Bey, babasının servetini yiyip bitiriyordu. Suphi de kayınpederinkini yiyip bitirmiştir. Romanın sonunda Suphi, Ali Bey'den daha sefil bir duruma düşmüştür. Romanda ayrıca eski yaşayışın hanım-cariye mücadelesi de canlandırılmış oluyor. Zehra'da konusu ve konunun veriliş yönünden, roman yazmakta öğretici amacın ortadan kalktığını görüyoruz." (Olcay Önertoy, *Halit Ziya Uşaklıgil Romancılığı ve Romanımızdaki Yeri,* s. 59)

[470] Mahmut Yesari, Nabizâde Nazım'la ilgili bir yazıda, Nabizâde Nazım'ın *Zehra* romanını tamamlamadan vefat ettiğini, bundan dolayı romanın son bölümlerinin başka bir arkadaşı tarafından tamamlandığını söyler "*Zehra* tefrika olarak Servet-i Fünûn'da neşredildikten sonra kitap halinde de çıktı. Nabiade'nin muasırları, Nazım'ın *Zehra*'yı bitirmeden öldüğünü söylerler. Hatta, Servet-i Fünûn'da da "Nabiade Nazım Bey merhumun metrûkatı kalemiyesindendir." diye bir kayıt vardır. Kitabın sonunu bir arkadaşı tamamlamış. Kim? Bir isim kulağıma çalınmıştı, fazla bir iz bırakmamış ki unutmuşum... Kitabın sonu, başını tutmuyor değil. Nazım, başka şekilde mi bitirecekti? Neticeyi nasıl düşünmüştü? Bunu bilmemize imkân yok. Yalnız *Zehra*'nın mühim kısmını onun yazdığı muhakkak." (Mahmut Yesari, "Bkz. Nabizâde Nazım", *Yeni Türk,* S. 112, Şubat 1943, s. 14-15)

[471] "Nabizâde Nazım'ın *Zehra* romanı ile Türk edebiyatında ilk psikolojik roman olan *İntibah* (1876) arasında gerek konu, gerekse şahıs kadrosu bakımından büyük benzerlikler bulmak mümkündür... Sırrıcemal ile Dilaşup da sosyal durumları, fizik yapıları ve trajik akıbetleriyle birbirlerine benzerler. Sırrıcemal başlangıçta Dilaşup gibi iyi kalpli, saygılı ve hassastır. Fakat uğradığı eziyetler onu tamamen değiştirir. Dilaşup ise benzer şartlara rağmen, roman boyunca aynı müspet özelleri muhafaza eder. O, Sırrıcemal gibi bir şahsiyet değil, adeta Mehpeyker'in kötü karakterini daha da barizleştirmek için yaratılmış olağanüstü bir kadındır. (...) Nabızâde Nazım, *İntibah* romanının geniş ölçüde tesirinde kalmış olmakla beraber, yarattığı şahısların hemen hepsini zaaf ve meziyetleri, karmaşık ruh durumlarıyla vermeğe çalışmıştır." (Zeynep Kerman, a.g.m., s. 102- 103)

[472] "Dilber, Fitnat Hanım, Dilaşup, Sırrıcemal, kadın içedönükleri simgelerler. Onlar da, büyük bir özverinin, bağlılığın içinde yalnız, umutsuz, ölümü düşünürler. Dilber, kendini Nil'e atar; intihar eder. Dayancası

Bağlandığı erkek dışında hiçbir dayanağı olmayan ve tek başına ayakta duramayan güçsüz kadın için terk edilmek büyük bir trajedidir. Sırrıcemal, bunu yaşamıştır. Zehra, terk edilmenin acısını intikam almakla telâfi ederken, Sırrıcemal bu intikamı kendi benine yöneltir; çünkü Urani'nin ona yaşattığı acıyı, o da Zehra'ya yaşatmıştır. Sırrıcemal vicdan azabının da etkisiyle büyük bir acı çeker ve katlanılmaz bulduğu acılarını dindirmek için intihara yönelir.[473] Sırrıcemal'in hayallerinin yıkılması, onu intihara sürükleyen en önemli sebeplerden biridir. Suphi'nin kendisine âşık olduğunu zanneden Sırrıcemal, Suphi'nin Urani'yi seçmesiyle bir nesne olduğunu fark eder ve bu durumu hazmedemez.[474] Yazarın romanda tezat unsuru olarak kurguladığı karakter farklılığı, yarattığı tiplere subjektif bir bakış açısıyla yaklaşmasına ve kahramanlar arasında taraf tutmasına yol açmıştır.[475] Bu karakter farklılıkları "Kıskançlık" duygusu etrafında kurgulanır. Zehra'nın kıskançlığı daha romanın başında okuyucuya hissettirilir. Zehra'nın kıskançlığından su yüzüne çıkmayan asıl kıskançlık

---

kalmamıştır, çıkış yolu mutlak anlamda intihardır, onun için; çünkü büyük bir umutsuzdur Dilber. Fitnat Hanım, acı bir olayla karşılaşır; ama, olayın acılığını bilemez artık. Bileklerini keser, babasına eş olmanın günahını önler böylelikle. Dilaşup isesevgilisi Ali Bey'in yerine ölür. Ali Bey'in paltosuna sarınır ve kama darbeleri altında can verir. Sırrıcemal iki kez intiharı dener ve sonunda umutsuzluğu yener: Sarnıç, umutsuzluğun kuyusudur çünkü." (Hayati Baki , *Tanzimat Edebiyatında Roman ve İnsan,* s. 142)

[473] "Bazı kişiler yaşadıkları acıları katlanmaz buldukları ve kendi sorunlarına ölümden başka çözüm bulamadıkları için intihar ederler. Tek güdülenmeleri yaşamlarına son vermektir. Başka durumlarda, kişi ölmeyi gerçekten istemez, ancak ne kadar zor durumda olduğunu göstererek başkalarını etkilemeye çalışır. İntihar girişimi, umutsuzluk duygusunu iletmek ve başkalarının davranışını değiştirmek arzusuyla güdülenir. Örneğin sevgilisi tarafından terk edilmekle tehdit edilen bir kadın aşırı dozda uyku ilacı alabilir ya da ana babasının aşırı düzeyde başarı beklediği bir öğrenci aynı şeyi yapabilir. İntihar girişimi bir yardım çığlığıdır." (Rita L. Atkinson, *Psikolojiye Giriş,* , s. 541)

[474] "İnsanın, salt cansız varlıklar değil, canlı varlıklar da nesnesi olur Tanzimat romanında. Özellikle platonik aşka tutulmuş olanlarda bu tutku bir hastalık, bir saplantı halini alır. Celal Bey-Dilber, Ali Bey-Mehpeyker, Ali Bey- Dilaşup, Suphi Bey – Urani, Zehra – Suphi Bey, Bihruz Bey – Periveş Hanım, Talat Bey - Fıtnat Hanım, Dürdane Hanım – Mergub Bey arasındaki birbirini nesneleştirme ölümle, intiharla sonuçlanır. Karşısındakini nesneleştiren; ama saydığımız çizgideki insanların durumuna uymayan bir başka nesneleştirme biçimi de Zehra – Suphi Bey – Sırrıcemal arasında görülür. Bu üçlü nesneleştirmede Sırrıcemal intihar ederken, Zehra çıldırır; Suphi Bey, kendine yabancılaşarak sürgüne gönderilir." (Hayati Baki , *a.g.e.*, *s.* 100)

[475]"Romancıya göre, bütün vak'alar Zehra'nın kıskançlığından kaynaklanmaktadır. Sırrıcemal'in Subhi'nin mâcerâsına girmesi kısmen; Urani'nin genç adamın hayatını mahvetmesi tamamen Zehra'nın eseri olarak takdîm edilmiştir. Zehra, romanın merkez şahsiyetidir. Nabiade Nazım, yaradılışa büyük ehemmiyet vermekte, kötü tabiatın, terbiye yoluyla değiştirilemeyeceğine inanmaktadır. Hatta ferdin aklına ve iradesine de fazla güvenmediği âşîkardır. Ona göre kötü duygular, iyi terbiye sayesinde, biraz değiştirilirse, akıl ve irade ile az çok örtbas edilse bile, ferdin şuuraltında dâimâ harekete geçmeye hazır beklemektedir. Küçük bir hâdisetıpkı bir kıvılcım gibi, sönmüş gibi görünen, hakikatte küllenmiş bulunan bu ateşi alevlendirmeye kâfi gelmektedir. Zehra doğuştan kıskanç, huysuz, vahşî ve zalimdir. (...) Sırrıcemal, Zehra'nın zıddı olan iyilik timsali bir kadındır. güzellik, nâmus, sadakat, evine bağlılık bakımından olduğu kadar huy ve ahlak itibariyle de Zehra'dan kat kat üstündür. Romancı iki kadın arasındaki tezadı daha iyi tebârüz ettirmek için onları benzer vakalar karşısında takındıkları tavır bakımından mukayese etmiştir. Sırrıcemal de, Subhi'yi, Zehra'nın sevdiği kadar sevmiştir. O da aşkta ihanete uğramış bir kadın olarak intikam ateşiyle yanıp tutuşmuştur. Ancak onun için intikam sadece duygu planında kalan bir hâdise olmuştur. Sırrıcemal, kimseye kötülük etmemiş, edememiş, kendisine kıymıştır." (Melin Has-Er , *Tanzimat Devri Türk Romanında Kadın Kahramanlar* , s. 273 – 287)

Sırrıcemal'in kıskançlığıdır. Bu kıskançlık onu intihara sürükleyecek kadar büyüktür. Suphi'nin Zehra'dan ayrılarak, Sırrıcemal'le yaşamaya başlamasının ardından Sırrıcemal'de terk edilme korkusu ve kıskançlık duyguları belirir.[476] Sırrıcemal'in yaşadığı hayal kırıklığı romanda başarılı bir tarzda betimlenir: "Zehra, romanda endişeyle kıvranan tek kişi değildir. Sırrıcemal'in bir gece eve geç gelen Suphi'yi beklerken yaşadığı hayal kırıklığı da bu gereksiz yere hızlı akan romanın en dikkatle işlenmiş pasajları arasında yer almaktadır."[477] Onun kıskançlığı gönül kıskançlığıdır. Suphi'yle ilişkisi başlar başlamaz, Suphi'nin bir gün olur da kendisini terk edebileceği ihtimalini düşünen Sırrıcemal, Suphi'den sürekli kendisini daha çok sevmesini ister. Bu da yetmez, Suphi'yi Zehra'dan ayırır. Ayrıldıktan sonra, her akşam Zehra'ya gidip gitmediği konusunda Suphi'yi sorgular:[478] *Zehra* romanında görülen "terk edilmiş kadın" konusu 19. yüzyıl ortalarında romantizmin etkisiyle Dünya edebiyatında işlenen bir konudur.[479] Bu romanda Suphi tarafından karnında çocuğuyla terk edilen Sırrıcemal, Suphi'ye zarar vermeyi düşünmez. Ona zarar vermek yerine, canına kıyar.[480] Sırrıcemal'in intihar etmesi Tanzimat dönemi romanlarının çoğunda görülen bir sondur. Bu biraz da, Sırrıcemal'in 'cariye' konumuyla ilgili bir durumdur. Sırrıcemal romanda evin hanımı rolünü oynamaya niyetlenirken, Suphi'nin karnında çocuğuyla kendisini terk etmesi

---

[476] "(...) Suphi'nin Zehra'yı boşamaması, Sırrıcemal'in korkulu rüyasıdır. Zehra gibi terk edilmek korkusu, onun sâkin, mülâyim mizacını değiştirmiş, Zehra gibi vesveseli ve kıskanç yapmıştır. Sırrıcemal'in devamlı ısrarı karşısında Suphi, Zehra'yı boşamamakta önce direnir, sonunda kabul etmek zorunda kalır. Fakat bu Suphi'de hem vicdan azabı, hem de bir nevi pişmanlık hissi uyandırır. Nabizâde Nazım, Suphi'nin bu karmaşık ruh durumunu, vicdanıyla hesaplaşmasını çok dikkate değer bir şekilde bir tablo pasajla verir. Suphi evden çıkar, Boğaz'a karşı güzel manzaralı bir yerde düşüncelere dalar. Zehra sanki karşısında, hüzünlü bir çehreyle durmaktadır. Fakat Sırrıcemal'in hayali onunkini adeta söndürerek karanlık içinde bırakır." (Zeynep Kerman , a.g.m., s. 96)

[477] Ahmet Ö Evin., *Türk Romanının Kökenleri ve Gelişimi,* s. 261

[478] "Zehra, kıskançlık konusunda belli ölçüde mazur görülebilir. Çünkü, onun kıskançlığı kalıtımsal marazî bir şeydir. Ancak Sırrıcemal de kıskanmaya başlar, Suphi'yi. Suphi akşamları eve döndüğünde sorguya çekilir, ne yaptığı ne ettiği hakkında bilgi vermeye zorlanır. Ne ki, Sırrıcemal'in kıskançlığı gönül kıskançlığıdır. Bu tür kıskançlık bağışlayıcıdır. Özveride bulunabilir. Ancak sonunda öyle bir noktaya gelir ki, kişisel yaşamına kaydırır insanı. Sırrıcemal'in kıskançlığı bu türden bir kıskançlıktır. O, intikam peşinde koşmaz, aşk objesinin peşinde koşar. Zehra'nın bitmez, tükenmez savaşımı sonunda da yenik düşer, intihar eder."(Hayati Baki , *a.g.e.*, s. 154)

[479] Ahmet Hamdi Tanpınar, *19. Asır Türk Edebiyatı Tarihi,* s. 294

[480] "Suphi'nin gönül verdiği köle Sırrıcemal de kendisini yıkıma sürükleyecek tohumları bünyesinde taşımaktadır; ne var ki, Zehra'nın tersine, başkalarına zarar vermek onun elinden gelmez. Suphi, kendisini terk edince çocuğunu düşürür, sonra da canına kıyar. Öcünü almak amacıyla Suphi'nin annesinin evine gittiğinde bile birden çözülerek, gözyaşları içinde kadının dizlerine kapanır. Namık Kemal'in kadın kahramanı, Ali Beyin anısına sadık kalarak efendisi uğruna kendini kurban eden Dilâşûb kadar güçlü değildir, o. Suphi'den olan bebeğini düşürünce uğruna can vereceği hiçbir olumlu amaç kalmaz. Sırrıcemal'in sonu, ilk bölümlerde, kendisini kıskanmaya başlayan Zehra ile yaptığı bir konuşma sırasında sezdirilir. Sırrıcemal'in tepkisi kendini yıkmaya dönüktür." (Robert P. Finn, *Türk Romanı*, s. 103)

onun tüm hayallerini yıkar. Bu dönem romanları bir anlamda kölelik kurumunu eleştiren, köleliğin ailelerde facialara neden olduğunu, kölelerin insanca bir hayat yaşamaktan uzak, baskı altında yaşadıklarını ele alan romanlardır.[481] Burada da görüldüğü üzere terk edilmenin intikamını hayatına son vererek alan kölelerden biri de Sırrıcemal'dir.

Halit Ziya Uşaklıgil'in *Ferdi ve Şürekâsı* (1894) romanında âşık olduğu İsmail Tayfur'la evlendiği halde ondan karşılık göremeyen kocasının eski sevgilisi Saniha'yla kaçacağını öğrenince kapıyı kilitleyip odayı yakarak kocasıyla beraber ölmek ister.

Romanda büyük bir şirketin sahibi olan Ferdî Bey, karısını kaybettikten sonra bütün mal varlığını ayaklarına serdiği kızı Hacer'in mutluluğu için yaşar. Hacer, henüz 12 yaşındayken babasının şirketinde muhasebecilik yapan İsmail Tayfur'a âşık olur. 15 yaşına geldiğinde babası, onun günlüğünden onun bu masum aşkını öğrenir. Kızını İsmail Tayfur'la evlendireceğine dair söz verir. İsmail Tayfur'u şirkete ortak edip annesinin de desteğiyle kızını İsmail Tayfur'la evlendirir. Gönlü, 4 yaşından beri aynı evde büyüdüğü kimsesi olmayan Saniha'da olan İsmail Tayfur, bu evlilikte mutlu olmadığı için karısından uzak durur. Hacer, yıllarca sevdiği bu erkeğin kendisinden uzak durmasına anlam veremez. Bir gece uyandığında kocasını yatağında göremeyen, Hacer kocasını, Saniha'ya aşkını ilan ederken yakalar. İki sevgili birlikte kaçma planları yapmaktadır. Kapının arkasından duyduklarına inanamayan Hacer, odasına döner. Evden kaçmak için yatak odasına giren İsmail Tayfur, karısı Hacer'i uyanık görünce şaşırır. Hacer, her şeyi duyduğunu itiraf eder. Kocası da ondan ayrılıp Saniha'yla kaçacağını söyleyince, Hacer odanın kapısını kilitler. Kocasının mutluluğu başka bir kadında aramasına tahammül edemeyen Hacer, kocasıyla birlikte kendisini de öldürmeyi kararlaştırır. Kapıyı kilitledikten sonra, mumla cibinliği tutuşturup, yangın çıkarır. Parmağındaki anahtarı, İsmail Tayfur'un tüm ısrarlarına rağmen çıkarmaz. İsmail Tayfur,

---

[481] *Zehra*'nın Sırrıcemal'i ile *Sergüzeşt*'in Dilber'i intihar ederler, İntibah'daki Dilâşûb, efendisi uğruna can verir. Aynı şekilde, *Aşk-ı Memnu*'daki küçük köle Beşir de küçük hanım uğruna sağlığı gözden çıkardıktan sonra ölür. Hepsinin yazgısı umutsuzlukla noktalanır, çünkü toplumda belli bir yerleri yoktur. Ne Sırrıcemal, ne Dilber, efendi köle ilişkisi dışında bir sığınak, bir ekmek kapısı bulabilirler. Bu bağ da kopunca yaşamları anlamsızlaşır. Dilâşûb, bir eğlence aracı olarak sunulmuştur Ali Beye; Beşir de bir "oyuncak" olarak tanımlanır. Kendi başlarına var olamazlar onlar, yalnızca efendilerini hoşnut etmek uğruna yaşarlar. Kölelik, romantik ilişkileri parçalayan, efendiyi zulmünü artırmaya götüren ahlaka aykırı bir kurum olarak nitelenir. Romanlarda, efendi-köle ilişkisinin, doğa dışı bir temele dayandığı için eninde sonunda bozulacağı vurgulanır. Zalim bir eşitsizliğe tutsak efendi-köle ilişkisine koşut olarak, toplumda erkek-kadın ilişkisi, daha derinden derine ve daha yaygın olarak işlenen bir konudur bu romanlarda, birinci sorunun bir uzantısıdır." (Robert P. Finn, *a.g.e.*, s. 211)

Hacer'in parmağında sıkışan anahtarı çıkarıncaya kadar, odayı alevler kaplar ve Hacer de yanmaya başlar. Kapıda odanın yandığını gören Ferdi Bey'in aklına kasası gelince kızını unutur; kasaya koşar. İsmail Tayfur, yaşadıkları karşısında aklını yitirirken; her tarafı yanan Hacer ölür:

> *"(...)Hacer, etrafına bakıyordu, birden fikrinden bir şimşek geçti. Oh!... şimdi ne yapmak istediğini biliyordu!*
>
> *Masaya koştu, oraya bırakmış olduğu mumu aldı Hacer, gülüyordu. Tuhaf bir şey yapmak istiyormuş gibi, bir sükûn-ı tam ile, dudaklarında bir tebessümle yatağa ilerledi, mumu kaldırdı, cibinliğe tuttu. Bir an içinde yatağın üstünden bir hava-yı ateşnâk geçiyormuş gibi bir alev uçtu. Tüller bir şimşek gibi tutuşmuşidi.*
>
> *İsmail Tayfur anlamıyor; bî-ruh gözleriyle bakıyordu. Tüller, bir dakika sürmeyen bir alev içinde parladıktan sonra sönmüş gibi durdu, biraz sonra tüllerin üzerinden dökülen ipek perdelerin üstünde bir seyyâle-i ateşin uçtuğu görüldü, bu ateş şimdi ipeklerin üzerinden akarak tavana doğru çıkıyordu.*
>
> *(...)*
>
> *Eğildi, cesedin tâ kulağına kadar eğildi; "Hacer!..." dedi.*
>
> *Bu kelimede şimdi bir ruh, bir kuvvet, bir te'sir, bir his var idi ki aşka benziyordu; fakat heyhat! Bu yanmış vücut, o deli adamın sedâ-yı aşkına cevâb veremezdi.."* (s. 207-209)[482]

Ferdi ve Şürekâsı, zengin-fakir çatışması üzerine kurulan aşkların bir trajediye dönüşebileceğini işler. Yazarın, romanlarında yarattığı bu trajik sonuçlar kahramanlarının basit, saf "mesut bir aile yuvası" kurma isteklerinin bir sonucudur.[483] Halit Ziya Uşaklıgil'in gerçek hayatında gördüğü olaylardan esinlenerek oluşturduğu bu kurgu romanın ana yapısını teşkil eder. Romanda evlilik kurumu da dolaylı yoldan eleştirilir.[484] Bu romanda ailesi

---

[482] Halit Ziya Uşaklıgil, *Ferdi ve Şürekâsı,* Kitapçı Arakil, Nişan Berberyan Matbaası, 1312/1894, İstanbul, (Alıntılar bu baskıdandır.)

[483] "*Ferdi ve Şürekâsı*'nda ticarethaneyle başlayan bu sosyal çevre tasvirleri, romandan romana gelişir ve gittikçe önemli bir yer işgal etmeğe başlar. Bununla birlikte Halid Ziya'nın romanlarının ağırlık noktasını "aile" teşkil eder. Dış hayatın acı, ıstırap dolu, merhametsiz ve katı sahnelerinden kendi içine kapalı, mesut bir ev ve aile, eski Türk ailesinden tamamen farklı, küçük Avrupaî aile modelidir. Halid Ziya'nın roman kahramanlarının başlıca özlemi "mesut bir yuva kurmak", içinde yaşadıkları sosyal çevrenin yarattığı maddi ve manevi ıstıraplardan bu küçük "aile yuvası" nda kurtulmaktır. Bu yüzden bu romanların odak noktasını ev ve aile fertleri arasındaki münasebetler teşkil eder." (Zeynep Kerman , "Halit Ziya Uşaklıgil'in Romanlarında 'Baba'"*Yeni Türk Edebiyatı İncelemeleri,* s. 113-114)

[484] *"Sefile'*de karşımıza çıkan bazı sosyal motifler daha da kuvvetlenerek *Ferdi ve Şürekâsı'*nda fakir-zengin tezadı halinde romanın önemli bir yönünü oluşturur. Bu özellik biraz da yazarın babasına ve dedesine ait ticarethanelerde ve Osmanlı Bankası'nda gördüğü şeylerle açıklanabilir. Ancak romanda fakir-zengin çatışması fakirliğin acılarının yanı sıra *Nemide* ve *Bir Ölünün Defteri*'nde gördüğümüz üçlü aşk kalıbı da uygulanmıştır.

tarafından yanlış yetiştirilen Hacer, bunun bedelini canıyla öder. Annesiz büyüyen Hacer, günlüğüne yazdığı bir yazıda annesizliğinin onu çaresizliğe sürüklediğini; annesine söylemesi gereken dertlerini babasına söyleyemediğini belirtir. Kızının öksüz yanını bu defterde gizlice fark eden babası bu itiraflardan çok fazla etkilenir ve maddi imkânıyla kızının duygusal bir isteğini karşılama garantisini yüklenir. Hacer'in babasının bu davranışı alafranga yönünü ortaya koyar. O, bu hâliyle batılı bir babanın kızına yaklaşımına iyi bir örnektir. Ferdi Bey, en mahrem sorunu hakkında kızıyla iletişim kurar.[485] Batılı romanlarda olduğu gibi, babası onu küçüklüğünden beri maddi varlık olduğu sürece her şeyin elde edilebileceği düşüncesiyle yetiştirmiştir. Hacer babasının parası sayesinde İsmail Tayfur ile evlenmeyi başarır; ancak onun gönlünü elde edemez. Saniha'ya gönlüyle bağlı olan İsmail Tayfur ona gitmek isteyince Hacer tarafından engellenir. İsmail Tayfur'u kendi malı gibi gören Hacer onu kaybetmeye tahammül edemez ve onunla birlikte kendisini de öldürerek bu kaybından kurtulmak ister. Küçük yaşta annesini kaybeden "Hacer, fiziksel bakımdan olduğu kadar psikolojik bakımdan da "engellenmiş" bir kişiliktir. İsmail Tayfur'u sevdiğini babasına söyleyemez, açılabileceği bir annenin özlemini çeker."[486] Yazar romanında Hacer tipini kurgularken, ona yüklediği özelliklerle onu ıstırap çekmeye uygun bir karakterde yaratır. Hacer, sahip olduğu özelliklerle romanın sonunda intihar edeceğini hissettirir. Kıskanç, bencil, sahiplenen kişiliği; solgun yüzüyle tezat teşkil eder.[487] İsmail Tayfur, romanın başında ideal tip olmasına rağmen romanın sonunda açgözlülüğünün kurbanı olur. Bu açgözlülük ona Hacer'in oyuncağı olduğunu unutturacak kadar güçlüdür.[488] Halit Ziya Uşaklıgil, romanı iyi–kötü tezadı üzerine

---

Böylece roman daha kapsamlı bir hale gelerek iki ayrı tabakaya mensup gençler arasında gelişen aşk, kıskançlık ve fedakârlık duygularını anlatacak şekilde düzenlenir... *Ferdi ve Şürekâsı'*nda roman kahramanları, öncekilere kıyasla daha geniş bir sosyal çevre içinde sunulurlar. Bu çerçevede kızından ve kendi çıkarından başka şeye değer vermeyen Ferdi Efendi ile fakir, emektar muhasibi Hasan Tahsin de dikkat çekici kişilikler olarak belirirler. Zengin-fakir tezadı daha çok bu iki kişinin etrafında verilir. Yazar, olay örgüsünü kişilerin bakış açısından, yer yer geçmişe dönerek –bu yolu *Sefile*'de büyük ölçüde kullanmıştı- objektif bir şekilde sunar. Evlilik diğer romanlarda olduğu gibi mutluluğu felâkete dönüştüren ana olaylardan biridir. Roman burada da trajik bir sonla biter. (Ö. Faruk Huyugüzel , *Halit Ziya Uşaklıgil (Hayatı, Eserleri, Eserlerinden Seçmeler),* s. 39 - 40)

[485] Selçuk Çıkla, *Roman ve Gerçeklik Bağlamında Kültür Değişmeleri ve Servet-i Fünûn Romanı,* s. 118

[486] Robert P.Finn, *a.g.e.*, s. 144

[487] "*Ferdi ve Şürekâsı*'ndaki Saniha'nın da Nemide ve Nihal'le ortak yanları bulunur. O da solgun benizlidir. Onun yapısı da hep acı ve ıstırap çekmeye çok uygundur. Hacer, zengin bir babanın biricik kızıdır. İyi yetiştirilmiştir, sarı saçlı, mavi gözlüdür. Saniha ise kara kaşlı, kara gözlüdür."(Cahit Kavcar, *a.g.e.*, s. 96)

[488] "Romanın sonunda İsmail Tayfur, açgözlülüğüne kurban gidecek, günlerini *Ferdi ve Şürekâsı* şirketinin bir ortağı olarak durmadan evrak imzalamakla tüketecektir. Zengin bir tüccarın şımartılmış kızı Hacer, son derece tutucu bir toplumun kısıtladığı özgürlüklerle, kişisel kaprislerini gidermeye alışmıştır. Babası, ona canının çektiği kocayı alacak güçtedir, yine de İsmail'le karşılaşmasını, babasının işyerinin evin bir bölümünde olmasına

kurgulamaz. Yazar, roman kahramanlarını olayların içine sokar, kahramanların olaylar karşısındaki tavırlarını objektif bir tarzda verir, müdahaleci yazar kimliğine bürünmez. Bu yöntemle kahramanları iyi–kötü tanımlama sorumluluğunu okuyucuya yükler.[489]Babasının maddi varlığını kullanarak İsmail Tayfur'la evlenmesi onu mutlu etmez; çünkü maddi olarak Hacer'le evli olan İsmail Tayfur'un gönlü Saniha'dadır. İsmail Tayfur, Saniha'yı bırakıp çevre ve aile baskısıyla evlendiği bu kadının evinde huzursuz yaşayarak cezasını çeker.[490] Kocasının kendisini sevmediğini gören Hacer'in İsmail Tayfur'a olan sevgisi kine dönüşür. Bu kin kıskançlığın ürünü olan bir kindir. Narsistik kişiliğiyle Hacer en az Nabizâde Nazım'ın *Zehra* romanının asli kahramanı Zehra kadar kıskançtır. Kendisinin sahip olamadığı İsmail Tayfur'a kimsenin sahip olmasını istemeyecek kadar bencildir. Bu anlamda Zehra'nın biraz ileri bir örneğidir. Erkeğinin kendisini terk ettiğini gören Hacer, Zehra'nın intikam yönteminden daha tüyler ürpertici bir yöntemle kocasından intikam alır. Romanda Hacer'in intihar eylemini bakış açısına göre niyet dışı ölüm olarak kabul etmek de mümkündür.[491] Ancak biz eylemin hazırlanışı, Hacer'in parmağında sıkıştırdığı anahtarı İsmail Tayfur'un tüm ısrarlarına rağmen ona vermemesini intihar isteği olarak değerlendirmeyi uygun bulduk. Selçuk Çıkla da Servet-i Fünûn romanı üzerine yaptığı çalışmada Hacer'in davranışını intihar

---

borçludur. 15 yaşına geldiğinde, haremin korunağından çıkmaması buyurulur. Hatıra defterine şöyle yazar: "*Bugün babam bana, yazıhaneye gitmeyi yasakladı. Onu görmek mümkün olmayacak. Böyle nasıl eğlenmeli, bilmem? Kitaplarım, piyanom, bunların hiçbiri beni eğlendirmiyor... Aman Tanrım. Bu koca evin içinde tek başıma ne yapacağım?"*(s. 78)

Eğlenceleri öylesine sınırlıdır ki bir tekinin bile elinden alınması onda derin yaralar açar. İsmail Tayfur onun için bir oyuncaktır. Hacer bu oyuncağa her ne pahasına olursa olsun sahip olmak ister. Babası sözünde durur ve onu İsmail Tayfur'la evlendirir. Hasan Tahsin Efendi, aşk konusunda değişik bir görüşe sahiptir. O, aşkın da paraya ve servete muhtaç olduğunu söyleyerek bir hayat felsefesi yapar. (Cahit Kavcar, *a.g.e.*, s.109)

[489] "Romancı iyi veya kötü bir çok kişiyi vak'a meydanına bırakır, onlar vak'aya göre hareket ederler, biz onları olaylar karşısındaki davranışlarına göre değerlendiririz. Yazar istediği kişileri iyi, istediklerini kötü olarak tanıtmak için çaba sarfetmez. Kişiler dış görünüşleri, ruhî durumları, yetiştikleri ve içinde bulundukları çevre gibi etraflıca tanıtılmalıdır." (Olcay Önertoy, "Halit Ziya Uşaklıgil'in Romanımıza Getirdikleri", *Hisar,* S.15, Mart 1965, s. 14)

[490] "Roman kişileri, kimi zaman da birinciye aşık olmalarına rağmen varlıklı olan ikincinin sunduğu imkâna koşarlar. Bu çatışma içinde birincilerin ikbal hırsı içinde, hafiye ruhlu ahlaksız ve kıskanç kişiler olmalarına karşılık ikinciler hürriyet yanlısı, idealist, duygulu bir kişiliğe sahiptirler. Nitekim bu ilişkiler sonunda sevip terk ettikleri kişileri, sürgünlerde acı çekmeye ve yalnızlığa mahkûm ederken; kendileri de evlendikleri ya da metresi oldukları kişiler tarafından aldatılarak ihanetlerinin bedelini öderler." (Osman Gündüz , *a.g.e.*, s. 950-951)

[491] Önemli olmakla birlikte risk alma davranışları hemen her zaman temelinde yatan niyet hakkında bir hayli spekülasyon barındırır. Paraşütü açmadan gösteri yapmak (skydiving) gibi yakın bir riski içerebileceği gibi sigara içmek veya dikkatsiz araba kullanmak gibi uzak bir riski de içerebilir. Shneidman'ın "ölen kimsenin kendi ölümünü çabuklaştırmakta gizli, belirti göstermeyen, bilinçsiz ve kısmi bir rol oynadığı" ölümler olarak tanımladığı bu dolaylı veya "niyet dışı" ölümler." (Kay Redfield Jamison, *a.g.e.*, s. 50)

olarak değerlendirir.[492]

Giritli Halil Zihni'nin *Seniha* (1914) adlı romanında Nadir'le aşk yaşayan ve ondan hamile kalan İkbal, sevgilisi tarafından terk edilince zehir içerek intihar eder.

Romanda Seniha ve Raif birbirleriyle nişanlıdır. Seniha'nın ağabeyi Nadir, Raif'in kız kardeşi İkbal'le aşk yaşamaktadır. İkbal kendisiyle evleneceğini vaad eden Nadir'e bekâretini sunmaktan çekinmez. Nasılsa kısa bir zaman içinde evleneceklerini düşünür. Oysa Nadir, İkbal'i şehevi bir haz ile sevmekte, ona gerçek bir aşk beslememektedir. Bir gün arkadaşlarıyla bir meyhaneye giden Nadir, burada Jüliet adında bir fahişeyle tanışınca İkbal'i unutur. Bir gece yarısı karnında çocuğunu taşıdığı Nadir'le buluşmayı bekleyen İkbal, Nadir'in bir taşa bağlayarak penceresinden fırlattığı mektupta kendisine veda ettiğini görünce sarsılır. Karnında çocuğuyla sevgilisi tarafından terk edilen İkbal, namusu kirlenmiş bir kadın olarak yaşamaktansa intihar eder:

> *"Sıtkı Efendi kapıyı açıp İkbal'in odasına girdi. Birden bire titredi. İkbal çehresi kireç gibi bembeyaz kesilmiş, gözleri cam gibi parladığı döşemelerin üstünde serilmiş, bilâ-hareket yatıyordu, zavallı ihtiyar gözleri önden fırlamış, bütün azâsı gerilmiş, kalbi göğsünden fırlayacakmış gibi çarptığı halde kızına doğru koştu.."* (s.27) [493]

İkbal'i intihara yönelten sebeplerin başında sevdiği insan tarafından aldatılması gelir. Kendisini evlilik vaadiyle kandıran bu adamdan hamile kalmayı sorun olarak görmeyen İkbal, isteğiyle işlediği bu suçtan dolayı kendinden nefret eder. O gayrimeşru ilişkisinin açığa çıkmasının utancı içinde intihardan başka çare bulamaz. Uzmanlara göre, İkbal'in yaşadığı olaylar intihar olasılığı olan gençlerin yaşadıklarıyla paralellik arz eder.[494] İkbal'in nikâhsız birlikteliği sosyolojik olarak da bir sorundur. Bu birliktelik karnında bebeğiyle hamile bekâr bir kızın toplum tarafından dışlanmasına neden olacaktır. Topluma bağlı özgürlüğü kısıtlı bireylerin toplum tarafından benimsenmeyen bir davranış sergiledikleri zaman intihar etme olasılıkları çok yüksektir.[495] Birey, toplum tarafından dışlanmış alnı lekeli, kötü lakaplı biri olarak anılmaktansa intihar eder. Bu romanda İkbal'in karnındaki çocuğu düşürmesi, aldırması, doğurması, bu çocukla toplumda normal bir biçimde yaşaması, başka bir erkekle evlenerek yeni, temiz bir aile kurması imkânsızdır. Tüm bunları fark eden İkbal, intihardan

---

[492] Bkz. Selçuk Çıkla, *a.g.e.*, s. 317-318
[493] Giritli Halil Zihni, *Seniha,* Matbaa-ı Nefâset, İstanbul, 1330 / 1914 (Alıntılar bu baskıdandır.)
[494] Erıc Volant, *İntiharlar Sözlüğü*, s. 56-57
[495] Nihat Kaya, *a.g.e.,* s.97

başka çözüm bulamaz ve intihar eder. İkbal, bıraktığı mektupta intiharına sebep olarak Nadir'i gösterir. İkbal'in intihar etmesinden sonra hatasını anlayan Nadir, Jüliet tarafından da aldatılınca depresyona girer ve bir yıl boyunca geçirdiği ağır hastalıktan sonra o da ölür.

Ercüment Ekrem'in *Kundakçı* (1926) adlı romanında âşık olduğu Şekip'le birlikte olan Nadya, ertesi gün daha kendisi uyanmadan Şekip'in para bırakıp gitmesini, onuruna yediremez parasını Şekip'in yüzüne fırlattıktan sonra intihar eder.

Nadya 24 yaşında, Şekip'in geceleri takıldığı Dombayof'un meyhanesinde çalışan güzel bir Rus kızıdır. Ailesi Rusya'daki devrimden dolayı mağdur olduğu için Nadya, İstanbul'da çalışarak geçinmeye çalışmaktadır. Meyhanedeki müşterilerle seviyeli bir ilişkisi olan Nadya, kendisi için oraya gelen Şekip Bey'e ilgi duyar. Şekip Bey'e aşkını itiraf ettikten sonra gece onunla birlikte olan Nadya, sabah uyandığında bekâretini verecek kadar sevdiği adamın, kendisine para bıraktıktan sonra gittiğini görünce kendisine fahişe muamelesi yapılmasını hazmedemez. Derhal Şekip Bey'in evine giden ve onu başka bir kadınla yakalayan Nadya, parasını yüzüne fırlatarak ona hakaret eder. Onurunun kirlendiğini düşünen Nadya, bir parkta tabancayla intihar eder:

> *"Zabıta tabibi, soğumuş cesedi polisin yardımıyla soydurdu. Pek yakından atıldığı, cildin üzerindeki barut lekelerinden belli olan kurumuş, sadrın sol tarafında, memenin üzerinden girip, kalbin içerisinde kaybolmuştu. Etrafı morarmış, küçücük bir fatheden sızan kan, beyaz tenin üstünde pıhtılanmış, siyahımtırak ve istikrâh ifade eden, mânidar bir gülümseme vardı..."*[496]

Bu romanda sevgi / şehvet çatışmasına dayanan bir intiharın gerçekleştirildiğini görürüz. Romanda Nadya karakteri Rusya'dan ekmek parası kazanmak için Türkiye'ye gelen ve çalıştığı bara gelen müşteriye âşık olan biridir. Nadya temiz duygularla bağlandığı bu adama bekâretini vermekten çekinmez. Ona göre, bekâret insanın sevdiği bir insana verebileceği en mukaddes hediyedir. O, sevgi uğruna birlikte olduğu adamdan fahişe muamelesi görünce aldatılmanın acısını intihar edecek kadar yoğun duyar. Parasını yüzüne çarpmak için gittiği evinde Şekip Bey'i başka bir kadınla yakalayan Nadya'nın acısı daha da artar. O, bu duruma intihar ederek isyan eder. Toplumda kendi isteğiyle ölüme koşanların çoğunda başkalarının eli vardır. Onların ölümü bu suçluları işaret etse de çoğunlukla bu

[496] Ercüment Ekrem, *Kundakçı,* Yeni Şark Kütüphanesi (Matbaa-ı Ahmet Kemâl), İstanbul, 1926, (Alıntılar bu baskıdandır.), s. 46-47

suçlular gizlenmeyi başarırlar.[497]

Güzide Sabri'nin *Hicran Gecesi* (1930) adlı romanında, Fazıl Şükrü Bey'in karısı Serap'la yasak bir aşk yaşayan Celal Bey, ilişkisini saklamak amacıyla, İlhan Hanım'la düzmece bir evlilik yapar. Bu plana göre, Celal Bey ve İlhan iki ay sonra boşanmak şartıyla evlenip İzmir'e giderler. Bu sözleşmeyi Serap Hanım ortaya atmıştır. İki ay dolduğu halde Celal Bey ve İlhan dönmez. Birbirlerine âşık olan bu çift birlikte belirsiz bir ülkeye seyahate çıkarlar. Günlerce Celal Bey'in İstanbul'a gelmesini bekleyen Serap Hanım, Kenan'dan Celal Bey'in İlhan'la birlikte mechûl bir ülkeye gittiğini öğrenince psikolojik olarak çöker ve intiharın eşiğine gelir:

> *"Serap, büyük caddenin kalabalığı içinde omuzları çökmüş, ümitleri ölmüş bir halde yürüyordu. Kalbinde ne acı ve ne ıstırap vardı. Hiçbir şey hissetmiyordu. Yarım saat evvelki hüviyeti birbirile tamamen alâkasız iki şahsiyete ayrılmıştı. Biri yaşıyor, diğeri ölmüştü. Ruhunda bir üşüme vardı. Kalbi boş, fikri boş, etrafı boş, artık her taraf bomboştu. Bu ebedî boşluğun ortasında ne yapacağını bile düşünmeğe lüzum görmeden yürüyordu. Artık onun için zamanın, mesafelerin hükmü yoktu. O bir hayal gibi cansız bir gölgeden başka bir şey değildi."* (s. 159)

Bu romanda Serap Hanım, aşırı kıskanç bir kişiliğe sahiptir. Celal Bey'le olan aşkında da sevgiden ziyade tutkuya varan bir kıskançlık söz konusudur.[498]Serap Hanım'ın nefret ve ümitsizliği onu intiharın kıyısına götürür. Serap Hanım, karakter özellikleri bakımından da intiharın kıyısında gezen biridir. O, duygusal içe dönük bir karaktere[499] sahip olduğu için duygularını dışa vurmaz. Bu tip kişilerin intiharı bedenlerinde yavaş yavaş büyüyen bir çıbana benzer. Onlar ölüme koşarken bile bunu kimseye hissettirmezler.

Mahmut Yesari'nin *Bahçemde Bir Gül Açtı* (1932) romanında Sebati Vamık Bey

---

[497] İntiharın arkasında, çoğu kez, ötekinin görünmeyen eli şekillenir. Gönüllü ölüm, kimi zaman, çevre tarafından dile getirilmiş olan bir temenniye tekabül eden bir cevaptır. Çevresi üzerindeki denetimi kaybetmiş ve yaşam ortamı üzerindeki her türlü eylem imkanlarını tüketmiş olan intihara dönük olan kişi, yakınlarını, iş arkadaşlarını,, kapı komşularını, kendi bedenine zarar veren bir edimle etkilemek üzere nihai çabaya yönelir. (Erıc Volant, *İntiharlar Sözlüğü,* s. 56-57)

[498] "Kıskançlık, özellikle tutku haline geldiği, bir sinir hastalığı ile ilgili olduğu zaman çok karmaşık bir mahiyet kazanır... Olağan kıskançlık, aşikâr sadakatsizlik karşısında baş gösteren büyük bir öfke duygusudur. Marazi kıskançlık bir duygudur. Bu duygu, sevdiği kimsenin başkasının olmasından korkan veya belirli olmasa da ihanetten kuşkulanan kimseyi sarar. Kıskanç kimse kuşku içinde yaşar. Nefret ve ümitsizliğe düşer."(Guy Delpierre, *Kıskançlık,* s. 21)

[499] Bu insanların "Tüm davranış ve eylemlerinde, benliklerinin derinliklerinde gizli, sezilmesi ve anlaşılması pek güç olan his ve duyguların etkisi görülür. Ancak tepkilerinin yönü dışa doğru değil de, içe doğru olduğu için, hissettiklerini, düşündüklerini dışarıya yansıtmazlar. Sevinçlerini, kederlerini içlerine gömerler. Yüzlerinde taşıdıkları çoğu kez duygusuz, balmumu bir maskedir. Kimi kere içlerinde volkanlar, lavlar püskürür. Siz yalnız bir an parlayıp sönen cılız bir ışık görürsünüz. Kişiliğini derinden parçalayan depremler olur. En ufak bir inilti çıkmaz ağızlarından, ama için için erir ve tükenirler."(Tuncer Altınköprü, *a.g.e.,* s. 128)

kendisini terk eden sevgilisi Jülya'nın ardından intihar eder.

Romanda Sebati Vamık Bey, 45 yaşlarında olduğu halde, Viyana'da bir barda Jülya adında 20 yaşlarında bir İtalyan kızla tutkulu bir aşk yaşar. Birlikte yaşamayı kabullenen kız, Sebati Vamık Bey'in evlilik teklifini reddeder. Yaşadığı aşkı tutkuya dönüştüren ve kızın bir barda çalışmasını gururuna yediremeyen Sebati Vamık Bey, bir süre sonra kıskançlık krizlerine kapılır. Kıskançlıklarıyla kızı rahatsız etmeye başlayınca aşırı ilgiden bunalan kız İtalya'ya kaçar. Emniyetten kızın İtalya'ya kaçtığını öğrenen Sebati Vamık Bey kaldığı otelin odasında tabancayla intihar eder:

> *"Sebati Vamık eve dönüp de sevgilisinin gittiğini öğrendiği zaman, yıldırımla vurulmuş gibi oldu. Bana koştu. Vakit geçti. Viyana'nın bütün barlarını dolaştık; İtalyan kızını bulamadık... nihayet polise müracaat etmiş ve kızın, pasaportunu vize ettirerek, bir gün evvelki trenle İtalya'ya geçtiğini öğrenmiş!... Ben, elimden geldiği kadar, onu teselliye çabaladım. Sakin duruyordu, sözlerime kanmış, tesellilerime inanmış görünüyordu. Odasına götürdüm, kordiyal verdim. Yatağına yatırdım. Uyuyuncaya kadar da bir beşik bekler gibi başucunda bekledim sabah şafak sökerken, hizmetçi kız, bir silah sesi duymuş; oda kapıları açılmış. Yalnız Sebati Vamık'ın oda kapısı kapalı!..."*(s. 29-30)[500]

Mahmut Yesari, Cumhuriyet Dönemi Edebiyatı'nın en verimli edebiyatçıları arasında sayılabilir. Sadece 1920-1946 yılları arasında 20 romanı yayımlanmıştır.[501] Yazar, roman dışında karikatür ve tiyatroyla da ilgilenmiş, romanlarında halkın gündelik yaşantısını yansıtmaya çalışmıştır.[502] Onun roman kahramanları hayattan alınma kahramanlardır. Mahmut Yesari, kendisiyle yapılan bir söyleşide kahramanlarının hayali bile olsalar gerçek

---

[500] Mahmut Yesari, *Bahçemde Bir Gül Açtı,* Semih Lütfü Sühulet Kütüphanesi, İstanbul, 1932 (Alıntılar bu baskıdandır.)

[501] Alemdar Yalçın, *a.g.e.*, s. 118

[502] "Basın hayatına ilkin karikatürcü olarak atılan, Mütareke devrinde ayrıca piyesler çevirip Dârülbedayi'de oynatmaya (1920-1922), *Yarın* (1921-1922), vb. gibi dergilerde tiyatro eleştirileri yayımlamaya başlayan yazar, Cumhuriyet devrinin ilk yıllarında çıkardığı *Kelebek* dergisinde tefrika edilen "Bir Namus Meselesi" (1339 "1923", sayı 25-31) adlı uzun hikâyesiyle o alanda ilk eserini vermiş; *Çoban Yıldızı* (1925) adlı romanıyla üne ulaştıktan sonra, çalışmalarını daha çok hikâye ve roman üzerinde toplamıştır. Mahmut Yesari, konularını günlük yaşayıştan alan realist bir halk romancısıdır. Roman yazarlarının gözlemlerden yararlanması gerektiği kanısındadır. Roman üzerine yazdığı bir makalede bu konuda şunları söylemiştir:
"Roman yazmak için, evvelâ görmek lâzımdır; hayatı, insanları ve tabiatı inceleyerek görmek. (...) Hayat, bildiğimiz hayat; insanlar, bildiğimiz insanlar; tabiat da bildiğimiz tabiattır. Bunlara göz yumamayız. (...) Olay kahramanlarının, kahramanlarının, etrafındaki tiplerin, ne kadar hayalî olsalar, yine hayatla ilgisi olması icap eder. 'Hayalî şahıs' diye bir şahıs yoktur ve bir mânâ da ifade etmez. Hayalî şahısları da yine hayattan toplayacağımız zerrelere meydana çıkaracağız. (...) Romanlardaki tiplerin hemen hepsi hayattan alınmadır. Onlar, küçük değişiklikler yaptığım için, üzerlerine alınmazlar." (Mahmut Yesari", *Türk Dili,* c. XIII, sayı 154, s. 646-648)

hayatta karşılıkları olduğunu söyler.[503] *Bahçemde Bir Gül Açtı* ismi Vamık Bey'in yazdığı bir romanın ismidir. Duygusal bir kişiliğe sahip olan Vamık Bey, kolay âşık olabilecek bir karakterdir. Genç kızlarla iyi anlaşması da bunu gösterir. Bu tip insanlar aşkı büyük bir yoğunlukla yaşarlar. Aşkı yaşarken kendilerinden olan her şeyi karşı tarafa verirler. Terk edildiklerinde veya sevdiklerini kaybettikleri zaman ise onlar için hayat bitmiştir. Boşluğa düşer, depresyona girerler.[504] Bar kızı veya fahişelerle yaşadıkları aşkları trajik bir sonla biten kahramanlardan biri de Sebati Vamık'tır. Bu tip aşklarda intihar kaçınılmaz bir son gibidir. Orta yaşın üstünde bir bireyin sevgilisini yitirdikten sonra boşluğa düşmesi kendisini terk edilen bir zavallı olarak görmesi, sevgilisinin ardından yaşayacağı dayanılmaz yalnızlık duygusu ve duygusal anlamda başarısızlığı ileri yaştaki insanlarda sık rastlanan bir durumdur.[505]

Şahap Sıtkı'nın, *Gün Görmeyen Sokak* (1958) romanında, vaktiyle kâtip olduğu çiftlikte, çiftliğin asıl sahibini öldüren ve dul karısıyla evlenen bir adamın yalnızlığa mahkûm ettiği bir kadının intiharına şahit oluruz. Kadınla evlendikten sonra, önceleri onunla ilgilenen kâtip, bir süre sonra kadından soğur ve ona uğramamaya başlar. Sinir buhranlarına tutulan kadın önce aklî dengesini yitirir, sonra bir gün sıçan otu yiyerek intihar eder.(s.86)

Bu romanda yaşlı bir kadının kocası ve bütün malını hileyle, yanlarında çalışan bir kâtip yüzünden yitirmesinden sonra bunalıma girmesi, cinnet geçirerek intihar etmesi anlatılır. Bu romanda da görüldüğü üzere, kadının kocasını ve çiftliğini kâtibine kaptırıp onunla evlenerek bir anlamda namusunu da sahtekârlık yapan bu adama kullandırması onu yoğun depresyona sokar. Adamın kendisiyle bütün bağları koparmasının ardından yalnızlıktan bunalan kadın yoğun depresyon sonrası cinnet geçirir. İntihar öncesi yoğun depresyon

---

[503] "Kahramanlar ne kadar hayali olsalar bile hayatla ilgisi icap eder. Hayali şahısları da yine hayattan toplayacağımız zerrelerden meydana çıkaracağız. Romanlardaki tiplerin hepsi hayattan alınmadır.Onlar, küçük değişiklikler yaptığım için üzerlerine alınmazlar."(Olcay Önertoy , *a.g.e.*, s. 31)

[504] "Müfekkiresini yeis ve elemin kara bulutları istilâ eden hasta hiçbir taraftan ümit ve teselli bulamayınca iradî olarak hayatına nihayet verir. Bu esnada başlarını duvara çarpar, sağdan sola vurur. Çok defa sıkıntının te'sirile hastalarda cismanî ve ruhî bir buhran görülür. Bu esnalarda gözlerini oyanlar, uzvu tenasülilerini kesenler zerre kadar acı hissetmezler. Zira elemi manevi onların her tarafını ihata etmiştir. Uykusu kaçmış, iştihası ve kuvveti harap olmuş, hastayı mahvuazallum fikirleri sarmıştır. Bu halde iken kendisine sekteyi heyecaniye namını verdiğimiz asabî buhranlar gelir. İşte bu buhranlar esnasında hasta katil ika eder, kendini kuyuya atmak, pencereden fırlatmak, tavana asmak, damarını kesmek, karyolaya bağlıyarak boğmak, beynine tabanca sıkmak, gırtlağını kesmek suretile intihar eder, sabaha doğru hastaların ıstırapları fazla olduğundan ekseri intiharlar bu zamanlara tesadüf eder."(Fahrettin Kerim, a.g.m., s. 159)

[505] Rita L. Atkinson, *Psikolojiye Giriş,* , s. 540

yaşayan bu kadında kaygı bozuklukları görülür. Cinnet geçirenlerin çoğu, intihar etme olasılığı yüksek insanlardır.[506] Kadın, yaşadığı kayıplardan sorumlu gördüğü toplumu suçlar. Kendisini bu hale getiren kâtibi cezalandıramamanın çaresizliği içinde öç almak amacıyla intihar eder.[507]

ç. Karşılıksız Aşk

R. Namık'ın *Fahriye* (1914) adlı romanında Fahriye'ye âşık olan Ziya, ondan red cevabı alınca Fahriye'yi öldürdükten sonra intihar eder.

Romanda, Ziya arkadaşı Muzaffer vasıtasıyla Fahriye adında serbest bir kadınla tanışır ve ona âşık olur. Fahriye ile buluşmak istediği bir gün Fahriye Bursa'ya kız kardeşini görmeye gideceğini ve orada bir aydan fazla kalacağını söyleyerek bu buluşma için randevu vermez. Ziya, Bursa'da 3-4 ay kalan Fahriye'yi ne yapsa unutamaz. Fahriye, Bursa'dan döndüğünde yeniden buluşurlar. Bu buluşmada Fahriye'ye birlikte yaşamayı teklif eden Ziya, ondan red cevabı alır. Fahriye, Bursa'da nişanlandığını söyleyerek kendisini unutmasını ister. Bu cevap karşısında çıldıran Ziya, bunalıma girerek Muzaffer'den yardım ister. Bu ilişkinin başından beri Ziya'yı uyaran Muzaffer, öğütlerinin fayda etmediğini görünce Fahriye'den Ziya'yı yeniden kabul etmesini istese de Fahriye, Muzaffer'in bu isteğini reddeder. İkinci bir red cevabı karşısında depresyona giren Ziya, reddedilen aşkının intikamını cinayet işleyerek alacağını söyler. Güzel bir bahar günü Göksu'da dolaşan Ziya, önündeki bir arabada Fahriye'yi yanında başka bir erkekle mutlu bir halde görünce kıskançlık krizine kapılır. Arabayı durdurarak arabadan Fahriye'yi zorla indiren Ziya, onu öldürdükten sonra kaçar. Ziya'nın ardına düşen polisler biraz ileride Ziya'nın tabancasıyla intihar ettiğini görürler:

> *"Herkes ileriye, caninin kaçtığı yerlere koşuyordu. Birden bir polis durdu, ve merak içinde bu duranın etrafında toplandılar. Ziya şakaklarından akan kanları içinde muhtazır hareketlerle çırpınıyordu, tabanca bir tarafa fırlamıştı…"* (s.45) [508]

Bu romanda Ziya, mantığını bir yana bırakarak, fahişe olduğunu bile bile, Fahriye'ye bağlanır. Ziya'nın Fahriye'ye beslediği yoğun aşk onu cinayet işlemeye ardından intihara

---

[506] Geniş bilgi için Bkz. Emile Durkheim, *a.g.e.*, s. 40 – 64
[507] Yusuf Alper, vd., *a.g.e.*, s. 333
[508] R. Namık, *Fahriye,* Tevsi-i tıbaat Mehmet Hilmi ve Şürekâsı matbaası (Cemiyet Kütüphanesi Yayınları), İstanbul, 1330/1914 ,(Alıntılar bu baskıdandır.)

sevk eder. Aşkında Fahriye ile bütünleşen Ziya, Bursa'ya gitmesinin ardından bile onu unutamaz. Nişanlanma yalanına da kanmaz. Arkadaşı Muzaffer'in öğütlerini hiç dinlemez. O, bütün varlığıyla Fahriye'yle kaynaşmış gibidir. Fahriye'nin olmadığı bir hayatı tahayyül bile edemez.[509] Fahriye'nin kendisi dışında başka bir erkekle gezmesini hazmedemeyen Ziya'nın kıskançlık damarları kabarır. Gençlerin mükemmelliyetçi yapıları kayıplar karşısında ya da başarısızlıklarda intihar için önemli bir sebeptir. [510] Bu romanda aldatan konumunda olan Fahriye, sıradan bir ilişki olarak gördüğü Ziya'nın kısa bir süre sonra kendisini unutacağını düşünür. Suçluluk duygusu taşımaz. Ona göre bu kıskanç sevgilinin davranışları geçicidir. Araya giren Muzaffer'i de ciddiye almaz; Ziya'ya dönmez. Bursa dönüşü Ziya'yla ilişki kurması da onu cinsel anlamda tatmin ettikten sonra terk etme düşüncesiyle açıklanabilir; çünkü Fahriye duygudan yoksun biridir. O, Ziya'yı da müşterilerinden biri gibi görür. Fahriye, bir kadın olarak haysiyetini koruduğunu düşünür. Bütün şerefini kaybettiğini zanneden[511] Ziya ise bu utanç içinde yaşamaktansa intihara karar verir. İntihar öncesi şiddetli bir depresyon yaşayan Ziya, aldığı kararlarda mantığını devre dışı bırakır. Yaşadığı panik–atak ve şiddetli depresyon onu cinayet işledikten sonra intihara sevk eder. [512]

Ahmet Reşat'ın *Yakıcı Kadın* (1913) romanında Sahire Hanım'a âşık olan; ancak aşkına karşılık bulamayan Mahmur Bey intihar eder.

Romanda kocası Hilmi Bey'i öldürten Sahire Hanım, Müştak Bey'le evlenir. Müştak Bey'le evliliğinin üçüncü ayından itibaren ikinci kocasını da aldatan ve kocası tarafından yakalanan Sahire Hanım, bir süreliğine kocasıyla ayrı yaşamaya başlar. Sahire Hanım, bu sırada Fecr-i Ati şairi imzasıyla tanımadığı bir delikanlıdan kendisine ilan-ı aşk edilen bir mektup alır. Delikanlı mektubunda Sahire Hanım'la romantik bir aşk yaşamak istediğini, aşkına karşılık alamaması durumunda intihar edeceğini yazmıştır. Mektubu okuyan Sahire Hanım, hemen delikanlıya cevap yazar. Mektubunda gencin toy olduğunu, kendisine göre biri olmadığını söyleyerek onunla alay eder. Ertesi gün gazetelerin birinde gencin intihar ettiği

---

[509] "Aşk ne bir heyecan, ne de bir arzudur. Bir bilgi eylemidir. Bu eylem vasıtası ile bir başka kimsenin özünü kavrarız. Aşk, Pascal'ın dediği gibi, bir gönül bilgisidir. Sevilen kimseyi, bilimsel şeylerde olduğu gibi, soyut bir şekilde ve bir başkası imiş gibi tanımayız. Ona yaklaşırız.Onunla bir bütünlük meydana getiririz. Bu bir tanımadır, "hayatı", "ontolojik" bir kaynaşmadır."(Oswald Schwarz*, Cinsiyet Psikolojisi,* s.160)
[510] Kay Redfield Jamison, *a.g.e.*, s. 116
[511] Oswald Schwarz, *a.g.e.*, s. 202
[512] Kay Redfield Jamison , *a.g.e.*, s. 152

haberi yayınlanır:

> *"Kızıl Toprak'ta (...)Paşa hafidi muharririn – i Cedide'den! Sevdavi Mahmur Bey bir muaşaka sebebiyle dün akşam bir suret – i faciada revolverle intihar eylemiştir*." (s. 222)[513]

Bu romanda da romanın aslî kahramanlarından olmayan, kendisi hakkında çok az bilgi verilen Mahmur Bey'in platonik aşkından dolayı intihar ettiğini görürüz. Fecr-i Ati şairi olduğunu söyleyen Mahmur Bey'in saf aşkını kabul etmeyen Sahire Hanım'a olan aşkında sadık olduğunu göstermek için intihar ettiğine şahit oluruz. Bu intihar bize Selahattin Enis'in *Zaniyeler* romanındaki Sezai'nin intiharını hatırlatır. Bu tip intiharlarda karşı cinsi tam tanımadan, onun sadece dış görünüşüne hayranlık besleyen gencin âşık olduğu kişiyi idealize ederek, tüm varlığıyla ona bağlanması söz konusudur. Sevgilisinin en ufak olumsuz bir tavrı onun intihar etmesi için yeterlidir.[514]

Karşılıksız aşk sonucu gerçekleştirilen diğer bir intihara, Ahmet Cemâl'in *Bir Hikâye-i Sevdâ* (1914) romanında rastlarız. Mebruke'ye karşılıksız aşk besleyen Rıfkı, Mebruke'nin çocuğunu öldürdükten sonra denize atlayarak intihar eder.

Romanda bir Paşanın oğlu olan Rıfkı, mirasyedi olmasının da etkisiyle gece hayatına düşkün, Beyoğlu'nda dolaşan biridir. Her türlü ahlaksızlığı yapan bu genç tesadüfen karşılaştığı komşuları Sezai Bey'in Mebruke adlı kızına âşık olur. Mebruke'yi gördükten sonra Rıfkı'nın bütün hayatı değişir. Mebruke de Rıfkı'dan etkilenir. Ertesi gün Beyoğlu'na giden Rıfkı'yı takip eden Mebruke,. konuştuğu serseri erkekleri, ahlaksız kadınları görünce Rıfkı'dan vazgeçer ve amcasının oğlu Muammer'le evlenir. Rıfkı, Mebruke'yi bir türlü unutamaz. Kendisine gönderilen düğün davetiyesini aldıktan sonra depresyona giren, kısa bir süre sonra da cinnet geçiren Rıfkı bir yıla yakın ormanlarda mecnûn gibi dolaşır. Bu arada mutlu bir evliliği olan Mebruke'nin Mesude adında bir kızı olmuştur. Rıfkı, bir gece Mebruke'nin evindeki bir hizmetçinin de yardımıyla onun kızını kaçırarak Karacaahmet mezarlığına götürür. Burada Mebruke'nin kızı Mesude'yi öldürdükten sonra denize atlayarak

---

[513] Ahmet Reşat, *Yakıcı Kadın,* Keteon Bedrosyan Matbaası, İstanbul, 1329/1913 (Alıntılar bu baskıdandır.)

[514] Bu tip intiharlara verilecek en güzel örnek Goethe'nin *Genç Wertherin Acıları* romanındaki Werther'in aşkıdır. Bu intihar olayı bir intihar salgınını başlatır. Bu aşk Akılcılığa karşı Romantik tepki olarak biçimlenir. Goethe, kısmen otobiyografik olan bu romanında, kahraman Werther'i dönemin coşku ve tutkuları ile donatmıştı. Werther sonunda karşılıksız aşk nedeniyle intihar eder; ama bu aşk, çok katlı uyumsuzluğun ve mutsuzluğun bardağını taşıran damla olur. Roman, büyük bir etki uyandırır. Avrupa'da çeşitli insanlar Werther'i taklit ederek intihar eder. (Nihat Kaya, *a.g.e.*, s.116)

intihar eder:

> *"(...)Bir kahkaha koparark iskeleye doğru koştu.*
>
> *Rıhtıma gelmişti. Birisini derâğuş edecek gibi kolları küşâde duruyordu. Hiçbir tereddüd göstermedi; denize atıldı. Ve son sözü: "Mebruke", "Mesûde" oldu.*
>
> *Sonra hiçbir şey görülmedi, işitilmedi. Poyrazla kabaran siyah denizin beyaz köpüklü dalgaları Mebruke'nin kabul etmediği, beşeriyetin arasından kovduğu, kainatın aylarca mezarlıklara ömrünü idrâke mahkûm ettiği Rıfkı'yı ağuşuna almıştı..." (s. 45)*[515]

Bu roman sevgilisine kavuşamayan bireyin psikolojik değişimini yansıtması açısından çarpıcı bir romandır. Yazar, romanın aslî kahramanı Rıfkı'yı tahlil ederken karşılaştırmalı metodu kullanarak, Rıfkı'nın Mebruke' yi tanımadan önce ve tanıdıktan sonraki halini çok güzel yansıtır. Rıfkı, Mebruke'yi tanımadan önce Klasik romanımızda fazlaca rastlanan, gecesi gündüzü belli olmayan, meyhanelerde veya sokaklarda sabahlayan, düşmüş kadınların kucağında cinsel açlığını hayvanlar gibi gideren bir mirasyedidir. Fakat Mebruke' yi tanıdıktan sonra hayatı tamamen değişen, anlam kazanan biri olmuştur. Ondaki tâlihsizlik, Mebruke' nin kendisini takip ettiği gün, kalbinde Mebruke'nin aşkı olmasına rağmen, Beyoğlu'nda tesadüf ettiği eski dostları ve düşmüş kadınlardır. Rıfkı'nın bu hâline şahit olan Mebruke, ona ısındığı halde bu çevresinden dolayı ondan vazgeçer. Aynı akşam eve gelen amcasının oğlu Muammer'le nişanlanır ve kısa süre sonra evlenir. Aslında aşkın olmadığı bu mantık evliliğinde, hayattan çok az şey isteyen Mebruke'yi yazar mutlu gösterir. Mebruke, Rıfkı'ya olan aşkını kalbine gömerek mantıklı huzurlu bir aile yuvasını tercih etmiştir. Kendince mutlu olan Mebruke'nin çocuğu olduktan sonra hayattan bir beklentisi kalmamış; Rıfkı'yı da unutmuştur. Rıfkı için aynı durum söz konusu değildir. O, Mebruke' yi gördükten sonra ölünceye kadar ona duyduğu aşkı kalbinde taşımıştır. Bu aşk onu eski bohem hayatından koparacak kadar güçlüdür. Uğruna bütün olumsuz hareketlerini terk ederek, mesut bir yuva kurma hayal ettiği kıza kavuşamaması Rıfkı'yı intikam alma duygusuna iter. Bu intikam duygusu Mebruke başta olmak üzere toplumun tümüne yöneliktir. Freud bu durumdaki bireylerin sevdiği nesneyi ya da yakını kaybettikten sonra intikam almayı güttüğünü, saldırgan davranışlarla bazen yakınlarına bazen de kendi benlerine saldırdıklarını

---

[515] Ahmet Cemal, *Bir Hikâye-i Sevdâ,* Matbaa – ı Orhaniye, İstanbul, 1330 / 1914, (Alıntılar bu baskıdandır.)

söyler.[516]Rıfkı, bir annenin evlâdına sevgisini bildiğinden Mebruke'yi en zayıf yerinden vurur. Aşkının verdiği kin / intikam duygusunu bir yıla yakın bir süreyle toplumdan uzaklaşarak büyüten Rıfkı, yoğun depresyon duyguları içinde meczûp bir hayat yaşar. Adeta vahşice yaşadığı bu hayat süreci içerisinde hedefini şaşırmayacak ölçüde kendisini unutturur ve intikam alacağı günü bekler. Bu intikam Mebruke' nin onu reddinin verdiği acıdan çok daha büyük çok daha vahşicedir.

Halide Edib Adıvar'ın *Ateşten Gömlek* (1922) romanında, Binbaşı İhsan'a karşılıksız aşk besleyen Kezban, ondan yüz bulamaz. Mehmet Çavuş'un eline terk edilen Kezban, Mehmet Çavuş'un kendisine kötülük yapacağını anlayınca nehre atlayarak intihar eder.

Kezban, babası şehit düşmüş, kimsesiz, zavallı bir köylü kızıdır. Babasını tanıyan Binbaşı İhsan Bey'e hayranlığı bir süre sonra aşka dönüşür. Sürekli onunla seferlere çıkmak ister; ama bu isteği İhsan Bey tarafından kabul edilmez. Cephede hastabakıcılık yapan Ayşe'yi kıskanır. Savaşta düşmanla dövüşebileceğini, Ayşe gibi yaralılara bakabileceğini söylemesine rağmen bu isteği İhsan Bey tarafından kabul edilmez. Bir gün köye inen Mehmet Çavuş'u ikna eden Kezban, erkek kıyafetleri giymiş olarak cepheye gelir. Mehmet Çavuş, yolda ona âşık olur ve ona evlenme teklif eder. Kezban, bu teklifi reddederek, kendisini Binbaşı İhsan'a götürmesini söyler. Mehmet Çavuş, İhsan Bey'i kıskanır ve ona düşmanlık besler. Cepheden kovulan Kezban, anlatıcı Peyami'ye teslim edilir. Peyami, onu cephenin dışına kadar götürür orada da, Mehmet Çavuş'a teslim eder. Kızı gitmeye ikna etmek için uğraşan Peyami, Mehmet Çavuş tarafından vurulur. Yaralanan Peyami, hayal meyal Mehmet

---

[516] "... kişide bir nesne kaybı olmakta (gerçek ya da hayali olarak bir yakın kaybı, ölümü vb.) kişi o nesneyi içine almakta, onunla bütünleşmekte, daha sonra kaybedilen nesneye yönelik duyduğu düşmanca duygular artık ben'inin bir parçasına (yani kişinin benliğine) dönmekte, yani kişi saldırgan olmaktadır. Kişiyi saldırganlığa yönelten kişinin süper egosudur. Bir bakıma vicdan da denebilecek süperego benliği sıkıştırır, hırpalar, yaşamaya layık görmez. Böylece intiharın mantığı oluşturulmuş, intihara giden yol döşenmiş olur. Yapısal modelden sonra Freud intiharı sadistik bir süperego tarafından ego'nun kurban edilişi olarak yeniden tanımlamıştır. Bazen de tam tersine ego'nun süperego baskısından kurtulmak ve ondan öç almak için intiharı gerçekleştirdiği ya da ego psikolojisi kuramına göre *intrapsişik* çatışma sonucu benlik değerinin kaybı vb. nedenlerle kişinin eylemi yaptığı belirtilir.
Depresyonlu hastalar sıklıkla intiharı ebeveynlerinden intikam almanın tek doyurucu yolu olarak görürler. Hastaların eşleri ya da sevgilileri de benzer biçimde intiharın hedefidirler... Sosyal yönden ise çevresindeki insanlara eleştirel bir mesaj vermeyi amaçlayan, çevreyi suçlayan bir eylemdir. Bir yandan içinde yaşadığı toplumdan bir yardım isteğini içerirken öte yandan aynı topluma bir başkaldırı, bir lanet okuma vardır. Freud'a göre hiçbir intihar eden kişi yoktur ki kendisinden önce bir başkasını öldürmek istemesin. Yani intihar bir anlamda kişinin başkalarına duyduğu nefret ve saldırganlık duygusunu kendisine döndürmesidir."(Yusuf Alper, vd., *a.g.e.*, s. 333)

Çavuş'un Kezban'a saldırdığını görür. Mehmet Çavuş, hain olarak Binbaşı İhsan'a karşı mücadele etmeye başlamıştır. Binbaşı İhsan tuzağa düşürülerek tutuklanınca Kezban, Muhsin Bey birlikleri tarafından kurtarılır ve yeniden cepheden gönderilmek istenir. Bir süre sonra da nehir kenarında elbiseleri bulunan Kezban'ın nehre atlayarak intihar ettiği anlaşılır:

> *"(...) Sonra arıyorlar, arıyorlar çocuk yok. Irmağın kenarında bir Çerkez paltosu, bir çift de çizme var*." (s. 167)[517]

Ateşten Gömlek 1922 yılında Sakarya Zaferi'nin hemen ardından yazılan, yazıldıktan sonra büyük bir ilgi gören, Kurtuluş Savaşı'nın bir destanıdır. Bu romanda da Kezban platonik aşk beslediği İhsan Bey'e kavuşamayacağını anlayınca intihar eder. İhsan Bey, gerek makamı gerekse kişiliği itibariyle Kezban'a uygun biri değildir. Halide Edib Adıvar, romancı olarak okuyucuyu buna ikna etmeye çalışır. O, İhsan Bey'e Ayşe'yi daha çok yakıştırır. Okuyucu da bu fikri benimser. Bu anlamda Kezban, yalnız aile anlamında değil; duygusal anlamda da yetimdir. Kendi kaderine terk edilen, savaşa bile alınmayan bir zavallıdır. İhsan Bey'in gözüne girmek için her yolu deneyen bir şehit kızıdır. Cepheye gitmeyi başardıktan sonra, İhsan Bey tarafından, bir bakıma, cepheden kovulan Kezban, kurt eline bırakılmış kuzu gibidir. Mehmet Çavuş ondan faydalanmaya çalışır. O da Kezban'a vurulmuştur. Kezban'ın İhsan Bey'e olan aşkını fark edince İhsan Bey'e düşman olur ve onun aleyhine savaşır. Bu çarpışmaların birinde yine Kezban, İhsan Bey'i kurtarır. Aşkındaki çaresizliği kabullenen Kezban, intihar etmekten başka bir yol bulamaz.

Selahattin Enis'in *Zaniyeler* (1924) adlı romanında Sezai, Fıtnat Hanım'a duyduğu platonik aşk yüzünden intihar eder.

Romanın baş kahramanı Fıtnat, Aksaray'da yaşayan çok güzel bir kızdır. Bir tramvay yolculuğunda onu beğenen Hasan Rıfat Efendi adında zengin bir Konyalı adamla evlenir. Konya'da ilk günleri güzel geçen Fıtnat, İstanbullu lakabıyla çağrılır.Her gece Meram bağlarında Hafız Mükerrem'in çalgılarıyla gazelleriyle eğlenen Fıtnat'ın rahatı yerindeyse de hakkında çıkan dedikodular bir tepkiye dönüşür. Bu tepki bir süre sonra, komşuları Hamdi Bey'in lisede okuyan oğlu Sezai'nin Fıtnat Hanım'a duyduğu platonik aşk yüzünden intihar etmesiyle büyür. Meram bağlarında yaşayan herkes nefretini Fıtnat Hanım'a yöneltir.

---

[517] Halide Edib Adıvar , *Ateşten Gömlek,* Teşebbüs Matbaası, İstanbul, 1339 (Alıntılar bu baskıdandır.) *Ateşten Gömlek, İkdam'*da tefrika edilmiştir. Nr.9059-9122, 6 Haziran- 11 Ağustos 1336/ 1922)

Sezai'nin vasiyeti üzerine cenazesi Fıtnat Hanım'ın penceresinin önünden geçirilir. Cenazenin geçişini perde arkasından izlemekten kendini alamayan Fıtnat Hanım, yüzünü bile hatırlamadığı bu gence acır :

> *"Yavrucuğum! Senin beni böyle ölümlere kadar giden bir aşkla sevdiğini nereden bilirdim. hareketin gösteriyor ki, çok toy ve tecrübesiz bir çocukmuşsun. İnsan sever; fakat bir aşk nasıl intihara kadar gidebilir? Kendine hiç acımadın mı ve revolver şakağına dayarken ellerin hiç mi titremedi Sezâ?"* (s. 16)

Fıtnat Hanım, roman boyunca yer yer Sezai'nin intiharını hatırlar.Tarih Ekim 1914'ü gösterdiğinde Fıtnat Hanım hem Sezai'nin kabrini ziyaret etmek hem de mukâbelede bulunmak üzere Mevlâna türbesine gider. Artık Konya'dan çok sıkılan Fıtnat, Bihter'le Alaaddin Tepesi'ne yaptığı bir gezintide gözleriyle kendi uğruna intihar eden Sezai'nin mezarını arar: "Kubbe–i Hazra" onda Sezai'nin anısını canlandırır. Yanındaki Bihter'e:

"*Zavallı Seza, zavallı Seza!.."* (s.30)diye seslenir. Bihter'in ona karşılığı:

"*Kimbilir Seza seni nasıl bir aşkla seviyordu. Hiç olmazsa resmini olsun görmek ister misin Abla?"* diye sorar."(s. 31) Fıtnat'ın cevabı *"hayır*"dır. Roman boyunca çeşitli ortamlara sürüklenen Fıtnat, Sezai'yi hatırlamaktan kendini alamaz. Sezai, intihar etmekle Fıtnat'ın gözünde yücelmiştir.

Bu romanda da tecrübesiz bir gencin platonik bir aşk yüzünden intihar etmesine tanık oluruz. Sezai, kendisinden büyük, evli bir kadına âşık olmanın bahtsızlığını yaşar. Bu imkânsız aşkının bilincinde olan Sezai, intihar etmekten başka çare bulamaz. Romanda Sezai hakkında herhangi bir bilgi verilmez. Onun intihar etmeden önce geçirdiği psikolojik değişimler, Fıtnat Hanım'a olan aşkının şiddeti okuyucuya yansıtılmaz. Tüm bunlar, bu romandaki intihar olayını değerlendirmemizi zorlaştıran sebeplerdir. Sezai'nin intiharını, ergenlik dönemi gençlerinin platonik aşk neticesinde başvurdukları bir eylem olarak değerlendirebiliriz. Aşk, Sezai'yi intihara yönelten en önemli sebeptir. Gerek romanımızda gerekse günlük hayatta aşk yüzünden intihara sıklıkla rastlanmaktadır. Müntehir, aşkında başarısız olduğunu fark ettiği zaman tutkuyla intihara sığınır. Müntehirin yaşadığı büyük acı histerik bir anlamda kendini acındırma, kendini gösterme aracı olarak başvurulan bir yol olur. [518] Henüz liseye giden Sezai'nin yaşının 14-18 arası olacağı düşünüldüğünde, bu intiharın,

[518] Faruk Bozkır , *a.g.tz.*, s. 10

intihar - yaş istatistiklerinde belirtilen 14-18 yaşları arası intiharların arttığı gerçeğiyle de örtüştüğünü görürüz. Sezai'nin kişiliği hakkında pek bilgi verilmese de utangaç ve mahcup bu delikanlının aşkını kalbine gömerek intihara koşması, aşkında mücadeleci bir tavır içine girmemesi, her şeyi gizli ve derinden yaşaması onun melankolik bir tipe sahip olduğunu gösterir.[519]

Platonik aşk yüzünden intihara başvurulan diğer bir roman, Reşat Nuri Güntekin'in *Bir Kadın Düşmanı* (1927) adlı romanıdır. Romanda Sara'ya duygularını açamayan Ziya (Homongolos) intihar eder.

Romanda "kadın düşmanı" veya "Kayabalığı" olarak da anılan Ziya, 30 – 35 yaşlarında, dışarıdan kaba–saba görünen, duygu yönü zayıf, kadınlarla alay eden, hatta onlardan nefret eden, hayatta hiçbir tasası olmayan ve fizikî bakımdan iriyarı bir kişi olarak tasvir edilir. Ziya yüz bakımından da çirkin sayılabilecek biridir. Bu bakımdan hiç kadın dostu yoktur. Babası Erzurum'da bulunan Sara, bir akrabalarının düğünü vesilesiyle akrabalarında misafir bulunduğu sırada, Ziya Bey (Homongolos)'le tanışır. Homongolos'un kadınlara düşmanlığını öğrenen Sara ondan intikam almak ister. Sara, son derece güzel bir kızdır. Güzelliğinin farkında olan ve sürekli bu yönünü öne çıkaran Sara, Homongolos'u kendine âşık ettikten sonra onu terk ederek ondan intikam almayı planlar. Bu plana birkaç arkadaşını da dahil eder. Çeşitli bahanelerle Homongolos'la görüşen Sara, kurduğu oyunlarla Homongolos'a âşık bir genç kız rolü oynar. Homongolos, kaba görünümünün zıddına son derece duygusal biridir. Sara'ya daha ilk görüşte âşık olmuştur. Aşkını Sara'dan gizleyen Homongolos, Sara'ya olan aşkını sadece ölen arkadaşı Necdet'e yazdığı mektuplarda itiraf eder. Sara bir akşam Homongolos'la bir bahane bularak bir uçurumun kıyısında gezerken ay ışığının altında yaşlı gözlerini Homongolos'a sildiren ve Homongolos'un yaralı elini mendiliyle saran Sara, bu geceden sonra Homongolos'ta derin bir iz bırakır. Sara'nın kendisiyle alay ettiğini fark etmeyen Homongolos bütün varlığıyla Sara'ya bağlanır; ancak ona aşkını itiraf edemez. Sara'nın İstanbul'dan ayrılmasına birkaç gün kala düzenlenen bir motorsiklet yarışmasında, Homongolos, Sara'yla birlikte dolaştığı uçurumdan motoroyla atlayarak intihar eder.

[519] Victor Hugo, Melankolinin, hüzünlü olma mutluluğu olduğunu, söyler. Freud'un tanımına göre "melankoli, psişik açıdan derinlemesine acı veren bir depresyonla, dış dünyaya karşı ilginin kesilmesiyle, sevme yeteneğinin yitimiyle, her türlü faaliyetin durdurulmasıyla ve kendine saygı duygusunun kendine yönelik kınama ve sövgülerle ortaya çıkan ve cezanın çılgınca beklentisine kadar giden azalmasıyla belirginleşir. Baechler, utançla melankoli arasında ilgi bulunduğunu ifade eder. (Eric Volant, *a.g.e.*, s. s. 196)

İntiharına bir kaza süsü veren Homongolos arkadaşına yazdığı mektupta intihar edeceğini şu satırlarla itiraf eder:

> *"Sâra Hanım, bir iki güne kadar gidiyor. Müthiş bir mücadele devresi başlayacağını hissediyorum. Otomobil altında vücudumun yarısı ezilmiş bir köpek gibi, yollarının üstüne kanımı dökerek, sürünmeye cesaretim yok. Zaten söylemiştim ya... Gece onun gözlerinde başka bir dünyaya baktıktan sonra etrafımdaki şeylerde bir tat bulmak kâbil değildi. Yarın bir motosiklet müsabakası var... Galiba bir kaza olacak... O gece onunla kenarında dolaştığımız bayırdan yuvarlanacağım... Buna cesaret edersem görüşmemize ancak yedi, sekiz saat kaldı Necdet... şimdilik Allahaısmarladık."* (s. 163)[520]

Romana adını veren Homongolos, çelişkilerden müteşekkil bir kişiliktir. Yazarın ona verdiği Homongolos ismi ne kadar kaba, itici ve anlaşılmazsa, asıl adı olan Ziya (Işık, nur, aydınlık) da, o kadar ince, zarif ve kulağa hoş gelen bir isimdir. Romanda, Ziya eylemleriyle bu çelişki / çatışmaları yaşayan biridir. Fiziki görünümünden kaynaklanan kabalığını davranışlarına yansıtma eğilimi, onun yanlış tanınmasına neden olur. O, hiçbir zaman duygularını söyleyemeyen biridir. Kadınlardan nefret eden bir kişi olarak tanınmakla gurur duyar. Herkes onun bir kadına asla gönül vermeyeceğini zanneder. Oysa o çok ince, duygusal biridir. Bu yönünü genç yaşta ölen arkadaşı Necdet'e yazdığı mektuplarda yansıtır. Sara'yı tanıdıktan sonra büyük bir çıkmaza sürüklenen Ziya, depresyona girer. Platonik aşkının verdiği acı içinde boğulan Ziya, sportif faaliyetlerine eskisi kadar önem vermez, arkadaşlarından uzaklaşır. Zevk aldığı bir çok şeye karşı ilgisini yitirir. Sosyal davetlerden uzaklaşır. Düşünceleri dağılır, sürekli endişe yaşar. Düşüncelerini Sara'nın ayrılacağı güne odaklar. Sürekli olarak, ona nasıl bir mesaj vereceğini düşünür. Tüm bu belirtiler onun yoğun bir depresyon altında olduğunu gösterir.[521] Depresyonda olan bireyin davranışlarını sergiler.[522] Ziya'nın intihar etmeden önce yaşadığı yoğun depresyon onun şizofreni hastalarında rastlanan davranışlar sergilediğini gösterir. Kimseyle iletişim kurmaması, duygularını gizlemesi, bir ölüyle mektuplaşması, kendisine yakınlaşan sevgilisine bir yabancı gibi davranması ileri derecede şizofreni hastası olduğunu gösterir.[523]

---

[520] Reşat Nuri Güntekin, *Bir Kadın Düşmanı* , İnkılâp Yayınları, İstanbul, 1943 (Alıntılar bu baskıdandır.)
[521] Ivy M. Blackburn, *Depresyon ve Başaçıkma Yolları*, s. 11-12
[522] Bu kişiler sürekli kendisine yönelik eleştiriler yapar. Kendisini aptal, işe yaramaz, itici, mutsuz, başarısız görürken; karşıdaki insanları mutlu, başarılı, cana yakın ve olumlu olan her şeyi hakkedenler olarak görür. (Ivy M. Blackburn, *a.g.e.*, s. 54)
[523] "Konuşmayan şizofreniğin ya söyleyecek bir şeyi yoktur, çünkü olaylara yabancıdır ya da söyleyecek çok şeyi var da kelimelerle anlatamıyordur. Bir de mistisizme benzer bir hâlet içinde olup, içinde geçenleri söylemekten

Peyami Safa'nın *Biz İnsanlar* (1959)[524] adlı romanında da Bahri'nin karşılıksız aşk yüzünden intihar ettiğine şahit oluruz. Romanda Vedia'ya âşık olan ancak ondan karşılık göremeyen Bahri, önce psikolojik bunalım geçirir ardından intihar eder.

Romanda olaylar, Anadolu'da Millî Mücadele hareketinin sürdüğü, İstanbul'un Fransız ve İngiliz askerlerinin işgâli altında olduğu bir dönemde geçer. Bahri Bey, bir subay olduğu halde Anadolu'daki harekete katılamamanın utancını yaşar. Anadolu'ya birlikte geçmeyi düşündüğü komutanı ölür. Onu aslında İstanbul'a bağlayan en büyük bağ Vedia Hanım'a duyduğu aşktır. Vedia Hanım, ona Merhametle yaklaşır. O, bunu ümit olarak algılar. Bir süre sonra aşkını Vedia Hanım'a itiraf eder; ama ondan karşılık göremez. Bahri Bey'in yanısıra Ali Haydar Bey, Rüştü Bey ve sonraları Orhan Bey de Vedia'ya ilgi duyar. Vedia, yapı gereği çelişkiler yaşayan, evliliği kabullenemeyen, evlilikte aşkı da arayan biridir. Aslında kendisine uygun bir erkek de yoktur. Bahri Bey, aşkına karşılık bulamayınca önce içine kapanır; toplumdan uzaklaşır. Daha sonra annesine bir mektup bıraktıktan sonra Vedia'ya günlüğünü bırakarak, odasında tabancasıyla intihar eder. Onun intiharını ilk olarak Orhan Bey, bir gazete manşetindeki şu haberle öğrenir:

> *"Polis müdüriyetinden aldığımız habere göre, dün gece geç vakit Fazılpaşa'daki evine gelen Bahri isminde genç zabitlerimizden biri odasına çekilerek şakağına bir kurşun sıkmak suretiyle intihar etmiştir."* (s.182)[525]

Bahri Bey, intihar ederken annesine bıraktığı mektupta intihar sebebini şöyle anlatır:

> *" Anne,*
>
> *Daha fazla dayanamayacağım. Bütün ümitlerim mahvoldu. Allah'tan sana sabır ve sükûn dilerim. Beni hatırlaman da benim için yaşamak demektir. İkimizin de tesellimiz bu olsun. Elveda, anneciğim…"* (s.289)

Bahri, Vedia'ya verilmek üzere bıraktığı günlüğünün son sayfasında da şunları yazmıştır:

çekiniyor olabilir. Konuşmayan hastanın yalnızlık hissi gittikçe artar. İlerlemiş vakalarda hasta bu yalnızlığı tamamiyle hissetmiş, bir çeşit hiçlik içindedir. Bazen hastaların bu hale dayanamayarak intihar ettikleri olur."(Fikret Ürgüp, *a.g.e.*, s. 50)

[524] Roman, *Cumhuriyet* gazetesinde tefrika edilir(26 Şubat 1937,nr.4592- 27 Haziran 1937, nr. 4713). Peyami Safa, bir mülâkatında (Olcayto, Yelpaze 5.III. 1958) *Biz İnsanlar*'ı kitap halinde şimdilik çıkarmak istemediğini, ancak yeniden ele aldıktan sonra neşredebileceğini belirtir. Nitekim 1959'da *Biz İnsanlar* neşredilirken, yazar çeşitli bölümlere rastlayan bazı parçaları çıkarır. (Mehmet Tekin , *a.g.e.*, s.195)

[525]Peyami Safa, *Biz İnsanlar*, İnkılâp Kitabevi, Orhan Matbaası, İstanbul, 1959 (Alıntılar bu baskıdandır.)

"2 Mart, gece yarısından sonra boğuluyorum. Nefes alamayacak bir hale geldim. Bu dünyada beş dakika daha durmanın hiçbir manası kalmadı. Anneciğime bir veda mektubu yazdıktan sonra şifamı silahımda arayacağım. Allah'tan son temennim parmağıma kuvvet vermesidir. Bu ıstıraptan kurtulmak fikri bana sevinç veriyor. Bu defterimin siyah bir kapakla ciltlenerek Vedia'ya verilmesini vasiyet ederim." (s.183)

Peyami Safa bu romanında, I. Dünya Savaşı yılları Türkiye'sinin ferdi ve sosyal görünümünü ele alır. Romanda Bahri'yi, Anadolu'ya gitmekten alıkoyan ümitsiz aşkı yanında, kanser olan kız kardeşinin durumu da psikolojik olarak etkilemektedir. Tüm bu sorunlar arasında çaresiz kalan Bahri, intiharı çıkar yol olarak görür. Bahri, olumsuz şartlar içerisinde bir aşka tutulur. Anadolu'da Millî Mücadele devam ederken onun gibi vatanperver birinin bu saflarda yer alamaması onda suçluluk psikolojisi yaratır. Bu tavrıyla *Sodom ve Gomore'*nin kahramanı Necdet'i hatırlatır. Aralarındaki fark, Bahri'nin Anadolu'ya komutanıyla geçmeyi planlamasıdır. Komutanının ani ölümü onun bu planını yarıda bırakır. Planını gerçekleştirmemesinin en büyük sebeplerinden biri de kendisine bile itiraf etmekten korktuğu Vedia'ya olan aşkıdır. Romanda Bahri, uğruna canından geçtiği bir aşk yaşar; ama ne romancı ne de roman üzerine yapılan tahliller bu aşka gereken önemi verirler.[526] Onun intiharı Vedia'nın romantik arayışları arasında kaybolur, gider. Romanda olumsuz görüntüler her yanı sarmıştır: Savaş ortamı, İstanbul'un işgali, Bahri'nin kız kardeşinin kanser olması ve Bahri'nin ümitsiz aşkı... Tüm bunlar Bahri'yi intiharın kıyısına getirir. Vedia, sıradan bir kız değildir. etrafını erkekler kuşatmıştır. Bahri'nin diğer erkekler yanında şansı çok azdır. Romancı da okuyucuya bunu hissettirir. Dezavantajının farkında olan Bahri de aşkını elde etmek için mücadele etmek yerine içine kapanmayı, topluma küsmeyi tercih eder. Yoğun bir depresyon yaşayan Bahri tavırlarıyla intiharın kıyısına sürüklenen kişilerde rastlanan davranışlar sergiler.[527] Bahri, yaşadığı bu aşkta başarısız olduğunu kabul etmiş ve kendisini

---

[526] Bkz. Mehmet Tekin , *a.g.e.*, s.195-220

[527]" Üzüntü, çökkünlük, isteksizlik ve umutsuzluk özkıyım tablosunu tamamlayan önemli belirtilerdendir. Ama bu üzüntü ve çökkünlük genellikle bir kaygının, bazen şiddetli bir korkunun eşliğindedir. Depresyonluların belli belirsiz korkularına karşın özkıyım olgusunda eylem ile şiddetli korkular arasında doğrudan bir ilişki kurulabilmektedir. Özkıyım eylemini gerçekleştirecek kişi bunları duyumsar ve "Kendime bir şey yapacağımdan korkuyorum, kendime kıyacağımdan korkuyorum" diyerek çevresine de bildirir.
Depresyonluların geleceğin kötü şeyler getireceğine ilişkin inançlarına ve umutsuzluklarına, özsuçlamalar ve bunları hakkettikleri düşünceleri eklenir. Çökkünlük ve isteksizliklerine edilgin tutumları eşlik eder. Edilgin tutumları çektiklerini hakkettikleri, hatta çekilen eziyeti aradıkları izlenimini verir. Oysa özkıyım olgusunun huzursuzluğun şiddetlendiği korkuların ortaya çıktığı, korku ile eylem arasında dolaysız bir ilişki kurulabildiği evresinde, depresyonluların edilgin tutumları yerine bir etkinlik gözlenir. Kendine kıyacağından korkan kişi bir yandan etkince özkıyım girişiminde bulunma hazırlığı içindedir. Bu onun aynı zamanda içinde bulunduğu

toplumdan soyutlayarak, kaderine razı olmuştur. Başkası tarafından aşağılanma, kabullenilmeme, başarısız görülme insanda utanç duyguları uyandırmakla birlikte, cesaretsizliğe ve umutsuzluğa yol açarak onu intiharın kıyısına yaklaştırır. [528]Başarısızlığa uğrayan birey intihar eyleminde başarılı olarak bir anlamda önceki başarısızlığını gidermeyi amaçlar. Aslında bir intihar başarılmaz daha çok başarısızlığı göstermek üzere gerçekleştirilir. [529] Bahri'nin intihar ederken bıraktığı mektupta intihar eyleminde başarısızlığa uğramasına dair korku onun bu psikolojide olduğunu gösterir.

"*Allah'tan son temennim parmağıma kuvvet vermesidir. Bu ıstıraptan kurtulmak fikri bana sevinç veriyor."* Günlüğünün siyah bir kapla örtülmesini istemesi de yine sahip olduğu umutsuzluk duygusunu gösterir. Bahri, bıraktığı intihar notunda intiharının gerçek sebebini yazdığını zannetse de aslında müntehirlerin bıraktığı intihar notları bazen gerçek sebepleri gizledikleri belgeler olabilmektedir.[530]

---

tehlikeden etkin kurtulma uğraşları vermesini engellemez. Girişimde bulunacak kişi alarm sinyalleri verir, hatta çevreden yardım arayabilir."(Celal Odağ, *a.g.e.*, s. 36)

[528] Erıc Volant, *a.g.e.*, s. 47

[529] Erıc Volant, *a.g.e.*, s. 48

[530] "İntihar etmişler geriye bazı açıklamalar bırakmış olsalar bile, onların da kendilerini ne derecede anladıklarını sormak gerekir. Bir işlem olarak intiharın kendisi koşulsuz değildir, nedenleri ve onların varolumsal kaynakları bakımından koşulludur; fakat nedenlerin ve onlara dayanan eyleme varmış yargının «koşulsuzluğunu» hiçbir yerde ve zamanda işitemeyiz. Sadece bir intiharın olabilirliğini yeniden tasarıda kurmayı deneyebiliriz, gene de koşulsuzluğu en ilk kaynağında kavrayamayacağını, fakat aydınlatabileceğini dikkate alarak…"(Metin Özek, "İntihar ya da İnsanın Kendini Hiçe Dönüştürmesi", *Yeni Dergi,* S. 41, Şubat 1968, s. 72 – 73)

d.Yasak Aşk

Bu tip intiharlarda gayrımeşru ilişki yaşayan bireyler ilişkilerinin ortaya çıkmasından sonra toplum içinde ahlaksız bir damgayla yaşamaktansa intihar etmeyi tercih ederler.

Halit Ziya Uşaklıgil'in *Aşk–ı Memnû* (1900)[531] adlı romanında 50 yaşlarında, iki çocuk sahibi Adnan Bey'le evlenen Bihter, mutlu olamaz. Kocasını Behlül'le aldatır. Üvey kızı Nihal'in Behlül'le evlendirilmek istenmesi üzerine kıskançlıktan bunalır. Gece buluşmak üzere Behlül'le konuşurken Nihal, aralarındaki ilişkiyi öğrenir. Bunun üzerine suçunun ortaya çıkacağını anlayan Bihter intihar eder.

22 yaşındaki Bihter, Firdevs Hanım adında bir kadının kızıdır. Göksu'da yaptıkları bir gezinti sırasında karşılaştıkları Adnan Bey'in evlilik teklifini kavuşacağı lüks hayatı düşünerek kabul eder.

> *"(...)Evet! diyordu. Buraya geliniz mutantan yalılar, beyaz kikiler, mahûn sandallar, arabalar, kumaşlar, mücevherler, bütün o güzel şeyler, bütün o müzehheb emeller... siz, hepiniz, buraya geliniz...*" (s.46)[532]

50 yaşında olan Adnan Bey'in dört yıl önce karısı ölmüştür, Nihal ve Bülent adında iki çocuğu vardır. Kibarlığı ve şıklığıyla tanınan Adnan Bey'le evlenen Bihter, Nihal'le uyuşamaz. Nihal, geldiği günden beri evde değişiklikler yapan, evdeki hizmetçilerin, dadının ayrılmasına neden olan, son olarak kardeşi Bülent'i yatılı bir okula göndererek kendisinden ayıran bu kadından nefret eder. Bihter iseNihal'e acır ve onunla dost olmanın yollarını arar. Adnan Bey'in, yalıya haftada bir uğrayan Behlül adında, 20 yaşlarında serbest tavırlı, çapkın

---

[531] "Halit Ziya Uşaklıgil, 19. 08. 1943'te, Suut Kemal Yetkin'e yazdığı mektupta, *Aşk-ı Memnû* ilgili olarak şunları söylüyor: "...Bana soruyorsunuz: *Aşk-ı Memnû* ne gibi etkiler altında ve nasıl yazılmıştır? diye...Bunun yanıtı biraz zor. Bilirsiniz ki bir şiir parçası, hikâye konusu belli bir kaynaktan gelen bir etkinin, yalnız bir tek etkinin ürünü değildir. Bir hava esintisi birçok karışık yaprakları savurarak şuraya buraya dağıtır, bunlardan bir kümeyi bir yana atar...İşte sanatçının gözüne, belleğine ilişen izlenimler bunlardır. Bunlardan bir toplam çıkarmak onun eczasını birbirine ekleyip yapıştırmak, ona bir biçim vererek türlü öğelerini ipliklerle bağlamak için etkinliğe geçen asıl sanatçının hayalidir, renk renk taş parçalarından bir levha çıkarmak gibi bir iş. *Aşk-ı Memnu* yazılırken İstanbul,'un belli çevrelerinde, özellikle Boğaziçi'nde Melih Bey takımını andıran aileler vardı. Nitekim bugün de öyledir. Yazar bunları uzaktan yakından bilir ve tanırdı. Hayalinde birikmiş karmakarışık izlenimler vardı. Bunları billûrlaştırarak bir toplam çıkarmak için imgelemini kamçılamak yeterdi. Bu demek değildir ki, *Aşk-ı Memnu* gerçekte var olan birtakım yüzlerden kopye edilmiştir. Eserde birçok kişiler vardır. Bunlardan hiçbiri belli birtakım kişilerin benzeri değildir. Ama genel toplamıyle birçok kişilerden eğretilenmiş dağınık eczadan bileşen bir varlıktır. Doğruluğu da bundan ibarettir." (Fethi Naci , "Türk Romanı Aşk-ı Memnû İle Başlar", *Gösteri,* S.4, Mart 1981, s.66)

[532] Uşaklıgil Halit Ziya, *Aşk-ı Memnû*, Âlem Matbaası, Ahmet İhsan ve Şürekâsı, İstanbul, 1900 (Alıntılar bu baskıdandır.)

bir yeğeni vardır. Kadınlara zaafı olan Behlül, bazen Firdevs Hanım'a, bazen Peyker'e kur yapmaktan geri durmaz. Günler geçtikçe ruhunun sıkıldığını fark eden Bihter, yanlış bir evlilik yaptığını, evlenmesine rağmen sevme ihtiyacının giderilmediğini kendi kendisine itiraf eder ve arkasından Behlül'le aralarında yasak bir aşk başlar. Yaptığına pişman olsa da Bihter hatasını tekrarlar. Firdevs Hanım, yalıya taşındıktan sonra Behlül ve Nihal'in iyi bir çift oluşturacaklarını söyleyerek, Adnan Bey'i bu evliliğe ikna eder. Bu evliliğe karşı çıkan ve kıskançlık krizlerine giren Bihter, annesine her şeyi itiraf ettikten sonra ondan bu evliliği engellemesini ister. Nişandan önce tesadüfen Bihter'le Behlül'ün konuşmalarına kulak misafiri olan Nihal, aralarındaki ilişkiyi öğrenir ve merdivenlere yığılır. Nihal'in göz göre göre ölüme gönderildiğine şahit olan hizmetli Beşir; odaya girip bu yasak aşka dair bildiği her şeyi Adnan Bey'e itiraf eder. Adnan Bey, öfkeyle Bihter'in odasına çıkar. Kapı kilitlidir. Adnan Bey'in yüzüne bakmaya bile cesaret edemeyen Bihter, dile düşmüş ahlaksız bir kadın olarak anılacağını hatırladıkça bunalır. Adnan Bey'in ısrarlarına rağmen kapıyı açmayan Bihter, intihar eder:

> *"Oh!... Açamayacaktı; o adamın karşısına çıkamayacaktı... ve elinde hep o küçük zarif oyuncağın siyah ağzı kıvrılıyor, kıvrılıyor, ona çevrilmek, karanlıkta onu bulmak istiyor ve ikna eden bir sesle: - Evet güzel, genç, nefis kadın, senin için yapılacak yalnız bu var! diyordu.*
>
> *Kendisini aldatmak isteyen bu hayın şeyi silkip atacaktı, ölmeyecekti; bu güzel, genç ve nefis kadın yaşayacaktı... Sonra birden, artık kırılmaya müheyyâ, çatırdayan kapının karşısında bileğinin mukâvemetine keslan geldi. Sanki onu bir kuvvet büktü, mağlup etti... Nihayet o siyah ağzı kıvrıldı, kıvrıldı bir yılan hıyanetiyle, o elim cerihâ-yı aşk ile sızlayan noktayı buldu."* (s.523-524)

Aşk-ı Memnû, teknik olarak birçok eleştirmen tarafından Batılı anlamda ustaca yazılan ilk Türk romanı olarak değerlendirilir. Gerek karakter yoğunluğu, gerekse karakterlerin ruh tahlillerinin romana yansıtılması romanı değerli kılar.[533] Roman dar bir mekânda, kalabalık bir kişi kadrosuyla kurgulanmıştır. Geleneksel aile yapısının yerini Batılı yaşam tarzına

---

[533] "*Aşk-ı Memnû*, Türkçede yazılmış tekniği en kusursuz romandır belki de. *Aşk-ı Memnû*'nun yazılış tekniğinde en çarpıcı yanları, kişiler arası dengenin ustalıkla kuruluşu, simgelerle olayların ele alınış yöntemi, simgelerin ilerde yer alacak olayları önceden haber verecek, geçmekte olan olaylara derinlik katacak bir duyarlıkla kullanılışı ve Halid Ziya'nın bütün bu öğeleri az rastlanır bir ustalıkla her an denetimi altında tutabilmesi, böylelikle roman boyunca 'son'un asla açıkça sezilememesi gerilimin sürekli korunabilmesi olarak sıralayabiliriz. İntihar anında bile Bihter, doğal güdüleriyle ussal kararlar arasında bocalar. Daha alt düzeyde Bihter, Mai ve Siyah'ta allegoriyle anlatılan ruhsal ve fiziksel bölünmenin yansıtıcısıdır" (Robert P.Finn, *a.g.e.*, s. 177)

bıraktığı bir dönemde yaşananları, dönemin izdüşümü olarak okuyucuya aktarır.[534] Halit Ziya Uşaklıgil, romanıyla ilgili kendisine yöneltilen bir soruda o günün İstanbul'unda bu özellikteki ailelere sık rastlandığını ifade ederek[535]romanın realist yönünü ortaya koyar. Romanda olayların ekseninde Bihter vardır. Bihter, Melih Bey takımının odak kişisidir. Gençliği ve güzelliği gözü her zaman dışarıda olan annesi için bir rakip olmasına neden olur. Bu durum daha romanın başında trajik sonu haber verir. Adnan Bey'le tanışma aşamasından itibaren sürekli annesiyle gizli bir savaş sürdüren Bihter, roman boyunca arzularıyla mantığı arasında iç çatışmalar yaşar. Romanın başında saf bir genç kız olarak, ahlaklı bir görüntü çizen Bihter'in en büyük korkusu annesine benzemektir. Bihter'in bu korkusunu okuyucuya yer yer hissettiren yazar, bu benzeyişten kaynaklanacak olumsuz sonuçları önceden fark etmemizi sağlar. Romanın ilerleyen bölümlerinde, Bihter, annesine benzemekten kurtulamaz. Bütün çabalarına rağmen duygularının esiri olur, önce kocasına ihanet eder, sonra işlediği bu suçun utancına dayanamayarak, bunalıma girer ve intihar eder. Tanpınar, *Aşk-ı Memnû'*yu değerlendirdiği bir yazısında romanı bir aile cehennemine benzetir ve Bihter'in bu cehenneme güzelliğinin, paraya olan düşkünlüğünün ve aile terbiyesinden yoksun oluşunun kurbanı olarak düştüğünü ifade eder.[536] Bihter, bir anlamda sevme ihtiyacını gideremeyen Adnan

---

[534] "*Aşk-ı Memnû*'nun diğer romanlardan farklı tarafı kişilerinin çokluğu ve her birinin, yazarın deyişiyle "hususî ve zatî bir hayat yaşaması"dır. Diğer romanlarda olduğu gibi bu romanda da daha ziyade ferdî mutluluk meselesi ele alınır ve Boğaziçi'nde alafranga bir hayat yaşayan aileler ile bu ailelerin fertleri arasındaki aşk ve kıskançlık duygularına dayanan çatışmalar anlatılır. Kişiler arasındaki yoğun duygu ilişkisinin ayrıntılı bir şekilde verilebilmesi için de dar bir mekan çevresi seçilmiştir. Bundan dolayı romanda anlatılan olayların büyük bir kısmı Boğaziçi'ndeki bir yalıda geçer." (Ö. Faruk Huyugüzel , *Halit Ziya Uşaklıgil (Hayatı, Eserleri, Eserlerinden Seçmeler),* s. 44)

[535] "Bilirsiniz ki bir şiir parçası, bir hikâye mevzuu muayyen bir kaynaktan gelen bir tesirin, yalnız bir tesirin mahsulü değildir. (...) *Aşk-ı Memnû* yazılırken İstanbul,'un muayyen muhitlerinde, hususiyle Boğaziçi'nde 'Melih Bey Takımı'nı andıran aileler vardı. Nitekim bugün de öyledir. Muharrir bunları uzaktan, yakından bilir ve tanırdı. Hayalinde birikmiş, karmakarışık intibalar vardı. Bunları tebellür ettirerek bir mecmu çıkarmak için muhayyilesini kamçılamak kâfi idi. Bu demek değildir ki, *Aşk-ı Memnû* hakikatte mevcut birtakım temâsîlden istinsâh edilmiştir. Eserde birçok eshâs vardır. Bunlardan hiçbiri muayyen birtakım şahsiyetlerin tasviri değildir, fakat heyet-i mecmuası itibariyle birçok şahsiyetlerden istiâre edilmiş müteferrik eczâdan terekküb eden bir mevcuttur. Doğruluğu da bundan ibarettir. Meselâ eserin başlıca şahsiyetlerinden bir olan Behlûl, benim, hususiyetlerini tanıdığım bir iki, belki de üç gençten toplanmış bir gençtir, filan ve falana az çok benzer, fakat mutlaka filan değildir. Firdevs Hanım ve kızları, hele Nihal ve babası, bunlar da öyle... Vakaya gelince, o tamamıyla hayal mahsulüdür. Bir kere hayal, bu muhtelif şahısları o vakanın içine atıp da yaşatmaya başlayınca, hele sanatkâr, vakanın muhtelif safhalarında şahısların her birine temessül edip onları aynıyla bir sahne sanatkârı gibi oynatınca artık hikâye canlı bir levha olarak kendi kendine bir hayat kesb etmiş olur. Bu eserin birtakım meziyetleri varsa, onların başında eşhâsın çok olması ve her birinin hususî ve zâtî bir hayat yaşamasıdır." ("Suud Kemal Yetkin'e Mektup", *Ulus,* Güzel Sanatlar, İstanbul, 1943, s. 5-9)

[536] "Güzelliği, kadın insiyakı, biraz yabancı olan aile terbiyesi, para ihtiyacıyle ailesi için yaptığı fedakârlık, Bihter'i, etrafındaki insanlardan çok canlı, çok kuvvetli yapar. O, bu eve limonluğa düşen bir yıldırım gibi girer. *Aşk-ı Memnu*, küçük bir aile cehennemidir. Bir yığın karşılıklı durum, kitabın kuvvetini yapar. Kan bağları, aşk,

Bey'in kurbanıdır. Ona, maddi anlamda her şey veren kocası genç karısının duygusal ihtiyaçlarını gideremez. Yaşlı kocasının durağan hayatı, gençliğinin baharını yaşayan Bihter'in ruhunu sıkar. Romanda karı kocanın özel hayatına da pek rastlamayız. İlişkileri ailenin diğer fertleriyle birlikte sergilenir. Özel hayatı olmayan, sevme ihtiyacı tatmin edilmeyen Bihter, Behlül'e yönelir. Berna Moran, *Aşk-ı Memnû'*yu değerlendirirken Bihter'in gereğinden fazla suçlandığını ileri sürerek Bihter'in kadın duyarlılığı içinde namuslu kalmak için elinden geleni yaptığını belirtir.[537] Bihter, hem karakter olarak hem de yaşadığı yasak aşk ve bu aşk sonucu intiharı tercih etmesiyle *Madame Bovary* romanının baş kahramanı Emma ve *Anna Kareninna* romanındaki Anna'yı da hatırlatır.[538] Bu iki roman kahramanıyla karşılaştırıldığında Bihter'in kocasına sadık kalma konusunda diğerlerinden daha mücadeleci olduğunu görürüz. Ne yazık ki kocasını aldattığı Behlül'de de aradığını bulamayan, duygusal anlamda sömürülen ve Behlül tarafından terk edilen Bihter, boşluğa düşer. Hem Behlül

---

iradesizlik, günah, romanın bütün şahıslarını birbirine kenetler. O kadar ki, ölüm, ayrılık bile bu kördüğümü çözemez. Gariptir ki, her iki roman da aynı şekilde biter. Mai ve Siyah'ta Ahmed Cemil ile annesi, Aşk-ı Memnu'da Nihal ile babası, iki çöküntü halinde kalırlar." (Ahmet Hamdi Tanpınar, *Edebiyat Üzerine Makaleler,* s. 276-277)

[537] "Romanın en önemli kişisi Bihter, genellikle yanlış anlaşılmış ve gereğinden fazla suçlanmış bir kadındır. Bihter başta namuslu bir kadındır ve namuslu kalmak için çırpınır; ne var ki içinde bulunduğu koşullar ve yaratılışındaki bir eğilim, onu önüne geçilmez bir zorunlulukla, kocasını aldatan bir kadın yapar. Bu gelişim hep, neden – sonuç ilkesine göre yürütülür ve Uşaklıgil özellikle psikolojik nedenler üzerinde durarak bu kaçınılmazlığı belirtmeye çalışır. Üç aşamadan geçer Bihter:
1) Genç kızlık emellerine kavuşacağı umuduyla zengin Adnan Bey ile evlenen ve görevini yapmaya çalışan Bihter. 2) Hayal kırıklığına uğradığı için mutluluğu yasak bir sevgide bulan Bihter. 3) Bıkıldığını ve terk edildiğini anlayarak kıskançlıkla boğulan ve intikam için her şeyi yıkıp intihar eden Bihter." (Berna Moran , *Türk Romanına Eleştirel Bir Bakış- I,* s. 73-74)

[538] "Emma ve Bihter arzuladıkları yaşama evlilikleri ile ulaşmak isterler ama seçtikleri eşlerle uyuşamayınca hayatlarında oluşan boşluğu başka erkeklerle doldurmaya çalışırlar. Emma'nın zaman zaman dine sığınması Bihter'de hiç rastlanmayan bir husustur. Anna ise bu iki kadından da farklı olarak evliliğinde tatmadığı heyecanları Vronski'de tadar. Emma ve Bihter'in yapamadığını başarır ve adeta bir hayal âleminde İtalya'da ve Orta Asya'da bir kır evinde sevdiği adam ile birlikte yaşar. Ondan bir çocuk sahibi dahi olur. Anna adeta Emma ve Bihter'in gerçekleştiremedikleri hayalleri gerçekleştiren bir üçüncü şahsiyettir. Ancak onun hayatında Rus toplumunun derin etkileri görülür. Aleksey Aleksandroviç hayatını Rus toplumunun kurallarına uygun yaşayan bir erkektir. Roman ise sadece bir yasak aşkın romanı olmaktan çok Rus toplumunun değişik açılardan incelenmesine dayanan ve odak noktası olarak da değişik kesimlerden üç aileyi ve ilişkilerini ele alan bir eserdir. Oysa *Madame Bovary* ve *Aşk-ı Memnû* toplumdan sahneler vermekle birlikte birer yasak aşk romanı, aldatan kadınların hikâyesi olarak değerlendirilebilir. Emma ve Bihter, Anna'ya göre daha sığ, gündelik yaşamın ihtiyaçlarını tatmin etmekten sonrasını düşünmeyen, sathî tiplerdir. Emma'nın Bihter'e nazaran daha serbest hareket etmesi, ilişkilerinde toplumu hiçe sayması, ait olduğu toplumun, Fransız toplumunun yapısından kaynaklanır. Oysa Bihter, Firdevs Hanım'ın kızı olmanın acısını içinde taşıyan ve annesine benzemekten, toplum tarafından yargılanmaktan korkan genç bir kadındır. Duygularını dizginleyemeyip yaptığı hatayı canıyla öder. Sosyolojik açıdan büyük önem taşıyan ve kadın ve evlilik kurumu gibi önemli bir meseleyi de irdeleyen bu üç ayrı eserde ayrı ayrı toplumları temsil eden ancak aynı acıları yaşayan üç kadın kendi iradeleri ile karar verdikleri ölümde birleşirler. Ölüm onların fırtınalı ruhları için huzur dolu bir sığınaktır." Emel Kefeli, "Dünya Edebiyatından Üç Roman ve Üç Kadın Tipi" , *Karşılaştırmalı Edebiyat Tarihi,* Kitabevi Yayınları, İstanbul, 2000, s.95

tarafından terk edilmenin acısı, Nihal'e olan kıskançlığı hem de kocasına karşı işlediği suçun açığa çıkma korkusu ve utancı içinde depresyona giren Bihter, yaşayacağı hayatın ona acıdan başka hiçbir şey veremeyeceğini kabul eder.[539] İşlediği suçun utancı içinde, namusu kirlenmiş bir kadın olarak yaşamaktansa ölmeyi yeğler. İntihar öncesi yaşadığı kararsızlık onu hayata bağlamaz ve Bihter intihar eder.

Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın *Sevda Peşinde* adlı romanında Nezihi Bey'le evli olan Aynınur Hanım, Ali İlhami Bey'le yaşadığı yasak aşkın ortaya çıkması ihtimaline karşı intihar eder.

Aynınur Hanım 20 yaşlarında, Nezihi Bey'le evli bir kadındır. Görücü usulüyle evlenen Aynınur Hanım beş yıl önce okula giderken Ali İlhami adlı bir delikanlıdan hoşlanınca ailesi onu okuldan almış ve Nezihi Bey'le evlendirmiştir. Kocasıyla mutlu olamayan Aynınur Hanım, bir tesadüf sonucu eski sevgilisi Ali İlhami'yle yeniden karşılaşınca aralarında yasak bir aşk başlar. Aynınur Hanım yaşadıklarını Seza Hanım'a yazdığı mektuplarla bildirmektedir. Buluşmalar öncesi Seza Hanım'ın evine uğrayan Aynınur Hanım zaman zaman onun ufak eşyalarını da kullanmaktadır. Bir keresinde buluşma yerine giderken, onun mektup kağıdı, tokası, ve sigaralarından birkaç tane alır. Heybeliada'da dolaşmaya çıktığı bir gün yırtık bir mektuptan karısının kendisini aldattığını öğrenen Nezihi Bey, Seza Hanım'ın suçu üzerine almasıyla yanıldığını zanneder. Her şeyi kocası Sermet'e itiraf eden Seza, Aynınur'un kocasını aldattığını ve o gün de âşığıyla buluşacağını söyleyerek ondan bu buluşmayı engellemesini ister. Sermet Bey, sevgilisi Aynınur Hanım'la başbaşa bir gece geçirmeyi planlayan Ali İlhami Bey'e bir mektup yazarak bu buluşmayı engeller. Aynınur, Seza'yı hayatını çıkmaza sokmakla suçlar. Psikolojisi bozulduğu için davranış bozuklukları sergileyen Aynınur Hanım, fırtınalı bir havada sandalla denize açılarak sandalın gözüne bıraktığı mektubun ardından intihar eder. Aynınur Hanım bıraktığı mektupta intihar anını şöyle tasvir eder:

"(...)İşte dalgalar çırpına çırpına beni çağırıyorlar. Geliyorum. Siz, kurtarıcı

[539] Uzmanlara göre Bihter'in durumundaki hastalar şu düşüncelerle depresyona girerler: "Dünyayı, "acıdan başka hiçbir şey getirmeyen", "engelleyici", "hayal kırıklığına uğratıcı..." bir yer gibi algılar. Tüm acılarının ve eziyetlerin sonsuza dek süreceği gibi bir beklentisi olduğu için, umutsuzluğa kapılır. Durumunu değiştiremeyeceğine inandığı için, intiharı bile bir çözüm olarak görebilir (...) İntihar düşüncelerine eşlik eden diğer düşünceler şöyle olabilir: "Ailem için bir baş belasıyım. Ölseydim daha kolay yaşarlardı" ya da "Derdimi sona erdirecek tek yol ölmektir." (Ivy M. Blackburn, *a.g.e.*,, s. 11)

mezarınıza çekip yuttuğunuz vücutları bütün dünya acılarından kurtarır mısınız?.. Mutsuz sırtlarında kocalarının lanetiyle dünyasını değiştiren kadınlar hangi mezarda?.. Biraz ilerledim. Dalgalara baktım. Bunlar bana: "Gel gel. Seni sallayarak uyutalım. Senin için başka türlü şifa yoktur."diyorlar gibi geldi. Yine gönlümü karanlıklar, acılar, ümitsizlikler kapladı (...) İntiharımdan sonra zabıta belki bir çok kimseleri rahatsız eder. Bu hususta kimsenin san'ı günahı yok. Kabahat bende... Hilkâtimde, zaâf-ı a'sâbımda.... Başka kadınların hafif bir nezle geçirir gibi daima savuşturdukları bir sadme-i kalbiye bende iltisâm-ı nâ-pezirbir ceriha şeklini aldı." (s. 13-14)

Sevda Peşinde romanı, Tanzimat Dönemi roman, hikâye ve tiyarolarında da ele alınan genç kızların istemedikleri insanlarla evlendirilmeleri sonucunda yaşayacakları mutsuzluklar ve onları bekleyen sonuçları işler. Eserde "Hüseyin Rahmi... aşkı için intihar eden asil ruhlu bir genç kadın tipi yaratmıştır.."[540] Bu romanda da yasak aşk ilişkisinin doğuracağı intihar ve cinayet ihtimalleri çerçevesinde kurgulanan olay örgüleri vardır. Aynınur Hanım ve İlhami Bey'in buluşmalarında kullandıkları yöntem, Flaubert'in Madame Bovary romanında, Emma ve Rodolphe'un aşk ilişkilerinde kullandıkları yöntemdir. Yine Aynınur Hanım'ın romanın bir yerinde kendini dine vermesi de Emma'yı hatırlatır. [541] Aynınur Hanım, mutsuz evliliğinden dolayı maddi ve manevi bir boşluk içinde olması, kendi fikirleri ile toplum baskısı arasında sıkışması, bu duygulu kadında intihar öncesi yaşadığı buhranda dine sığınma eğilimi yaratır.[542] İç çatışmalarına rağmen duygularına gem vuramayan Aynınur Hanım, toplumsal normların dışına çıkar. Toplumun büyük önem verdiği 'namus' duvarını yıkar. Yasak aşkının ortaya çıkmasının utancı ile toplumun dilediğince yaşamasını engellemesini protesto etmek için Aynınur Hanım intihar eder. Roman, *Paul ve Virginie'i* hatırlatan bir sonla biter.[543]

---

[540] Mehmet Kaplan , *a.g.e.*, s. 468

[541] Emma ile Rodolphe'un aşk ilişkileri pastoral romanlardaki aşk ilişkileri çerçevesinde gelişir. Birbirlerine dereye yakın bir yerde bir setin yarığına mektup bırakırlar. Emma dere kıyılarından koşarak sevgilisi ile buluşmaya gider. Emma'nın çok bunaldığı zamanlar dine ve bazen de çocuğuna sığınması da romantizmin unsurları ile ilgili olarak değerlendirilebilir. Ancak bunlar Emma'yı hayatındaki girdaptan kurtaramayacaktır. (Emel Kefeli*, Karşılaştırmalı Edebiyat Tarihi,* s. 89)

[542] "*Sevda Peşinde*'nin aslî kişisi Aynınur Hanım, yasak aşkının ortaya çıkması üzerine hem kendini aklamak, hem de aşıkın kurtararak kocasından, toplumdan ve geleneklerden intikam almak için intihara karar verir. İntihar öncesi Heybelinin hatıraları ile dolu muhtelif köşelerini dolaşırken, civardaki küçük bir kilisenin önünde durur, içeri girer, kilisenin loşluğu ve sükûneti birazcık olsun onun ruhundaki fırtınaları dindirir. Gelen yaşlı rahibin elini öptükten sonra, üzerine okutturur. Rahip, yaşlılığı, ak sakallı, damarları görünen elleri, "*günlük kokan"* cüppesi ile hayatın sınırını, ile ölümün başlangıcını simgelemektedir. Bir an için bu uhrevî atmosferde rahatlamıştır... Dine sığınma temi, Aynınur'un hayatının muhtelif safhalarında görülür. Aşıkı ile kocası arasında tercih yaparken, uzun süre kendi kendisi cedelleşir. Bir ara bu sıkıntılardan kurtulmak ve gençlik aşkını unutmak için namaza başlar. Hislerine yenilip kirlenmekten korkmaktadır. Düşüş başladıktan sonra da bu duygu devam eder."(Osman Gündüz , *a.g.e.*, s.977 - 978 *)*

[543] "Aynınur ile Ali İlhami, kendilerini ve ilişkilerini Bernardin de st Pierre'in *Paul et Virgine'*in aşk serüvenlerine benzetirler. Aynınur, sonunu da bu romana uygun olarak belirler. Kendini fırtınalı bir günde denizin dalgalarına atmak suretiyle hayatına son verir. Bir süre sonra Ali İlhami de aynı yolla hayatını sona

Romanda Aynınur Hanım bir çatışmanın kucağına atılmış suçlu / masum karakter olarak yer alır. Evli birinin eşi dışında başka birine âşık olması onu bir çatışmanın kucağına iter. Evlilikle ilgili kendi inançlarını oluşturamayan birey bir süre sonra çatışmayla yüzleşerek bir karara varacak veya direnmenin en az olduğu yöne sürüklenecektir. Birey çatışmanın olduğu olguların birinden vazgeçmelidir. Bu vazgeçme tercihine pek rastlanmaz; çünkü bireyin bu aşamadaki fikirleri bulanıklaşmıştır ve birey sağlıklı bir karar vermekten uzaktır. Bu yüzden de bağlandığı kişiden kolay kolay vazgeçecek kadar kendini güvende hissedemez.[544] Romanlarda ihanete uğrayan kişiler ya da onların tanıdıkları intikama yönelir. Onların intikam duygularını kin ve nefretleri yönlendirir.[545] Romanda intikam almaya yönelen ve kendisini Aynınur'un kocasının yerine koyarak özdeşleşmeye giden Sermet Bey, Aynınur'un intihar etmemesi halinde çeşitli felâket ve cinayetlere neden olacağını söyler.[546] Aynınur'un intihar süreci baskıcı ailesinin âşık olduğu bir delikanlıdan dolayı onu okuldan alması ve Nezihi Bey'le zorla evlendirmesiyle başlar. Aynınur Hanım zengin; ama kaba olan kocası Nezihi Bey'le hiç anlaşamaz.[547]Anlaşamadığı için de tesadüfen karşılaştığı eski sevgilisiyle, kocasını aldatmayı kendisinde bir hak olarak görür.[548]Bu hakkının elinden alınmasıyla da yaşamayı

---

erdirecektir. (...)Romanda aracı unsur olarak bir fonksiyon üstlenmiş olan Seza-Sermet çifti birbirini seven, uyumlu ve aydın fikirli insanlardır. Zaman zaman yazarın eleştirisini yüklenseler de –kıskançlık ve geleneksel namus anlayışının tenkidi konusunda- sözcülüğünü de üstlenirler. Seza, yasak ilişki içine giren arkadaşı Aynınur'un kişiliğinde *feminizmi* savunur. Bu konuda tutucu olan koca, kendisine zarar vermediği ölçüde karısının fikrini benimser ve tartışırlar."(Osman Gündüz , *a.g.e.*, s. 394)

[544] Karen Horney , *a.g.e.,* s. 21

[545] Osman Gündüz , *a.g.e.,* s.975

[546] Bu tip intiharlarda Nazan Bekiroğlu'na göre: "Ölüm burada sevgiliye müşabih yegânedir. Kimse kimsenin yerine ölemediği ve kimsenin aşkı kimseninkine uymadığı için"(Nazan Bekiroğlu, "Ölümümden Kimse Mes'ul Değildir, Garip Ki Ben De Mes'ul Değilim", *Cümle Kapısı,* Timaş Yayınları, İstanbul, 2003, s.200)

[547] "Bu yapı içinde geleneksel yolla evlenmiş kadın/erkekler sevmedikleri kocaları yahut karılarıyla fikir zevk ve dünya görüşü zıtlığından doğan kültür çatışmasını yaşarlar. Kocalarının yahut kendilerine talip olan erkeklerin özellikleri ortaktır: Kaba, cahil ama varlıklı; duygusuz ve sanata bigânedirler."(Osman Gündüz, *Meşrutiyet Romanında Yapı ve Tema -II,* s.933)

[548] "Böyle bir yapıda kadınlar, sembolize ettikleri sosyal kimliklere göre, çatışmanın türünü belirlerler. Kimi zaman düşük ahlaklı, şehvet düşkünü ama daha ziyade namuslu, iffetli, idealist, kültürlü ve çoğu kez kadın haklarından haberlidirler. Aile seçimiyle ve geleneksel yollarla evlendikleri için kocaları ile mizaç, eğitim ve dünya görüşü bakımından anlaşamazlar. Derken hayatlarının bir döneminde karşılarına gençlik aşkları, aile dostları ve akrabaları yahut aile doktorları çıkar. Bu kişiler çoğunlukla kocalarının okuldan arkadaşı yahut yakın akraba çocuğu oldukları için aralarında mahremiyet yoktur. Bir süre etik değerler ve toplum baskısıyla iç çatışması yaşarlarsa da sonunda kocalarının eksik yanlarını her yönüyle hissettiren bu erkekler ile yasak aşk ilişkisine girerler. Aşka susayan kadın, duygularına yenilmiştir. Bu ilişkiler ağında birincilerin karısını seven ama kaba, cahil, istibdat yanlısı ve varlıklı olmalarına karşılık yasak aşk konumundaki ikinciler, bulundukları statü ve temsil ettikleri kimlik ile hassas, biraz romantik, idealist ve Batıda tahsil görmüş, hürriyet yanlısı ama yoksul kişilerdir. Bu itibarla birincilere bedenleri, ikincilere ise kalbleri ile bağlıdırlar. Ne var ki kocalarından gizli olarak sürdürdükleri bu yasak ilişki, kısa zamanda '*zehr-i şehvet'le* kirlenir ve kahramanlar giderek sukût

gereksiz gördüğü için intihar eder. Onun intihara sürüklenmesinde tezat kişiliğinin de etkisi vardır.[549] Karısının kendisini Ali İlhami Bey'le aldattığının ortaya çıkmasının ardından Nezihi Bey'in rakibini düelloya daveti Batı romanlarındaki sahneleri hatırlatır.[550] Ali İlhami Bey, kendisinin de Aynınur'a kavuşmak için aynı yöntemle intihar edeceğini söyleyerek onun bu teklifini geri çevirir.

---

ederler. Bu çatışma taraflardan birinin yahut ikisinin ortadan kalkmasıyla sona erer."(Osman Gündüz , *a.g.e.*, s.945-946 *)*

[549] "Aslında, Ayn-ı Nûr; "mazi" ile "halihazır" arasında değişen şartları dolayısıyla, "zıt-*contrast*" ruh hâlleri gösteren, psikolojik yönden zikzaklar çizen "*dengesiz-Immoderate*" bir insan manzarası arz eder. Meselâ, önceleri güzel ve neş'eli, "dışadönük" bir tip iken; "bu hüsn-i müşa'şa'asına karşı, birkaç çiftlik sâhibi Nezihî Beğ'in o çiftliklerinde fedâ edilmiş... olmasından dolayı yıkılmış, kırgın, üzgün ve tamamiyle "içine kapanık" bir tipin hemen bütün özelliklerini şahsında toplar. Keza, kocasının yanında, "duygusuz" davranışlar içinde olmasına ve hatta zaman zaman oğlu Naim'i bile ihmal etmesine karşılık; sevgilisi Ali İlhami Bey'e aşık, O'na tam olarak bağlı "duygulu" bir kadın karakteri sergiler. (...) Fakat, gelişen hâdiseler Ayn-ı Nûr Hanım'ın tahminlerini aşar ve nihayet O; kurtuluşu "intihar" da bulan "bedbaht" bir "zavallı" durumuna düşer."(Önder Göçgün, *a.g.e.,* s. 176)

[550] "Hüseyin Rahmi Gürpınar, *Sevda Peşinde* adlı romanında batı taklitçiliğine bir başka cepheden bakar. Son zamanlarda bazı kimselerin biraz da batı özentisi içinde gazetelere düello için ilan verdikleri dikkati çekmektedir. Bunlardan birisi de roman kişilerinden Aynınur'un kocası Nezihi beydir." (Osman Gündüz, *a.g.e.*, s. 288)

3. BAĞLILIĞI İSPAT ETMEK AMACIYLA GERÇEKLEŞTİRİLEN İNTİHARLAR

Bu tür intiharlarda, ölmeden önce çeşitli yollarla bağlılığını göstermek isteyen müntehir karşısındaki insanı ikna edemeyince bağlılığını intihar ederek gösterme yoluna gider. Bazı romanlarda ise karşısındaki karakter müntehirin bağlılığını ona intiharı emrederek sınamayı tercih eder.

Namık Kemal'in *İntibah* (1876)[551] adlı romanında Dilaşup, Ali Bey'e olan aşkını ispat etmek ve namuslu olduğunu göstermek amacıyla bile bile ölüme gider.

Romanın başında babasını kaybettikten sonra sade bir hayatı olan, kitapları ve annesinden oluşan dünyasında mutlu bir hayat süren Ali Bey, bir süre sonra Mehpeyker adlı düşmüş bir kadına âşık olur.[552] Mehpeyker de ondan hoşlanır. Başlangıçta kimliğini gizleyen, ancak daha sonra buna gerek görmeyen Mehpeyker, Ali Bey'le ilişkisini geliştirir. Oğlunun durumunu sezen ve onu Mehpeyker'den vazgeçirmek isteyen annesi ona Dilaşup adında güzel bir cariye satın alır. Dilaşup saflığın, temizliğin ve iffetin sembolüdür. Bir akşam annesiyle tartışan Ali Bey soluğu Mehpeyker'in evinde alır. O gece Abdullah Bey'e misafir olan Mehpeyker evine dönmez. Sabaha kadar evde onu bekleyen Ali Bey, geldiğinde Mehpeyker'le tartıştıktan sonra onunla ilişkisini keser. Annesiyle barışan Ali Bey, Mehpeyker, Ali Bey'in Dilaşup'la yaşamaya başladığını öğrenince kıskançlık krizine kapılır ve Abdullah Efendi vasıtasıyla Dilaşup'a iftira attırır. Kahvede Dilaşup'un göbeğinin altındaki benden bahseden iki adamın sözlerine kanan Ali Bey, Dilaşup'u döverek ona hakaret ettikten sonra Dilaşup'un satılmasını emreder. Dilaşup, Mehpeyker tarafından satın

---

[551] "Kemal, "*İntibah*"ı 1873-1875 senelerinin çalışma hızı içinde Türkçe'de bu nev'e örnek vermek için yazdı. Yine "Celal Mukaddimesi"nde bu ilk hikâyesinden: "Lisanın o yola olan istidadını tecrübe yolunda tertip olunmuş ise de tasavvur ve tasvirde bir suubete düşmemek için mevzuunu gayet sade tuttuğum halde yine fıkdan-ı istidat cihetiyle gönlümün istediği dereceye götüremedim." cümlesiyle bahseder." (Ahmet Hamdi Tanpınar, *19. Asır Türk Edebiyatı Tarihi*, s. 400)

[552] "Baba otoritesini sarsacak en büyük tehlike ve baba rehberliğinin yokluğunda oğulları baştan çıkaracak şeytan ise Batı'dan gelecek fen ve teknik değil, duyusallık ya da Tanzimat deyimiyle "şehevilik"tir. Tanzimat romanında ruh ve beden yalnızca birbirinden ayrı varlıklar değil, birbirine karşıt varlıklardır. Bedensel olan her duyuya kuşkuyla bakılır. Shakespeare çevirilerinde duyularla beslenen imgelerin tümü sansür edilmiş ve yerlerine düşünsel imgeler konmuştur. Tüm romanlarda aşk, şehevilik ve sevgi diye ikiye ayrılır; kadın kahramanlar da erkeklere olan bağlılıkları ruhani bir sevgi mi yoksa duyusal bir şehvet mi olduğuna göre melek ya da şeytan olarak sınıflandırılır. Babalarını kaybetmiş ve İslâm kültüründen kopmuş genç erkekleri bekleyen en büyük felaket ikinci tür kadınların peşinden sürüklenmektir." (Jale Parla, *Babalar ve Oğullar- Tanzimat Romanının Epistemolojik Temelleri*, İletişim Yayınları, İstanbul, 2004, s.19)

alınır. Kendisine türlü baskılar yapılarak, fuhşa zorlanan Dilaşup, işkenceler esnasında bir defa kuyuya atlayarak, bir defa da pencereden atlamak suretiyle intihara yeltenir. Bu olayın ardından kendisini gece hayatına ve içkiye veren Ali Bey[553], Mehpeyker'in tüm tekliflerini reddederek ona dönmez. Mehpeyker son çare olarak, Ali Bey'i öldürtüp Dilaşup'a cesedini göstererek ondan intikam almaya karar vermiştir. Ali Bey'i eğlence bahanesiyle Abdullah Efendi'nin bağ evinde tuzağa düşürür. Aynı evde başka bir odaya kilitlenen Dilaşup, Ali Bey'in öldürülme planıyla ilgili olarak, iki kişi arasındaki konuşmaları duyar. Odadan kurtulup Ali Bey'e haber verir. Ali Bey önce onun söylediklerine inanmaz. Dilaşup'un onu ikna etmesiyle evden kaçar. Ali Bey'in paltosunu sırtına geçirerek bir köşeye sinen Dilaşup kiralık katil Hırvat tarafından bıçaklanır. Önce kaçmayı düşünen Mehpeyker odaya girenlerden birinin Ali Bey olduğunu görünce amacına ulaşamadığını anlar ve ortaya çıkar. Ali Bey'e tüm olanları itiraf eder. Aslında Dilaşup'un namuslu bir kadın olduğunu, kendisinin ona iftira attığını söyler. Dehşete kapılan Ali Bey o anda bahçede Hırvat'ı aramakla meşgul olan zaptiyelerin yokluğundan da faydalanarak Mehpeyker'i öldürür. Romanın sonunda Ali Bey tutuklanır. Hırvat aldığı yaralardan, Abdullah Efendi yaptığı işlerin açığa çıkma korkusuyla, Ali Bey de altı ay sonra ölür.

Bu romanda Dilaşup, namuslu olduğunu göstermek ve Ali Bey'e olan aşkını ispatlamak amacıyla intihar eder. Ali Bey'i çok sevmesine rağmen başkalarının iftiralarına kurban gitmiştir. Buna rağmen Ali Bey'i sevmekten vazgeçmeyen Dilaşup, fedakârlığın en büyüğünü onun yolunda canını vererek yapar. Onun ölmeden önce söylediği sözler intihar sebebini ortaya koyar:

> *"Ah! Ben kimim ki size merhamet edeceğim? Sizden ayrılıp da ölmediğim meğer yolunuza can vermek içinmiş. Ben sizin için ölüyorum, siz de sadakâtimi bildiniz de başucumda ağlıyorsunuz, değil mi? Allah aşkına bana acımayınız. Bin yıl yatağınızda yatmış olsaydım şöylece kucağınıza yaslanıp ahrete gitmekten büyük dünyada bir lezzet bulamazdım. Bana helâl ediniz. Allah ömrünüze bereket versin. Allah sizi bir daha böyle belalara düşürmesin. Ah! Bu kim... Vâlideniz... Hanımefendi baksanıza gene birleştiğimize gülüyor. Geliyorum hanımefendiciğim... Gene bey beni kabul etti. Elbette sayenizdedir. Allah ömrünüze bereket versin. Beyim, efendim beyim! Elinizi bana verin, sakın hâlimi Hanımefendi'ye söylemeyin!*
>
> *Sonra mahzun olur. Ah! Gidiyorum... Gidiyorum... Beyim! Beyim!..." diyerek ve her defasında daha zayıf bir sâda ile hitâbını tekrar ederek kolları Bey'in*

[553] "Hafif kadınların eline düşen bu mahcup delikanlılar, başlangıçta ne denli saf ve temiz olurlarsa olsunlar, sonunda ahlaken düşmeye mahkumdular. *İntibah'*ın Ali Bey'i gibi" (Jale Parla, *a.g.e.,* s.80)

boynundan çözüldü. Kendi kucağına yıkıldı. İrtihâl eyledi. " (s. 213-215)

Sosyal kalkınmaya önem veren ve siyasî görüşleriyle bir döneme damga vuran Namık Kemal bu romanında toplumsal hayatta önemli bir unsur olan kadını romana sokmayı ihmal etmez.[554] Namık Kemal burada kadın sorunu çerçevesinde cariyelik sorunu da ele almıştır. Cariyelik sorunu Osmanlı aile yaşantısıyla birlikte değerlendirilerek işlenir. Cariye, eve uyum sağlayabilecek bir yaşta aileye katılır, evin bir ferdi gibi yetiştirilir. [555] *İntibah,* bireyin özgürlüğünün toplumsal normlarla sınırlandığı bir eserdir.[556] İki farklı şahsiyetin tezat unsuru

---

[554] "Namık Kemal, kadının sosyal hayattaki yerine ve rolüne makalelerinde de temas etmiştir. *Terbiye-i Nisvan*'da kadınlarını iyi terbiye etmeyen milletlerin geri kalacağına işaret etmiştir. Namık Kemal'e göre kadınlar, akıl ve vücut kabiliyetleri itibariyle erkeklerden aşağı kalmazlar. Eskiden kadınlar harbe bile gitmişlerdir. Kadının cahil kalmasının, bir süs eşyası gibi telâkki edilmesinin, millet hayatı bakımından büyük mahzurları vardır. Cahil kadın çocuğunu iyi terbiye edemez. Hayatı, giyinip kuşanıp seyir yerlerinde boy göstermekten ibaret sanan kadınlar iseisrafa sebep olmakta, ailenin ekonomik durumunu sarsmaktadırlar. Kadınlarımıza çocuk terbiyesi, ev idaresi hakkında gerekli bilgileri vermek, cemiyet hayatına intibak edecek şekilde usûl ve kaideleri, gerektiğinde hayatlarını kazanabilmeleri için kadına yakışacak bazı sanatları öğretmek lâzımdır.

"Aile" makalesinde erkeğin kadına, kadının erkeğe ve her ikisinin çocuklarına yaptıkları muamele ile bunun acı neticelerini tenkit eden Namık Kemal, zevce ve anne olarak, bizim bazı kadınlarımızda müşahede ettiği terbiye noksanından ileri gelen davranış bozukluklarına dikkati çekmektedir. Namık Kemal, bu yazısında, evlilikte kadının erkeğe mahkûm yaşayışını şu satırlarda dile getirmektedir: "Efendinin münasebetli münasebetsiz ne kadar merakı, ne kadar arzusu var isevelev ki her biri birkaç gece uykusuzluğu, birkaç gün hastalığı, bin türlü meşakki cismânîyi, yüz bin türlü azâb-ı rûhanîyi mûcib olsun, hanım onların cümlesini yerine getirmedikçe boğazından rahatça bir lokma geçmek ihtimali yoktur." (Melin Has-Er , *Tanzimat Devri Türk Romanında Kadın Kahramanlar,* s. 26)

[555] "Namık Kemal'in cariyelik müessesesi ile ilgili görüşleri de hemen hemen bu merkezdedir. Bu anlayışın eski Türk aile yapısı ile yakın ilgisi vardır. Eski Türk ailesi, iki bazen üç nesli aynı köşkte, konakta veya büyükçe bir evde, bir arada barındırmaktadır. Bu yüzden evin oğlu evlendirilirken, alınacak gelinin, kayınvalide, görümceler, eltilerle de geçinebilecek mizaç ve karakterde olmasına dikkat edilmiştir. Ekseri aileler, yaşı küçük, şahsiyeti henüz katılaşmamış, terbiye kabul edebilecek kabiliyette gelin seçmeye büyük itina göstermişlerdir. Bazıları da, kendi yetiştirmeleri cariyeleri, aileye medyûn ü şükran olacağı düşüncesiyle, daha munis ve saygılı davranacağına inanmışlardır. Satın aldıkları cariyeleri, evin küçük beyinin zevkine göre yetiştirerek, ona layık bir zevce hâline getirmeyi tercih etmişlerdir. Bu genç kızlar, piyano, Fransızca dersleri ile bir yandan alafranga hayata hazırlanıyor, bir yandan da evdeki tecrübeli dadı kalfaların ve büyük hanımefendinin terbiyesinde mükemmel bir MüslümanTürk kadını olarak, yeni sosyal durumları için hazırlanıyorlardı." (Melin Has-Er, *a.g.e.*, s. 18)

[556] "Cemaatin bireyin üstünde olması kuralı, bu romanda son derece belirgindir. Sürekli denetim altında olan bireye en ufak bir özel hayat alanı tanınmaz. Ali Bey'in arkadaşlarının hepsi, Mahpeyker'i ve onun geçmişini bilirler. Dahası, Ali Bey'i kadını artık görmekten vazgeçmeye çalışırlar. Ali Bey'in annesi de oğlunun ilişkisini delikanlının arkadaşlarından öğrenir ve onu Mahpeyker'den kurtarmak amacıyla onların yardımını ister; kişisel ya da aileyi ilgilendiren bir sorunun çözümü yine cemaat düzeyinde aranmaktadır. Cemaatin düzenleyici rolü, katili yakalamaya çalışırken ve katilin ölmesi esnasında polisin yanında mahalle imamıyla mahalleden insanların bulunduğu son sahnede de çıplak biçimde gözler önüne serilmiştir. Bu örnekler, on dokuzuncu yüzyılda İstanbul,'un Müslüman mahallelerinde yaşayan orta-sınıf topluluklarının fiili yaşantısı ve örgütlenmesiyle o dönemin bilincini doğru biçimde yansıtmaktadır. Burada ilginç olan, romanda çizilen toplum modelinin, aynı zamanda, topluma ciddi bir kısıtlama dayatmasıdır. Bireylerin cemaat gözlüğüyle değerlendirilip yargılanması, karakterleri kendi başlarına ele alıp incelemeyi fiilen imkânsız hale getirmiş, psikolojik boyutun daha eksiksiz ve tatmin edici bir biçimde işlenmesini engellemiştir. Ancak, bireyleri cemaat normlarına bakarak değerlendirmek

olarak kurgulandığı bu romanda Dilaşup, bütün özellikleriyle Mehpeyker'e karşı yaratılmış bir tiptir. O da Dilber gibi bahtsız bir esirdir; fakat Namık Kemal şahsiyetinin de etkisiyle, Dilaşup'u romanın sonunda yüceltir. Namık Kemal *İntibah* romanında bir esireyi aslî şahıslardan biri yapar. Dilaşup, bir esire olmakla beraber, fedakârlık, nâmus,fazilet ve iyi kalpliliğin sembolü olarak eser boyunca yüceltilir. Biz ona bir esire olduğu için değil, talihsiz ve bedbaht bir kadın sıfatıyla acırız. Özellikle Doğu ve Batıdaki esaret müessesesini karşılaştırmak ve Türklerin esirlere ne kadar insanî muamele yaptıklarını belirtmek istemiştir.[557] Dilaşup, Namık Kemal'in bütün yanlı tutumuna rağmen, Tanpınar'a göre romanda silik bir tip olmaktan kurtulamaz. O sadece kurgu gereği romanda yer almış bir tiptir.[558] Dilaşup, fizikî özellikleri bakımından da Mehpeyker ile tezat teşkil eder. Romanda onun güzelliği şöyle tasvir edilir:

> *"Dilaşup, saçları sırma gibi parlak sarı, alnı saffet-i vicdanın âyine-i in'itâfı denecek surette duru beyaz, kaşları zülfüne nisbet biraz kumrala mail ve biraz kalın olmakla beraber, biraz da mukavves gözleri mutedil maî ve fevk-el-gaye tahrik-i sevda edecek yolda mahmûr, çehresi âşıkâne bir soluk beyaz üzerine gül-i zîba pembeliğine mail bir renk ile müzeyyen, burnunun rengindeki saffet ile tenâsübündeki letâfet açılmasına bir gün kalmış, bir zambak goncesine benzer, dudakların gerek rikkati ve gerek pembeliğinin parlaklığı birbirine sarılmış iki gül yaprağını andırarak aralarında inci dişleri jale damlası gibi görünür. Çenesi daha yaprakları perişan olmamış bir beyaz katmer gül zannolunurdu."* (s. 105)

Ahlak bakımından da, olumlu özelliklere sahip olan Dilaşup, kendisi hakkında uydurulan dedikoduların ardından Ali Bey'den gördüğü tüm eziyetlere rağmen Ali Bey'i düşünür, ona olan sevgisinde herhangi bir eksilme olmaz. Ali Bey'in onu dövdükten sonra hastalanması üzerine sürekli ona hizmet için çırpınır. Tüm özverilerine rağmen kendisini Ali Bey'e sevdiremeyen Dilaşup, onun öldürülme planında canını feda etmek suretiyle, Ali Bey'e namuslu olduğunu ve onu sevdiğini ispatlar.[559]

---

de, Genç Osmanlıların ahlakî ve didaktik kaygılarıyla bağdaşmıyor değildir." (Ahmet Ö Evin., *Türk Romanının Kökenleri ve Gelişimi,* s. 99)

[557] Zeynep Kerman, "Tanzimat Devri Türk Edebiyatında "Esaret" Temi ve Sergüzeşt Romanı", *a.g.e.*, s. 38

[558] "Mehpeyker'in şahsiyeti yanında Ali Bey'i görür görmez aşık olan, her fırsatta düşüp bayılan, kuzu gibi uslu ve bir parça pornografik olmakla beraber son derecede güzel olan Dilaşup, muharririn bütün isteklerine rağmen silik kalır. Hakikatte bu esir kızın hiçbir şahsiyeti yoktur. O Mehpeyker'in karşısına çıkmak için icat edilmiştir. Fuhşun karşısında temiz insan işte bu kadar."(Ahmet Hamdi Tanpınar, *a.g.e.*, s. 403)

[559] "Namık Kemal *İntibah*'ta Osmanlı sosyal hayatında gençlerin karşılaşabilecekleri sorunlardan birine eğiliyor. Bu hayat içinde yerleşmiş olan kölelik kurumunu da gözden uzak tutmuyor. Onu, gene bu hayatın normal akışı içinde değerlendiriyor. Öte yanda köleliğin bu romandaki temsilcisi Dilaşup vakanın sonunda ölüyor. Ancak bu sonuç, ne *Esaret* ile *Firkat*'te ne de *Vuslat*'ta gördüğümüz ölüm olayına benziyor. Buradaki ölüm kölenin

Robert P. Finn, *İntibah*'ın romantik bir trajedi olduğunu söyler. Roman temel olarak "Öç alma duygusu" üzerine bina edilmiştir. Mehpeyker, kendisini terk eden Ali Bey'den öç almak için ona çeşitli oyunlar oynar. Ali Bey isekendisine oyunlar oynayarak kendisini aldatan bu kadını öldürür. [560] Roman iyi – kötü tezadı üzerine kurgulanır. Dilaşup -yazarın subjektif yaklaşımıyla- iyi kutbu teşkil ederken, Mehpeyker, kötü kutbun temsilcisidir. Berna Moran bu adlandırmayı "Kurban" ve "Ölümcül kadın tipi" olarak tercih eder. Bu romanda Dilaşup "kurban tip" olarak yer alır ve Ali Bey uğruna canından olur. Mehpeyker iseölümcül kadın tipi olarak türlü kötülüklerin planlayıcısıdır.[561] Tanpınar, eser üzerine yaptığı değerlendirmede, Namık Kemal'in kadın psikolojisinden anlamadığını, Dilaşup'un Mehpeyker'in devamı olduğunu ve eserin Batı edebiyatından esinlenen sahnelerle oluşturulduğunu belirtir.[562]

---

efendisine sadakatinin bir örneği olarak karşımıza çıkıyor." (İsmail Parlatır , *Tanzimat Edebiyatı'nda Kölelik*, s. 129)

[560] "*İntibah,* romantik bir tragedyadır. İyi yetişmiş bir gencin, Çamlıca tepesinde karşılaştığı yosma Mahpeyker'e tutulan Ali Beyin öyküsüdür bu... Ali Bey, yosma Mahpeyker'e tutulur tutulmaz ona evlenme teklif eder. Mahpeyker'in aslında dillere düşmüş bir fahişe olduğunu öğrenince, geçirdiği düşkırıklığı ve sarsıntı, hem fiziksel olarak hasta düşmesine, hem de öç ateşiyle yanmasına yol açar." (Robert P.Finn, *a.g.e.*, s. 41, 43)

[561] "... Bu iki tipten birincisine "kurban tipi", ikincisine de "ölümcül kadın tipi" diyebiliriz. Ayrı iki tür romanda buluruz bunları. Kurban tipi aşkın idealize edildiği bir öyküyü anlatan romanlarda, sevgilisine ihanet etmektense ölümü tercih eden romantik bir genç kız olarak çıkar karşımıza. Ölümcül kadın isecinsel tutkunun egemen olduğu ve genç bir adamın bir kadın tarafından mahvedilişini anlatan başka bir grup romanın kahramanı olarak görülür...Tanzimat romanında göze çarpan ikinci kadın tipi "ölümcül kadın"dır. Ve Namık Kemal'in *İntibah*'ındaki Mehpeyker ölümcül kadının prototipi sayılabilir... Ölümcül kadın tipine gelince, Batı edebiyatında Clymnestra, Cleopatra ve Carmen gibi bu kategoriye giren ünlü karakterler çoktur ve bu karakterlerin arketipi, Adem'e elmayı yediren Havva'ya kadar götürülmüştür. Ne ki bizdekilerin kaynağı bunlar da olmamıştır. Güzin Dino, *Türk Romanının Doğuşu* adlı kitabında İntibah ile Hançerli Hanımın Hikâye-i Garibesi arasındaki benzerlikleri yakalamıştı. Öyleyse tereddüt etmeden iddia edebiliriz ki Mehpeyker kategorisine giren diğer ölümcül kadınların kökeni, Hançerli Hanım hikâyesini de içeren, 17. yüzyıla ait bir grup meddah hikâyesinde yatar. Bu hikâyelerde de bir fahişe tutulduğu adamı ve onun kendisine tercih ettiği kızı mahvetmek için şeytanca planlar kurarak öc almağa çalışır. (Berna Moran, *Türk Romanına Eleştirel Bir Bakış,* s. 32 - 36)

[562] "Bu ahlakî karşılaştırmaya biraz göz yumun. Dilaşup'da –bütün çehre ayrılıklarına rağmen- Mehpeyker'in devamından başka bir şey göremezsininiz. Bu hemen hemen Titien'in gençlik tablosundaki ilahî aşkla maddi aşk antitezi gibi bir şeydir. İşte bu hal bizi romanın başlangıcına götürür. Hakikatte kadınını anlamayan bir erkeğin romanını yazmak istiyordu. Bu pişmanlık romanı Namık Kemal'e hiç şüphe yok ki Dumas Fils'in "La dame aux Camelias"sından gelmişti. Fakat Namık Kemal'in sünnî ahlakı, İçtimai hayatı evin ve aile bağlarının etrafında toplamak arzusu, düşmüş bir kadını haklı çıkaramazdı. O halde ne yapacaktı; kendisine "La dame aux Camelias"dan gelen Mehpeyker'in şahsiyetini ikiye böldü. O, biri müfteris, öbürü mazlum iki insan olacaktı. Bizi bu mülâhazaya götüren şey muharririn bütün isteklerine rağmen Mehpeyker'in şahsiyetinin romanın baş taraflarındaki birkaç çizgi yüzünden bir türlü bozulamamasıdır. Ali Bey'in Mehpeyker'i iyice dövdükten sonra evden uzaklaşırken birkaç yüz liralık banknotu yüzüne atması da "La dame aux Camelias"da kumar sahnesinin sonundaki jeste benzer.
(...)

Ahmet Midhat Efendi'nin *Süleyman Muslî* adlı romanının Hasan Sabbah ve Alamut Kalesi'yle ilgili bölümünde, Hasan Sabbah kaleyi ziyarete gelen Kont dö Şampani'ye adamlarının kendisine ne kadar sadık olduğunu göstermek için kalede nöbet tutan iki nöbetçiye atlamalarını emreder. Nöbetçiler kale duvarından atlayarak efendilerine ne kadar sadık olduklarını göstermek için intihar ederler:

> *"Şeyh-i merkûm kendi adamlarının itaati ne derecede olduğunu Kont'a göstermek için, kale bedeni üzerinde nöbet bekleyen iki nefer fedâyîye: "Cennetimi gözünüzün önüne getiriniz, ona vusûl için kendinizi şu duvardan aşağıya atınız." dedikte ikisi birden derhal duvardan atılıp, soluğu dâr-ı âlemde almışlardır."* (s.96)

Bu tür intiharlar, kişinin efendisine sadık olduğunu göstermek için gerçekleştirdiği intihar biçimidir. Bu intiharlarda "inanç" vasıtasıyla sadakat sağlanır. Hasan Sabbah da nöbetçilere kaleden atlamalarını emrederken, "*Cennetimi gözünüzün önüne getiriniz."*demeyi ihmal etmez. İntihar eyleminin sebeplerinden biri de cennete kavuşma arzusudur. Daha çok ilkel topluluklarda görülen bu intiharlarda bazen sadakatle birlikte korku duygusunun da ağır bastığını görürüz. İntihar etmeyen kişinin sadakatsizliği anlaşılacak ve bu kişi hükümdar/kral tarafından öldürülecektir. Buna meydan vermeyen müntehir biraz da kahraman ve sadık olarak anılmak için intihar eder. Nasıl olsa öleceğini bilen müntehir, gücünün yetmediği bu gibi durumlarda kendi inisiyatifiyle ölmenin tesellisini yaşamak belki de kendi ölümünün ustası olmak için intihar eder.

Mehmet Rauf'un *Ferdâ-yı Garâm* (1913)[563] romanında Macid ve Sermed yüreklerinde gizledikleri aşkı bir gece boyunca yoğun olarak yaşadıktan sonra birbirlerine bağlılıklarını denizde intihar ederek gösterirler.

Romanda Macid, babasının memuriyeti başka bir ile çıkınca, eğitimi yarıda kalmasın diye amcasına bırakılan bir çocuk kimliğiyle karşımıza çıkar. Annesinin, "*Canım orada Sermed de var sıkılmaz*" sözlerinin etkisiyle çok sevdiği annesinden ayrılmanın suçunu amcasının kızı Sermed'e yükleyen Macid, Sermed'den nefret ederek büyür. Bu nefretini onun

---

Dikkate değer bir nokta da Mehpeyker'in Ali Bey'den almak istediği kanlı intikama, çifte cinayete bir başkası yani Abdullah Efendi tarafından sürüklenmesidir. Böylece düşkün bir kadının, Dilaşup'un, Ali Bey yerine ölümüyle biter. Shakespeare ve Hugo tiyatrosunun melodramının Namık Kemal'i kanlı sonlara alıştırdığını zaten biliyoruz. Namık Kemal'in sevgisinin ve ihtirasın hakikî dilini bilmediğini söyledik. Fakat o daha kadına karşı kullanılacak dili de bilmez." (Bkz. Ahmet Hamdi Tanpınar, *a.g.e.*, s. 403-404)

[563] "Mehmet Rauf'un bu 115 sayfalık romanı, aslında büyük bir hikâye sayılmak lâzım gelen bir eserdir. Nitekim Edebiyât-ı Cedîde Kütüphanesi" onu 1329 (1913) yılında 28. kitabı olarak yayınlarken "büyük hikâye" olarak takdim etmiştir." (Mustafa Özbalcı, *Mehmed Rauf'un Romanlarında Şahıslar Kadrosu*, s. 53)

oyuncaklarını kırarak, onunla alay ederek sürdürür. Birlikte yaşadıkları evde, kocasını genç yaşta yitiren amca kızı Nevber de vardır. Bir dönemler Macid'le Sermed'in arasını bulan bu dul kadın, sonraları bu ikilinin yakınlaşmalarını hazmedemez. Sermed 18 yaşına gelince büyümüş, serpilmiş ve güzelleşmiştir. Giyimindeki zarafet, davranışlarındaki incelik, duygu yüklü konuşmaları, kitaplardan edindiği fikirler onu Macid'in gözdesi yapmıştır. Aralarında yaptıkları kavgaların altında nüktelere dayanan sıcak bir dostluğun olduğunu artık ikisi de fark eder. Bir gün Macid'in anne babasının gelecekleri haberi konağa ulaştığında ikisinin de yüreğini bir hüzün kaplar. Alışkanlığın aşka dönüştüğü ilk intibalar her ikisini de gerginliğe sürükler. Susmalar, kaçmalar, ilgisizlikler hep bu gizli aşkın sebebi olarak görülür. Nihayet, anne babası geldiğinde Macid, ailesiyle birlikte Beykoz'a taşınır. Annesine olan özlemini kısa süre içinde gideren Macid, boşluğa düşer. Hayat onun için anlamsızlaşır. Konaktaki günlerini özleyen Macid, konakta bulunan Sermed ve Nevber'in Beykoz'a ziyaretlerini bekler. Kendisi İstanbul'a gitmekten çekinir. Bir süre sonra hastalanınca kendisini ziyarete gelen Sermed'le mutlu günler geçiren Macid, kıra çıktıkları bir gün Sermed'in ellerini öpmeye kalkışınca araları bozulur. Sermed'in hasretine dayanamadığı için Yeniköy'deki konağa giden Macid, evdeki kızların üç günlüğüne adaya gidecekleri haberiyle sarsılır. Sermed'i hayatı boyunca o günkü kadar güzel görmeyen Macid, onun vedalaşmasıyla büyük bir hüzne kapılır. Ümitsiz bir halde vakitsiz geldiğine ağlayan Macid, gelen uşağın Sermed Hanım'ın gitmekten vazgeçtiğini haber vermesiyle sevinçle konağa döner. Birbirlerine aşklarını itiraf eden iki sevgili, yıllarca kalplerine gömdükleri aşklarını sandalla açıldıkları denizde doya doya yaşadıktan sonra birlikte sulara atlayarak intihar ederler:

> *"Ve Macid bu hüvviyeti hall ve bi-tâb eden mesti-i visâl içinde sayıklar gibi tekrar ederek: "Oh Sermed, gel bu son gecemiz olsun!" diye inliyordu.*
>
> *Evet son geceleri... İşte Sermed bunun için, bu şeb-i visâl için bütün asırların âlâm-ı ciğer sûzine sine-i nisyân ve tesliyetini daima küşâde tutan mevtin ebedî kılacağı bu leyli-yi zifâf için saatlerce süren bir i'tinâ-yı mahz ile, yalnız bunun için müzeyyen, mutarra ra'şedâr, Macid'in âğûşuna atılmıştı."*(s.115)[564]

Mehmed Rauf'un en güzel romanlarında biri olan *Ferdâ-yı Garâm* romanı yazarın gerçek hayatta doya doya yaşayamadığı aşkı roman kahramanlarına yaşatmasının öyküsüdür.

[564] Mehmet Rauf, *Ferdâ-yı Garâm,* Muhtar Halid Kütüphanesi, (No: 28), İstanbul, 1329 / 1913,(Alıntılar bu baskıdandır.)

[565] Romanda yıllarca birbirlerine uzak duran iki âşığın, nefretleri altında saf bir kristal gibi gizledikleri aşkı görürüz. Gerçek hayatında aşkı önemseyen Mehmed Rauf'un kahramanları da ona benzer. Onun yüreği nasıl aşk doluysa roman kahramanlarının da gönlü aşkla doludur.[566] Mehmed Rauf'un aşkları dönemin edebiyatçıları tarafından da dile getirilir.[567] *Ferdâ-yı Garâm* romanının kahramanı Sermed hayatı aşktan ibaret gören idealize edilmiş bir karakterdir.[568] Romanda çiftin gerçekleştirdiği intihar, sebebi anlaşılmayan, temellendirilmeyen ve tasnifinde zorlanılan bir intihar olarak kurgulanmıştır. Kurgu bakımından alışılmadık bir görüntü çizen bu intihar, oluşu itibariyle özgün bir intihardır. Tarihte de örneğine rastlanan çifte intiharlara bir örnektir. Âşıklar toplumdan gizledikleri aşklarını doya doya yaşadıktan sonra mesud bir halde intihar ederler.[569] Romanda, Sermed ve

---

[565] "Gerçek hayatında yaşadığı aşklar eserlerine de intikal etmiştir. Öyle ki, aşktan bahsetmediği eseri yok gibidir. Hatta 'Aşka Dair' makalesinde, " Evet biraz aşktan; daha doğrusu yine aşktan bahsedelim. Çünkü ondan başka bir şey yaptığımız yok." (Latife Kılıç, *Mehmed Rauf' un Servet-i Fünûn Mecmuasında Neşredilen Hikâye ve Mensûr Şiirleri,* Atatürk Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Doktora Ön Çalışması, Erzurum 1979, s. 2)

[566] "Yaşamayı sadece aşk için seven, hayata yalnız aşk duygusu ile bağlı olan kahramanlar, bencil tipin ayrı örnekleridir. Beşeri bir duygu olarak her çağda ve her toplumda önde gelen aşk, Servet-i Fünûn romanının en başta gelen konusudur. Hele Mehmed Rauf'un ana karakterleri, tıpkı kendisi gibi aşk düşkünüdürler. Onun bütün romanlarında vaka, bir sevda ekseni etrafında döner." (Cahit Kavcar, *a.g.e.*, s. 107)

[567] Halit Ziya Uşaklıgil, onun aşkları hakkında şunları söyler: " (...) Onun aşkları nasıldı? Hayatında, bir ömrü başdan başa istilâ eden, muannid, münferid bir aşkı olduğuna ihtimal verilemez. Birinden kurtulurken, diğerine tutulan, hastalıklara nâmzed olarak yaradılmış, marîz bünyeler kabîlinden, onun sevmek ihtirası, hayalini, bazan uzaktan sezilmiş bir bakışa, bazan bir endamın hiramına, hatta bir başörtüsünün şöyle bir dolanışına, yahud bir yeldirmenin omuzlara gelişigüzel atılışına, bir araba, bir sandal seyranında müstesna bulunmuş bir yaslanışa bağlar; ve bir kere hayali böyle bir çengele takılınca artık onu altı ay için, bir sene, beş sene için işkenceden işkenceye sürükler; taşdan taşa çarpar. Bir küçük muvaffakiyet için uzun müşkilâtla, mezahimle çarpışır; ara sıra icad fikrinin kendisine bahşettiği türlü, garib tertibat neticesinde vâsıl olduğu neticenin içine bütün varlığıyla atılır. Burada iradesini, dünyasını unutarak, tâ uyanmak saatinin çalmasına kadar, her şeyden uzak, yalnız aşk ile teneffüs ederek, uzun bir zaman bir rüya içinde uyurdu. (...) Onun hem zavallılığına hem sevimliliğine en büyük sebeb aşk ibtilâsıydı. Onun için, aşk ciğerlerinin nefes alması demekdi. (...) Bir daha kalkmamak üzere döşendiği o yatakda bile hayatını anlatan i'tirafları hep böyle başdanbaşa aşk ibtilâsının kasidelerile doluydu."(Halit Ziya Uşaklıgil, *Kırk Yıl,* c. V, İstanbul, 1936, s. 50, 146, 151)

[568] "Mehmet Rauf'un birçok kahramanı gibi Sermed de, hayatı yalnız aşktan ibaret görür. Aşk düşkünüdür. Kültürlü, gururlu ve idealisttir. Kendisini anlayabilecek bir erkek bulamamaktan korkar. Severken ölmeyi bir saadet sayar ve kendisi ile birlikte ölüme gidecek bir erkek tarafından sevilmeyi hayal eder. Onun için "... Dünyada bir ferdâ-yı garâm kadar elîm" olan hiçbir şey yoktur. Macid'e olan nefretinin sevgiye dönüştüğünü anlayınca, o da tarif edemediği sıkıntılarla, buhranlarla kıvranmağa, acı çekmeye başlar. "Kadın olmasaydım belki mes'-ûd olurdum" diye düşünür. "Bir zamanlar her şey onun için bir sebeb-i saadet teşkil ederken" şimdi içine düştüğü durumu izah edemez. "Kardeşim" dediği Macid'i sevdiğini değil açığa vurmak, aklına getirmek bile istemez. Ancak, Macid'in hastalığı sebebiyle Beykoz'da tekrar bir araya geldikleri zaman, Macid'in ona karşı olan hislerini anlamaya başlayınca huzur bulmaya ve eski neşesini kazanmaya başlar, sonunda da çocukluğundan beri sevdiğini anladığı Macid'le mutlu bir evlilik yapmak üzereyken, vak'a anlaşılmaz bir şekilde her ikisinin intiharıyla son bulur." (Mustafa Özbalcı, *a.g.e.*, s. 59)

[569] "Nihayet her ikisi de, çocuk geçimsizliği şeklinde başlayan bu ilginin büyük bir aşka dönüştüğünü fark ederlerse de, vak'a sonunda yazar Sermed ve Macid'i müphem bir şekilde intihara doğru sürükleyerek romanı bitirir." (Mustafa Özbalcı, *a.g.e.*, s. 56)

Macid eğitim görmüş, modern bir aile yapısına sahip olmalarına rağmen aşklarını açığa vuramaz. Bunda belki de çocukluktan başlayarak, birbirleriyle anlaşamayan iki kişi olarak tanınmanın etkisi vardır. Yazar, Macid'in ailesinin İstanbul'a taşınmasının ardından ikilinin ilişkilerini bilinmez nedenlerle askıya alır. Bunu tercih etmesi romanın sonunda bu ikiliyi intihar ettirerek romanı sonlandırma kolaylığına yol açmıştır. İki kahraman Halk hikâyelerinde ve Tanzimat Dönemi romanlarında da örneğine rastlanan tarzda birbirlerine sarılarak intihar etmekle aşklarını ölümsüzleştirdiklerine inanırlar.

Yakup Kadri Karaosmanoğlu'nun *Hüküm Gecesi* (1927)[570] romanında Samiye bir dönem aldattığı sevgilisi Ahmet Kerim'i barışmaya ikna edemeyince denize atlayarak intihar eder.

Ahmet Kerim, İttihat ve Terakki Partisi'ne muhalif bir gazetecidir. Ahmet Kerim'in yaşadığı mahallede temiz duygularla bağlı olduğu Samiye adında bir kız vardır. Bir süre sonra Ahmet Kerim kızdan kendisiyle buluşmak istediğini içeren bir mektup alır. Ağabeyi, koyu bir İttihat ve Terakki Partisi taraftarı olan Samiye'yle buluşmaya giden Ahmet Kerim, tuzağa düştüğünü anlar. Etrafını saran adamlara cesurca karşılık veren Ahmet Kerim, Samiye'nin hayranlığını kazanır. Yaptıklarına pişman olan Samiye, Ahmet Kerim'in kurtulmasına yardımcı olur. O günden sonra kızın tüm yalvarmalarına ve buluşma isteklerine rağmen onunla buluşmayı reddeden Ahmet Kerim, kızın intihar tehditlerini de önemsemez. Her şeyi göze alarak onun evine gelen Samiye, Ahmet Kerim'i, onu sevdiğine ikna edemez. Onurunun kırıldığını gören Samiye, Ahmet Kerim'e olan aşkını ispat etmek için denize atlayarak intihar eder:

> *"(...)Nihâyet geniş bir caddeye vardı. Burası, İstanbul'un mu'tenâ caddelerinden biridir; ama Samiye hiç hatırlamıyor, yalnız biraz ötede caddenin ta nihâyetinde, iki yüksek ve beyaz binanın arasından denizi görüyor. Bu sıcak öğle saatinde Boğaziçi'nin suları çividi renktedir.*
>
> *Samiye, adeta koşarcasına bu mavi şeye doğru gitti. İki büyük yalı arasında bir rıhtım kemeri. Genç kız bu kemerin altından sanki bir oyun yapar gibi suların içine*

[570] "Halide Edib daha 1911'de *Yeni Turan* romanı ile seviyesiz parti çatışmalarının topluma sadece zarar vereceği, fertleri bedbaht edeceği tezini savunmuştu.Yakup Kadri'nin de seviyesiz parti çatışmalarına olumlu bir gözle bakmadığı kesindir. Nitekim o da 1927'de yazdığı Hüküm Gecesi'nde Meşrutiyet günlerinin seviyesiz ve insan öğütmekten öte gidemeyen kısır politik çekişmelerini dile getirmiştir. Belki de Yakup Kadri bu çirkin çekişmelerinin uzantılarını, bizzat kendi hayatında ve çevresinde hem de Cumhuriyet'ten sonra da gördüğü için *Hüküm Gecesi*'ni yazmıştır." (İnci Enginün, *Yeni Türk Edebiyatı Araştırmaları,* Dergâh Yayınları, İstanbul, 2001,s. 104)

dalıyor ve ayakları yerden kesilinceye kadar, ilerliyor ve birden canhıraş bir feryâd ile kendisini dalgalara bırakıyor. Samiye üç defa denizin dibine batıp çıktı. Kulaklarında fâsılasız bir çıngırak sesi, çın çın çınlıyor ve kapanan gözlerinin ötesinde renk renk bir âlemin kırmızı, mor, yeşil ve erguvani perdeleri birbiri ardısıra açılıyordu." (s. 175) [571]

Yakup Kadri Karaosmanoğlu'nun *Hüküm Gecesi* romanı belirli ve sınırlı tarihi olan siyasî bir romandır.[572] Romanda yer alan karakterlerin hemen çoğu dönemin siyasî görüntüsünü bir biçimde temsil eden karakterlerdir[573]: Romanda, İttihat ve Terakki Fırkası ile Hürriyet ve İtilaf Fırkası'nın iktidarı ele geçirmek için çarpıştığı yılların İstanbul'u anlatılmaktadır.[574] Romanın ismi de Ahmet Kerim'in Bekirağa Bölüğü'ne kapatıldığında

---

[571] Yakup Kadri Karaosmanoğlu, *Hüküm Gecesi,* Tevzi' Merkezi – İlhami Fevzi Matbaası, (Milliyet Matbaası), İstanbul, 1927 (Alıntılar bu baskıdandır.)

[572] "*Hüküm Gecesi*'nde (1927) belirli bir tarihsel dönemi anlatıyor Yakup Kadri: Gazeteci Ahmet Samim'in İttihat ve Terakki "fedai"lerince öldürüldüğü 9 Haziran 1910 Perşembe akşamı öncesiyle sadrazam Mahmut Şevket Paşa'nın "Halaskâr" subaylardan yüzbaşı Çerkez Kâzım ve arkadaşlarınca öldürüldüğü 11 Haziran 1913 sonrası." (Fethi Naci , "Bir Hüküm Gecesi", *Yüz Yılın 100 Romanı,* s. 100)

[573] "Yakup Kadri Karaosmanoğlu'nun romanlarındaki hemen bütün kişiler, devirlerinin ana çizgilerini yansıtıp her biri yapıtlarda düşünsel özün yakalanması ve anlatılması yolunda yardımcı birer öğe rolünü oynarlar... Yakup Kadri roman kişilerinin davranış ve düşüncelerini paylaşırken, hiçbir zaman kendisi doğrudan sahneye çıkmamaktadır. Bunu dolaylı bir biçimde kahramanlarının tipik ve canlı görünümleriyle belli etmeğe çalışır. Hemen her işlediği konuda yazarın düşüncelerini, tutumlarını, sevgi ve nefretlerini baştan sona sezinleriz. Hem, yazar kendisi de bu yolda düşündüğünü şu sözleriyle açıklamaktadır: " Roman tiplerinin şu ya da bu nitelik alışları her şeyden önce romancının 'dünya görüşü' ile ilgili bir şeydir." (Slavoljub Djndjiç, "Yakup Kadri Karaosmanoğlu'nun Romanlarındaki Kişiler ve Bu Kişilerin Yaşadıkları Devrin Olaylarına Karşı Tutumları" *Türk Dili*, Ankara , S. 179, Ağustos 1966, s. 1021-1028)

[574] "*Hüküm Gecesi,* II. Meşrutiyet devrinin parti kavgaları üzerine kurulmuştur. "İttihat ve Terakki Fırkası" ile "Hürriyet ve İtilâf Fırkası" arasındaki savaş kıyasıya anlatılırken, bir devrin toplumsal yapısı çizilmiş; birtakım kişisel çıkarlar uğruna ve halkın yararına herhangi bir düşünceye, bir ülküye dayanmayan bu çatışmaların memlekete ancak zarar getirdiği belirtilmiştir. Eser, buyanıyla, belli bir devrin hikâyesi olmaktan çıkıp, devlet yönetiminde kişisel çıkarların öne geçtiği her çağın hikâyesi olmak gücünü kazanmıştır.

Yazar, bu eserini siyasî roman diye nitelemiştir (1. baskı, 1927, dış kapak). Meşrutiyet devri gençliğinin temsilcisi olarak yarattığı gazeteci Ahmet Kerim'in çevresinde, o çağın siyaset, basın, sanat ve düşünce adamlarının çoğunu gerçek adlarıyla (Mahmut Şevket Paşa, Kâmil Paşa, Talat Bey, Cemal Bey, Prens Sabahattin, Ahmet Samim, Ali Kemal, Şahabettin Süleyman, Fazıl Ahmet, Rıza Tevfik, Ziya Gökalp vb.), kimisini de asıl adlarına kafiyeli düşen takma adlarla (Ömer Bey vb.) ele alıp, bunları çoğu zaman vaka'nüvîs tarihlerinde olduğu gibi, gerçek olaylar içinde anlatmıştır. Daha önce de işaret ettiğimiz üzere, bir mektubunda: "Roman yazarken tanıdığım kimseleri ve yaşadığım hayat safhalarını bir hammadde olarak kullanırım" (A.F. Oğuzkan, *a.g.e.*, s. 26-27) diyen sanatçı, bunu en geniş ölçüde *Hüküm Gecesi'*ne uygulamıştır. O bakımdan, eserde, yer yer vakayi-nâme, anı (Bkz. örnek 1), hatta röportaj (Ahmet Samim'in öldürülüşü, Ferah tiyatrosundaki müsamere vb. sahneleri) türlerini hatırlatan parçalar vardır. H.C. Yalçın, yazdığı eleştiri dizisinde bu konuya değinerek şöyle demiştir:

"Benim '*Hüküm Gecesi*'nde gördüğüm en büyük kusur, pek yakın bir tarihe ait vakaları, hakikî şahısları işe karıştırmak suretiyle mevzu-i bahs etmesidir. Çünkü 'Roman' dediğimiz zaman gözümüzün önüne gelen bir edebiyat nev'inin hudutlarına tecavüz edilmiştir. Yakın tarihten bu tarzda bahsetmek bizdeki edebiyat mefhumuyla çarpışıyor. Bu bir roman mıdır, tarih midir, yoksa mücadele ve muhalefet gazetelerinden koparılıp alınmış yevmî makale parçaları mı? Burasını kestiremiyoruz." (Hüseyin Cahit Yalçın, "Yakup Kadri Bey", *Fikir Hareketleri,* 1934, c. II, sayı 49.)

geçirdiği bunalımlı gecede kendi kendisini yargılamasından gelir. Romanın, Yakup Kadri'nin hayatından izler taşıması da muhtemeldir.[575]Roman, siyasî yönetimin iki kutbun çatışmalarıyla şekillendiği[576] bu iktidar savaşı sırasında göz ardı edilen bireysel ilişkileri ve bu ilişkiler sonucunda bir genç kızın aşkı uğruna hayatını feda etmesini ele alır. Romanın başında bu iktidar mücadelesi içinde göze çarpan idealist bir gazeteci vardır: O da Ahmet Kerim'dir. Ahmet Kerim, bir bakıma döneminin gençliğini temsil eden bir tiptir.[577] Yakup Kadri, Samiye'yi intihar ettirirken – belki de farkında olmadan – romanı sıkıcı, siyasî bir roman olmaktan kurtarır. Olaylar, Samiye'nin intiharının ardından ani bir dönüşle farklı bir görünüm alır. Romanın başında siyasî ve sosyal olaylar romana yön verirken, Samiye'nin intiharının ardından olaylar Ahmet Kerim'in ferdî duygularını eksen olarak alır. Samiye, romanda hata

---

Hüseyin Cahit Yalçın'ın "kusur" diye gördüğü şey, tersine, eserin başlıca başarı kaynağıdır. Gerçekten de, yazar, kalıplaşmış roman biçiminden ayrılıp tarih, anı, röportaj vb. türlerinin olanaklarından da yararlanarak, yeni bir roman tekniği denemesine giriştiği bu eserinin dış yapısında olduğu gibi iç yapısında da –belli birtakım olaylara ve kişilere bağlı kalma zorunluluğu yüzünden- ister istemez yabancı etkilerden kurtulup kendi yaratıcı gücünün en ilgi çekici ürününü vermiştir.

Baskılı yönetim devrinde (II. Abdülhamid devrinde) "en ilkel kültürden, en basit ülküden bile yoksun bırakılan, devrin karanlıkları, karışıklıkları, bozuklukları içinden yolunu kendi kendine bulup yürümek zorunda kalan" bir gençliğin toplumla ilişki kuramadan bir kör dövüşü halinde sünüp giden kısır çabalarının dramı; ayrıca, yıldırma, korku, kin, öç alma isteği gibi tutkuların keskinleştiği bir ortamda aşk, acıma, özgecilik (diğerkâmlık) vb. gibi insanlık duygularının körleşmesi, bilinen tarihsel olaylar arasında ustaca verilmiş; ve roman kahramanı Ahmet Kerim'in dışında özellikle üç tip (Ömer Bey, Sırrı Bey, Şahabettin Süleyman) üstün bir başarıyla çizilmiştir.

Yazarın bu en özgün (orijinal), en ilgi çekici, en güçlü romanı, bugüne değin yazılan edebiyat tarihi ve incelemelerde ne yazık ki gereği gibi işlenmemiştir." (Cevdet Kudret, *a.g.e.,* s.137-138)

[575] "Yazar, roman üzerine görüşünü şöyle anlatmıştır:

"... Her roman bir hayat tecrübesinin mahsulü olduğu kadar muayyen bir mizacın ve şahsî hayat görüşünün bir sanat eseri halinde tecellîsidir. (...) Roman, muhayyilenin yavrusudur. (...) Romanlarım çocukluğumdan beri üzerimde tesir bırakmış vakaların, insan tiplerinin kendi mizacıma ve hayat telâkime göre hikâye ve tahlilleridir. (...) Fakat, bundan bir sanat eserinin alelâde bir tabiat ve cemiyet kopyası olduğu mânâsı çıkarılmamalıdır. Demin söylediğim gibi, romanın, iyi romanın birinci vasfı bir şahsîyetin, bir mizacın bir hayat telâkkisinin ifadesi olmaktır. İyi bir romanda tipler, vakalar tamamı tamamına hayatta oldukları ve cereyan ettikleri gibi değil, sanatkârın kafasındaki 'kompozisyon' hususiyetlerine göre şekil ve mâhiyet alırlar. (...) Romancı insanî unsurları hayattan alıp kendi benliğinin potasında bir nevî kimyevî tahlil ve terkipten geçirerek kalıplara döker. Hayatın tıpatıp kopyası olmakla kalan romanlar, roman janrının en müptezel örnekleridir." (Vedat Nedim Tör, "Yakup Kadri Karaosmanoğlu İle", *Yücel,* 1933, c. XIII, sayı 77, Niyazi Akı, *Yakup Kadri Karaosmanoğlu (İnsan-Eser-Fikir-Üslûp),* İletişim Yayınları, İstanbul, 2001, s. 106)"

[576] "Abdülhamid tahttan indirilmiş, "Meclis-i Mebusan" yeniden açılmıştır. Mahmut Şevket Paşa sadrazamdır. "İttihat ve Terakki Fırkası" iktidarda, "Hürriyet ve İtilaf Fırkası" muhalefettedir. Bu iki siyasî kuruluş arasında şiddetli bir iktidar çarpışması vardır."(Ataol Behramoğlu, "Üç Romanıyla Yakup Kadri Karaosmanoğlu", *Alan* 67*,* İstanbul, , S. 3, Haziran 1967, s. 7-10)

[577] "Eserleri ve çeşitli faaliyetleriyle Meşrutiyet dönemi fikir hayatının teşekkülünde önemli bir yerin sahibi olan bu düşünce, sanat ve siyaset adamları, *Hüküm Gecesi'*ndeki vakayı meydana getiren olaylar zinciri içerisinde de zaman zaman görünmek suretiyle, romanın başkahramanı Ahmet Kerim'in sembolize ettiği o dönem gençliğini büyük ölçüde etkilerler ve olaylara yön verirler."(Mustafa Özbalcı, "*'Hüküm Gecesi*' Üzerine", *Türk Dili,* S.406, Ekim 1985, s. 168)

işleyen genç bir kızın, hatasını anladıktan sonra tüm çabalarına rağmen karşı tarafa masumiyetini kabul ettirememesini sembolize eder. İşlediği hatadan dolayı vicdan azabı çeken Samiye, ancak hayatına feda ederek Ahmet Kerim'e olan aşkını ispat edebileceğine inandığı için bunu yapmaktan kaçınmaz.[578] Ahmet Kerim, romanın sonunda, o dönem gençlerinin çoğunun yaşadığı çatışmaları yaşadıktan sonra bohem bir karakter olarak silinir gider.[579] İdealist, mücadeleci kişilikten geriye, gururunun kurbanı olarak yitirdiği aşkına ağlayan ve onun hikâyeleriyle avunan çökmüş bir adam kalır.[580] Romanın sonunda Ahmet Kerim bir tükeniş yaşar. Bu tükeniş bir anlamda siyasî tükenişin ferdî tükeniş olarak yansımasıdır.[581]

Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın, *Ölüm Bir Kurtuluş Mudur?* adlı romanında, birbirlerini seven ve evlenmek isteyen Vasfiye ve Nüzhet; babalarının izin vermemesi üzerine, intihar

---

[578] "Vicdan azabından kurtulamayan Samime intihar eder. Bu intihar Samime'nin gerçekten samimî bir pişmanlık duyduğunu gösterir. O, başlangıçta ağabeyine ve arkadaşlarına kanmış ve Ahmet Kerim'i oyuna getirmiştir. Ahmet Kerim'in cesareti onun bu gece tutulmasını ve onu gerçekten sevmesini sağlamıştır. Ahmet Kerim onun mektuplarına ve buluşma haberine cevap vermediği için çok üzülür... Niyazi Akı romandaki Samime tipini orijinal bulmaktadır. Oysa Samime'nin ısrarlı sevgisi, bunun sonucu olarak intiharı fazla inandırıcı bir tarzda çizilmemiş ve intiharının Ahmet Kerim'in hayatındaki yeri romanın sonuna kadar sürdürülmemiştir. Bu, roman kurgusunda kusurdur. Çünkü romanın en önemli kahramanı hemen hemen romanın ortasında akışın içinden çekilip gitmektedir. Ahmet Kerim'in psikolojik yıkımında önemli bir yeri olması gerekirken bu yer açıkça belirlenememiştir."(Alemdar Yalçın, *Siyasal ve Sosyal Değişmeler Açısından Cumhuriyet Dönemi Türk Romanı,* (1920-1946*)* s. 61, 67)

[579] "Kişiler, çoklukla, kafalarının içindeki hayatın dışarıdaki hayata uymamasından doğan hayal kırıklığıyla ya düşer ya da dünyaya küserler. Seniha, Hakkı Celis (*Kiralık Konak*) Ahmet Kerim *(Hüküm Gecesi);* Leylâ, Necdet (*Sodom ve Gomore*); Dr. Hikmet (*Bir Sürgün*); Celal (*Yaban*) vb. hep hayalleriyle gerçeği bağdaştıramayan hayat küskünü insanlardır.yazarın eserlerindeki olumlu kişiler, genellikle, içinde yaşadıkları çevrenin kötü gidişini görür, çıkış yolları tasarlar, fakat bunları gerçekleştirmek için herhangi bir çaba gösteremezler. Bunlar, sadece düşünen, gördüklerinden üzüntü ve acı duyan, fakat bir türlü eyleme geçmeyen bir çeşit "Hamlet"tirler; karşı yanda olanların "zehir kılıç"ı ile vurulup ya vücutça ölür (Hakkı Celis, Dr. Hikmet) ya da ruhça ölü hale gelirler (Ahmet Kerim, Necdet, Ahmet Celal)." (Ataol Behramoğlu , a.g.m.*,* s. 8)

[580] "Ahmet Kerim somut, tarihsel bir anlamsızlığı yaşadı. Kendinden uzak düşmüş, yabancılaşmış bir insandı o. Benliğini yitirmiş "İttihatçı"lara karşı savaştı; fakat bir hapishane hücresinde aslında hiç de "İttihatçı"lara karşı olmadığını kavradı. Çünkü bir kör döğüştü bu. Çökmekte olan bir imparatorluğun halktan kopmuş başkentinde yaşanan bir kör döğüş. Ahmet Samim, Talat Bey, Enver Paşa, Mahmut Şevket Paşa, Ali Kemal, Rıza Tevfik çokları da aynı anlamsızlığı, aynı kör döğüşü yaşadılar. "*Hüküm Gecesi*"nin sonunda Ahmet Kerim sürgünde bir ayyaş olup, çıkıyor. Türk aydınının uzun yıllar yaşadığı ve hâlâ gücünü bütün bütün yitirmemiş bir sonuçtur bu. Fakat evrensel ya da doğa ötesi bir şey değil; somut, ulusal, tarihsel bir sonuç. Yine romanın sonunda Ziya Gökalp ve Türkçülük bir umut ışığı gibi belirmektedir." (Ataol Behramoğlu , a.g.m.*,* s. 8)

[581] "Ahmet Kerim'in tükenişinin yalnız bireysel değil; toplumsal, tarihsel kökleri de var bu tükenişin. O dönemin siyasal partileri, yığın partileri değil. Siyasal savaşım, subay-aydın-bürokrat üçlüsünün elinde ve yönetiminde. Erdoğan Teziç'in dediği gibi: "Yığın partileri, Batı'da, sınıflar arası mücadelenin bir ürünü olarak, daha doğrusu iktidar mücadelesinin tabandan başladığı bir süreç içinde gelişir. Türkiye'de böyle bir oluşum yoktu başlangıçta." Subay-aydın-bürokrat üçlüsü, toplumu değiştirmek isterken, bunu, içinde yaşadıkları toplumun tarihinden devir alınan somut koşullara göre değil, gönüllerine göre (Ya da Batı'ya öykünerek) yapmaya kalkışıyorlar. Bu yüzden halkla ilişki kuramıyorlar. İşe halkı karıştırmadan "kurtarıcı" görevini benimsiyorlar. Bu yüzden de tükenişleri çabuk oluyor, kolay oluyor." (Fethi Naci , *a.g.e.,* s. 103)

etmek üzere doktorun odasından kaçarlar. Doktorun adamları bu iki gencin peşine düşer. Bu gençleri intihardan kurtarmak isterken, başka bir intihar olayıyla karşılaşırlar. Fotini adında bir Rum kızı da aşk yüzünden intihar etmiştir:

"Fındıklı önlerinde henüz boğulmuş genç bir kadın cesedi zuhur etmiş." (s.47)

Romanda Fotini hakkında herhangi bir bilgi verilmemiştir. *"Aşk yüzünden"* ifadesi kızın sevgilisine kavuşamadığı için intihar ettiği ihtimalini güçlü kılmaktadır.

Ahmet Hamdi Tanpınar'ın, *Huzur* (1949) adlı romanında, Nuran ile Mümtaz'ın Tevfik Bey'le birlikte balık avına çıkarken tanıştıkları ihtiyar balıkçı denize o denli âşıktır ki, bir gün ölürse mezarının deniz olacağını söylemektedir. Nihayet bir kış günü geçirdiği hastalıktan dolayı doktorlar ona denizi yasaklayınca o, denize olan bağlılığını denizde intihar ederek gösterir.

> *"Çok kazanmış, çok görmüş, çok eğlenmiş, çok acı çekmişti. Fakat tek sevdiği şey deniz olduğu için ondan ayrılmadıkça kendisini bedbaht addetmezdi. "Mezarım, aklım başımda ölürsem, deniz olacaktır..." derdi. Nitekim, o kış sonunda geçirdiği hastalıktan sonra bir daha denize çıkamayacağını doktorlardan öğrenince bir sabah kimse görmeden sahile inmiş, kayığa binmiş ve ayaklarına bir taş bağlayıp, kendisini akıntıya atarak ölmüştü."* (s. 246)[582]

Bu romandaki ihtiyar balıkçı, gün görmüş, mert bir adamdır. Mümtaz ve Nuran onu çok sever. Adam, onlara bir yalı bulup yerleşmeleri halinde onları çok iyi besleyeceğini, elinden gelse boğazı onlara düğün hediyesi olarak vereceğini söyler. İhtiyar balıkçı, ölmeden önce yoksulluğa alıştığını; ama ihtiyarlığa alışamadığını söyler. Ayrıca insanların bozulduğundan şikâyet eder. Bir gün eğer ölürse denizde öleceğini söyleyen ihtiyar, doktorun denizden uzak durması tavsiyesini denizin koynunda intihar ederek, tutmaz. Denizi bir sevgili gibi seven İhtiyar balıkçı,. denize duyduğu bağlılığı intihar ederek gösterir. Mümtaz, onun ölümüne bir yakınını kaybetmiş kadar üzülmüşse de ihtiyarın sevgilisine –denize- kavuşmasına sevinmiştir.

[582] Ahmet Hamdi Tanpınar, *Huzur,* Remzi Kitabevi, İstanbul 1949 (Alıntılar bu baskıdandır.)

4. CEZALANDIRMAK AMACIYLA GERÇEKLEŞTİRİLEN İNTİHARLAR

a. Kişinin Kendisini Cezalandırmak Amacıyla Gerçekleştirdiği İntiharlar

Bu tür intiharlarda, intihar eden kişi işlediği suçları kendi eliyle cezalandırmak için intihar eder. Müntehir işlediği suçların ancak kendi ölümüyle temizlenebileceğine inandığı için intiharı çıkar yol olarak görür. Suçluluk, pişmanlık kişiyi intihara yöneltebilmektedir. Bu tarz intiharlara daha çok savaş ortamında savaş suçu işleyen askerlerde, savaş sonrası koşullarda rastlanır. Savaşta işlediği suçları hatırlayan asker, pişmanlık duyar ve savaş koşulları içinde meşru sayılabilecek olumsuz davranışlarının cezasının ancak kendi eliyle verebileceğine inandığı için intiharı seçer.[583] Ayrıca sadist kişiliğe sahip insanlar başka insanlara yaptıkları eziyetlerin sonuca ulaşmadığını gördüklerinde intiharı seçerler: Erich Fromm, *Sevgi ve Şiddetin Kaynağı* adlı eserinde, sadizmin gözlenebilen bütün değişik türlerine, ortak ve tek temel dürtünün, başka birisinin üzerinde bir egemenlik kurmanın; karşısındakini, kendi isteklerinin umarsız bir nesnesi durumuna getirmenin, onun Tanrısı olmanın, onunla oynama zevkinin rol oynadığını belirler.[584] Bu zevki yaşayan birey bir süre sonra yaptıklarından pişmanlık duyacak ve kendi cezasını kendisi verecektir.

Ahmet Midhat Efendi'nin *Yeryüzünde Bir Melek* (1875) adlı romanında Raziye'nin Şefik Bey'le birlikte mutlu olmasını engellemek için bütün yolları deneyen Arife, amacına erişemeyince intihar eder.

Birbirlerine âşık olan Raziye ve Şefik Bey, Arife yüzünden romanın başından beri türlü çileler çekmişlerdir. Şefik Bey başka biriyle evli olan eski sevgilisi Raziye Hanım'la konuştuğu için kürek mahkûmu olarak tutuklanmış; kocası Raziye'yi boşadıktan sonra sokağa atmıştır. Arife'nin Şefik Bey'e olan ilgisi, onu bu kötülükleri yapmaya itmiştir. Romanın sonunda Raziye ve Şefik Bey birbirine kavuşur. Arife, ikilinin düğününe bir çingene kıyafetiyle gelir. Düğündekiler onu tanır. Şefik Bey'in kendisine teklif ettiği yardımları

---

[583] Müslüm Yücel, *a.g.e.*, s. 97 (İncelediğimiz romanlarda bu türden intiharlara rastlamadık.)

[584] "O insanı aşağılamak, tutsak etmek asıl amaca giden yollardır; asıl amaç o insana acı çektirmektir. Sadist dürtünün özünde bir kişi (ya da öteki canlı varlıklar) üzerinde kesin bir egemenlik kurmanın getirdiği zevk yatar."(Erich Fromm, *Sevgi ve Şiddetin Kaynağı*, Payel Yayınevi, İstanbul, 1979, s. 29)

reddeden Arife yanındaki çingeneyle birlikte evden koşarcasına çıkar ve Galata Kulesi civarında on beş yirmi arşın derinliğindeki hendeğe atlayarak intihar eder:

> *"İşte Arife bu duvarı tırmanırken, Kıptî karısı ne yapacağını tahmin edemeyerek hâlâ kendisini durdurmak ümidiyle "Arife! Arife!" diye haykırmağa başlamış idiyse de Arife Çingeneyi hiç işitmiyormuş gibi, ondan tarafa nazar bile etmeyerek siper duvarının üzerine çıkınca kaldırıp kendisini duvardan aşağıya atmıştı."* (s.340) [585]

Romanda yaptığı tüm kötülüklere rağmen rakibi olan kadının mesut olmasını hazmedemeyen Arife intihar eder. Ölmeden önce söylediği şu sözler intiharının gereçesini özetler:

> *"Onu dahi sürünür gördükçe kendi süründüğüm o kadar tesir etmezdi. Fakat o mesut bir hanım olduktan sonra ben sefil sergerdan sürünemem! Ölmeliyim." Sözlerini pek güçlükle söyleyebilmiş ve son nefesini dahi bu sözle tekmil eylemiştir.* (s.340)

Arife özelliğindeki bir kadının yaptığı tüm kötülüklere rağmen amacına erişememesi, rakibi tarafından bir bakıma alt edilmesi, onu işe yaramaz, beceriksiz, tükenmiş biri haline sokar. Temizlenmesi imkânsız olan bu bireyler ölümden başka çıkar yol bulamazlar.[586] Arife açısından olaya baktığımızda, onu bu trajediye sürükleyen asıl etken kişilik bozukluğudur. Aşırı bencilliği, kıskançlığı ve insanlara kötülük yapmaktan zevk alan sadist özelliklere sahip olması onu intihara sürüklemiştir. Roman, iki zıt karakter tezadı üzerine kurgulanmıştır. Bu romanda da iyi–kötü çatışması söz konusudur. Raziye, iyiyi, ideal tipi temsil ederken; Arife kötüyü, çirkini temsil eder.[587] Arife, hileci bir kadındır. o, erkekleri avlamayı çok iyi bilen biridir. Onun avcılıktaki ustalığından Lâ Bey gibi aşktan nasibini almamış erkekler dahi payını alır.[588] Bu hileleri Şefik'i elde etmek için kullanmaktan çekinmeyen Arife, Şefik

---

[585] Ahmet Midhat Efendi, *Yeryüzünde Bir Melek*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 2000 (Alıntılar bu baskıdandır.), s. 340

[586] Ivy M. Blackburn, *a.g.e.*, s.12

[587] "Arife, romanda Raziye'nin zıddı bir kadın tipi olarak tasvir ve tahlil edilmiştir. Muharrir, bu iki kadın kahramanı her vesileyle mukayese etmiş veya bu mukayeseyi Şefik'e yaptırmıştır.Esâsen Arife, en şuh, en saltanatlı devresinde dahi Raziye ile boy ölçüşecek seviyeye ulaşamamıştır. Gerçi zeki, kültürlü ve cerbezelidir. Aşk meclislerini nükteleriyle şenlendirmesini çok iyi bilir. Raziye'nin hanımefendi vekar ve ciddiyeti, ilk anda, Arife'nin yanında donukluk gibi görünse de, Lâ Bey gibi havaî bir çapkın bile, Arife tipindeki kadınlarla ancak gelip geçici gönül mâceraları yaşanabileceğini idrâk etmiş, kadının başına bela olacağını fark edince ondan yakasını kurtarmaya bakmıştır."(Melin Has-Er, *a.g.e.,* s. 99)

[588] "Arife, Lâ Bey gibi "gönlü yok denilecek bir" adamı bile "sair muâşakatının hiç birisine kıyas kabul edemeyecek kadar uzun bir müddet" yani altı ay kendisine esir edecek derecede güzel ve câzip bir kadındır. Karşısındaki erkeğin, bâhusus Şefik gibi saf ve tecrübesiz bir gencin alâkasını çekecek bütün kadınca hîleleri çok iyi bilir."(Melin Has-Er , *a.g.e.*, s. 98)

Bey'in sevgilisi Raziye'den ayrılmalarından haz alan biridir. Ondaki bu sadistlik duygusu bir çok kötülüklerin temelini oluşturur. Her hangi bir kutsalı olmayan Arife'nin toplumsal kurallara, ahlakî kaidelere uyması söz konusu değildir. O, hedefine ulaşmak için kendince her yolu meşru sayar. Yazarın, ismiyle müsemma olsun diye ona taktığı "Arife" ismi çok bilmişlik anlamındadır; fakat o, bu çok bilmişliğini hep olumsuz yollarda kullanır.[589] Arife'nin bu kadar kötülük yaptıktan sonra intihara yönelmesinde sahip olduğu paranoid kadın kişiliğinin özellikleri büyük etkendir.[590] Arife, roman boyunca bu kişiliğinin verdiği etkiyle çeşitli skandallara neden olur, bu iki sevgiliyi sürekli rahatsız eder, onlara çeşitli cezalar çektirir; ancak yine de rahat etmez. Fuhuşa düştüğü zaman, Raziye'yi de kendi seviyesine çekmek ister; bunda başarılı olmaz. Yaptıklarından pişman olur. İşlediği suçların farkına varan Arife, büyük bir pişmanlıkla düşmanlık beslediği bu çiftin düğününe davetsiz misafir olarak gelir. Burada herkes onu tanmıştır. Şefik Bey'in kendilerine yaptığı tüm kötülüklere rağmen bu düşmüş zavallı kadına merhamet görmesi Arife'yi bunalıma sokar. Arife, Şefik'le Raziye'ye duyduğu nefreti kendi benine yönelterek intihar eder.[591]

Yaptığı kötülüklerden dolayı cezasını kendi eliyle vererek, intihar eden diğer bir

---

[589] "Arife isehem suçlu, hem de güçlüdür. Cemiyeti ve ahlak kaidelerini hiçe saymakta, hatta bunları işine geldiği gibi yorumlamakta ve kullanmaktadır. Raziye ile Şefik'ten intikam almak için, ahlakî nizâmın koruyucusu durumundaki mahalle halkını el altından kışkırtarak baskın düzenletmektedir. Ama aynı ahlak kaideleri kendi aleyhine işlediği, onu "fahişe" olarak damgaladığı zaman gazaba gelmekte, Raziye gibi namuslu kadınları da kendi seviyesine düşürmek suretiyle hem râkibesinden, hem de kendisini mahkûm eden değerler sisteminden hıncını almaktadır. Bütün bu mukayeselerden çıkan netice, Arife'nin iflâh olmaz derecede kötü bir kadın olduğudur. Şunu da belirtmek gerekir ki, romanın ideal kadın tipi Raziye olmasına rağmen, Arife, ihtiraslarına mağlûp bir kadın olarak kendisini duygularının akışına bırakması, roman boyunca devamlı olarak değişmesi, en düşkün zamanında bile Şefik tarafından yapılan yardım teklifini şiddet ve istikrahla reddederek ölümü tercih etmesi ile, kötü de olsa renkli, canlı, hareketli bir kadın tipini temsîl etmektedir. Bu da tabiîdir, zirâ Arife *Yeryüzünde Bir Melek* romanının femme fatale'idir. Vak'anın cereyanı, hemen tamamıyla onun entrikalarına dayanmaktadır."Arife" ismi de bu kadının çok bilmişliğine delâlet etmektedir. Gerçi bizim dilimizde "arif", her şeyi derinliğine bilen, hayatın fâniliğini, boşluğunu idrâk ile dünyaya fazla ehemmiyet vermeyen kalender, derviş-meşrep insan için kullanılan tasavvufî bir tâbir ise de, bu kelimenin edebiyatımızda epiküryen hayat felsefesini tazammun eden bir mânâya kaydığı mâlumdur."(Melin Has-Er , *a.g.e.*, s. 100)

[590] Bu tip kadınlar, kendilerine yabancı bir erkekle karşılıklı aşk yaşadıklarına inanıp, erkeği sahiplenme çabası içerisine girer. Aşk hezeyânına kapılan bu tip kadınlar önceleri nefret yerine sevme ve sevilme ihtiyacı delüzyonu içine girerler. Bu yüzden birçok ailenin rahatını telefonlarla, mektuplarla ya da yaptıkları oyunlarla kaçırırlar. Bu yanlış inançları ancak realiteyi onlara kabul ettirmeyle düzeltilebilir; aksi halde büyük skandallara neden olabilirler. Böyle kadınların tedaviye ve doktor gözetimine ihtiyaçları vardır. (Fikret Ürgüp, *a.g.e.*, s.. 68)

[591] Arife özelliğindeki kişiler, "kendini kötüler, alçak ve değersiz görür. Kendini lanetler ve kendine hınçlanır. Kendisi gibi kötü birini yok etmesi gerekmektedir. Sürekli olarak o güne kadar yaptığı kötülükleri hatırlamaya çalışır. Yaptığı kötülüklerden dolayı suçlu olan kendini öldürmeyi gerekli görür ve bunun için de intihar eder. (Metin Özek, "İntihar ya da İnsanın Kendini Hiçe Dönüştürmesi", *Yeni Dergi,* S. 41, Şubat 1968, s. 86)

kahraman da Ahmet Midhat Efendi'nin *Hasan Mellah Yahut Sır İçinde Esrar*[592] adlı romanındaki Kaptan Pietro'dur. Pietro, romanın başında Hasan Mellah'ın kaçırıldığı korsan geminin zalim kaptanıdır. Hasan'ın kaçırılması olayında, Hasan'ı soyduktan sonra denize atmayı emretse de o zamanlar yardımcısı olan Alonzo, onu bu eyleminden vazgeçirir. Yine İlia onun eliyle öldürülmekten son anda kurtulmuştur. En son vukuatı ise 8-10 kişiyi gemilerinde direklere bağlayarak diri diri yakmak olan Kaptan Pietro, bu olayın hemen ardından Hasan Mellah tarafından yakalanır. Gemide onun dışında Kaptan Zerno ve Hasan'ın dostu Alonzo da vardır. Alonzo yaralı olarak Hasan'ın gemisine getirilir. Birkaç gün sonra Pietro ve Zerno gemide kurulan mahkemede yargılanır. Yargılama sonunda Zerno'nun masum olduğuna, Pietro'nun -kendi beyanıyla da- suçlu olduğuna karar verilir. Mahkemenin hakkında ölüm emri verdiği Pietro'nun infazının Kaptan Zerno tarafından yapılması uygun görülür. Zerno bu katliama dahil olmamak için Pietro'dan intihar etmesini ister:

> *"Canım Pietro, gel benim üzerimde cellâtlık şeyni bırakma. Zati ölecek değil misin?*
>
> *Kendi hizmetini kendin görüver."demiş ve artık son dakikada refikinin bu ricasını kabulde Pietro dahi bir beis görmemiş olduğundan, küpeşte üzerine çıkarak bir adım attı ki, bu adımı bastığı yer âlem-i siyâh-adem idi*."(s.278)

Sadist bir kişiliğe sahip olan Pietro, dünyanın haksızlıklar üzerine kurulu olduğuna, hakkıyla hiç kimsenin bir yere gelemeyeceğine inanan biridir. Bu yüzden korsanlığı seçen Pietro, zulüm işleyerek bir yere gelmeye çalışmaktadır. İşlediği suçların farkında olan Kaptan Pietro, tutuklandığı anda suçlu olduğunu itiraf ederek cezasının tatbikinin Zerno'ya bırakılmasını ister. Zerno'nun ona denize atlamasını emretmesi üzerine denize atlayarak intihar eder. Sağlam bir kişiliğe sahip olmayan Pietro, haksızlığın sürdüğü dünyada insanların ancak zulmederek yaşayabileceğine inanmaktadır. Bunun için de sürekli zulmederek ayakta durmaya çalışan biridir. Mesleği itibariyle de yapacağı en iyi iş korsanlıktır. O da bunu yapar. Zulümler, soygunlar, adam öldürmeler, insanları diri diri yakmalar onun için yaşamasını sağlayan "masum"(!) eylemlerdir. O, insanlığın suç işlemek zorunda olduğunu, insanlığın devamı sürecinde birilerinin suç denen olguyu işlemeleri gerektiğini savunur. [593] Aslında

---

[592] Ahmet Midhat Efendi bu romanı Alexandre Dumas'nın Monte Christo'suna bir nazire olarak yazmıştır. Bkz. Durali Yılmaz, *Roman Kavramı ve Türk Romanının Doğuşu*, Ozan Yayınları, İstanbul, 2002, s. 98

[593] "Durkheim'e göre suç, "Kolektif bilincin kuvvetli ve belirmiş tutumlarını ihlal eden fiillerdir." Suç normal bir sosyoloji olayıdır ve kolektif duyguları ihlal eder. Durkheim'e göre suç normal, zorunlu ve yararlıdır. Normaldir;

yaptıklarının kötü olduğunu kabul eden; fakat başka çıkar yol olmadığını savunan Kaptan Pietro, suçunun gerektiğinde cezalandırılmasından da yanadır. Yaptığı kötülüklerden dolayı ölümü hak ettiğini düşünür. Kendisinden intihar etmesi istendiğinde hiç karşı çıkmadan intihar eder. Bu tip insanlar olumsuz sonuç doğuran olayların muhatabı olduklarında kendilerini suçlayıp depresyona girerler ve intiharı çıkar yol olarak görürler. [594]

Mehmet Vecihi'nin *Mehcure* (1895) adlı romanında romanın baş kahramanlarından Mükerrem, uğruna karısını aldatarak ölümüne sebep olduğu, çocuklarını yitirdiği Rana tarafından terk edilince kendisini cezalandırmak için intihar eder.

Romanda, Akif Efendi'nin güzelliği, ahlakı ve kültürüyle göz dolduran kızı Mehcure'yle evlendikten ve iki çocuğu olduktan sonra karısını Rana adlı ahlaksız bir kadınla aldatan Mükerrem'in başından geçenler anlatılır. Kocası tarafından aldatılan Mehcure hastanede ölüme terk edilir. Rana'yla evlendikten sonra aşırı harcamaları yüzünden iflasa sürüklenen Mükerrem'in iki çocuğu maaşlarını ödeyemediği için hizmetçiler evden ayrılınca hamisiz kalırlar. Kısa süre sonra Rana, Mükerrem'i Rıfkı adlı bir adamla aldatmaya başlar. Mükerrem'in evde bulunmadığı zamanlar Rıfkı'yı eve alan Rana, Mükerrem'in oğlu Hikmet tarafından babasına şikâyet edilince bu çiftin evliliği sarsılır. Hikmet'i yalancılıkla suçlayan Rana, Hikmet'in evden kaçmasına neden olur. Rana'nın dışarıya çıkmasını yasaklayan Mükerrem'i dinlemeyen Rana, bir süre sonra babasının evine gider ve Mükerrem'den boşanır. Rana yüzünden mutlu evliliğini bitiren, masum karısını ölüme gönderen, oğlunu evden kaçırtan, kızını kimsesiz bırakan Mükerrem; kızını bir dostuna emanet ettikten sonra bir mektup bırakarak odasında intihar eder:

> *"(...)Yukarı çıkıp da Mükerrem'in odasını açtıkları vakit Mükerrem'i cism-i bî-ruh olarak kanlar içinde yatmakta buldular. Mükerrem'e meydan-ı siyâset olan o oda evvela Mehcure'ye haclegâh, sonra Mehcure ile Mükerrem'e neşimingâh-ı muhabbet olub bî-çârenin yıllarca inkişâf eden hande-i saadetiyle bir gülzâr-ı âmal haline girmişti. Sonra Ra'na'nın mektuplarını o odada ele geçirdi. O odada uğradığı belayı anladı. O odada sabahlara kadar ağladı. O odanın zemininde pek çok gözyaşları*

çünkü içinde suç işlemeyen bir toplum düşünülemez. Zorunludur; çünkü suçlunun karşı geldiği duygular bütün insanların duygularında vardır, bunun tersi olan duyguların kişi vicdanlarında yerleşmesine imkân yoktur. Böyle bir durum olsaydı suçluluk ortadan kalkmaz, ancak biçim değiştirirdi. Yararlıdır, çünkü eğer suç olmasaydı toplum mutlaka bir durgunluk içinde kalırdı. Örneğin siyasî suç, sosyal gelişme için yararlıdır." (Mazlum Çöpür, *Şizofreni ve Suç*, Bakırköy Ruh ve Sinir Hastalıkları Hastanesi Psikiyatri Birimi Uzmanlık Tezi, İstanbul, 1992, s. 8 -9)

[594] Ivy M. Blackburn, *a.g.e.,* s. 52

kurudu...bugün kader böyle bir vaka-yı dilsûza sebeb olmakta gönlünü azâde bırakan Mükerrem'i yine kendi gönlü yüzünden kendi ile cezalandırdığı gibi timsâl-ı ibret olan cism-i metini de o odanın sathında enzâr-ı itibara arz eyledi." (s. 538-539)[595]

Mükerrem, Enise'yle bir dostuna gönderdiği mektubunda kendini intiharına onay verişini şöyle anlatır:

"Kader bana öyle bir tecelli izhâr etti ki, âlem-i vücûda kendi vücudumu kendim ziyâde görüyorum.

Bir duzâh-ı azab içindeyim. Dört tarafım ateş kesildi. Bir ateşgede-i bela içinde bir ateşpâre-i felâket oldum... Her tarafı zindan-ı elem, her köşesi meclis-i mâtem olan bu mihnethânenin altındaki mekâbir-i tenhâyiden başka ca-yı âram-ı yok imiş.Mektubumu getiren Enise zaten öksüzidi... Şimdi belki, siz şu satırları okuduğunuz zaman yetim kalmıştır. Kardeşi üç gündür kayıptı. İkisini de Allah'ın dergâh-ı merhametine ısmarladım." (s.537-538)

Mükerrem, uğruna bir çok fedakârlıklar yaptığı Rana'nın kendisini terk etmesine dayanamayarak intihar etmiştir. Mustafa Nihat Özön, *Son Asır Türk Edebiyatı Tarihi* adlı eserinde, Mehmet Vecihi'nin, eserlerinin kurgu ve içeriğiyle Namık Kemal'in kötü bir taklitçisi olduğunu söyler.[596] Romanda kahramanların idealize edilerek aşırı yüceltilmelerinde, Mükerrem ve Rana'nın gereğinden fazla kötü gösterilmesi bu yargıyı doğrular niteliktedir: Romanda Mükerrem, başlangıçta saf ve evine bağlı bir delikanlı olarak gösterilirken Mehcure'nin babasını haklı çıkaracak tarzda iki çocuğu olduktan sonra karısından ve evinden soğur. Rana adında kötü bir kadınla birlikte olmaya başlayan Mükerrem, karısının hastane odalarında ölmesine göz yumacak kadar kişiliksizleşir. Karısı Mehcure'nin âhını alan Mükerrem, Rana'yla evlendikten sonra Rana onu aldatmaya başlar. O, bu aldatmalara göz yummak zorunda kalır. Çocuklarına yapılan işkencelere ses çıkarmaz. Onun bu pasif hali oğlunun evden kaçmasına neden olur. En son karısı tarafından terk edilen Mükerrem, ailesinin başına gelen felâketlerde suçlu olarak kendini görür ve iki çocuğunu yetim bırakma pahasına intihar ederek onlara bir kötülük daha eder. Mükerrem'in romanın başında tasvir edilen pasif kişiliği onu çocuklarına sahip çıkan ve yeni bir hayat kurmak için

---

[595] Mehmet Vecihi, *Mehcure,* İkdam Matbaası, İstanbul, 1311/1895, (Alıntılar bu baskıdandır.)
(İkdam Gazetesi'nde tefrika edildikten sonra ayrıca kitap suretinde dahi temsil edilmiştir.)

[596] "Kişileri olabildiğince kötüleme ya da yüceltme yolu tutulduğundan, ruh hallerinin anlatılışında da genel olarak aşırılığa gidilmiştir. Bununla birlikte, arada bir, başarılı sayılabilecek ruh çözümlemelerine de rastlanmaktadır. Sözgelimi, karısının üstüne evlenmek isteyen adam, tam o sıralarda kadının hastalanmasından üzüntü duyar; fakat bu üzüntü kadına acımasından değil de, yapmak istediğini öyle bir durumda söyleyip yapamamasından doğmaktadır; kadının öleceğini öğrendiği zaman da ikinci kez evlenme işinin kolaylaşacağından dolayı sevinir." (Cevdet Kudret, *a.g.e.*, s. 290)

mücadele eden bir baba tipi olmaktan da uzak kılarak intihara sürükler.

Saffet Nezihi'nin *Zavallı Necdet* (1900) adlı romanında Necdet, halasının kalp hastası olan kızı Müzehher'in ölümünden kendini sorumlu tutarak intihar eder.

Necdet Feridun, 27 yaşlarında, servet sahibi, güzel giyinmeyi seven Mekteb-i Sultani mezunu biridir. Komşularının kızı Meliha'ya âşık olan Necdet, bir gün kızın ağabeyi Ferit Saffet Bey'in kendi kız kardeşini istettiğini öğrenir. Necdet'in kız kardeşi, Ferit Saffet Bey'le nişanlanır. Bundan sonra arada akrabalık olduğundan kızla birleşmenin daha kolay olduğunu sanan Necdet kendisinin de fikri alınarak Meliha'nın İbrahim Şinasi Bey'le evlenmesine, istemeyerek razı olur. Kocasında aradığını bulamayan Meliha'yla yasak aşk yaşayan Necdet, vicdan azabından yataklara düşer. Hastalığı süresince başından ayrılmayan ve kendisine platonik aşk besleyen İzmir'deki halasının kızı Müzehher, daha önce İstanbul'a Necdet'le evlendirilmek üzere getirilmiş; ancak Necdet'in ilgisizliği üzerine İzmir'e geri gönderilmiştir. Annesinin ölümüyle tekrar İstanbul'a gelen Müzehher'e içi ısınan Necdet, onunla nişanlanır. Müzehher'i kıskanan Meliha, Necdet'e, ondan hamile olduğunu itiraf ederek, Müzehher'den ayrılmasını ister. Konuşmaları duyan Müzehher kalp krizi geçirerek ölür. Meliha, Necdet'e kocasından boşanıp onunla evleneceğini bunu kabul etmezse her şeyi itiraf edeceğini söyler. Meliha'dan on gün süre isteyen Necdet, onuncu günün akşamında neşeli bir yemeğin ardından Meliha'ya "Bizet"nin Ölüm Marşı'nı çaldırdıktan sonra üç mektup ve bir lavanta şişesi bırakarak intihar eder. Onun intiharını anlatıcıya İbrahim Şinasi şöyle aktarır:

> *"Biz, saat beşe kadar piyano çalmış, eğlenmiştik. Sabahleyin kalktığımız zaman matem içinde bulunuyorduk. Validesi odasına girmiş, yatak içinde oğlunu serili bulmuş. Halının üzerine atılmış bir ufak şırınga, masanın üzerinde bırakılmış küçücük bir şişe, mühürlü bir zarf, vakanın ehemmiyetini zavallı valideye anlatmış. Acı bir feryat cümlemizi uyandırdı. Koştuk. Necdet çoktan hayattan uzaklaşmış bulunuyordu."* (s. 79)[597]

Romanda İbrahim Şinasi karısıyla ilgilenmek yerine kendisini mesleğine adayan biridir. Karısının kendisini sevmediğini, başka bir erkeğe ilgi duyduğunu ancak romanın sonunda fark etmiştir. Meliha'nın Necdet'e olan aşkı, aklını başından alır.. Bu aşk oyununda Meliha, Necdet'ten daha cesurdur. Meliha, bu cesareti yüzünden Necdet'in gözünden düşer. Necdet, romanda sembol olarak iki nesne kullanır. Bunlar, lavanta şişesinde sakladığı bir kurdela ve

[597] Nezihi Saffet, *Zavallı Necdet*, Orhaniye Matbaası, İstanbul, 1900 (Alıntılar bu baskıdandır.), s.79

kurumuş sarı bir güldür. Kurdela, Meliha'nın erotik aşkını; sarı gül Müzehher'in ıstıraplı masum aşkını temsil eder. Genel kurgusuyla Servet-i Fünûn romanı özelliğini taşıyan *Zavallı Necdet, Aşk-ı Memnû* romanında olduğu gibi yasak aşk ekseninde gelişen bir romandır:[598] Necdet, geçmişinde yaptığı hatanın etkisinden bir türlü kurtulamaz. Hassas kişiliği, yapmış olduğu hatanın ortaya çıkmasını hazmedemez.[599] On günlük mühletin son gecesi hayli neşeli olan ve intihar edeceğine dair hiçbir işaret göstermeyen Necdet'in psikolojik hali, psikologlara göre intihar öncesi "mani" durumudur. Mani de intihara neden olan önemli rahatsızlıklardan biridir. Hasta kaygı ve endişelerini neşeli bir biçimde dışarı vurarak intiharını hiç kimseye hissettirmez.[600].

Ahmet Midhat Efendi'nin *Jön Türk* (1910) adlı romanında kızı Ceylan'ın çevirdiği dolapların etkisiyle suçsuz Nurullah'a iftira atan ve onu jurnalleyerek düğün günü tutuklanmasına neden olan Kazım Efendi, romanın sonunda, İttihat ve Terakki hareketi başarılı olunca kendisini cezalandırmak amacıyla köprüden atlayarak intihar eder. İntiharı

---

[598] "Bir "aile zinası", bir "yasak sevgi" temeli üzerine kurulan *Zavallı Necdet'*te, bir yandan da, Halit Ziya'nın *Aşk-ı Memnû* romanının izleri sezilmektedir. Eserin kadın kahramanı Meliha ile *Aşk-ı Memnû'*daki Bihter arasında, duygu, tutku ve davranış bakımından bir yakınlık vardır. Romanda olayların merkezinde yer alan Necdet, hassas bir kişiliğe sahiptir. Aşık olduğu Meliha'yı başka bir arkadaşına kendi referansıyla kaptırdıktan sonra, bu defa arkadaşının karısı olan Meliha'yla birlikte olma talihsizliği yaşar. Romanda saflığın ve iffetin sembolü olan Müzehher, Necdet'e platonik aşk besleyen biridir. Necdet, bu saf kızı başlangıçta küçümsemeyle karışık bir dışlamayla, büyük bir ilgisizlikle İzmir'e geri yolladıktan sonra annesi ölen Müzehher, bu defa aynı eve bir sığıntı olarak gelir. Meliha'yla birlikte olmanın suçluluğuyla rahatsızlanan Necdet hasta yatağında uyandığında başucunda kanserli hala kızı Müzehher'i gözyaşları akıtarak görünce, ona içi ısınır. Onunla nişanlanmayı kabul eder. Bu defa araya, karnındaki çocuğun Necdet'e ait olduğunu iddia eden Meliha, engel olarak girer. Meliha, Necdet'in Müzehher'den ayrılmasını; aksi halde bütün sırrı açığa vuracağını söyleyerek Necdet'i tehdit eder. Meliha'nın söylediklerini duyan Müzehher, kalp krizi geçirerek ölür. Müzehher'in ölümünü yeterli bulmayan Meliha, bu defa Necdet'e kocasından ayrılacağını ve Necdet'le evlenmek istediğini bildirince kapana sıkışan Necdet, Meliha'dan on günlük bir mühlet ister. On günün sonunda da yaşadıklarının ve Müzehher'in ölümünün sorumlusu olarak kendini görür ve intihar eder. Bir dönem hata yaparak arkadaşının karısıyla yasak ilişki kuran ve kendisini büyük bir aşkla seven Müzehher'in sevgisini önemsemeyen Necdet sonraları duyguları ve mantığı arasında büyük bir çelişki yaşar. Geçmişi onun mutlu bir geleceğe sahip olmasını engeller. Bu durumdaki bireyler ya büyük bir suskunluk devresine girerler ya da hayal kırıklığıyla eski hayatlarına geri dönerler." (Osman Gündüz, *a.g.e.*, s .939-940)

[599] "Korkunç bir hata yaptım.", "Bir daha insan içine çıkamam" ya da "Yıkıldım" gibi duygulara neden olacaktır. Bunun farkında olan Meliha onun bu zaafını iyi değerlendirir ve her defasında onu, sırlarını deşifre etmekle tehdit eder. Sırrının açığa çıkması durumunda toplumda yüz karası bir adam olacağını kabul eden Necdet'in intihardan başka çaresi yoktur. (Ivy M. Blackburn, *a.g.e.*, s. 56)

[600] "Neşe hali, insanların normal duygularındandır. Fakat neşe ve onunla birlikte görülen hareketlilik, güven duygusu, kişinin normal hayatına uymayacak ve yaşayışını bozacak ölçüye ulaştığında, hastalık belirtisi olmaktadır. Bu anormal neşe hali, kişinin düşüncesini, sorumluluğunu, çalışma ve toplumsal hayatını zedelemektedir. Bu durumda olan kimsenin halinden şikâyetçi olmayışı hasta olmayışının değil, durumunu anlamayışının belirtisidir. Duygunun, düşüncenin ve davranışların belli ölçülerde bozulduğu bu ruh hali manidir..." (Cevdet Aykan *, a.g.e.*, s. 72-73)

gazetelerden birine şöyle yansır:

> *"Dün Kandilli burnundan bir adam kendisini denize atmış ve Beylerbeyi pîşgâhında naaşı denizden çıkarılmıştır. Zabıta tarafından icra olunan tahkikata nazaran bu adam seramedân-ı memûrîn-i hafiyeden mel'un Feyzi'nin en büyük vâsıta-i icrâiyyesi Kâzım şâkisi olup sekiz sene mukaddem Nurullah Bey namında pek namuslu bir adamı zevcesinin koltuk günü tevkif ettiren şerir-i lâindir. Dünyada kendi eliyle tahdit etmiş olduğu cezasını ahirette Hak teâlâ hazretleri bin kat daha müzdâd buyursun."* (s.238)

Jön Türk romanı, siyasî kirlenmeyi en güzel yansıtan romanlardan biridir. Ahmet Midhat Efendi, bu romanında sosyal ortamın belirsizliklerle şekillendiğini, masum insanların jurnallerle tutuklanıp sürgüne gönderildiğini ele alır. Romanın baş karakteri Nurullah, romancının idealize ettiği bir tiptir. Romanda "ölümcül kadın" rolü oynayan Ceylan, yazarın çeşitli kötülükler yaptırarak karakterize ettiği biridir. Âşık olduğu Nurullah'ı elde edemeyince babasının kitaplığından aldığı İttihat ve Terakki yanlısı bazı dergi ve kitapları Nurullah'ın kitaplığına bırakarak onu jurnaller. Bunu, kendisini hamile halde terk eden Nurullah'ı cezalandırmak amacıyla yaptığını söyler. Suçlu olduğunu bile bile kızına destek veren ve Nurullah'ı mahkûm ettiren Kâzım Bey, bir süre sonra muhbirlik yapmaya başlar. Romanın sonunda İttihat ve Terakki hareketi başarıya ulaşınca yaptıklarından pişman olan Kâzım Bey intihar ederek kendisini cezalandırır.

Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın *Şıpsevdi* (1911)[601] romanında Mahir, Meftun Bey'e uyarak babasının iflas etmesine sebep olan, uğruna her türlü rezalete katlandığı kadının başkasıyla sevişmesin izleyen Mahir, kendisini cezalandırmak amacıyla intihar eder.

Şıpsevdi romanında, Fransa'da gördüğü alafranga hayata özenen, onu İstanbul'daki ailesine tatbik ettirmeye çalışan Meftun, bunun yolunun komşuları Kaşıkçılar Kahyası Kasım Efendi'nin kızıyla evlenmekten geçtiğine inanır. Kasım Efendi'nin oğlu Mahir'i kız kardeşi Lebibe'yle evlendiren Meftun Bey, kendisine piyango çıktığını yayarak para tutkunu Kasım Efendi'nin kızıyla evlendikten sonra Mc. Ferlan'ı yem olarak sunduğu Mahir'in babasının kasasındaki para ve senetleri çalmasına neden olur. Babasının çekmecesini kırıp paralarını

---

[601] "*Şıpsevdi,* 1911, 1946 (İlkin "*İkdam"* gazetesinde *Alafranga* adiyle tefrikaya başlamışken yarım bırakılmış, sonra meşrutiyetin ilk yıllarında, "*Sabah*" gazetesinde tefrika edilmiştir.)"- "*Sabah* gazetesinde tefrîka edildikten sonra kitab sûretinde temsîl olunmuşdur." kaydı ile 1327'de basılmış olan *Şıpsevdi'*nin, 2. baskısı 1946'da Hilmi Kitabevi; Zahir Güvemli'nin eliyle sadeleştirilmiş 3. baskısı, 1965'te Atlas Kitabevi; M. Nihad Özön, Tahir Nejat Gencan, Zahir Güvemli ve Mükerrem Kâmil Su'dan kurulu komisyonca yeniden gözden geçirilmiş 4. baskısı da, 1971'de ve gene Atlas Kitabevi tarafından neşredilmiştir." (Önder Göçgün, *a.g.e.,* s. 136)

çalan Mahir, Mc Ferlan'la buluşmaya gittiğinde, kadının başka bir adamla seviştiğine şahit olunca kıskançlık krizine girer. Bütün fedakârlıklarına rağmen kadını elde edemediğini gören Mahir, eve dönerek bir mektup bırakır ve odasında intihar eder:

> *"Mahir'in uyumak üzere odasına girdiğini Eleni'nin haber verdiğinden takriben yarım saat kadar sonra evin içinde bir tarraka-i mahfâ ile bir silah sesi işitilir... Lebibe saçları ürpermiş, gözleri büyümüş büyük bir ye's-i âzimle haykıra haykıra oda kapısına gelerek biraderlerine:*
>
> *- Ne duruyorsunuz?.. Kocam kendini vurdu. Yetişiniz, yetişiniz...Belki kurtarmak kâbildir...*
>
> *Mahir, karyolasına yatmış... muvakkit uykuya dalmış gitmiş. Başına sıktığı kurşun, sağ şakağından girmiş, biraz önce kayarak alnının sağ tarafından çıkmış. Kan kısm-ı cerihâyı doldurmuş... Sol göz ve kaşın ucuna doğru yayıldıktan sonra ... yanakla kulak tozu arasındaki yerden boyuna, oradan beyaz gömleğe akmış, lekelemiş..."* (s.920)

Mahir, bıraktığı mektupta kendisini intihara götüren sebepleri şöyle sıralar:

> *"Başka bir sûret-i halâs göremediğim için intihar ettim. Çünkü seviyordum... sevilmediğimi, aldandığımı sonradan pek sonradan anladım... Çünkü onsuz yaşayamazdım. Çünkü, ah çünkü... Çünkü hepsini söyleyemem... Aşk... Azimeti pek neşeli bir yol; fakat avdet-i pek elim... pek müdhiş... İşte ben dönemedim. Güzergâhımı hûn-ı şebâbımla boyayarak, hayat artık girân geldiği için veche-i kararımı öbür dünyaya çevirdim... Bu muhabbet beni sarkî, sahtekâr etti. Daha yaşasaydım, belki katil de edecekti.*
>
> *Beni izlâl edenler Allah'tan bulsunlar... Kime ne diyeyim. Akraba belasına uğradım... Pederimin çekmecesini kırıp da, nevâzişime nâil olmak için bu fi'il-i mekrûhu irtikâb ettiğim akşam mâşukamı bir habisin kolları arasında yakaladım. Daha fazla söyleyemem. Çünkü, ah çünkü... çıldırıyorum, ah... Beni tanıyanlara elvedâ..."* (s.921)

Yazar, bu eserde yanlış Batılılaşmanın sonuçlarını Mahir'in intiharı başta olmak üzere, iki ailenin ekonomik iflasıyla beraber, ahlaken yozlaşmalarıyla da anlatır. Romanın merkezi figürü, işlediği tüm hatalara rağmen mizahi tarzda tasvir edilen Meftun Bey'dir[602]. O, 'Batıya öykünen züppe tipi'nin en gelişmiş örneğidir.[603] Hüseyin Rahmi Gürpınar, roman

---

[602] "Gürpınar'ın insan anlayışı son derece kötümser olmasına karşın, okurda bıraktığı izlenim insanoğlunun iğrençliği değildir, çünkü mizahı, sergilediği pisliği örter, yumuşatır ve göze batmasına engel olur. Romanlarında insanlar birbirine kötülük eder, ama Gürpınar felâkete uğrayan insanın acıları üzerinde hiç durmadan ve okura bunu duyurmadan yazar. Her şeyden önce bir mizah yazarıdır o. *Şıpsevdi*'de çevrilen dolaplar yüzünden ölenler, felçli kalanlar olur, yuvalar yıkılır, çocuklar yetim kalır ve bütün bu acılara rağmen okur işin sadece komik ya da tuhaf yanını görür." (Berna Moran , *a.g.e.*, s. 114)

[603] "Meftun modern zihniyeti benimseyerek aşk, namus, hırsızlık gibi konularda yeni fikirler besler ve ahlaksızlığı çıkar için geçerli bir yol saymak için alafrangalığı bahane eder. Kız kardeşinin namusunu kirletmesi

karakterlerini kurgularken Natüralizm'in de tesiriyle onları iyi – kötü bütünlüğü içinde ele alır. Yazar, romanda kahramanları serbest bırakmak yerine onları önceden belli davranışları yapmaları hususunda kurar. Onun romanlarında insan daha çok beşeri yönüyle ortaya çıkar.[604] Romanda Mahir, aslında saf ve dürüst bir karakter olarak göze çarpar. Bütün olumsuzluklar Meftun Bey'le başlar.[605] Meftun'un mutluluk reçetesi olarak sunduğu alafranga hayattan umduğunu bulamaması Mahir'i intihara sürükler..[606] Mc. Ferlan'ın dış güzelliğinden, şeytanî

---

kendi planlarına uygun düştüğünden işine gelir. Daha sonra, çevirdiği dolaplara alet edebilmek için enistesinin başka bir kadın tarafından baştan çıkarılmasını sağlar ve kadına aşık olup intihar eden kıskanç Mahir'in bu hareketini geri kafalığına ve aptallığına verir. Meftun'a göre insan sevdiği kadının başkasıyla ilişkisi olduğunu duyarsa boş vermeli. Meftun Batılılaşayım derken ahlakça yozlaşmıştır. Hüseyin Rahmi Gürpınar' ın bu romanında, aydın tipi, eski-yeni kavramları, aşk kavramı ve aşık tipi de değişime uğrar: "Ondaki alafranga tepkisi,doğru sezişli Türk cemiyetinin şuur altında bir duyusudur ki o zamanın başka eserlerinde de rastlanır - *Araba Sevdası* - ve bu duyuştur ki çarpışmalardan sonra bizi bugünkü aydın halkçılık şuuruna,kendimizi bulmaya ulaştırmıştır.(Bu bocalama ve arayıp bulma şiirimizde de tıpkı şekilde kendini göstermiştir.) Eskilik,yenilik çarpışmalarının hemen gülünç hale gelen aşırılıkları arsında doğru yolun tam orta (juste milien) nin duyuluşu ancak büyük yaratılışta bazı seçkinlere nasip olur.
Meselâ (*Şıpsevdi*) de eski kafalılık ile züppeliğin bir düellosu var gibidir: Meftun bey ve etrafındaki tipler,Frenkler,Frenk karıları ve levantenler… Bütün bu şımarık,züppe,maymun ruhlu alafranga budalalığını; Kaşıkçılar Kahyası Kasım Efendi, kızı Edibe ve ona akıl öğreten hoca kadın… da köhne,bozuk,zavallı bir eskiliği temsil eder.Bütün eserde - roman tekniği kötülüklerini bir tarafa bırakıyorum – ileri ve geri her iki tarafın bu aksaklıkları ve eksiklikleri teşrih edilerek halkın şuuru önüne konulmuştur.Asıl önemli olan tarafı herhangi zümreye ait olursa olsun romandaki tiplerin baskın nitelikleri gerçeğin en tabii görünüşlerinden not edilmiş olmasıdır.Onun aşıkları zamanımızın diğer romancılarının yarattıkları ince ruhlu, romanesk aşıklara benzemez zaten öyle bir kahramanın peşinden dolaşmaya,onun hasta iniltilerini dinlemeğe,bu üstadın tahammülü yoktur; böyle bir tip, onun kaleminde hemen karikatürleşir. Aşk onda bir çok içtimai hayat sahnelerinin çizilmesi için bir vesile olmuştur.Fakat Hüseyin Rahmi, gerçek sanatın, hayal ile gerçekliğin, mucizeli bir ahenginden doğduğunu anlamamış göründü.Fakat Hüseyin Rahmi, gelecek nesil sanatkarlarının titiz bir sanat endişesiyle yaratacakları büyük roman için tükenmez bir malzeme vermiştir."(Hilmi Yücebaş, *Bütün Cepheleriyle Hüseyin Rahmi,* İnkilap ve Aka Kitabevleri, İstanbul, 1944, s.43-44)

[604] "Gürpınar'ın yaşam anlayışında insanlar bencil, iki yüzlü, ahlaksızdır. Ve yaşam, insanların bir birini aldattığı iğrenç bir savaştır. Bu da yine bir kalıp oluşturur. Romanın insanları ya para konusunda ya da kadın-erkek ilişkisinde bir aldatma eylemi etrafında toplanır. Hem karakterlerin motivasyonu hem olayın türü değişmez bir biçimde peşinen kararlaştırılmıştır." (Berna Moran , "Batılılaşma Sorunu ve Türk Romanının Bazı Özellikleri", *Gösteri,* S.4, Mart 1981, s.64)

[605] *"Şıpsevdi'*de ağabeyleri Meftun'un alafranga eğitiminin tesirinde kalan Rebia ile Lebibe, yukarıda sözünü ettiğimiz mahallerde, aynı merhalelerden geçerek sevişirler. Bu ilişkiler sonunda sokak kültürü ile yetişmiş Rebia, sevdiği erkek tarafından kirletilip hamile bırakıldıktan sonra terk edilir. Ondan daha kültürlü gibi gözüken Lebibe ise aynı yollardan geçmesine rağmen, sevdiği erkekle kaçarak işi evliliğe götürmeyi başarır..." (Osman Gündüz , *a.g.e.*,s. 377)

[606] "Romanda genç kızların flörtleri normal karşılanır. Ancak bu ilişkinin evlilik bağı ile sonuçlanması şartıyla. Aslî kişi Meftun, bu konuda Fransız ahlak kitaplarından okuduğu bilgileri evin kızları Lebibe ile Rebia'ya aktarırken flörtün sınırlarını da çizer. Buna göre genç kızlar, flörtlerinin koluna girmemek ve yanlarında bir bayan bulundurmak şartıyla, beraberliklerine izin verilir. Bir odada bulunduklarında ise kapının açık olması şart koşulur... *Şıpsevdi'*de alafrangalık ağırlıklı olmak üzere Yunan mitolojisi dekadan ressamlar ve resim bilgisi; *feminizm*, adâb-ı muaşeret, dans teknikleri; çocuk düşürmeye dair teknik bilgi ve ilaç isimleri; Avrupa mutfağı ve yemek türleri; giyim kuşam, sevişme teknikleri; kadınların nasıl makyaj yapacağı vb. gibi her konuda ayrıntılar üzerinde takılır. Bir yerde işi bayağılaştırarak cinsellik sorununa değinir. Çoğu kez romana sokuşturulan nutuklar, okuru canından bezdirir. Meselâ kuşkonmazın Fransız ve İngiliz mutfağında nasıl pişirildiği, çekirdekli

yüzünü, ahlakî kirliliğini göremeyen Mahir, tüm özverisine rağmen aldatılmanın acı gerçeğiyle hayata isyan eder. Ailede maddi ve manevi kayıplarda payı olduğunu düşünür. Suçluluk psikolojisi içerisine girer. Onun yüzünden karısı başta olmak üzere evdeki herkes fuhuş batağına saplanmıştır. Aile maddi olarak tüm servetini kaybetmiştir. Babası kalp krizi geçirir. Uğrunda her şeyini kaybettiği Mc. Ferlan'a kavuşamaması Mahir'in alkole sığınmasına neden olur. Yaşananların sorumlusu olarak kendini gören Mahir, suçluluk psikolojisi yüzünden depresyona girer. Sıkıntılarını alkole sığınarak dağıtmayı dener. Alkol etkisiyle daha da yoğunlaşan suçluluk/ günahkârlık hali sonunda intihar eder.[607] Mahir'i intihara sürükleyen nedenlerden biri de içindeki kaybetme duygusudur. Müntehir, kaybetme duygusunu yaşadığı andan itibaren hayat onun için anlamsız ve saçmadır. Ona göre yaşamak için artık bir sebep yoktur. Bu nedenle intihar etmek gerekir. [608] Mahir, ihanete uğradığını düşünür. O, tüm suçları mektubunda da belirttiği gibi Mc. Ferlan'ı elde etmek için işlemiştir. Duygusal anlamda sahip olduğunu sandığı kadını başka adamla sevişirken yakalayan Mahir ihanete uğradığını kabul eder. Uğruna babasının tüm servetini ayakları altına serdiği, babasının kalp krizi geçirmesine neden olduğu, ailesinin namusunun kirlenmesine göz yumduğu kadının onu aldatmasını kabullenemez.[609] Mahir, yaşanan tüm olumsuzlukların sorumlusu olarak kendini görür ve intihar ederek kendisini cezalandırır. Bu özellikteki müntehirler kendilerini temize çıkarmak için, bazen cinayet işledikten sonra intihar eder. Suçluluk duyguları yoğunlaşan bireyin, intihar dışında başvuracağı başka yol kalmamıştır. [610]

Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın *Cehennemlik* romanında Şemsi, kendisinden 23 yaş büyük olan Ferhunde Hanım'la yasak ilişkiye girince, Ferhunde Hanım ondan hamile kalır. Bir süre sonra, Ferhunde Hanım'ın kızı Mahmure'ye âşık olan Şemsi, onunla evlenmek isteyince Ferhunde Hanım engel olarak karnındaki çocuğu gösterir. Bir zamanlar işlediği suçtan dolayı

---

meyvelerin nasıl ayıklanacağı ve bunlarla ilgili adâb-ı muaşeret kaideleri, tavuğun sofrada servis yapılması geniş yer tutar."(Osman Gündüz , *a.g.e.*, s. 376, 56)

[607] "İntihar eden psikiyatrik hastalar arasında ilk sırayı alan depresyonlularda, ağırlıklı olarak işe yaramazlık, günahkârlık-suçluluk duyguları ve ümitsizlik hakimdir. Alkol bağımlılarında ise sosyal ve kişiler arası ilişkilerindeki sorunlar ön plandadır. İş problemleri, kanunî problemler, ekonomik ve sosyal problemler bir ağ gibi her tarafı sarar... Toleransı tükenen yakınlar, nihayet bozulan aile düzenleri gitgide alkoliği çevreden soyutlar. Bunun doğurduğu depresif ruh hali de tabloya ilave olur. Alkolün toksik etkisiyle oluşturduğu depresyon daha da ağırlaşabilir." (Nihat Kaya, *a.g.e.*, s. 94)

[608] Selin Müderrisoğlu, *a.g.tz.*, s. 20 -21

[609] Oswald Schwarz, *a.g.e.*, s. 202

[610] Ivy M. Blackburn, *a.g.e.*,. s. 52

sevgilisine kavuşamayacağını anlayan Şemsi, kendisini cezalandırmak amacıyla intihar eder.

Romanda, Şemsi 21 – 22 yaşlarında, Hasan Ferruh Efendi tarafından küçük yaştan beri evlatlık olarak yetiştirilen Çerkez bir delikanlıdır. Hasan Ferruh Efendi'nin kız kardeşi Ferhunde Hanım 45 yaşlarında, evli bir kadındır. Kocası yaşlı olduğu için, cinsel tatminsizliklerini Şemsi'yle aşk yaşayarak gideren Ferhunde Hanım, ondan hamile kalır. Aslında romanın başından beri, Hasan Ferruh Efendi'nin kızı Atıfet'le nişanlı olan Şemsi nişanlısını sevmez, Mahmure'ye ilgi duyar. Şemsi'nin Mahmure'ye ilgi duyduğunu da fark eden Atıfet, nişanı bozarak, Şemsi'nin sevgilisi Mahmure'ye kavuşması için uygun zemini hazırlar. Şemsi ve Mahmure nişanlandıktan sonra sık sık buluşmaya başlarlar. Ferhunde Hanım, bu duruma çok sinirlenir ve kızını hapseder. Kızını serbest bırakması için kendisine yalvaran Şemsi Bey'e karnındaki bebeği engel olarak gösterince Şemsi Bey işlediği hatanın büyüklüğünü fark eder. Çaresiz, Mahmure'den uzaklaşan Şemsi ona bir mektup bıraktıktan sonra bir zamanlar işlediği suçtan dolayı intihar eder:

> *"(...) O ne müellim bir levha idi, ya rabbim. Yerde kanlar içinde genç bir ceset yatıyor, ayak ucunda diz çökmüş küçük bir kadın ağlıyordu.*
>
> *Kanlara bulanan Şemsi, ağlayan Atıfet idi...*
>
> *Yana uzanmış sağ elin parmaklarından kayan beyaz şık bir revolverin soğuk namlusu biraz ötede parlıyordu....*"(s. 232-233)[611]

Şemsi yazdığı mektupta, suçunu tam olarak itiraf edemez. Daha önce işlemiş olduğu bir suçtan dolayı Mahmure'ye layık olmadığını ve çaresizlikten intihar ettiğini belirtir. Romanı ahlakın aynası olarak gören Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın bu romanında gayrimeşru ilişkinin sakıncaları kaleme alınsa da Gürpınar, evlilik kurumu yerine serbest aşkı tercih eden bir yazardır. O, gençlikte başlayan aşk ateşinin evliliğin ilk zamanlarında söndüğünü ve bir süre sonra evli çiftlerin birbirini aldattığını söyleyerek, insanların serbest aşkla en azından birbirini aldatmadan birlikte yaşayabileceğini savunur.[612] Bu romanda da Ferhunde, kocasını aldatan,

---

[611] Hüseyin Rahmi Gürpınar, *Cehennemlik,* Kütüpane-i Hilmi, İstanbul, 1340/1924 (Alıntılar bu baskıdandır.)

[612] "Aşkın her zaman mutsuzlukla sonuçlanmasının nedenine gelince, bunun da açıklaması vardır. Kadınla erkeğin birbirini istemesi, doğanın, türü sürdürme yasasının gereğidir ve cinsel istek doyurulunca sevgi son bulur. Oysa ahlak anlayışı ve toplum yasaları insanları tek kişiyle yetinmeye zorluyor. Sonuç ister istemez yasak aşktır, zinadır. Başka bir deyişle, doğa ile toplum yasaları ters düşüyor... Gürpınar'a göre, serbest aşk bir çözüm değilse de doğaya daha uygun ve daha az zararlıdır. Romanın başka bir yerinde, nikâhın tarafların birbirine sadık kalmasını sağlayamadığını ve işlenen günahı daha da ağırlaştırdığını, oysa bekâr bir erkeğin çapkınlığının ve

geçici cinsel hevesi uğruna Şemsi Bey'in geleceğini ve mutlu bir yuva kurmasını da engelleyen bir "cehennemlik"tir. Şemsi Bey'den hamile kalan Ferhunde, sevgilisi Mahmure'nin gayrimeşru da olsa, babası sayılır. Ferhunde, kendisini bırakıp kızıyla evlenmeyi düşünen Şemsi Bey'i karnındaki çocuğuyla tehdit eder. Bir zamanlar işlediği suçtan dolayı geleceğini ve Mahmure'nin mutluluğunu kararttığını düşünen Şemsi Bey intiharı tek çözüm yolu görür. Mahmure'ye çaresizliğini anlatacağı başka bir vasıta kalmamıştır.[613] Bu romanda Şemsi Bey, toplumdan ziyade saf sevgilisi Mahmure'nin yüzüne bakmaktan utandığı ve ona aşklarının önündeki büyük engeli anlatmaya utandığı için intihar eder. Şemsi Bey korkunç bir hata yaptığını, insan içine çıkamayacağını kabul ederek intiharı tek sığınak olarak görmüştür.[614]

Orhan Midhat'ın *Kanlı Muaşaka* (1917) romanında nişanlısı Saliha'yla düğünlerinden önce orduya çağrılan ve Erzurum'a giden Seyfettin'in psikolojisi bozulduğu için bölükten firar eder. Bu firarı haber alan babası Haydar Paşa, bir zamanlar komutan olarak görev yaptığı orduda gerekirse oğlu yerine bir er gibi göreve hazır olduğunu söyleyerek cepheye gider. Bunu duyan Seyfettin, kendisini babasına affettirmek ve ordusunu korumak amacıyla savaşın bir yerinde, düşman silahlarının üzerine yürüyerek bir anlamda intihar eder:

> *"(...) Babacığım beni affettin mi? Beni af et... İşte ... ben... bütün taburumu, hayır vatanımı korumak yaşatmak için ölüyorum artık... Artık beni affedersin değil mi?"*(s. 48)

Bu romanın kahramanlarından Seyfettin'i intihar eyleminden önce daha askere çağrılma sürecinde intihar düşüncesi ve intihar teşebbüsü içinde görürüz. O, sevgilisiyle birlikte olmayı vatan borcunu yerine getirmeye tercih etmenin cezasını canıyla öder. Başlangıçta insanî zaafları öne çıkan ve duygusal bir kişilik olarak savaşa gitmeyi reddeden Seyfettin babasının kendisi yerine orduya katılacağını duyunca utanç duygularıyla ölüme koşar. Bu tip insanlar toplumda korkak, vatanını sevmeyen kimliğiyle tanınmaktansa intihar etmeyi yeğlerler.[615] Seyfettin'i intihara sürükleyen sebeplerden biri de ölerek kendisini babasına affettirmektir.

---

kocasız bir kadının iffetsizliğinin yalnız kendilerini ilgilendiren bir ahlaksızlık olduğunu söyler." (Berna Moran, "Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın Yüksek Felsefesi", *Türk Romanına Eleştirel Bir Bakış – I,* s. 94 – 98)

[613] Şemsi Bey özelliğindeki kişilerin ilk aşk denemelerinin yarattığı düş kırıklığı, reddedilme, terk edilme korkuları çaresizliklerinden dolayı krize girme ihtimali çok yüksektir. Çelişkiler yaşayan genç yaşadığı bu krizler neticesinde zaman zaman intihar sürecine girer. (Bkz. Cengiz Güleç , *Psikiyatrinin A B C'si,* s. 63)

[614] Ivy M. Blackburn, *a.g.e.*, s. 56

[615] Mehmet Aykaç, a.g.m., s. 865

Aka Gündüz'ün *Bir Şoförün Gizli Defteri* (1928) romanında, komşusu şoför Erol'un âşık olduğu Çiler, bir Paşa kızı olduğunu ileri sürerek Erol'u reddeder. Babası öldükten sonra Çiler, babasına ait köşkü satar ve annesiyle birlikte küçük bir daireye taşınır. Lüks bir hayata özenen Çiler'in kısa süre sonra ahlakı bozulur. Onu düştüğü ortamlardan kurtarmak isteyen Erol bunu bir türlü başaramaz. Kendisini defalarca aldatan bu kadına karşı kini gittikçe büyür. Çiler'in arkadaşı Cazibe'nin fahişe kız kardeşiyle tanışan Erol, Çiler'in Mısır'da olduğunu, işlerinin bozulduğunu ve Ankara'ya döneceğini öğrenir. Bir süre sonra Çiler'in Ankara'da yaşadığı evi tespit eden Erol, onu öldürmeyi planlar. Bu planı uygulamak için bir gece Çiler'in evine giren Erol'a Çiler, elini kana bulamamasını, kendisinin "bir köpek kadar adi" olduğunu ve kendisini cezalandırmak için hazırlık yaptığını söyledikten sonra kuduz köpeklerin öldürülmesinde kullanılan "İstriknin" adlı maddeden bir avuç kadarını ağzına atarak intihar eder:

> *"Günlerce, aylarca sokak sokak , belediye memurlarının arkasında dolaştım, o yuvarlakları topladım. Hani köpeklerin yediği o yemleri... Bir avuç etti. İşte bak!*
>
> *Gözlerim fırladı. Avucu İstrikninle doluydu. Haykırıverdim:*
>
> *- At onlar!*
>
> *- Peki!*
>
> *Dedi ve avucunu ağzına götürdü."* (s. 299)

Erol tüm çabalarına rağmen Çiler'i kurtaramaz. Aka Gündüz'ün romanlarında iyi insanlarla kötü insanlar birbiriyle çatışır. Yazar olumsuz koşullara düşen insanlara Merhametle yaklaşır.[616]Romanda Çiler, Erol'un yaptığı iyiliklere nankörlük yaparak cevap veren biridir. Kendisini büyük bir aşkla sevmesine rağmen Erol'u her defasında reddeder. Onu bir sevgili olarak kabul etmesi bir yana, bir arkadaş olarak dahi benimsemez. Romanın sonunda kendisine o kadar iyilik yapan bu adama haksızlık yaptığını anlayan Çiler, kendisini cezalandırmak amacıyla intihar eder.

---

[616] " (...) fazilet, riya, baştan çıkarılmış kızlar, istemiye istemiye fena olmuş insanlar, keskin, acı, isyan ettirici, bazen ağlatıcı bir lisanla çarpışırlar. Aka Gündüz'ün halkçı ruhu, bilhassa ıstırap çekenlere karşı acı duyan insanî kalbi, bu geniş kadrolu mevzuların ifadesinde ekseriya dokunaklı bir lirizm çeşnisi de vermektedir." (Abide Doğan*, a.g.e.,* s. 12-13)

Peyami Safa'nın *Fatih - Harbiye* (1931) romanında, zengin bir Rum uğruna terk ettiği yoksul sevgilisi tarafından reddedilen Rus kızı hatasını anlar ve kendisini cezalandırmak için intihar eder.

Romanda Rus kızının intiharı, romanın aslî kadın kahramanı Neriman'ın özüne dönüşünde kilit görevi görür. Neriman, geleneksel değerlere bağlı bir ailenin kızı olup aynı özellikteki Şinasi'nin sevgilisidir. Şinasi, karakteri düzgün bir genç olduğundan, ailesi de Neriman'ın Şinasi'yle görüşmesine izin vermektedir. Macit'le tanışan Neriman'ın hayatı değişir. Neriman, batılı yaşama özenen, kendi kültürüne düşman bir genç kız olma yolunda ilerlerken balo kıyafeti hazırlatmak için uğradığı dayısının evinde bir Rus kızının intihar haberiyle sarsılır. Buna göre, uzun süre aşk yaşadığı yoksul sevgilisini zengin bir Rum uğruna terk eden Rus kızı kısa süre sonra pişman olup eski sevgilisine döner. Geçimini gitar çalarak sağlayan eski sevgilisini bir meyhanede ayrıldığı zamanlardaki hüznü anlatan parçayı çalarken bulur. Eski sevgilisi onu kabul etmez. Buna dayanamayan kız, eve döner, kendisini cezalandırmak amacıyla odasında tabancayla intihar eder:

> *"(...) Kız, meyus bir halde oradan çıkar, otomobile atlar, deli gibi apartmana gelir, odasına kapanır ve bütün bunları bir mektuba yazarak revolverle intihar eder."* (s. 114-116) [617]

Bu romanda intihar eden genç kız sevgilisiyle olan ilişkisinde bir yanılgıya düşmüş; ancak kısa süre sonra hatasını anlayarak sevgilisine dönmüştür. Delikanlı sevgilisini kaybetmenin hüznüyle belli ki, çok kırılmış ve terk edilmenin acısı içinde kendini müziğe vermiştir. Hayalindeki sevgilisiyle yoğun bir ilişki kuran delikanlı sevgilisinin hatasını anladıktan sonra dönmesini artık önemsememektedir. Bu da gösteriyor ki, onu hayatından tümüyle silmiştir. Genç kız bunun ayrımına vardıktan sonra hatasının büyüklüğünü anlar ve kendisini affettirmek ve aşkındaki ciddiyeti ispat etmek amacıyla intihar eder. Eski sevgilisi tarafından reddedildikten sonra boşluğa düşen, yalnızlığı taşıyamayan ve kendisini affettiremeyen bu genç kız için intihardan başka yol yoktur. Bu tip intiharlarda müntehir, intiharıyla geride kalanlara bir mesaj vermek niyetindedir.[618] Adler kişilik bozukluklarından bahsederken intihar edenlerin kişiliklerini de tahlil eder ve müntehirlerin bazen kendilerini suçlu göstererek çevresindekilerin sempatisini ve anlayışını toplamayı amaç edindiklerini

[617] Peyami Safa, *Fatih – Harbiye,* Semih Lütfü Kütüphanesi, İstanbul, ts. (Alıntılar bu baskıdandır.)
[618] Nihat Kaya, , *a.g.e.*,s.59

belirtir.[619]Rus kızının intiharında da böyle bir durum söz konusudur. Suçunu abartarak intihara kadar götüren kız, toplumun ve sevgilisinin kendine bakışını değiştirmeyi hedeflemiştir. *Fatih- Harbiye* romanında Neriman, Rus kızının şahsında kendisini görür. Şinasi'yi şarkı söyleyen sevgilisi, Macit'i ise Rus kızı terk eden Rum delikanlı yerine koyarak kendisiyle Rus kızı arasında bir ilgi kurar. Fethi Naci, kurulan bu ilginin piyasa romanlarından esinlendiği izlenimini verdiğini söyler.[620]

Kerime Nadir'in *Günah Bende mi?* (1939) romanında Haluk Giray, âşık olduğu Ümran'ın, kızı olduğunu fark edince hayatı boyunca işlediği hataların cezasını kendi eliyle vermek için intihar eder.

Haluk Giray, Rus olan annesi tarafından küçüklüğünde terk edilen biridir. Babası kendisini ve çocuğunu terk eden karısını geri döndürmek için çaba gösterse de bunu başaramaz. Babasını kaybettikten sonra halasının yanında büyümeye başlayan Haluk'a kendisinden 8 yaş büyük halasının verem hastası olan kızı ölüm döşeğindeyken iki vasiyette bulunur. Bunlardan biri, halasının henüz 13 yaşında olan kızı Nüvid'le evlenmek, öteki annesini Rusya'ya kaçıran adamı bulup öldürmek. Bu isteklerin ikincisi, babasından Haluk'a kalmış bir vasiyettir. Haluk, Nüvid'le mutlu bir evlilik gerçekleştirir. Balkan Savaşı çıkınca Haluk savaşa katılır. Yara almadan eve dönen Haluk, sakat bir akrabası olan Muhtar'ı evinde, karısıyla çok samimi bulur. Muhtar'ın, karısı Nüvid'i bir gün zorla öptüğüne şahit olan Haluk, karısı Nüvid'in yalvarmalarına, hamileliğini öne sürmesine rağmen onu boşar. Erzurum cephesine savaşa koşan Haluk, Nüvid'i ömür boyunca unutamaz. Erzurum'dayken, esir alıp serbest bıraktığı, Piyer Voronikov adlı bir Rus yüzbaşıyla dost olur. Savaş sürerken Haluk arkadaşlarıyla birlikte Ruslara esir düşünce Rusya'ya götürülür. Esir olduğu sırada Rus yüzbaşı Piyer Voronikov'la karşılaşır. O ve babası Kont Voronikov ona çok yardım ederler. Kont onu Ali Rıza adında bir Türk'le tanıştırır. Ali Rıza'nın karısı diye takdim edilen kadının Nüvid olduğunu gören Haluk, Nüvid'i birlikte kaçmaya ikna edemez. Tesadüfen Kont Voronikov'un annesini kaçıran adam; Piyer Voronikov'un da kardeşi olduğunu öğrenen Haluk, fırsatını bulduğu bir gün Kont'u öldürüp Rusya'dan kaçar. Sığındığı evlerin birinde Lizet adında henüz 16 yaşında bir kızı hamile halde terk ederek İstanbul'a gelir. İstanbul'da

[619] A. Adler, *Kişilik Bozuklukları ve Toplumsal Bütünleşme,* Say Yayınları, İstanbul, 1983, s. 314
[620] Fethi Naci, *Yüz Yılın 100 Romanı,* s. 243

çeşitli gazetelerde yazı yazar. Bir gün Piyer, onu ziyarete gelir. Nüvid'in trafik kazası geçirerek öldüğünü söyleyerek kafatasını yadigâr olarak masaya bırakır. Bütün bu acılar Haluk'u toplumdan soyutlanmaya iter. 46 yaşına gelmiştir. Erenköy'de bir köşkte yalnız başına yaşamaya başlar. Bu sırada henüz 21 yaşındaki Ümran'da teselli arayan ve onunla evlenmeyi düşünen Haluk Giray Ümran'ın boynundaki kolyede Nüvid'in resmini görür. Resimdeki kadının Ümran'ın annesi olduğunu öğrenen Haluk bunalıma girer. Nüvid'in ölmeden önce Piyer'le kendisine gönderdiği zarfı da okuyunca Ümran'ın kendi kızı olduğu kesinleşir. Haluk, hayatını anlattığı dosyayı Ümran'a bırakır ve iki gün sonra açmasını ister. O gece Ümran'a bir mektup yazıp işlediği tüm suçları itiraf eder. Böyle suçlu bir adamın yaşamaması gerektiğini savunan Haluk Giray, intihar edeceğini mektubunda şöyle dile getirir:

> *"Ümran; babanı affet!.. Ve iyi bil ki, o yaptığı bütün kötülüklerin cezasını çekti... Ve son nefesine kadar da çekecek!..*
>
> *Bu mektubu sana yarın göndereceğim... Ve artık beni hiç görmeyeceksin. Evet yavrum! Bundan sonra hayat benim için nedir?Seni bulduktan ve sevgini tattıktan sonra, senden mahrum yaşayamazdım!.. Annenin aşkını kalbimde bıkmadan, usanmadan yıllarca taşıdığım halde, senin hasretin bana, onun yokluğundan çok daha acı gelecekti!...*
>
> *Ölüm beni bütün bu acılardan kurtaracaktır. Ümran!... İşte, mumların titrek aksiyle ışıldayan şu silah, bana bir halâs şuaı gönderiyor... O beni muhtaç olduğum ebedî sükûna kavuşturacak!.."* (s.278-279)[621]

Haluk Giray'ı bu romanda intihara götüren sebeplerin başında işlediği suçların affedilmez sonuçlarını gördükten sonra kendisini cezalandırma isteği gelmektedir. Haluk, karısı ve halasının kızı Nüvid'i basit bir kıskançlıkla hamile haliyle terk etmiştir. Lida'nın duygularıyla oynadıktan sonra onu terk etmiştir. Lizet'i karnında çocuğuyla sefalete sürükledikten sonra inleyişlerine kulak vermeden bırakmıştır. Kendisine iyiliği dokunan Kont'u bir intikam uğruna öldürmüştür. Üvey kardeşi, Piyer'i yetim koymuştur. Kader, işlediği bütün bu suçlara karşı, onu kızına âşık yaparak cezalandırmıştır. Âşık olduğu ve evlenmeyi düşündüğü Ümran'ın kendi kızı olduğunu gören Haluk, kendisini cezalandırmak için intihar eder. Haluk'un durumu, psikanaliz alanında araştırma yapan uzmanlara göre Oidipus kompleksinden kaynaklanan, karanlık suçluluk duygusunun sonucu olarak ortaya çıkan temel suçluluk duygularıyla örtüşür. Bu suç ilkel dönemlerde de cezalandırılan bir

[621] Kerime Nadir, *Günah Bende mi?,* İnkılâp Kitabevi, İstanbul, 1939 (Alıntılar bu baskıdandır.)

suçtur.[622] Bu suçu işleyen kişiler toplum tarafından cezalandırılmazsa bile kendi cezalarını intihar ederek, kendileri verirler. Bu gibi insanlar, yaşadıkları acıları katlanamaz bulurlar ve kendi sorunlarına ölümden başka çözüm olmadığını düşündükleri için intihar ederler. Bu insanların bir kısmı aslında ölmeyi hiç istemedikleri halde çaresizliklerini topluma göstermek amacıyla intihar ederler.[623]

Mükerrem Kâmil Su'nun *Bir Avuç Kül* (1944) adlı romanında da Doktor Remzi Bey, gittiği randevu evlerinin birinde Müjgan adında bir kadına âşık olur. Müjgan'la evlenerek yeni bir hayat kurmayı hayal eden Remzi Bey, bu fikrini Müjgan'a açtığı bir gün. Müjgan kendisinin kirli bir kadın olduğunu söyleyerek bu teklifi reddeder. Müjgan'ın hayat hikâyesini dinleyen Doktor Remzi Bey, Müjgan'ın aslında, bir zamanlar Erzurum'un bir köyünde beraber yaşadıktan sonra terk ettiği Ayşe adlı dostundan olma kızı olduğunu öğrenir. Müjgan, hikâyesini anlattıktan sonra kendisine ve annesine kıyan bu adamı yakalarsa öldüreceğini ifade eder. Hiçbir şey söylemeden Müjgan'ın yanından ayrılan Doktor Remzi Bey, bütün mirasını ufak bir notla birlikte Müjgan'a bıraktıktan sonra intihar eder:

> *"Senin babanım, demek müthişti. Pek müthişti.*
>
> *Metresi ve kızı.*
>
> *Sonra Müjgan'ın kini... Onun dehşetten ürpertiyordu. Kendinden iğrendi. Mesleğinden, mesleğinin temin ettiği mevkiden utandı. Hayatlarını kurtarmak için kendisine koşan hastalar şimdi bu adamın nasıl çamur, nasıl günahlı olduğunu bilseler kimbilir nasıl kaçacaklar, nasıl yüzüne tüküreceklerdi.*
>
> *Evde iki satırlık bir tezkere ile iyi bir adamla evlenmesi şartını koyarak bütün servetini Müjgan'a bıraktı.*
>
> *Büyük ve eskimez günahının cezasını, bir kurşunla kafasını parçalayarak, kendi kendisine vermiş oldu."* (s. 57)

Türk romanında ilk defa *Taaşşuk-ı Talat ve Fıtnat* romanında rastladığımız babanın kızına âşık olma trajedisine, Kerime Nadir'in *Günah Bende mi?* romanından sonra, bu romanda da rastlarız. Tanzimat Dönemi romanlarında cariyelik sisteminin doğurduğu kardeşin kardeşe âşık olması trajedisinden ayrı olan bu durum, daha çok gayrimeşru ilişkilerin sonucu olarak ortaya çıkar. Eski Yunan destanlarında da bu tip olaylara rastlayabiliriz.

---

[622] Sigmund Freud, *Sanat ve Sanatçılar Üzerine,* (Çev.Kamuran Şipal), Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 1994, s. 203

[623] Rita L., Atkinson, *Psikolojiye Giriş,* s.541

Oidipus, bilmeden oğluyla ilişkiye girer ve ondan Eteokles ve Polynikes isimli iki oğlu ve iki de kızı olur. Bu kızlardan biri de Antigone'dur. Bir söylenceye göre, ensest olgusunu öğrendikten sonra kendini asmış, bir başkasına göre ise oğullarının ölümü üzerine kılıçla intihar etmiştir.[624] Bu eserde Doktor Remzi Bey, bir zamanlar işlediği günahın cezasını kendi kızıyla ilişki kurup bununla yüzleşmekle alır. O, randevuevinden kurtarmak istediği kadının en büyük müsebbibidir. İyilik meleği olmayı düşündüğü bir anda işlediği zulüm büyük bir hakikat tokadı olarak yüzüne çarpar. Bir zamanlar ilişki yaşadıktan sonra terk ettiği saf köylü kadınının vebalini ağır öder. Bu durumla yüzleştikten sonra hakikati Müjgan'a açıklayamaz. Ona mirasıyla birlikte bir mektup bıraktıktan sonra intihar eder. Remzi Bey'i intihara sürükleyen sebep kendisini suçlu görüp kendisine yönelttiği nefretidir: Kişinin kendinden nefretinin hoşnutsuzluktan kendinden iğrenmeye kadar değişik seviyelerde görüldüğü hatta daha ileri noktalarda kendilerine zarar vermeye ve sonuçta intihara kadar gittiği[625] hatırlandığında Remzi Bey'in intihar kararı temellendirilebilir. İntihar, kendinden nefretin en son şeklidir. Ama bu en gelişmiş kendinden nefret aracının bile tercih edilen yöntemlerden ortaya çıkan değişik ölçüleri vardır. Kişi intihar ederek aslında olumsuz yönlerini ortadan kaldırmak ister.[626] Remzi Bey, Müjgan'ın ahlaksız ortama düşmesinden, annesinin yaşadığı sefaletten dolayı kendini suçlar ve intihar ederek bir anlamda kendini temize çıkarmayı, mirasını Müjgan'a bırakarak da kızının temiz ve mutlu bir hayat yaşamasını amaçlamıştır.

Yine Mükerrem Kâmil Su'nun *İhtiras* adlı romanında Nuran, Nedim Bey'le nişanlı olduğu halde akrabalarından Züleyha'nın nişanlısı Atıf Bey'le birlikte olur. Evlendikten sonra karısının bakire olmadığını anlayan Nedim Bey, Nuran'a hakaret ettikten sonra onunla bir anlaşma yapar. Buna göre, Nedim Bey durumu ailesine ve çevreye söyleyemeyecek; ancak herkese Nuran'ın akıl hastası olduğunu yayacaktır. Bu anlaşmadan sonra Nuran'ı İstanbul'a getiren Nedim Bey ona hapis hayatı yaşatır. Bir gün mutlaka Nuran'a işlediği günahın

---

[624] Eric Volant, *İntiharlar Sözlüğü,* s. 155

[625] Rubin Theodore Isaac, *Depresyondan Kendini Sevmeye Doğru"* Kuraldışı Yayınları, İstanbul, 1998, s. 11

[626] "İnsanlar intihar yöntemlerini şans eseri seçmezler. Bazıları acısız ve kolay bir yöntem seçerek, nefret ettikleri benliklerine neredeyse son kez şefkat gösterirler. Bazıları ise kendilerini tamamen yok etmeye çalışırlar. Örneğin; üstlerinde dinamit patlatmak gibi. Bir diğer grup, kendilerine en fazla acıyı yaşatacak yöntemi seçer. Örneğin, kezzap gibi yakıcı madde içmek gibi. Kendinden nefretle yanıp tutuşan bazı insanlarsa, var olduklarına dair tüm kanıtları yok etmeye çalışırlar. Kendilerini öldürmeden önce tüm eserlerini yakmaya çalışan sanatçılar, yazarlar ve çocuklarını öldüren anne ve babalar bu gruba dahildir. Bazısı ise kendilerini öldürmeden önce mümkün olduğu kadar fazla insanı öldürmeye çalışır. Akli dengesi bozuk olanlar arasında ise Dünya'yı yok etmek için planlar yapanlara da rastlanır." (Rubin Theodore Isaac, *Depresyondan Kendini Sevmeye Doğru,* s. 39)

cezasını çektireceğini söyler. Bu ceza, Atıf'tan hamile kalan ve bir kızı olan Nuran'ı zamanı gelince, hakikatlerin gölgesinde kızıyla yüzleştirmektir. Çocuk doğar, büyür; ama Nedim bu yavrudan hep nefret eder. Adı Handan olarak konan bu çocuk, okul çağına gelince yatılı okula verilir. Eğitim bakımından mükemmel olarak yetiştirilecek olan Handan, zamanı geldiğinde annesiyle yüzleştirilecek ve annesinin ne kadar ahlaksız bir kadın olduğu kendisine söylenecektir. Nedim Bey, Nuran'ın kızıyla görüşmesini yasaklar. Handan'a annesinin akıl hastası olduğunu ve bir daha annesiyle görüşmeyeceğini söylemiştir. Nuran'dan da kızını unutmasını ister. Yaşadığı hapis hayatı ve evlat acısı yüzünden bunalıma giren Nuran, bundan sonra Nedim'i öldürme planları yapar. Nedim'i öldürmekle kızına, "Katil kızı" damgası vuracağını anlayınca kocasıyla birlikte kendisini öldürmeye karar verir. Bu yolla hem kendisini hem de kocasını cezalandıracaktır. Bu düşüncelerini zaman zaman Züleyha'ya yazdığı mektuplarda dile getirir. Bir süre sonra da korkunç planını uygular. Bir gece yarısı evi yakarak kendisiyle birlikte kocası Nedim Bey'in de ölümüne neden olur. İntihar etmeden önce Züleyha'ya yazdığı mektupta bu planını ona şöyle açıklar:

> *"(...) Günün birinde nasıl çıktığı kat'i olarak anlaşılamayan bir ateş bu evi yakacak. Gençliğimi aralarında tükettiğim duvarlar, ıstıraplarıma, sefaletime şahit olan tavanlar, gözyaşlarıma, feryatlarıma sağır kalan bütün eşya, her çeşit hâtıra bizimle beraber kül olacak. Nedim'e sarılacağım. Sımsıkı sarılacağım ona. Zilletime, her türlü acılara sahne olan bu yatak, aynı zamanda mezarımız da olacak..."*(s. 141)

Nuran'ın intiharı planlı ve bilinçli bir intihardır. Nişanlı olduğu halde Atıf Bey'le birlikte olarak ilk hatasını yapan Nuran nişanlısı Nedim Bey'le evlenerek ikinci hatayı yapar. Kocası onun bakire olmadığını anlayınca ona büyük bir ceza verir. Karısının ne kadar ahlaksız olduğunu gayrimeşru kızına gösterecektir. Nuran'ın hapis hayatı yaşaması, kocası tarafından sürekli hakaret görmesi, kendisine akıl hastası muamelesi yapılması, kızının kendisinden koparılarak yatılı okula verilmesi onu bunalıma sokar. Nuran bu andan itibaren intihar sürecine girer. İntiharı düşünür. Bunu arkadaşı Züleyha'ya yazdığı mektuplarda da itiraf eder. Kübler – Ross'un 5 evreye ayırdığı[627] bu tip planlı ve bilinçli intihar evrelerini

[627] "« Yadsıma ve Yalıtma» evresi birinci evredir ve «Hayır, ben olamam, doğru olamaz!» anlatımıyla dile getirilir. Yadsıma şok yaratan haberle başa çıkmanın sağlıklı bir yoludur, bu ilk şokun ardından kısmî bir kabul etme gelir; ama yadsıma dönemleri genellikle geçicidir. Ölme sürecinde ikinci evre «Öfke»dir ve «Neden ben?» biçiminde ortaya çıkar. Bu evreden başlıca duygular, kızgınlık, haset (Özellikle sağlıklı kişilere) ve küskünlüktür. Üçüncü evre «Pazarlık» evresidir. Ve ölüm Tanrı'yla, doktorla ya da başkalarıyla pazarlık yaparak ertelenmek istenir. Bu evre diğerleri kadar açık değildir ve bütün hastalar ölümle bu yolla başa çıkmaya kalkışmazlar. Öfkenin yerini dördüncü evrede «Depresyon» alır. Tepkici depresyon geçmişteki kayıplardan

geçirdikten sonra Nuran intihar eder. Yıllar sonra, asıl babası Atıf Bey'le tesadüfen tanışan Handan, ona annesinin akıl hastası olduğu için bir kriz esnasında yatağı yakarak, babasıyla birlikte kendi ölümüne neden olduğunu aktaracaktır:

> *"(...) Günün birinde annemin bir akıl hastası olduğunu, bir kriz esnasında yatağı tutuşturduğunu söylediler."* (s.176)

Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın *Kesik Baş* (1942)[628] adlı romanında, Flora ve sevgilisi Alber, zengin bir mirasyedi olan Raif Bey'i tuzağa düşürüp öldürdükten sonra parasını alarak Avrupa'ya kaçarlar. Raif Bey'in bir kuyuya atılan kesik kafasından yola çıkan polisler, katilleri tespit eder. Katillerin tanıdıkları olan Fani ve Bernardo, Flora'dan aldığı bir mektubu delil göstererek olayı tüm ayrıntısıyla polise aktarır. Mektuba göre, Flora ve Alber parayı alıp İtalya'ya kaçarlar. Alber, elindeki parayla kayıplara karışır. Eglantia adında bir kızla evlenerek paraları yemeyi amaçlar. Beş parasız halde yabancı bir ülkede terk edilen Flora, yaptıklarına pişman olmuştur. Kendini suçlu gören Flora, Alber'i öldürdükten sonra intihar eder. Olay bir İtalyan gazetesine şöyle yansır:

> *"(...) Alber'in eski metreslerinden Madmazel Flora, sevdalısının bu meşruiyet vesilesile kendisini yakadan atmasına tahammül götüremez. Her nasılsa dün yeni gelin güveyin (Sen Locya)'daki hususî dairelerine girmeye muvaffak olur. İkisini baş başa bulur. Revolverini çeker. İki kurşunda Alber'i yere serer. Üçüncüsünü kendi beynine çevirir. Hayatına son vererek eski âşığının ölüsü üzerine düşer."* (s.229) [629]

Flora, aşkı uğruna onca kötü işlere bulaştığı Alber tarafından terk edilmeye isyan ederek intihara yönelmiştir. Aslında sağlam bir kişiliğe sahip olan Flora[630], Alber'in aşkı uğruna

---

doğar ve suçluluk duygularıyla birliktedir; «Hazırlayıcı Depresyon» ise dünyadan ayrılmanın doğurduğu hüzünle ilişkilidir. Ölme sürecinde sonuncu evre «Kabul Etme» evresidir. Yaklaşan sonunu sakin bir bekleyişle gözlemek, bir tür duygu boşluğu söz konusudur." (Bekir Onur, "İvan İlyiç'in Ölümü", *Milliyet Sanat Dergisi*, Sayı: 163, Mart 1967, s.17)

[628] "Önce, *İkdam* gazetesinde tefrika edilen ve 31 Mayıs 1337 (1921)'de bitirilen bu eser; kitap hâline, ilk defa İbrahim Hilmi Bey tarafından 1942 yılında getirilmiştir. 2. Baskısını 1963'te Pınar Yayınevi'nin yaptığı *Kesik Baş*'ın; Mükerrem Kâmil Su eliyle bugünün diline aktarılmış 3. baskısını, 1972'de Atlas Kitabevi gerçekleştirmiştir." (Önder Göçgün*, a.g.e.,* s. 417)

[629] Hüseyin Rahmi Gürpınar, *Kesik Baş,* Hilmi Kitabevi, İstanbul, 1942, s. 229 (Alıntılar bu baskıdandır.)

[630] Alber Kualkanti'nin vefâlı metresi ve "Kesik Baş" cinayetinde, O'nun en büyük desteği, yardımcısı olan bu "kâtil kız"; çok genç ve güzel bir İtalyan fâhişesidir. Mesleğinin (!) her türlü inceliklerini bilmekle beraber; kendisini tanıdıktan sonra Alber'i gerçekten seven, ona sadakatle bağlanan ve sırf bu yüzden cinayetine ortak olan Flora; aslında, rûhi yapısı itibariyle "duygulu-*Sensible*" bir tipin, hemen bütün özelliklerini üzerinde toplar.

Bununla birlikte, sevgilisi gibi bir "dinsiz" olan ve bunu kısaca: "-Mu'tekid değilim." Şeklinde hülâsa eden genç kız; cemiyet içinde kendini olduğundan başka bir şekilde –son derece namuslu- gösteren "maskeli günahkâr..." kimselerdendir. Fakat, geçirdiği acı tecrübelerle süflî ve sefîh hayatından çok şikâyet çidir. Nitekim, yakın arkadaşı Fani'ye aynen şöyle yakınır: "-Ah Fani'ciğim, bu genç yaşımda ihtiyar tecrübeleri geçirdim. Neler öğrendim... Neler öğrendim... Ne kadar fenâ olursan ol, fakat kendini âleme iyi göstermek, iyi

cinayete ortak olmuş ve gasp yapmıştır. Oysa Alber ilk fırsatta onu terk edip yeni bir kadınla yaşamaya başlamıştır. Yabancı bir ülkede yalnız ve beş parasız bırakılan Flora, yaşadıklarına tahammül edememiş ve yaptıklarına pişman olmuştur. Flora, suç ortağı ve kendisini aldatan sevgilisi Alber'i öldürdükten sonra intihar etmiştir.

Kemal Bilbaşar'ın *Denizin Çağırışı* (1943) romanında Anadolu'nun bir kasabasında yıllarca görev yapan bir öğretmenin, İzmir'e geldikten sonra yaşadıklarının etkisiyle, yaptıklarından pişman olup intihar etmesi anlatılır.

Romanda ismi verilmeyen bu öğretmenin babası 40- 45 yaşlarındayken bilinmeyen bir sebeple denize atlayarak intihar etmiştir. Babasının intihar sebebi yıllarca aklına takılan bu öğretmenin daha eğitimini sürdürürken, annesini de yitirmesi, yokluk içinde ve yalnız kalmasına neden olur. Okul bitince beş yıl boyunca Anadolu'nun bir kasabasında öğretmenlik yapan bu öğretmen, hem Hamit adlı okul arkadaşını görmek için hem de içindeki sese kulak vererek İzmir'e gelir. Kaldığı otelde ömür boyu hayal ettiği kadınla tanışır. Çiçek takdim ettiği kadının bahşiş verdiği öğretmen onuru kırıldığı için otelden ayrılarak bir eve taşınır. Bu evin henüz 16 yaşındaki kızı Zehra'yla nişanlanan öğretmen, özgürlüğünün evlilikle sınırlanacağını düşününce kızı terk ederek hayalindeki sarışını aramaya çıkar. Bunalıma giren öğretmen ayyaş ve sahtekâr Mahmut'la kız kardeşi Adalet tarafından dolandırılır. Adalet, öğretmenin otelde karşılaştığı kadındır. Arabacı Mahmut ve Adalet, öğretmeni soyup, beş parasız bıraktıktan sonra terk ederler. Bu sırada, görevine de son verilen öğretmen, sokaklarda beş parasız bir halde dolaşır, çöplüklerde ekmek dilenir. Bir tütün fabrikasında çalışmaya başladığı sırada, Zehra'yla karşılaşır. Sözleriyle Zehra'yı taciz eden bir işçiyle kavga edince, Zehra kendisinden vazgeçmesini söyleyerek işçiyle birlikte gider. Zehra'nın ardından bakakalan öğretmen, işlediği hatayı anlar ve kendisini cezalandırmak için bir zamanlar babasını yutan denizin çağrısına kulak vererek intihar eder:

> *"Baban gibi sen de kollarımda rahat edeceksin. Ne bekliyorsun? Safo'nun altın saçları da bende.*
>
> *Anlıyorum, şimdi anlıyorum. Deniz Tanrıçası! Beni çağıran sensin. Taa uzaklardan, karşı durulmaz bir cazibe ile beni kendine çeken sensin! Sınır hissinden*

---

belletmek fennini bil... Şimdiki hayâtın sırrı hep buradadır." Şartlarının kötülüğü yüzünden, hayata bakış tarzı itibariyle "bedbîn-*Pessimist*" olan Flora; zamanla erkeklere düşman kesilen ve sadece hem-cinslerine güvenen bir kadın hâline gelir." (Önder Göçgün, , *a.g.e.*, s. 423)

kurtulma isteği ile yanan babamın kanı, aynı ateşle benim damarlarımda da köpürüyor. Anlıyorum. Bu kanda sana karşı dayanılmaz bir eğilim var. Beni çağıran sarı saçlı Tanrıça! Guruba karşı saçlarını yay ve beni bekle!Tüm aydınlıklar, tüm mavilikler sende... Sana geliyorum. Engel olan her şeyi bırakarak geliyorum... Sema şahidimdir ki, bu yaptığımdan pişman değilim." (s.169) [631]

Bu romanda bütün çirkinliklere rağmen saf kalmayı başaran; ama hayallerinden kurtulamayan bireyin çıkmazları anlatılmaktadır: "Anlatıcının yaşadığı ruhsal bunalımın romana özgü, daha gerçek nedenleri de var. Anlatıcının babası intihar etmiş. Anlatıcı, babasını çok seviyor.[632] Anlatıcının yalnızlığı ve çaresizliği bir bakıma babasının intiharıyla başlar. Çocukluğuna inen anlatıcı, babasının sağlığında ekonomik olarak iyi bir hayat yaşamalarına rağmen, intiharıyla sefalete bulaştıklarını hatırlar. Romancı, bu ayrıntıyı belki de anlatıcının intiharını sağlam bir düzleme oturtmak için vermiştir. Romanın kurgusunu bir yana bırakalım; ama intiharın ırsî olup olmadığı sık sık gündeme gelen bir konudur.[633] Uzmanlar, ailenin soyaçekimle ilgisini irdelerken, bir ailede ebeveynlerden biri intihar etmişse geride kalan gençlerle ilgilenilmesini, gençlerin intihara karşı dirençli hale getirilmelerini tavsiye ederler.[634] Romanda anlatıcı konumunda bulunan öğretmen, babasının intiharı ve annesinin ölümüyle yalnız kalan biridir. Okul hayatını maddi sefalet içinde geçiren öğretmen, görev yaptığı bölgelerin halkıyla da uyuşamamaktadır. Toplumun iki yüzlü dedikoducu hali onu topluma yabancılaştırmıştır. Öğretmen hep "öteki" rolünü oynamaya devam edecektir. Çaresizliğinin sonunda sığındığı Zehra onu reddeder. Anlatıcı bir zamanlar terk ettiği Zehra'nın ilgisizliğinden sonra tamamen yalnızdır. Toplumla uyuşamayan, uyumsuz bir insan olan öğretmen toplumun geri kalanını yadsımak için intihar eder. Bu gibi insanlar intiharı bir kurtuluş olarak algılarlar.[635]Öğretmenin de kurtulmak için babasını yutan

---

[631] Kemal Bilbaşar, *Denizin Çağırışı,* Bilgi Yayınevi, Ankara 1972 (Alıntılar bu baskıdandır.)

[632] "İlk çocukluk günlerimde babama yalnız veçhen değil, ruhen de benzemek için, uykunun ve karanlığın düşmanı kalmayı kendi kendime vadederdim." Roman boyunca sık sık bu "karanlık" saplantısıyla karşılaşıyoruz."(Fethi Naci , a.g.e., s. 319)

[633] "İntiharın ırsî olup olmadığı sorunu Ernest Hemingway'in intiharından sonra tekrar ortaya çıkmıştır. Yazarın babası beynine kurşun sıkarak, kız kardeşi ise fazla ilaç alarak intihar etmişlerdir. Benzeri ikizler üzerinde yapılan araştırma, intiharda genetik bir faktör olmadığını göstermiş ise de, intiharın bazı ailelerde yaygın olarak görülmesi, nicelik ifadesi, bu nokta üzerine dikkatleri çekmiştir. Bu durum belki de tesir altında kalınma ve taklitçilikle açıklanabilir: sirayet yoluyla şahısların intiharı psikolojik bir gerçek olarak belirmiştir. Marilyn Monroe'nin ölüm haberi üzerine yüzlerce kadın ve erkek intihar etmiştir."(Mustafa T. Yücel, *Suç ve Ceza Anatomisi*, Yarı Açık Cezaevi Matbaası, Ankara 1973, s. 37)

[634] Kay Redfield Jamison , *Erken Çöken Karanlık*, s. 329

[635] Bir "kurtuluş"tur intihar. Toplumun geri kalanını bütün bütüne yadsımak, yaşamla uyumsuzluğu şiddet içinde yaşamak, kendi varoluş biçimini ardında bıraktıklarına dayatmak, akla karşı ruhun yengisini haykırmaktır. Peki, bireyin karşısında duran ile ardında kalan için durum nedir? Kendine benzeyen, ama yolları ayrılmış bir varoluş

"denizin çağrısına kulak vermek"ten başka bir çaresi kalmamıştır. O da bu çağrıya kulak verir ve intihar eder.

Faik Baysal'ın *Sarduvan* (1944) adlı romanında, bir zamanlar muhtar yardımcısı ve bekçi olarak halka zulüm eden Keko, muhtarın öldürülmesi ve yeni bir muhtarın seçilmesiyle tüm itibarını kaybeder. İtibarını kaybeden Keko'yu karısı da terk edince yalnız kalır. Sarduvan halkı onu dışlar. Keko, çocuklarıyla birlikte, bir zamanlar zulüm ettiği Kavruk'la beraber yaşamaya başlar. Maddi ve manevî anlamda yalnızlaşan Keko ve Kavruk, çocuklarla birlikte intihar etmeye karar verirler. Keko ve Kavruk evin hava alan tüm yerlerini kapattıktan sonra uyanmamak üzere uyurlar. Sabah olunca köpek kapıyı açarak Kavruk'u kurtarır. Keko ve çocuklar ölmüştür:

> *"Kafam yavaş yavaş yerine geldi, kemiklerim ağrılarından kurtuldu. Yaşadığımı ölmediğimi anladım. İçimi bir sevinç doldurdu. .. ne halt yemeye kendimi gebertmeye kalkışmıştım. Hayat karşımda, saf, temiz ve güzel duruyordu. Bu hayat nasıl olursa olsun güzeldi. İster ekmek yedirsin, ister süpürge tohumu yedirsin, ister yalan söylesin güzeldi… Hayattan ayrılmak en büyük budalalıktı."* (s.156)

Romanda Keko, muktedir olduğu zamanlar zulüm eden iktidardan düştüğü zaman mazlum rolü oynayan biridir. Onu bunalıma sürükleyen en önemli sebep beklemediği bir zamanda eski konumunu yitirerek, değersiz bir duruma düşmesidir. Zamanında muhtarın gözüne girmek için halka her türlü zulmü yapan Keko, muhtarın öldürülmesi ve karısının kendisini terk etmesiyle hamisiz kalmıştır. Bir zamanlar zulüm ettiği Sarduvan halkı Keko'yu dışlar. Maddi birikimi olmadığı için de Kavruk'la birlikte yaşamaya başlar. Her ikisi de yokluk içinde kıvranır. Bu durumu onuruna yediremeyen ve yaptıklarından pişmanlık duyan Keko, Kavruk'la birlikte intihar eder:

Reşat Enis Aygen'in *Toprak Kokusu (Kara Toprak)* (1944) adlı romanında Şakir Ağa, insanların hakkını gasp eden, sahtekârlık yapan, kadınların kızların ırzlarına göz diken zalim biridir. Boyalısakal Mehmet'in arazisini hileyle elinden alır; onu ve kızı Elif'i kendi arazilerinde az bir parayla çalışmak zorunda bırakır. Bir gün zorla Elif'le birlikte olur. Namusunu kirlenmiş kabul eden Elif, yıllar sonra Melek adında bir bar kadını kimliğiyle onun

---

biçimiyle karşı karşıyadır ikisi de. Toplumsal bütün intiharı karartıp görünmez kılmaya çalışırken, intihar, bir başkaldırı oldukça topluma ışık düşürecek, onu aydınlatacak, kendi benzerini ortaya çıkaracaktır. Bu anlam katında, nasıl bir toplum içinde yaşıyoruz'un yanıtı yerine geçecektir." (Semih Gümüş, *Başkaldırı ve Roman,* Oğlak Yayıncılık, İstanbul, 1996, s. 52)

dostu olur ve onu günden güne iflasa sürükler. İflas eden Şakir intihar eder. Melek, Tıp Fakültesi'nden arkadaşı Zeyyad'a yazdığı mektupta Şakir'in intihar ettiğini şöyle haber verir:

> *"(...) Zühtü Paşaoğlu Şakir'in kısa zamanda nasıl iflas ettiğini ve beynine kurşun sıkarak nasıl hayatına son verdiğini ona yazmıştım..."* (s. 280)

Bu romanda Şakir, zamanında emrindeki halka ve köylülere çeşitli haksızlıklar yapan zalim biridir. Namusunu kirlettiği Elif, mücadele etmekten vazgeçmez. İntikam almak için bar kızı kimliğiyle onu iflasa sürükler. Maddiyata önem veren Şakir'i hayata bağlayacak bir şey kalmamıştır. Yaptığı zulümlerden, onu iflasa sürükleyen davranışlarından pişmanlık duyan Şakir, intiharı tek çare olarak görür. Şakir, intihar etmezse toplumun alt tabakasından biri olarak insanların alay konusu olacağından korkmaktadır. Maddi varlığını kaybetmiş olduğu için insanların ona eski saygıyı göstermeyeceğini de bilmektedir. Yaptığı zulümlerden pişman olan; fakat çıkacak yolu kalmayan Şakir intihar eder.

Kemal Tahir'in *Esir Şehrin İnsanları* (1956)[636] romanında Avrupa'dan İstanbul'a gelen ve iş bulamayan Kâmil Bey, okul arkadaşı İhsan Bey'in karısı Nedime Hanım'ın çıkardığı ve Millî Mücadele hareketini destekleyen *Karadayı* dergisinde çalışmaya başlar. Bir ton cephaneliğin Anadolu'ya gönderilmesiyle ilgili olarak derginin müdavimlerinden Ahmet ve Kâmil Bey tutuklanır. Sorgu esnasında, sorgu polislerinin tüm ısrarlarına rağmen Kâmil Bey, kocası tutuklu ve kendisi hamile olan Nedime Hanım'ın olayla ilgisi olduğunu gizler. Ahmet ise cephaneyi Anadolu'ya göndermekle bizzat Nedime Hanım'ın ilgilendiğini itiraf eder. Kâmil Bey'le yüzleştirilen Ahmet, söylediklerinden pişman olur. Orada bulunanlara ağlayarak kendisinin alçak olduğunu söyledikten sonra o gece intihar eder. Gardiyan onun intihar haberini Kâmil Bey'e şöyle haber verir:

> *"(...)Dün gece fukara kendini asmış... Yatağın örtüsünü ince ince kesmiş. Kız saçı gibi örmüş. "Ben uyuz olmuşum. İlaç yapacağım!"diyerek dün akşam yüz dirhem zeytinyağı aldırmışmış. İpi yağın içine bırakmış. Sonra pencerenin demirine bağlamış... kendini asmış."* (s. 222-223)

Kemal Tahir'in *Esir Şehrin İnsanları* romanı Kurtuluş Savaşı döneminde vatansever

---

[636] *Esir Şehrin İnsanları*'nda Millî Mücadele yanlısı insanların çeşitli zorluklara rağmen örgütlenmeleri anlatılırken, bu eserin devamı olan *Esir Şehrin Mahpusu*'nda ise Osmanlı asilzâdelerinden Selim Paşa oğlu Kâmil Bey'in Kurtuluş Savaşı taraftarlarıyla birlikte hapishane yaşamları anlatılır. (Bkz. Şükran Kurdakul, "Kemal Tahir'in Romanları", *Çağdaş Eleştiri*, S.5, Temmuz 1982, s.26)

insanların ne zor şartlarda mücadele ettiklerini anlatan bir eserdir.[637] Roman siyasî bir romandır.[638] İstanbul'daki Millî Mücadele taraftarları canları pahasına ellerinden gelen yardımı Anadolu'ya aktarma peşindedir. İçlerinde kararlı bir şekilde mücadelesine devam edenler olduğu gibi, mücadelenin önemini anlayamamış zayıf iradeye sahip insanlar da vardır. Ahmet, bu ikinci gruba girenlerden biridir. Romanın başında o da diğerleri gibi Mücadeleye destek verenlerdendir. Ancak cezaevine konulduktan sonra gerek sorgulamalar esnasındaki psikolojik baskı, gerek hapishane ortamı onu Mücadeleye destekte pasif bırakmıştır. Ahmet, kişiliğinin zayıf olmasının da etkisiyle kendisine daha hiçbir işkence yapılmadan çabuk çözülür. Anadolu'ya gönderilen yardımın Nedime Hanım tarafından organize edildiğini itiraf eder. Bütün baskıya rağmen Nedime Hanım'ın adını vermeyen Kâmil Bey'le yüzleştirilen Ahmet, hatasını anlar ve işlediği suçun önemini kavrar. Yaptığı özeleştiri sonunda kendisini suçlu bulan Ahmet intihar eder. Cezaevi koşulları intihar olasılığını arttıran bir sebep olsa da[639] Ahmet'i intihara sürükleyen en önemli sebep kişiliğinin henüz olgunlaşmamış ve Millî Mücadele hareketinin önemini kavrayamamış olmasıdır. Kâmil Bey'i gördükten sonra hatasını fark eden Ahmet, işlediği suçun büyüklüğünü anlar ve bu suçun infazını da kendisi gerçekleştirir.

---

[637] *Esir Şehrin İnsanları*, *Esir Şehrin Mahpusu, Yorgun Savaşçı, Kurt Kanunu, Yol Ayrımı* II. Meşrutiyet Mütareke, Kurtuluş Savaşı ve Tek Parti döneminin siyasal-toplumsal sorunları temel alınarak kendilerini olağanüstü koşulların sorunları olarak kabul eden asker-sivil orta tabakadan kişilerin savaş ve savaş sonrası yaşamlarına yönelik romanlarıdır." (Şükran Kurdakul *Çağdaş Türk Edebiyatı Cumhuriyet Dönemi,* Broy Yayınları İstanbul, 1987, s. 401)

[638] *Devlet Ana'*yı izleyen Esir Şehrin İnsanları, Esir Şehir Mahpusu, Yorgun Savaşçı, Kurt Kanunu, Yol Ayrımı ve Hür Şehrin insanları adlı romanları tarihsel olaylar bakımından birbirlerini izliyorlar. Esir Şehrin İnsanları XVI. Yüz yılından başlayarak Osmanlı İmparatorluğu'nu Tanzimat'ın ilanına getiren olayları, Tanzimat'ın niçin başarılı olamadığını, Yeni Osmanlılar Cemiyeti'nin kuruluşunu, I. Meşrutiyet'in Abdül Hamit'in baskısı yüzünden başarısız oluşunu, İttihat ve Terakki'nin kuruluşunu, II. Meşrutiyet'in ilanını, 31 Mart gibi baş kaldırı olayları ülkeyi içten yıkarken, 1912 de Balkan ve Trablus savaşları ile dışta çöküntülerin başlayışını, 1918 de Mondros Antlaşması ile ağır yenilgilere çıkan I. Dünya Savaşı'nı, 1917 de Rusya'da birden bire patlayan devrimi, Yunanlıların İzmir'e asker çıkarmasıyla Anadolu'da yer yer çatışmaların başlamasını izliyoruz. Yazar romanda, yüzyıllar boyunca ihmal edilen Anadolu'nun ancak Kurtuluş Savaşı yıllarında fark edildiğini de belirtiyor. (Olcay Önertoy, *Türk Roman ve Öyküsü*, s. 97)

[639] "Şimdilik bazı kişilerin intihar etme olasılığını daha yüksek olduğunu biliyoruz: önceden ciddi intihar teşebbüslerinde bulunmuş olanlar; depresyon, manik depresyon, alkolizm, şizofreni ve kişilik bozukluklarından mustarip olanlar; psikiyatrik hastanelerden henüz taburcu olmuş hastalar; hapishane ve cezaevlerindeki genç erkekler, özellikle ruhsal hastalığı olanlar tecrit halindekiler ya da çok kalabalık mekanlarda yaşayanlar; polis memurları; kumarbazlar; işsizler; (intihardan ziyade intihar teşebbüsü riski altında olan) homoseksüel ve biseksüel erkekler; Amerika Yerlileri; Alaskalı ergenler; gittikçe artan bir şekilde siyahî erkekler. Dünya çapındaysa Çinli genç kadınlar ve Mikronezyalı ergen erkekler özellikle yüksek risk altındadır." (Kay Redfield Jamison , *Erken Çöken Karanlık*, s.343-344)

b. Kişinin Geride Kalanları Cezalandırmak Amacıyla Gerçekleştirdiği İntiharlar

Bu tür intiharlarda birey, intiharıyla geride kalanları cezalandırmak ister. Toplumla, aileyle aşırı bütünleşme sonrası beklentilerin boşa çıkması, kişileri hayal kırıklığına uğratır. Toplumla çeşitli konularda fikirleri çatışan birey bunalır. Kendine yetme, özgürlük duygusunu tatma, kendi kişiliğini bağımsız olarak geliştirme, insan için önemlidir; ancak, çoğunlukla bu, böyle gelişmez/olmaz ve insan, yaşamına ilişkin sorunları sorgulayarak anlamlandırma uğraşına girer.

Kendine ayrılan zamanın sınırlı olduğunun ve bir gün yaşamının sona ereceğinin bilincinde olmak insanı anlamlı yaşayıp yaşayamadığı konusunda kaygılandırır. Anlamlı bir yaşamı gerçekleştiremeyen insan suçluluk duygusuna kapılır ve duygusuyla yüzleşmemek için pekiştirdiği kaçınma mekanizmaları giderek kendisine daha da yabancılaşmasına neden olur. Zaman sınırlılığın bu baskısı özellikle yetişkin yaşam sürecinde hissedilir. Tanzimat romanında, özellikle kadınlarda görülen intihar eylemi, bilinçliliği tartışılabilen bir kaçışın, bir kurtuluşun yolu olarak algılanır. Sevgisizlik, aşksızlık, aşka karşılık bulamama, yaşamın çekilmez / katlanılmaz oluşu, kölelik, cariyelik gibi nedenlerle roman insanları yaşamlarına son verirler. Belki de bu yaşama son vermede dürüstçe bir yan vardır onur ve erdemin kollanması/ korunmasıdır bu. Başkaldırmış kişi, kaynaklarına bağlı olarak, özverisini, gerçek özgürlüğünü öldürme karşısında değil, kendi ölümü karşısında bulduğunu kanıtlar. Haksızlığa uğrayan kişinin, karşısındakini öldüreceğine, kendini öldürmesi, onurlu bir özverinin eylemsel sonucuyla belli bir başkaldırıyı da kanıtlar.[640]

Ahmet Midhat Efendi'nin, *Dürdane Hanım* (1882)[641] adlı eserinde, âşık olduğu Mergub'la sevişen; ondan bir çocuğu olan Dürdane Hanım, Mergub'un kendisi ve çocuğunu terk ederek onlarla ilgilenmemesi üzerine, Mergub'u cezalandırmak amacıyla zehir içerek intihar eder.

Romanda Acem Ali Bey adıyla erkek kılığına giren Ulviye Hanım olayların

---

[640] Hayati Baki , *a.g.e.*, s. 178-179

[641] "Tanzimat romanında *Dürdane Hanım* romanın ayrı bir yeri olsa gerekir. Türk romanında eşcinsel ilişkiyi ele alan ilk romandır Dürdane Hanım. Romanda Cemal Ağa, eşcinsel biri olarak verilir. 17-18 yaşlarında bulunan Sohbet'e cinsel arzu duyar. İlişkiye girmeye zorlar onu. Sohbet'in gençliğine, güzelliğine göz diker.Cinsel arzularını doyurmak için, Sohbet'e karşı tavrını değiştirir.Ona bir kızdan daha güzel olduğunu, kızların yerine kendisinin gelin olmasını söyleyerek, cinsel yoldan tatmin olmaya çalışır." (Bkz. Hayati Baki , *a.g.e.*, s. 176)

gelişmesinde önemli yere sahip biridir. Komşusu Dürdane Hanım'ı gizlice gözetleyip telefonla dinleyen Ulviye Hanım, onun, âşığı Mergub'la buluşup seviştiğini bir süre sonra da hamile kaldığını öğrenince ona yardım etmek ister. Mergub çocuğu kürtajla aldırmayı tek çare olarak öne sürdüğünde bu teklifi kabul etmeyen Dürdane Hanım'la ilişkisini keser. Acem Ali Bey (Ulviye Hanım)'in baskısı üzerine, Dürdane Hanım'la son kez konuşmak üzere yalıya getirilir. Mergub'a bütün benliğiyle teslim olan hatta ondan bir çocuğu olan Dürdane Hanım, dünyada görülmeyen bir intikamla Mergub'a ders vermek düşüncesindedir. Simsiyah bir kıyafetle huzura çıkan Dürdane Hanım elindeki çocuğu Mergub'a uzatarak amacının ondan intikam almak olduğunu söyler. Kendisine evlenmeyi teklif eden Mergup'a, Dürdane Hanım nikâh vaktinin geçtiğini söyler. Mergub: *"İntikam alınız efendim… isterseniz öldürünüz."* (s. 140) [642] dediğinde, Dürdane Hanım kesin ve kararlı bir tavırla şu cevabı verir:

> *"Evet. İntikam zevkine dahi hizmet ediyorsunuz. Teşekkür ederim. İşte ahz-ı intikam dahi ediyorum. Kucağınızdaki nur parçası gibi çocuk, sizin için bir medâr-ı intikam-ı ebedîdir. Her ne zaman görür veyahut ismini işitir veyahut o da olamazsa dünyada böyle bir vücudun varlığını düşünürseniz bu geceki macerayı tahatturla elbette yüreğinizde şimdi hasıl olan rikkat teceddüt edecektir.*
>
> *Öldürmek meselesine gelince sizin ölmenizi değil, bilâkis yaşamanızı isterim. Vefâtınız sizin için bir rehâ ve halâstır… Hem a zalim, ben sana nasıl kıyabilirim ki, senin için dünyada her şeyimi feda etmiş olduğum gibi, tatlı canım dahi feda olsun. Bir kere senin tarafından red ve terk olunmak muamelesini gördüm. Gerçekten pek meyus oldum. Bu ye'se bir daha duçar olmaktan ve senin muhabbetin dahi şayet yüreğimden zail olduğunu görmektense o muhabbet bâkî olduğu halde ölmeyi münasip görüyorum."* (s.140)

Dürdane Hanım bu sözleriyle intihar edeceğini itiraf eder. Orada bulunanlar, onun böyle bir girişimini engelleyeceklerini söyleyince, o:

> *"Ben onun meydanını bulurum. Buldum bile. Sancılar, ağrılar derûnumu parçalamaya başladılar. Fakat rica ederim hiçbir telaş etmeyiniz… işte benim intikamım bu suretledir. Muhabbeti bir rezaletten ibarettir zannedenler sevda ne olduğunu benden öğrensinler."* (s.141) diyerek, önceden zehir aldığını itiraf eder ve tıbbî müdahalelere zaman bırakmadan ölür.

Romanda Dürdane'nin intiharı, bedenini ve ruhunu aşka feda eden bir kadının kadınlık gururunun ayaklar altına alınması üzerine, karşıdaki insanı cezalandırmak amacıyla gerçekleştirilen bir eylemdir. Kadın aşkında ne denli sadık olduğunu göstermek amacıyla böyle bir eyleme başvurmuştur. Evlilik dışı bir çocuk yapmasına rağmen, Mergub'un aşkının

[642] Ahmet Midhat Efendi, *Dürdane Hanım,* Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 2000(Alıntılar bu baskıdandır.)

ciddi olmayışı yüzünden Dürdane Hanım, umutsuzluğa kapılır ve zehir alarak intihar eder. Dürdane Hanım için bu intihar, sevgilisi Mergub'tan bir tür intikam alarak onu cezalandırmadır. Dürdane Hanım ile Memduh Bey arasındaki ilişki tek taraflıdır. Aşk, Memduh'un delirmesiyle tıkanır. Memduh Bey'e göre, "*Dürdane olmadıktan sonra cihanın bütün kadınları boş*"tur. Dürdane kendisini çok seven Memduh'a mahcup olmamak için de bu eylemi gerçekleştirmiştir. Kendi hatasının kurbanı olarak nikâhsız doğurduğu çocukla yalnız başına bırakılınca bu durumu gururuna yediremez ve intihar eder. Memduh'un çocuğu kürtajla aldırma teklifini kabul etmeyen Dürdane Hanım, kendisini terk eden Memduh'u intihar ederek cezalandırdığını düşünür. Bu bir anlamda bireylerin özgürlüğünü kısıtlayan, uymaları zorunlu kurallar koyan toplumu da protestodur. İntiharın depresyonla ilgili bir durum olduğunu savunan Freud'un Psikanalitik kuramına göre, birey kayıplarına ilişkin karşı tarafa beslediği düşmanca duyguları kendi benine yönelterek intihar edebilir.[643] Bu romanda da Dürdane Hanım, Mergup Bey'e olan düşmanca duygularını kendi benine yönelterek intiharı tercih eder. Romanda Ahmet Midhat Efendi'nin Dürdane Hanım'ı kürtajı reddeden, nikâhsız yaşamaktansa ölümü tercih eden bir karakter olarak yaratmasında da Tanzimat Dönemi yazarlarının etkisi söz konusudur.[644]

Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın, *Ölüm Bir Kurtuluş Mudur?* adlı romanında birbirlerini seven Gülfem ile Veysi kavuşmalarına izin verilmeyince toplumu cezalandırmak amacıyla denize atlayarak intihar ederler.

Olay halkaları, Doktor Nusret Hulki Bey'e gelen bir telefonda konuşan kadının, evin beyinin intihar girişiminde bulunduğunu ihbarıyla başlar. Eve giden doktor, bir süre önce kendisine Hâlikoğlu Hâlik imzasıyla mektup yazan Adil Cevri Bey'in Gülfem adı cariyeye

---

[643] Birey, kaybettiği bir nesne ya da kişiyle ilgili olarak, büyük bir acı duymakta ve o nesne / kişiyle özdeşleşebilmektedir. Birey, o kişi / nesneyi elinden alan organlara karşı düşmanca duygular geliştirir. Bu duygu bir süre sonra kişinin benine yönelir. Birey intihar ederek karşısındaki hedefi bazen çevreyi cezalandırmayı amaçlar. Freud'a göre, intiharların tümünde karşıdaki insana yönelik düşmanca duygular veya cinayet planları bireyin benine yönelince intihar eylemi gerçekleşir.(Yusuf Alper, vd., *a.g.e.*, s. 333)

[644] "Tanzimat Devri muharrirleri, nikâh meselesine büyük ehemmiyet vermişler, bu müesseseyi kadının ve erkeğin cemiyet içindeki saygıdeğer mevkii bakımından şart olarak görmüşlerdir. Gayri meşru çocukların dramını, düşmüş kadınların feci akıbetini hep bu meseleyle birlikte ele almışlardır. Boşanma mevzuunda ise çok daha hassas davranmışlar, kadının ve çocukların selâmeti bakımından, ömür boyu süren evlilikleri ve aşkları yüceltmişlerdir. "Tatlîk" müessesesini ise sadece his ve heyecanlarına mağlûp olarak iffetini kaybetmiş kadına karşı, caydırıcı bir unsur olarak görmüşler, bu silâhın evine, ailesine bağlı, namuslu kadın aleyhinde kullanılmasını asla tecvîz etmemişlerdir. Meselenin bir başka yönü daha vardır. Boşanma yahut kocasının ölümü neticesi dul kalan kadının ikinci izdivacı da, Tanzimat Devri romanında pek hoş karşılanmamıştır." (Melin Has-Er , *a.g.e.*, s. 409)

olan aşkından, intihara teşebbüs ettiğini görür. Oğlu da bu cariyeye meftûndur. Gülfem iseevin uşaklarından Veysi'ye gönül vermiştir. Fahir ve Veysi, Gülfem yüzünden tartışırlar. Kendisine evde rahat kalmadığını ve sevgilisinin elinden alınacağını gören Veysi, bir gün evden kaçarak sevgilisiyle birlikte intihar ederler: Sahilde bir taşın altına sakladıkları mektuplarında kendilerini intihara sürükleyen sebepleri şöyle anlatırlar:

" Muhterem zabıtaya,

Bu dünyada Allah'tan gayrı kimsemiz yoktur. İçine doğduğumuz ve ölümümüzden sonra döndüğümüz iki dünya da bir Rabbın malikânesidir. Ona daha yakın olmak için bu maddi âlemden mânevisine göç ediyoruz. Bize hırsızlık iftirası atanlar kulları inandırabilirler; ama Allah'ı aldatamazlar.

Masumane seviştik. Heyhat ki, birbirimizin olamadık. Medeniyetin kalp birliklerine mani insafsızca o kadar garip âdetleri var ki... Sevmeyi hak tanımayan beşerî kanunların istibdadından kaçıyoruz. Kurtarılmak tehlikesine uğramamak için sahilin en tenha bir yerini seçeceğiz. Pek çok aşkları örten büyük mezarın mavi suları, halâskâr dalgalarının kucağında bizi de uyutmak lütfunu gösterecektir.

Ölümleri kimsenin ruhunu sızlatmayacak

İşte iki imza: Veysi, Gülfem" (s.115-116)

Bu romanda Ahmet Midhat Efendi'nin romanlarında rastladığımız ve esir insanların kısıtlanan özgürlüklerini protesto etmek için intihara başvurduklarına şahit oluruz. Veysi ve Gülfem birbirine âşık iki genç olmalarına rağmen evde hizmetçi olmaları aşklarını yaşamalarını engeller. Evin beyi ile oğlu bu güzel hizmetçiyi kapmak için birbirine girmiştir. Toplum kurallarının kendilerini koruyamadığını gören bu iki genç hizmetçi, toplumu protesto etmek amacıyla çareyi intihar etmekte bulur. Veysi ile Gülfem'in intiharında sosyal bir eleştiri de söz konusudur. Bu iki genç intihar ederek topluma bir mesaj verme amacındadır. Onların intiharı bir yandan toplumdan yardım isteğini içerirken öte yandan topluma bir başkaldırı, bir lânet okuma anlamı taşır. Sevgililerin intiharında toplumu yadsıma ve kitleye duyduğu hıncı kendi benine yöneltme söz konusudur.[645] Bu iki gencin birlikte intihar etmelerindeki en önemli amaç bu dünyada yakalayamadıkları mutluluğa öteki dünyada kavuşmaktır.

Ahmet Hamdi Tanpınar'ın *Huzur* (1949) adlı romanında, Suat üniversite yıllarından sevdiği Nuran'ın Mümtaz'la nişanlanmasını ve evlilik hazırlığı yapmasını hazmedemez.

[645] Yusuf Alper, v.d., *a.g.e.*, s. 333

Nikâh öncesi, çiftin evlendikten sonra yerleşeceği evin girişindeki holde kendini asarak intihar eder.

Geriye dönüş tekniğinin yoğun olarak kullanıldığı bu romanda, olaylar daha çok Mümtaz'ın bakış açısıyla aktarılır. Mümtaz, anne ve babasını kısa süreyle yitirdikten sonra İstanbul'a gelir; burada ağabey dediği amcasının oğlu İhsan Bey'in evinde yaşamaya başlar. Üniversitede tarih derslerine giren İhsan Bey, son derece kültürlü biridir. Onun sayesinde Mümtaz, kısa sürede önce Galatasaray Lisesi'ni, ardından İstanbul Üniversitesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nü bitirerek bölümde asistan olur. Bir tesadüf sonucu öğrencisi İclal sayesinde Nuran'la tanışan Mümtaz, ona âşık olur. Nuran, üniversiteyi bitirdikten sonra Fahir'le evlenen; kocasının kendisini aldatmasından sonra kocasından boşanıp kızıyla yaşayan biridir. Müziğe, şiire ve sanata yatkın, duygusal bir kadın olan Nuran, Mümtaz'ı büyüler. Kısa süre sonra aralarındaki ilişki gelişir, buluşmaya başlarlar. Bir süre sonra nişanlanan ikili sık sık Mümtaz'ın Emirgan'daki evinde bir araya gelip gelecekleri üzerine konuşurlar. Mutluluklarına en büyük engel Nuran'ın kızı Fatma'nın kıskançlık krizleridir. Fatma, Mümtaz'ı hiç sevmez ve onun annesini elinden alacağını sanır. Öte yandan Nuran'ın dayısının oğlu Yaşar da Nuran'a yıllardır beslediği aşkını sürdürmektedir. Tüm bunlara rağmen düğün hazırlıkları yapan Nuran, aldığı iki mektupla sarsılır. Mektupların ilki eski kocası Fahir'dendir. Emma tarafından terk edilen Fahir, Nuran'dan yeniden birlikte olmalarını istemektedir. İkinci mektup, üniversite yıllarında Nuran'a âşık olan Suat'tandır. Suat, Nuran'ın Fahir'le evlenmesinden sonra başka biriyle evlenerek Konya'ya yerleşmiştir. İki çocuğu olan Suat, hovarda, alkolik, bohem yaşayan biridir. Suat, yazdığı mektupta, Konya'dan hasta ve harap geldiğini, senatoryomda yattığını, on senedir yalnız onun için yaşadığını söylemekte ve kendisini ara sıra görmeye gelmesini istemektedir. Nuran, aldığı bu mektuplarla sarsılır. Herkesin ondan derman beklemesi onu bunaltmıştır. Mümtaz, onu teselli eder. Fatma'nın kıskançlığını hafifletmek ve dedikoduların yayılmasını önlemek amacıyla ikisi de görüşmelerini azaltma kararı alır. Mümtaz, Nuran'ın düzenlediği aile toplantılarına katılmazken Suat'ın bu toplantıları kaçırmadığını ve Nuran'la ilgilendiğini haber aldıkça kahrolur. Mümtaz, yalnızlığından bunaldığı bir gün gittiği meyhanede, Suat'ın daha Konya'dayken ilişki kurduğu Hacer adlı bir kadınla konuşmalarına şahit olur. Suat'tan ikinci defa hamile kalan kadından Suat, kürtaj yapmasını istemektedir. Kadının, Suat'tan karısını

boşayarak, kendisini alması teklifini, Suat reddeder ve bu isteği intiharla eşdeğer kabul eder. Araları yeniden düzelen Mümtaz'la Nuran bir apartman dairesi tutarak, bu daireyi döşerler. Fakat evin bir anahtarı kaybolmuştur. O sıralar, apartmanın bulunduğu semtte sık sık Suat'ın görünmesi Nuran'ı ürkütür. Bir akşam, İhsan Bey, Mümtaz, Nuran, Suat, Nuran'ın dayısı Tevfik Bey, Ressam Cemil Bey, neyzen Emin Bey, Selim, Orhan, Nuri, Fahri'nin de katıldığı yemekli, müzikli bir ziyafet verilir. Bu ziyafette, tarih, sanat, din, musikî, şiir, felsefe, hayat, insanlık... üzerine konuşulur. Aşırı alkol alan Suat, romatizmalı bir eşeğin intiharından bahsettikten sonra, Allah'a inanmadığını, kendisi için Allah'ın öldüğünü söyler. Evliliğinden ve alkol almasından bahsedilmesinden de rahatsızlık duyduğunu, kendisini bir trenin beklediğini, ziyafetin sonunu beklemeden ayrılacağını ifade eder. Suat, kendisini yolcu eden Mümtaz'a, seviştiklerini bile bile Nuran'a mektup yazdığını itiraf eder. Üstelik, mektubu yazmadan yarım saat öncesine kadar Nuran'ı belki aylardır düşünmediğini söyler. Her şeyden haberi olduğunu belirttikten sonra Suat'ı yolcu eden Mümtaz, geriye döndüğünde Suat'ta gördüğü değişimden dolayı huzursuz olur. Nuran, Mümtaz'ın boş yere üzülmesinden rahatsız olmaktadır. Düğüne bir hafta kalmışken iki sevgili dinlenmek üzere birkaç gün Emirgan'da kalırlar. İhsan, pazartesi günü nikâh salonunu ayarladığını, Emirgan'dan doğruca kendisine gelmelerini, oradan da nikâha gideceklerini haber verir. Emirgan'dan sıkılan Nuran'ın içinde bir huzursuzluk vardır. Emirgan'da beş gün kaldıktan sonra tuttukları eve vardıklarında kapının küçük camından sahanlığa düşen ışığı görürler. Nuran, içeride birinin olduğunu söyler. Mümtaz, Sümbül Hanım'ın ışığı açık unutmuş olabileceği ihtimali üzerinde durur. Kapıyı açtıklarında ikisinin de hiç düşünemeyecekleri bir manzarayla karşı karşıya kalırlar. Suat, evin holünde kendini tavana asarak intihar etmiştir:

> *"Gördükleri şey, ikisinin de bütün ömürleri boyunca unutamayacakları cinstendi. Holde çok keskin bir ışığın altında tavana asılmış bir insan vücudu, kapıya doğru sallanıyordu. Mümtaz da, Nuran da ilk bakışta Suat'ı tanıdılar. İri kemikli yüzü garip ve zalim bir istihzada kısılmıştı. Sarkan ellerinde kurumuş kan parçaları vardı. Mümtaz biraz dikkat edince kanın holün seramiği üzerinde de bulunduğunu gördü. İkisi de kısa bir an bir şey anlamamış gibi baktılar. Sonra Mümtaz belki de bir daha bütün ömrünce gösteremeyeceği bir soğukkanlılıkla bayılmak üzere olan Nuran'ı evden çıkardı. Ne yaptıklarını bilmeden merdivenleri indiler."* (s.319)

Bu olayın ardından psikolojisi bozulan ve dinlenmek amacıyla Bursa'ya giden Nuran, oradan yazdığı mektupta bu evliliğin gerçekleşemeyeceğini ifade eder:

> *"Ne yapalım Mümtaz; kader istemiyor! Aramızda bir ölü var. Bundan sonra*

beni bekleme artık! Her şey bitmiştir." (s.398)

Huzur romanı, Berna Moran'ın deyimiyle tam bir "huzursuzluk romanı"dır. Roman, iki insan arasında normal koşullarda başlayan bir aşkın kurgularla zenginleştirilip sıradanlığı aşarak trajik bir sonla neticelenmesini ele alır. İnci Enginün, *Huzur*'u değerlendirirken, ilişkilerin bir "eşik"te başladığını ve baş kahramanın bu eşiği aşamadığını belirtir.[646] Romanın ana karakterlerinden biri de Suat'tır. Tanpınar, yarattığı bu tiple, romanı daha güçlü kılar. Suat, sıradan bir karakter değildir. O, Dostoyevski romanlarından fırlamış gibidir. Mehmet Kaplan, *Huzur*'u değerlendirdiği bir yazıda bu noktaya dikkat çeker.[647] Romanda Suat'ın intiharına sebep, temelde Nuran'a olan aşkı gösterilse de Suat; kural tanımaz, serazât, küstah, bohem hayatı seven, tutunamayan kişiliğiyle intiharın kıyısında dolaşan bir karakterdir. Romanda ata benzeyen fiziki tasviriyle okuyucuya tanıtılan Suat, ardından "yamyam", "katil", "telaşlı katil", "müntehir" yakıştırmalarıyla nitelenir. 28–30 yaşlarında olan Suat, başlangıçtan beri kaybeden, bunun için de hiçbir zaman mutlu olmayacağına inanan biridir. Nuran'ın Fahir'le evlenmesinden sonra başka bir kadınla evlenerek Konya'ya yerleşen Suat, karısı ve çocuklarıyla ilgilenmeyen; ilgilenmediği için de aile saadetini tadamayan sorumsuz, gece hayatına düşkün, kadınları cinsel obje olarak değerlendiren biridir. Evliliğinden bahsedilmesinden hoşlanmaz; çünkü mesut değildir. Mesut olmadığı için de mutluluğu başka kadınlarda arar. O, senatoryom hastanesinde verem hastası olarak yattığı sırada bile, sık sık kadınları hayal eder. Hastabakıcı ve hemşirelerle yakınlaşmanın yollarını aramaktadır:

"Dokuz senedir..." Suat, dokuz sene hastalığının arttırdığı iştiha ile sağa sola

---

[646] "Huzur romanının konusu Mümtaz'ın Nuran ile bir yaz süren aşklarının; ayrılışlarından sonra bir gün içinde hatırlanışıdır. Bu romanda hatırlanan zaman parçası saadetin "eşiği"dir. Mümtaz Nuran'la bu eşikte karşılaşmış, bir süre saadeti hissetmiş, fakat eşiği Nuran'la birlikte aşamamıştır.Bu aşk, bir kadın ve erkek arasındaki alelade bir duygu ve macera olmakla kalmaz. O, aynı zamanda başka insanların dünyalarını tanımada da bir "eşik" ve Türk cemiyetinin mazisine (tarihe) ve Türk zevkinin müstesna bir güzelliğe ulaştırdığı İstanbul,'a (coğrafya, mekân), şahısların kültürleriyle de sanata, ebediyete açılan bir "eşik" olur. Roman bir "eşik"in anlatılması olmakla birlikte başka bir "eşik"te başlar ve bir de üçüncü "eşik"te biter. Adının zıddına *Huzur,* tam bir huzursuzluk romanıdır. Zira her şey "arada" veya "eşik"tedir"(İnci Enginün, *Yeni Türk Edebiyatı Araştırmaları*, s.538)

[647] "Tanpınar'ın tanıdıkları arasında Suat tipinde dejenere kimseler vardı. Fakat ben, Suat'ın hayattan ziyade Dostoyevski'nin romanlarından geldiğine kaniim. Nitekim, İhsan da onunla, Dostoyevski tipleri arasında bir münasebet kurar: Suat, bütün özellikleriyle Mümtaz'dan ayrılır. Mümtaz, sorumluluk sahibi, düzenli, ahlakî değerlere önem veren biri olduğu halde, Suat sorumluluk duygusundan uzak, insanlara kötülük yapmaktan çekinmeyen, biridir. Acelecidir. Romana adeta Nuran'la Mümtaz'ın saadetini bozmak için, romancı tarafından sokulmuştur: "Yalnız, romancı, Suat'ı, Mümtaz'la Nuran'ın aşklarını anlattıktan sonra, adeta saadetlerini bozmak için ortaya çıkarmış gibidir." (Mehmet Kaplan , *a.g.e.*, s. 374)

saldırmış, genç ve körpe vücutlar düşünmüş, olgun kadınlar aramış, bir tünelin, bir demiryolunun çetrefil hesaplarını yapar gibi, kafasında visal ihtimalleri tartmış, "bu kadında iş yok, bunda var! demiş; burada sabır lazım, öbürü olursa, sadece arkadaşlıkla olur" demiş; beraber dans edebilmek, bir odada, bir evde yalnız kalabilmek için çareler düşünmüştü..." (s.216)

Bu düşkünlüğünü hamile bıraktıktan sonra terk ettiği kadınları kürtaj yapmaya zorlamakla da gösterir. Suat, hiç kimseyi gerçek anlamda sevmemekte, kimsenin de kendisini sevdiğine inanmamaktadır. Suat, sorumluluk sahibi olmayan, kendi bankasını soymayı düşünecek kadar ahlakî değerlerden yoksun biridir. İnsanlarla alay etmek için yalanlar uydurmayı seven Suat, insanlara yaklaşımında Sartre'ın "Başkaları cehennemdir." yaklaşımını benimseyen son derece kıskanç bir kişidir. Bu kıskançlık başkasının saadetini kendi hayatıyla gölgeleyecek kadar, bir köpeği kendisinden daha mesuttur diye denize atacak kadar yoğundur. O, bir zamanlar sevdiği kızın kocasından boşandıktan sonra başka bir seçim yapmasını hazmedemeyecek kadar bencildir. Tüm bu olumsuzluklar toplumda tutunamayan, toplum tarafından dışlanan bir insanın kompleks davranışlarıdır. Ailesi hakkında, yetişme koşulları hakkında romanda bilgi yok; ama ihtimal ki, Suat çocukluğunda ailesinden de şefkat görmemiş bir kişidir. Suat, okumuş, kültürlü bir insan olduğu halde karısının sıradan bir ev kadını olduğunu görüyoruz. Karısı, ona Nuran'ı unutturacak özelliklerden mahrumdur. Ulaşamadığı Nuran'ın değeri onun gözünde artar. Suat, insanları sevmez. Hastalığını bahane ederek, toplumdaki insanlara karşı nefret besler. Bu bir anlamda kendisindeki eksiklikten toplumu sorumlu tutmaktır. Yukarıda sıraladığımız özellikleri bakımından kişilik bozukluğuna sahip olan Suat, karakter bakımından uzmanlara göre intihara yatkın bir kişiliktir.[648]

---

[648] "Psikiyatrik durumların kişilik bozuklukları olarak adlandırılan son bir genel kategorisi, çok fazla sayıda intihara yol açan iki kişilik bozukluğu içerir. Sınırda kişilik bozukluğu genellikle fırtınalı ilişkilerin, dürtüsel ve kendine zarar verici davranışları hakim olduğu bir yaşam tarzı olarak tarif edilir. Belirtileri arasında istikrarsız çalışma geçmişi, kronik boşluk duygusu ve terk edilme korkusu, yoğun öfke dönemleri, hızlı ruh hali değişimleri, bilek kesme, deriyi kazıma veya yakma, başına vurma ve intihar davranışları sayılabilir. Çoğu kez çocuklukta tavır bozukluğu olarak başlayan antisosyal kişilik bozukluğu her konuda başkalarının haklarını hiçe sayma, empati yoksunluğu, aşırı saldırganlık, patolojik yalan, vicdan azabı duymama ya da çok az duyma ve bedensel zulüm belirtileriyle karakterizedir. Bu bozukluklar birçok bakımdan farklı oldukları halde (örneğin, antisosyal kişilik bozukluğu erkeklerde üç kat daha fazla görülür; sınırda kişilik bozukluğu için de tam tersi geçerlidir) birkaç ortak özellikleri vardır: İkisi de ailevi bozukluktur, yani birinci dereceden akrabalarda (anne baba, kardeşler ve çocuklar) sınırda kişilik bozukluğu ya da antisosyal kişilik bozuklukları olması tesadüfen olmasından çok daha muhtemeldir; ikisi de görece yaygındır.ve ikisi de zaman içinde şiddetini yitirir. Antisosyal ve sınırda kişilik bozukluklarının diğer ortak özelliklerinin de onların yüksek intihar riski taşımalarında büyük ihtimalle payı vardır: önemli derecede dürtüsel davranış; zapt edilemeyen öfke nöbetleri; sık tkrarlanan kavgalar

Suat, kültürlü bir şahıstır. Felsefe, sosyoloji ve edebiyat okumuş; ancak şahsiyet bozukluğundan dolayı bu bilgiler ona yarar yerine, zarar verir. Doğu insanının "teslimiyet / tevekkül" fikri yerine "hürriyet" fikrini benimser. Bu tavrıyla Tevfik Fikret'in fikirlerine yaklaşır. Suat, Sokrat, Nietzsche, Dostoyevski okumuş, üniversiteli kültürlü biri olsa da; okudukları kişiliğiyle birleşince ortaya bir canavar çıkar. Okuma yazma üzerine yapılan bir sohbette:

"*Okuduklarımızla rahat değiliz.*"(s. 69) diyerek, okuduklarının onu mutlu etmeye yetmediğini belirtir. Bu düşüncelerinden anlıyoruz ki Suat'ın okudukları kafasını karıştırmış ve onun huzursuzluğunu perçinlemiştir. Ona göre, insanlık yeni bir kimlikle ortaya çıkmalı, kendini değiştirmelidir. Onun Tanrı tanımazlık fikri kendi yaradılışıyla bir hesaplaşma çabasına girişmesinden kaynaklanır. Suad, Allah'ın kendisini mutlu edecek bir kaderden yoksun bıraktığına inanır.[649] Bu yüzden dinî inancı olmayan Suad, mutsuzluğuna bir sebep

---

veya sebepsiz saldırılar; rasgele cinsel ilişkide bulunma ve madde kötüye kullanımı gibi yüksek risk içeren pervasız davranışlar; son derece istikrarsız ruh halleri ve aşırı sinirlilik. Kendi çıkarları için başkalarını kullanma ve başkalarının hak ve hislerini hiçe sayma gibi teşhis özellikleriyle ruh hali ve davranışın kötücül istikrarsızlığı aslında kavgacı ilişkileri, yoksullaşmış ve yalnız bir kişisel hayatı, mesleki kargaşayı, işsizliği ya da hapsi garanti eder." (Kay Redfield Jamison , *a.g.e.*, s. 154)

[649] "Romanda Mümtaz'ın tam zıddı bir karakter olarak çizilen Suat; Tanpınar'ın, entelektüel, fakat kendisine çıkış bulamayan bir isyancı olarak çizmeye çalıştığı bir karakterdir. Suat sürekli olarak "*Müslüman Şark*"ın zihinsel tutsaklığı karşısında "*hürriyet*"i aradığını söylemektedir. İstediği bu "*hürriyet*"in sınırlarının ne ve nasıl olduğu belli değildir. Suat bunu aramakta, ancak sınırlarını bilemediği bir hürriyetin peşinde, kendisiyle, ailesiyle ve çevresiyle yoğun psikolojik sıkıntılar yaşamaktadır. Suat, Mümtaz'la Nuran arasındaki ilişkiye sonradan girer ve bu ilişkinin bitişini intiharı ile hazırlar. Mümtaz, daha onunla ilişkilerinin başlangıcından beri daima dikkatlidir. Fakat anlaşıldığına göre Suat'ın hayatına girişini ve büyük etki yapışını, gelişmelerin kurduğu bağlantılar ve ortak tanıdıkları ile sık sık bir araya gelme zorunda oluşuyla engelleyemez. Suat, çelişkilerin adamıdır. Allah'a inanmamaktadır, ancak Allah'a inanmışlar kadar ona naz ve şikâyetlerde bulunur ve taşıdığı azabın hesabını, olmadığını söylediği Allah'tan sormaya çalışır. Vedat Günyol, kaleme aldığı "*Din ve Romanlarımız*" başlıklı yazısında, Suat'ın bu durumunu şöyle değerlendirir: "Ahmet Hamdi Tanpınar, Huzur'da Türk aydını ile Tanrı arasındaki münasebeti kesip atıyor. Nietzsche'ye yaraşır bir kahraman olan Suat, Tanrı'ya inanmıyor: "Bilsem ki vardır" diyor; insanlarla hiçbir dâvam kalmazdı. Yalnız onunla kavga ederdim." Ne var ki Suat Tanrı'yı bulamadığı için intihar ediyor." (Günyol, 1952). Günyol'un burada Türk romanı içinde Tanrı fikrini bütün olarak anlatmak endişesinden kaynaklandığını sandığımız değerlendirme, bütünü ile doğru değildir. Suat'ın aradığı, özgürlük fikridir, intiharı, Tanrı'yı bulamadığı için değildir. Bunun yüzünden, yaratılışla hesaplaşma endişesindendir. Tanpınar, onun aslında Tanrı'yı inkâr etmediği düşüncesindedir. Suat'ın intiharının başka sebepleri de bulunmaktadır. İyi bir evliliği yoktur. Çocukları olsa da, çocuklarının varlığı da kendisine bir azap gibi gelmektedir. Arkadaşının ilişkisini bildiği halde Nuran'la ilişkiye girmek ister. Sonuçta sanki hem Mümtaz'ı, hem de Nuran'ı ölümünden vicdanen sorumlu tutacak bir biçimde intihar eder."(Alemdar Yalçın , *Siyasal ve Sosyal Değişmeler Açısından Cumhuriyet Dönemi Çağdaş Türk Romanı*,(1946-2000), s. 279-280) (Mehmet Kaplan da Suat'ı benzer bir yaklaşımla tasvir eder: "Suat ise Doğu'da, Batı'da eskiye ait ne varsa, hepsinin yıkılmasını ister. Bundan dolayı harbin çıkmasını bekler. Ona göre "insanlık ölü kalıplardan ancak böyle bir yangınla kurtulur". O, Allah'a da inanmaz. "Bu saadetten mahrumum, der. İnansaydım mesele değişirdi. Bilseydim ki vardır, insanlarla hiçbir davam kalmazdı. Yalnız onunla kavga ederdim. Her an bir yerde yakalar, bana hesap vermeğe mecbur ederdim. Ve zannederim ki bana hesap vermeğe mecbur olurdu. Gel,

olarak da Allah'ı gösterir ve içindeki Allah'ı öldürdüğünü söyleyerek söylem bakımından Nietzsche'ye yaklaşır. Bütün bu olumsuzluklar içinde Nuran; Suat'ın inanacağı tek hakikat, sığınacağı tek liman, tutunacağı tek daldır. Bunu ona yazdığı mektupta şöyle haykırır:

> *"Beni ara sıra gör. On senedir senin için yaşadım... Sana muhtacım... Sensiz harap olacağım... Hayatımda birçok şeyleri denedim. Fakat yanımda sen olmadığın için... Bugün işte bir sıfırım."* (s.265-266)

Suat, cesur kararlarına rağmen en ufak sorunla karşılaşınca intihara sığınan biridir. Kendisinden hamile kalan Hacer, ondan karısını boşamasını isteyince Suat, ona şöyle cevap verir:

> *"Düşün bir kere, intihardan başka çarem kalmaz... Ölmemi istiyorsan o başka..."* (s.220)

Müzikli, içkili ziyafetin verildiği akşam söylediği sözler de onun intiharının önsözü gibidir:

> *"Vakti olmayanlar acele ederler... Herkes kendi zamanının şuuruyla doğar. Benim işim aceledir... Tren yakında kalkıyor.*
>
> *İşin fenası nedir biliyor musunuz? Tam hareket zamanını bilememek; hep bugün, yarın diye düşünmek. Ve böylece bu havadan gelen zamanı en manasız bir şekilde harcamak!"* (s. 286)

Suat, romatizmalı eşeğin intiharını anlatırken de bilinçaltında saklı intihar düşüncesini açığa vurur. Aslında romanda gözden kaçırılmaması gereken ve Suad'ın intiharını hazırlayan ziyafetin düzenlediği geceki ruh halidir. Bu gece ağır bir depresyon geçiren Suat, aynı zamanda intiharını da kurgular.[650]

---

derdim, gel, yarattığın mahlûklardan birisinin derisine gir. Benim her gün yaptığımı yap. Bir tanesinin hayatını yirmi dört saat yaşa! Pek bedbahtına gitmene lüzum yok. Sen ki yaratıcısın, bilmemen, anlamaman kabil olmaz. Onun için herhangi birinin derisine gir. Ve kendi yalanını bir an bizimle beraber yaşa; bizim gibi yaşa. Yirmi dört saat bu bataklıkta küçük susuzlukların kurbağası ol!".
(...) Suat'ın bu düşüncelerinin ve davranış tarzının mizaç ve hastalığından geldiği muhakkaktır. Fakat aynı zamanda okuyan, kültürlü bir insan olduğu için, bu arızalar üzerine korkunç bir fikir binası inşa eder ve başkalarına düşman olur." (Mehmet Kaplan , *Türk Edebiyatı Üzerinde Araştırmalar-II,* Dergâh Yayınları, İstanbul, 1999, s. 391)

[650] "Ağır depresyon bizi insan yapan hayati güçlerin tümünü felç eder, yerlerine kasvetli, çaresiz, umutsuz ve donuklaşmış bir hal bırakır. Bu verimsiz, yorucu ve çalkantılı, güç ve umuttan yoksun hal A. Alvarez'in dediği gibi "havasız ve çıkışsız" bir dünyadır. Hayat kansız ve nabızsızdır ama boğucu bir korku ve acıya müsaade etmeye yetecek düzeyde sürmektedir. Tüm dayanaklar kaybolur; her şey karanlık ve duygusuzdur. Anlamsızlığa kayış önce yavaş sonra mutlaktır. Depresyon ruh halini etkilediği gibi düşünceleri de her yönüyle etkiler ve bu düşünceler marazi, karmakarışık ve uyuşuktur. Kişi kuşkulu, dalgın, kararsızdır ve kendini cezalandırır. Beden feci yorgundur; hiçbir şeye karşı arzu kalmamıştır; hiçbir şey için çaba gösterilmez ve hiçbir şeyin kıymeti

Suat'ın intihar ettikten sonra geride bıraktığı mektubun kopyasını polisten alan Mümtaz, zaman zaman bu mektubu okur. Romanın değişik yerlerinde mektuptan alıntılar vardır. Bu alıntılar, Suat'ı intihara götüren sebepleri de gözler önüne serer. Suat, eve geldiği akşam, iskelede karşılaştığı küçük bir kızı da eve getirmiştir. Bu küçük kız onu hayatı üzerinde düşünmeye iter. Mektubunda bu durumu şöyle anlatır:

> *"O zaman birden bire hayatımı gördüm ve iğrendim. Birden bire Allah'ı aradım. Ah, inansaydım, her şey, o kadar kolay ve tabiî olurdu ki... Talihimizin en hazin tarafı neresidir, biliyor musun Mümtaz? İnsanın yalnız insanla meşgul olması. Bütün bina onun üzerinde kuruluyor; dışarıda ve içerde. Farkında olsun olmasın, insan insanı malzeme gibi kullanıyor. Kinimiz, garazımız, büyüklük arzumuz, aşkımız, yeisimiz, ümidimiz hep onunla. Dilenciyi ve fakiri çıkar, merhamet ve gufran kalmaz, birden bire fakirleşiriz. Hayır, insan insanla meşgul. İnsanoğlu insana yüklenerek yaşıyor. Hatta sanatkârlar bile; senin o evliya ruhlu dediğin insanlar bile. O gece Dede Efendi bize nasıl yüklenmişti? Şimdi son defa dinlediğim keman konçertosunda Beethoven bana nasıl yükleniyor? Hatta onlar, ötekilerinden daha fazla. Çünkü üst üste kendi ruhlarının hastalıklarını bize aşılıyorlar. Sen bile. Mümtaz. Haline bakmadan neler söylüyorsun, hem de o acayip üslûbunla?.. Bereket versin ki, can sıkıcısın; yoksa... İnsan bütün kainattan mesuldür. Zavallı insanlık! Hangi mesuliyet fikri? James Joyce'in M. Bloom'u gibi, kendi korkularımızın üstüne oturmuş, felsefe ve şiir yapıyoruz... Beni hiç sevmedi; hiç ciddiye almadı. Fakat ben onu seviyorum."* (s. 330-340)

Berna Moran, Suat'ın intiharını çeviri intihar olarak niteleyen Fethi Naci'ye katılır.[651] Suat intiharıyla, geride kalan toplumu ölüsüyle cezalandırmayı amaçlamıştır. Nuran'la Mümtaz'ın evliliğini bitirmesi onun amacına ulaştığını gösterir. Huzur romanını etkileyici kılıp romana sürükleyicilik kazandıran Suat'ın intiharıdır. Tanpınar, Suat'ı intihar ettirerek romanı ayakta tutan aşkı imkânsız kılmakla kalmaz; edebiyatımızda akılda kalıcı özellikleriyle bir tip yaratır.

Peyâmi Safa'nın *Sözde Kızlar* (1923)[652] romanında Hatice (Belma), Mebrure'nin bir

---

yoktur. Uyku bölük pörçüktür, yakalanması zordur ya da tamamen tükenmiştir. Sinirli bir bitkinlik kararsız bir gaz gibi düşünce ve davranışlardaki her çatlaktan içeri sızar." (Kay Redfield Jamison , *a.g.e.*, s. 131)

[651] "... Fethi Naci, Suat'ın intiharı için "çeviri intihar" diyor ki, belki tahmininden de daha doğrudur bu yargı. Çünkü gerçekte Suat'ın intiharı A. Huxley'in *Point Counter Point (Ses Sese Karşı)* romanındaki Spandrel'in intiharından esinlenme. Spandrel ölürken plakta Beethoven'in La Mineur Dörtlüsü'nü çalmaktadır; Suat da Beethoven'in keman konçertosunu dinlerken asar kendini. Bu benzeyişin bir rastlantı olmadığı besbelli, çünkü Tanpınar *Huzur'da Ses Sese Karşı'nın* bu son sahnesine değinir ve Huxley'in, Mümtaz'ın çok sevdiği bir romancı olduğunu da söyler. Suat'ın dinlediği konçertoya, Tanpınar bazı anlamlar da yüklemek istiyor gibi. Daha sonra bu konçertoyu Mümtaz rüyasında dinlediği duygusuna kapılır ve İhsan'a getireceği doktorun evine gittiğinde doktoru aynı konçertoyu dinlerken bulur." (Berna Moran , *a.g.e.*, s. 213-214)

[652] *Sözde Kızlar,* Peyami Safa'nın ilk romanıdır. 23 yaşında yazmıştır onu. 1922'de bir gazetede tefrika edilmiş, daha sonra 1925'te ilk kez kitap olarak basılmıştır. Peyami Safa'yı bir anda üne kavuşturan bu roman, yazarın en

zamanlar kendisini kandıran Behiç'le evlenme kararı aldığını duyunca kızı çağırır, ona her şeyi itiraf ettikten sonra zehir içerek intihar eder.

Kenar mahallede yoksul ve mutaassıp bir ailenin çocuğu olarak doğan Hatice'nin en büyük hayali bir sinema aktristi olmaktır. Kendi mahallesinden ve değerlendiren Hatice, ismini Belma olarak değiştirir. Hatice (Belma) sürekli olarak Şişli'de Nafi Bey ailesine uğrar. Bu aile ahlakî kuralları tanımayan ve adına alafrangalık dedikleri türlü rezaletleri yaşamaktadırlar. Ailenin yakışıklı, çapkın oğlu Behiç ise ilk günden Hatice'yi aktris yapma vaadiyle kandırarak onunla birlikte olur. İleride evleneceği bu delikanlıyla ilişki kurmaktan çekinmeyen Hatice, Behiç'ten hamile kalır. Behiç'ten frengi hastalığını kapan Hatice, çocuğunun da -frengi olduğu gerekçesiyle-Behiç tarafından diri diri gömülmesine ses çıkaramaz. Belma, Behiç'in para yardımını kesmesi üzerine hastalığını tedavi ettirmek için erkeklerle birlikte olur. Behiç'in son avı babası Yunanlılar tarafından esir alınan ve babasını aramak için aileye sığınan akrabalarının kızı Mebrure, Manisa'dan gelmiştir. Son derece ahlaklı bir kız olan Mebrure, ilk günden tavrını koyduğu Behiç için, zor bir avdır. Bir süre sonra Mebrure'yi çapkın kişiliğiyle elde edemeyeceğini anlayan Behiç, ona karşı ahlaklı ve uslu bir delikanlı rolü oynamaya başlar. Kız kardeşi Nevin'i de cinayetine ortak eden Behiç, ailenin tek taraflı aldığı bir kararla Mebrure ile nişanlanır. Mebrure'nin onaylamadığı bu nişan haberini alan Hatice, hastalığının şiddetli bir anında onu yanına çağırtarak başından geçenlerin hepsini Mebrure'ye anlattıktan sonra onun dalgınlığından yararlanarak bir kâğıtta sakladığı süblime adlı zehiri içerek intihar eder:

> *"(...) Mebrure... ben bittim... ben tükeniyorum... demin... o... kâğıttan boşalttığım şey... içtiğim şey... zehirdi, süblimeydi..."* (s.350) [653]

Hatice (Belma) zabıtaya, bıraktığı mektupta kendisini intihara götüren götüren sebepleri şöyle sıralar:

> *"İntihar ediyorum. Sebebi hem bir vicdan azabı, hem de bazı genç kızları bir katilin elinden kurtarmaktır. O katil, esbak Viyana sefareti müsteşarlarından merhum Nafi Bey oğlu Behiç'tir. Şerik-i cürmümdü. Dört sene evvel Vaniköyü'nde koruda bir çocuğunu diri diri gömdü. Ben onu menetmeye muvaffak olamadım, bu sırrı sakladım.*

---

zayıf yapıtlarından biridir. Bunu kendisi de söylemektedir: "*Sözde Kızlar, Mahşer, Canan* çocukluk kitaplarımdır. Bunlar yirmi yaşımın etrafında doğmuşlardır. Hepsini ele alınmayacak kadar kusurlu bulurum." (*Her Ay* dergisi 1937, Sayı 1- Bkz., Mehmet H. Doğan, "Peyami Safa'nın İki Romanı", *Türk Dili,* S.298, Temmuz 1976, s.57)

[653] Peyami Safa , *Sözde Kızlar,* Orhaniye Matbaası, İstanbul, 1341/1923 (Alıntılar bu baskıdandır.)

Çocuk hastalıklı idi. Babası yaşamasını istemedi. Halbuki hastalık çocuğuna babasından geçti. Bugün bu hakikati size bildiriyorum. Tahkikat yapınız. Bu mektuba, korunun bir de krokisini ilave ettim. Darb işareti çizili yeri kazınız. Bir çocuk iskeleti arayınız. Bu gün, Nişantaşı'nda Kabile Kadriye Hanımı ve Sirkeci' de muayenehanesi olan Doktor Şemsettin Bey'i tevkif ediniz. Onlar bu çocuğu bilirler. İntiharımın Behiç'ten başka müsebbibi yoktur." (s. 400)

Peyami Safa'nın *Sözde Kızlar* romanı, Kurtuluş Dönemi Türkiye'sinin iyi – kötü kutbunu ele alan bir eserdir. Romanda, Tanzimat romanlarında da gördüğümüz, iyilerin ödüllendirilmesi, kötülerinse cezalandırılması basit bir kurguyla verilir.[654] Peyami Safa, bu ilk romanında "namusunu dinî bir taassupla seven" Mebrure'nin başından geçenleri ele alır. Mebrure, Yunanlı'ların esir aldığı babasını aramak için önce Bursa'ya oradan da İstanbul'a gelir. İstanbul'da sığındığı ev babasının esir olduğu değerlerin zıddı bir hayatı benimseyen insanların yaşadığı bir mekândır. Belma'da bu mekânın müdâvimlerindendir. Belma, kenar mahalle kızı kimliğinden kurtulmak için Hatice olan adını beğenmeyen ve en büyük hayali olan aktrislik yolunda önce namusunu, daha sonra kundaktaki bebeğini ve en son kendi hayatını feda eden bir karakterdir.[655] Belma'nın intihar etmesinin sebebi Behiç'i ve ailesini cezalandırmaktır. O, bu eylemiyle kendi kişiliğini de hedef alır. Çünkü kişiliği sağlam olmayan biridir. Yetişmiş olduğu muhafazakâr aile (çevre)ye düşman büyür. Aktrislik, lüks yaşam onun gözlerini boyamıştır. *Jön Türk* romanının Ceylan'ını, *Kiralık Konak'*ın Seniha'sını, *Yalnızız*'ın Meral'ini, *Sodom ve Gomore'*nin Leyla'sını, *Fatih - Harbiye'*nin Neriman'ını hatırlatır. Behiç yüzünden yakalandığı Frengi'den dolayı zaten ölümün kıyısına gelmiştir. Ondaki ruh bozukluğunun sebeplerinden biri de budur; çünkü frengi hastalığı kişiyi

---

654 "(...) Çok acemice yazılmış bir tez romanı *Sözde Kızlar.* I. Dünya Savaşı sonunda toplumun bir kesiminde, özellikle üst sınıflarda başlayıp alt sınıflardan genç insanlara bulaşan "ahlak bozukluğu"nu, çürümeyi işlemekte, bunun karşısına "namusunu dinî bir taassupla seven" MüslümanTürk kızını çıkararak, kurtuluşun "manevi değerlere –bağlılık"ta, "tevekkül"de, "kalp rahatı"nda olduğunu ileri sürmektedir.(...) Romanda, iyiler- kötüler, aldanmışlar-inançlılar gibi zıt kutba ayrılan kahramanlar köşkle yoksul Müslümanmahalleleri simgeleri yöresinde toplanırlar. Ayrıca, Müslümanmahallelerinden köşke kayış, aldanmışlığı, yolunu şaşırmışlığı, yıkımı; köşkten bu mahallelere dönüş ise tövbeyi, arınmayı, kurtuluşu simgeler."(Doğan Mehmet H., "Peyami Safa'nın İki Romanı", *Türk Dili,* S.298, Temmuz 1976, s.58)

655 "Belma, yoksul kenar mahalle yaşamından acı acı yakınır. Aktris olmak, bu mahalleden kurtulmak istemektedir. Behiç'le tanışınca bu yaşam yolunun kendine açıldığını sanır. Köşkteki yaşama uymak için lisan, dans, müzik öğrenmeye çalışır, Behiç'in yardımıyle, adını bile değiştirmiş, Hatice'yken Belma olmuştur. Behiç'in metresidir, frengili bir çocuk doğurur ondan. Behiç'le bozuşup, kardeşi Salih'le birlikte köşkten ayrılınca tedavi edilmediği için frengiden öleceği sırada Mebrure'yi çağırtır ve bütün öyküsünü anlatır ona, bütün Müslüman kızlarını bu gibi tehlikelerden korumak için. Behiç'in suçlarını anlatan bir mektup bırakır savcıya ve kendini zehirler. Belma'nın ölümü köşkün ve Behiç'le birlikte köşktekilerin de sonu olacaktır."(Doğan Mehmet H., a.g.m., s. 62)

hem bedensel hem de ruhsal yönden çökerten bir hastalıktır.[656] Tedavi olmak için namusunu satması bile onu iyileştirmeye yetmemiştir. Uğrunda pisliklere bulandığı Behiç'in kendisini terk ettikten sonra, Mebrure gibi saf bir kızı kandırmasına gönlü razı olmaz. Onun bu tavrı, Behlül'ün Nihal'le nişanlanmasını sindiremeyip kendi mahvına sebep olan Bihter'i hatırlatır. Bulaştığı bu ahlaksız ortamdan Mebrure'yi uzak tutmak için ona yaşadıklarını anlatır. Kendisine gelince kendisi tüm çabalarına karşı çaresizdir. Belma'nın gerek hastalığıyla ilgili gerekse yaşantısıyla ilgili umutsuzluğu onu intiharın kıyısını getirir. Bu tip hastalarda umutsuzluk intihar eyleminin başlangıcıdır.[657] Bu ümitsizlikle son bir görev olarak Mebrure'ye gerçekleri anlatan Belma, Behiç'i adalete şikâyet ettikten sonra aldığı zehirle hayatına kıyar.

Peyami Safa'nın *Yalnızız* (1951) adlı romanında; Meral, özgürlüğüne düşkün bir kız olup en büyük hayali Paris'te yaşamaktır. Çelişkili aşkları, tatmin olamayan kişiliği yüzünden mutlu olamayan Arkadaşı Feriha'yla Paris'e kaçma planları yapan Meral'in bu girişimi ağabeyi Ferhat tarafından fark edilir ve engellenir. Buna dayanamayan Meral kendisini yalnızlığa mahkûm eden evin boğucu havasından kurtulmak ve geride kalanları cezalandırmak için intihara yönelir.

Romanda, 22 yaşlarında ve anne babası ayrı olan Meral, alafranga özentiler içinde serbest bir tarzda yetiştirildiğinden özgürlüğüne düşkün bir kızdır. En büyük hayali, babasının

---

[656] "Bu mikrobik hastalık da ya doğal yahut tutulanda doğrudan doğruya ruh hastalıklarının gelişmesine sebep olmaktadır. Frengililerde "genel felç" adı verilen esaslı ruh bozukluklarının ortaya çıktığını kesin olarak biliyoruz. Akıl hastanesinde kabul edilen vakaların "%5, %15"ini bunlar teşkil etmektedir. Diğer taraftan doğal yoldan geçen frenginin zekâ geriliğini ruhsal bozukluklar ve özel örgensel belirtilerin doğmasına sebep olduğu kabul ediliyor. Zekâ anormalliklerinin veraset yoluyla ortaya çıkmasında frenginin ne dereceye kadar etkili olduğu ile ilgili rakamlar büyük farklar göstermektedir. Bizim için önemli olan frenginin hem doğrudan doğruya ve hem de doğal yoldan bozuklukların doğmasına sebep olduğunu bilmektir. Frengiden başka, "sıtma, tifo, dizanteri" gibi yüksek ateşli hastalıklarda bazı hastalar "delerium" denilen hezeyan halleri göstermektedir. Ateşli hastalıkların da ruhsal bozukluklarla ilişkisi gözlenmiştir. Bunlar ateşle birlikte geçer. Fakat bu vakalardan bazılarında devamlı psikozların patlak verdiği de bir gerçektir. Mamafih bu gibi vakalarla "sıtma, dizanteri" gibi hastalıklar doğrudan doğruya ruhsal bozukluğa sebep olmuyor, buna müsait olan kişiliklerin yıkılmasını kolaylaştıracak bir etki yapıyor." (Bkz. Mitat Enç , *a.g.e.*, s. 100)

[657] "Varlığımızın, tam ve bütün olarak kendimiz olmanın dışında başka ne anlamı olabilir ki?..Umutsuzluk, çözülmemiş çatışmaların son bir ürünüdür ve en derin kökleri, hiçbir zaman yürekten ve bölünmemiş olamamanın verdiği umutsuzlukta yatmaktadır. Bu duruma, nevrotik güçlüklerdeki bir tırmanış yol açar. Burada temel olan, bir kuşun ağa takılması gibi, görünürde hiçbir kurtuluş olasılığı olmayan çatışmalara yakalanmış olma duygusudur. Bu duygunun üstünde, başarısız olmakla kalmayıp, bunun yanısıra giderek bireyi daha çok kendine yabancılaştıran bütün çözüm girişimleri bulunmaktadır. (...) Bu ayrıca, birbiri peşisıra yıkımla sonuçlanan sevgi ilişkileri, evlilikler, arkadaşlıklar için de söz konusu olabilir. Tekrarlanan bu tür başarısızlıklar, tıpkı yiyecek için bir delikten içeri atlamaya koşullandırılan laboratuvar farelerinin tekrar tekrar atlayıp da söz konusu deliği kapalı bulmalarındaki kadar umut kırıcıdır." (Karen Horney , *Ruhsal Çatışmalarımız*, s. 146-147)

büyük hayranlıkla anlattığı Paris'e gitmektir. Meral, bir insana bağlı kalmayı göze alamadığından çelişkili aşklar yaşar. Samim Bey'le flört ederken Cezmi ve Nuri'yle gezmeyi de ihmal etmez. Evlenmeyi düşündüğü Şakir Bey ise Paris'te yaşayan, 62 yaşlarında zengin bir Türk'tür. Meral'le ciddi bir ilişki yaşayan Samim Bey'in dayanamadığı en büyük sorun Meral'in yalancı kişiliğidir. Meral, yaşlı zengin bir adamın metresi olarak ailesinden izinsiz Paris'e kaçan Feriha'yla görüşmek isteyince buna hem Samim hem de Meral'in ailesi karşı çıkar. Meral'le buluşmanın yollarını bulan Feriha, onu Paris'e kaçmaya ikna eder. Orada Meral, Şakir Bey'le göstermelik bir evlilik yaptıktan sonra ikisi birden hayatlarını yaşayacaklardır. Meral, Feriha'yla Paris'e kaçmanın planlarını yapar. Bilet ve pasaport işlemlerini yaparlar. Perşembe gününe birkaç gün kala, eve geç gelen Meral'den ağabeyi Paris'e kaçacağını öğrenir. Ona dışarı çıkmayı yasaklar. Ağabeyi uyuduktan sonra valizini hazırlayan Meral, evden kaçmak isterken ağabeyi tarafından yakalanır ve odasına hapsedilir. Feriha, kapının önünde taksiyle kendisini beklemektedir. Evin boğucu havasında kendisini çaresiz ve yalnız hisseden Meral, geride kalanları da cezalandırmak için intihar etmeye karar verir. O sırada arkadaşı Mehlika'nın uyku ilacı alarak intihar etmesini hatırlar. Pencereden atlayarak intihar etmeyi karar verir. İntiharıyla ilgili bir mektup yazar; ama intihar etmeden evvel bir sigara yakmak ister. Çakmağında benzin kalmamıştır. Odadaki benzin bidonuyla çakmağa benzin doldurunca çakmağa, parmaklarına, elbiselerine benzin yayılır. Çakmağı yakmasıyla alevler bütün bedenini sarar:

> *"İlk üfleyişte alev sönmemişti. İkincide yalnız elini kurtarabildi. Birdenbire kızan maden, parmak uçlarını da yakınca, Meral fitilin hizasındaki ince oluktan mavimsi alevler fışkıran çakmağı elinden bırakmak zorunda kaldı. Fakat hemen tehlikeyi anladı. Kucağına düşen çakmağı yere atmak için hızla ayağa kalkarken, eteği, oyluklarının biraz aşağısında, ansızın tutuşuverdi.*
>
> *Ne yapacağını şaşıran Meral, alevi elleriyle söndürmek için etrafına ümitsiz bir göz attıktan sonra, etekliğini hemen çıkarmak için ayağa kalktı. Fakat oyluklarından ve karnından arkaya doğru geçip kalçalarından beline doğru sıçrayan acı, bir anda o kadar dayanılmaz bir hale geldi ki, avazı çıktığı kadar haykırmaya başlayan Meral, oda kapısına doğru koştu. Bu hareketinin rüzgarında, külotundan sonra kombinezonu ve iki parçalı ince yün elbisesinin ceketi de tutuşmaya başlamıştı..."*(s.311)[658]

Meral, intihar mektubunda şunları yazar:

> *"İntihar ediyorum. Kendi kendimden nefretimin çevrelediği ve çirkinleştirdiği*

[658] Peyami Safa, *Yalnızız,* Nebioğlu Yayınevi, İstanbul, 1951, (1. Baskı - Alıntılar bu baskıdandır.)

bir dünyada yalnızım." (s.309-310)

Peyami Safa, *Yalnızız* romanıyla psikolojik roman tarzının en güzel örneklerinden birini vermiştir. Romanda Meral'in sağlam bir kişiliğe sahip olmaması onu intihara götüren sebeplerin başında gelir. Kendisini seven, ona mutlu bir hayat vaad eden, zeki ve kültürlü Samim Bey'den kaçması özgürlüğünün tadını biraz daha çıkarmak içindir. İntiharından önce Ferhat, onun bu tercihini onun ahlaksızlığına bağlar. Ahlaksızlığında ailesinin de payı vardır. Annesi Necile Hanım, ahlaksız kişiliği yüzünden babasından ayrılmıştır. Babası rüşvetle zengin olduktan sonra hayatı boyunca sahip olduğu lüks hayata layık olamamanın vicdan azabı içinde kıvranan biridir. Ağabeyi Ferhat, Selmin'i hamile bıraktıktan sonra onu terk eden gece hayatına düşkün biridir. İntihar etmeden önce Meral, ağabeyinin bu özelliğinden ötürü toplumu eleştirir, erkeklere tanınan her türlü ahlaksızlığın kadınlara tanınmamasına itiraz eder. Meral, karşısındaki insanlara yalan söylemekten zevk alır. Onları, fark ettiklerini bile bile aldatmaya devam eder. Samim'e, babasına, Ferhat'a sürekli yalan söyler. Ahlaksız olan Feriha'yla ailesini karşısına alacağını bile bile dost olur ve onu kendisine kılavuz yapmaktan çekinmez. Mutlu olamayacağına rağmen, parası için kendisinden 40 yaş büyük Şakir Bey'le evlenmeyi kabul eder. Bütün bu olumsuzluklar içinde özgürlüğü elinden alınan Meral, buna tepki olarak intihar eder.[659]

Yalnızız romanı baştan sona kadar bir tereddüdün romanıdır. Romanda gerek karakterler gerekse olaylar çift kutupludur. Romanın baş kahramanı Meral, tam bir çelişki kurbanıdır. Hem aldığı eğitim, hem de aile görgüsü vasıtasıyla öğrendiği ve yaşamayı hayal ettiği bir hayatı yaşayamamanın ıstırabını ruhunda duyar. Bu ıstırabı yaşamasında Ferhat ve Feriha kutuplarından hangisine uyacağını bilememenin kararsızlığı önemli bir rol oynar. [660]

---

[659] "Meral'in ölümü, yazdığı bu not nedeniyle çevresi tarafından intihar olarak anlaşılır, oysa okuyucu onun sigarasını yakmak için çakmağına benzin koyarken alev alıp bir kaza sonucu öldüğünü izler. Peyami Safa, bu ölüm olayına bu türlü bir ikili görünüm vermekle romanın ana felsefesine uygun davranmaktadır. İntihar düşüncesiyle meşgulken Meral'in kazaya kurban gitmesi, ama odasına hapsedildiği için bunun bir bakıma cinayet sayılması gerektiği, söz konusu ölümdeki bireysel ve toplumsal boyutların vurgulanması anlamını taşır." (Gürsel Aytaç, *Çağdaş Türk Romanları Üzerine İncelemeler,* Gündoğan Yayınları, Ankara 1990, s. 117)

[660] Roman figürleri arasında Meral, benliğinde kutupluğun bunalımını, gelgit sürecini yaşar. Kolejde okumuş, Fransa ve özgür hayat hayalleriyle manevî değerler arasında sallanıp duran bir genç kızdır. Babası yaşında bir sevgilinin (Samim, Meral'in annesiyle macerası olmuş bir adamdır) ahlak ve manevî değerler konusundaki uyarmalarına, kendisinin ruh yapısındaki ikiliğe dikkatini çekilmesine rağmen kendini Feriha'nın vaadlerinin çekiciliğinden kurtaramaz. Feriha, toplum ve ahlak değerlerini hiçe sayarak Paris'de yeni bir hayata başlamış, Meral'in de aklını çelmek üzere olan bir kadındır. Meral Feriha ile ağabeyi Ferhad arasında kalır. Ferhad

Yalnızız, Cumhuriyet'in ilk yıllarında ülkemizdeki aile bunalımından doğan bir romandır. Doğu ile Batı kıskacında sıkışan o yılların ailelerinde, gençler Doğu'dan Batı'ya geçişin çelişkilerini, sancılarını büyük ölçüde yaşadı. Meral bu gençlerin bir prototipidir. Büyük şehirdeki insanın yalnızlığını Meral mektubunun sonunda itiraf eder.[661] Meral, ailesinin köksüzlüğü, ilgisizliği haricinde kişilik olarak da zayıftır. 22 yaşında bir ergen olmasına rağmen kişiliğinin oturmadığını Feriha gibi olumsuz bir kişiyi dost edinmesinden görürüz. Aldığı eğitimin de etkisiyle Paris hayranı olan bu genç kız kişilik bozukluğunun kurbanıdır. O, aldatıldığını bile bile tekrar aldanmayı kabul eden dostlarını aldatmaya devam etmeyi bir erdem sayar.[662] Aile yapısına ek olarak coşkulu bir gençlik evresi geçiren Meral'in eve hapsedilmesi onda bunalım yaratır:[663] Romanda Meral'in daraldığı mekan olan "ev" in tezadı

---

toplumun, geleneğin, ahlakın normlarından yanadır ve kız kardeşinin yanlış adım atmasına engel olmak için elinden geleni yapar, sonunda onu odasına hapseder." (Gürsel Aytaç , *a.g.e.*, s. 116)

[661] "Büyük şehirde aydına yönelen bir başka yazar da Peyami Safa'dır. Cumhuriyetin ilk yıllarına denk gelen romanlarında, sosyal boyutu, psikolojik boyutuna göre daha ön planda olan romanlarında, zaman içinde gittikçe artan bir oranda psikolojik derinliğe önem verdiğini görüyoruz. O, bu meseleyi, Yalnızız adlı romanında Osmanlıdan Cumhuriyete geçişte bir İstanbul, ailesinin iç çekişmeleri ve bunalımları etrafında ele alıp derin psikolojik tahlillerle ortaya koyar.

(...) Romanda anlatılan aile, bunalımlı bir ailedir. Temel sorunlardan biri, ailenin yaşadığı köksüzlüktür. Peyami Safa'nın romancı olarak üstün yönlerinden biri; Osmanlı Devletinin son dönemlerinde aile içindeki ahlaksızlıklara, başarıyla ve cesaretle değinebilmesidir. Bu durum, Cumhuriyet döneminin temel konuları içinde olsa bile, Peyami Safa'nın ele aldığı ölçüler içinde derinlemesine ciddiyetle ele alınmamıştır. Yazar, aile içi ilişkilerde ahlak sınırının aşıldığı, insanların ilişkilerini yalnızca yalanlar üzerine kurduğu bir ortamda, kişiliklerin gelişmeyeceği tezini savunmaktadır. Bu aile ilişkilerinin Cumhuriyet döneminde de varlığını sürdürmesi kaçınılmazdır. Üstelik seçkin ve varlıklı aileler olarak toplumdaki değişmeyi birinci derecede etkilemektedirler. Çalışma hayatı; iş çevreleri ve sosyal örgütlenme tamamen değişmiştir. Kahramanlar, değişen yeni duruma uyum sağlayamayan, amaç ve hedefleri olmayan uyumsuz kimselerdir." (Alemdar Yalçın , *a.g.e.*, s. 295)

[662] "Meral, Osmanlı Devletinin son dönemlerinde özellikle Paris'e giderek orada yaşamak için bütün varını yoğunu vermeye hazır, zengin ve soylu aile çocuklarının bir devamı olarak kendisini gösterir. *Dame de Sion'*da okumuştur. Her şeyi ile Fransız kültürü ile yetişen bu genç kız, Fransa'da yaşamayı kendisi için ayrı bir statü olarak görmektedir. Bu lüks yaşama isteği sebebiyle, bir yandan Samim'le ilişkilerini sürdürürken öte yandan da araba tutkusunu giderebilmek için Cezmi ile gezmektedir. Samim, Meral'in kendisine söylediği bütün yalanları anlamakta ve sabırla onun bu davranışlarından vazgeçmesini beklemekte; iki beni arasında bocalayan bir kimse olarak yardım etmeye çalışmaktadır. Ona göre alt ben ve üst ben veya biyolojik ben ya da sosyal ben olarak nitelenecek bu durumda benlerden biri insanı, aşk, özveri, kendisini aşma ve olgunlaşmaya doğru götürürken; ikincisi içgüdülere, biyolojik hayatımızın ihtiyaçlarına göre yaşamaya yönlendirmektedir. Meral, bu ikinci beninin etkisinden kurtulamamaktadır." (Alemdar Yalçın , *a.g.e.*, s. 297)

[663] "Meral'in, böyle bir duyguya sürüklenmesinde evden gelen etkiler önemli rol oynamaktadır. Hatta onun akıbetini, bir bakıma bu ev tayin eder ve o, kapatıldığı odada yanarak ölür. Buraya kadar üzerinde durduğumuz kapalı ve açık mekânlar, yanlış felsefeler, temeller üzerine oturtulmuş, bir bakıma "arızalı" mekânlardır. Simeranya, bu "arızalı" mekânların alternatifi olarak sunulur. Çünkü orası, Samim'in ifadesiyle "her parçası yerli yerinde bir makine gibi kusursuz bir dünya"dır. Yalnızız romanının terkibinde yer alan "ütopik" (tasarlanmış) ve "reel" (gerçek) mekânlar, bir yandan kişilerin psiko-sosyal kimliklerinin aydınlatılmasına yardımcı olurken, diğer yandan da esere felsefî ve estetik derinlik kazandırırlar. Ayrıca mekân tablosunun "ütopik" ve "reel" yönleriyle sağlanan yorum zenginliği, romanın "düalist" karakterini bir kere daha hatırlatır." (Mehmet Tekin , *a.g.e.*, s. 269)

"Simeranya"dır.[664]Meral'in ikinci beni ondaki her türlü olumsuzluğu doğuran yönüdür. O, roman boyunca benliklerinin çatışmasından kurtulamaz.[665] Yazar Meral kişiliğini yaratırken bilinçli davranır. O, çelişkileri, tereddütleriyle bir tip yaratmanın romancının görevi olduğunu söyler[666].

Meral'in intihar mektubunun sonunda vurguladığı:

"İntihar ediyorum. Kendi kendimden nefretimin çerçevelediği ve çirkinleştirdiği bir dünyada yalnızım." (s. 310) sözleri romanın ana söylemidir. Roman modern insanın yalnızlığını ele alan bir eserdir. Bu yalnızlık bir buhran halinde insanlığı kuşatır.[667] Bu maneviyattan yoksun olan Meral'in ruhsal bocalamaları intihar düşüncesine kadar gidecektir: Meral, ailesine ve topluma karşı verdiği savaşımda yenilgiye uğramıştır. Ağabeyinin onu odasına kilitlemesi onda tam bir çaresizlik ve umutsuzluk duygusu yaratır. Bu umutsuzluk psikiyatristlere göre, kişiyi intihara sürükleyen bir umutsuzluktur.[668]

---

[664] "Simeranya'da insan, "bir makine adam ve bir otomat değil" , "mânevî bir şahsiyettir." "İnsanın biyolojik beninin yanında onu asıl insan yapan bir sosyal ve ahlakî beni vardır. İnsanı diğer varlıklardan ayıran ve üstün kılan, akıl ve ruhtan oluşan bu benliktir... Orada hastalıklar, herşeyden önce psikolojik ve metafizik plâtformda ele alınır. "Her hastalık, evvelâ ruhta başlayıp sonra vücuda sirâyet etmiş bir isyandır." "Çok defa da hiçbir çaresi olmayan ümitsiz bir aşk, çok sevilen birinin ölümü, namus lekesi, vicdan azabı gibi çaresizlikler... ve bu ağır ıstırap yükünü kaldıramayan ruhun sıkıntısı ve isyanı" hastalıkların en önemli sebeplerindendir."(Ahmet Sezgin, "Yalnızız Romanıyla Simeranya'ya Bir Seyahat" *Türk Edebiyatı*, S.242, Aralık 1993, s. 53-54)

[665] "Eserde Meral'in davranışları, tereddütleri ve kararları kendisini de sık sık benliğindeki bu çifte kimliğin varlığına inandıracak biçimde gerçekleşir. Paris'e ahlakça düşük bir hayat süren eski okul arkadaşı Feriha'nın yanına gitmek ve her türlü sorumluluk ve ahlak baskısından uzak, gönlünce yaşamak kararını verip bunu ailesine ve Samim'e rağmen uygulamak isterken ikinci Meral'in, pişmanlık duyup bu yanından tiksindiği anda öteki kişiliğinin, yani birinci Meral'in sesini duyduğu vurgulanır." (Gürsel Aytaç, *a.g.e.*, s. 126)

[666] "Peyami Safa, bir yazısında romancının görevini şöyle dile getiriyor: "Romancının görevi, kahramanlarının ruhundaki karışımı, kaosu, düğümü çözmek, onun hakim tutkusunu ve kişiliğinin ana çizgisini bulmak ve ruhsal kumaşının gerçek rengini ortaya çıkarmaktır". (İsmail Görkem, "Peyami Safa ve Romanları Üzerine", *Hisar,* S.167, Kasım 1977, s. 22)

[667] *Yalnızız* romanı bir yalnızlık dramı esası ve teması üzerine kurulmuştur. Cemiyetimiz ve insanlık bu korkunç yalnızlık buhranı içinde kıvranmaktadır. İnsanlar, kalabalıklar ortasında ve bunca sevdikleri hevâ ve hevesleri içinde bile yalnızdırlar. Gerçek mânevî ve mukaddes değerlerinden uzak olan insanlık, büyük bir ruh açlığı çekmektedir." (Ahmet Sezgin, a.g.m., s. 54)

[668] "... Şiddetli bir umutsuzluk, dik kafalılık ve kincilik gibi etkenlerin intihar dürtülerine yol açtığını biliyoruz; ama bu dürtü açığa çıktıktan sonra intiharın önüne geçmek için artık çoğunlukla geç kalınmış olur. Umutsuzluğun daha az dramatik olan belirtilerine az bir ilgi göstererek ve uygun bir zamanda sorunu hasta ile birlikte ele alarak, birçok intihar olayı engellenebilir. Daha genel bir öneme sahip olan şey, hastanın umutsuzluğunun, ağır bir nevrozun iyileştirilmesine karşı bir engel oluşturması gerçeğidir. Freud, bir hastanın düzelmesine engel olan her şeyi direnme olarak adlandırmaya eğilimliydi. (...) Hastanın umutsuzluğu basit bir yorumla çözülebilecek bir sorun değildir. Hasta, değişmez olarak değerlendirdiği bir kader duygusunda boğulmak yerine, bunu sonunda çözülebilecek bir sorun olarak algılarsa, bunda nesnel bir kazanç vardır. Bu adım onu ileriye gitmeye yetecek kadar özgür bırakır. Elbette iniş – çıkışlar olacaktır. Yararlı bir içgözlem

Aka Gündüz'ün I. Dünya Savaşı dönemini ele aldığı *Bu Toprağın Kızları* (1927) adlı romanında dört ayrı kızın hayatı anlatılır. "Salon Kızı – Fahriye" isimli ikinci bölümde, hayatı anlatılan Fahriye, çocukken anne ve babası ayrıldıktan sonra Mesude Hanım adlı bir kadına evlatlık verilir. Mesude Hanım, zengin; fakat ahlaksız bir kadındır. Mesude Hanım'ın kocası Paşa Baba isekarısının zıddına ahlaklı, sevecen ve gün görmüş biridir. Paşa Baba, Fahriye'yi de çok sevmektedir. Fahriye, çok sevdiği bu adamın bir gece intihar ettiğini duyar ve bu olaya çok üzülür:

> *"Ben bu ölüme şaştım. Hafif bir rahatsızlık insanı çabucak öldürür mü?Gerçi kendisinde kalb hastalığı vardı... Nihayet onu da öğrendim: İntihar etmiş! Morfin şırıngasile kalbinin üzerine keskin bir zehir sıkmış. Büsbütün müteessir oldum, çılgına döndüm. Günlerce yatakta kaldım. Annem başucumdan ayrılmadı. Ben; - Acaba niçin kendini öldürdü?diye sabahlara kadar sayıklamışım."* (s. 47)

Paşa babanın üç ay evvelden intihara karar verdiği anlaşılır. Bütün malını, yalısını, konağını bir Ermeni tüccara satan, çiftliğini Anadolu'daki bir kardeşine bırakan Paşa Baba'nın vasiyetiyle birlikte intihar sebebini açıklayan bir de mektup bulunur. O, bu mektupta intiharını şöyle açıklar:

> "*Beni her gün bir parça öldürüyordun. Sana çok düşkünlüğümden pek fena istifade ettin. Bir hafta sonra bugün, intihar edip büsbütün kurtulacağım. Fakat, öyle bir intikam tertip ettim ki, benim kat'i ölümümden sonra sen de her gün biraz daha öl."* (s.48)

Romanın geri kalan kısmına baktığımızda, kocasının kendisine duyduğu sevgiyi suistimal eden Mesude Hanım, kocası dışında başka erkeklerle birlikte olmaktan çekinmeyen biridir. Yıllarca karısının hatalarına, ona duyduğu sevgi yüzünden, göz yuman Paşa Baba, malından ona miras bırakmaz ve intihar ederek karısından intikam almak ister. Romanın ana karakteri Fahriye'nin yaşantısını kendi hayat tecrübelerinden yola çıkarak kurgulayan[669] Aka Gündüz, bu romanda saf bir kişiliği olan ve karısının kendisini aldatmasına ses çıkaramayan bir erkeğin intiharını ele alır. Paşa Baba, toplum içinde önemli bir konumu olduğu halde yumuşak bir karaktere sahiptir. Aile içindeki yerine baktığımızda karısına aşkla bağlı olması onu karısına karşı pasif bir konuma iter. Bu yüzden karısının göz göre göre kendisini

---

kazandığı zaman iyimserlik, hatta aşırı bir iyimserlik duyabilir, ama çok daha alt-üst edici bir iç gözleme yaklaşır yaklaşmaz yeniden umutsuzluğa yenik düşecektir. Her seferinde konu, bir başka açıdan yeniden ele alınmalıdır. Ama hasta gerçekten de değişebileceğini kavradıkça umutsuzlğun etkisi de azalacaktır." (Karen Horney , *a.g.e.*, s. 150-151)

[669] Abide Doğan , *a.g.e*., s. 1

aldatmasına bile ses çıkarmaz. Bu sessizlikten cesaret alan kadın ahlaksızlığını tahammül edilemeyecek seviyeye çıkarınca, bu duruma dayanamayan Paşa Baba, mirasını dağıttıktan sonra karısını cezalandırmak amacıyla intihar eder. Toplumların çoğunda boşanma, cinayet ve intiharlara yol açan cinsel sadakatsizlik kadın için, genellikle, erkekte olduğundan daha az önem taşır. (...) Bu durumlarda kadın yaptığının ufak bir hata olduğunu söyleyerek, suçlu olduğunu şiddetle reddeder.[670] Erkek isebu romanda da görüldüğü gibi intihar da dahil olmak üzere şerefini koruduğunu düşündüğü her yolu deneyebilir. Paşa Baba da, karısının mirasından istifade etmesini önlemek amacıyla malını dağıtır ve ardından intihar eder. Geriye bıraktığı mektupta karısının, aşkını suistimal ederek onu aldattığını ve onu bu yolla intihara sürüklediğini yazar.

Orhan Hançerlioğlu'nun *Oyun* (1953) romanında kendi halinde bir memur olan Halim Bey, mutsuz evliliği, yıkılan hayalleri ve kendisinin beklediği müdür yardımcılığı kadrosunun başkasına verilmesi yüzünden intihar eder.[671]

Halim Bey, 40 yaşlarında 20 yıllık bir memurdur. Gerçek hayatında mutsuz olan ve karısıyla anlaşamayan Halim Bey, karşılaştığı zorluklar ve ekonomik çıkmazlardan dolayı bir şuur bulanıklığıyla kendisini Argos kralı Agamemnon'la özdeşleştirmektedir. Halim Bey, bu hayal ülkesindeki sevgilisi Electra'yla birlikte mutlu olmaya çalışır. Halim Bey, mutsuz olduğu gerçek hayatından, hayal ülkesine geçerek mutlu olmaya çalışır. Maaşı ona yetmez, her tarafa borcu vardır. Babasının zoruyla evlendiği karısıyla uyuşamaz. Dairenin en kıdemli memuru olduğundan, müdür yardımcısı Rıza Bey'den sonra onun müdür yardımcısı olacağına kesin gözüyle bakılmaktadır. Rıza Bey, ölür. Rıza Bey'in taziyesine giden Halim Bey, burada kendisine kahve sunan kızın bir ömürdür beklediği sevgilisi olduğunu fark eder. Kızın kim olduğunu araştıran Halim Bey, kızın evli ve iki çocuk annesi bir kadın olduğunu öğrenince, hayal kırıklığına uğrar. Onu yaşama bağlayan tek teselli, memurluk hayatında elde edeceği

---

[670] Oswald Schwarz, *Cinsiyet Psikolojisi,* s. 202

[671] Abdülhak Şinasi Hisar'ın Fahim Bey ve Biz (1941) romanında, Fahim Bey, saf kendi halinde, sürekli hayal kuran, geleceği yaşayan bir karakterdir. Fahim Bey, Bursalı biri olup, babası Bursa'nın önemli gelenlerindendir. Roman, "Hazin Bir Vefat" başlığıyla yayınlanan bir ölüm ilanıyla başlar. Bu ilan, Fahim Bey'in ölüm ilanıdır. İlanda Fahim Bey'in eski maslahatgüzarlardan olduğu belirtilmiştir; fakat bir gün sonra aynı gazete de çıkan bir haberde Fahim Bey'in eski maslahatgüzarlardan olmadığı haberi yayınlanınca, yazar bu habere üzülür; çünkü kendisi de, ölen şahsın bir zamanlar Çetine'de maslahatgüzarlık yaptığını bilmektedir. Hatta, oradaki elçinin intihar etmesiyle boşalan göreve Fahim Bey getirilmiştir: "*... Çetine'de mi nerede o bilmem kaçıncı kâtipken, oradaki sefirimizin intiharıyle elçilik boş kalıncı, kendisi bilmem kaç gün maslâhatgüzarlık etmişti...*" (Abdülhak Şinasi Hisar, *Fahim Bey ve Biz,* Ötüken Yayınları, İstanbul, 1978, s.51)

müdür yardımcılığı kadrosudur. Bu makam onu hem toplumda bir üst mevkiye taşıyacak, hem de ekonomik durumunun düzelmesini sağlayacaktır. Ertesi gün daireye gelen Halim Bey, genç kızları satmakla meşhur, Sabiha Hanım'ın müdür yardımcısı olduğunu öğrenir. Son tesellisinin de gerçekleşmediğini gören Halim Bey, yaşamasına bir sebep kalmadığını ileri sürerek, evine gider ve havagazıyla intihar eder:

> *"(...) Mutbağın kapısını, aralığa bakan küçük pencereyi sımsıkı kapattı. Sonra, havagazı musluğunu ocağa bağlayan lastik boruyu bir çekişle kopardı. Musluğu açtı... Ölürken, havagazında, Argos güllerinin kokusu vardı*." (s. 127-128) [672]

Halim Bey'i intihara sürükleyen sebeplerin başında müdür yardımcılığı kadrosuna getirilmemesi görünse de hayatı boyunca yaşadığı mutsuzluklar, karısıyla anlaşamaması, hayallerinin sevgilisiyle karşılaştıktan sonra bu kadının iki çocuklu evli bir kadın olduğunu öğrenmesi, iki yüzlü ve ahlaksızlığa prim veren bir toplumda yaşama mecburiyeti onu intiharın kucağına itmiştir. Müdür yardımcılığı kadrosuna seçilememesinin acısı, Sabiha Hanım gibi ahlaksız ve kadın satacak kadar namustan uzak bir insana bu görevin verilmesiyle katmerlenir. Bu acı, kine ve intikama dönüşür. O, ahlaksızlığın kabul gördüğü bir dünyada yaşamaktansa intihar ederek bu toplumdan kurtulmayı yeğlemiştir. O, intiharıyla topluma bir mesaj da vermeyi amaçlamıştır. Bu tür intiharlarda Freud'a göre, topluma lanet okuma söz konusudur.[673]

Kişi topluma duyduğu nefreti kendi benine yönelterek intihar eder. Onun intiharı bir anlamda toplumu protestodur. Halim Bey'in intihar örneğinde olduğu gibi, müntehirler hangi amacı güderse gütsün sonuç yürürlükte olanı yadsımadır: Tanrı'yı, toplumsal düzeni, yaşamı...müntehir de bunun çözüm olmadığını bile bile gerçekleştirir eylemini. Bu gibilerin eylemi geleceğe sorulan bir sorudur. Sergei Moskovici'nin dediği gibi: 'Ölüme hayır demek

---

[672] Orhan Hançerlioğlu, *Oyun,* Varlık Yayınları, İstanbul, 1953 (Alıntılar bu baskıdandır.)

[673] "Sosyal yönden ise çevresindeki insanlara eleştirel bir mesaj vermeyi amaçlayan, çevreyi suçlayan bir eylemdir. Bir yandan içinde yaşadığı toplumdan bir yardım isteğini içerirken öte yandan aynı topluma bir başkaldırı, bir lanet okuma vardır. Freud'a göre hiçbir intihar eden kişi yoktur ki kendisinden önce bir başkasını öldürmek istemesin. Yani intihar bir anlamda kişinin başkalarına duyduğu nefret ve saldırganlık duygusunu kendisine döndürmesidir." (Yusuf Alper, v.d., *a.g.e.*, s. 333)

yetmez, yaşama evet demek gerekir.'[674]

[674] Ahmet Oktay, "Edebiyat ve Sanat Dünyasında İntihar", *Milliyet Sanat Dergisi,* Sayı: 163, Mart 1967, s. 3

5. AKLÎ DENGENİN BOZULMASI (CİNNET) SONUCU GERÇEKLEŞTİRİLEN İNTİHARLAR

Akıl hastalıklarıyla intihar arasında ciddi bir ilgi vardır. İntiharı bir çeşit delilik olarak kabul edenler olmakla birlikte, bireyin intihar sürecine girdiği andan itibaren bir çeşit akıl hastası olduğunu savunanlar da vardır. Akıl hastalığına dayanan intiharlarda intihar eden birey, intihar eylemi öncesi, değişik sebeplerle aklını yitirir. Aklını yitiren bireyin tüm davranışları şuursuzdur. Bu şuursuzluk zaman zaman bireyleri intihar eylemine sürükleyecek sonuçlar doğurur. İntihar eylemi ile akıl hastalıkları arasındaki ilgiyi doğru tespit etmek için akıl hastalığının insanlık tarihindeki yerine bakmak gerekir.

Akıl hastaları insanlık tarihinin en eski çağlarından beri bir sorun olarak görülmüş; toplumlar akıl hastalarına karşı çeşitli önlemler alma yoluna gitmiştir. Kimi toplumlar, akıl hastalarının öldürülmesini benimserken, kimi toplumlar onları tedavi ederek topluma kazandırma yolunu tercih etmiştir. Tedavi yönteminin de toplumdan topluma değişiklik gösterdiğini görürüz.[675] Akıl hastaları Felsefe dünyasının da ilgisini çekmiştir.[676] Esquirol[677] başta olmak üzere, intiharın bir türlü delilik olduğunu söyleyenler olsa da, delilik intiharları intihar olayının tek türü olmayıp, onun biçimlerinden biri olduğuna göre, akıl hastalığı oluşturan ruhsal bozukluk durumları hepsinde ortak olan bu intihar eğilimini, genelliği içinde açıklayamazlar. Delilikle ilişkisiz çok sayıda intihar olması ve gerçekleştirilen intiharların çoğunun düşünüp taşınma sonrası eyleme dönüştürülmesi, gönüllü ölümle intihar arasında bir bağıntı kurmayı gerektirir. Çoğu kez kendini öldüren normal kişi de tıpkı

---

[675]"İsa'nın doğum yıllarında yaşayan Celsus, akıl hastalarının tedavisinde "zor" kullanılması gereğini savunmuştur. Bugün –mani- diyebileceğimiz bir hastalığın tedavisiyle ilgili olarak Celsus'un düşündükleri şöyledir:"-Yanlış bir şey söylediğinde veya yaptığında açlık, zincir, dayakla cezalandırılmalıdır. İleride ne yapacağını iyice düşünebilmesi için, dikkat edeceği veya hatırlayabileceği, bir cezanın kendisine verilmesi lâzımdır. Bu hastalıkta ani korkunun da kullanılması faydalı olur. Çünkü, anî korku aklının başına gelmesine yardım edebilir. Fransa'da I. Francois devrinde (1515-1547) 100 binden fazla deli öldürülmüştür. 1515 yılında Cenevre'de üç ay içinde 500 den fazla deli kazıklara bağlanarak yakılmıştır."(Cevdet Aykan , *Akıl Sağlığı ve Hastalığı*, s. 11-13)

[676]"Hippocrates, akıl hastalıklarının müsbet bir temele dayanması gereğini duyan ve zamanındaki din adamlarının konuyla ilgili mistik görüşlerinin karşısına çıkan ilk kişiydi. Halkın anlayışı kendi görüşlerine karşıydı. Nitekim kendinden sonra gelenler, Hippocrates'in düşünce tarzını takip etmemişlerdir. Bundan dolayı akıl hastalıkları batıl inanmaların konusu olarak kalmakta uzun yıllar (takriben 2400'yıl) devam etmiştir. Aristo'ya göre hiçbir normal insanın aklını yanlış kullanması, yani mantıksız düşünmesi mümkün değildir. Normal insan mantığa uymayan düşünceyi bilerek söyler."(Cevdet Aykan, *a.g.e.*, s.10)

[677] Esquirol: "İntihar akıl hastalıklarının bütün özelliklerini taşır." , "İnsan ancak delirdiğinde yaşamına kıyar; intihar edenler de delidirler." *Maladies Mentales,* c.1, s. 649, 655

zihin bozukluğu olan kişi gibi bir bitkinlik ve bunalım içinde bulunur. Aralarındaki fark, birinci kişinin ölmek için bir nedeni varken, ikinci kişinin dış koşullarla iletişim kuramaması onu intihara yöneltir.[678]

Ahmet Midhat Efendi'nin *Çengi* (1877) adlı romanında aklî dengesini yitiren Daniş Çelebi, on bir yıl dışarı çıkmaz, bir gün odasında kendini asarak intihar eder.

Ahmet Midhat Efendi bu romanda yanlış eğitimin nelere yol açabileceğini göstermek istemiştir. Romanın baş kahramanı Daniş Çelebi annesinden aldığı yanlış eğitim sonrası önce delirir, ardından intihar eder. Sihir, büyü, cin, fal... Daniş Çelebi'nin annesi Saliha Hanım'ın ilgi alanıdır. Daniş Çelebi kundaktan itibaren annesinden cin, peri hikâyeleri dinleyerek büyür. Ona göre evin her tarafını periler, cinler işgal etmiştir. 12-13 yaşına basmasına rağmen cinler, perilerden dolayı dışarı çıkamaz. Annesi ona çocukluğundan itibaren bu konulara dair kitaplar okutur. Yeni Cami avlusunda bulduğu bakır bir sikkeyi oğluna Süleyman Mührü diye tanıtır. Daniş Çelebi büyüdükten sonra da yanlış eğitilmenin cezasını çeker. Daniş Çelebi, bir gece kandırılarak peri kızı zannettiği Sünbül adlı cariye ile 1500 altın karşılığı evlendirilir. Evlendikten sonra peri masalına inanan Daniş Çelebi, karısı Peri Hanım'ın tüm mücevherlerini, paralarını almasına ses çıkarmaz. Ona göre karısı bir peri olduğu için tüm mücevherler ve paralar zaten onun tasarrufundadır. Ak Arap adlı dadısının Daniş Çelebi'ye tüm malının Peri Hanım tarafından çalındığını söylemesi üzerine, Daniş Çelebi dadısıyla anlaşarak Peri Hanım'ı öldürmeye karar verir. Onların konuşmalarını duyan Peri, dadısına esrar içirerek onu yatağına yatırır. Tüm mücevheratı alıp evden kaçar. Daniş Çelebi gece yarısı odasına girip Peri Hanım zannettiği Ak Arap'ı öldürür. Daniş Çelebi yanlışlıkla dadısını öldürdüğünü fark edince Peri'nin lânetine uğradığına inanır ve çıldırır:

> *"Peri mücerret perilik kuvvetiyle kendisine bedel Dadı Kalfa'yı koymuş olduğu halde elbette kendisini dahi çaresiz bırakmayacağını düşünerek, büsbütün çıldırmak derecesinde zihni perişan oldu.*
>
> *Avazı çıktığı kadar bağırarak sokağa fırladı. "Ümmet-i Muhammed! Dadım sen onu öldür de ne belası varsa bana gelsin demişti. İşte ben öldürdüm; ama belası geldi. Dadımı da buldu!"diye bağırırdı ki lâkırdıya bir mana veremeyenler fevc fevc koşup delinin etrafını alıp, her biri, bir başka suretle istizâh-ı keyfiyyet ederdi*."(s. 40

[678] Geniş bilgi için Bkz. Emile Durkheim, *a.g.e.*, s. 40 – 64

)[679]

Daniş Çelebi, peri ve cin masallarına o denli kanmıştır ki, karısı Peri Hanım'ın gerçek bir peri olmadığı konusunda kendisini uyarmak isteyenlere kızar. Bundan sonra aklı başına gelmeyen Daniş Çelebi, 11 yıl boyunca dışarı çıkmaz, günün birinde odasında kendini asmak suretiyle intihar etmiş olarak bulunur:

> *"On bir sene kadar daha muammer olduğu halde kimse ile görüşmedi ki, hatta burada zikr ve ihbara şayan bazı vukuat daha ika edebilsin. Encâm-ı kâr marâz-ı cinneti büsbütün müşted olarak bir gün kendisini odaların birinde maslûben vefat etmiş buldular."* (s.40)

Bu romanda Daniş Çelebi, hatalı eğitimin kurbanı olarak gerçek hayat dışında bir hayatın varlığına inandırılmıştır.[680] Bu hayat bir nevi hayallerle, masallarla, peri ve cinlerle örülü bir hayattır. Gerçek hayatta, zihninde kurguladığı hayatın izdüşümünü bulamayan Daniş Çelebi aklını yitirerek şuursuz biçimde intihar eder.[681] Ahmet Hamdi Tanpınar Daniş Çelebi'yi Cervantes'in Don Kişot romanının kahramanıyla karşılaştırır.[682] Daniş Çelebi'nin intiharında göze çarpan en önemli husus intihardan önce Peri'nin kendisini lanetleyeceğine dair korkudur. Bu korku delirme veya öldürme şeklinde kendini gösterir. [683] Hasta, kendisini

---

[679] Ahmet Midhat Efendi, *Çengi,* Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 2000, (Alıntılar bu baskıdandır.)

[680] "Sosyal fayda peşinde koşan bir yazar olarak Ahmet Midhat'ın hikâye ve romanda ulaşmağa çalıştığı hedef, Türk halkında "çağdaş medeniyete uymayan düşünüş ve yaşayış tarzı"nı değiştirmektir. Bunun içindir ki hikâye ve romanlarında dikkatini en çok topladığı noktalar; "batıl inanışları ve zararlı âdetleri tenkid" okuyucuya "Batı'nın pozitif dünya görüşü hakkında bilgi vermek" ve "Batı kültürünün ilk bilgilerini aktarmaktır. (Kenan Akyüz, *Modern Türk Edebiyatının Ana Çizgileri,* İnkılâp Kitabevi, İstanbul, 1995, s. 72)

[681] "Midhat Efendi *Çengi*'de çocuğun özellikle hayal gücünü geliştirici bir tür olan masalın gerçek hayatta hurafeye dönüşmesinin tehlike ve zararlarına dikkatleri çeker. Eserde daha beşikteiken annesinden tılsım, efsun, cin, şeytan sözlerini işiten Daniş Çelebi'ye annesi peri masallarında geçen olağanüstü olayları gerçekmiş gibi göstermiştir..." (Alev Sınar, *Hikâye ve Romanımızda Çocuk,* Alfa Yayınları, İstanbul, 1997, s.127)

[682] "Çengi"deki buluş daha büyüktür. Binâenaleyh kayıp daha esaslı olur. Thıbaudet, romanı "Bir evvelki roman okuyucusunun tenkidi" diye tarif eder. Bunun için de, Don Quichette'u misal gösterir. Filhakika Cervantes'in kahramanı şövalyelik romanlarını okuyarak çıldırmıştı. Midhat Efendi, "Çengi"de bunu kendiliğinden bulur; hikâyesinin kahramanını bize "Don Quichotte İstanbul,'da" diye takdim eder. O da "Muhâyyelât-ı Aziz Efendi"yi okuyarak aklî muvazenesini bozar. Böylece romancılık sanatının kaynağına yani istersek hissî terbiye diyebileceğimiz başlangıca varmış olur. Fakat, kolay adaptasyon örneğine aynen bağlı kalma illeti "Çengi"yi alelâde bir şaka yahud fıkra haline indirir. Hakikatte Midhat Efendi'de bu cinsten bir başlayışı sona götürecek kabiliyetler yoktur. Onun içindir ki, o zamana kadar hiç konuşmamış bir insanlığın doğması beklenen yerde cesareti ve imkânları nisbetinde örnekleriyle muvazi gitmeye çalışan bir taklit vardır. Fakat hakikaten dünyamız ilk romancımızda, konuşabilir miydi? Romanın veya herhangi bir sanatın da kendi şartlarına göre bir ekonomisi bulunması elbette lazımdı. O, ancak gelecek çalışmaların hayata mal edebileceği bazı temleri getirebilirdi." (Ahmet Hamdi Tanpınar, *19. Asır Türk Edebiyatı Tarihi*, s.469)

[683] "Bu korkunun en somut dışavurumu delirme korkusudur. Bu korku belirgin bir ölçüye ulaştığı zaman bir insanı psikiyatrik yardım istemeye iten en ağır semptom olabilir. Bu tür olaylarda korkuyu belirleyin şeyler ayrıca, çoğunlukla yıkıcı bir yapıya sahip her türden "çılgınca" şeyi bunlardan sorumlu olmaksızın yapmaya yönelik bastırılan dürtülerdir. Yine de delirme korkusu, kişinin gerçekten de delirebileceğinin bir göstergesi

bekleyen bu tehlikenin dehşetinden korunamayacağını anlayınca intihar eder.

Derviş Kaptanzâde'nin *Ra'nâ* (1914) adlı romanında sevgilisi Ra'nâ'nın ölümüne dayanamayan Muammer verem olarak ölünce oğlunun acısına dayananamayan annesi de oğlunun ardından ölür. Ağabeyi Muammer ve annesini kaybeden Behiye cinnet geçirdikten sonra kuyuya atlayarak intihar eder.

Romanın başında sevgilisi Muammer'i vefasızlıkla suçlayan Ra'nâ âşığının hasretiyle verem olur. Onun hastalığını duyan sevgilisi Muammer İstanbul'dan Bandırma'ya gelerek Ra'nâ'yı hasta yatağında ziyaret eder. Muammer İstanbul'da üniversite eğitimini sürdürdüğünden hemen İstanbul'a dönmesi gerekmektedir. Sevgilisinin ertesi gün kendisinden ayrılarak İstanbul'a gideceğini öğrenen Ra'nâ, hastalığının da etkisiyle kriz geçirerek ölür. Sevgilisini kaybettikten sonra önce Muammer hemen ardından annesi hayata veda eder. Beklemediği bir anda ağabeyini ve annesini kaybeden Behiye cinnet geçirir. Karısını, oğlunu kaybeden; kızı cinnet geçiren baba konağı satarak İstanbul'da küçük bir eve taşınır. Kızına bakmaları için hizmetçiler tutar. Hizmetçilerin dalgınlığından yararlanan Behiye, bir gün kuyuya atlayarak intihar eder:

> *"O kadar bakıldığı halde her nasılsa ufacık bir fırsattan istifade ederek bulunduğu odadan firâr olmuş, aşağıdaki ğayr-ı müsta'mel büyük kuyuya kendini atarak hayat-ı fersûdeye nihâyet vermişti."*(s. 50)

Bu romanda da aşkın yol açtığı felâketlerden birine şahit oluruz. Behiye'yi intihara sürükleyen sebepler aşama aşama gerçekleşir. Behiye, Ra'nâ'nın ölümüyle başlayan felâketlerin kurbanıdır. Ailesinin fertlerini bir bir kaybeder. İstanbul'da okuyan ağabeyini, annesini kaybeder. Bu kayıplara tahammül edemeyen Behiye cinnet geçirir ve kuyuya atlayarak intihar eder. Behiye'nin intiharına yol açan en önemli sebep şüphesiz yakınlarını kaybetmesine gösterdiği yüksek reaksiyondur: Çevresinde etkili bir ölüm yaşayanlar genellikle depresif bir duygu durum içine girip hayatın anlamsız ve değersiz olduğu görüşüyle

---

olarak yorumlanmamalıdır. Bu korku genellikle geçicidir ve sadece anlık bunaltı koşulları altında ortaya çıkar. Bunu alevlendiren en önemli etkenler, ideal imaja yönelik ani bir tehdit ya da aşırı öz-denetimi felç ederek – büyük çoğunlukla bilinçsiz öfkeden kaynaklanan- tırmanışa geçen bir gerilimdir. (...)Delirme korkusu analizde geri çekildikten sonra kalıntıları özdenetimin olanaksız olduğu durumlarda kişinin insanları yaralayabileceği, dövebileceği, hatta öldürebileceği yolundaki genel bir tedirginlik biçimini aldığı zaman en sık görülen biçimiyle bu delirme korkusu, sergilenen bilinçsiz öfke tarafından körüklenir. Bu durumda, uykudayken ya da içkinin, anestezinin ya da cinsel heyecanın etkisi altında şiddet eylemlerine girişileceği korkusu duyulacaktır." (Karen Horney , *a.g.e.*, s. 116-117)

yaşamdan vazgeçme düşüncesi içine girebilirler."[684] İntiharın akıl sağlığıyla ilgili bir sorun olduğu[685] ve akıl hastalarının bir süre sonra şizofreni hastalığına yakalandığı araştırmacıların ortak görüşüdür. Şizofreniye uğrayan akıl hastalarının ne zaman, nerede, ne gibi davranışlar sergileyecekleri kesinlikle kestirilemez. Bu gibi hastalar işledikleri suçları bile sebepsiz olarak işlerler. [686] Behiye'nin bu romandaki intihar eylemi de bu tip bir davranıştır. İntihar eyleminin akıl sağlığıyla ilgisi göz önüne alınırsa Behiye'nin, halk diliyle, delirdiği[687] ve bu özellikteki kişilerin intihar etme riski yüksek hastalar oldukları görülecektir.

Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın *Tebessüm-i Elem*[688] adlı romanında, evliyken karısını bir fahişeyle aldatan, parasız kalınca fahişe dostunu başkasına kaptıran Kenan; pişmanlık duyguları içinde, döndüğü karısını başkasıyla evlenmiş, mesut bulunca cinnet geçirerek intihar eder.

Mehmet Kenan, 27 yaşlarında, alafranga yaşamayı seven, millî bilinci olmayan, felsefî bir dil kullanmayı seven, olaylara determinist açıdan yaklaşan, herhangi bir alt kültürü olmayan, uydurma bilgilerle bilgiçlik taslayan bir memurdur. Eğitim sahibi, görgülü, bilinçli bir kadın olan Ragıbe Hanım'la evli olduğu halde, gece hayatına, kötü kadınlara düşkündür. Vuslat adlı bir fahişeye gönül kaptıran Kenan, ailesinden ve karısından çaldıklarını Vuslat'a ve çetesine yedirmektedir. Ragıbe Hanım, kocasını ikna edemeyince ondan boşanır. Vuslat, tarafından soyulan ve terk edilen Kenan, evine gider. Annesinin öldüğünü, kız kardeşinin çaresiz olduğunu görünce bunalıma giren Kenan bir sandal kiralayarak Heybeliada'daki eski karısı Ragıbe'ye gitmeye karar verir. Ömer Numan Bey'le evlenmiş olan Ragıbe Hanım eski kocasını perişan halde görünce ona mesut olduğunu söyleyerek kendisinden mutluluğunu bozmamasını ister. Kenan'a düzelmesi için öğütler de verir. Evden çıkarak deniz kıyısına

---

[684] Selin Müderrisoğlu, *a.g.tz.,* s. 20 -21
[685] Erıc Volant, *İntiharlar Sözlüğü,* s. 29
[686] Mazlum Çöpür, *Şizofreni ve Suç,* s. 17
[687] Delilik: "(...)toplumsal bir tasarımdır; us ve ruh bozukluklarını nitelemek için bu gibi toplumsal sınırlama ve tanımlamalara başvururuz. Bir kimse için acayip biridir, beklenmedik davranışları ve garip düşünceleri vardır, deriz." (Jung C. G., *Konferanslar,* Bozak Yayınları, İstanbul, 1935, s. 40)
[688] "Önce, *İkdam* gazetesinde tefrika edilmeye başlamış olan *Tebessüm-i Elem*; I. Cihan Harbi'nin çıkması ve hemen bütün gazetelerin boyutlarını küçültmeleri üzerine, tamamlanamamış; ancak, Harbin sonuna doğru Zaman gazetesinde yeniden tefrika edilebilmiştir. Bununla birlikte; 9. tefrika sırasında, Hükûmet tarafından- "müstehcen"liği gerekçesiyle-, neşri durdurulmuştur.

Muharririn, 27 Temmuz 1330'da tamamladığı bu eser; ilk olarak 1339 (1923) yılında, İbrahim Hilmi Bey tarafından kitap halinde neşredilmiştir." (Önder Göçgün, *Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın Romanları ve Romanlarında Şahıslar Kadrosu,* s. 254)

gelen Kenan, yaptıklarına pişman olur ve cinnet geçirir:

> *"(...) Yorgun beyninde birdenbire "hallucination" dedikleri duygu sapıklığı ile bir işitme ve görme saçmalığı, bir çeşit ani delilik peyda oldu."* (s.338)

Bütün hayatı film şeridi gibi gözlerinin önünden geçen Kenan Bey, kendi kendisiyle hesaplaşır. Tabiat unsurlarının bir mahkeme heyeti oluşturduklarını ve kendisini yargıladıklarını hayal eder. Geçirdiği cinnet sebebiyle hareketlerini kontrol edemeyen Kenan, denize atlayarak intihar eder:

> *"Kenan'ın bu mezbuhâne-i enini uzaklarda denizin yutucu karanlık ağzı içinde, feryâd-ı istimdâdla bir çok adamlar boğuluyor gibi meş'um akisler yaptı. Boğulan kimse değil Kenan'dı. Başı döndü. Kayaların üzerine yıkıldı. Sükutunun acısını duymadı. Gözleri kapandı. Baygın mıydı, ayık mı? Kafatasının içinde beyni titredi. Asâbı sızlatan bu resm-i geçitin azabından kurtulmak için ağır ağır kalktı, oturdu, gözlerini açtı. En cehennemî hurâfe-i ru'yet işte o zaman vakı' oldu… Kenan câmid bir kütle gibi kayaların üzerine serildi…Tâ tepede çamlar arasındaki virân değirmeninin baykuşları Kenan'ın tebessüm-i elemine te'kiden güldüler…"*(s.664)

Kenan, roman kahramanlarımızdan Felatun Bey, Şık, Meftun Bey...'in uzantısı alafranga bir tiptir. Sonunun trajik olmasıyla diğer karakterlerden ayrılır. Filozofça yaşamayı, sözlerinin arasına Fransızca sözcükler yerleştirmeyi, güzel giyinmeyi sever. Öz kültürünü küçümser. Sosyalist geçinir; fırsat buldukça kulaktan duyma Sosyalizm'i yaymaya çalışır. Avrupalılara özenir. Eski karısının mutlu olduğunu ve kendisini kabul etmediğini görünce boşluğa düşer. Yaptığı öz eleştiride haksızlığı ortaya çıkan Kenan, hallüsinasyonlar görmeye başlar. Hallüsinasyon, bir çok intiharda ön aşamadır. Kişiyi önce şizofreniye, ardından intihara götürür.[689]

Kenan, Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın romanlarında "Tip" olabilme özelliğini kazanan bir karakterdir. Edebiyatımızda, Felatun Bey'le başlayıp, Meftun Bey, Şatıroğlu Şöhret'le devam eden halkanın bir zinciridir. Günübirlik yaşayan bu alafranga düşkünü, kısa zamanda böyleleri için hazırlanan tuzağa düşer, çeşitli darbelerle, kendi hayatını mahveder.[690] Kenan

---

[689] "Hezeyanlar (delusions) ve hallusinasyonlar (hallucinations) şizofrenin karekteristlik ve kolayca tanınabilen belirtilerindendir. Hezeyanı şöyle tarif edebiliriz: Hezeyan, kişinin içinde yaşadığı toplumca kabul edilen gerçeklere uymayan bir inanmadır. Bu inanmayı, mantıklı bir düşünceyle, deliller göstererek, tartışarak düzeltmek mümkün değildir. Kişinin sosyal durumuna, eğitimine uymayacak anlamdadırlar; Münasip bir duygu içinde, kişi tarafından idrak edilmez veya ifade edilmezler." (Cevdet Aykan , *a.g.e.*, s. 92)

[690] "*İnsan, bu dünyâya bir def'a gelir...*" düsturundan hareketle, "*Doğmatizm*"e şiddetle karşı koyan Kenan; sadece zevki için yaşayan, bu uğurda kimseyi kaâle almayan, herşeyi yapmaya ve fedâya hazır olan "zevkperest" mizacın bütün hususiyetlerini, şahsında toplar. Asıl mühim vasfı ile, -bilhassa Râgıbe'den ayrıldıktan sonra- o;

intiharıyla Türk romanındaki alafranga tiplerin çoğunda görülen olumsuz sona kavuşur.

Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın *Ben Deli Miyim?*[691] eserinde, eski arkadaşı Nuri Kalender'i öldüren Şadan, cinnet geçirerek intihar eder.

Şadan; 26 yaşlarında, çocukluğundan beri zaman zaman psikolojik bunalımlar yaşayan biridir. Babası öldükten sonra annesi başka biriyle evlenir. Üvey babasını hiç sevmeyen Şadan, adamın annesiyle para için evlendiğini düşünür. Konuşmaları arasında Nietzsche'den, Comte'den... alıntılar aktaran Şadan zaman zaman mantıklı değerlendirmeler yapsa da annesi oğlunu yarım akıllı diye tanıtır. Şadan'ın aynı mahalleden onun gibi yarım akıllı, uyuşturucu kullanan Kalender Nuri adında ahlaksız bir arkadaşı vardır. Bir gün onunla önemli bir mesele konuşacağını söyleyerek Şadan'ı Beyoğlu'nda bir randevuevine götüren Nuri, komşuları Revan Hanım'a âşık olduğunu evli olan bu kadını elde etmenin tek yolunun onu bir iftirayla kocasından boşamak olduğunu belirtir.

Revan Hanım'ın kardeşi Sermet'in de yardımıyla bu plan uygulanır. Kocasından boşanan Revan Hanım, kendisini Kalender Nuri'nin elinden kurtaran Şadan'la evlenir. Bundan sonra Kalender Nuri, Şadan'ı tehdit etmeye, suçlamaya ve eve mektuplar yollamaya başlar. Revan Hanım'ın aslında kendisini sevdiğini; fakat Şadan'ın korkusundan bunu açıklayamadığını belirtir. Tüm bunlardan şüphelenen Şadan, Kalender Nuri'yi öldürmek amacıyla bir mahzende bulunan kuyuya atar. İki gün sonra Sermet'le birlikte kuyunun yanına gelen ve Nuri'nin ölmediğini gören Şadan kuyuya attığı taşlarla onu öldürür. Eve döndükten sonra cinnet geçiren Şadan, karısı Revan Hanım'ın Nuri'yi sevdiğini öne sürerek

---

"İrâde-i Cüz'iyye" taraftarı filozoflara yumruklarını sıkarak "ta'n" eden ve "bütün kana'atiyle *Causalite* (İlliyet, Sebeblilik) kânunundan başka şey kabûl etmey(en)..." bir *"Determinist"*dir. (...) Hayattan ve bilhassa metresinden yediği sayısız darbelerle, "kazâ ve kader oyuncağı bir feylesof..." hâline düşen, bu Şık'lar zincirinin mühim halkası" (Önder Göçgün, *a.g.e.*, s. 262-264)

[691] Hüseyin Rahmi Gürpınar, ahlakî kuralları zedelediği gerekçesiyle yasaklanan bu eserini şöyle savunur: "...Bugün natüralizm, realizmin, fennî hududu dahilinde bir hikâye yazmak, büyük bir ihataya lüzum gösteren derin bir ilimdir. Güneşiyle, havasiyle, içtimaiyatı ve ahlakiyle, iyi kötü mizaç âdetleriyle, hâsılı bütün müessesatiyle bir muhit olacaksınız. Sonra her tabakadan intihap edeceğiniz kahramanlarınızın ruhlarına hulûl ile [girerek], bu fâzıl [faziletli], müfsid [fesatçı], âlim, cahil hayır-hâh [hayırsever] alık, akıllı, cani, mâsum, namuslu, namussuz, terbiyeli, terbiyesiz, mağdur, gaddar, zalim, mazlum şahsiyetleri bir vaka içinde, tabiatta gördüğünüz gibi yaşatacaksınız... Roman, ahlakın aynasıdır; onun objektifi, gördüğü manzarayı alır. Müddeiumumî istiyor mu ki roman gördüğü çirkinlikleri, yaraların kokusunu değiştirsin, riya, cehl ve taassuba âlet olarak hakikati diri diri gömdürmeye razı olsun?.. Fakat o zaman hikâyenin, sanatın lüzumu kalır mı? Hayır, efendim, hayır. Hiçbir hükûmet, hiçbir memleket sanati asaletinden soyup yalancı şahitlik derekesine indiremez." (*Vakit,* 1 Ekim 1924 - Suat Hizarcı, *Hüseyin Rahmi Gürpınar, Hayatı Sanatı Eserleri* (Türk Klasikleri: 14), Varlık Yayınevi, İstanbul, 1953, s. 6-7)

onunla tartışır. Tartışma bitmeden tabancayla karısına ateş eden Şadan, kendi beynine de bir kurşun sıkarak intihar eder:

> *"Nasıl oldu? Nerden çıkardı, bilmiyorum, delinin elinde koca bir revolver parladığını gördüm. Neye uğradığımı anlamadan ağzı bana doğrultulmuş kara namludan bir şimşek çaktı. Kulaklarımı, camları sarsan bir tarraka doldurdu. Yere yuvarlandım. Galiba daha ölmedim, çünkü ikinci bir şimşeği gördüm ve gümbürtüyü işittim. Hızlı bir devrilişle yere bir şey yuvarlandı... Odaya koşuştular:"Kocamın cinneti beni kendisine suçüstü göstermiş… Ceza olarak birinci kurşunu bana sıkmış, ikincisini de kendisine. Ölüm yıldırımı yalnız saçlarımı yakmış, hayatıma insaf ederek vızlayıp gitmiş. Fakat bedbahtın kendi kafasına çektiği mermi o hasta dimağını dağıtarak ıstıraplarına nihayet vermiş."* (s. 352)

Bu romanda intihar eden Şadan'ın şuuru, aklî dengesini yitirerek intihar edenlerin çoğunun tersine, yerindedir. Bunu karısını duygusal olarak kendisini aldatmakla suçlamasından anlarız. İntihara yeltenen aklî dengesi bozuk kişilerin çoğunda birinci durumla karşılaştığımız halde, Şadan'ın intiharında şuur uyanıklığı olduğunu görürüz:[692] Şadan'ı intihara götüren en önemli sebep karısının duygusal anlamda kendisini aldattığına olan inancıdır. Zaman zaman aklî dengesini yitirmesi onun suç işlemesini ve intihar etmesini kolaylaştırmıştır.

Ercüment Ekrem'in *Kundakçı* (1926) romanında bir sürü kadının hayatını karartan Şekip Bey, romanın sonunda hasta ve kimsesiz kalınca son bir umutla yeni tanıştığı bir kadının evine gider. Burada kendisi yüzünden intihar etmiş olan Nadya'nın fotoğrafını görünce hemen o evi terk eder. Kendi evine dönen Şekip, depresyona girer. Bir süre sonra da cinnet geçirerek halüsinasyonlar görür. Çektiği acılara ve gördüğü hayallerin saldırılarına dayanamayan Şekip pencereden atlayarak intihar eder.

Romanın başında 40 yaşlarında olan Şekip Bey, babasından kalan konakta dadısıyla beraber yaşayan çapkın, serbest tavırlı biridir. Herhangi bir işle uğraşmayan Şekip, gündüzleri gezen, geceleri meyhanelere, tiyatrolara, eğlencelere giden bir kadın avcısıdır. Şekip Bey, romanda ilk olarak, Cevza Hanım ve Mediha Hanım'la aşk yaşarken görülür. Daha sonra evli bir kadın olan Belkıs'la aşk yaşar ve kocasının onu boşamasına, hasta çocuğunun ölümüne

---

[692] "Bazı delilik vakalarında hasta o kadar şuursuzdur ki, hatta en yakınlarını dahi tanıyamaz. Şuuru bulandığı zaman *confusion* halindedir ve o zaman kendisini pencereden veya kuyuya atarak intihara teşebbüs eder. Fakat diğer taraftan şuurlarına tamamen sahip olan öyle deliler vardır ki, fikirlerindeki délire veya ruhlarında duydukları sıkıntının zorlamasiyle hayatlarına son verirler. Delilerde müşahede edilen intihar vakalarının ekserisi, deliliğin birinci safhasına aittir." (Cahit Ardalı, "İntihar", *Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Mecmuası,* c.5, S.1-2, 1951,s.187)

neden olur. Bir süre Belkıs'la aynı evde yaşayan Şekip Bey, bir gün Belkıs'ın hamile olduğunu söylemesine sinirlenir, çocuğun aldırttıktan sonra onu evinden kovar. Bir ara yine Mediha Hanım'la aşk yaşayan Şekip, onu bir ihtiyarla konuştuğu için terk eder. Henüz 19 yaşında bulunan Hümeyra'yla evlenen ve başlangıçta düzenli bir hayatı olan Şekip, kısa bir süre sonra gece hayatına dönerek karısını aldatmaya başlar. Bir süre sonra da, henüz 15 yaşında olan evin hizmetçisi Cinan'ı kandırıp onunla birlikte olur. Şekip Bey'den hamile kalan bu besleme kız evi terk etmek zorunda kalır. Suçu ortaya çıkan Şekip, suçunu üstlenmeden karısından ayrılır. Karısıyla ayrılmasının üzerinden beş yıl geçer.

Şekip Bey, gece hayatına ve kadınlara doymuş bir halde yaşlanmış, hasta bir vaziyette romanda yeniden görünür. Doktora giden ve doktorun kendisine yazdığı reçeteyi yırtan Şekip Bey, önüne çıkan ilk kadınla tanışarak kadının evine gider. Kadının evinde, intiharına neden olduğu Nadya'nın fotoğrafını gören Şekip Bey vicdan azabıyla evi hemen terk eder. Evine gelerek aynadaki görüntüsünü izleyen Şekip Bey, kendisinden iğrenir. Günlerce sokağa çıkmayan Şekip Bey, depresyona girerek, hallüsinasyonlar görür. Bir süre sonra da cinnet geçirip pencereden atlayarak intihar eder:

> *"(...) Yüzlerce el, yüzlerce yumruk kendine doğru uzanmış Kundakçı için mechûl bir hakimden adâlet istiyordu.*
>
> *Şekib'in dimağında bir cinnet fırtınası koptu. Sinirleri, çelikten bir yay gibi, gerildi. Ne yaptığını bilmeyerek, pencereye doğru koştu, başıyla camı kırarak kendini aşağıya attı...*
>
> *(...) Şekip, beyni dağılmış, kolları ileriye doğru uzanmış, yerde yatıyordu. Dudaklarından ince, kırmızı bir şerit gibi, sızan kan oracıkta küçük bir büyücük leke teşkil ediyordu.*(s. 180)"[693]

Bu romanın ana karakteri Şekip Tanzimat Dönemi romanlarında yoğun olarak görülen mirasyedi tipinin ileri şeklidir. Mirasyedi karakterleri de gecesi gündüzü belli olmayan tipler olmasına rağmen genç kızların, kadınların hayatını karartma bakımından hiçbiri Şekip'le kıyaslanmaz. Şekip, maddi servetinden dolayı şımarmıştır, insanları kendi hevesi uğruna yıpratmayı bir hak olarak görmektedir. Sağlam bir kişiliği olmayan Şekip bir çok genç kız ve kadını mağdur etmiştir. Kirleterek sokağa attığı kadınlar, intiharına sebep olduğu genç kızlar

[693] Ercüment Ekrem, *Kundakçı,* Yeni Şark Kütüphanesi (Matbaa-ı Ahmet Kemâl), İstanbul, 1926 (Alıntılar bu baskıdandır.)

vardır. Bunlardan biri de kendisini temiz bir aşkla sevdiği halde ona fahişe muamelesi yaptığı Nadya'dır. Nadya, onurunu kirleten bu adama hakaret edip parasını suratına fırlattıktan sonra böyle bir adama gönül verdiği için kendi bedenini cezalandırmak amacıyla intihar etmiştir. Romanın ilerleyen bölümlerinde yaşlanmış, hasta ve bakıma muhtaç bir kimlikle yeniden okuyucuya görünen Şekip, sokakta tanıştığı kadının evine sığınır. Evin duvarına asılmış olan Nadya'nın fotoğrafı ona suçlayıcı gözlerle bakar. Şekip, roman boyunca belki de ilk defa vicdan muhasebesi yapmak üzere evindeki aynayla yüzleşir. Bu yüzleşme sırasında hayatı boyunca yaptığı çirkinlikler aynadaki siluete yansıyınca Şekip, vicdan azabı duyarak depresyona girer. Yoğun suçluluk duyguları içinde kendi kendinden nefreti onu cinnet geçirmeye sürükler.[694] Geçirdiği cinnet sonrası intihar sürecine giren Şekip, hallüsinasyonlar görerek kendi kendini mahkûm eder ve infazını da yine kendi eliyle gerçekleştirerek intihar eder.

Faik Baysal'ın *Sarduvan* adlı romanında Binbaşı lakaplı Sarduvan'ın delisi Ruslarla savaş yaptığını zannederek insanlara komutanlık yapmaya çalışan biridir. Binbaşı'nın en büyük amacı düşmanı Yakutof'u yakalayıp, öldürmektir. Bir gün asıl düşmanın kendi içinde olduğunu söyleyen Binbaşı şakağına üç el ateş edip intihar eder:

> *"– (...) Ben hiçbir şey görmedim, düşman nerede binbaşım? diye sordum.*
>
> *İki eliyle boğazıma sarıldı. Başını gökyüzüne kaldırdı. Yaralı bir kurt gibi uludu.*
>
> *- İşte burada, düşman içimde be. İçimde eşşekoğlu eşşek içimde. Hâlâ görmedin mi lan? Kulaklarında mı sağır yoksa? Silah seslerini duymuyor musun? Moskoflar, şeytanlar ateş etmeye başladı yine.*
>
> *Elinden zor kurtuldum. Çevremizde birkaç kez döndü, ileri fırladı. Elli adım kadar koştuktan sonra tabancasını çekti, şakağına üç el ateş etti."* (s. 89)

Aynı romanda, Sarduvan'da altın bulduktan sonra, altınların kendisine uğursuzluk getireceğine inandığı için cinnet geçiren bir çobanın intiharından bahsedilir:

> *"(...) Çil çil altınların tatlı bal rengiyle karşılaşınca daha oracıkta, keçi kılı ve davar kokusuyla tıkabasa yıkılı aklını oynatıverdi... altınlar uğursuzdu. Çobanın hemen çarpılmasının n'olup bittiğini bile anlamadan canına kıymasının tek nedeni buydu...."* (s.10)

---

[694] Yusuf Alper, v.d., *Herkes İçin Psikiyatri*, s. 337-338

Çobanın intiharında yıllarca yoksulluk içinde yaşayan bireyin hiç beklemediği bir anda zengin bir hayata kavuşup ve bu duruma ayak uyduramamasından kaynaklanan panik söz konusudur. Bu panik kişiyi intihara sürükleyecek kadar büyük olabilir.

6. NAMUS UĞRUNA GERÇEKLEŞTİRİLEN İNTİHARLAR

İnsanlık tarihi boyunca "namus" kavramı aile kurumunu ayakta tutan bir kavram olarak önemini korumuştur. İlişkilerin meşru çerçevede olma zorunluluğu, gayrimeşru ilişkilerin toplum tarafından hoş karşılanmaması sonucunu doğurmaktadır. Bu nedenledir ki toplum ailenin mimarları diyebileceğimiz eşlerin birbirlerine ihanetini hoş karşılamaz. Bir çok toplumda ihanet eden eşler toplum tarafından dışlanmakta; ihanetler boşanmalara, cinayetlere, intiharlara yol açabilmektedir. Ne yazık ki hemen her toplumda bu konuda erkeğe gösterilen tolerans kadına gösterilmemektedir. Diğer bir nokta da kadın duygusal anlamda ihaneti daha çok önemserken, erkek cinsel anlamda ihanetin onurunu kirlettiğine inanmakta ve bu tür bir hatayı genellikle affetmemektedir. Namus da romanımızda bireyi intihara sürükleyen sebeplerden biridir.

Ahmet Midhat Efendi'nin, *Hasan Mellah Yahut Sır İçinde Esrar* adlı romanında Madam İlia kocasından yıllarca ayrı kaldığı süre içinde namusunu korumasına rağmen, Hasan Mellah'ın gemisinde tayfa olarak çalışan Trillo'nun sözlerine kanarak onunla birlikte olur. Trillo'dan hamile kalan Madam İlia, aylar sonra kocasıyla karşılaşınca utancından denize atlayarak intihar eder.

Hasan Mellah yıllar önce kaçırıldığı gemide denize atılmak üzereyken Madam İlia'nın kocası tarafından kurtarılmıştır. Aradan yıllar geçmiş Dominico Badia'yı arayan Hasan, Korsika Adası'nda Korsikalı'nın karısı Madam İlia'yla tanışır. Kocasının namus yüzünden cinayet işleyerek kaçtığını söyleyen Madam İlia Hasan'la birlikte kocasını aramak üzere yola çıkar. Marsilya'ya demir atıldığında Hasan, Paris'e Dominico Badia'yı aramaya çıkar. Şehri gezmeye çıktığı bir gün Saint Marie Kilisesi'nin kapısında kocasıyla karşılaşan; fakat kocasının ilgisizliği ve kendisinden kaçması üzerine ümitsiz bir halde gemiye gelen Madam İlia Trillo'ya kanarak onunla birlikte olunca hamile kalır. Aradan aylar geçer, karnındaki çocuğun kıpırdadığını fark eden Madam İlia ne yapacağını kara kara düşünürken Trillo vasıtasıyla gemiye getirilen miskinin kocası olduğunu görür. Madam İlia herkesin ortasında, kirlenmiş bir kadın olduğunu söyler. Monsieur İlia, ilkin karısının Hasan Mellah tarafından kirletildiğini sanarak Hasan'a saldırmak için bıçağına davranır. Bu sırada karısı ona tüm hakikati şöyle itiraf eder:

"Sinyor, Hasan Mellah'tan nafile hiçbir şey şüphe etme. Benim namusumu berbat eden bir mel'un varsa o da Trillo'dur. Veledizinası hala karnımdadır. Ben namussuz bir karıyım, bana ölüm layıktır, ölüm. Öldür beni İlia, öldür beni!"(s. 224)

Madam İlia'nın sözlerini duyan Trillo bir sandala atlayarak gemiden kaçar. Madam İlia ise kimsenin tahmin etmediği bir şekilde küpeşteden denize atlayarak intihar eder:

"Ben ölmeliyim, ölüme müstahak bir karıyım!" sözlerini tekrar ederek, hemen fırladı kalktı. Kalkmasıyla beraber, can havliyle kuvveti artmasına mı mebnidir, nedir, yerde pire gibi sıçrayıp küpeşteden denize atladığı görüldü." (s.224)

Madam İlia, erkek egemen bir toplumda kadın olmanın bahtsızlığını yaşar. Gayrimeşru bir ilişkinin cezası olarak kendine kıyar. Edepli bir kadın olmasına rağmen, onu Trillo'ya yönelten cinsel açlığı, kocasının ilgisizliğinden kaynaklanır. Trillo, mantık çerçevesinde söyledikleriyle Madam İliya'yı kandırır. Cinsel açlık içinde bulunan Madam İliya, temizlik ve günahsızlığın manevi kuvveti ile şehvetin aldatan gücü arasında acılar çeker. Trillo'nun da kışkırtmasıyla cinsel açlığını giderip doygunluğa erişir. Bu doygunluk gayrimeşru olduğu için Hasan'ın Paris dönüşü Madam İlia'nın iffetine dair övgüleri onu pişmanlığa sevk etmiştir. Yıllarca iffetini muhafaza eden bu kadın nefsine bir anlık uymanın zaafıyla "iffet" süsünü yitirmiştir. Onun değerleri açısından olaya bakıldığından, Madam İlia'nın kendini ne denli iğrenç, kirletilmiş bulacağı ve kendi ölümünü ne denli arzulayacağı fark edilecektir. Bu yasaklara uymayan kadın kendi cezasını kendi benine yöneltecektir:[695] Ahmet Midhat Efendi'nin macera romanı olarak kurgulamaya başladığı Hasan Mellah romanı topluma çeşitli konularda mesaj veren olaylarla örülüdür.[696] Madam İlia'nın

---

[695] "(...) Kadınlar için özellikle cinsiyet içgüdülerinin doyumunda hemen her zaman ve her çevrede erkeklerde olduğundan daha fazla ve yasaklar bulunduğu açıkça görülmektedir. Böylece üst beni türlü faktörlerin etkisiyle daha hoşgörüsüz olan kadının saldırganlık içgüdüleri erkekte olduğundan daha kolaylıkla kendine karşı harekete geçer ve Ego'yu cezalandırmak ister."(Nezahat Arkun, *a.g.e.*, s. 165)

[696] "*Hasan Mellah* , olgu kuruluşu ve çeşidi yönünden macera romanı olmakla birlikte başka kimi özellikleri de kapsar. Bunlardan biri olayların geçtiği İstanbul,, Suriye, Mısır, Cezayir, Fas, İspanya gibi çeşitli çevrelerin tarihleri ve yaşayış biçimleri ile ilgili olarak bilgi vermesidir. Bu yazarın hemen bütün romanlarında göreceğimiz ana özelliklerden biridir. İkinci özellik, yazarın hayal gücü romanda büyük bir yer almakla birlikte gerek kişilerde gerekse olaylarda hareket noktasının gözlem ve tarih oluşudur. Romancı kimi tarihi olayları yine tarihi kişiler ve kendi hayal gücü ile birleştirerek yaşamda olduğundan bambaşka bir bileşim ortaya çıkarmıştır. Bu özellik onun öbür romanlarında da görülür. Romanlarındaki olaylar ve kişiler, kendi gözlemine, işittiği, bir kitap ya da gazetede okuduğu bir olaya kimi kez de tarihi bilgiye dayanır. Bu romanında olduğu gibi, başka romanlarında ve özellikle serüven romanlarında gördüğümüz üçüncü bir özellik de olgunun kuruluşu ve kişilerin işleniş biçimidir. Ahmet Midhat'ın özellikle serüven romanlarında olgu geniş hacimlidir. Olguyu oluşturan olaylar ilgi uyandırıcı bir biçimde düğümlenir. Olayların bağlanışındaki bu başarıya karşı sonuçların zayıf kalışında yazarın roman anlayışı en önemli rolü oynar. Ahmet Midhat'ın roman yazmaktaki amacı belirli bir düşünceyi aşılamaktır. Herhangi bir düşünceyi gereği gibi aşıladığına inanmışsa sonuca özen göstermeye gerek

intiharında da böyle bir durum söz konusudur. Namussuzluğun geçer akçe olduğu bir toplumda kocası gibi namuslu olmanın bedelini toplum tarafından dışlanmakla ödeyen Madam İlia, maddi sorununun olmadığı; ancak ahlaksızca yaşayabileceği bir ortamı terk ederek kocasını arama macerasına soyunur. Bu doğru alınmış bir karar olmamasına rağmen iradesine ve Hasan Mellah'a güvenen Madam İlia böyle bir karar alır. Kocasını bulduktan sonra kocasının ona karşı kayıtsız kalması hatta onu iterek kaçması onda kocasına karşı bir güvensizlik durumu yaratır. Kişiliği sağlam olmayan, çelişkiler içinde bocalayan bu yalnız kadın önce Trillo'nun sözlü taarruzuna maruz kalır. Trillo'nun şeytanca planlarla hazırladığı konuşmalar Madam İlia için doğal olarak söylenen nasihatlerdir. Trillo Madam İlia'yı sözle ikna edip, kendi tarafına çektikten sonra odasına sessizce girerek onunla adeta suç ortağı olduğunu gösterir. Cinsel açlık içinde huzursuz olan[697] Madam İlia, Trillo'nun isteklerine boyun eğer. Kadın Hasan Mellah'ın namus övgülerine maruz kalıncaya kadar Trillo'nun tarafındadır. Bu andan itibaren hatasını anlar; ancak telâfisi mümkün olmayan bu utanç için çareler aradığı sırada kocasıyla karşılaşması onu çaresizliğe ve kendi cezasını kendi verme düşüncesine iter. Madam İlia, her şeyi itiraf ettikten sonra denize atlayarak intihar etmiştir. Birçok toplumda kadınların ve kızların gayrimeşru ilişkiler sonrası hamile kalmaları onları intihara sürükler. İşlediği hatanın affedilmemesi gerektiğini düşünen kadın intihar ederek kendi cezasını kendi eliyle vermeyi planlar.[698] Madam İlia da bu utanç içinde etrafındakilerin dalgınlığından yararlanıp, denize atlayarak intihar eder. Uzmanlara göre yüksek yerden suya

---

görmez. Romancı toplumsal bir amaç peşinde koştuğundan romanın da toplumsal bir yarar sağlaması gerektiğine inanır." (Olcay Önertoy , *Halit Ziya Uşaklıgil Romancılığı ve Romanımızdaki Yeri,* s. 19 - 20)

[697] "(...) Seksüel tatminsizlik kişide huzursuzluk yaratmaktadır; çünkü bir duygu doyurulamazsa, bastırılırsa, sonuç daima huzursuzluktur. Sadeleştirilerek ifade edilen bu görüş günlük gözlemlere de uymaktaydı. Herkesin bildiği üzere, kuvvetli arzular baskı altında tutulduğunda kişide huzursuzluk yaratmaktadır. Freud bu düşünceyle cinsel nedenlerin yarattığı "gerçek nevrozların" varlığını ve cinsel uygulama ile de bunların iyileştiğini ileri sürmüştü." (Cevdet Aykan *, a.g.e.*, s. 122-123)

[698] "Bazen bilgisizlik ve ilgili günah duyguları sayılmak , öpüşmek gibi tecrübeleri bile tamiri güç cinsî suçlar şeklinde gösterebilir. Kızlar arasında yapılan bir incelemede, cinsî eğitimi tamamen ihmal edilmiş olan bazı genç kızların, hamileliğin erkekle öpüşüldüğü zaman gerçekleştiğini sandıklarının ortaya konması, bunun nasıl olabileceğini göstermektedir. Diğer hallerde de bu suçlar nikâhsız hamilelik, cinsî hastalıklara tutulmak, nihayet iğfal edilip bırakılmak nev'inden önemli şeyler olabilir. Bu durumların kızlar için hayatı yüz yüze gelinemeyecek bir uçurum şeklinde göstermesine şaşılamaz. Bazen iyileşmeyen bir hastalık, düzeltilmesi mümkün olmayan bir sakatlık gibi hallerin de intihara götüren ümitsizlik ve görüş bulanıklığını doğurduğu bilinmektedir. Bilhassa ana – baba veya büyük ana – babasında ruh hastalığı bulunması ve bunun soyaçekim yoluyla herhalde kendinde de patlak vereceği düşüncesinin doğurduğu korku ve şaşkınlık da, bu âkıbete düşmeden canına kıymanın en iyi kurtuluş yolu olduğu zannını doğurmaktadır." (Mitat Enç, Ruh Sağlığı Bilgisi, s. 187)

atlayan kişinin kurtulma şansı çok azdır.[699]

Ahmet Midhat Efendi'nin *Hüseyin Fellah*[700] adlı romanının merkezi figürlerinden Şehlevend'in babası İsmail Ağa, Belgrat Seferi'ne çıkar. Sefer dönüşü karısının başka bir adamla evlendiğini öğrenince bu durumu gururuna yediremeyerek intihar eder.

Sipahi alayından İsmail Ağa'nın Hasna Hanım'la mutlu evliliği ve huzuru Belgrat Seferi'nin çıkmasıyla bozulmuştur. İsmail Ağa sefere çıkınca karısında gözü olan İskelecizâde Bekir Efendi türlü oyunlarla Hasna Hanım'ın gönlünü çelmeye çalışır. Bunu başaramayınca evin uşağı Hurşid'in de yardımıyla ona düzmece bir mektup göndererek kocasının öldüğünü haber verir. Bu yolla da evlenmeye ikna edilemeyen Hasna Hanım, dedikodulara mani olmak üzere Safi Efendi'yle evlendirilir. Safi Efendi'den 6 aylık hamile olan Hasna Hanım sipahi alayıyla birlikte eve dönen kocasına başından geçenleri ayrıntısıyla anlatır. Şeyhülislâma müracaat edilince Hasna Hanım:

> *"Artık İsmail Ağa'nın yüzüne bakacak yüzüm kalmadı, onu istemem. Kendisine etmiş olduğum alçaklık elverdiği hatta arttığı için ziyadesine lüzum kalmadığından Safi Efendi'ye de varamam. Bakiyye-i ömrümü yüzümün karasını setrederek makhûriyetle geçireceğim." (s.226) dedikten sonra Safi Efendi'den boşanır. İsmail Ağa ise:*
>
> *"Hasna daha büyük bir rezaletten kendisini kurtardı. Zira o beni kabul etseydi, ben onu kabul etmeyecektim."(s. 226) diyerek bu durumun namusunu kirlettiğini, dostlarının yüzüne bakamayacağını ifade edip intihar eder:*
>
> *"Eyvahlar olsun, yoldaşların yüzüne bakacak namusum kalmadı. Vird-i zebânıyla karasevda getirdiğinden kafasına bir kurşun sıkıp kendini telef eyledi."* (s.226)

Bu romanda, suçlu olmamasına rağmen İsmail Ağa'nın intihar etmesi Elcil İntihar sınıflamasına dahildir. İsmail Ağa kendi doğruları varken, başkalarının görüşlerini kendi doğrularından üstün tutacak kadar zayıf bir kişiliğe sahiptir. Bu karakterde olan kişiler, karşılaştıkları anormal olaylar karşısında, olayın korkunç olduğunu, yıkıldıklarını ve toplum

---

[699] "... Suya çarpmadan kaynaklanan travma şiddetlidir; büyük kan damarlarının yırtılmasına, merkezi sinir sisteminin tahrip olmasına ve omuriliğin enlemesine kesilmesine sebep olur... İntihar kurbanlarının ölüm sebeplerini araştıran doktorlardan birinin dediğine göre bu travma iç organları "paramparça" eder." (Kay Redfield Jamison , *a.g.e.*, s. 182)

[700] "Ahmet Midhat'ın 1291/1874 'te yazdığı üçüncü romanı *Hüseyin Fellah*'tır. Bu eser, aynı zamanda *Hasan Mellah*'tan sonra yazdığı macera romanlarına bir başka örnektir. Başka bir deyişle kölelik, bu seri içinde bir macera unsuru olarak karşımıza çıkıyor. Bu macera, kölelere acı değil, mutluluk getiriyor. Sonuçta kazanan köleler oluyor." (İsmail Parlatır, *a.g.e.*, s. 104)

içine bir daha çıkamayacaklarını öne sürerek intiharı tek çözüm yolu olarak görürler.[701]

Ahmet Midhat Efendi'nin *Letâif-i Rivâyat* serisindeki, *Bir Fitnekâr* adlı eserinde de kaçan kızının zaptiyelerce yakalanıp eve getirildiğini gören Mümtaz Bey, namusunun kirlendiğini düşünüp evinin balkonundan atlayarak intihar eder.

Eser Taksim'de bir pazar günü, ihtiyarın bir dilencinin Yıldız Gazinosu'nun önünde oturan ve kendilerince eğlenen üç kafadardan para dilenmesiyle başlar. İhtiyar parayı kendisi için değil, yardıma muhtaç biri için topladığını söylese de kimse inanmaz. İhtiyarla eğlenen bu üç kafadar temiz giyimli ihtiyara para verip onu takip etmeye karar verirler. İhtiyarı takip etme görevi Zihni Bey'e verilir. İhtiyarı takip eden Zihni Bey, ihtiyarın topladığı paraları gerçekten Cevher Bey adında birinin evine teslim ederek, oradan kendi evine gittiğine şahit olur. Cevher Bey'in kapısını çalıp içeride hasta olan Cevher Bey'i tedavi etmeye memur bir doktor olduğunu söyleyen Zihni Bey, kadından giden yaşlının adının İsmail Ağa olduğunu ve kocasına bir zamanlar bedduada bulunduğunu ve söylediğini az önce yaparak kocasının sinirden bayılmasına neden olduğunu belirtir. Zihni Bey, gördüklerini arkadaşlarına anlatınca arkadaşları bu tuhaf durumun aslını İsmail Ağa'dan öğrenmek için evine giderler. İsmail Ağa meseleyi onlara ayrıntılarıyla anlatır. İsmail Ağa, 25 yaşındayken Mümtaz Bey'in evinde Mansur'la birlikte hizmetçi olduklarını, Mümtaz Bey'in Münevver adında bir de kızı olduğunu aktarır. Mansur'un bir süre sonra Münevver'in yaşadığı platonik bir aşktan yararlanarak ondan para sızdırdığını, evi soyduğunu, Mümtaz Bey'i iflasa sürükleyerek kızın evden kaçmasına neden olduğunu kendisine de iftira ettiğini belirtir. Zaptiyeler kaçan kızı eve getirince Mümtaz Bey namusunun kirlendiğini düşünerek evin balkonundan atlayıp intihar etmiştir:

> *"(...) biçâre Münevver konağa götürüldüğü zaman pederi arından kendisini balkondan aşağıya atıp, helâk eylemiş ve bu beladan bi't-teessür Münevver dahi hastalanarak o gün vefat etmiş ve biçâre validesi ise çıldırarak hâl-i cinnetle sokaklarda dilenmeye başlamış..."*(s. 257)[702]

İsmail Ağa bunları aktardıktan sonra Cevher Bey'in Mansur adlı o uşak olduğunu ve cezasını en ağır biçimde çektiğini ifade ederek gençlerin merakını giderir.

---

[701] Ivy M. Blackburn, *a.g.e.*, s. 56

[702] Ahmet Midhat Efendi, *Letâif-i Rivâyat – Bir Fitnekâr,* Çağrı Yayınları, İstanbul, 2001 (Alıntılar bu baskıdandır.)

Bu romanda aşırı muhafazâkâr olan Mümtaz Bey, evinde dönen dolaplardan habersizdir. Kızının ortadan kaybolup belli bir süre görünmemesi; ardından Zabıta Nezâretinde eve gelmesi onu namusu konusunda kuşku duymaya iter. Zira namussuzluk korkusu insanları intihara iten en önemli psiko-sosyal etkenler arasında yer alır. [703] Kızının namusunun kirlendiğini düşünen Mümtaz Bey, namussuz biri olarak yaşamaktansa intiharı tercih eder. Mümtaz Bey'in tanınmış olması da bu durumda gururuna yenilerek intihar etmesine neden olur. O, kızıyla iletişim kurmadan, olayın sıhhati hakkında araştırma yapmaya gerek görmeden intihar eder.

Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın *İffet* (1896)[704] adlı romanında yoksulluk sebebiyle namusunun kirlenmek üzere olduğunu gören İffet zehir alarak intihar eder.

Romanın aslî karakteri İffet 20 yaşlarında babasını kaybetmiş, güzel, kültürlü, namuslu bir kızdır. Annesi ve kardeşiyle yaşamaktadır. İffet'in Latif adında yoksul bir nişanlısı vardır. Evin geçimine yardım eden bu delikanlıyla İffet çocukluklarından beri birlikte büyümüşler ve birbirlerini sevmişlerdir. İffet'in annesi hasta olduğundan anlatıcı / yazar, doktor arkadaşıyla birlikte ara sıra bu kadını tedaviye gitmektedir. Latif, bir arsa sorunundan dolayı İzmit'e gider ve kendisinden uzun süre haber alınamayınca ailenin durumu kötüleşir. Bu arada İffet'e ahlaksız teklifler yapılmaya başlanmıştır. Raziye adında düşkün bir kadın, onu iyi bir ücret karşılığında Nermi Bey'e pazarlamak istemektedir. Bir süre sonra Nermi Bey'in gönderdiği kokulu, özel zarfı açmaktan kendini alamayan İffet, yoksul hayatına son vermek annesi ve kardeşine daha iyi bakmak için kendisine yapılan teklifi kabul etmeye karar verir. Zarfta gönderilen parayla kendisine elbiselik kumaşlar alıp Raziye'ye teklifi kabul ettiğine dair mektup gönderir. Raziye'yle buluşacağı gün aynada kendisini seyreden İffet namusunun kirleneceğini düşündükçe kendisinden nefret eder. Bir anda hastalanıp, yataklara düşen İffet, eve çağırdığı Raziye'yle birlikte tövbe ettikten sonra git gide güçten kesilir. Bir süre sonra da can verir. Romanın sonunda İffet'in namusu kirlenmiş bir kız olarak yaşamaktansa, zehir aldığı, namuslu bir kız olarak ölmeye karar verdiği anlaşılır. Mehmet Kaplan da, İffet'i

---

[703] Mehmet Aykaç, "İntiharlar", *İstanbul, Tıp Fakültesi Mecmuası,* İstanbul, Üniversitesi Tıp Fakültesi-40, S. 4, 1977, s. 865

[704] "H.Rahmi, ikinci romanı *İffet*'i 5 Mayıs 1312 (18 Mayıs 1896) tarihinde tamamlamış ve önce ikdam gazetesinde tefrika şeklinde neşretmiştir. Kitap halinde iseilk olarak 1314 (1897)'de İkdam matbaasında basılmıştır. Ayrıca, tarihsiz bir baskısı daha vardır. Muharrir, ilk tab'ın üzerinden otuz yıl geçtikten sonra, yazdığı yeni bir "Mukaddime" ile eseri tekrar neşretmiştir." (Önder Göçgün,*a.g.e.*, s. 23)

intihara sürükleyen asıl nedenin onun ahlak duygusu olduğunu belirtir.[705] İffet'in intiharı onurlu bir genç kızın namusunu korumak uğruna gerekirse canından vazgeçebileceğini göstermektedir. Romanlarının çoğunda genç kızların namus mücadelesi verdiği görülen Hüseyin Rahmi Gürpınar, adıyla müsemma olarak kurguladığı bu tipte namusun bir genç kıza ne denli yakıştığını göstermeye çalışmıştır.

Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın *Bir Muadele-i Sevdâ* romanında karısı Bedia Hanım tarafından aldatılan Naki Bey, bir gün Hüseyin Rahmi'ye gelerek karısıyla ilgili tüm hikâyeyi anlattıktan sonra intihar etmek üzere denizlere açılır.

Romanda Naki Bey, iki karısını boşadıktan sonra, üçüncü defa Bedia Hanımla evlenir. Bir süre sonra karısının kendisini Fatin Bey'le aldattığını ve ondan hamile olduğunu öğrenince karısını boşar. Kocasından boşanan Bedia Hanım, kısa süre sonra Fatin Bey'le nikâh kıyar. Yaşadıklarına tahammül edemeyen Naki Bey intihar edeceğini söyleyip yazarın yanından ayrılır:

> *"(...) İşte çıldırmak üzereyim. Zevcemi unutamıyorum. Bu aşk sar'ası beni uzaklara sevkediyor; cerihama hiç ümit etmediğim bir ilyitam çaresi taharrisi için bugün vapura binip uzun bir seyahate çıkacağım…Aradığım bu devayı, seyahat edeceğim denizlerin lacivert satıhlarından ziyâde muzlim derinliklerde bulacağım zannediyorum.*
>
> *(...)*
>
> *Zavallı çocuk niçin koşuyor? Nereye gidiyordu? Denizlerin karanlık derinliklerine mi?.."* (s. 192)

Bu romanda Naki Bey, evliliğinin ilk gecesi zorla evlendirildiğini söylediği için baba evine dönen karısına tutkuyla bağlanınca ona yeniden kavuşmanın yollarını arar. Evliliklerini tazelemelerinin ardından karısının tuhaf davranışları ve Fatin Bey'den gelen mektuplardan

---

[705] "Gençlik yıllarında kaleme aldığı İffet romanının kahramanı İffet, adının ifade ettiği gibi çok namuslu ve kültürlü bir genç kızdır. Akrabasından Lâtif'i romantik bir aşkla sever. Zengin bir ailenin kızı olan İffet, babası öldükten sonra annesi ve küçük kardeşiyle beraber sefalete düşer. Onları kurtarmak için aracı bir kadının tanıştırdığı zengin bir adamla gizlice düşüp kalkmağa başlar. Fakat ahlak duygusu dolayısıyla yaşadığı hayata katlanamayarak intihar eder. İffet romanında ruh asaletiyle maddi sefalet arasındaki mücadele ortaya konulmuştur. Kültürlü olmakla beraber, o devir Türkiye'sinin kapalı cemiyetinde geçimini temin edemeyen İffet, hayat karşısında mağlûp olur. Romanında esas vaka ile alâkası olmayan şahıslara –romantik ve realist görüşü müdafaa eden muharrir ile doktora- fazlasiyle yer veren yazar; İffet'i baştan çıkaran adamı karanlıkta bırakır."(Mehmet Kaplan , *Türk Edebiyatı Üzerinde Araştırmalar,* Dergâh Yayınları, İstanbul, 1999, s. 471)

aldatıldığını öğrenen Naki Bey, aldatılmanın utancı içinde birkaç kez intiharı düşünür ve intihar girişiminde bulunur. Bedia Hanım'ın davranışları onun ne denli zeki ve kurnaz olduğunu ortaya koyar. Kocasına zaman zaman çok yakın davranan Bedia Hanım, Fatin Bey'le arasının iyi olduğu günlerde kocasını dışlayarak ondan uzaklaşır. Kocasının hakikatleri öğrendikten sonra, bunu gururuna yediremeyerek intihar girişiminde bulunduğu bir sırada o da, Fatin Bey'den olan çocuğunu düşürür. Bedia Hanım, kocasını aldattığını ona itiraf ettikten sonra kocasından kendisini öldürmesini ister. Kocası bu teklifi kabul etmeyince Bedia Hanım kocasına layık olmadığını ve bu yüzden kocasının kendisini boşamasını ister. Kocasının boşadığı Bedia Hanım, kısa bir süre sonra Fatin Bey'le evlenince Naki Bey'in nefretini yeniden kazanır. Naki Bey, ikinci kez aldatıldığını düşünür. Çelişkiler ve mutsuzluklarla dolu bu evliliği, onu intiharın kıyısına sürükler. Naki Bey, namusunun ve şerefinin ayaklar altına alındığını, insanî duygularıyla alay edildiğini fark eder. Aşkından vazgeçemediği bu kadına olan tutkusu onu her gün biraz daha çaresiz bırakır. Oysa, Bedia Hanım, kocasını aldatmanın basit bir olay olduğunu, kocasının bunu abarttığını söyleyerek, hiçbir şey olmamış gibi hayatını devam ettirir.[706] Bedia Hanım, çelişkilerle dolu yanlış bir evlilik yapmıştır. Bu evliliği daha baştan kesip bitirebileceği halde Naki Bey'in de hatasıyla onu aylarca aldatır. Bu aldatmanın sebeplerinin başında Fatin Bey'in Bedia Hanım'ın eski dostu olmasının dışında, Naki Bey'in karısına mutlu olabileceği bir evlilik sunmaması da etkilidir. Sıkıcı ve boğucu bir havanın olduğu evde, monoton günleri sindiremeyen Bedia Hanım, sosyal ve dışa dönük yapısıyla uyum sağlamayan bu evlilikten uzaklaşmanın yolunu, kocasını aldatmada arar.[707] Naki Bey'le gerçekleştirdiği bu evlilik düş kırıklığı, kuşku, düşmanlık ve nefretin hakim olduğu bir evliliktir. Burada karşı eşten tiksinmenin getirdiği bir aldatma durumu söz konusudur. Bedia Hanım'ın hırslı yapısı, kocasına karşı sadakatsizliği Naki Bey'i bunalıma iter. Rakibi olarak kıskandığı Fatin Bey' e kinle karışık bir öfke besler. Bedia Hanım'ı cezbeden özelliklerinden dolayı Fatin Bey'i kıskanır. Bu kıskançlık, aşkta rakibi olan bir adamı yok etme, sevgilisinin yararlandığı bu varlığı ortadan kaldırmaya yönelik bir eylem olarak belirir. Karşıdaki insanın varlığı onun gururunu zedelemekte, karısını sadakatsizliğe; kendisini de yoksunluğa sürüklediği için, onda kıskançlık duyguları uyandırmaktadır.[708] Tüm

[706] Oswald Schwarz, *Cinsiyet Psikolojisi*, s. 198
[707] Karen Horney , *Ruhsal Çatışmalarımız*, s. 125
[708] Guy Delpierre , *Kıskançlık,* s. 32-33

bu sorunları anlatıcı / yazara aktaran Naki Bey, intihar edeceğini söyleyerek odadan ayrılır. O, ancak intihar ederek bu olumsuzluklardan kurtulacağını düşünür.

Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın *Billur Kalp* (1926) romanında da, Mürüvvet'in namus mücadelesi onu intihara götürür. Mürüvvet, gazetede gördüğü bir iş ilanına kanarak Koza Hanı'ndaki şebekenin eline düşer. Bu şebekedekiler onu zorla içkili bir ziyafete götürürler. Evine döndükten sonra utancından ailesinin yüzüne bakamayan Mürüvvet, namusunun kirlendiğini düşünerek intihar eder.

Romanda, Semih Atıf Bey, savaş yıllarında yaptığı vurgunlarla zengin olmuş, hovarda biridir. Arkadaşı Salim İzzet'le anlaşarak gazeteye, 18-22 yaşlarında bir sekreter alınacağına dair, ilan verirler. İlanı okuyan onlarca kişi Koza Hanı 14 numaralı büroya baş vurur. Başvuranlardan Mürüvvet, Nükhet ve Vehbiye'nin sekreterlik için seçildiği duyurulduktan sonra diğer kızlar evlerine gönderilir. Nükhet serbest; Vehbiye oynak bir kızdır. Mürüvvet isebabası şehit olduktan sonra küçük yaşında yetim kalmış, yoksul ailesine bakmak zorunda olan edep sahibi, utangaç, güzel bir kızdır. Semih Rıfat Bey ve arkadaşları, kızları da alarak, Madam Savaro adında bir fahişenin işlettiği randevu evi niteliğinde bir otele giderler. Burada kızlara ziyafet çekip onlarla eğlenirler. Nükhet ve Vehbiye ortama hemen uyum sağlarken Mürüvvet, hayatında ilk defa tanık olduğu bu içkili sofradan bir an önce kaçmanın yollarını arar. Mürüvvet'in sofradan uzak durduğunu gören erkek ve kadınlar ona zorla içki içirirler. O sırada Şehreminili Hüsniye'nin ihbarıyla Semih Atıf Bey'in karısı, hizmetçisi ve terbiyesiz iki çocuğu odayı basar. Mürüvvet ve diğer iki kıza olmadık işkenceler yaparlar. Kadın, genç yaştaki Mürüvvet'e ırzını satarak çalışmaktansa intihar etmesini söyler. Mürüvvet bu tavsiyeyi tutacağını belirtir. Oteli basan polis Mürüvvet'i 48 saat gözaltında tuttuktan sonra serbest bırakır. Evden ayrıldıktan 55 saat sonra üstü başı dağınık, yorgun ve içki kokan haliyle eve dönen Mürüvvet'i evdeki herkes gözleriyle lanetler. Herkes onun bir parça ekmek için namusunu sattığını düşünür. Ailesine namusunun kirlenmediğini; ancak oyuna gelerek rezil bir gün yaşadığını anlatamayacağını düşünen Mürüvvet, kendisini temize çıkarmak için intihar eder:

> *"İki gün sonra İstanbul gazeteleri pek genç güzel bir kızın intiharını yazdılar. Zavallı çocuk kendini zehirleyerek ölmüştü."* (s.324)

Mürüvvet, intihar etmeden önce uzun bir mektup bırakmıştır. Bu mektupta intihar

nedenini şöyle anlatır:

> *"(...)Annemin şüphe ile üzerime açılan gözlerinin serzenişi önünde titredim. Kabahatimi affettirmek için kollarının arasına atıldım. İlk temasta üzerimin berbat kokusunu aldı, beni göğsünün üzerinden itti. Hüngüre hüngüre yere kapandı... Felâketi anladı. Nüzûl-ı isâbet etmiş gibi râ'şeler içinde minderin üzerine yıkıldı. Kardeşlerim, üstümün mundar ta'finiyle, me'yûs, mahcûb, soluk benzim, kırmızı gözlerimle evimize felâket getirdiğimi hissettiler. Bana sürtünmemek için benden uzak kaçıyorlar...*
>
> *Büyüklerin, küçüklerin ağızları bana hiçbir şey söylemedi. Beni yalnız gözlerinin yaşlarıyla tekdir, tel'in eylediler.*
>
> *Ben onların nazarlarında virâne mahzenlerinde, bir lokma ekmeğe ırzını satan sefil kızlar menzilesine inmiş olduğumu yüzlerinden okuyordum... Müntehirlere acıyınız... Azar ile kendi kendilerini takdim eden bu zavallıların mutlak cinnetlerine kâil iseniz mecnûnlar insanların en acınacak kısmı değildir... Hayatımı kazanmak için attığım ilk adımda çarpıldım... Yolumu ırz ve namus sârikleri kesti. Çalınması bî-imkan sandığım gençliğime, ismetime el uzattılar. Ah pek sevgili muhterem annelerim! Bundan ötesini size ve hiç kimseye söylememek için ölüyorum...Susmuş ağzıma tevekkülen ruhumu söyleterek ukbâdan yalvarıyorum ki inanınız. İnanınız ki, yediğim zehrin acılığını mezarımda olsun unutayım...*
>
> *Hayattan mürüvvet görmeyen Mürvet."*(s.327-332)

Bu romanda Mürüvvet'in intihara yönelten en önemli sebep kirli dünya gerçekleriyle uyuşamayan kişiliğidir. Romanda, Semih Atıf Bey ona bu kirli gerçeklerden şöyle bahseder:

> *"(...) Herkesin boğaz boğaza çekiştiği bu pis, bu yok edici haya takımının içinde geçim aramaya indiğin günü sen mahvolacaksın... Kapanın elinde kalacaksın... Ya da av aramak için dolaşan ahlaksız, parasız, insafsız, ayaktakımı genç kurtlara, bu körpe gövdenle birkaç günlük bir ziyâfet vereceksin... İşitmedin mi? Viranelerde bu kuduzların şehvet pençeleriyle parçalanan paşa kızlarını duymadın mı? İlikleri donduran fırtınalı havalarda kendilerini açık denizlerden soğuk dalgaların kucağına bırakan genç kadınları... Otomobil ile aşırıp da on sekiz erkeğin, sıra ile, üzerinde şehvet dindirdikleri felâket vurgununu gazetelerde okumadın mı?"* (s. 112)

Hüseyin Rahmi'nin romanlarının çoğunda intihar eden genç kızların çaresizlikten intihar ettiklerini görürüz. Romanın ahlakın aynası olduğunu savunan yazara göre, romancı toplumdaki ahlaksızlıkları romana yansıtmalıdır. O, ahlaksız bir toplumda ahlaklı yaşamanın zorluğuna dikkat çeker. Aktardığı olaylar genellikle sokakta şahit olduğu, gözlemlerinden yararlanarak kurguladığı olaylardır.[709] O, böyle ahlaksız bir toplumda evlilik kurumunun da

[709] Hüseyin Rahmi, ilk eserlerinden son yazılarına kadar hep aynı özellikleri sürdürmüştür. Romancılığının başlıca özellikleri şunlardır: Genel olarak realizm etkisi altındadır. Hemen bütün eserleri birer gözlem ürünüdür. Bu konuda kendisi şöyle demektedir: "Bir sanatkâr tabiatı ne kadar vuzûh ve sıdk ile istinsâh edebilirse eserine o

sıhhatli olmadığını savunarak[710] Semih Atıf Bey tipini bu tür evlilik yaşayanlardan biri olarak romanına aktarır. Hüseyin Rahmi'nin bu romanında kızları kötü yola düşüren şebeke örneğine Kurtuluş Savaşı yıllarını anlatan bir çok romanda rastlamak mümkündür. (Hüseyin Rahmi, *Hakka Sığındık;* Refik Halit, *İstanbul'un İç Yüzü;* Peyami Safa, *Sözde Kızlar*, Yakup Kadri, *Kiralık Konak, Sodom ve Gomore,* Salâhattin Enis, *Zâniyeler...*) Mürüvvet böyle bir şebekenin eline düşmüş zavallı bir kızdır. Merkezi otoritenin zayıflığı, İstanbul'un işgal altında oluşu, Anadolu'daki İstiklâl Mücadelesi genç kızları suistimal etmeye uygun fırsat hazırlamış, bu fırsattan yararlanan kötü niyetli insanlar her türlü ahlaksızlığı yapmışlardır. Zaman zaman genç kızların daha lüks bir hayat yaşamak uğruna bilinçli olarak tercih ettikleri bu tür ortamlar bazen masum genç kızların da düştüğü bir batak olmuştur. Mürüvvet bu masum ve ahlaklı kızlardan biridir. Ekmek parası kazanmak uğruna çalışmak isterken namusuna el uzatan toplumdaki bireyleri protesto etmek için intiharı seçen iffetli, şerefli, gururlu bir genç kızdır.

Yine Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın, *Ölüm Bir Kurtuluş Mudur?* adlı romanında Muammer Efendi, ikinci karısından en küçük çocuğunun kendisinden olup olmadığından kuşku duyduğu için tabancayla intihar eder:

> *"(...) Muammer Efendi, yeni doğmuş çocuğunun kendi sulbüne nisbeti hesabında şüphelere düşmüştür.*
>
> *(...)*
>
> *Yeni doğan çocuğunun kendi sulbine nisbetini bir türlü zihnine sığdıramayan Muammer Efendi ateşler içinde kalan beynini bir revolver kurşuniyle büsbütün yakarak şüphelerinin azabından kurtuluyor...*" (s. 22)

Romanda bu olay sadece bir haber olarak geçtiği için, buradaki intiharı sadece bir erkeğin kirlendiğini düşündüğü namusuyla yaşayamayacağına inanarak intiharı seçmesi ile açıklamakla yetiniyoruz.

---

kadar ruh vermiş olur. İcatta hiçbir muhayyile tabiat kadar zengin ve rengin olamaz."(*Son Arzu,* mukaddime) "Roman ahlakın aynasıdır. Onun objektifi gördüğü manzarayı alır." ("*Ben Deli Miyim?* Savunması, *Vakit*, 1 Ekim 1340 "1924") Hüseyin Rahmi'yi yakından tanıyan bir yazar da, bir konferansında, onun çalışma yöntemini şöyle anlatmıştır: "Kendisinin birçok not defterleri vardır, bir yerde otururken, yolda giderken filan dikkate Şâyan bir vaka oldu, bir müşahede filan geçti mi hemen defterine not eder, sonra romanda sırası gelince bu malzemeyi kullanır." (Refik Ahmet, "Hüseyin Rahmi Bey, Hayatı ve Eseri": Güzel Sanatlar Birliği'nde verilmiş bir konferans; Darülbedayi, 1932, no. 35) (Cevdet Kudret, *Türk Edebiyatında Hikâye ve Roman,* Cilt-1, s. 302)

[710] Bkz. Berna Moran, "Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın Yüksek Felsefesi", *Türk Romanına Eleştirel Bir Bakış – I,* s. 94 – 98

A'li Sami'nin *Karagöz Yatakta* (1915) isimli romanında Fedon, kötü yoldan kurtararak evlendiği Leman'ı ahlaksızlık yaparken yakalayınca kaynanasıyla birlikte onu da öldürdükten sonra intihar eder.

Fedon, Karagöz'ün arkadaşı mirasyedi bir çapkındır. Aynı zamanda bir gazete de çıkaran bu ikili giyim tarzlarıyla, davranışlarıyla batılı bir görünüme sahiptirler. Fedon ve Karagöz, Kağıthane'de bulunan bir mesire yerinde gezerken rastladıkları iki kızla ilgilenmeye başlarlar. Kız kardeş olan bu iki kişiden birinin adı Leyla, ötekinin Leman'dır. Bir süre sonra yanlarındaki kadın vasıtasıyla buluşmaya başlarlar. Romanın ilerleyen bölümünde bu kadının kızları pazarlayan dul kalmış anneleri olduğu anlaşılır. Kızlarla her buluştuklarında Karagöz'le Fedon'un başına bir bela gelir. Her keresinde Karagöz bu kızlarla bir daha buluşmama kararı alsa da Fedon onu bu kararından vazgeçirip yeni belalar yaşamalarına neden olur. Karagöz, Leyla'ya olan aşkından Fedon'a uymaktan kendini alamaz. Leyla, sarhoş olarak evlerine gelen belalısı Sadık tarafından öldürülünce, Karagöz bu kızlarla ilişkisini keser. Fedon iseKaragöz'den habersiz Leman'la evlenir. Evlendikten iki üç ay sonra karısının ve kayınvalidesinin hareketlerinden şüphelenen Fedon, karısının ve kayınvalidesinin bir randevuevinde çalıştıklarını tespit eder. Onlardan habersiz evden randevu alır. Leman ve annesi içeri girince önce Leman'ı, daha sonra annesini öldüren Fedon kalan son kurşunu da beynine sıkarak intihar eder:

> *"(...)Kadınlar içeri girer iken arkası kapıya dönük duruyormuş. Sonra birdenbire dönerek Leman! Diye haykırmış ve elinde bulunan revolveri mezbûreye, ondan sonra da validesine, üçüncüsünü de kendi beynine sıkmıştır. Gerek carih, gerekse mecrûhlar her üçü de seyelân-ı demden beşer onar dakika fasıla vefat etmişler ve hiç biri ifadeye muktedir olamamışlardır.*"(s.198)[711]

Fedon, uğruna onca belaya boyun eğdiği kendisini bataklıktan kurtardığı Leman'ın kendisine ihanet ederek tekrar ahlaksız bir ortama sürüklenmesine razı olmamıştır. Onu bu ortama sürükleyen annesini de onunla birlikte öldürdükten sonra "namusu kirlenmiş adam" kimliğiyle yaşamak yerine intihar ederek "namusunu temizlemiş adam" kimliğiyle ölmeyi yeğlemiştir.

A.Hasan'ın, *Bir Bakirenin Gebeliği* (1914) romanında Mail Bey tarafından aldatılarak

---

[711] A'li Sami, *Karagöz Yatakta,* Asır Matbaası, İstanbul, 1331/1915 (Dış Kapak 1330), Perde Kütüphanesi, Cemiyet Yayınları (Alıntılar bu baskıdandır.)

kirletilen Raciha intihar eder.

Romanın başında Rafet Bey'in sevgilisi olan Raciha, akrabalarından Mail Bey'in konağa gelmesinden sonra Rafet Bey'i bir daha aramaz. Bu durumdan şüphelenen Rafet Mail Bey'le Raciha arasında büyük bir aşk yaşandığını fark eder. Bir süre sonra Raciha, Mail Bey'den hamile kalmıştır. Sevgilisinin başka bir erkekle olmasına artık dayanamayan Rafet, onu babasından istetmeye karar verir. Babası bu isteği olumlu karşılar ve kızını Rafet Bey'e vermeyi uygun bulur. Raciha'ya evlilikle ilgili kararı sorulduğunda o, kararını biraz düşündükten sonra bildireceğini söyleyerek cevabını erteler. Mail Bey'e hamile olduğunu ve Rafet Bey'in kendisini istettiğini söyleyince Mail Bey, Raciha'nın ilaç alarak çocuktan kurtulmasını önerir. Kendisinin de Avrupa'dan döndükten sonra duruma bir çözüm bulacağını belirtir. Duydukları karşısında dehşete kapılan Raciha babasına bir mektup bıraktıktan sonra zehir içerek intihar eder:

> *"Heman doktora koştular. Doktor geldi. Muayene etti, Raciha'nın zehir içerek intihar ettiği anlaşıldı... Raciha'nın artık hayatından ümid olmadığını söyledi..."* (s.34)[712]

Bu romanda bir zamanlar Rafet Bey'le saf bir aşk yaşadığı halde, Mail Bey'le tanıştıktan sonra eski sevgilisine bir anlamda ihanet eden bir kızın romanın sonunda hakkettiği cezaya uğraması anlatılmaktadır. Raciha, sevgilisine ihanet etmenin bedelini hamile bir halde terk edilmekle öder. Bu haline rağmen Rafet Bey onunla evlenmek ister. Âşığından kürtajdan başka çare olmadığı cevabını alan Raciha, gerek toplum gerekse ailesi için bir yüz karası olduğunu düşünür. Toplumda namussuz bir kız olarak anılmaktansa zehir içerek intihar etmeyi tercih eder. Raciha'nın bu aşamada işlediği hatadan dönemeyen ve depresif bir hastanın duygularını yaşadığı görülmektedir. Kendisi dışındaki herkesi "beyaz, mutlu, mükemmel, kusursuz, çekici, doğru, başarılı" bulurken; kendisini tümüyle "siyah, kirlenmiş, itici, yaşamayı hakketmeyen, günahkâr..." olarak hisseder. [713] Bu duygular bireyi intiharın kıyısına götüren duygulardır. İşlediği bir hata yüzünden namusu kirlenen Raciha Mail Bey'e olan nefretini topluma yöneltir. Kin ve öfke biçiminde beliren intikam alma duygularını karşı tarafa yöneltemeyen gençlerin çoğunda kin ve öfke içselleştirilir; bu da o

[712] A. Hasan, *Bir Bakirenin Gebeliği*, Hürriyet Matbaası, İstanbul, 1330 / 1914 (Alıntılar bu baskıdandır.)
[713] Ivy M. Blackburn, *Depresyon ve Başaçıkma Yolları*, s. 54

genci intihara götürür. [714] İntihar üzerine yapılan araştırmalar gösteriyor ki daha çok kadınların tercih ettiği bir intihar yöntemi olan zehirlenmenin intihar üzerindeki etkisi çok büyüktür.[715]

Kâşif Dehri'nin *Mecnûne* (1912) adlı romanında sevgilisi Zülâl'in, onu bir zamanlar kötü yola düşüren Yahya Bey'le ilişkisi olduğunu öğrenen Nâmi intihar eder.

Romanda çok güzel bir kız olan Zülâl, Yahya ve Rüştü Bey'lere kanarak kötü yola düşürülmüştür. Nâmi Bey randevuevinde tanıştığı Zülal'e âşık olur. Zülal'i bu evden çıkaran Nâmi Bey sevgilisiyle mutlu bir hayat yaşar. Bu sırada Zülal'den vazgeçmeyen Yahya Bey kendisini bir gün kahvaltıya kabul etmesi şartıyla onu yeni hayatında rahat bırakacağına söz verir. Zülâl, şerrinden korktuğu Yahya Efendi'ye randevu verir. Bu randevuda Yahya Efendi onunla birlikte olur; ama yine tehditlerinden vazgeçmez. Yahya Efendi'nin Zülâl'le buluştuğunu öğrenen Rüştü Bey de tehditler yağdırarak Zülâl'den randevu ister. Zülâl, bu tehditler karşısında Yahya Efendi'den yardım ister. Yahya Efendi, Rüştü Bey'i sürgüne yollar. Sürgüne giden Rüştü, olup bitenleri bir mektupla Nâmi'ye bildirir. Bu arada, Rüştü'yü sürgüne gönderen Yahya Efendi tehditlerini arttırmıştır. Rüştü'nün mektubundan olan biteni öğrenen Nâmi bir akşam eve geldiğinde Zülâl'i pencere kenarında ağlarken bulur. Nâmi'nin ağzından yalnız "- İhanet" sözcükleri çıkar. Zülâl, Nâmi'nin her şeyi öğrendiğini anlamıştır. Zülâl'i boşayan Nâmi, her şeyini vererek bataklıktan kurtardığı sevgilisinin kendisine ihanet etmesinin utancı içinde evden kaçar ve intihar eder:

> *"Nâmi için Zülâl artık adi bir kadın derekesine tenzil etmiş ve aralarındaki iştirak-ı hayât devresi hitâm bulmuştu. Elân müntafi olamayan aşk ve muhabbeti çiğneyerek, henüz hakikatte günâhkâr olamayan Zülâl'in talâk-ı namusunu bıraktı ve müteessirâne odadan uzaklaştı ve kaçtı.."*(s. 32).[716]

Bu romanda Nâmi, sevgilisi Zülâl'i düştüğü bataklıktan tüm varını feda ettikten sonra kurtaran olumlu biridir. Zülâl aslında olumsuz bir tip olmamasına rağmen her keresinde

---

[714] Selin Müderrisoğlu, *a.g.tz.*, s. 22 – 23

[715]"Zehirlenme, kişide psişik ve fizik değişmelere yol açar ve bunlar kâh bir mizaç değişikliği aracılığıyla, kâh kişiyi ölümden başkaca çıkışı bulunmayan nesnel bir konumlanışa sıkıştırmak suretiyle onu intihara götürebilirler. Zehirlenme, intiharla çözümlenebilecek olan bir probleme getirilen, daha az aşırı bir çözüm seçeneğidir. Zehirlenme alternatif bir çözümdür, ama kötü bir çözümdür çünkü ancak geçici olabilir ve problemin daha zorlu bir şekilde yeniden ortaya çıktığı bir duruma sürükler, kaldı ki aracı bir çözüm sonuç vermemiştir: intihar yoluyla çözüm tehlikesi çok büyüktür" (Eric Volant, *İntiharlar Sözlüğü,* s. 273)

[716] Kâşif Dehri (Takma adıyla Hüseyin Kâmi) *Mecnûne,* Tevsi-i Tıbaat Matbaası, İstanbul, 1328/1912 (Alıntılar bu baskıdandır.)

saflığının kurbanı olur. Kötülük gördüğü insanların tehditlerine kolaylıkla boyun eğen onların tekliflerini kabul eden zayıf bir kişiliktir. Nâmi, onca iyilik yaptığı bir kadının kendisine reva gördükleri karşısında bir anlamda isyan eder. Bu isyanını içine gömen, sevgilisi Zülâl'e olan nefretle karışık sevgisini içselleştirerek kendine yönelten Nâmi intihar etmeyi tek çare olarak görür.[717] Nâmi durumundaki bireyler yaşadıkları olaylar karşısında kararsızlık ve çelişkiler yaşarlar. Onlar için tek yol ölmektir.[718]

Ekrem'in *Sacide* (1911) romanında, ara sıra akrabası Mükerrem'in evinde kalan ve üniversitede okuyan Bülend, bir süre sonra Mükerrem'in karısıyla yasak aşk yaşamaya başlar. Karısının Bülend'le ilişkisi olduğunu fark eden Mükerrem kendini asarak intihar eder.

Romanda Mükerrem'in evde olmadığı bir gece Bülend, Sacide'yle içki içip sarhoş olduktan sonra birlikte olur. Bu geceden sonra ara sıra buluşurlar. Bu buluşmaların birinde beklemedikleri bir anda eve gelen Mükerrem, Bülend'i karısının yatak odasında görünce durumdan şüphelenir. Bülend, Sacide'yi uyandırmaya çalıştığını söylese de Mükerrem buna inanmaz ve karısını takibe koyulur. Daha sonra karısına içki içirip onu sarhoş ettikten sonra ağzını aramaya karar verir. Bu arada Bülend, ev ziyaretlerini kesmiştir. Bir gece eve neşeli gelen Mükerrem, karısıyla içki içip ona iltifatlar eder. Karısının kendisinden başkasını sevip sevmediğini sorar. Karısı sadece kendisini sevdiğini söylese de Mükerrem, buna inanmaz ve Bülend'i sevip sevmediğini öğrenmek ister. Sacide, bu fikri çılgınca bulur, Bülend'i sevdiğini reddeder. Mükerrem'in ısrarları, saldırganlığa dönüşünce Sacide, odasına girip kapıyı kilitler. Bu arada Mükerrem de evden dışarı çıkar. O çıktıktan sonra kapının Bülend tarafından çalındığını gören Sacide, Bülend'i eve almaz ve odasına girerek yatar. Ertesi sabah hizmetçi Sacide'yi uyandırarak dışarıdan Mükerrem Bey'in çağrıldığını söyler. Mükerrem'in odasını çaldıklarında içeriden ses gelmez. Kendi anahtarlarını getirerek kapıyı açan Sacide, Mükerrem'in kendini tavana asarak intihar ettiğini görür:

> *"Sacide, asâbının derin bir seyyâle ile yattığını duyarak kapıyı açınca, Mükerrem'i camlı dolabın yanında kalın bir iple asılı, gözleri açık ve müdhiş, yüzü sararmış buldular*."(s. 48)[719]

Mükerrem'in intiharında bir erkeğin karısına duyduğu kıskançlık duygularına yenilerek

[717] Albert Camus , *Sisifos Söyleni,* s.17
[718] Ivy M. Blackburn, *a.g.e.*, s. 11
[719] Ekrem, *Sacide,* Tevsi-i Tıbaat Matbaası, İstanbul, 1327 / 1911 (Dış kapak 1330/ 1914)

sezgilerine dayanan çıkarımlarla intiharı seçtiğine şahit oluruz. Bülend, üniversite öğrenimini devam ettirmek üzere zaman zaman geldiği akrabası Mükerrem'in evinde, Mükerrem'in karısıyla yasak aşk yaşar. Bu Halid Ziya'nın *Aşk-ı Memnû* romanında Bihter'in Adnan Bey'in yeğeniyle yaşadığı aşkı hatırlatır. Her ikisinde de kocasını aile içinden biriyle aldatma söz konusudur. Bu durumu fark eden Mükerrem, karısını sarhoş ederek ağzından laf alma yolunu denese de bunda başarılı olamaz. Onu sorgular, kadın yalan söyler. Karısının yalan söylediğini sezen Mükerrem büyük bir huzursuzluğa kapılarak evden ayrılır. Gece yarılarına kadar dışarıda dolaşıp alkol alarak başına gelenleri unutmaya çalışır. O, kirlendiğini sandığı namusuyla toplum içine çıkamayacağını, herkesin onunla alay edeceğini, kimsenin yüzüne bakamayacağını, yıkıldığını düşündüğü için bu felaketten kurtulmanın yolunu intiharda arar.[720] Mükerrem, bir erkek olarak Bülend karşısında karısının sevgisini hakkedemeyen yenilmiş biridir. Bu durum onu bunalıma sürükler. Aldığı aşırı alkol nedeniyle depresyonunu arttıran Mükerrem, kendini asarak bu huzursuzluktan kurtulmanın yolunu arar. Çünkü onun yaşadığı huzursuzluk, yoğun bir huzursuzluktur. Kıskançlığın, umutsuzluğun, yenilginin, aldatılmanın sebep olduğu bir huzursuzluk. Bu huzursuzluk, Mükerrem'i intihara sürükleyecek kadar güçlüdür. [721]

Aka Gündüz'ün *Bir Şoförün Gizli Defteri* (1928) romanında Nedim Bey, sermayesini bitiren karısının kendisini aldattığını görünce intihar eder:

> *"Biçare Nedim Bey! Her sene kazandığı on binlerce lirayı çirkin karısının avucuna verir, sinema yıldızlarından fazla şımartırdı. Sonunda kaknem karıyı aşçı*

[720] Ivy M. Blackburn, *a.g.e.,* s. 56

[721] "Huzursuzluğun hakim olduğu depresyon, Klasik tıp kitaplarında genellikle, "envolüsyon melankolisi" olarak adlandırılır. Bu hastalık ileri yaşlarda (45 yaşın üstünde), katı obsesif mizaçlı ve daha önce depresyona yakalanmamış kimselerde görülür. Bu hastalarda hipokondri, ileri derecede huzursuzluk vardır. Bazı hekimler böyle bir ayrımı kabul etmemektedirler. Bu özellikleri, hastalığın farklı oluşuna değil, hastanın yaşına ve ona bağlı olması muhtemel bazı organik değişmelere bağlamaktadırlar. Huzursuzluğun hakim belirti olduğu hastalar, bir yerde duramazlar, oturamazlar, devamlı olarak amaçsız hareketler içinde görünürler. Bazıları konuşkandırlar ve sürekli olarak hallerinden şikâyetçidirler. Bazen –ve bazılarının- konuşmaları anlamsız ve tutarsızdır. Kimseyi sevmezler, kendilerinin de sevilmediklerini hissederler ve söylerler. Konuşmaları genellikle hastalıklarına ilişkindir. Genellikle konuşmalarında kendilerini kınarlar ve suçlarlar. Bir deyimle nefret duygusunu düşmanlıklarını kendilerine yöneltirler. Değersiz bir kişi olmaktan yakınırlar. Geçmişi, şimdiki durumu ve geleceği kötümser, ümitsiz görür ve değerlendirirler. Geleceğin kendilerine getireceği kötülükten, yokluktan... endişe ve korku içinde konuşurlar. Hastalığın ileri hallerinde kendi özelliklerine, dinî inanışlarına, toplumsal, ekonomik yaşantılarına ilişkin... yanlış inanmaları (deluzyon) olabilir. Hasta, bazen başkalarının kendisine kötülük, düşmanlık yapma düşünce ve tertibi içinde olduğuna inanır (Paranoid deluzyon). Bazı sözleri, bazı hareketleri ve bazı bulguları bu inanışının dayanağı olarak kabul eder, konuşmasında bunu belirtir. Uyku, daima bozuktur. Hasta güç ve geç uyur. Uykusu rahatsızdır. Sık sık uyanma yaygındır. Genellikle sabah erken uyanır. Nadiren bazı hastalar da çok uyurlar (Cevdet Aykan *, Akıl Sağlığı ve Hastalığı*, s. 67-68)

başının oğlu ile apâşikâr basıverdi. Rezalete dayanamadı da oracıkta intihar etti. Oğlan paraları bir senede kendi koynunda ciro edince ortalıktan kayboldu ve Nedim Bey'in hanımefendisi bugün (....) Bey'lerde yarı dadı yarı sığıntı vaziyetinde..."(s. 204)

Bu romanda da kadına tüm sermayesini veren bir erkeğin, verdiklerinin karşılığını alamayınca buna isyan edip, intihar etmesi söz konusudur. Karısının kendisini aldatmasında, zamanında yaptıklarından dolayı kendisini suçlu gören erkek kendisini cezalandırmak ve namusunu temizleyerek, toplum içinde namussuz olarak anılmamak için intihar eder.

Reşat Enis Aygen'in *Toprak Kokusu (Kara Toprak)* romanında, Mardinli Hacânam Gonce, Şıhko masalını anlatır. Bu masalda zalim bir bey vardır. Bu bey, yeni evlenen genç kızlarla evliliklerinin ilk gecesinde kocalarından önce birlikte olmaktadır. Masaldaki Şıhko'nun babası karısını zifaf gecesi alıkoyan beye gücünün yetmediğini anladığı için intihar etmiştir:

"Evliliğinin birinci gecesi ilk gece hakkını Bey'e vermeğe giden genç kız, saraydan çıkıp evine döndüğü zaman, henüz koynuna girmediği kocasını kendini asmış buluyor..."(s.288)

Reşat Enis Aygen'in *Afrodit Buhurdanında Bir Kadın* (1937) romanında oğlu Engin'in yıllar önce kaybolan annesiyle bilmeden aşk yaşadığını gören Osman, bir grizu çöküntüsü esnasında oğlunu öldürdükten sonra intihar eder.

Romanda bir fabrikada çalışırken kocasına bakmak için önce patronuyla yatmayı, daha sonra erkeklere pazarlanmayı kabul eden Yıldız oğlunu babasına bırakıp Ankara'ya gidince ve kendisinden uzun süre ses çıkmayınca ailesi onun öldüğünü zanneder. Yıllarca çeşitli barlarda çalıştıktan sonra "Siyahlı Kadın" adıyla Zonguldak'taki meyhanelerde ünlenen Yıldız, burada Kaya adlı bir gence âşık olur. Kaya, aslında onun oğlu Engin'dir. Arkadaşları, kuvvetli olduğu için, Engin'e "Kaya" ismini vermiştir. Oğlunun bir kadına sevdalandığını ve günden güne değiştiğini duyan Osman, bir gün bu meyhaneye gelir. Siyahlı Kadın'ın, öldüğünü sandığı karısı ve Engin'in annesi Yıldız olduğunu görünce ne yapacağına karar veremez, şaşkın ve perişan bir halde çığlık atarak dışarı fırlar. Oğlunun öz annesiyle ilişkisi olduğunu kimseye açamaz. Aradan on beş gün geçer. Oğluyla birlikte kömür ocağında çalışırken meydana gelen bir grizu göçüğü altında kalıp da kurtulamayacağını anlayan Osman önce oğlunu, ardından kendini öldürerek intihar eder:

"(...)On beş işçi, iki el patlayan bir tabanca sesiyle iliklerine kadar ürperdiler.

Kırk sekiz saatin sonunda, postet seli durdu. Bir şafak vaktinde, toprak, kırk sekiz saat kazma sallayan kurtarıcılara dört insan posası kustu.

(...)

Kaya ile babası, boşluğun bir kenarında kucak kucağaydılar. Cesetleri muayene eden doktor, Kaya'nın başında bir kurşun yarası buldu. İhtiyar babanın parçalanmış kalbinden bir mermi çıkardı. Osman'ın kaskatı kesilen eli kabzasına sımsıkı sarıldığı tabancayı vermedi."(s.243)[722]

Osman'ın eylemi, anne ile oğlunun sevişmesi trajedisine şahit olan babanın, oğlunu kendi yöntemiyle cezalandırma eylemidir. O, yaşadığı onca sıkıntıya rağmen kendisini yıllarca başka erkeklerle aldatan karısını, iş ortamını tanıdığı için affetmiştir. Karısının, sözde banka göreviyle, Ankara'ya gidip bir daha oradan dönmemesini öldüğüne yorar. Öldüğünü sandığı karısının bir bar kadını olarak kendi çocuğuyla yaşadığı aşk trajedisini kabullenemeyen Osman çareyi, oğlunu öldürdükten sonra intihar etmekte arar. Bu romanda da namusun kirlenmesi psiko-sosyal bir sebep olarak Osman'ı intihara sürükler.[723] Grizu patlamasından dolayı nasılsa öleceğini gören Osman, karısının dostu olan oğlunu öldürdükten sonra namusunu temizlemiş biri olarak intihar etmeyi yeğler. Bu tip intiharlarda müntehir bu yolla kaygılarını en aza indirdikten sonra öldüğünü kabul eder. [724]

Yine bu romanda henüz 16 yaşında, nişanlı bir kız olan Zahide, Yıldız'la aynı fabrikada çalışmaktadır. Fabrikada herkesin çekindiği sakallı bir kontrolör vardır. Bu adam, fabrikadaki herkese her türlü kötülüğü yapabilen, hafta sonu tatillerinde canının çektiği kadınla birlikte olan biridir. Yine, bir hafta sonu tatilinde fabrikada temizlik bahanesiyle Zahide'yi alıkoyar:

"(...) Hepsi de biliyorlar ki kalemleri temizlemek, makineleri yağlamak bahanesile alıkonulan, sakallı kontrolün hayvanca isteklerini yerine getirmeğe mecburdur...

Kontrolün sesi bütün fısıltıları susturdu:

Zahide... Bu hafta sıra senindir... Fabrikada sen kalacaksın!..."(s.81)

Namusunun kirletileceğini anlayan Zahide, denize atlayarak intihar eder:

---

[722] Reşat Enis Aygen , Reşat Enis Aygen , *Afrodit Buhurdanında Bir Kadın,* Semih Lütfi Kitabevi (Tan Matbaası), İstanbul, 1945 (Alıntılar bu baskıdandır.)
[723] Mehmet Aykaç, a.g.m., s. 865
[724] Mehmet Aykaç, a.g.m., s. 865

"(...)Kendi kendini mi boğdu, yoksa boğdular mı diyerekten... Adını kimse bilmiyormuş... Yalnız, cebinde bir nişan halkası bulmuşlar...Kocakarıyı göğsünden iteledi:

- Ben, ben onu tanıyorum! diye polise karşı geldi. Karakola girdi. Tulumlar gibi şişmiş ölünün üzerindeki çuvalın altında, altın sarısı saçlar gördü. Evet; ta kendisi. Zahideydi. Küçük işçi kızıydı."(s.85)

*Afrodit Buhurdanında Bir Kadın***,** bir toplumda yoksulluğun hangi sonuçlara yol açabileceğini göstermesi bakımından önemli romandır. İngiliz araştırmacı C. Burt, yoksulluğun birçok suça yol açabileceğini söylerken, yoksul büyüyen insanları değişik bakımlardan istismar edildiğini de ifade eder.[725] Yoksul bir insan ayakta durmak, sahip olduğu aileyi geçindirmek için her türlü istismara açık biridir. Ülkemizde sanayileşmenin geliştiği yıllarda fabrikalarda çalışan yoksul insanların ahlakî yozlaşmaya maruz kaldığını Reşat Enis bu romanında realist bir bakış açısıyla sergiler. Ona göre, fabrika işçisi olmak kadını ahlakî anlamda yozlaştırır. [726] Zahide bu fabrikalarda çalışan işçi kızlardan sadece biridir. Edepli; ama yoksul bir genç kızdır. Kişiliği oturmuş, onuruna düşkün bir kız olması onu sistemin çalışmasını engelleyen biri olarak yapar. O, ya fabrikada çalışan diğer işçi kızlar gibi sırası gelince kontrolörün emirlerine boyun eğecek ya da fabrikadan atılacak. Üçüncü şansı intihar ederek, böylesi ahlaksız bir toplumdan kurtulmaktır. O, üçüncü şansını deniyor. Zahide'nin intihar nedenlerinden biri de onu bu ahlaksızlığa iten toplumu cezalandırmaktır. Bu tür intiharlarda müntehir çaresizliğinin sorumlusu olarak toplumu görür ve onları cezalandırmak, kaygılandırmak amacıyla intihar eder.[727]

---

[725] Yoksulluk; sefalet ve bilgisizlikle birlikte, içki düşkünlüğü, ahlakî yozlaşma, mahremiyetin olmamasından kaynaklanan erken cinsel ilgi, bedensel zayıflık, maddi kazanç için ahlaksız tekliflere rıza gösterme, cinayet, intihar... (Mitat Enç *, a.g.e.,*s. 162 – 184)

[726] "Reşat Enis'e göre, bir kadının fabrika işçisi olmasının kaçınılmaz sonucu orospuluktur. Fabrika kontrolörü bile istediği işçi kadınla yatabilir, istediği işçi kızın ırzına geçebilir. İşçi kız Zahide de kontrolörle yatmak zorunda kalır. Sonra denizden ölüsü çıkar: 'Ayaklarında "krokodilli bir çift iskarpin"! kendini öldürmeyi göze alabilen bir kız fabrikadan çıkarılmayı niçin göze alamasın? Kendini öldürecek bir kız kontrolörün verdiği para ile ne diye gidip bir "çift krokodilli iskarpin" alsın? Roman boyunca durmadan bu tür sorular çıkacaktır karşınıza." (Fethi Naci , "Reşat Enis, Afrodit Buhurdanında Bir Kadın", *Yüz Yılın 100 Romanı,* s. 277)

[727] Selin Müderrisoğlu, *a.g.tz.*, s. 20 -21

7. KISKANÇLIĞIN NEDEN OLDUĞU İNTİHARLAR

Roman kahramanlarını intihara yönelten sebeplerden biri de kıskançlık duygusudur. Kıskançlık duygusu bazı intiharlarda asıl sebebe eşlik eden yan sebep olarak görülse de bazılarında bireyin intihar etmesi için tek başına yeterli sebep olabilmektedir.

Kıskançlık, daha çok çekememezlik ve paylaşamama duygularıyla birlikte kendini gösteren yer yer kişileri canlarına kastedecek duruma getiren bir nöbettir. Kıskançlığı sahiplenme, karşıdaki insana nefret besleme biçiminde tanımlayanlar olsa da onun bir hastalık olduğu konusunda hemen tüm uzmanlar müttefiktir.[728] Roman kahramanları ellerinden alınana isyan ederek kendilerine bu kaybı yaşatanlara yönelttikleri kıskançlık duygusuyla intihar ederler. Bu bir anlamda yenilgiyi kabullenmektir. Çünkü birey intihardan önce kıskançlık güdüsüyle rakibi alt etmeye, onun mutluluğunu, başarısını yok etmeye çalışır. Bu eylemde başarısız olunca da tek çare olarak intihara sığınır.

Ahmet Midhat Efendi'nin *Jön Türk* (1910)[729] adlı romanında Ceylan, iftira atarak cezalandırmak istediği Nurullah'ın romanın sonunda mutlu olmasını hazmedemeyince kıskançlıktan kendini yakarak intihar eder.

Romanda Nurullah'la fikrî anlamda zıt özelliklere sahip olduğu halde ona âşık olan Ceylan, anne babasının olmadığı bir gün Nurullah'ı eve davet edip birasına afyon kattıktan

---

[728] "Kıskançlığın sadece sahiplenme olduğunu söylemek de olguyu basite indirgemek olacaktır. Asıl sevmek sahiplenmektir. kıskançlık durumu asla kabullenmemektir. (...) Freud, ufakt tefek kıskançlıkları şöyle tanımlar: 'Bir üzüntü ve narsist yaradır. Başarılı olan rakibe karşı duyulan nefrettir. Kaybetmekten dolayı kıskanç kişinin benliğini sorumlu tutan bir özeleştiri sürecidir.' Freud ve diğer psikiatrlar normal ve patolojik kıskançlığı birbirinden ayırmakta oldukça zorlanmışlardır. Normal kıskançlık gerçek bir tehlike karşısında ilişkinin tehdit altına girmesi karşısında duyulur. Patolojik kıskançlık isegüncel ya da muhtemel bir tehdidin olmadığı durumlarda da vardır. Öncelikle bir hastalığın ya da bir endişenin kılık değiştirmiş halidir. Çözümü ilişkinin düzeltilmesinde değil, kişinin tedavi edilmesinde yatar."(Gordon Clanton, Iynn Smith, *Kıskançlık,* Kuraldışı Yayınları, İstanbul, 1997, s. 56 - 57)

[729] Ahmet Midhat Efendi'nin önce 11 Eylül 1324 (1908) / 29 Kânûn-ı sâni 1324 (1909) tarihleri arasında *Tercümân-ı Hakikat* gazetesinde tefrika edilen, ardından 1326 (1910) yılında kitap halinde basılan *Jön Türk* adlı romanı, II. Meşrutiyet'in ilanından hemen sonra yayımlanması ve kısmen Jön Türk hareketiyle ilgili olması bakımından önemlidir. Alâattin Karaca, bu romanı değerlendirdiği bir yazısında, nedense araştırmacıların, Jön Türklerle ilgili romanları değerlendirirken bu eserden hiç söz etmediklerini söyleyerek, Fethi Naci 'nin, *Türkiye'de Roman ve Toplumsal Değişme* (Gerçek Yay. İst. 1981) adlı kitabında "Romanlarda İttihad ve Terakki" başlıklı bir bölüm açmasına karşın Jön Türk'ten hiç söz etmemesini bir eksiklik olarak değerlendirir. (Bkz. Alâattin Karaca, " Ahmet Midhat Efendi'nin *Jön Türk* Adlı Romanı" *Türkoloji Dergisi*, 9. Cilt, Ankara 1991, s. 121)

sonra onunla birlikte olur. Kendisinden hamile kalan Ceylan'ın oyununa çok kızan Nurullah, onun görüşme taleplerini reddederek Ahdiye adında bir kızla nişanlanır. Düğün günü geldiğinde kıskançlıktan bunalan Ceylan kendisini karnında çocuğuyla terk eden Nurullah'tan öç almanın yollarını araştırır.[730] Bu amaçla babasının kitaplığından aldığı İttihat Terakki düşüncesini savunan yasak kitapları Nurullah'ın evine bırakır. Feyzullah Efendi adlı başhafiyeye babasının imzasıyla bir mektup yazarak Nurullah'ı jurnaller. O gün polisler Nurullah'ı tutuklar.[731] Kazım Bey İttihat Terakki sempatizanı olmasına rağmen kızının intikam hırsıyla hafiye olur. Akka'ya sürülen Nurullah burada İttihat Terakki üyesi Rıfkı Bey'den siyasî dersler aldıktan sonra ünlü biri haline gelerek karısını ve kaynanansını yanına aldırır. Ahdiye Hanım'ın annesiyle birlikte Nurullah'ın yanına gittiğini öğrenen Ceylan bunalıma girerek cinnet geçirir:

> *"Mısır'a gittiler ha?... Onlar bahtiyar olacaklar ha?... Onlar bahtiyar olacaklar da ben hâlâ mı yaşıyorum?... diye avazı çıktığı kadar haykırıyor. Gerçekten kudurmuş bir adam gibi dişleriyle kendi kollarını bileklerini ısırıyor, et koparıp kan çıkarıyor.*"(s.233)

Eve çağrılan doktorun sakinleştirici ilaç vermesinin ardından, uyuşan Ceylan aradan üç dört gün geçtikten sonra kendini yakarak intihar eder. Ceylan'ın ölümü gazetelere kaza olarak geçse de asıl yazılması gereken haber şöyledir:

> *"Ser hafiye Feyzullah Efendi'ye mensup olan Kazım Efendi'nin kızı feminizm daiyelerinin en muzır cihetlerinde tebehhur ederek iğfaline çalıştığı delikanlı ile hulya ettiği izdivaca muvaffak olamadığından galiba ye's ile çıldırmıştı. Bir iki gün etibbanın müdâvât-ı şedîdesine rağmen buhâr-ı cinnette devam eyledikten sonra lâbis olduğu elbise üzerine beş altı kadeh petrol döküp tutuşturarak cayır cayır yanmış ve şuraya buraya koştukça haneyi dahi yakmaya ramak kalmış iken yetişilip mukaddemat-ı harik itfa edilmiştir. Mevlâ taksiratını affeyleye."* (s.234-235)

---

[730] "Öç, kıskanç insanın duygularının en ileri gitmiş şeklidir. Öç, aşk nöbetini, gururun yarattığı öfkeyi daha iyi bir şekilde tatmin eder. Kaybedilenin yarattığı ıztıraba daha iyi cevap verir. Rakip kimse, mülkiyet, tek hak sahibi olma arzusuna karşı koyar. Bu gibi hallerde, kıskanç kimse sadece mülkiyet hakkından olmakla kalmaz. Kendisini önemsiz bulmaktan da uzak kalamaz. O yalnız birinin elinden alındığını düşünmez, varlığının da hedef olarak alındığına inanır." (Guy Delpierre, *Kıskançlık,* (Çev.Halis Özgü), Özgü Yayınevi, Fakülteler Matbaası, İstanbul, 1967, s. 32)

[731] "Roman kişilerinden pek çoğu, belki hiç alâkaları olmadığı halde kendilerini Jön Türk-yönetim kavgasının içinde bulurlar. Bunların içinde hatırlı yakınlardan mahrum olanları, işkence sonrası ayağına taş bağlanarak Marmara'nın sularına atılırken; bazıları da Kabasakal Mehmet Paşa, Zülüflü İsmail Paşa, Tüfenkçi Rüstem, Zeki Paşa, Hasan Paşa, Fehim Paşa, Kenan Paşa... gibi yüksek bürokratlara kadar uzanan bir rüşvet zincirinden geçtikten sonra uzak diyarlara sürgün edilirler. Bundan sonra yaşayacakları hayat gerçeği, bu kişileri, ateşli bir Jön Türk, yönetim aleyhtarı yapacaktır." (Osman Gündüz , *Meşrutiyet Romanında Yapı ve Tema - I,* s. 89)

Ahmet Midhat Efendi'nin siyasî bir roman olarak kurgulamak istediği;[732] ancak klasik bir aşk romanı olarak sonuçlanan *Jön Türk* romanında öyküleme, diğer klasik Tanzimat romanlarında olduğu üzere, iyi-kötü tezadı üzerine kurgulanmıştır. Roman kıskanç ve kötü bir kadının, aşkına karşılık vermeyen ve başka bir kadını seçen erkekten öç almak için çevirdiği dolapları konu edinmesinin yanında, II. Abdülhamid döneminin siyasî ve sosyal sorunlarına da temas eder. Ahmet Midhat Efendi'nin Türk aile sisteminin bozulma başlangıcı örneği olarak sunduğu bu roman sonraki yıllarda yazılacak roman tipleri için de ilk örneklerden biridir. Romanda iyi karakterleri Ahdiye ve Nurullah temsil ederken; kötü karakter Ceylan/ Kazım Bey/ Feyzullah Efendi'de karşılık bulur. Ahdiye Doğu-Batı kültürünü özümsemiş, geleneklere bağlı bir kızken; Ceylan Batılı tarzda yetişmiş, Batıya özenen, gerçek ismini (Ayşe) gizleyecek kadar, özüne yabancılaşmış, evlilikte serbest aşkı savunan, kadın haklarında "Feminizmi benimseyecek kadar ileri giden" bir tiptir. Romanın sonunda intihar eden Ceylan'ı intihara sürükleyen sebeplerin başında yetişme tarzı gelir. Ceylan, Alafranga özentisi içinde büyüyen bir tiptir. Bu anlamda *Kiralık Konak*'ın Seniha'sını hatırlatır. Ayşe olan ismini Ceylan yapar. Bu yönüyle de Peyami Safa'nın *Sözde Kızlar* romanındaki Hatice (Belma)'ye örneklik eder.[733] Ceylan'ın bu aşırı serbest tarzda yaşamı onu Nurullah'la fikirsel tartışmalarda kendisini "Feminizm"in savunucusu olarak görmeye kadar varır. O, romanda

---

[732] *Jön Türk* romanı yayınlanmadan önce *Tercüman-ı Hakikat'te* şöyle duyurulur: "Yarından itibaren neşrine başlanılacağından vatanın sevgili hadimleri olan Jön Türk'leri seven kârilerimizin Jön Türk romanını da seve seve okuyacaklarına hiç şüphe yoktur." (*Tercüman-ı Hakikat*, Nu. 9875, 10 Eylül 1324. Orhan Okay , *Batı Medeniyeti Karşısında Ahmet Midhat Efendi*) (Milli Eğitim Bakanlığı, İst. 1991, s.382) adlı incelemesinde, *Jön Türk'*ün İttihatçıların maddi veya manevi baskısı altında yazıldığını söylese de Alâattin Karaca eserle ilgili yazısında, bu durumu kitle psikolojisine bağlar. (Bkz. Alâattin Karaca, a.g.m., s.124)

[733] "Ahmed Midhat, *Jön Türk'*de kahramanı Ceylan ve ailesinin kimliğinde yozlaşmanın hangi boyutlara ulaştığını gösterir. Romanın karşıt gücünü oluşturan Ceylan, -ki asıl adı "Ayşe iken Fransızca biche kelimesinin Türkçesi olarak Ceylan tahallüs eden bir hanım'dır- alafranga bir ailenin tek kızıdır. Babası Kâzım bey, bir büyük dairenin kethüdalığından yetişmiş, eğlence düşkünü, alafrangayı güya sever, fakat hakiki yenilikten anlamaz; Fransızcayı çok sevdiği halde "bonjur" demesini bile beceremez bir adamdır. Ama Rum, Ermeni kadınlarıyla polka oynamakta pek mahirdir.

Ceylan, yedi sekiz yaşına kadar babasının dairesinde çalışan laubali insanlar arasında, ahlaksız Çerkez cariyelerin elinde kucaktan kucağa dolaşarak onların çaldığı şarkıları ve oyunlarını taklit ederek büyür. Daha sonra babasının teşvikiyle bu dairede görevli Fransız muallime ve rakkaselerinden Fransızca öğrenir. Bu zeki ve afacan kız, Fransızcayı Türkçeden belki daha iyi öğrenir ama bunun yanında bu ahlaksız Fransız dilberlerinden *"hukuk-ı tabiiye-i nisvaniyeye"* dair her türlü ileri feminist fikirlerinden de etkilenir. Ahlakî kayıtlara önem vermeyen ve dışarıdaki birden çok *"muhib"*leriyle metres hayatı yaşayan bu kadınların erkeklere olan talepkâr ve ahlaksız konuşmalarına, nikâhsız evliliğe dair fikirlerine tanık olur. Yaşı ilerledikçe feminizme dair dergi ve kitaplarda okuduklarını duyduklarıyla birleştirerek hayatına tatbik etmek ister. (...) Ceylan'ın bunlardan başka meziyetleri de vardır. O, Fransız muallimeler ve dansözler arasında büyüdüğü için iyi piyano çalar, alafranga şarkılar söyler, valstan polkaya kadar her türlü dansı bilir. Nurullah'ın karşısında baş başa şarkı okuyacak, başını bu komşu oğlunun omuzuna dayayarak dans edecek kadar serbesttir. Hafif meşrep ailesi de bu ilişkiyi ve flörtü tabiî karşılarlar" (Osman Gündüz , *Meşrutiyet Romanında Yapı ve Tema - I* , s. 290 – 292)

özüyle çelişen bir tiptir. Tüm bu çelişkiler onun intiharında görülecek bir buhranın temelini oluşturur.[734] Ceylan, tüm çabalarına rağmen Nurullah'ı elde edemeyince hileye başvurur. Romanda bu çabaları Namık Kemal'in *İntibah* romanındaki Mehpeyker'i hatırlatır. Berna Moran Türk *Romanına Eleştirel Bir Bakış-1-* adlı kitabında Ahmet Midhat Efendi'nin *Hasan Mellah Yahut Sır İçinde Esrar* adlı eserini incelerken *İntibah*'taki Mehpeyker'den yola çıkarak "ölümcül kadın tipi" çizer.[735] Ceylan'ın sahip olduğu bu karakterin normal insanlardan farklı özellikleri vardır.[736] Kıskançlık duyguları bakımından Ceylan, Mehpeyker ve Zehra'dan daha ileridedir. O, sevgilisine kavuşamayınca ondan intikam almak için ona çeşitli oyunlar oynar. Romanın sonunda Nurullah'ın Ahdiye ile birleşerek mutlu olması onu kıskançlık krizine sürükler. Ceylan'ın durumu "ağır kıskançlık ve aldatılma sanrıları ile karakterize edilen bir tür paranoid bozukluktur."[737] Kendisini aldatılmış, hakkı elinden alınmış, karnında çocuğuyla terk edilmiş olarak gören Ceylan, Nurullah'ın Ahdiye ile birleşmesini engelleyemeyince çareyi intihar etmekte bulur.

Refik Halid Karay'in *Kadınlar Tekkesi* (1956) romanında Şeyh Baki'nin âşık olduğu Neşide'yi kıskanan Şeyhin eski gözdesi Samiye, Neşide'nin yüzüne tuz ruhu atarak onu çirkinleştirmek ister. Bu eyleminde başarılı olamayınca da intihar eder.

Şeyh Baki, romanda bir mirasyedidir. Çeşitli âlemlere girip çıktıktan sonra daha çok

---

[734] O, "(...) aşırı feminist fikirleri, yetişme tarzı, yaşayışı ile yozlaşmış alafranga bir tiptir. Evlerinde kaç göç yoktur. Anne ve babası eğlenceden hoşlanan, evlerinde kadınlı-erkekli misafirleri eksik olmayan kibar ve alafranga yaşayışlı bir ailedir. Ceylan, zamanının büyük bir bölümünü babasının dairesindeki Fransız rakkaseler, oyuncular arasında geçirdiği için, iyi Fransızca bilir. *Feminizm*le ile ilgili bütün kitap ve dergileri Fransızcasından okumuştur. Buradan öğrendiklerini hayatına tatbik etmek ister. Avrupa'da bile henüz tartışılan "mariage libre"i (nikâhsız evlilik) savunur. İyi piyano çalar, resim yapar, dönemin moda danslarını (vals, polka vb.) çok iyi bilir. Babasıyla yemek aralarında içki içer, sevdiği gence, Nurullah'a nikâhsız evliliği teklif edecek kadar ileri fikirlidir. Nurullah'la başbaşa içki içer, karşısında şarkı söyleyip raks eder ve odasına alarak onunla sevişir." (Osman Gündüz , *a.g.e.*, s. 360)

[735] "(...) Bu iki tipten birincisine "kurban tipi", ikincisine de "ölümcül kadın tipi" diyebiliriz. Ayrı iki tür romanda buluruz bunları. Kurban tipi aşkın idealize edildiği bir öyküyü anlatan romanlarda, sevgilisine ihanet etmektense ölümü tercih eden romantik bir genç kız olarak çıkar karşımıza. Ölümcül kadın ise cinsel tutkunun egemen olduğu ve genç bir adamın bir kadın tarafından mahvedilişini anlatan başka bir grup romanın kahramanı olarak görülür. (...) Batı edebiyatında Clymnestra, Cleopatra ve Carmen gibi bu kategoriye giren ünlü karakterler çoktur ve bu karakterlerin arketipi, Adem'e elmayı yediren Havva'ya kadar götürülmüştür."(Bkz. Berna Moran , *Türk Romanına Eleştirel Bir Bakış - I,* s. 32 - 36)

[736] Ölümcül kadın tipinin en belirgin özellikleri, kıskanç ve kurnaz olması, türlü dolaplar çevirerek gerek sevdiği erkekten, gerekse rakibesinden öç almaya çalışmasıdır. *İntibah*'taki Mehpeyker'in yanısıra, *Yeryüzünde Bir Melek*'teki Arife ölümcül kadın imajı bakımından; *Kiralık Konak*'taki Seniha, *Asrîler*'deki Süveyda ve Süheyla, *Yaprak Dökümü*'ndeki Leyla alafranga kadın tipi bakımından Ceylan'a benzerler. (Bkz. Alâattin Karaca, a.g.m., s. 131- 132)

[737] Bkz. Cengiz Güleç, *Psikiyatrinin A B C'si,* s. 47

zengin ve yüksek tabakadan kadınların rağbet ettiği bir tekke kurar. Bu tekkeye gelen kadınlardan her gece biri şeyhin odasında şeyhe bağlılıklarını gösterirler. 55 – 60 yaşlarında olan Şeyh Baki, tasavvufî bilgisini kullanarak yaptığı sohbetlerle kadınları kendine bağlama ustalığına sahiptir. Müridelerinden Melal'in komşusunun kızı Neşide'ye âşık olan Şeyh Baki, onu müridlerinden İrfan Bey'le evlendirir. Karısını şeyhe nöbetçi olarak göndermek isteyen İrfan Bey'in bu isteğini reddeden Neşide bir gün bir vesile ile şeyhle karşılaşır. Şeyh ona ilan–ı aşk eder ve sadece zaman zaman kendisiyle görüşmesini rica eder. Şeyhin bu isteğini kabul eden Neşide bir süre sonra Baki'ye alışır. Onun sözleri ruhuna haz verir. Bersad'ın evinde olduğu bir gün Baki'nin aşırı ilgisinden sıkılan ve ona sonsuza kadar bağlı kalacağından korkan Neşide, yalıdan kaçar, kocasından da boşanarak annesinin evine döner. Şeyh Baki'nin eski gözdesi aynı zamanda Neşide'nin görümcesi Samiye Hanım, yengesinin ağabeyinden boşanmak istemesi, şeyhinden yüz çevirmesi üzerine yengesine kin besler. Onu öldürdükten sonra intihar etmeyi düşünür. Fakat cinayet işlemek yerine Neşide'nin güzelliğini bitirmenin ona daha fazla zarar vereceğini anlar ve bu doğrultuda bir plan yapar. Çantasına koyduğu tuz ruhu ile Neşide'nin evine giden Samiye, tuz ruhunu Neşide'nin yüzüne dökmek isterken onu takip eden Ayetullah Bey tarafından engellenince amacına erişememenin verdiği kıskançlık kıskançlık nöbetleri içinde denize atlayarak intihar eder:

> *"Neşide'nin görümcesi kendini denize atmış, intihar etmiş.*
>
> *- Ölmüş mü?*
>
> *Galiba... fazla soramadım.*
>
> *(...)*
>
> *Görümce bunu bildiği için denizi boyladı. Kıskançlıktan!"* (s.211)[738]

Bu romanda Samiye, kişiliği gelişmemiş, taklitçi, başkasına bağımlı, körü körüne itaat eden, kıskanç, kaybetmeye tahammül edemeyen bir şahsiyettir. İntisâb ettiği Şeyh Baki'nin bir zamanlar gözdesi olan bu kadın, Şeyh Baki'nin yengesi Neşide'ye âşık olmasının ardından ikinci plana itilince ve yengesinin güzellik bakımından kendisinden üstün olmasını çekemeyince bu karakterdeki insanlarda görülen olumsuz davranışları sergilemeye başlar.Bu karakterdeki insanlar kıskandıkları kişileri, kendisinde bulunmayan şeye sahip olanları

[738] Refik Halid Karay, *Kadınlar Tekkesi*, Çağlayan Yayınevi, İstanbul, 1956 (Alıntılar bu baskıdandır.)

çekemezler ve bunun için her şeyi yapabilirler. Bu duygu onları karşıdaki insana kin gütmeye götürecektir.[739]Samiye de yengesine karşı öfke ve kin beslemeye başlar. Bu kin ve öfke, kendisinin körü körüne bağlı olduğu Şeyh'ten Neşide'nin yüz çevirmesiyle katmerlenir. Bu güzel kadına verilecek en büyük cezanın onun güzelliğini yok etmek olduğuna inanan Samiye, yüzüne kezzap atmak istediği bu kadını evde yalnız bulunca emeline ulaşacağının hazzı içindeyken, Ayetullah Bey'in eve gelmesiyle bu hazzı kursağında kalır. Emeline ulaşamayan Samiye, Neşide'ye duyduğu öfke ve kini içselleştirerek kendine yönlendirir ve intihar eder. Yengesini çirkinleştirmede uğradığı başarısızlık onu depresyona sokar. Amacına ulaşamayan Samiye, aşağılanma, utanç ve umutsuzluk gibi duygularla intihara sığınır. [740]

[739] Guy Delpierre, *a.g.e.*, s. 26-31)
[740] Erıc Volant, *İntiharlar Sözlüğü,* s. 47

8. SUÇLULUK PSİKOLOJİSİ VE MAHKÛM OLMA KORKUSUYLA GERÇEKLEŞTİRİLEN İNTİHARLAR

Roman karakterlerini intihara sürükleyen sebeplerden biri de yoğun suçluluk duyguları ve tutuklanma korkuları içinde intihara yönelmeleridir. İşlediği suçtan ötürü tutuklanacağını, kapalı bir mekanda mahkûm olacağını anlayan kişi intihar ederek bu olumsuz durumdan kurtulmak ister. Bazen de ölmek teslim olmaktan daha onurlu bir eylem olarak görüldüğü için kişi intiharı tercih eder. Bazen mahkûm olan birey toplum tarafından istenmeyen biri olacağını kabul ettiği için[741] bazen de işlediği suçun idam veya ömür boyu hapis olacağını tahmin ettiğinden intihar eder. Bu tür intiharlarda başkaldırmadan ziyade yoğun bir kabullenmeyle birey her anlamda tükendiğini intihar ederek yansıtmaya çalışır.[742] İşlediği suçtan dolayı mahkûm olan bireylerin çoğu kötü cezaevi koşullarından dolayı yoğun depresyon yaşarlar. Bu depresyon bir süre sonra onları intiharın kıyısına sürükler.[743]

Halit Ziya Uşaklıgil'in II. Abdülhamid döneminin siyasî baskısını anlattığı *Nesl-i Ahir* adlı romanda, İrfan'ın babası siyasî bir suçlu olarak, Erzurum'da sürgün hayatı yaşadığı sırada intihar eder. İrfan da babasının intikamını almak amacıyla gizli bir örgüt kurar.[744] Babasını tutuklatan adama suikast düzenler. Başarısız olunca Haliç Köprüsü'nden atlayarak intihar eder.

İrfan, 22–24 yaşlarında konservatuvarda öğrenim görmek üzere, babası tarafından yasadışı yollarla Fransa'ya gönderilen biridir. Öğrenim sonrası arkadaşı Şakir'le birlikte Marsilya'dan İstanbul'a yapılan yolculuk sırasında Süleyman Nüzhet Bey'le tanışır.

---

[741] Eric Volant, *a.g.e.*, s. 129

[742] "Uyumsuz deneyimin intihardan ne denli uzaklaştığı burada görülüyor. İntiharın, başkaldırıdan sonra geldiği sanılabilir. Ama yanlış olarak. Çünkü intihar başkaldırının mantıksal sonucu değildir. İçerdiği razı oluş dolayısıyla, onun tam tersidir. İntihar, sıçrama gibi, en son noktasına götürülmüş kabullenmedir. Her şey tükenmiştir, insan temel tarihine geri döner. Geleceğini, biricik ve korkunç geleceğini fark eder, ona atılır. İntihar uyumsuzu kendince çözer. Onu da aynı ölüme sürükler. Ama biliyorum ki, sürüp gitmek için uyumsuzun çözüme varmaması gerekir. Aynı zamanda hem bilinç, hem de ölümün yadsınması olduğu ölçüde intihardan sıyrılır. Ölüm mahkûmunun son düşüncesinin en ucunda, her şeye karşın birkaç metre ötede, baş döndürücü düşüşünün kıyısında gördüğü şu kundura bağıdır. İntihar edenin tam karşıtıdır ölüm mahkûmu."(Albert Camus, *Sisifos Söyleni*, s. 61)

[743] Ömer Saatçioğlu, v.d., *a.g.e., s.*25

[744] "İhtilâlcı tipi, I. Meşrutiyet ve İstibdat devirlerinin şartları dolayısıyla edebî eserlerde pek görülmez. Ancak, 1908 yılının hürriyet ortamında *Sabah* gazetesinde tefrika edilen *Nesl-i Ahir* romanında Halid Ziya, ihtilâlci müzisyen İrfan ve İttihat ve Terakki gizli cemiyetine katılarak ihtilâl hazırlığına girişen genç subaylar ile bu tipe örnek verir." (Zeynep Kerman, "Türk Edebiyatı'nda İşlenen Belli Başlı Genç Tipleri", "*Yeni Türk Edebiyatı İncelemeleri,* s. 271),

Süleyman Nüzhet İstişare Odasında çalışırken, buradan ayrılmış idealist bir insandır. Gemide bu iki delikanlıyla dost olduktan sonra roman boyunca onlarla ilgilenir. Siyasal Bilgiler'i bitiren Şakir'in en büyük amacı üst düzeyden bir ailenin kızıyla evlenip yüksek bir makam elde etmektir. İrfan, Şakir'in tersine kişiliği oturmuş, onurlu, idealist bir gençtir. Babası II. Abdülhamid döneminin siyasî kirlenmişliği içinde tutuklandıktan sonra Erzurum'a sürgün edilmiştir. İstanbul'a gelen İrfan'ın amacı Erzurum'a gidip, babasını gördükten sonra oradan sınırı aşarak, Fransa'ya geri dönmektir. Süleyman Nüzhet, İrfan'ı çok beğenir. Kızı Azra'yı onunla evlendirme planları yapar. Erzurum'a gitmeyi planlayan İrfan, annesinden aldığı mektupta babasının intihar ettiğini öğrenir:

> *"Nüzhet'in gözleri birden bulutlanmış idi: -Pederinin bir maluliyet neticesiyle intihar ettiği, kendisinin İstanbul'a müteheyyi-i hareket olduğu, İrfan'a çekilen telgrafta yalnız bu ikinci haberin verildiği, fakat münasip görülürse haber-i vefatın da tedricen verilmesinin rica edildiği muharrerdi."* (Tefrika Sayı No: 65) [745]

İstanbul'da annesiyle yoksul bir hayat yaşamaya mecbur bırakılan İrfan, arkadaşlarıyla birlikte gizli bir cemiyet kurarak babasını jurnalleyen adama suikast düzenler. Fitili sönen bomba patlamaz. Arkadaşları tutuklanan İrfan, her tarafta aranır. Tutuklandıktan sonra kendisine her türlü işkencenin yapılacağını, onurunun kirletileceğini, aşama aşama çirkin ve kirli ortamlara sürükleneceğini bilen İrfan, Haliç köprüsünden atlayarak intihar eder:

> *"(...) Ayaklarının altında suların feşafeş-i esrar-perveri, ona başka bir hayatın başka bir saadetinden bahs ederek:*
>
> *- "Biraz daha, biraz daha!.."diyordu.*
>
> *Bir aralık uykusundan zor uyanan bir mariz-i mahmum halinde gözlerini açıp oraya, o boşluğun derin siyahlıklarına bakmak istedi. Orada ne vardı, ne olabilirdi?*
>
> *Ve o boşluk, bi intihâ âmâkının telâtumlarını döndürerek hayali bir kasırga içinde çekiyordu. Çekti, çekti... Artık şimdi men edilemeyecek ta'til olunamayacak bir kuvvetin elinde idi...*
>
> *Yavaşça, güya eriyip akıyormuşçasına, gözlerini kapadı ve kendisini salıverdi*."(Tefrika Sayı No: 149)

İrfan, intihar etmeden önce bütün hayatını film şeridi gibi gözlerinin önünden geçirir. Ailesiyle mutlu bir hayatı varken, İstanbul'u saran belirsizliklerle ve kirliliklerle kaplı ortam

---

[745] Halit Ziya Uşaklıgil, *Nesl-i Ahir*, *Sabah Gazetesi*, (7 Eylül 1908-5 Mart 1909), Tefrika Sayı No: 65).

ona ve ailesine türlü acılar tattırmıştır. Ailesinin dağılması, babasının intiharı, annesinin çaresiz, zavallı, hasta bir kadın olarak kaderine terk edilmesi, onu ümitsizliğe düşürmüştür. Süleyman Nüzhet Bey'in kızı Azra'yla evlenip yeni bir hayatın temellerini atmak onun sosyal bilincine ters düşmektedir. Bu davranışının onu sorumsuz ve kişiliksiz yapacağına, kolayı seçip sorunlardan kaçan biri haline getireceğine inanmaktadır. Bu sebeple sosyal bir kişilik olarak babasının intikamını almayı tercih eder. İrfan roman boyunca kişilik sapmasına uğramayan bir tiptir. Siyasî belirsizliklerin veya kaosların olduğu toplumlarda kişilik bozulmalarının olağan olmasına rağmen İrfan'ın kişiliğinde herhangi bir değişim görülmemektedir.[746] Halit Ziya'nın roman karakteri yaratmadaki başarısı bu romana da yansır. İrfan'ın idealist kişiliği yanında aydın ve özgür karakteri de dikkat çeker.[747] Onu biraz gururlu kılan ve mahkûm olmaktansa ölümü tercihe götüren sebep de bu yönü olmalıdır. Olcay Önertoy, romanın başında aydın bir kimliği olan ve kendi halinde biri olarak görünen İrfan'ın kişisel değişimini babasının intiharından sonra intikam alma duygularına bağlar.[748] İntikam planı başarısız sonuçlanınca, arkadaşları tutuklanır. Bu onda suçluluk duygusu uyandırır. Kendisini beceriksiz, mutsuz ve gereksiz biri olarak görür. İntihar etmeden önce duygusal bocalamalar yaşar. Tutuklandıktan sonra yaşayacaklarını düşününce intihara karar verir. İntihar etmeden önce bir mektup bırakır. Tarih, 30 Haziran 1324'tür. O gün İrfan 26

[746] "Eserde İrfan'dan başka, inkılâp cemiyetine bağlı olarak çalışan Kâşif, Şevket, Sait gibi gençler de tanıtılır. Şakir, Gıyas ve Şadi Revnak gibi gençler ise hafiyelik ve jurnalciliği meslek edinin ya da bu yolla yükselmekte sakınca görmeyen kişilerdir. Bunlardan birisi bu yüzden Şûra-yı Devlet üyeliğine kadar çıkar, diğeri rejim aleyhindeki yurt dışı faaliyetleri haber vermesi için Paris'te önemli bir göreve tayin edilir." (Ö. Faruk Huyugüzel , *Halit Ziya Uşaklıgil (Hayatı, Eserleri, Eserlerinden Seçmeler),* s. 49)

[747] "Onun roman kahramanları genellikle varlıklı, kültürlü ve Batılı değerlere inanan kişilerdir. Özellikle erkekler, modern okullarda okumuş yeni Osmanlı tipinin dikkate değer örnekleridir. Bunlar kendilerini devlete bağımlı görmeyen, hür teşebbüse inanan serbest meslek sahibi kişilerdir." (Ö. Faruk Huyugüzel, *a.g.e.*, s. 50)

[748] "Küçük rütbeli bir subayın oğlu ve ailenin tek çocuğu olan İrfan, lise öğreniminden sonra Avrupa'ya müzik öğrenimi yapmak için gönderilmek istenir. Üst kademe, böyle bir öğrenim için Avrupa'ya gitmeyi gereksiz bulunca, babası yurt dışına kaçırır. Bu yüzden Erzurum'daki taburlardan birine sürülür. İrfan Paris'te kaldığı üç yıl süresince Türkiye'ye gelemez. Arkadaşı Şakir ile birlikte dönerken vapurda Süleyman Nüzhet'le tanışır. İstanbul,'a döndükten sonra babasını İstanbul,'a getirebilmek için girişimlerde bulunmaya başlar. Girişimleri başarısızlıkla sürerken bir aracı onu adı verilmeyen bir paşaya götürür. Paşa olumlu davranmakla birlikte Nüzhet'le tanışıklığı olmasının onun için olumsuz bir puan olduğunu belirtir. Babasını getirmek olanağı kalmayınca, onların yanına gitmeyi düşünür. Gitme hazırlıkları yaparken babasının intihar ettiğini, annesinin İstanbul,'a geleceğini bildiren telgrafı alır. Bu olay onu yıkar ve öç alma duyguları uyanır. Annesi gelince birlikte oturmaya başlarlar. İrfan özel dersler vererek para kazanmaya çalışır. Bu arada annesinin hastalanması üzücü olaylara bir yenisini ekler. Yeniden Avrupa'ya gönderilecekken annesinin sağlık sorunu nedeniyle gitmez. Sonunda annesini yitirir, bu olaydan sonra tanıdıklarına görünmez olur. Bu sırada, babasını İstanbul,'a getirmesi için görüşmeye gittiği paşaya yapılan suikast girişimi nedeniyle arkadaşları tutuklanır kendisi de aranmaktadır. Sonunda İrfan, Süleyman Nüzhet'e bir mektup göndererek, Galata köprüsünden denize atlayıp intihar eder." (Olcay Önertoy , *a.g.e.*, s. 121)

yaşına bastığını hatırlar. İrfan'ın intihara yönelmesinde babasının intihar etmesinin de büyük bir etkisi vardır. Ailede intihar etmiş kimselerin olması aile bireylerini intihar riskiyle baş başa bırakır.[749]Ailede bulunan bireyler genellikle ailede intihar etmiş bireyin intihar yöntemini tercih etseler de[750] İrfan'ın babasının intihar yönteminden farklı bir yöntemi tercih ettiği görülür.

Halide Edib Adıvar'ın *Handan* adlı romanında, siyasî bir suçlu olarak hakkında tutuklama emri çıkarılan Nazım, Avrupa'ya kaçarken yakalanır. Hapishanede tutukluyken kendini asmak suretiyle intihar eder.

Selim Bey'in yeğeni olan Nazım II. Abdülhamid karşıtı olarak tutuklandıktan sonra Avrupa'ya kaçmış yıllarca Avrupa'da kaldıktan sonra aracılar vasıtasıyla affettirilerek Türkiye'ye getirilmiştir. Nazım, İstanbul'a gelmeden hakkında anlatılanlarla adeta efsaneleşen biridir. Nazım'ın İstanbul'a gelişi merak ve heyecanla beklenir. İstanbul'a gelen Nazım; Handan'ın Neriman'a yazdığı mektupta şöyle tanıtılır:

> *"Nihayet İstanbul'a geldik. Selim Bey'le beraber bir de genç Harbiye'li indi. Güzel kendini beğenmiş bir şey. Muttasıl bana bakıyordu. Fakat ben peçemi indirmiyordum. Biraz sonra beni kâfi güzel bulmamış olacak ki, bakmaktan sarf-ı nazar etti. O da bizimle köşke geldi. Sonra kimsesiz taşralı bir talebe olduğunu, bir dostun onu Selim Bey'e tavsiye etmiş olduğunu öğrendim... Fakat sen bilirsin ya ben gençleri sevmem. Onlarla insan ne konuşur, bilmem. O kadar gözlerinde hepsinin acayip bir delilik vardır ki... demek Nazım Bey'le komşu olacağız..."* (s. 65-66)

Nazım kendisini her bakımdan yetiştirmiş bir gençtir. Sosyoloji, siyâset, felsefe, tarih, Osmanlı tarihi, edebiyat... alanlarında Handan'a ders verecek kadar donanımlıdır. Musikîde

---

[749] "Ailede ruhsal hastalık ya da intihar geçmişi varsa anne babalar risk altındaki çocuklarına yardımcı olabilir. Anne babalar ailenin psikiyatrik geçmişine, ruhsal hastalığın belirtilerini ve mevcut tedavilerini öğrenerek ve bu meseleleri çocuklarıyla açıkça ve gerçekçi bir üslupla konuşarak çocuklarının depresyona girdiklerinde ya da alkol veya madde kullanmaya başladıklarında yardım isteme olasılığını arttırabilirler. Özellikle yüksekokul çağındaki çocuklar ruhsal hastalık ve intihar riski altındadır, çünkü depresyon ve şizofrenin ilk evreleri daha çok bu yaşlarda başlar; evden ilk kez uzaklaşırlar ve yeni streslere maruz kalırlar; daha fazla alkol ya da madde kullanabilirler veya sonradan psikotik hallere yol açabilecek uyku düzeni değişiklikleri yapabilirler." (Kay Redfield Jamison , *a.g.e.*, s. 329)

[750] "Belli bir intihar yönteminin bir aile içinde sürüp gitmesinin birçok örneği vardır. Tecrübeli sorgu görevlileri bir intiharın aynı türden bir başkasına sebep olacağını bilirlerdi. Kimileri intiharda kullanılan ustura, bardak veya silahı hatıra olarak saklamak istediklerini söylediklerinde bile akrabalara iade etmemeyi prensip haline getirmişlerdi, çünkü intiharda kullanılan aracın tehlikeli bir cazibesi vardı. Civarda egzotik bir yöntemle ya da sıra dışı bir yerde vuku bulan bir intihara gösterilen kamu ilgisini de dizginlemeye çalışırlardı. İntihar fiilinin "duygusal bir salgından" ileri gelebileceğine dair farklı görüşler vardı,fakat seçilen yöntem ve yerin çoğunlukla taklit sonucu olduğu konusunda herkes aynı görüşteydi. Basının nerede olursa olsun sansasyon veya "insani merak" öykülerine kazandırdığı ülke çapındaki şöhretin zararlı ve üzüntü verici olduğu tekrar tekrar belirtilirdi." (Kay Redfield Jamison , *a.g.e.*, s. 350-351)

mükemmeldir. [751] Nazım, Handan'a ders vermeye gidip geldikçe aralarındaki ilişki gelişir. Nazım, Handan'a âşık olur. Ona, kendi macerasını anlattıktan sonra işsiz olduğunu, her an tutuklanabileceğini, millet için, etrafının ateş, kan, kurşunlarla sarıldığını... anlatır. Bu sözlerden sonra ona evlilik teklif eder. Bu evlilik, biraz da Nazım'ın amacıyla gerçekleştirilecek bir evliliktir. Handan, evliliğin karşılıklı sevgi üzerine kurulması gerektiğini söyleyerek; ondan düşünmek için bir ay süre ister. Bu sırada Hüsnü Paşa'yla tanışan Handan, Nazım'ın evlilik teklifini reddederek Hüsnü Paşa'yla evlenir. Bu evlilik onu hayatı boyunca bedbaht edecektir. Hakkında, Fizan'a sürülmek üzere, tutuklama emri çıkarılan Nazım, Avrupa'ya kaçarken yakalanır. Sürgüne gitmeden hapishanede kendini asar:

> *"Avrupa'ya kaçarken tevkif etmişlerdi, Fizân'a nakl etmeğe karar vermişlermiş. Kararları mevki-ı icrâya konmadan kendini hapishanede asmış!"* (s. 133)

Nazım intihar ettikten sonra, Handan'a yazılmış iki uzun mektup bırakır. Bu mektuplarda intihar sebebini şöyle anlatır:

> *"Handan, Handan, şimdi senin benden maksad-ı mukaddesten daha büyük bir şey, bir his istemeni anlıyorum ve şimdi bende de sana bu hissi verebilecek kabiliyeti hissediyorum. Tamamen hissediyorum; fakat bana açık durup da benim bakmadan geçtiğim o büyük, yumuşak kalbinde başkası var, değil mi? Ben, ben mukaddes maksat için senelerce yaşamış olmağa artık layık değilim, Handan. Çünkü seni kaybetmek boşluğunun yanında maksad-ı mukâddesim artık yok, artık yaşamıyor. Ne yaptın, Handan? Ne büyük bir mâbedi kırdın Handan!"* (s. 135-136)

Halide Edib Adıvar'ın *Handan* romanı üçlü aşk arasına sıkışan genç kadın psikolojisini işleyen bir romandır. Yakup Kadri, bu romanı eleştirir.[752] Romanı yazılış ve tertip itibariyle

---

[751] "Handan, hiç değilse musikîde Nazım'dan üstün olabileceğini düşünür. Nazım'ın musikiyi sevip sevmediği sorusuna, piyano ve keman çaldığı, fakat piyanoyu hiç sevmediği, List ve Wagner çaldığı cevabını verir. Ancak Nazım musikide de Handan'dan üstün olduğunu ıspat eder. Nazım'ın çaldığı kemanı Handan büyülenmiş gibi dinler. (...) Deniz kenarında bir sabah Nazım, Namık Kemal'in "Vaveylâ"sını okur. Bu şiir Handan'a çok tesir eder.. Nazım o gün Handan'ın "dimağını, ruhunu okutmağa" karar verir.

Halide Edib'in ilk eserlerinden başlayarak hemen her yazısında görülen eğitim üzerindeki ısrarı, burada da ortaya çıkar. Meşrutiyet devri eserlerinde, hiç değilse ruhen ihtilâlci olan gençler, ferdî problemlerine dalmadan önce, çevrelerinde, öğretici olarak çalışırlar. Nazım da maksadının eşi, olarak gördüğü Handan'ı tıpkı Fahir'in Macide'yi yetiştirişi gibi eğitir. Fakat bu iki kadın arasında fark olduğu gibi erkekler de farklıdır. Fahir Macide'yi giyiminden başlayarak değiştirmek zorundadır, halbuki Nazım zaten bir çok bakımdan hazır olan Handan'ın eksiklerini tamamlar. Fahir Meşrutiyet neslinin çocuklarını yetiştirecek ideal anneyi hazırlar, Nazım ise bir ihtilalci kadın tasavvur eder. Kültürleri ve şahsiyetleri bu iki kadını da mesut etmeğe yetmez. Macide geleneklere çok bağlı ve dengeli bir şahıs olduğu, bir de çocuğu bulunduğu için, uğradığı felâketlere mukavemet edebilir."(İnci Enginün, *a.g.e.*, s. 139 – 140)

[752] "Yakup Kadri Halide Edib'in *Handan* adlı romanı hakkında uzun bir tenkit yazmıştır. Yakup Kadri'nin ilk yazılarındaki haşinlik ve titizliği bu yazıda da görmek mümkündür. "Serapa medenî cesaretler, lisana dair küstahlıklarla dolu bir eserdir" dediği romanı Yakup Kadri, yazılış tekniği açısından "fena ve acemice" bulur,

"fena ve acemice" bulan Yakup Kadri, şahısları da "Frenk romanlarından alınmış eğreti kimseler" sayar. [753] Romanlarında Doğu–Batı ikilemini sıklıkla işleyen Halide Edib, *Handan* romanında Handan ve Nazım tipleriyle bu ikilemi yeniden ele alır:[754] Romanın merkezi figürü Handan, romandaki davranışlarıyla tam bir batılı tiptir. Yer yer dindar kimliğiyle de görünen Handan, Halide Edib'in romandaki temsilcisi gibidir.[755] Romanın başında idealize edilen ve sağlam bir kişilik olarak romanda tanıtılan Nazım, kısa zamanda Handan'ın gönlünü fetheder. Nazım, bilim ve sanatla donatmak istediği Handan'a âşık olduktan sonra onunla evlenmek ister.[756] Evlilik teklifi hem devrin evlilik teklifi yöntemlerinden uzak hem de

---

şahıslar "Frenk romanlarından alınmış eğreti kimseler"dir. Bizim toplumumuzdan yetişmiş şahsiyetler değildir. Gerçekten *Handan*'da da, Halide Edib'in diğer romanlarında da özlediği toplum düzeyi, birçok şahsın mübalağalı çizilmesine yol açmıştır. Bu özellik Halide Edib'in diğer eserlerinde de vardır. Yakup Kadri gerçekçi ve tenkitçi bakışıyla Halide Edib'in eserinin aksayan bu önemli tarafını yakalamıştır. Halide Edib'in ideal kahramanları birkaç ay içinde yabancı dilde okuyup yazacak kadar ilerler. İnanılmaz bir hızla okudukları kitapları içlerine sindirip tartışmalara girişirler, birkaç ay içinde piyanoyu, kendisini dinlettirecek ve hayranlık uyandıracak kadar başarıyla çalarlar. Bir operayı yüzlerce defa dinlemiş olurlar.

Bu açıdan bakılırsa Halide Edib'in romanları bu noktalarıyla hemen hemen Ahmet Midhat Efendi'nin romanlarındaki özlenen hedeflerin gerçekleşmesi uğrunda yapılan mübalağalarla birleşebilir. (...)Yakup Kadri hatıratında bu yazının Handan'a veya Halide Edib'e yapılmış bir "ilan-ı aşk" olduğunu söylemesine rağmen, yazı gerçekten iyi bir değerlendirmedir. Kendi kalb ağrılarından ve mutsuz evlilik hayatının tecrübelerinden akisler taşıyan, evlilik dışı münasebetlere izin vermeyen ahlak anlayışıyla Halide Edib, Handan'ı sadece yanan ve kendi kendisini yok eden aşkın sembolü haline getirmiştir. Halide Edib, yıllar sonra yazdığı hatıralarında aile hayatındakii mutsuzlukları özetleyerek anlatmıştır, ancak bunları Yakup Kadri'nin sanatkâr gözü çok önceden farkeder ve eseri "otobiyografik" bir roman sayar. Bu ifadenin Halide Edib'in canını sıktığını da yine Yakup Kadri anlatır." (İnci Enginün, *Yeni Türk Edebiyatı Araştırmaları*, s. 95)

[753] "Rus romanlarından çalınmış bir simadır. Ben bin kere yemin ederim ki, bizim içimizde henüz bu kadar – tabir maruz görülsün- ideolog bir kimse yetişmemiş ve Beethoven'ın sarsar-ı ahengiyle, Kant'ın ehram-ı efkârını hazm ve temsil edecek beyinler yetişmemiştir, diyen Yakup Kadri, Halide Edib'in daha önce yazdığı *Raik'in Annesi'ni* biçimli, sade, gürültüsüz", *Seviye Talib*'i "perişan, şedid ve sert" *Heyula*'yı da "acemi"ce bulduğunu belirtirken *Handan* hakkında da şu hükmü verir: *Handan,* "serapa medeni cesaretler, lisana dair küstahlıklarla dolu bir eserdir." (Yakup Kadri,"Halide Edib Hanım'ın Son Kitabı Handan Hakkında" Rübab*,* nr.40, 11 Teşrinievvel 1328,/ 24 Ekim 1912,s.458-462 - İnci Enginün, *Halide Edib Adıvar'ın Eserlerinde Doğu ve Batı Meselesi*, s.150*)*

[754] "Doğu - Batı ikilemini çocukluğundan itibaren bizzat kendi hayatında yaşayan Halide Edib'in daha ilk eserlerinden başlayarak batılılaşma konusuna ilgi duyduğu görülür. İnci Enginün'ün kronolojik olarak yazarın ilk romanından başlayarak son eserine kadar yapmış olduğu tahlilden anladığımıza göre, söz konusu problem ilk önce şekle ait, oldukça basit bir halde iken, bilhassa *Handan* romanından sonraki bütün eserlerin iskeletini batılılaşma, batılılaşmanın toplumumuzun çeşitli kesimlerinde ortaya çıkardığı problemler ve doğu – batı sentezi teklifleri meydana getirir." (Abdullah Uçman, "Halide Edib'in Doğu – Batı Meselesine Bakışı", *Hisar,* S. 253,Ekim 1978, s. 14)

[755] "Çocukluğunda, dinin korkutucu taraflarından bahseden bir kitap okuduğunu, konuşmalar dinlediğini, ancak Eyüp Sultan'a anneannesi ile gittiği zaman, cami ziyaretlerinde, mevlidlerde içini sonsuz bir iyilik ve sükûnetin kapladığını ve ancak bu şekilde dinin korkutucu cephesini unuttuğunu hatıralarında sık sık tekrarlayan Halide Edib, burada kendi şahsi tecrübesini Handan'a yüklemektedir." (Bkz. İnci Enginün, *a.g.e.*, s.139)

[756] "Handan ile Nazım arasındaki hoca-öğrenci ilişkisi, kısa zamanda aşka dönüşür. Geleneği temsil eden Sabire Hanım, Nazım'ın setre pantolonu ve uzun saçlarından hoşlanmaz. Bu hâliyle onu deli dervişlere benzetir. Herkes bu iki genci evlenecek zanneder. Halbuki birbirini beğenen, seven bu iki gencin yetişme tarzları ve hayata bakışları itibariyle bir yanları eksiktir. Fikrî bakımdan en ileri düzeyde olan gençlerin kalbî/his yanları kuru ve

temelinde sevginin olduğu bir evlilik olmaktan uzak bir amaç evliliğidir:[757] Handan bu teklifi reddeder. Nazım, her konuda hocalık yaptığı 17 yaşındaki bu genç kızı evliliğe ikna edemez. Handan mantığıyla aldığı bu kararın kurbanı olarak romanın sonuna kadar mutsuz yaşar.[758]

çoraktır. Handan, ilk defa genç kız olduğunu Nazım'ın teklifi üzerine fark eder. Teklif de alafrangadır. Aile büyüklerini Handan'ın babasına gönderecekken o, teklifini doğrudan Handan'a yapar." (Osman Gündüz , *a.g.e.*, s. 411)

[757] "Nihayet, Nazım devrindeki usullerin dışına çıkarak, bizzat Handan'a evlenme teklif eder. Bu evlenme teklifi hayli gariptir: "Siz mesleğe, paraya değil, hayata, efkâra, büyük maksatlara arkadaş olacak kızlardansınız... Biliyorsunuz ya, ben bir sosyalist, bir ihtilâlci, ben hayatı muayyen olmayan bir şeyim. Hatta yarın bir bomba atmam, öbür boyu tevkif edilmem ihtimali daima mevcut. Ben size bunu söylerken yalnız benim bu hayatıma seyirci kalacaksınız diye de söylemiyorum. Memlekette belki bir gün büyük şeyler olacak, belki bu büyük şeyleri biz yapacağız. Belki ateş, kan, duman ve ölüm, pek çok ölüm. Siz, siz de bu ateş, kan, duman ve ölüm yapanlardan olur musunuz? Bu teklif Handan'da müthiş bir isyan uyandırır: "Bana teklif ettiği bu izdivaçta eksik bir şey vardı. Beni maksadıyla evlendiriyordu beni kendisiyle değil" (İnci Enginün, *a.g.e.*, s.142)

[758] "Handan, *batılılaşma* süreci içinde Batı fikir ve sanat dünyasına bağlı grup içinde idealize edilmiş bir genç kız kimliğiyle ortaya çıkar. Çevresindeki erkekleri yakınlık ya da uzaklıkları, onun mizacı ve kişiliğiyle yakından ilgilidir. Handan, *Halide Edib*'in öteki kadın kahramanları gibi geleneksel ölçülerce güzel değildir. Elleri tombul, parmakları kalındır. İlk bakışta en etkileyici tarafı iri siyah gözleri ve dağınık gibi duran siyah saçlarıdır. O, başka bir deyişle, '*güzelliği ancak sevenlerin hayalinde vücut bulmuş bir çehre*'dir. Handan, hayatının sonuna kadar bu fizikî kusurlarını kültür ve zarafetiyle kapatmaya çalışacaktır. Handan, bu zayıf yanına rağmen geniş kültürü, kendine güveni, giyim zevki ve davranışlarına kadar çevresini etkilemesini bilir. Bu yönüyle o her zaman çevresindekilerin cazibe merkezi olmuştur. Onun bu güçlü kişiliğini Refik Cemal '*yanındakiler için edebî bir tehlike*' (s.161) olarak addeder. Onun bu etkileme gücünü arkadaşı Server'e şöyle anlatır: '*..Bir iki sene evvel çirkin addettiğim bu kadının ruhuma açtığı, ruhuma verdiği münferid, güzide güzelliği nasıl nafiz, nasıl mühlik bir zehr olduğunu, ve bu insanın varlığına bir kere damladıktan sonra bütün zerrâtın onu nasıl çekip massettiğini düşündüm*' (s.185) Server ise arkadaşını Handan gibi karmaşık bir ruh yapısına sahip olan kadınların aşklarının da erkekler için '*gözyaşı, ızdırap kasırgaları, felâketler ve ölümler*' (s.133) getireceği konusunda uyarır.

Bu cümlelerle tanıtılan Handan'ın karşısına, değişik fonksiyonlarıyla üç erkek çıkar. Bunların ilk halkası gençliğini yaşamadan zihnî bakımdan olgunlaşan sosyalist Nazım'dır. Avrupaî tarzda yetişmiş, kültürlü ama yüksek idealleriyle kalbî tarafı susturulmuş bir dava adamı.. Nazım ile Handan'ın beraberliği baba dostluğundan kaynaklanır. İnce zevklerle bütünleşmiş güzel ve sportmen bir vücut hoca-öğrenci ilişkisiyle güçlenir. Ancak bu yakınlığı daha çok akıl ve mantık yönlendirir. Pek çok ortak yanları olmasına, kalbî yakınlık duymalarına rağmen evlilik ve aşk konusunda anlaşamazlar. Handan, Nazım'ın ruhunun derinliğine daldıkça sadece fikrî olan bu ihtilalci ve çorak kalpten korkarak kadınlığının duygusal yanına sığınır. Kalbin dilini bilmeyen Nazım'ın '*maksat*' olarak vasıflandırdığı '*ateş, kan, duman ve ölüm'*(s.78) yolu Handan'ın sevilmek isteyen yumuşak kalbini ürpertmiştir. Onun izdivaç teklifini, '*Beni maksadıyla evlendiriyordu, beni kendiyle değil!'*(s.78) diyerek geri çevirir. Geçmişin anılarına karışacak olan bu aşk serüveni Nazım'ı *Avrupa'ya* kaçma teşebbüsü ve intiharı Handan'ın ise kalbinin emrine girdiği bir sırada karşısına çıkan Hüsnü paşa ile evlenmesiyle yeni bir safhaya girer. Nazım'ın Handan'ın hayatından çıkışı, zaman zaman yoklayan ölümünün verdiği suçluluk duygusu dışında, fazla bir iz bırakmadan fırtınalı ruhunda eriyip tükenmiştir. Handan'ın Nazım'da bulamadıkları, bir bütün olarak Refik Cemal'de yaşar. Kocası Hüsnü Paşa iseHandan'ın eksik yanlarını ve zaaflarını ortaya çıkarır. Hüsnü Paşa, akraba olmanın sağladığı kolaylıkla ve sunduğu sınırsız imkânla Handan'ın hayatına girmeyi başarır. O, mizaç ve yaşayış tarzı bakımından Nazım ve Refik Cemal'den çok farklıdır. Kadının kalbine giden yolu bilen tecrübeli bir erkektir. Nazım'ın veremedikleri onda fazlasıyla mevcuttur. Ama beyni ve idealleriyle değil, sinirleriyle yaşayan bir insandır. Elindeki servet, ona, ferdî kusurlarını sergilemesi için zemin hazırlar. Mütehakkim yaratılışlı bu erkeğin kadına bakış tarzı ten zevkine düşkünlüğü ve aile sorumluluğu fikrine karşı oluşu ile diğerlerinden ayrılır. Evlilik öncesinde aklın kontrolünde olan Handan, Hüsnü paşa ile evlenince hissin kontrolüne girer. Nazım'ın ölümüyle birlikte fikrî cephesi de ortadan kalkar. Handan'ın Hüsnü paşa'yla geçen hayatı kişilik çatışması içinde geçer. Hüsnü Paşa'ya hakim olabilmek için her yolu dener, hatta aldatılmasını bile görmezlikten gelir. Ama başaramaz. Kişilik çatışmasından

Acele aldığı bir kararla Hüsnü Paşa'yla mantık evliliği yapan Handan bedbaht olur. Nazım'ı bir türlü unutamaz. İç çatışmaları yaşar. Hakkında Fizan'a sürülmek üzere tutuklama emri çıkarılan Nazım da yurt dışına kaçmak isterken yakalanınca hapishanede bulunduğu sırada kendini asarak intihar eder. Onu intihara sürükleyen en önemli sebep umudunun tükenmesidir.[759] Handan'a bıraktığı iki mektupta, bir ömür uğruna savaştığı amacının, Handan'ı kaybetme pahasına yok olduğunu söyler. Pişmanlığını dile getiren Nazım, Handan'ın artık boş olmayan kalbine giremeyeceğinin umutsuzluğunu da itiraf eder. O, kendisini büyük bir aşkla seven bir kadını amacı uğruna terk etmiştir. Handan'ın mutsuz bir evlilik yaparak bedbaht olmasına neden olmuştur. Handan'a kavuşma amacının olmadığını, amacının yerle bir olduğunu gören Nazım intihar eder. Handan'ın Hüsnü Paşa'yla evlenmesinden sonra Handan'ın kendisini sevmediğini düşünen Nazım, kendisini terk edilmiş bir yıkıntı olarak görür:

> *"Çünkü seni kaybetmek boşluğunun yanında maksad-ı mukâddesim artık yok, artık yaşamıyor. Ne yaptın, Handan? Ne büyük bir mâbedi kırdın Handan!"*(s. 135-136)

Romanın sonunda Handan, Nazım ve Hüsnü Paşa'da bulamadığı aşkı yeğeni Neriman'ın kocası Refik Cemal'de bulur.[760]

---

doğan inatlaşma bitmeyen aile kavgalarını getirir. Oysa Handan'ın şefkate, korunmaya, sevilmeye ihtiyacı vardır. Aldatılmalar ve terk edilme tehdidi onu kadınlık gururunu zedelemiştir. Hayatına giren iki erkek de bu ihtiyacı gideremeyiştir. Birincinin kalbi çorak, ıssız bir çöl, öteki kadını ten zevki ile değerlendiren bir erkek." (Bkz. Osman Gündüz , *a.g.e.*, s. 954 - 956)

[759] "Bu durumlarda intihar olayı reaksiyonel bir psikoz gibi karşımıza çıkar. İntihar olayından evvel bir psikoz durumu yoksa psikopatik bir durum veya bir eylem anı olabilir. Değişik şartlarda ansızın karşılaşılma etkinlik gösterir. Psikolojik bir görünüş arz eder. Heyecana, tutkuya, usa bağlı intihar olayları da mümkündür. Sosyal düzende, biyolojik düzende ağrı ve elemi en aza indirmek, bundan kurtulmak için ölüm seçilebilir." (Mehmet Aykaç, a.g.m., s. 865

[760] "Halide Edib Adıvar'ın ilk romanlarında da üç-dört kişi arasında geçen bir dram sergilenir. Handan'ı alalım örneğin. Bu eserde de toplumsal koşullardan ve sorunlardan uzak insanlara bir tip olarak değil, bir birey olarak yaklaşan yazar onların iç dünyasını, ruhundaki aşk çatışmalarını romanın merkezi yapar. Hüsnü Paşa'nın karısı Handan çok sevdiği yeğeni Neriman'ın kocası Refik Cemal'e aşık olur. Ama hem yeğenine olan sevgisi, hem de evli bir kadının başka bir erkeğe kalbinde yer vermemesi gerektiğine inancı, onu bu duygularını bastırmaya zorlar. Ancak hasta olup belleğini yitirince gerçek duygularını açığa vurur ve Refik Cemal ile İtalya'da bir süre bu aşkı yaşarlar. Tedavi sonucu belleğini ve bilincini kazanan Handan yaptığı işin korkunçluğu ve içine düştüğü ikilem karşısında büsbütün yıkılır ve ölür. Adıvar'ı ilgilendiren Handan'ın iç dünyasını ve davranışlarını açıklayan bu psikolojik mekanizma ve bu yasak aşkın Handan ve Refik Cemal'de yarattığı çatışma içinde onları birer birey olarak işlemek..." (Bkz. Berna Moran, "Batılılaşma Sorunu ve Türk Romanının Bazı Özellikleri", *Gösteri,* S.4, Mart 1981, s.65)

Midhat Cemal Kuntay'ın *Üç İstanbul* (1938)[761] adlı eserinde, Burhan, siyasî bağlantılarının ortaya çıkacağından korkarak intihar eder.

Romanda pek aktif olmayan Burhan, istibdat döneminin Hariciye elçisidir. Mütareke sonrası, tüm saltanatını yitirerek avukatlık yapan Adnan Bey'e yalancı şahit lâzım olur. Raşel'le sevişen Cevat, evin uşağı Benli Ahmet tarafından öldürülmüştür. Benli Ahmet; Adnan Bey'in Macide'den olma nikâhsız çocuğudur. Adnan Bey, bunu bilmemektedir. Cevat'ın annesi Adnan Bey'i, 600 lira karşılığında Ahmet'i idama mahkûm etmek şartıyla tutmuştur. 17 yaşında olan Ahmet'in yalancı şahitler vasıtasıyla 19 yaşında olduğu hakime kabul ettirilecektir. Ahmet'in kendi oğlu olduğundan habersiz olan Adnan Bey, aylardır işsiz olduğu için bu davayı kazanmak zorundadır. Bunun için yalancı şahitler arar. Şahitlik için bir zamanlar istibdat taraftarı Hidayet'in evinde gördüğü Burhan'ı hatırlar. Katip Salih, Burhan'ın intihar ettiğini söyledikten sonra intihar sebebini de şöyle açıklar:

> *"Ölmedi efendim, intihar etti. 'Entelicans Servis'e casusluk eden Hindli Abdullah Sagir, Ankara'da asıldıktan sonra, bu Burhan hiç evinden çıkmıyordu; çıldırdı diyorlardı. Bir gece bir adres sormak için polis evinin kapısını çalmış, Burhan pencereden polisi görünce abdeshanede tabanca ile intihar etmiş."* (s.579)

Siyasî olaylarla ilgisi bulunan Burhan, Abdullah Sagir'in asılmasından sonra kendisinin de tutuklanıp idam edileceğini bildiği için bu psikolojiyle önce çıldırır, ardından intihar eder. Bu tür intiharlarda müntehir sorgulamaya gelen polisi görür görmez veya soruşturma anında psikolojik baskı yaşar. Bazen bu psikolojik baskı dolayısıyla kendi hakkında verilebilecek yargılardan daha ağır yargılarla kendi kendini mahkûm eder. Bazen de kendi infazını kendisi gerçekleştirerek intihar eder. Burhan'ın intiharı bu tür bir intihardır. Bu tür intiharlarda cezaevi koşullarını benimsememe de kişiyi intihara götüren önemli bir sebeptir.

Peride Celal'in *Atmaca* (1944) adlı romanında Handan kocası Kemal Bey'in bir gün aniden kendisini terk etmesi üzerine Faruk Bey'le evlenir. Evliliğinin ilk günleri mutluluk içinde geçse de bir süre sonra kocasının Sabahat Hanım'la ilgilenmesi onu Celal Bey'e

---

[761] "*Üç İstanbul,*'un konusu Osmanlı İmparatorluğunun yavaş yavaş çürümesi ve batmasıdır. Son derece ilginç ve belgesel değeri yüksek olan bu kitaba romandan çok bir iskeçler dizisidir demek de mümkündür. Yazarın gözlemleri İmparatorluğun İstibdat, Meşrutiyet ve Mütareke yıllarını kapsar ve bu yıllarda yaşamış ve rol oynamış önemli bütün kişileri iş başında inceler ve konuşturur. Kitabın üslubu, yazarının sürekli "edebiyat yapma" merakı yüzünden söz oyunları ile dolu ve yapmacıklı olduğu halde, roman gözlemlerin sağlamlığı ve kişilerin canlılığı, olayların dramatik niteliği bakımından okuru sarmaktadır. Bu kitap şüphesiz Türk edebiyatında yüzyılımızın en güçlü ve kalıcı yapıtları arasında sayılacaktır." (Fahir İz, "Yüzyılımız Türk Romanı Üzerine Düşünceler.", *Gösteri,* S.4, Mart 1981, s.62)

yönelmeye itmiştir. Bu arada eski kocası Kemal Bey'in çıkagelmesi ortaya üçüzlü bir aşk çıkarır. Handan'ı unutamadığını söyleyen Kemal, onunla tekrar birleşmelerini önerir. Evli olduğunu öne süren Handan, Kemal'i reddetmekten de korkar. Bir süre sonra Celal Bey'in Manisa'daki çiftliğine davet ettiği Handan'la Celal arasında bir ilişki başlar. Bu arada kocası Faruk Bey'in Sabahat'la ilişkisi öğrenilmiş ve kocasını Sabahat'ı boşamıştır. Faruk'un boşanma isteğini bildirdiği mektubu alan Handan, Celal Bey'le evlillik kararı almak üzereyken eski kocası Kemal bir anda onun bu yeni mutluluğunu yok eder. Onu öldürdükten sonra kaçar. Bir süre sonra tutuklanacağını anlayınca intihar eder:

> "*On gün evvelki gazetelerde bir kaza havadisi çıkmıştı. Kazada ölen Mühendis Kemal'di. Fakat bu bana daha ziyade intihar hissini vermişti. Yaptığım küçük bir tahkikatla aldanmadığımı anladım."*(s.208)[762]

Tarık Buğra'nın *Siyah Kehribar* (1955) romanında, Gizo ve İvet siyasî suçlu olarak arandıkları için sınırdan kaçma planı yaparlar. Planı haber alan polis peşlerine takılır. Polisi, ressam dostları Umbarto'nun yardımıyla atlatan çift birkaç gün dağ evlerinde ve başka yerlerde kaldıktan sonra birlikte intihar eder.

Roman, Sanat Tarihi dalında doktora yapmak için İtalya'ya giden anlatıcı / yazarın gözlemleriyle kurgulanmıştır. Anlatıcı bir gün, Fernando adlı arkadaşı vasıtasıyla "Siyah Kehribar" adlı bir bara gider. Burada sürekli görüşen bir grup vardır. O zamanlar İtalya'nın başında faşist bir yönetim bulunmakta; bu yönetim kendi idaresini devam ettirmek için zaman zaman yer altı örgütlerini de kullanmaktadır. Yönetime karşı olanlar bir bir cezalandırılır. Bara gelenler içinde demokrat bir insan olduğu için ünvanı elinden alınarak üniversiteden atılan Gizo adında bir sosyoloji profesörü ile aynı zamanda yazar olan karısı İvet de vardır. İvet bir zamanlar eleştirmenlerin övgüyle bahsettiği bir yazarken siyasî baskılar neticesinde önce sürekli medyanın karaladığı; ardından vatan haini ilan edilen biri olmuştur. Gizo'nun, İvet imzasıyla yazılar yazdığı tespit edilince çiftin görüşmesi yasaklanmıştır. Bu yüzden de ikili evliliklerini saklamaktadır. Bir süre sonra ikisi hakkında tutuklama emri çıkarılır. Karı-koca ülkeden kaçma planı yaparlar. Biri Umbarto'nun, öteki Melina'nın kimlikleriyle kaçar. Polisin bu kaçışı haber aldığını öğrenen Umbarto, arabayla polisten önce onlara ulaşarak kimlikleri değiştirir. Kaldıkları otele de yeğeniyle yerleşir. Onları geldikleri arabayla kaçmaya

[762] Peride Celal, *Atmaca,* İnkılâp Yayınevi, İstanbul, 1944 (Alıntılar bu baskıdandır.)

ikna eden Umbarto, kısa süre sonra aldığı mektuptan her ikisinin de intihar ettiğini öğrenir:

> *"Umbarto önce Gizo'nun mektubunu okudu. Bu bir vedâname idi. Umbarto onu çaresiz bir hırsla avucunun içinde buruşturdu. Gırtlağı acı acı yanıyordu.*
>
> *-Bunu yapmayacaktın koca sersem, diye mırıldandı.*
>
> *Koca sersem, koca sersem diye mırıldanıyor, fakat kalbinde kanat çırpan sözü, zavallı İvet sözünü dudaklarına çıkaracak kuvveti bulamıyordu.*
>
> *Zira bu bir parça da Gizo'yu cinayetle itham olacaktı. Halbuki mutlaka bu taraftan bakmak lazımsa İvet'in de hiç değilse Gizo kadar bu intihara razı olduğu muhakkaktı."*(s. 192)[763]

Devletlerin çoğunda siyasî suçlar, diğer suçlardan daha fazla önemsenir ve devlet siyasî tehditleri yok etmek için sürekli projeler geliştirir. Siyasî suçlular da bu anlamda devletin siyasî yapısını tehdit ederek yerine yeni rejimler kurmayı amaçlayan kişiler olduklarından yönetim her zaman bu tür insanlar için ağır cezalar öngörmüştür. Devlet, kendi yapısını korumak ve devam ettirmek için her zaman bu siyasî muhâlif güçleri takipetmek ve onları uygun biçimde yok etmek zorundadır. Bu romanda da İtalya'nın faşist ve baskıcı bir yönetime sahip olduğu dönemlerde, demokratik dünya görüşleriyle bu baskıcı yönetimi yıkarak onun yerine demokratik bir sistem inşa etmeyi amaçlayan örgütlerden bahsedilir. Olcay Önertoy, bu romanı değerlendirdiği bir yazısında dikta bir rejime karşı özgür düşünceli aydın ve sanatçıların mücadelesinden bahseder.[764] Bu örgüte bağlı kişilerin bir kısmı yazarın da İtalya'da bulunduğu sıralarda, zaman zaman gittiği "Siyah Kehribar" adlı bir bara takılırlar. Bunlar içinde Gizo adında bir sosyoloji profesörü ile karısı İvet de vardır. Gizo, branşının da etkisiyle ideal bir toplum yaratmak için siyasî alanda mücadele eden, karısı İvet'i de bu doğrultuda yönlendiren biridir. Bu ikilinin birbirleriyle ilişki kurmasını önlemek, siyasî yardımlaşmalarını engellemek için ikilinin birbiriyle görüşmeleri yasaklanmıştır. Haklarında tutuklama emri çıkarılan bu çift polis takibinden bunalınca intihar eder.[765] Onların intiharı aynı zamanda duyarsız toplumu protesto etme amacı da taşımaktadır.[766] Duyarsız bir

---

[763] Buğra Tarık, *Siyah Kehribar*, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1955, (Alıntılar bu baskıdandır.)

[764] "Buğra Tarık ilk romanı olan Siyah Kehribar'da gerçekten insandan hareket ederek, çağın aydın ve sanatçı insanın yaşamında umduğunu bulamayışını, içine düştüğü çıkmazı, baş kaldırılarını verir. Yazar İspanya iç savaşları sırasında İtalya'yı ele alıp bir Türk gencini doktora yaptırmak üzere Roma'ya gönderir. Sonra da onun Siyah Kehribar barında tanıştığı kimselerle konuşmalarında dikta rejiminin özgür yaratılışlı insanlar üzerindeki olumsuz etkilerini belirtmeye çalışır." (Olcay Önertoy, *Türk Roman ve Öyküsü,* s. 148)

[765] Eric Volant, *İntiharlar Sözlüğü,* s. 129

[766] Erıc Volant, *a.g.e.*, s. 19

toplumda uyumsuz olarak yaşayan bu bireylerin intihar etmekten başka çıkar yolları yoktur. Çiftler uyumsuz oldukları böyle bir toplumla birlikte yaşamaktansa intihar ederek bu toplumdan kurtulmanın yolunu aramışlardır.[767]

Tarık Buğra'nın aynı romanında Fernando'nun Ciyo'yu öldürme olayının tek şahidi olarak tutuklanan Melisa, kendisini sorgulayan polisin dalgınlığından faydalanarak masadaki tabancayla intihar eder.

Romanda; Barbaryo Leonardo'nun oğludur. Melina ve anlatıcıyla birlikte Ostia'ya Umbarto Amca'yı ziyarete giderler. Ziyaret öncesi Barbaryo, anlatıcıyı Ostia'ya gitmemesi konusunda uyarır. Yazar / anlatıcı bu uyarıyı ciddiye almaz ve Ostia'ya gider. Anlatıcı, Melina'yla plaja gittikleri bir gün eve döndüklerinde Barbaryo'nun öldürüldüğünü görürler. Cinayete intihar süsü verilmiştir. Barbaryo'yu öldüren Ciyo'dur. Leonardo, oğlunun intikamını almak için Melisa'yla işbirliği yapar; ama Ciyo'yla birlikte olduğu bir gün Melisa, Leonardo'yu oyuna getirerek öldürtür. Leonardo ve Barbaryo'nun intikamını almak için Fernando, Ciyo'yu öldürür. Onu öldürdüğü odada tek şahit Melisa'dır. Fernando'yla yüzleştirildiği halde onu tanımadığını söyleyen Melisa'ya türlü işkenceler yapılır. Başkomiser, sorgulamalar ve işkencelerinin ardından onu konuşturamaz. Tabancasını masada unutup gider. O çıktıktan sonra sorgu polislerinin dalgınlığından yararlanan Melisa, başkomiserin tabancasıyla intihar eder:

> *"– Melisa: - Yaklaşma! diye bir çığlık kopardıktan sonra başını hızla kaçırdı ve aynı an içinde tabanca gözlerine fantastik bir şekilde yaklaştı. Sonrası da aynı an içinde, bir şimşek çakışı gibi oldu: Kadın tabancayı kaptığı gibi ağzına çevirdi ve tetiği bastı,bir kere sıçradıktan sonra boylu boyunca yere serildi."* (s. 249)

Romanda Melisa, işlenen bir cinayetin tek canlı tanığıdır. Bundan önce de bir cinayetin azmettiricisidir, yani kanunlara karşı sorumludur. Polislerin soruşturmalarına, işkencelerine rağmen ifadelerinde Fernando'yu tanımadığını söyleyen ve cinayet hakkında bilgi vermeyen Melisa polislerin dalgınlığından faydalanarak tabancayla intihar eder. Melisa, sorgular sonucu suçlunun adını vermekten korktuğu için intihar eder. İşledikleri bir suç sonrası tutukluluk döneminde veya cezaevi ortamında bireyler yoğun depresyona girerek

[767] Albert Camus , *Sisifos Söyleni,* s.61

intihar riski taşırlar.[768] Bundan dolayı gözetim altında veya tutuklu olarak bekletilen sanıkların intihar etmemeleri konusunda cezaevi çalışanlarının eğitilmesi gerekir.[769] Aksi halde bu romandaki Melisa'da görüldüğü üzere suçlu / hasta fırsat bulduğu anda delilleri karartmak amacıyla intihar etmek için bütün fırsatları değerlendirebilir.[770]

Cengiz Dağcı'nın *Onlar da İnsandı* (1958) romanında Enver, köye Komünizm sistemi dahilinde adaletsizlikler, zulümler getiren Ruslarla çatışır. Ruslar onun teslim olmasını istediği halde o onuruyla ölmeyi teslim olmaya tercih eder.

Romandaki olaylar, Kırım'ın Kızıltaş isimli bir Tatar köyünde geçer. Tarımla geçinen bu yoksul köylülerin monoton ama bir o kadar da güzel hayatı vardır. Olaylar daha çok Bekir ve ailesi etrafında gelişir. Bekir, köyde yaşayan bir atı ve bir ineğinden başka hiçbir şeyi olmayan fakir, saf biridir. Bir gün Bekir, Komünizm sisteminin geleceğini, tarlasının elinden alınacağını, tarlasının yanındaki Kuşkaya'nın tarlasına devrileceğini duyunca huzursuz olur. Kızı Ayşe'ye, Komünizm'in ne olduğunu sorar; kızı ona Karl Marks'ın bir fotoğrafını gösterir, biraz bilgi verir. O, Karl Marks'ı "Kala Mala" olarak söyler. Evine iki Rus sığınan Bekir, Rus'a "Kala Mala" ismini takar. Oğlunun adı da İvan'dır. Bu ikisini evine alır, besler. İvan zaman zaman ev işlerine yardım eder, babası ahırda sürekli içki içip yatar. Bir gün İvan, Ayşe'ye saldırır; ona tecavüz etmek ister. Psikolojisi bozulan Ayşe, Remzi'yle evlenir. Köye gelen asfalt ekibi, her evden bir erkek isteyince Bekir, İvan'ı gönderir. İvan, kısa zamanda kendini kabul ettirir, amele başı olur. Bundan sonra sürekli yöneticilerle görüşen İvan zalimliğiyle ünlenir. Önce, Remzi'yi, ardından Seydali'nin oğlu Sabri'yi öldürür, Enver'in oğlu Niyazi'ye arabayla çarpar. Köyde başıbozukluk başlar. Hayvanlar çalınır, Bekir'in ineğini çalıp, keser. Bekir, barutla patlatılan Kuşkaya'nın altında kalır. Çilingir öldürülür. Felâketlerin bir bir geldiğini gören Enver, Dermenköy'e gittiği bir gün Ruslar ona beş yumurta karşılığında barut satmak isterler. Dönüşte onu oyuna getirerek öldürmek isterler. Enver, ellerinden aldığı tabancayla arabasına barut ve silah doldurtur. Bu silahları ahırına saklar. Köyü kuşatan Ruslar, Enver'i tutuklamak isterler. Köylüler Enver'i kaçması konusunda uyarsa da Enver kaçmaz:

---

[768] Ömer Saatçioğlu, Solmaz Türkcan, Mehmet Işıklı, Niyazi Uygur, "Tutuklularda Depresyon", *Düşünen Adam*, c. 9, S. 1, 1996, s. 25

[769] Nihat Kaya, *a.g.e.*, s.110

[770] Örgüt çalışmalarında örgüt üyesinin, örgütün gizli bilgilerini yok etmek için intihar etmesi durumu da böyledir. (Erıc Volant, *a.g.e.*, s. 19)

"Kaçmam! diyor. Kaçmam! Yeter artık, yeter! Ne zamandır kaçtık, yurdu terk ettik, siz de kaçmayınız, gidin, gidin!

Kırım'ın sevgisini, Kırım için dökülen kanları, gözyaşları, Kırım'ın acısını beraberinize alın, kalplerinizde götürün!.." (s.357)

Rus askerleri, başlarında İvan olduğu halde Enver'in evini kuşatıp teslim olmasını isterler. Enver, teslim olmaz ve üzerine kendisine doğrultulan silahlara doğru yürüyerek can verir:

"Hayır, İvan! dedi. Hayır! Ben ahırdan ellerimi kaldırmak için çıkmadım, senin önünde diz çökmek için çıkmadım, ölmek için çıktım..." (s.359)

Cengiz Dağcı bu romanda, "...doğup büyüdüğü bir köyü Kırım'ın – Kızıltaş – köyünü anlatmaktadır."[771] Enver, 30 yaşlarında Rusların zulümlerine karşı mücadele eden Cengiz Dağcı'nın romanın baş karakteri Bekir'den daha fazla idealize ettiği milliyetçi ve cesur bir tiptir. Bekir, romanda Rusların zulümlerine karşı pasif ve pısırık bir karakter olarak romanda görünürken Enver eylemleri ve Ruslara baş kaldıran kişiliğiyle idealize edilir. O, ölmeyi mahkûm olmaya tercih eden bir tiptir.[772] Enver, romanda toprak kavramından yola çıkarak vatan için mücadele etmenin kutsallığını savunur.[773] Enver, romanda Komünizm'le gelen zulme karşı koyan ve bu uğurda canını veren mazlum bir tiptir. Tatarların uğradığı Rus zulmü bütün gerçekliğiyle romana yansır.[774] Enver, Ruslara esir olup zillet içinde yaşamaktansa

---

[771] M. Galip Erdem, "Onlar da İnsandı ve Cengiz Dağcı", *Türk Yurdu,* S. 283, Nisan 1960, s. 53

[772] "Cengiz Dağcı'nın bütün romanlarındaki Kırımlı kişilerin ortak özelliği yurda, toprağa bağlılık, insana değer verme ve komşuluk ilişkilerini üst düzeyde tutmaktır denebilir. Ancak bütün bunlar Enver'de alışkanlıkla değil şuurla bulunan özelliklerdir. Bu yönüyle Bekir'le kıyaslandığında Enver'in farkı daha iyi anlaşılır. Bekir de toprağı vatan bilmiştir. Ancak toprağına yapılan ya da yapılacak olan saldırılardaki tepkisi yalnız sözde kalır. Oysa Enver'de tepki sözde ve düşüncede kalmaz eyleme dönüşür." (Sacit Ayhan, *Cengiz Dağcı'nın Romanlarında Şahıs Kadrosu* , Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa, 2003, s.243 (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi)

[773] "... Öncelikle köyü ve köy halkının toprağa bağlılığını aktaran yazar böylece romanda toprak için yapılan mücadelenin kutsallığını ispatlamaya zemin hazırlamış olur." (Fatih Arslan, "Cengiz Dağcı'nın '*Onlar da İnsandı'* Romanı...", *Türk Edebiyatı*, S.254 Aralık 1994, s. 40)

[774] "Basit bir ölçü ile mütalâa edildiği zaman, *Onlar da İnsandı*'nın mahut çevrelerin ilgisini icap ettiren diğer bir özelliği de "Gerçekçi" olmasıdır. Cengiz Dağcı romanında köyünü, köyünün insanlarını, bir bütün halinde olduğu kadar teferruatta da, en açık şekilde aksettirmesini bilmiştir. Köy, tabii şartları ve İçtimai bünyesi içinde, olduğu gibi ele alınmıştır. Yazar, hatırasına daima bağlı kaldığı köyüne, köyünün çok sevdiği insanlarına hakikat anlayışımızı incitecek, mübalâğa edildiği şüphesini uyandıracak hiçbir hususiyet tanımamıştır. Kızıltaş fakir bir köydür. Hatta o kadar fakirdir ki, romanın kahramanı fakirliklerini, köylülerin daima yabancısı kaldığı fakat pek maharetli bazı yazarların onlara mal etmeye çalıştığı fikirlerle ifade etmedikleri halde, Anadolu'nun birçok köylerinden daha fakir ve bakımsız olduğu kolaylıkla anlaşılabiliyor. Sonra, -Onlar da İnsandı-nın kahramanları da, gerçeğe uygun bir şekilde, cahil kimselerdir. Romancı, hemşehrilerinin cehaletini tam bir tarafsızlıkla ifade etmiştir. Kızıltaş köyü sakinlerinin ihtiyar bir Rus'u "Karl Marks'a" benzetip ona "Kalamala" adını vermelerinde en veciz tarifini bulan kültür seviyesi gerçeğin tâ kendisidir... Cengiz Dağcı, usta yazarlara yaraşır bir olgunlukla

vatanı uğrunda ölme şerefini canıyla ödeyen bir tiptir. Bunun için bile bile ölüme koşması bir intihar eylemidir. O, bu tercihini bilinçli olarak kullanır.

Reşat Enis Aygen'in *Afrodit Buhurdanında Bir Kadın* (1937) romanında Yıldız'ın kabadayı sevgilisi Aliço, zamanında her türlü suçu işlemiş kaçak bir katildir. Jandarmaların yaptığı baskında köşeye sıkıştığını anlayan Aliço, Yıldız'a birlikte intihar etmeyi önerir. Yıldız, bu teklifi kabul etmeyince Aliço, pencereden atlayarak intihar eder:

> *"(...) Neden sonra, kapıyı kırıp içeri giren jandarmalar, odanın orta yerinde gözleri sımsıkı bağlı bir kadın buluyorlar. Ardına kadar açık pencereden uzananlar, sonsuz gibi duran uçurumun kayalıklarında siyah bir benek görüyorlar... Bu, katil Aliço'nun parçalanmış cesedinden başka bir şey değildir."* (s.221)

Bu romanda katil ve psikopat Aliço Yıldız'ın dostudur. Yıllardır işlediği suçlardan dolayı sicili bozuk olan Aliço, jandarmaların yaptığı baskında köşeye sıkıştırılır. Tutuklanacağını anlayan Aliço, önce Yıldız'a birlikte intihar etmeyi önerir. Yıldız bu öneriyi kabul etmeyince Aliço pencereden atlayarak intihar eder. Aliço'nun kişiliğine baktığımızda Aliço, yıllarca her türlü suçu işlemiş, başıboş serserice bir hayat sürmüş, dilediği kişiye dilediği zulmü yapan özgürlüğüne düşkün biridir. Aliço, antisosyal kişilik bozukluğuna sahip biridir. Psikopatlık, sosyopatlık ya da dissosyal kişilik bozukluğu olarak da adlandırılan bu özellikteki kişiler, hilekârlık, yalan, hırsızlık, uyuşturucu, adam öldürme, cezaevinde yatma, intihar... özellikleriyle tanınırlar.[775] Bu kişiler tek eşli bir ilişkiyi sürdüremezler, cinsel hayatlarında sömürücü olurlar. Bunların düzenli bir hayatı yoktur, evsiz barksız yaşayabilirler. Can sıkıntısı ve gerginlik yaratma bu kişilerin en önemli özelliğidir. Borderline, histerionik ve narsistik kişilik bozuklukları ile beraber görülen bir kişilik bozukluğuna sahiptirler. Bu kişiler tutuklanma korkusu yaşarlar. Böyle bir tehlikeyle karşılaştıkları zaman da intiharı tercih

---

hâdiselerin gelişmesi önünde tamamen tarafsız kalmış. Komünizmin insan haysiyet ve saadeti için en büyük tehlikeyi teşkil ettiği hakikatı, bu sakil doktrini alet eden Rus emperyalizminin masum insanların kanına girmekte gösterdiği vahşet romanın sahifeleri arasında adeta maddeleşmiş bir halde, öylesine açık. Ama, eserin en kuvvetli tarafı, okuyucuyu böyle bir neticeye götürmek için yazarın en ufak bir gayretkeştiğinin olmaması. Kırımlıların maruz kaldığı zulmün acısını hissedebilmek için Türk ve milliyetçi olmak da şart değil. Sadece insan olmak, daha münasip bir deyişle, sadece komünist olmamak kâfi." (M. Galip Erdem, a.g.m., s. 53)

[775] "İntiharların en ortak unsuru psikopatoloji veya ruhsal hastalıklardır; farklı ruhsal hastalıklar içinde de görece pek azı özellikle kendini öldürmeyle ilintilidir: ruh hali bozuklukları (depresyon ve manik depresyon), şizofreni, sınırda ve antisosyal kişilik bozuklukları, alkolizm ve madde kötüye kullanımı. Avrupa, Amerika Birleşik Devletleri, Avustralya, ve Asya'daki bir çok çalışma intihar edenlerdeki şiddetli psikopatolojinin varlığını açıkça göstermiştir; gerçekten bugüne kadar yapılan başlıca çalışmaların tümünde intihar edenlerin %90 ila 95'inde teşhis edilebilir psikiyatrik hastalıklar vardır. Ciddi intihar teşebbüslerinde bulunanlarda da yüksek psikopatoloji oranları saptanmıştır." (Kay Redfield Jamison , *a.g.e.*, s. 126)

ederler. [776] Aliço, kişilik olarak bütün bu özelliklere sahiptir. Jandarmalar tarafından yakalanacağını anlayan Aliço, yakalanırsa özgürlüğünü yitireceğini de bilmektedir. Cezaevinde korumalar gözetiminde, işkenceler, sorgular altında mahkûm edilmek onun kişiliğinin kaldıramayacağı bir durumdur. Bu duruma düşmemek için, Aliço intiharı tek çözüm yolu olarak görür.

Aka Gündüz'ün *Mezar Kazıcılar* (1939) romanında olayların merkezinde yer alan Sarı Dede'nin ilk karısı büyük yenge, kasabaya mezarcı olarak getirmek istediği dostu Hasan'a iş çıkarma amacıyla kasabanın belediye su şebekesine zehir katarak insanların ölümüne neden olmak ister. Jandarmalar tarafından takip edilen kadın yakalanacağını anlayınca kuyuya atlayarak intihar eder.

Romandaki Sarı Dede, şehirde bulunan bir mezarlıkta bekçidir. İki kadınla evli olan Sarı Dede'nin her iki karısı da onu çırağı olan Hasan'la aldatır. Kocasını Hasan'la aldatan küçük kadın, kocasına surat asmasının nedenini büyük kadının varlığına bağlar. Sarı Dede, küçük hanımının gönlünü etmek için büyük karısını boşar. Kocasından boşanan büyük yenge dostu Hasan'ı bir türlü unutamaz. İş bulmak için gittiği kasabada tifo başlar. Hasan'ı mezarcı olarak kasabaya getirmek ve onun para kazanmasını sağlamak amacıyla kasabanın su şebekesine tifo mikrobu (Zehir) katmaya çalışırken jandarmalar tarafından fark edilen kadın, tutuklanacağını ve sevgilisine bir daha kavuşamayacağını anlayınca kuyuya atlayarak intihar eder:

> *"- Bırakın beni! Ben Hasan'ıma gidiyorum. Ona kazanç götürüyorum.*
>
> *Nasıl gider mişsin bakayım?*
>
> *Jandarmalar atlarından inip kadını tutmak istediler, yenge birdenbire haykırdı:*
>
> *İşte böyle giderim.*
>
> *Bir anda kendisini derin kuyuya attı. Ve kafatası taşlara çarpa çarpa karanlık içinde kayboldu..."* (s.146)[777]

Kadının karantina bölgesinden kaçtığını fark eden jandarmalar onu takipederler. Jandarmalar, onun tifoyu su şebekesine yaymaya çalıştığından habersizdir. Kadın işleyeceği

---

[776] Mehmet Aykaç, a.g.m., s. 865
[777] Aka Gündüz, *Mezar Kazıcılar,* İnkılâp Kitabevi, İstanbul, 1939 (Alıntılar bu baskıdandır.)

suçun büyüklüğünün farkındadır. Tutuklanmaktan, soruşturmalardan korkan ve bu şartlarda sevgilisine kavuşamayacağını bilen büyük yenge çareyi intiharda görür. Büyük yengenin intiharı, çoğu idam mahkûmları ve tutuklularda görülen intiharlarla benzerlik taşır.[778] Bu romanda da intihar eden kadın her şeyden önce toplumdan intikam alma peşindedir. Bu sebeple, gayrimeşru ilişkisi uğruna bütün kasaba halkını zehirlemeyi düşünmekten çekinmez. O, toplumun kendisini yoksul ve yaşlı bir adama bağlı yaşamak zorunda bırakmakla cezalandırdığını ve ölümü hakkettiğini düşünür. Toplumdaki insanlar öldükçe mezarlık bekçisi olan dostu para kazanacak; o da dostu Hasan'la mutlu bir yaşam sürecektir. Büyük yenge tüm bunları kafasında kurgulamıştır. O, ilk günden beri kocası için bir hiç olduğunun, üzerine kuma getiren kocasının kendisini ihtiyaçlarını karşılayan bir köle gibi gördüğünün de farkındadır. Tüm bu olumsuz koşullar içinde onu mutlu eden tek ilişki, zaman zaman Hasan'la gizli saklı, gayrimeşru kurduğu ilişkidir. Hayallerinin kırıldığını, planlarının alt üst olduğunu gören büyük yenge kendisini bu toplumun, baskı gücü olarak gördüğü, jandarmalarına tutuklatmamak için kuyuya atlayarak intihar eder.

Erhan Bener'in *Loş Ayna* (1960) romanında Mahide tarafından reddedilen Selçuk, onu öldürür. Bir süre başı boş gezen ve şiddet eğilimleri gösteren Selçuk, polisler tarafından yakalanacağını anlayınca polislerin gözü önünde taraçadan caddeye atlayarak intihar eder.

Selçuk, 20–22 yaşlarında üniversitede okuyan bir gençtir. Üniversiteden arkadaşı İlhan'ın teyzesi Mahide'ye âşık olur. Mahide, kocasının öldükten sonra onun mirasına konan zengin; fakat ahlaksız dul bir kadındır. Mahide'nin en önemli özelliği hoşlandığı erkeklerle birlikte olmasıdır. Mahide, Selçuk'un savcı yardımcısı olan ağabeyi Sahir Bey'le de ilişki kurmaktadır. Bir gece Mahide'yle birlikte olan Sahir Bey, Mahide'ye evlilik teklif eder. Mahide, bir gün önce Selçuk'un da kendisine geldiğini ve evlilik teklif ettiğini; fakat kendisinin bu teklifi kabul etmediğini belirtir. Mahide'den ayrılan Sahir Bey, bir gün sonra İlhan'dan gelen telefonla, Mahide'nin öldürüldüğünü öğrenir. Başlangıçta Mahide'nin intihar ettiği zannedilir; fakat mücevherlerinin de kaybolmuş olması olayın cinayet olduğunu gösterir. Koğuşturmalar sonucu katilin Selçuk olduğu anlaşılır. Selçuk, suçunu ağabeyine itiraf eder. Kendisini tutuklamaya gelen polislerin gözü önünde Selçuk, taraçadan caddeye

[778] Toplumla bütünleşememiş, toplum tarafından istenmeyen, tehlikeli bir kişi olarak görüldüğünün farkında olan tutuklular, intihar ederek bir anlamda toplumdan intikam almak isterler. Genç mahkûmların toplumla uyum sağlama çalışmalarında başarısızlığa neden olmalarında da aynı sebep söz konusudur. (Erıc Volant, *a.g.e.*, s. 19)

atlayarak intihar eder:

> *"(...) Bundan sonra olanların, hiç biri farkına varamadı. Duydukları korkunç çığlık üzerine arka yöndeki birinci polisle şoför, koşarak komiser yardımcısının yanına geldiler. Gövde ölmemişti daha. Can çekişiyordu. Baş diye bir şey görünmüyordu. Beton düzlükte kan ve beyin parçaları birbirine karışmıştı."*(s.104)[779]

Yiğit Bener, babasının romancılığı üzerine yapılan bir söyleşide, babasının yapıtlarında ortaya çıkan en önemli düşünsel özelliğin; birey/toplum ilişkisinin işlenişiyle ortaya çıkan toplumsal eleştirinin yanı sıra, kuşkuculuğun/eleştirelliğin, düş gücünün ve yaratıcılığın ön planda tutulması, bağnazlığa ve basma kalıp ideolojilere olan tepki ve derin bir hümanizm olduğunu söyler. [780] Bu romanda, Selçuk, genç yaşının ve tecrübesizliğinin kurbanı olarak ahlaksız bir kadın olan Mahide'ye yoğun bir aşkla bağlanır. Mahide'yle birlikte olamaması, Mahide'yi onun gözünde daha bir ulaşılmaz kılar. Mahide'ye ulaşamayacağını anlayan Selçuk, intikamını onu öldürerek alır. Aslında Mahide'nin evine onu öldürmek amacıyla gitmemiştir. Bunu suçunu ağabeyine itiraf ederken şöyle belirtir:

> *"Ama ben onu öldürmek istemedim, dedi. Öldürmek istemedim. Onu öldürmeyi hiç düşünmedim ben. Korkutmak bile istemedim. Seviyordum onu ben.!"* (s.91)

Selçuk, olayın nasıl olduğunu anlatırken, daha olay gecesi intihara karar verdiğini de ifade eder:

> *"(...)Ama asıl ölmesi gereken bendim. Ben... Hiçbir işe yaramıyan... Ben lüzumsuz, ben asalak adam..."* (s.92)

Selçuk, Mahide'nin evine giderken ağabeyinin evden çıktığını görmüş, eve girdiğinde ise Mahide'yi yarı çıplak yakalamıştır. Mahide, isterse onun olabileceğini, onu sevdiğini söyleyince, kendisini aldatan bu kadını cezalandırmak isteyen Selçuk, ağabeyine olan kıskançlık duygusunun da etkisiyle, elindeki kitap açacağını bıçak gibi kullanarak, Mahide'yi öldürür. Aslında, Mahide yaralıyken eve gelen, doktor çağırabileceği halde, doktor çağırmayan ve nefret ettiği teyzesinin ölümüne göz yuman İlhan da bu cinayetin işlenmesinde suçludur. Erhan Bener, kendisiyle yapılan bir söyleşide romanlarında kişilerin ruh hallerini incelerken ölümü en mutlak gerçek olarak onların karşısına çıkardığını belirtir.[781] Bu

---

[779] Erhan Bener, *Loş Ayna,* Varlık Yayınları, İstanbul, 1960 (Alıntılar bu baskıdandır.)
[780] Yiğit Bener, "Elli Yıllık Ürünlerinin Işığında Erhan Bener", *Hürriyet Gösteri,* S.174, Mayıs 1995, s. 47
[781] "Romanlarımda ölümü bilerek ve belirli birtakım sonuçlar çıkarmak için kullandığımı söyleyebilirim. Ölüm, insan hayatında en önemli olaydır. Hiçbir olay ölüm kadar kesin ve mutlak bir anlam taşımaz. Bu bakımdan

romanda Selçuk'un kendi intiharıyla sonuçlanan olayları yaşamasında içe kapanık kişiliğinin önemli bir etkisi söz konusudur. Ağabeyi Sahir Bey'in yanında kalan Selçuk, Mahide'yle tanışır tanışmaz ona âşık olur. Selçuk, aşk oyununda ne kadar acemi ise Mahide bu oyunda o denli ustadır. Mahide için ahlakî hiç bir sınır yoktur. O, şehveti doğrultusunda canının istediği her şeyi yapan güzel bir kadındır. Bu özellikleriyle Selçuk'u bir anda büyüleyen Mahide, aynı zamanda Sahir'le de birlikte olmaktadır. İki kardeşi aynı anda idare eden bu kadın, ne yazık ki Selçuk ve Sahir'in evlenmeyi düşündükleri bir kadındır. Yoğun sevgilerle evine geldiği bu kadını öldürmek hiç aklında olmadığı halde kadının sahte tavırlarla kendisini aldatmaya çalışması Selçuk'u cinayet düşüncesine iter. Ona göre, bu kadar ahlaksız bir kadının yaşaması daha fazla yıkımlara neden olacaktır. Selçuk, bu düşüncelerle, kitap açacağını bıçak gibi kullanarak Mahide'yi öldürür. Cinayeti savcı yardımcısı olan ağabeyi Sahir Bey soruşturur. Soruşturmalar sonrası katilin Selçuk olduğu anlaşılır. Cinayetin ardından ortalıkta görünmeyen Selçuk, yoğun bir depresyon içine girer. Tutuklanma korkusu yaşar. Bu tür intiharlarda cinayeti işleyen kişide görülen heyecan şokları, moral çöküntüsü, aşırı kaygı, sıkıntı, felâket, keder, katil olarak damgalanma korkusu, tutukluluk sırasında sorgu ve işkence korkusu kişiyi intihara sürükler. Sosyal ve biyolojik düzende ağrı ve elemi en aza indirmek ve bundan kurtulmak için kişi intiharı seçebilir.[782] Selçuk, cinayet öncesi Mahide'ye yaptığı evlilik teklifinin reddedilmesi yüzünden aşağılık ve utanç duygularına bürünmüştür. O bu başarısızlığını örtmek için de intihar etmiştir. [783] Mahide'nin ağabeyini kendisinden daha çekici bulması Selçuk'ta yoğun kıskançlık duygularının oluşmasına yol açmış ve kendisinin beğenilmeyen ve aşağılık bir varlık olduğuna[784] inanan Selçuk, daha cinayeti işlediği gece intihar evresine girmiştir.

---

kişilerin ruh hallerini incelerken en yoğun duyguları ancak ölüm karşısında çözümleyebileceğimi düşünmüştüm."(Muazzez Menemencioğlu, "Hikmet Erhan Bener'le", Varlık, S. 568, 15 Şubat 1962, s. 8)

[782] Mehmet Aykaç, a.g.m., s. 865

[783] Erıc Volant, *a.g.e.*, s. 47

[784] Ivy M. Blackburn, *a.g.e.*, s. 52

9. KİŞİNİN GURURUNUN KIRILMASI YÜZÜNDEN GERÇEKLEŞTİRDİĞİ İNTİHARLAR

Gurur, insanoğlunun varoluşunu tamamlayan en önemli özelliklerinden biridir. İnsanın kişiliğiyle eşdeğer bir önem arz eden bu duygu bazı romanlarda roman karakterlerinin intihar etmesine neden olur. Kişi, gururunu kıran durum karşısında isyan edecek güce sahip olamayınca buna isyanını intihar ederek gösterir.

Peyami Safa (Server Bedi)'nın *Selma ve Gölgesi* (1941) adlı romanında Selma'nın babası bir arazi davasını kaybedince bunu gururuna yediremez ve intihar eder.

Zamanında güçlü bir adam olan Selma'nın babası sıtma hastalığına yakalanmıştır. Onu asıl yıkan ise dokuz yıl sürdükten sonra kaybettiği arazi davasıdır. Selma'nın babası arazisini, kin beslediği bir adama kaptırdıktan sonra bunu gururuna yediremez ve silahla intihar eder.

Romanda, Selma'nın babasının intiharı ufak bir olay olarak görünse de yarattığı sonuçlar bakımından yeni olay halkalarına kaynaklık etmesi bakımından çok önemlidir. Babasını çok seven Selma Hanım, babasının intiharının ardından bütün toplumdan nefret eder. Babasının rakibini öldürmek ister; ama adam kaçar. Selma toplumdaki erkeklerden intikam almak için bundan sonra seri cinayetler işler. İşlediği cinayetlerin tümüne de intihar süsü vermeyi başarır. İlk iki kocasına kendi elleriyle birer intihar mektubu yazdırıp onları esrarla uyuttuktan öldüren Selma, balkondan sarkan besleme bir çocuğu da balkondan ittikten sonra olayın intihar olduğuna herkesi inandırmıştır. Şair Halim Bey'e de intihar notu yazdırdıktan sonra onu öldürüp Avrupa'ya kaçan Selma Hanım'ın cürümlerini ortaya çıkarmak isteyen sevgilisi Nevzat Bey, onun peşinden Venedik'e gider. Kaldığı otele yerleşen Nevzat Bey, kısa sürede Selma Hanım'ı bulur. Nevzat Bey, gecenin bir yarısı kendisine intihar mektubu yazdırttıktan sonra onu öldürmek isteyen Selma Hanım'a son anda engel olur. Selma Hanım, babasının intihar ettiğini ancak diğer tüm ölümlerin kendi cinayetleri olduğunu itiraf eder:

> *"Babamı ben öldürmedim, Nevzat! Davayı kaybettiği için… Sana anlattığım gibi… İntihar etti o… Ben öldürmedim onu…"* (s. 184)[785]

[785] Peyami Safa (Server Bedi), *Selma ve Gölgesi,* Semih Lütfi Erciyas, Semih Lütfi Kitabevi, İstanbul, 1941 (Alıntılar bu baskıdandır.)

Bu romanda, babasının kaybettiği bir arazi davası yüzünden erkeklere nefret besleyen Selma Hanım'ın, zekâsını da kullanarak seri cinayetler işlemesine şahit oluruz. Selma Hanım'ın babasını intihara sürükleyen sebeplerin başında râkibi olan adamı alt edememesi ve haklı olduğu bir davayı kaybetmesi yatar. Sahip olmak istediği arazinin dokuz yıl süren bir mahkemenin ardından râkibine bırakılması Selma Hanım'ın babasında yoğun kıskançlık duyguları ortaya çıkarır.[786] Bu tip kıskançlıklarda kişi elde edemediği istekleri, başkalarına kaptırınca intihar eder. Selma Hanım'ın babasının intiharı, intiharın yaşla ilgisini doğrular niteliktedir.[787] Babanın intiharında haksız yere arazisinin elinden alınmasına neden olan hukuk sistemine bir isyan da söz konusudur.

Orhan Kemal'in *Devlet Kuşu* (1958) romanında bir zamanlar kaymakam olan; fakat görevini kötüye kullandığı için azledilen Zülfikar Bey, zengin bir iş adamı olarak, bir kenar mahallede apartman yapacağı bir arazi alır. Zülfikar Bey'in zayıf ve hastalıklı kızı Hülya, arazinin bulunduğu mahallede aylak bir delikanlı olan Mustafa'ya âşık olur ve onu babasının yanında, işe aldırır. Mustafa, komşu kızı Aynur'a sevdalı olduğu için, Hülya'yı hiç önemsemez. Kızının Mustafa'ya âşık olduğunu; fakat Mustafa'nın kızına yüz vermediğini gören Zülfikar Bey, hizmetçiyle yaptığı bir konuşmada başından geçen bir olayı anlatarak, kızının durumundan duyduğu endişeyi paylaşır. Zülfikar Bey, babası küçük bir kâtipken Sultan Hamit dönemi paşalarından birinin kızıyla tanışmıştır. Arkadaşları, Zülfikar'a gönlünü kaptıran bu çirkin kızı almasını, kayınpederinin malına konmasını ve keyfine bakmasını öğütler. O da söylenenleri yapar. Kız gittikçe ona tutulur. Bir gün bu oyuna dayanamayan Zülfikar Bey kızı tersleyerek ona çirkinliğinden bahseder ve kızın gururunu kırar. Gururu kırılan paşa kızı intihar eder:

"- Kendini öldürdü.

---

[786] "... çekememezliğin ortaya çıkardığı bir kıskançlıktır. Burada, kişi kendisinde bulunmayan şeye sahip olan kimseyi çekemez. Çekememezlik, sıkıntılı bir sinirlilik, memnuniyetsizliğe neden olur. Başkasının başarıları ve mutluluğu karşısında durmak büyük bir üzüntüdür... Çekememezlik, bir çeşit "Sosyal Ben" hastalığıdır. Kıskançlık ise doğrudan doğruya bir "Ben" hastalığıdır. Kıskançlık veya çekememezlik duyan insanın iç dünyasının temelinde yüksek bir duygusal tansiyona, hassasiyete, aile veya sosyal çevreye intibak yetersizliğine, olağanüstü bir bencilliğe, ince bir tahlil eğilimine, manevî işkenceye kadar ileri giden aşırı bir iç gözleme rastlanılır. Başkasının, bir sınıfın mutluluğunu, topraklarını, parasını, mevkiini, başkasının bana kolay, kârlı görünen mesleğini çekemem... " (Guy Delpierre, *Kıskançlık,* s. 26-31)

[787] Buna göre, intihar riski yaşlanmayla beraber artar ve 55-60 yaşından sonra en yüksek noktasına ulaşır. Bu yaşlarda uygulanan yöntemlerin iyi planlandığı ve ölümü garanti eden yöntemlerin tercih edildiği görülür. Yalnızlık ve yaşanacak kısıtlı zamanın olması kişiyi kolaylıkla intihara iter. (Celal Odağ, *İntihar (Özkıyım),* s. 42)

- A... niçin?

- Gençler, hele yakışıklıysalar çoğu sefer hodbin, çok da hayvan olurlar. Ben de öyle biriydim. Kızı fena halde tersledim, çirkinliğinden bahsettim, gururunu kırdım. O da...

- O da ?

Tentürdiyot içti." (s. 158 -159)

Bu romanda intihar eden kız zengin ve asil bir ailenin kızı olarak yıllarca el üstünde taşınan, istediği her şey yerine getirilen bir kızdır. Bu özellikleriyle müntehirlerin genel özellikleriyle uyum gösterir. Şımartılmış, aşırı duyarlı, kaybetmeye dayanamayan, sık sık duygu incinmesi gösteren, güç hayat koşullarına karşı dayanıksız, fazla ihtiraslı ve gururlu[788] olan bu paşa kızı, sıradan bir kâtibin oğlu Zülfikâr Bey tarafından reddedildiğini görünce intihar eder. Onu intihara sürükleyen nedenlerin başında, sahip olduğu narsist kişiliği rol oynar.[789] O güne kadar hiçbir isteği reddedilmeyen bu kişiliğe sahip insanlar, bütün benlikleriyle bağlandıkları bir insan tarafından reddedilince çirkin oldukları yüzlerine vurulunca gururları incinir, kendilerini aşağılık ve yaşamayı hakketmeyen biri olarak görüp intihar ederler.[790]

Kemal Tahir'in *Esir Şehrin İnsanları* (1956) romanında paralarını yemek için karısı Nermin'le birlikte Avrupa'ya giden Kâmil Bey, İspanya'da bulunduğu sırada Osmanlı'nın savaşa girdiğini öğrenince İstanbul'a döner. Gemide yolculuk sırasında okuduğu bir dergide Mehmet Ali adında bir askerin ülkesinin işgal edilmesini gururuna yediremeyerek intihar ettiğini öğrenir:

"ACI BİR ÖLÜM – Çanakkale müstahkem mevki komutanı albay Şevki Bey'in yaveri Mehmet Ali Bey dün gece, Ada'ya giden son vapurda, eldivenlerini, kalpağını bir de kapalı büyük bir zarfı saltanat hanedanına mahsus kamarada bırakarak vapurun burnuna gitmiş, kafasına bir kurşun sıkarak kendisini denize atmıştır. Bütün aramalara rağmen cesedi bulunamamıştır. Mehmet Ali Bey 21 yaşındaydı. Hayatının son yıllarını cephelerde geçirmiş, Çanakkale'de, Kafkasya'da, Filistin'de kahramanca çarpışmıştı. Şiirle ve edebiyatla uğraşır çok nazik ve çok duygulu bir Türk subayı olan

---

[788] A. Adler, *Kişilik Bozuklukları ve Toplumsal Bütünleşme,* Say Yayınları, İstanbul, 1983, s. 314

[789] "Özkıyımlarda saldırganlık kişinin kendine yöneliktir. Ben bu tür saldırganlıkların ne oranda kalıtımsal oldukları, psikoterapilerde ne oranda işlenebilecekleri, değişik özkıyım türlerinde değişik saldırganlık türlerinin bulunup bulunmadığı sorularının yeterince araştırılmadığı inancını taşıyorum. Belirtilen bu farklılıklardan narsistik nevrozluların özkıyım girişimlerinde bulunmadıkları sonucunun çıkarılmasını istemem. Çünkü narsistik nevrozlular cinayet ve özkıyımın en acımasız örneklerini verirler." (Celal Odağ *, İntihar (Özkıyım),* s.12)

[790] Erıc Volant , *a.g.e.*, s. 47

Mehmet Ali Bey'in ölümü silah arkadaşlarını yürekten kederlendirmiştir."(s. 33)

Mehmet Ali, savaş ortamından kaynaklanan sebeplerle intihar etmiştir. Mehmet Ali'i bıraktığı mektup ve günlükte savaş nedeniyle ülkenin çeşitli bölgelerinin işgal altına girmesini, Türk milletine zulüm edilmesini, İstanbul'da işgalci askerlerin cirit atmasını kabullenemediğini yazar. Bir yanda Anadolu'da sefil bir hayat yaşadığı halde düşmana karşı savaşan halk öte yanda Beyoğlu'nda işgalcilerle iç içe lüks hayat yaşayanlar. Çocuk yaşta fuhuş yapan kızlar, ahlakî yozlaşma, cinsel ilişkilerle bulaşan hastalıkların ilaç reklamlarındaki patlama onu yaralar. Devlet yönetiminde bulunanların onursuz davranışları, bazı vatanseverlerin (Mustafa Nami Bey, Arif Bey ve ismi belli olmayan bir yedek subay) intiharları da onu ümitsizliğe sürüklemiştir. Şanlı bir tarihe sahip milletinin o yıllarda esir bir millet gibi her türlü alçaklığa boyun eğmesi, Mehmet Ali'yi ülkesi hakkında umutsuzluğa iter. Bu umutsuzluk yoğunlaşarak depresyona sebep olur.[791] Bütün bu olumsuzluklara aldırmadan yaşamayı onuruna yediremeyen esareti kabul edemeyen Mehmet Ali, bir mektup bıraktıktan sonra intihar eder.

[791] Yusuf Alper , v.d., *a.g.e.*, s. 337-338

10. EKONOMİK ÇÖKÜŞ VEYA YOKSULLUĞUN NEDEN OLDUĞU İNTİHARLAR

Yoksulluk tek başına bireyi intihara yönelten etken olarak görünmese de yoksulluğa veya ekonomik çöküşe isyan ederek intihar eden kişilere rastlamaktayız. Bu yönüyle bakıldığında yoksulluğun sebep olduğu ve kişiyi ittiği sonuçlar bakımından intihar olasılığını arttıran bir durum olduğu görülür.[792] Romanımızda yoksulluk nedeniyle intihar edenlere baktığımızda, bunların genelinin sahip oldukları maddi serveti veya konumu kaybederek bir anda yoksul bir hayat yaşamaya mecbur kalan bireyler oldukları bu sebeple yeni duruma uyum sağlayamadıkları için intihar ettikleri görülür.

Hatipzâde Mustafa Akif'in *Kaptan Cemal* (1912) romanında, Nazmi (25-26 yaş) babasından miras kalan serveti bitirdikten sonra, amcasını ve amcasının oğlunu zehirleyerek denize attırır. Amcasının da mirasını ele geçiren Nazmi elindeki paraları yanındaki arkadaşlarıyla har vurup harman savurur. Kolay yoldan para kazanmak uğruna İsmet'i kaçırır. Kaptan Cemal, İsmet'i onun elinden kapar. İflas ettikten sonra parası biten ve sevdiği kızı da kaybeden Nazmi kuyuya atlayarak intihar eder:

> *"Sadık- Bir akşam eve gelmemiş, ikinci akşam yine gelmemiş, üçüncü gün de hiçbir tarafta görülemeyince ta'allukâtı merak ederek aramaya başlamışlardır. En nihayet konağının bahçesindeki kuyuda lâşesini bulmazlar mı?*
>
> *Kerim - Vâh biçâre. Demek kuyuya düşmüş, çıkamamış ha?...*
>
> *Sadık - Hayır efendim hayır. Düşmek değil. Çünkü boynunda büyük bir taş bağlı imiş."* (s. 219)

Kaptan Cemal romanında intihar eden Nazmi'nin uğradığı ekonomik çöküntü, daha önce işlediği suçlardan ve düzensiz yaşamından kaynaklanan bir ekonomik çöküntüdür. Nazmi, babasının bıraktığı maddi serveti kısa sürede harcayan bir müsriftir. Bunun dışında amcasını ve amcasının oğlunu öldürtecek kadar açgözlüdür. Bu tip insanlar çevrelerine zarar vermek için her türlü yolu denerler. Abartılmış cesaret gösterileriyle çevredekilerin ilgisini üzerine çekmeye çalışan tiplerdir. Zaman zaman saldırgan tavırlar içerisine girerler. Bu

[792] Yusuf Alper , v.d., *a.g.e.*, s. 337-338

saldırılar ardından yaşadıkları hayal kırıklıkları onları intihara sürükleyebilir. [793] Nazmi, işte böyle bir hayal kırıklığı yaşar. Kendisini suçlu görür. İşlediği tüm suçlara rağmen hayal kırıklığına uğrayan Nazmi intihar eder. O, yıllarca zenginlik içinde yaşamış, istediği her şeyi elde eden biri olduğu halde elindeki tüm sermayeyi yitirmiştir. Hayatında sevgi göremeyen Nazmi'nin âşık olduğu İsmet, elinden alınmıştır. Maddi ve manevi anlamda başarısızlığa uğramış olan Nazmi, zengin bir hayatın ardından gelen yoksul, sevgisiz ve yalnız bir hayatı yaşamaktansa intihar etmeyi tercih eder. [794]

Ahmet Reşat'ın *Yakıcı Kadın* (1913) romanında Sahire Hanım'ın tuzağa düşürdüğü Enis ve Ali Bey'ler, kadın uğruna bütün servetlerini yitirerek iflas ettikten sonra pencereden atlayarak intihar ederler.

Romanda çeşitli felâketlere ve cinayetlere neden olan Sahire Hanım'ın aklına bir gün henüz bekâr olan kız arkadaşlarını sarhoş ederek erkeklere peşkeş çekme fikri gelir. Kızlara ve tanıdığı erkek dostlarına yazdığı mektuplarla bu fikrini uygulamaya koyar. Kızları eğlenmek üzere eve davet eden Sahire, içine konyak karıştırılmış birayla kızları sarhoş ettikten sonra üst kattaki erkekleri bu kızların koynuna sokar ve namuslarının kirlenmesine sebep olur. Hepsi de üst düzey iş adamı olan bu erkeklerden Ali Bey ve Enis Bey birlikte oldukları kızları unutamazlar ve onlarla bir kez daha birlikte olmak isterler. Bu isteklerini Sahire Hanım'a ilettiklerinde Sahire Hanım, alacakları pahalı hediyeler ve ödeyecekleri yüklü paralarla bu isteklerini karşılayabileceğini belirtir. Daha sonra Kadıköy'de tuttuğu bir evde bu kadınları yüklü paralar karşılığında bu erkeklere pazarlayan Sahire Hanım, Ali Bey ve Enis Bey'in kısa sürede iflas etmesine yol açar. Sahire Hanım yüzünden bütün sermayelerini yitiren Ali ve Enis Bey, bir kağıda yazdıkları ve intihar sebeplerini özetleyen; "*Nisvân – ı Esfele Lanet! Şehvetten Nefret"* cümlelerinin ardından pencereden atlayarak intihar ederler:

> *"Odanın iki penceresini de açtılar... İkisi de aynı dakikada ve koşarak pencereden atıldılar... Sükûnet –i leyl içinde iki cismin birden düşmesinden muhtasıl şiddetli bir seda parkelerin üzerinde tanin – i endâz oldu. Sonra acı bir feryâda bütün halk koşuştu. Yerden Ali ile Enis'in bi – rûh cesedleri kanlar içinde yatıyordu."* (s. 237)

Bu romanda da intihar eden Ali ve Enis Bey şehvetlerinin esiri olarak tüm sermayelerini

[793] Adler A., *Kişilik Bozuklukları ve Toplumsal Bütünleşme,* s. 314
[794] Mitat Enç , *a.g.e.*, s. 162 - 184

yitirdikten sonra intihar etmişlerdir. Toplumda yıllarca üst düzey iş adamı olarak lüks bir hayat süren bu ikili servetlerini yitirdikten sonra yoksullar sınıfına dahil olup değersiz yaşamaktansa intihar etmeyi tercih etmişlerdir. Onları intihara götüren önemli sebeplerden biri de belaya kendi istekleriyle bulaşmalarıdır. Sahire Hanım'ın onları ve kızları ilk defa aldatma olayından sonra kızların peşini bırakmayan ikili kendi sonlarını kendileri hazırladıkları için cezalarını da kendi elleriyle vererek intihar etmişlerdir.

Ethem İzzet Benice'nin *Yakılacak Kitap* (1927) romanında Şazimend Hanım, henüz beş yaşında olan kızı Vicdan'ın gözleri önünde kendisini yakarak intihar eder.

Romanda Şazimend Hanım, posta memuruyken genç yaşta ölen Cemil Efendi'nin dul eşidir. Kocasının yakın arkadaşı Selim Bey, bu kadınla dört ay birlikte yaşadıktan sonra onu hamile halde terk etmiştir. Selim Bey, bir kız çocuğu olduğunu sonraları öğrenecektir. Şazimend Hanım, Selim Bey'in kendisini terk etmesinin ardından sefil bir hayat sürer. Romanın serim bölümünde son olarak elindeki maşrapayı da satamayan Şazimend Hanım, aç olduğunu söyleyen beş yaşındaki kızı Vicdan'ın gözleri önünde çaresizlikten gaz lambasıyla intihar eder:

> *"(...) lambayı aldı, bitkin bir sürüklenişle odadan çıktı. Orada başını açtı, saçlarını dağıttı, lambadaki gazı hep birden tepesine boşalttı, hemen tutuşturdu; saçları alevlendi ve birkaç dakika içinde dehliz kıpkızıl oldu. Çocuk, kızıllığa koştu, aleve sokuldu:*
>
> *- Anne... Anne...*
>
> *Diye haykırdı; fakat bu haykırış cevapsız kaldı.*
>
> *Genç irisi, uzun boylu, siyah çarşaflı, zayıf, bir deri bir kemik kadın bir hamlede yandı, kül oldu..."* (s. 4)[795]

Yoksulluk, intihar olasılığını arttıran en önemli etkenlerden biridir. Bazı insanlar, ölmeyi hiç istemedikleri halde, yaşadıkları acıları katlanılmaz buldukları ve toplumu kendi sorunlarına ölümden başka çare olmadığına inandırmak, umutsuzluklarını onlara göstermek için intihar ederler.[796] Bu romanda kocası öldükten sonra yoksul duruma düşen, kocasının yakın arkadaşı tarafından istismar edildikten sonra elinde çocuğuyla terk edilen bir kadının

---

[795] Ethem İzzet Benice, *Yakılacak Kitab,* İkbal Kitabevi (Ebuzziya Matbaası), İstanbul, 1938 (Alıntılar bu baskıdandır.)

[796] Rita L Atkinson., *Psikolojiye Giriş,* s.541

trajedisi söz konusudur. Bu kadın ahlaklı olarak çalışıp çocuğuna bakmak istediği halde bunu başaramaz. Selim Bey'le karı–koca hayatı yaşamak zorunda kalır. Ondan bir çocuğu olan Şazimend Hanım, yaşamak için her şeyini satmasına rağmen çocuğunu doyuramaz. Evine ekmek bulamamanın çaresizliği içinde satılacak olan tek eşyası bakır leğeni de satamayınca, açlığını haykıran çocuğa, kızıl alevlere bulanmış bedenini sunarak cevap verir. Bu romanda da görüldüğü üzere, yoksulluğun insanları suça ve ahlaksızlığa ittiği gerçeği yadsınamaz. [797] Bu manzara bir anlamda iki yüzlü ahlaksız toplumu protesto etmek ve ona ne kadar çaresiz olduğunu haykırmaktır. Ahlaksızlık ve suç işlemeye itilen yoksul insanların bir kısmı, mutsuzluklarına, üzüntülerine, içinden çıkılmaz durumlarına tek çare olarak intiharı görürler.[798]

Mahmut Yesari'nin *Tipi Dindi* (1933) adlı romanında Macit, 40 yaşlarında hovarda kılıklı biridir. Eğlenceye düşkün olan gününü gün eden Macit'in hayatı, bir gün ailesinden aldığı mektupla değişir. Mektubu yazan kız kardeşi Müzehher, babasının hasta olduğunu ve derhal gelmesi gerektiğini bildirince evine giden Macit, babasının öldüğünü ve evin borçlular tarafından sarıldığını görür. Saf bir insan olan babası kefil olduğu şahısların oyununa gelerek dolandırılmıştır. Borçlarını ödemek için bir bir ev eşyalarını satan daha ucuz evlere taşınan Macit, iş bulamadığı gibi sefaletten de kurtulamaz. Bu arada kış mevsimi kapıya dayanmış, Müzehher hastalanmıştır. Okula başlayan küçük kardeşi Niyazi, yatılı bir okula kaydedilerek, bir bakıma hayatını kurtarmıştır. Evin gıda ihtiyacı, kömür ihtiyacı ve Müzehher'in ilaç paraları Macit'i zor durumda bırakır. Sırtındaki paltoya kadar her şeyini satan Macit, Müzehher'in hastalandığı bir gece doktor bulmak amacıyla sokağa çıkar. Doktor bulamaz. Döndüğünde kapının önünde belediyenin cenaze arabasını bulur. Eve bir daha girmez. Cenaze arabasına da gözükmez. Karlı hava tipiye dönüşür. Macit, paltosuz bir halde ıslak elbiseleriyle, ölmek amacıyla, kendini sokaklara bırakır. Psikolojisi bozulmuştur. Yarı donmuş bir halde bulunan Macit, hastaneye kaldırılır. Bir gece fenalaşan Macit kurtarılamaz ve ölür.

> *"Tipi, dinmiyecek... Varsın, dinmesin! Beni hayat tipisi boğdu... Korkma Macit, yürü... Mutlaka senin vücudun lâzım mı?...*

[797] Mitat Enç, *a.g.e.*, s. 162 - 184
[798] Mehmet Aykaç, a.g.m., s. 865

(...)

Macid'in karyolasına yaklaştım; iğildim, baktım. Asil çizgili zayıf yüzü yorgun, fakat rahattı... Yüzünde uzun, sürekli fırtınalardan kayalara çarpmış, parçalanmış bir tekne kalıntısı vardı. Güçsüz, yorgun, fakat rahattı!

Evet, artık tipi dinmişti!" (s. 189 - 190)[799]

Macit'in intiharına en önemli sebep yıllarca bolluk içinde yaşayan bireyin, babasının iyi niyeti yüzünden yaşadığı ekonomik sıkıntıya isyan ederek kendini ölüme terk etmesidir. Macit, romanın başında hayatını zevk ve eğlence içinde geçiren, çalışmayı sevmeyen, sorumsuz biridir. Macit, iyi niyetlerinin kurbanı olarak yoksul duruma düşmelerine isyan eden bir kişiliğe bürünmüştür. Ve intihar edercesine, paltosuz, ıslak elbiselerle, havanın kar ve tipiyle insanı donduracak derecede soğuk olduğu bir anda kendisini yollara vurur. Macid'in bu davranışı intihar edenlerin kişilik özellikleriyle uyum gösterir.[800] Macit, yoksulluğa alışamayan, zengin hayat ardından gelen yoksulluğu sindiremeyen ve buna isyan eden bir karakter olarak intihar etmek için kendini kar ve tipinin olduğu dondurucu soğuk havada yollara bırakır. Bu intiharda toplumu suçlayan bir yön de söz konusudur. Çünkü bu toplum onun babasının iyi niyetinden yararlanarak onu dolandırmış ve kendilerini yoksul bir hayat yaşamaya mecbur kılmıştır. Ona göre, aylarca iş aramasına rağmen Macit'e iş vermediği için bu toplum suçludur.

Midhat Cemal Kuntay'ın, İstanbul'un II. Abdulhamid Dönemi istibdat yönetimi, İttihât ve Terakki Cemiyetinin yönlendirdiği Meşrutiyet Dönemi ve Millî Mücadele hareketinin şekillenmeye başladığı Mütareke Dönemi'ni karşılaştırarak anlattığı *Üç İstanbul* (1938)[801]

---

[799] Mahmut Yesari, *Tipi Dindi*, Remzi Kitabevi, Güven Matbaası, İstanbul, 1943 (Alıntılar bu baskıdandır.)

[800] Bu tür insanlar aileleri tarafından çocukluklarından beri şımartılmış aşırı duyarlı tiplerdir. Alışılmadık derecede duyarlı olan bu tipler, duygu bakımından çok çabuk incinirler. Güç hayat koşullarıyla karşılaşan bu tipler, dayanıksızdırlar. Psikolojik acıları nedeniyle çökme, yıkılma eğilimleri söz konusudur. Fazla ihtiraslı ve gururludurlar. Hastalık veya ölümlerinin başkalarının üzerinde bırakacağı etkiyi kendilerine gösterilen değer olarak algılarlar. Bu kişiler yenilgi veya kayıp yaşadıkları zamanlarda intiharı tercih ederler. (A. Adler, *Kişilik Bozuklukları ve Toplumsal Bütünleşme,* s. 314)

[801] "Mithat Cemal tek bir roman yazmıştır; *Üç İstanbul,*. 1936 yılında yayımlanan bu romanın adı dolayısıyla uyandırdığı ilk çağrışım zaman ve mekânla ilgilidir. Gerçekten de romanının yayımlanması dolayısıyla Mithat Cemal bir dergiye şu açıklamayı yapmıştır. "Ben bir muaşeret romanı yazıyorum. Çünkü İstanbul,'u ilk softasından son levantenine kadar tanırım. Beyoğlu'ndaki konsolos medeniyetini Fatih'teki kurunuvustayı yakından bilirim" dedikten sonra Sait Paşa'nın hatıralarını okuduğunu ve romanında bunlardan faydalandığını belirtir. Böylece belgeye dayanarak İstanbul,'u Abdülhamîd, İttihad ve Terakki ve Mütareke dönemlerindeki hali ile anlatmıştır. Romanıyla ne yapmak istediğini de şöyle açıklar:. "Bu üç devri, ev ve insan örneklerinde göstermek. İnsanlar, evleri ile karma-karışık dururlarsa bir devri çok güzel ifade ederler. İstanbul,'da on onbeş prototip ev tanırım. Avrupalı olmak isteyen gülünç ev, Avrupalı olan milliyetsiz ev; kütüphanesiz ağıl ev, tablo

adlı romanında, saltanat içinde yaşadıktan sonra yoksul düşen Belkıs, gerçekleştirdiği üç evlilikten de beklediğini bulamayınca Amerika'da yoksulluk içinde kıvrandıktan sonra intihar eder.

Romanın başında, İstibdat Dönemi'nde Erkân-ı Harp müşirinin kızı olarak görünen Belkıs, Adnan Bey'in ders vermek için evine geldiği; fakat güzelliği ve yaşadığı mermer yalının azameti karşısında hakarete uğradığını zannederek, yalıya bir daha gelmeme kararı aldığı biridir. Adnan Bey, romanın baş kahramanıdır.[802] Süheyla Hanım'la evlilik hazırlığı yapan Adnan Bey, o sırada Miralay Hüsrev Bey'le evli olan Belkıs'a âşık olmuştur. Kocasının kumar borçları yüzünden evine haciz gelen ve kocasından ilgi görmeyen Belkıs, Meşrûtiyet'in ilanıyla zengin olan Adnan Bey'le evlenir. Başlangıçta hayranlıkla karışık bir aşkla Adnan Bey'in bağlandığı Belkıs'ın bir süre sonra kocasıyla arası açılır. Kocası Adnan Bey'in, Moiz'in güzel karısı Raşel'le seviştiğini öğrenen Belkıs, Adnan Bey'den boşanarak Rus Prens

---

diye garez olan kafesli ev; 31 Marta gebe kalan cumbalı evler; bir de zarif tesbihleriyle, ince kalemtraşlarıyla, Beykoz vazolarıyle, Üsküdar çatmalarıyle eski eşya medeniyetimizi gösteren derin, sessiz evler... Bunları çizdim (Aydabir, nr. 6, 1 Şubat 1936, s. 10-11.)" (İnci Enginün, *Yeni Türk Edebiyatı Araştırmaları*, s. 125)

[802] "Adnan'ın romanda iyi belirmeyen müsbet yanları vardır, fakat kendisinden sosyal seviye bakımından daha iyi durumda olanları kıskanması, kibre ve zenginliğe olan düşkünlüğü, onu çevresinde yalnız bırakır. Yer yer onun annesine bağlılığı, ikiyüzlülük karşısında tiksinti duyduğu, güzelliğe aşık olduğu, vatan, hürriyet kavramlarına bağlılığı ile karşılaşılır. Fakat, dengesiz şahsiyeti bütün bu müsbet değerlerin gelişmesine fırsat vermez. Evli, çaresiz kadınları ayartması, tertemiz bir genç kız olan Süheyla'nın duygularıyla oynaması, dalkavuklarla düşüp kalkması, onları beğenmiyor görünse de Adnan'ın sevimsizliğini arttırmaktadır. Bu sevimsizlik gördüğü bozukluklar karşısında genel hükümler vermesiyle büsbütün artar. Adnan'a sadece dengesiz değil, iki yüzlü de diyebiliriz. Bir türlü, olduğu gibi görünemeyen, şartların altında ezilmiş, fakat bir taraftan da sanki şartlara hakim olup onların üstüne çıkabilen bir insan pozundadır. Romanın aslî kahramanı olduğu halde, okuyucu bu aslî kahramanın iniş çıkışlarında, ona karşı en ufak bir merhamet duymadan bekler. Onun macerasında okuyucuyu saran, kendine çeken hiç sıcaklık yoktur. Romancı gerçek hayattan aldığı kahramanlarına, kendisi de dahil olmak üzere büyük bir soğukkanlılık ile bakar ve onları objektif çizgileriyle değerlendirir. Fakat bu objektifliğin sadece sevimsizlikleri tesbit ile sınırlandırılmış olduğunu da unutmamalıyız. O kadar iyi Süheyla, öylesine güzel Belkıs, inanılmaz dürüstlüğü ile şair Raif ve Dağıstanlı Hoca bile sevimli değildirler. Adnan alay etmeye bir çeşit korunma, kendini gösterme vasıtası olarak kullanır. Fakat alayları da onu sevimli kılmaz. Bu dengesiz adam, toplumumuzda, hiçbir şeyi beğenmeyen, beğenilecek bir şeyler yapmağı da beceremeyen, garip aydın tipinin bir örneğidir. Bundan dolayıdır ki onunu dürüstlük, ahlak, vatan gibi yüce kavramlar hakkında söyledikleri bile okuyucuda gerçeklik duygusu uyandırmaz. Romanın bütün kişileri de bu bakış tarzından payların alırlar. Adnan'ın hayatında hep bir yarımlık payı vardır. Romanını yıllar boyu bitiremez. Bunu kendisindeki eksiklikleri görerek tamamlamak yerine, kendisini "bir romanını yedi yılda yazan Fransız müellifine" yani Flaubert'e benzetir. Adnan için kendi kendisi olmayı beceremeyen insan diyebiliriz. Bunun en açık şekli romanı ile ilgili takındığı tavırdır: "İnsanların kendi kendilerine yaptıkları dalkavukluktan vazgeçti; romanının ne kadar fena olduğunu birdenbire kabul etti; satırlar çiziyordu. Fakat biraz geçince, yeni ilhamlarına kıyamadı. Sildiği satırlar yerine sahifeler yazdı. Kendini, çizerken bir müellife, yazarken bir başka müellife benzetiyordu. İnsanın kendisi olması ne kadar güçtü!.. O, el yazısını bile birtakım meşhur adamlarınkine benzeterek bu yaşa kadar kaç defa değiştirmişti. Fakat en çok imzasına eklediği kuyruğu seviyordu. Ancak romanını Mısır'da ariyet imza ile bastıracağı için üstüne adının kuyruklu klişesini koyamayacaktı. Böyle felâketlere üzülecek kadar iyi kalpli idi". (İnci Enginün, *a.g.e.*, s.127)

Nebisky'le evlenir. Bir süre sonra prens zannederek evlendiği Nebisky'nin morfin bağımlısı, adi bir adam olduğunu gören Belkıs, üç ay Peşte'de yaşadıktan sonra İstanbul'a döner. Beyoğlu'nda ahşap bir eve bütün paralarını yitirmiş olarak yerleşirler. Kocasıyla anlaşamayan Belkıs, yoksulluk, pislik içinde çirkinleşmiş, şişmanlamıştır. Mutsuzluğuna tek çare olarak intiharı düşünür:

> *"Bu evden kurtulmanın, Belkıs için bir tek çaresi vardı: İntihar...*
>
> *İntihar edebileceğini düşündükçe, intihar ettikten sonraki günlerde yaşıyor gibi rahat ediyordu."* (s. 498)

Prens, morfin parası için Belkıs'ı dövüp ondan para getirmek için çalışmasını isteyince Belkıs, çalışmak için yıllardır hayal ettiği Amerika'ya gider. Orada çorap paketleri işleyerek geçinen Belkıs'ın Amerika'ya gittikten üç ay sonra yoksulluktan Amerikalı şair Sylvia Plath[803] gibi hava gazıyla intihar ettiği öğrenilir:

> *"Belkıs Newyork'ta çorap paketleri işleyerek geçinirmiş. Bir gün hamamda yıkanmış; en güzel geceliğini giymiş; odasının havagazı musluğunu açarak karyolasına uzanmış; ağır ağır ölmüştü!"* (s.505)

Belkıs'ın intihar haberini bir süre sonra kendisi de intihar edecek olan Hariciye mümeyyizi Burhan verir. Belkıs'ın ölümünü Adnan Bey, bir gazete ilanıyla öğrenir:

> *"Esbak Erkânıharp Müşiri ...nin kerimeleri Belkıs hanımefendinin bir müddetten beri seyahatte bulundukları Newyork'un Terminus otelinde, irtihal ettikleri derin bir teessürle haber alınmıştır. Merhumenin ailesine ve bilhassa amcazâdeleri olan ve bahriyemizin çok değerli erkânından bulunan esbak Ataşenaval Naşit Beyefendi'ye samimî taziyelerimizi beyan ederiz."* (s. 512)

Belkıs, onca lüks içinde yaşadıktan sonra, mutsuz evlilikleri yanında sefalet içinde yaşamasına isyan ederek intihar eder. Belkıs, ailesinin siyasî değişimlerden kaynaklanan çöküşünün hazmedemeyen bir tiptir. Kumarbaz, sarhoş kocasından ayrılarak büyük ümitlerle hayatını birleştirdiği Adnan Bey'le evlenmesine rağmen, Adnan Bey'in siyasî gücünün yükselmesi ve işinin yoğunluğu dolayısıyla onu ihmal etmesi, Belkıs'ta bir hayal kırıklığı yaratır. Özellikle gençlerin iyi düşünmeden gerçekleştirdikleri evliliklerde evliliğin daha ilk

[803] Cana Yalçın, "Bir İnsanın Kıskanabileceği Her Şekilde Kıskandı", *K Dergisi*, S.6, 10 Kasım 2006, s.12-15

zamanlarında depresyona girdikleri görülür.[804] Bu ikinci veya üçüncü evliliklerini yapan kadınlarda daha fazladır. Kadın, evliliğinin bitmesinden bazen kendini sorumlu tutarak depresyona girer. Bu depresyon bazen kadını intiharın eşiğine getirecek kadar şiddetlidir. Belkıs'ın yaşadığı durum böyle bir durumdur. Belkıs, büyük ümitlerle Adnan Bey'le evlendikten sonra mutlu olamaz ve ondan ayrılır. Kendini Prens olarak tanıtan Nebisky ile alt yapısı sağlam olmayan bir evlilik yapar. Prens olarak evlendiği kocasının morfin bağımlısı bir serseri olduğunu gören Belkıs, çeşitli sorunlar yaşadıktan sonra bu adamdan da ayrılır. Ayrılmadan önce Belkıs'ın eski güzelliğini ve servetini tamamen yitirdiğini görürüz. Kadınlar için servetin ve güzelliğin önemi dikkate alındığında Belkıs, daha Amerika'ya gitmeden bunalımın kıyısına gelmiştir. Bunu, davranış bozuklukları sergilemesinden, giyimine, temizliğine dikkat etmemesinden ve şişmanlayarak güzelliğini yitirmesinden anlarız. Genellikle depresyonda olan insanlarda bu değişikliklerle karşılaşılabilir.[805] Onca sıkıntılar arasında gelinliğini satarak Amerika'ya gider; ama orada da istediği gibi yaşayamaz.

---

[804] "Birçok kimseler evliliğin gerek ve sorumluluklarına hiçbir hazırlıkları olmadan evlenmektedir. Cinsel eğitimleri sakat ve kıt olan gençler için ilk hamlede evliliğin cinsel görevleri bir sadme etkisi yapmaktadır. Bundan başka evlilik bağlarını bir baba – çocuk veya anne – çocuk münasebetleri sananlar da vardır. Bunlar bilhassa bütün çocukluk ve gençliklerin ana – baba baskısı ve kontrolü altında geçirenlerdir. Duygu hayatları ve kişilikleri itibariyle hiçbir zaman gerektiği gibi olgunlaşmayan bu insanlar kocalarından bir baba tavrı: karılarındansa seven, koruyan, bütün güçlüklerine çare bulan bir analık yapmasını isterler. Tabiî bu gibi kimseler çabucak karılık veya kocalığın tabiî sorumluluk ve ödevleri karşısında bocalamaya, dengelerini kaybetmeye başlarlar. Diğer taraftan birçok gençler evlilik hayatına, gerçekleştirilmesi güç veya hatta imkânsız ülküler ve umutlarla girerler. Bu gibilerini evliliğin yeknesak yaşayışı, karşı cinsin fantezileri ve romantik duygulardan arınmış realitesi karşısında kolayca hayal kırıklığına düşerler. Bu hayal kırıklığı tabiî karı – koca arasındaki bağları, bunların birbirine karşı olan tavır ve muamelelerini esaslı surette etkilendirecektir. Böylece şikâyetler, tenkitler, anlaşmazlıklar, geçimsizlik ve sonu gelmeyen kavgalar baş gösterecektir. Evliliğin bu çeşit etkilerinin kişiliğin ruh sağlığı üzerinde kötü sonuçlarını büsbütün vahimleştiren bir gerçek de şudur: Yapılan araştırma ve incelemeler, çocukları anlayışlı ve iyi bir aile çevresinde geçmeyenlerin, yetişkinlikte kurdukları ailelerin de temellerinin sağlam olmayacağını göstermektedir. Böylece aile bağlarının gerginlik ve yıpratıcılığı, pek de sıhhatli olmayan çocukluk tecrübelerinin üstüne ekleniyor demektir. Böylece kurulan fasit dairenin bazı hallerde kişinin ruhsal dengesinin büsbütün yıkılıp çökmesine sebep olabileceği de aşikârdır." (Mitat Enç , *a.g.e.*, s. 108)

[805] "Böylece bir kişinin yavaş yavaş kılık kıyafetini ihmal etmeye başladığını, ütüsüz pantolon, çarpık kravatı, buruşuk gömlek, yahut da tersine giyilmiş bir entari, kılığına ve mevsimine uygun düşmeyen bir şapka ile ortada dolaşmaya başladığını görürüz. Kişi saçlarını taramayı, tıraş olmayı, alışkın olduğu temizlik tedbirlerini almayı ihmal eder. Bununla ilgili olarak hastalarda bir dalgınlık başgösterir. Yakınlarını tanımakta güçlük çeker. Vazifelerini unutmaya işlerini ihmal etmeye başlarlar. Bütün hallerinde dünya ile ilişkisini kesmiş, içindeki bir fantezi âlemine çekilmiş insanların durumu görülür. Bunun tersi olarak başka bir kişide, eskiden göremediğimiz bir canlılık, hareketlilik ve konuşkanlık baş gösterir, giyim ve temizliğe karşı aşırı derecede abartılmış bir önem vermeye başlar. Elini yüzünü günde yüzlerce defa sabunlar, her el sıkma sonunda elini alkolle siler, kapı tokmaklarını mendille tutar, elbiselerini sık sık dezenfekte eder, konuşurken aşırı derecede heyecanlanır, taşkın jestler ve mimikler yapar. Hiç tanımadığı insanlarla hemen ahbaplığa girişir, en mahrem şahsî işlerini açmaktan çekinmez. İşlerinde bir girişkenlik, cüretli atılganlık gösterir. Her gün birçok işlere teşebbüs eder. Çoğunu sonuna erdirmeden yarıda bırakır. Gücünün yetmeyeceği işlere girişir." (Mitat Enç, *a.g.e.*, s. 110)

Ekonomik çöküntü orada da onu mahveder. Gençliğini varlık içinde geçiren Belkıs, parasızlığa daha fazla dayanamaz ve intihar eder:

"*(...) parasızlıktan intihar etmişti."* (s.555)

Üç İstanbul romanı, siyasî hayatın, sosyal, ekonomik ve ferdî hayata etkisini en güzel yansıtan romanlardan biridir. Bu romanın en bariz özelliği, sınıflar arası geçiş yaşayan bireylerde baş gösteren ekonomik ve ahlakî değişmeyi yansıtmasıdır. Bu değişiklik, yüksek düzeyde olduğu zaman fertlerde bunalım ve yeni koşullara uyum güçlüğü görülür. Romanda bu uyum güçlüğünü en yoğun olarak şu karakterlerin yaşadığını görürüz: Adnan Bey, Belkıs, Vasfi, Moiz, Tevfik Bey, Nail... Belkıs, istibdat döneminin elit tabakasından bir aileye mensup olup sarayın tüm nimetlerinden faydalanan biriyken meşrutiyetin ilanıyla her şeyini yitiren bir ailenin çocuğu olmuştur. Yanlış evlilik tercihleriyle kendi sonunu hazırlamıştır. Ne aldığı eğitimin, ne asil bir aileye bağlı olmasının bir hükmü kalmıştır. Ekonomik çıkmaz ve kocasının morfin bağımlısı olması, hayatında çalışmamış olması, kültürel farklılık... gibi unsurlar eklendiğinde Belkıs'ın yabancılaşma sürecine girmesi, yalnızlığa itilmesi ve en son kocası tarafından adeta kovularak çalışmaya itilmesi, onu Amerika'ya yönlendirir.[806] Kocası, onu önceki karısını sattığı gibi, satmayı düşünmüş sonra bundan vazgeçmiştir. Ondan çalışmasını isterken bile Belkıs onun için bir eşyadır. Amerika, Belkıs'ı; Belkıs Amerika'yı benimsemez. Bir zamanlar refah içinde yaşayan Şişli hanımefendisi, mermer yalılarda büyüyen bu kibar kız, sefalet içinde kendi kaderine isyan ederek intihar eder. Belkıs'ın intiharında göze çarpan diğer bir ayrıntı da Belkıs'ın Amerikalı kadın şair Sylvia Plath[807] gibi havagazıyla intihar etmesidir..[808]

---

[806] Bu romana kadarki, romanlarda özellikle Fransa, İngiltere, İspanya, İtalya... gibi Avrupa ülkeleriyle tanışmış olan okuyucu ilk defa bu romanla Amerika'yı tanır. Amerika Türk roman okuyucusu için, bu romana kadar kültürü ve coğrafî yapısıyla farklı bir ülkedir.

[807] Sylvia Plath'in İntiharı , Geniş bilgi için Bkz. Alvarez A., *İntihar - Kan Dökücü Tanrı,* Öteki Yayınevi, Ankara 1999,

[808] Bireylerin intiharlarında önemli bir etkisi olan model alarak intihar etme gerçek hayatta da çok sık tercih edilen bir intihar yöntemidir. Özellikle gençlerde görülen ünlü bir sinema yıldızını, bir şarkıcıyı, bir futbol oyuncusunu model alma hastalığı, model aldıkları şahsın intihar etmesinden sonra gençler arasında intihar salgınlarına yol açmaktadır "Federal Almanya'da da 1981-1982 yıllarında gösterilen "Bir Öğrencinin Ölümü" adlı, konusu intihar olan dizi, intihar oranlarını iki buçuk kat arttırmış ve çoğunluğu da dizideki gibi kendisini tren altına atarak intihar etmiş.
Yine Goethe'nin romanı *Genç Wertherin Acıları* böyle bir intihar salgınını başlatmıştı. İki yüzyıl arasında, genel olarak Akılcılığa karşı Romantik tepki biçimlenirken, Goethe, kısmen otobiyografik olan bu romanında, kahraman Wertheri dönemin coşku ve tutkuları ile donatmıştı. Werther sonunda karşılıksız aşk nedeniyle intihar eder, ama bu aşk, çok katlı uyumsuzluğun ve mutsuzluğun bardağını taşıran damla gibidir. Roman son derece

Midhat Cemal Kuntay'ın aynı romanında siyasî bağlantıları sonucunda kısa sürede zengin ve yetki sahibi olan Moiz Avrupa'da bulunduğu sırada metreslerine yaptığı harcamalar yüzünden iflas edince, intihar eder.

Romanın başında Adnan Bey, Moiz ve Tevfik Bey Hukuk Fakültesi'nden yeni mezun olmuş, bir evde yokluk içinde yaşayan arkadaşlardır. Moiz, Avrupa'da avukatlık yaptıktan sonra Türkiye'ye gelmiş bir Yahudi'dir. İstanbul'da İttihat ve Terakki Cemiyeti'yle güçlü bağlantılar kuran Moiz kısa sürede zengin olur ve Raşel'le evlenir. Mütarekenin ardından İtalya'ya gidince Alfred Cevad, karısı Raşel'le ilişki kurmaya başlar. Cevat'tan hamile kalan Raşel, hamileliğini kocasına, sefaret katibinden kalmış gibi bir mektupla bildirir. Bir hafta sonra Roma noterliğinden gelen bir telgrafta, Moiz'in intihar ettiği haber verilir. Raşel, kocasının namusu yüzünden intihar ettiğini zannedip Cevat'ı ve kendisini suçlar. Bir gün sonra, yapılan araştırmalarda Moiz'in biri Roma'da, öteki Viyana'da olmak üzere iki metresinin olduğu ve bütün paralarını bu kadınlara yedirdiği ortaya çıkar. Banka yöneticisi, telefonda Raşel'e kocasının, bonolarını ödeyemediği için intihar ettiğini söyler:

> *"Son ayda Mösyö iflas vaziyetinde idi. Bonolarını ödeyemedi. Kendisini onun için vurdu. Hesap meselesi!.. dedi."* (s.524)

Romanın başından itibaren Moiz, kişilik sahibi olmayan menfaatçi ve gözü dışarıda olan biridir. Başlangıçta çok fakir olan Moiz, İttihat Terakki Partisi'yle siyasî bağlantıları sonucu kısa sürede zengin olur; ancak şöhreti ve parayı hazmedemez. Son derece güzel bir kadınla evlenmesine rağmen karısını ihmal eder ve parasını Avrupa'da tuttuğu metreslerine yedirir. Metresleri yüzünden aldığı borcu ödeyemeyen Moiz, kısa süre sonra iflas ederek bunalıma girer. İnsanların kısa sürede kazandığı veya kaybettiği servet onları şoka sokar. Moiz de kısa sürede elde ettiği serveti erittikten sonra paraya alışmışken iflas edince bunalıma girerek intihar eder. Sosyal anlamda sağlam bir düşünceye sahip olamayan Moiz, İttihat Terakki Partisi sayesinde toplumda bir kimlik edinmiştir. Parayı yanlış yerde harcayınca, hem kimliğini hem de sosyal anlamda güvenilirliğini kaybeder. Aradığı istikrarı bulamayan ruhlar

---

başarılı olur. Ve Avrupa'da çeşitli insanlar Werther'i izleyerek intihar eder. Ardından başkalarını intihara sürükleyen bir başka "kahraman"da sinemanın ilk yıllarının ünlü yakışıklı aktörü İtalyan asıllı Rudolf Vallentino'dur. Vallentino roman kahramanı değildir, ama insanlar onu da bir sanatın, bu sefer sinemanın sayesinde tanıyıp sevmişlerdir. Ve tabii Vallentino için intihar edenlerin çoğunun kadın olması da dikkat çekiciydi... Bu tür ünlü kişilerin intihar etmesi veya intihar içerikli dizi ve romanların yayınlanmasından sonra intihar olgularının artış göstermesini nasıl izah edeceğiz?" (Nihat Kaya, *a.g.e.*, s.116)

boşluğa düşerler. Bir sosyolog bu tip karakterleri çölde gezen zenginlere benzetir. Bunların hürriyeti atılması gereken bir yüktür.[809]Moiz de bu tip bir karakterdir. Karısını, parasını ve siyasî etkisini kaybettiği için intihar eder.

Reşat Enis Aygen'in *Toprak Kokusu (Kara Toprak)* romanında Melek, adlı bir bar kadını olarak görünen Elif, Şakir Bey'in villasına yakın gecekondu bölgesinde vuku bulan bir olay duyar. Bu mahallede Zeynep adında biri intihar etmiştir. Kocası olmayan Zeynep, yoksulluktan çocuklarını besleyemez. Kendisinden ekmek isteyen çocuklarına bir gün çamurdan somunlar yoğurarak onları fırına gönderir. Fırıncı, çamurdan somunları görünce çocukların ekmeğe muhtaç olduklarını sezer ve çocuklardan annelerini çağırmalarını ister. Eve dönen çocuklar annelerini kendisini tavana asmış olarak bulurlar:

> *"(...)Evlerine dönen çocuklar kendini tavana asmış analarının ölüsünü buluyordu."* (s.249)

Yoksulluk intiharı tetikleyen bir olgu olarak bu romanda da karşımıza çıkar. İntiharın artışı işsizlik ve yoksullukla paralel bir gelişme göstermektedir.[810] Bu romanda da gecekondu bölgesinde yaşayan dul bir kadının yaşam savaşında yenilmesi anlatılmaktadır. Zeynep adında kocası ölmüş bu dul kadın belli ki, işsiz, yoksul bir kadındır. Çocuklarına kuru ekmek bile bulmaktan aciz olan bu kadın ekmek diye çocuklarına çamurla yoğurduğu somunları vererek onları fırına gönderir. Çamurdan somunları gören fırıncı belki Merhametten belki de düşeceği kadar düşmüş bu kadından yararlanmanın hesaplarını yaparak, çocukları annelerini çağırmak üzere evlerine gönderir. Evlerine gelen çocuklar annelerini kendisini tavana asarak intihar etmiş olarak bulurlar. Romanda intihar eden Zeynep, kocası olmadığı için toplum tarafından dışlanan, kendisine yardım edilmeyen ve maddi varlığı olmayan biridir. Zeynep kadın çocuklarına bir kuru ekmek bile verememenin isyanını intihar ederek haykırır. Zeynep'in intiharında da görüldüğü üzere yoksulluk tek başına intihar sebebi sayılmasa da yoksullukla beliren olumsuzluklar kişiyi ümitsizliğe, suça, cinayete ve en son intihara kadar götürebilir. Yoksulluktan intihar eden bireylerin mücadele edecek güçleri tükenmiştir. Bu kişiler intihar ederek çaresizliklerini göstermek isterler.[811]

---

[809] Bkz. Güngör Erol, "İntiharlar ve İçtimai Kıymetler", *Klinik Syposıum,* S. 1, Temmuz 1962, s. 23
[810] Faruk Bozkır , *a.g.tz.*, s. 7-8
[811] Mitat Enç, *Ruh Sağlığı Bilgisi*, s. 162 - 184

11. KADERE İSYAN SONUCU GERÇEKLEŞTİRİLEN İNTİHARLAR

a. Kadere İsyan Sonucu Gerçekleştirilen İntiharlar

Bireyin kaderine isyan ederek intiharı tercih etmesi, elinde olmayan sebeplerle çıkmaza sürüklenmesiyle başlar. Bireysel mücadelenin çözüm için yeterli olmadığı bu durumlarda kişi kendisi için ölümden başka çıkış kapısı kalmadığına inanarak intihar eder. Romanımızda bu tür intiharlara daha çok kardeşin kardeşe âşık olması veya kardeşin kardeşle evlendiğini fark etmesinden sonra başvurulduğunu tespit ederiz. Çeşitli sebeplerle birbirinden ayrılan erkek ve kız kardeşler, yıllar sonra sevgili kimliğiyle birbirlerine âşık olunca evlenmeye karar verirler. Evlendikten sonra asıl hikâyeler öğrenilince bireyler kardeşiyle aşk yaşama talihsizliği yaşadıklarını fark ederek bu büyük günahın ancak ölümle temizlenebileceğine inandıkları için intihar ederler.

Ahmet Midhat Efendi'nin *Letâif-i Rivayat* adlı eserinin ikinci cüzünde yer alan *Esaret* (1870)[812] adlı eserde, birbirlerini seven Fatin ile Fıtnat hamileri Zeynel Bey tarafından evlendirilir. Evlenen bu iki genç gerdek odasına girip konuşurlar. Konuşmalarının sonunda kardeş olduklarını anlarlar. Kaderin bu cilvesine isyan eden iki genç intihar eder.

Esaret'te, Zeynel Bey anlatıcı fonksiyonunu üstlenir. Olaylar onun ağzından aktarılır. Buna göre, Zeynel Bey 35 yaşında evli olduğu halde henüz 12–13 yaşında güzelliği ile aklını başından alan cariyesi Fıtnat'a âşık olmutur. Onu 15–16 yaşına gelmiş Fatin adlı kölesinden kıskanan Zeynel Bey, çareyi Fatin'i haremden çıkarmakta bulur. Fıtnat'ın yaşının küçük olduğunu ve aşk oyunlarından anlamadığını sanan Zeynel Bey, kimsenin evde olmadığı bir gün Fıtnat'ın odasını araştırır. Odada *Afife Anjelik, Jöneviye, Leyla ile Mecnun* romanlarına rastlayan Zeynel Bey, Fıtnat'ın "*Kitab-ı aşkın besmelesini çoktan çektiğini, hatta defalarca hatimler indirdiğini*" kitapların halinden ve sayfalara yazdığı derkenarlardan anlar. Fıtnat'ı odalık olarak alma konusunda tereddüt yaşayan Zeynel Bey, bir gece Fıtnat'ın Fatin'le buluşmasına şahit olur. Masumane olan bu konuşmadan sonra ikili arasındaki ilişkinin ciddiyetini sınamaya; eğer ilişkileri ciddiyse bu ikiliyi evlendirmeye karar verir. Fıtnat'ın

[812] "Tanzimat edebiyatında kölelik sorununu ilk kez 1287/1870'te yayınlanan Ahmet Midhat'ın *Esaret* adlı uzun hikâyesinde buluyoruz." (İsmail Parlatır, *Tanzimat Edebiyatı'nda Kölelik,* s. 49)

kesin bir dille Fatin'i sevdiğini itiraf etmesi üzerine hemen bu iki gencin düğünü yapılır. Gençler zifaf odasına sokulur. Bir süre sonra odadan dört el silah sesi duyulur. Odaya koşan ev halkı iki gencin yerde yatan cesetleriyle karşılaşır. Masa üzerinde bulunan Zeynel Bey'e yazılmış mektup bu iki genci intihara sürükleyen sebepleri şöyle açıklar:

> *"(...)Bize ne etti ise esaret etti. Şöyle ki, iki seneden beri meyusane intizar ile uyku görmemiş olan gözler bu gece dahi şu bezm-i vuslatı görmek süruruyla uykuyu hayal ve hatırdan bile geçirmeyerek ba'd-ez-zifâf bari yekdiğerimizi doya doya görmek ve kana kana hasbıhâl etmek için karşı karşıya geçip konuşmaya başladık. Söz gide gide memleketimize kadar gitti. Bunun başlangıcı dahi yine esaret oldu."*(s.99) [813]

Bundan sonra birbirlerinin kabilelerini, köylerini, ailelerini soran gençler kardeş olduklarını anlarlar. Bunu, Fıtnat'ın vücudunda küçükken köpek tarafından ısırıldıktan sonra kalan iz de doğrular. Bir saat önce karı koca olan bu gençler, bir saat sonra kardeş olduklarını görünce onları bu trajediye sürükleyen esaret kurumuna isyan ederek intihar ederler:

> *"İki gözüm, bizim için bu muvasalâta zaten ümit yok idi ve böyle ümitsizlikle netice-i hâlimiz herhalde ölüm olacak idi. Şu halde isemesele daha başka bir renge ve bizim için ölüm dahi bütün bütün vücup tahtına girdi. Bu mezellette devam etmekten ise ölmek evlâdır. Esaret sebep ve seyyiesiyle bilâ-ihtiyar irtikap ettiğimiz bir kabahatten dolayı huzur-ı ilahîde zannederiz ki bizim için bir ceza yoktur. Âleme masum gelip, mazlum gitmiş oluruz.*
>
> *İşte efendimiz bu müzâkere ve karar üzerine ikimiz dahi kalktık gusl ettik. İçeriki odadan revolveri aldık. Evvela esaret sebebiyle sizin üzerinizde hakkımız var imiş iseonu helal ettik ve saniyen yekdiğerimizle helalleştik. Fıtnat benim gözü önünde fedâ-yı cân etmekte olduğuma tahammül edemeyeceğinden bahisle güya bir manzara-yı mahufeyi biraz daha tahfif etmiş olmak için evvela onun midesi üzerine sıkmaklığımı rica etti.*
>
> *Bu rica mucibince hareket edeceğim..."* (s. 101-102)

Esaret romanında kardeş âşıklar esaret kurumunun mağdurudur. Ahmet Hamdi Tanpınar, birbirlerini seven Fıtnat ile Fatin'in kardeş çıkmalarının eski trajedilerde veya destanlarda fatalite unsuru olarak daha önce de kullanıldığını ifade etmektedir:[814] Ahmet

---

[813] Ahmet Midhat Efendi, *Letâif-i Rivâyat* (*Esaret),* Kırkanbar Yayınları, İstanbul, 1310/1894 (4. Baskı -Alıntılar bu baskıdandır.)

[814] "*Esaret'*te ("Letâif-i Rivâyat"ın ikinci cüz'ü, 1870) evvelâ hürriyet sonra da acıma ve nefisle mücadele –eski harem ve cariye telâkkisine karşı- ve nihayet tesahup hakkının münakaşasıyla karşılaşırız. Bu hikâyede Fatin ile Fitnat'in birbiriyle sonunda kardeş çıkmaları üzerinde fazla durmıyalım. Kardeşin kardeşi sevmiş olması eski trajediye veya destana layık hakiki bir fatalite unsurudur. Fakat XIX. asrın büyük halk romanları bu cins temleri çok kullanıyordu. Bu trajik karşılaşmanın Midhat Efendi'ye nereden geldiğini bugün tahmin güçtür. Belki de olmuş bir vak'adır. Muharririn acemiliği, birkaç sene aynı evde barınan ve birbirlerini senelerce seven iki insanın bu sırrı en son ve artık dönülmeyecek noktada yine birbirlerinden öğrenmelerindedir. Çerkesler arasında aile ve

Midhat Efendi'nin ilk dönem eserlerinin vazgeçilmez temi olan intihar eylemi her çeşidiyle onun eserlerinde yer alır.[815] Bu konunun sonradan yazılmış romanlarımızda da ele alındığını görürüz.[816] Romanda kölelik kurumu iki kardeşi yıllar sonra iki sevgili olarak buluşturur. Birbirlerine çeşitli zorluklardan sonra kavuşan bu iki sevgili, kardeş olduklarını anlayınca çaresizliklerinden intiharı çıkar yol olarak görürler. Romanda bir masal havası sezilse de romanın ana eksenini oluşturan esaret müessesi romana trajik bir görünüm kazandırır. Romanın bu görünümü kazanmasında iki kardeşin kendi kaderlerini ve esaret kurumunu protesto etmeleri büyük ölçüde etkilidir. Romanda olumlu bir karakter olarak tasvir edilen Zeynel Bey karakterine esareti konu edinen diğer romanlarda pek rastlanmaz.[817] Tanpınar, bu romanı kurgusu bakımından her ne kadar acemice bulsa da roman İsmail Parlatır'a göre, "esaret" müessesinin insanlara neler yaşattıklarını gösterme açısından önemli bir romandır.[818]

---

kâbile meselelerinin ne kadar ehemmiyetli olduğunu hepimiz biliriz. Kaldı ki kapı yoldaşlarının hele ilk karşılaşma zamanında birbirlerine ilk anlatacakları şey kendi şahsî maceraları ve hatıralarıydı. Midhat Efendi'nin bu sırrı kahramanlarına başka bir insan vasıtasıyla öğretmemiş olması vak'a icâdımdaki aczinden gelir. Filhakika o yaşanan hayattan gelen şeyleri bile olması mümkün şekilde göstermediği çok geç öğrenecektir. Hikâyenin en mühim tarafı şüphesiz kahramanın genç cariyeye duyduğu aşkı yenmesidir. Onun odasında geçirdiği tereddüt anı, çok acemi bir dille verilen karşısındakinin hislerine hürmet endişesi edebiyatımızda –yani adetâ resmî şekilde- yeni bir insanın başlangıcıdır. Fıtnat'ın evde bir odası vardır. Binaneleyh ferdî hayatı vardır. Bu da bir başlangıçtır." (Ahmet Hamdi Tanpınar, *19 uncu Asır Türk Edebiyatı Tarihi,* s. 464)

[815] "Midhat Efendi'nin ilk hikâyelerinde – kurşun (Fatin'le Fıtnat), damar kesme, zehir – intiharın her çeşidi vardır. İsterseniz bunu ferdiyetin bir nevi ikrarı, hiç olmazsa kadere karşı şeklini bulmamış bir isyan telâkki edebiliriz. Bütün acemiliğine rağmen kendi hayatına, şahıs, böylece menfî bir şekilde olsa bile tasarruf ediyordu. Fakat bu isyan ve tasarruf şeklinin seçilmesinde his ve ihtirasları ancak bir fiil halinde gösterebilmenin acemiliğin payını da unutmamalıdır. Bu şekilde ölümler çok defa acemî hikâyeciye işin içinden kolayca sıyrılma imkânını da veriyordu. Mazlum'un ölümü kötü tanzim edilmiş bir tiyatro sahnesine benzer. Fakat, "*Teehhül*"ün dikkat edilecek bir tarafı daha vardır. O da hikâyeyi anlatan Sâbire Hanım'ın eserin ağırlık merkezi olmasıdır. Bu suretle eser bir kadının hissî hayatı etrafında toplanır."(Ahmet Hamdi Tanpınar, *a.g.e.*, s. 465)

[816] "... Birbirini seven iki gencin kardeş çıkmalarını aile dramı içinde ele alan Ayşe Zekiye'nin *Bir Pederin Hatası* (1909) " (Osman Gündüz , *a.g.e.*, s .35) ve Ethem İzzet Benice *Yakılacak Kitap* isimli romanıdır. "Ethem İzzet Benice *Yakılacak Kitap* isimli romanında birbirinden küçük yaşta ayrılan iki kardeşin, yıllar sonra karşılaşarak birbirlerine aşık olmalarını, tam evlilik hazırlıkları içindeyken tesadüfen ele geçen hatıra defterinden bütün gerçekleri öğrenerek intihar etmelerini anlatır. Roman, hemen anlaşılacağı gibi olması muhtemel ancak iki insanın başından geçmesi milyonda bir ihtimale dayanır." (Alemdar Yalçın , *a.g.e.*, s. 223)

[817] "(...) Zeynel iyi niyetin temsilcisidir. İki kölesinin sevgisine saygı gösterir. Kendi arzusuna rağmen onların birleşmelerini sağlar. Öte yandan kölelerin efendilerine davranışı genelde saygıda kusursuzluktur. Fakat, efendilerinin aşırı iyi niyetine rağmen kölelik damgası onları için için ezmektedir. 'Yine esir değil miyim, ister ise öldürür bile' yargısını bir türlü atmayan Fıtnat alınyazısına boyun eğmekten başka çare bulamaz. Hele Fatin'in onun uğruna ölümü bile göze alabileceği yolundaki sözlerini ' Sen sana malik misin ki seni bana feda ediyorsun.' demesi insanın kendi kaderi önünde boyun eğmesinin açık bir örneğidir."(İsmail Parlatır , *a.g.e.*, s. 53, 54)

[818] "Ahmet Midhat bu hikâyesinde ilk olarak ele aldığı kölelik kurumunun birkaç önemli unsuru, daha doğrusu motif diyebileceğimiz yönleri üzerinde duruyor. Konunun trajik olarak seçilişi bir yana gençlerin kölelik hayatına atılmaları, o hayatın acı ve tatlı yönlerini tanımaları ve yaşamaları ortaya konuluyor. Vaka boyunca insan hürriyeti ve onun değeri üzerinde duruluyor. Üstelik zaman zaman bunun hiçe sayılması karşısında yazarın tepkisiyle karşılaşıyoruz. Kölelik kurumunun ana sorunlarını bu ilk denemsi olan *Esaret'*te veren Ahmet Midhat

Tanpınar, dönemin sosyal yapısının esaret konusunu işlemeye elverişli olduğunu söyleyerek[819] Ahmet Midhat Efendi' nin romanlarının çoğunda esaret / kölelik kurumunun dolaylı ya da direkt olarak yer aldığını bunun da annesinin Çerkez bir cariye olmasından kaynaklandığını ifade eder.[820] Ahmet Midhat Efendi kölelik kurumunu sadece romanlarında bir olgu olarak işlememiş yer yer bu kurum üzerine düşüncelerini belirtmeyi de ihmal etmemiştir. O, eski milletlerdeki kölelik kurumuyla Ruslardaki kölelik kurumunu da birbiriyle karşılaştırdıktan sonra [821] Doğu'da kölelik kurumunun ikbal yolu olduğunu ifade eder.[822] Bu anlamda iyimser olsa da Ahmet Midhat Efendi kölelik kurumuna tamamen karşıdır.[823]Çünkü bu kurum son olarak *Esaret* adlı eserde de gördüğümüz gibi kardeşlerin intiharına bile neden olacak kadar olumsuz bir kurumdur.

Ethem İzzet Benice'nin *Yakılacak Kitap* (1927) romanında henüz beş yaşındayken babası ölen ve annesi intihar eden Vicdan, yıllar sonra büyük zorluklarla evlendiği sevgilisinin kardeşi olduğunu öğrenince intihar eder.

Romanda Vicdan, babasını ve annesini kaybettikten sonra yıllarca değişik konaklarda besleme olarak yaşar. Gümrük Müdürü Hidayet Bey'in evindeyken müdür ve karısının

---

daha sonra yazacak olduğu hikâye ve romanlarda gene bu soruna dönecek, onun değişik unsurlarını ele alacaktır."(İsmail Parlatır , *Tanzimat Edebiyatı'nda Kölelik,* s. 54)

[819] "Esirlik, o zamanki hayatımızın bu cinsten romanesk gelişmelere belli başlı en müsait müessesesiydi. Çok küçük yaşında köy veya kabilesinden zorla koparılarak pazar pazar dolaştırılan, kırbaçla, zulümle terbiye edilen ve sadece müsait bir para mukabilinde bilinmeyen bir talie teslim edilen zavallıların macerasında iptidai bir romanın bütün unsurları kendiliğinden vardı. Ahmed Midhat ve Abdülhak Hamid, bu macerayı kendi hayatlarında bir aile mirası olarak dinlemiş ve tanımışlardı. Bu itibarla Abdülhak Hamid'in "Vâlidem" adlı büyük manzumesi, bütün bir neslin müşterek olduğu bir hissilik ile doludur. Bu duygu Hamdullah Suphi'nin "Annemin derdi" şiirine kadar gelir." (Ahmet Hamdi Tanpınar, *a.g.e.*, s. 291)

[820] "Ol yürekteki hissiyâtdan ki oraya ilk defa olarak kebed-i mâderden vürûd etmiş olan kan bir Çerkes kanı olduğu gibi onu teksîr ve vücûdumu teşkîle medâr-ı evvel olan süt dahi yine bir Çerkes dahi yine bir Çerkes südüdür."(İsmail Parlatır , *a.g.e.*, s. 30 (*Kafkas,* "Mukaddeme", İstanbul, 1294)

[821] "Milel-i kadîme esîr olanları artık insan addetmediklerinden onları hayvânât-ı sâ'ireyle beraber görürler idi ki, üserânın bir kere insan olmadıkları tahâkkuk eyledikten sonra artık onları hayvânât-ı âdiye gibi değirmene koşmak dahi istib'ât olunamaz." (İsmail Parlatır , *a.g.e.*, s. 42)

[822] "Gerçekten Ahmet Midhat, Doğudaki kölelik kurumunun bir ikbal yolu ve bir çok câriyenin bu yoldan geçerek ev bark sahibi olduğunu *Müşâhedât'*ta hararetle savunur. Bu düşüncesi, gene Avrupalının câriyelik kurumunu küçük görmesi karşısındadır. Üstelik bizdeki alâfranga takımı da Batı'dan gördüğü besleme edinme yolunu benimsemektedir. Frenk ukalâsı bizdeki esareti muhâeze ederler hâ? Esaret! Kelimesindeki hüküm bizim mâ'îşet-i İslâmiyyetimiz âleminin neresinde görülmüştür? Hangi câriye esaretten dolayı dûçâr-ı sefalet olmuştur. İçlerinde kaç tanesi kocasız kalmaya mahkûmdur? (İsmail Parlatır, *a.g.e.*, s. 44)

[823] O," Çerkezistan'da *Usûl-i Hükümet ve Medeniyet* adlı etüdünde ... 'Öteden beri ben esaretin aleyhindeyim. Beni beşer hürr doğmuş olduğundan yine hür yaşaması ve hür olduğu halde vefât etmesi lâzım olduğunu iddiâ ederim. Binâberin Çerkezistan'daki esaret ne nâm ile olursa olsun mümkün değil kabul edemeyeceğim der-kârdır.' ... kölelik kurumuna açıktan açığa karşı olduğunu dile getirir."(İsmail Parlatır , *a.g.e.*, s. 37)

olmadığı bir akşam müdürün 23 yaşındaki oğlu Ömer, o zamanlar henüz on bir yaşında olan Vicdan'ı kirletir. Ömer'i ağabeyi olarak tanıyan Vicdan, bu trajik durumu 15 yaşına bastığında, Ömer'in 17 yaşına basacağı zaman açmasını istediği kutudaki mektuptan anlar. Aradan yıllar geçer ve Vicdan okulunu bitirip Çorum'un İskilip kazasına öğretmen olarak atanır. Burada, kızlarına ders verdiği Kaymakam Selim Bey'in oğlu Aziz Vecdet'le nişanlanır. Aslında Vecdet, daha İstanbul'dayken Vicdan'la birlikte olmak isteyen; fakat Vicdan'ın yüz vermekten çekindiği çapkın biridir. Bir zamanlar sevgilisi olan bu delikanlıyla nişanlanan Vicdan çok mutludur. O da Vecdet'i unutamamıştır. Bu ikili nişanlandıktan sonra bir gün kazaya kendisini Vicdan'ın ağabeyi olarak tanıtan Ömer gelir. Vicdan'a birlikte olmayı, evlenmeyi teklif eder; ama Vicdan onu reddedince Ömer, Vicdan'ın yaşadıklarını nişanlısına anlatmakla tehdit eder. Vecdet'le kıra gittikleri bir gün Vicdan nişanlısıyla birlikte olur. Ömer, Vicdan'ı ayrılmaya ikna edemeyince her şeyi Vecdet'e anlatır. Vecdet, ona inanmaz ve Vicdan'ı destekler. Bu defa Ömer, Vicdan'ın hayat hikâyesini kaymakama anlatır. Bunda da başarılı olamayınca nişanlı çift evlenir ve Osmancık'a taşınır. Bir ay sonra hastalanan Selim Bey, ölüm döşeğindeyken oğlu Vecdet'i çağırır ve ona bir sır verir. Bu sır, zamanında birlikte olduktan sonra hamile halde terk ettiği Aksaray'daki Şazimend Hanım'a ait bir sırdır. Şazimend Hanım'ın öldüğünü; ancak ondan bir kızı olduğunu ve Vecdet'in bu kızı bularak ona sahip çıkmasını isteyen Selim Bey'in söylediklerini duyan Vicdan bunalıma girer. Çünkü, Selim Bey'in bahsettiği kız kendisidir. Hayatı boyunca çileler çeken, babasız doğan, annesi intihar eden, küçük bir çocukken namusu kirletilen Vicdan'ın tek mutluluğu Vecdet'le gerçekleştirdiği evliliğidir. Evlendiği ve birlikte mutlu olduğu kocasının aslında kardeşi olduğunu anlayan Vicdan, kaderine olan isyanını intihar ederek gösterir. Onun intiharı ertesi gün zabıta kaydına şöyle geçer:

> *"Osmancık kaymakamı Vecdet Bey'in zevcesi, Selim Bey merhumun gelini Vicdan Hanım bu sabah Meydan çayının kıyısında ölü olarak bulunmuştur. Müntehirenin kendisini Tokatlı mahallesi pınarı önünden çaya attığı anlaşılmıştır. Tahkikata devam edilmektedir."* (s. 347)

Bu romanda Vicdan'ın intiharı çaresizlikler ve olumsuzluklar üzerine bina edilmiş; mantıksal anlamda onaya açık olan bir intihardır. Vicdan, gayrimeşru bir çocuk olarak dünyaya gelmiş, çocukken konaklarda hizmetçilik yapmış, okulda başka çocukların babası belli olmadığı için kendisiyle alay ettiği, henüz on bir yaşındayken tecavüze uğramış biridir.

Bu olumsuzluklara bir çocukta normal şartlarda rastlanması çok güçtür. Kaderi, Vicdan'ı büyüdüğünde da rahat bırakmaz. Öğretmen olarak atandığı İskilip kazasında güzelliği dedikodulara, tacizlere sebep olur. Vecdet'le nişanlanan Vicdan'ın bu defa da Ömer'le başı beladadır. Tüm bunlar onun sabrını zorlayan ve onu kaderi hakkında olumsuz düşünmeye iten sebeplerdir. Ömer'den kurtulup mutlu bir evlilik gerçekleştiren Vicdan, kayınpederi olarak bildiği Selim Bey'in aslında kaybolan babası; Vecdet'in de kardeşi olduğunu öğrenir. Moral çöküntüsü yaşayan Vicdan, kaderinin kendisine sunduğu bu içinden çıkılmaz labirentte tıkanıp kalınca çareyi intihar etmekte bulur. [824] O, yaşadığı acıları katlanılmaz bulduğu ve ölümden başka çözüm yolunun olmadığını düşündüğü için intihar eder. [825] Kocasının kardeşi çıkması, onu bu hakikati topluma anlatma hususunda imkânsızlığa sürükler. Vecdet'ten ayrılmak demek, vahşi kurtların eline düşmek ve bir ömür bedbaht olmak, satılık mal gibi pazarlanmak demektir. Geleceği hususunda düştüğü derin umutsuzluk ve çaresizlik onu intihara sürükler.[826]

[824] Mehmet Aykaç, a.g.m., s. 865
[825] Rita L. Atkinson, *a.g.e.*, s.541
[826] Yusuf Alper , v.d., *a.g.e.*, s. 337-338

b. Umudunu Yitiren Bireyin İntiharı

İntihar, insanın hayatla ilgili umudunun bittiği yerde beliren bir olgudur. Kişi hayatta hiçbir beklentisi kalmadığı, ümidini yitirdiği yerde yaşamanın da gerekli olmadığına inanır. Bu nedenle hangi sebeple olursa olsun bir insan intihar etmişse onun intiharının temelinde bir umutsuzluk söz konusudur. Bazı intiharlarda umutsuzluk tek başına kişiyi ölüme götüren en önemli sebeptir. Bilim adamlarına göre, umutsuz olan insanların potansiyel olarak intihar girişiminde bulunacak hastalar olarak telakki edilmeleri gerekmektedir.[827] Özellikle konuyla ilgili uzman hekimlerin de hastaların ümitsiz hallerini daha bir ciddiye almaları ve bu kişileri umutsuzluktan uzak tutacak yöntemler geliştirmeleri tavsiye edilir.[828] Birey, hayatta tutunacağı bir dal kalmadığına inandığı, ümidini yitirdiği zaman intiharı bir gereklilik olarak algılar.

Nabizâde Nazım'ın *Zehra* adlı romanında Zehra'yla evlenen Subhi, bir süre sonra eve cariye olarak alınan Sırrıcemal'le aşk yaşar. Sırrıcemal ve Zehra arasında kıskançlıktan kaynaklanan tartışmalar evde huzursuzluk yaratır. Bu nedenle Subhi, Sırrıcemal'le birlikte Bakırköy'de tuttuğu bir eve taşınır. Subhi'nin kendisine yaptığı bu kötülüğü affetmeyen Zehra ondan intikam almak amacıyla Urani adında bir fahişeyi onun başına bela eder. Urani'yle birlikte yaşamaya başlayan Subhi, Sırrıcemal'i unutur. Karnında çocuğuyla terk edilen Sırrıcemal, çocuğunu düşürdükten sonra intihar eder. Sırrıcemal'in intiharını çok sonraları öğrenen Subhi, bütün parasını Urani'ye yedirdikten sonra Urani tarafından sokağa atılır. Subhi yaşadığı çeşitli rezilliklerden sonra Urani'yi öldürmek suçundan tutuklanır ve Trablusgarp'a sürgüne gönderilir. Subhi'yi kıskandırmak için onun işçisi Muhsin'le evlenen Zehra, birlikte mutlu olamadığı Muhsin'in ölümüne kadar onunla yaşamaya tahammül eder. Kocası Muhsin'in de ölmesiyle yalnızlaşan Zehra hayata dair tüm ümitlerini yitirir. Suphi'nin olmadığı bir dünyada yaşamayı gereksiz gören Zehra, doktor tedavilerini reddeder ve yatağa düştüğünün otuz beşinci günü ölür:

> *"Zehra isehep umutsuzdur. Suphi'den mahrum kaldıktan sonra yaşamının ne anlamı olabilirdi. Yaşayıp da ne görecekti ki!..*

---

[827] Yusuf Alper, v.d., *a.g.e.*, s. 337-338
[828] Karen Horney, *Ruhsal Çatışmalarımız*, s. 148

(…)

Komşuların icbârıyla gelen hekimin de mualecatını isti'mâl etmekte, yani yine şu suretle intihara tasaddi eylemekte idi." (s. 347

Zehra romanında, Sırrıcemal'in intiharı açık bir intihar olduğu halde, Zehra'nın intiharı gizli intihardır. Zehra, romanda açık bir şekilde intihar etmez, ancak romanın sonunda büyük bir hayal kırıklığı içinde, umutsuzluğa gömülen, Suphi'yi tamamen yitiren, ailesi dağılan Zehra depresyona girer ve doktor tedavilerini reddederek bilinçli ölümü tercih eder. Bu da bir anlamda intihardır.[829] Zehra, mizaç bakımından da intihar kıyısında dolaşan bir karakterdir. Kişilik bakımından açık intihara daha yakın olan Zehra olduğu halde, yazar Sırrıcemal'i intihar ettirerek adeta okuyucuyu şaşırtır. İntihara yatkın kişilik biçimlerini incelediğimizde "Kıskançlık" intihara yatkın kişilerin kişilik özelliklerinden biri olarak karşımıza çıkar. Zehra çocukluğundan itibaren aşırı kıskanç biridir:

"Zehra çocukluğundan beri gayet kıskançtı. Hele kendisinden iki sene sonra doğan Bedri'yi o derece kıskanırdı ki, birkaç kereler çocuğu adeta boğmak, kafasını ezmek gibi vahşetlere kadar cür'eti görülmüştü" (s.12)

Yazarın bunu belirtmesi tesadüfî değildir. Gerçekten de olayın gelişmesi kadar, şahısların mizaç ve karakterlerinin değişmesi de bu duyguya ve onun yarattığı vehimlere sıkı sıkıya bağlıdır."[830] Zehra'nın kıskançlığı Namık Kemal'in İntibah romanındaki Mehpeyker'in kıskançlığından farklıdır.[831] Mehpeyker, "Ölümcül Kadın Tipi" olarak karşısındakini mahvedecek kadar acımasız olduğu halde, "Romana adını veren Zehra, birçok bakımdan benzersiz bir kişiliktir. Namık Kemal'in, cinsel tutkuları karşılıksız kalınca öç peşinde koşan yarı monden kişisi, mahveden ve mahvolan Mahpeyker'in tersine Zehra, dürüst bir kadın, orta sınıftan bir zevcedir, amacı üstün gelmektir.

---

[829] "Bazen öylesine yoğun bir umutsuzluk vardır ki, kişi ölebileceğinden bile umudunu kesmiştir. Ona göre (bu çoğu kez nesnel karşılığı olan bir durum değildir) o öyle kötü bir insandır, öyle ağır bir suç işlemiştir ki Allah onu öldürmeyecek, sonsuza kadar süründürecektir. (O nedenle, artık intihar girişiminde bile bulunmaz). Onun kötülüğünden dolayı yakınları da mahvolacaklardır. O bir hiçtir, yaşamıyordur. Beyni, yüreği, çeşitli organları durmuştur, çalışmıyordur vb. Böylesi ağır durumlara Cotard Sendromu denir ve oldukça seyrek görülür." (Yusuf Alper, v.d., *a.g.e.*, s. 104)

[830] Zeynep Kerman, "Zehra Romanı"*Yeni Türk Edebiyatı İncelemeleri,* s. 91

[831] "Karakterlerin psikolojik halleri de basit ve isabetli tariflerle oldukça başarılı bir şekilde çizilmiştir. Zehra'nın başa çıkılmaz kuşkuculuğunu Suphi'nin tahammülü ve sevecen ilgisinin bile ortadan kaldıramaması, evin rahat ve mutlu atmosferini huzursuz etmiştir. Suphi hayal kırıklığı içinde teselliye başka yerde aramaya karar verdiğinde, Zehra'nın kıskançlığı histeri derecesine ulaşır, yine de Zehra, temelsiz kuşkularının pek yıkıcı olmadığı günlerde ne kadar mutlu olduğunu nostaljik bir iç çekişle hatırlamaktadır." (Ahmet Ö. Evin, *Türk Romanının Kökenleri ve Gelişimi,* s. 260)

Zehra, kıskançlık ateşiyle kavrulur, yine de kendi edimlerini değerlendirebilecek ve başarısızlığa uğradığında pişmanlık çekecek kadar duyarlıdır:" [832] Zehra yaptığı her şeyi Suphi'yi elde etmek için yapmıştır.[833] Bu eyleminde de başarısız olunca ve Suphi'yi tamamen kaybedince yaptıklarına pişman olur ve büyük bir umutsuzluğa kapılır. Bu umutsuzluk kendi eliyle ölümünü hazırlayacak kadar büyüktür. İntihar vakalarında umutsuzluk hali intihar öncesi ruh halinde önemli bir durum arz eder.[834] Zehra'nın umutsuzluğu böyle başlar. O kıskançlık duygularının kurbanı olarak yaptığı hataların sonucunda Suphi'yi kaybederek romandaki olay örgülerinin örülmesini ve roman kurgusunun tamamlanmasını sağlamıştır.[835]

Aynı yıllarda yazılan *Aşk-ı Memnû* ve *Eylül* romanlarına bakıldığında Nabizâde Nazım'ın kıskançlık duygularından ötürü Zehra'ya haksızlık yaptığı söylenebilir.[836]

---

[832] Robert P.Finn, *Türk Romanı,* s. 100- 101

[833] " Zehra'nın kıskançlığı ve Suphi'deki kişilik zayıflığı roman kişilerinin ölümüne yol açmıştır. Zehra, Münire Hanım, Sırrıcemal, İlhami ve Muhsin ölürler. Suphi de ölüm cezasından güçlükle kurtularak Trablusgarb'a sürülür. Kıskançlık yüzünden ölüm, *Zehra*'dan önce *İntibah*'ta, sonra da *Ferdi ve Şürekâsı*'nda görülür. *İntibah* ile *Ferdi ve Şürekâsı*'nda sevdiğini öldürmek için kasıt vardır. *Zehra*'da ise Zehra, Suphi'nin yalnızca pişman olup, kendisine dönmesini istediği halde olaylar o sonucu doğurur." (Olcay Önertoy , *a.g.e.*, s. 54)

[834] "Genel bir umutsuzluk duygusu bilinçsiz olduğu zaman bile bunun varlığı ve gücü çeşitli göstergelerden kestirilebilir. Bireyin yaşam öyküsünde, düş kırıklıklarına gösterdiği tepkinin yoğunluğunun ve süresinin, uyarımla bütünüyle orantısız olduğunu gösteren olaylar olabilir. Bu nedenle görünüşte, ilk gençlik yıllarındaki karşılıksız bir sevgiden, bir arkadaşın ihanetinden, bir işten haksız yere atılmaktan, sınavlardaki başarısızlıktan kaynaklanan tam bir umutsuzlukla karşılaşılabilir. Elbette insan önce böylesine derin bir tepkiye yol açmış olabilecek özel nedenlerin neler olduğunu anlamaya çalışacaktır. Ama özel nedenlerin ötesinde, genellikle, elverişsiz deneyim çukurlarının çok daha derin bir umutsuzluk kuyusu olduğu anlaşılacaktır. Benzer bir biçimde, ölüm düşüncesinin zihni kurcalaması ya da intihar düşüncesinin kolayca – bir coşku eşliğinde ya da yokluğunda- baş göstermesi, kişi bir iyimserlik havası sergilese de, derin bir umutsuzluğa dikkati çeker. Herhangi bir zorluk karşısında kolayca yılgınlığa kapılmak gibi, herhangi bir şeyi – ister analitik ortamda olsun, ister dış dünyada - ciddiye almayı reddetmek, genel bir ciddiyet yokluğu, bir başka umutsuzluk göstergesidir." (Karen Horney, *Ruhsal Çatışmalarımız,* s. 144)

[835] "O da bilmektedir ki "kıskanç bir kadın için" hayatın zevklerinden kâm almak mümkün değildir. Zehra, artık "her dakika yeni bir vukuat" beklemekten kendini alamaz olmuştur. Ortada hiçbir ciddi sebep yokken bu güzel Çerkes cariyeyi kıskanması ve bu yüzden biçâre kıza eziyet etmesi, Subhi'nin dikkat ve merhametinin bu genç kıza yönelmesine yol açmıştır. Romanda Zehra, tek duygunun, tek ihtirasın esiri bir kadın tipi olarak ele alınmıştır. Büyük bir aşkla sevdiği Subhi'den bir çocuğu olmaması sebebiyle, bütün sevgi ve alâkasını kocasına teksif etmiştir. Bu aşk yakıcı bir ihtiras halinde, genç kadının bütün benliğini sarmıştır. Subhi'nin de kendisini aynı ihtirasla sevmesini istemekte, onu hiçbir şeyle ve hiç kimseyle paylaşmaya tahammül edememektedir. Her an göz hapsinde tuttuğu kocası, nihâyet bu aşırı sevgi, alâka ve tecessüsten rahatsızlık duymaya başlamıştır. Bu sırada Sırrıcemal'in ortaya çıkışı, fâcianın başlangıç noktasını teşkil etmiştir. Artık Zehra'nın duygu grafiği, tek hat üzerinde, basit bir şekilde gelişmektedir. Aşk-Şüphe-Kıskançlık-İntikam-Pişmanlık. Genç kadının hayatında başka hiçbir duyguya yer olmamıştır."(Melin Has-Er, *Tanzimat Devri Türk Romanında Kadın Kahramanlar,* s. 278)

[836] "Hemen hemen aynı yıllarda yazılmış bulunan Servet-i Fünûn romanında, Halit Ziya ve Mehmet Rauf'un, kadının aşk, kıskançlık ve sahiplenme duygularına çok daha müsamahalı bir gözle baktıkları dikkate alınırsa, Nabizâde Nazım Bey'in Zehra'yı ve onun şahsında, kocasına aşık, kıskanç tabiatlı kadınları biraz fazla hırpaladığı düşünülebilir. Malûm olduğu üzere, Türk cemiyeti 19. asırda yeni bir devreye girmiştir. Asrın ortalarında, Batılılaşma hareketi sosyal hayata da intikal etmiş bulunmaktadır. Artık, bir kısım orta halli

12. TOPLUMSAL BASKI SONUCU GERÇEKLEŞTİRİLEN İNTİHARLAR

a. İftiraya Uğrayan Kişinin İntiharı

Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın, *Ölüm Bir Kurtuluş Mudur?* adlı romanında Marangoz Şakir Efendi'nin evinde hizmetçilik yapan Hayriye, kaybolan bir altın bilezikten dolayı hırsız damgası yer. Bu iftira altında ezilen Hayriye kendini erik ağacına asarak intihar eder:

> *"Marangoz Şakir Usta'nın evinde kaybolmuş bir altın bilezik sirkati hakkındaki bütün zanlar hizmetçi Hayriye'ye çevrilmiştir.*
>
> *(...)*
>
> *Altın bilezik sirkatinin iftirası altında ezilen zavallı Hayriye bir iple kendini erik ağacına sallandırıyor..."*.(s.22-23)

Bu romanda haksız yere kendisine iftira atılan Hayriye, onurunu zedeleyen hırsız damgasıyla yaşamayı kabullenemez. Gururu kırılan ve suçsuz olduğunu çevresindekilere anlatamayan Hayriye, intihar ederek topluma suçsuz olduğunu haykırır.

Faik Baysal'ın *Sarduvan* (1944) romanında, cami halılarını çalan Gavur Cezzar, suçu imamın üzerine atar. Kendisine iftira atılan imam intihar eder; ama Gavur Cezzar imamın intiharını hiç önemsemez:

> *"(...)Hendek camiinin kurşunlarını çalıp suçu imamın üstüne attığına, adamın intihar etmesine neden olduğuna hiç pişman değildi...*"(s.22)

Sarduvan romanında güçlülerin güçsüz olanları nasıl ezdikleri ve kendi işledikleri suçları bile onların üzerine attıklarına şahit oluruz. Romanda güçlü olan muhtar ve yandaşları köyün

---

Müslüman-Türk erkekleri, Beyoğlu âlemlerinde, zevk ve sefâ aramaktadırlar. Henüz fikri açılmamış MüslümanTürk kadını için isezevk, sefâ, saadet evin duvarlarıyla sınırlıdır. O, çocuklarıyla, ev işleriyle meşgul olarak, kocasının gece eğlencelerinden dönüşünü sessiz sedâsız beklemekte, dışarıda birkaç saatlik eğlenmeyi, evli bir erkek için dahi en tabiî hak gibi kabul etmektedir.
İşte Nabizâde Nazım için, ideal zevce tipi budur: Batılı bir genç kadın kadar zekî, kültürlü, zarif bir hanımefendi görünümünde, fakat doğulu kadının an'aneden gelen mutlak itaat ve sadakat hisleriyle kocasının her kaprisine sabır ve sükûn içinde boyun eğmeğe hazır câriye tipi... Halbuki, MüslümanTürk erkekleri, evlenecekleri genç kızlarda, Avrupalı kadının kültür muhtevasını aramaya başladıkları andan itibaren, Müslüman Türk kızlarının da Batı kültürüyle zihinleri açılmaya başlamıştır. Üstelik bu genç kızlar, Batı âlemini ve aşk duygusunu sadece kitaplardan tanıdıkları için, hemen hepsi romantik bir aşk peşindedir. Hele hâli vakti yerinde bir ailenin şımartılmış biricik kızı olan Zehra gibiler için hayatta tek gaye vardır: Kendisini ömür boyu, büyük bir aşkla sevecek, ona dâimî alâka gösterecek, mutlak sadakatle bağlanacak, yakışıklı, zarif, ince ruhlu, dürüst, evine bağlı bir erkekle evlenmek, mesut bir yuva kurmak...
Nabizâde Nazım Bey, müşahede ve tahlillerini, Zehra'nın sadece bir husûsiyeti üzerinde topladığı için, genç kadının bariz meziyetlerini gözden kaçırmış gibidir." (Melin Has-Er , *a.g.e.*, s. 279)

yoksul ve kimsesizlerini çeşitli oyunlarla linç ederek toplumdan soyutlama yoluna başvururlar. Bu onların haksız düzenini devam ettirecek çarkın dönmesini sağlayan tek yoldur. Burada da camiden çaldıkları halıları çalan Gavur Cezzar suçu köy imamının üzerine atar. İmam, konumu gereği bölgede yaşayan insanları etkileyebilen, onlara doğruları öğretip köylülerin olumlu eylemlere yönelmelerini sağlayan biridir. Haksızlık ve zulüm ortamlarında hakkı temsil eden birine atılan iftiranın yaratacağı sonucu bilen Gavur Cezzar, işlediği adi bir suçu imamın üzerine atar. Onunla aynı paralelde düşünen çevresinin söylemleri de onun bu iftirasını güçlendirir. Uğradığı iftira karşısında çaresiz kalan ve bu kadar güçlü insanları alt edemeyen, onlara masum olduğunu anlatamayan imam, suçluluk duyguları içinde toplumda hırsız damgası yemiş imam utancıyla yaşamamak için intihar eder.[837]

[837] Yusuf Alper , v.d., *a.g.e.*, s. 337-338

b. Gelenek Göreneklerin Neden Olduğu İntiharlar

Sosyal bir varlık olan insanın sosyal normlara uyma zorunluluğu vardır. Toplum kendi normlarına uymayan bireyi dışladığı için kişiler sergiledikleri davranışları toplumsal normlara uydurmaya çalışırlar. Gelenekler de: "Bir toplumda, bir toplulukta eskiden kalmış olmaları dolayısıyla saygın tutulup kuşaktan kuşağa iletilen kültürel kalıntılar, alışkanlıklar, bilgi, töre ve davranışlar, anane"[838]ler oldukları için kişilerin hayatlarını kontrol etmede büyük etkiye sahiptirler. Kişiler toplumdan soyutlandıkları, yalnızlaştıkları zaman intihar eğilimi gösterdikleri gibi bazen toplumla aşırı bütünleşme de kişiyi intihar eylemine sürükleyebilir.

Ahmet Midhat Efendi'nin *Letâif-i Rivâyat* serisindeki *Firkat* (1871)[839] adlı eserde Guşacuk evlendiği Memduh Bey'in Çerkez geleneklerine göre kardeşliği olduğunu öne sürerek gerdek gecesi intihar eder.

Eser, Memduh Bey'in Kafkasya'da bir eve yerleşmesiyle başlar. Aile tarafından sevilen Memduh Bey, geleneklere uygun olarak düzenlenen törenle evdeki çocuklara kardeş olur. Fakat düzenlenen törenin ardından tanıştığı sözde kardeşliği Guşacuk'a âşık olmaktan kendini alamaz. Guşacuk kardeş olduklarını öne sürerek onun evlenme teklifini reddeder. Memduh Bey, Çerkezler'in kardeşlik geleneğini benimseyemez. Guşacuk esir edilmek üzere kaçırılınca onu kurtaramayan Memduh Bey, perişan bir halde İstanbul'a döner. S. Paşa'nın hizmetine giren Memduh Bey, bir süre sonra Feride isimli Çerkez bir kızla evlendirilir. Gerdek gecesi Feride'nin, bir zamanlar âşık olduğu Guşacuk olduğunu gören Memduh Bey sevinçten bayılır. Birbirlerine maceralarını naklederler. Guşacuk, Memduh Bey'i tanıdığı halde onunla evlenmeyi kabul ettiğini itiraf eder. Memduh Bey'e kardeş olduklarını bir kez daha hatırlatan ve çektiği sıkıntılara artık tahammül edemeyeceğini belirten Guşacuk, önceden hazırladığı zehiri içerek intihar eder:

> *"(...)Memduh'un kucağında olduğu cihetle cebinden çıkardığı bir lavanta şişesi içinde evvelce hazırlamış olduğu zehiri hemen kaldırıp, Memduh, "Aman Guşacuk*

---

[838] Türkçe Sözlük, c.1, s. 531

[839] "Esaret ile aynı yılda 1287/1870 'te yayınlanan Firkat, Ahmet Midhat'ın Letâ'if-i Rivâyat serisinin beşinci kitabıdır. Firkat, Esaret'in kaynağına, Çerkezistan'a bir seyahat ve bu seyahatte alevlenen Esaret aşkının romanıdır... Ahmet Midhat, bu uzun hikâyesinde daha önce *Esaret'te* işlediği köle alım-satımı, odalık gibi köleliğin önde gelen sorunlarını bu korumun motif niteliği taşıyan kaçırma, çihaz halayı, azadlık gibi temel unsurlarıyla zenginleştiriyor. Üstelik olayların büyük bir bölümü, bu kurumun kaynağı olan Çerkezistan'daki kölelik anlayışını sergiliyor. " (İsmail Parlatır , *a.g.e.*, s. 55 , 57)

kendine kıyma. Ben aşkımdan vazgeçtim. Karındaş gibi yaşayalım" deyip menedinceye ve elinden şişeyi kurtarıncaya kadar kız yarısını içmiş bulundu ve "İşte öteki yarısını da sana bıraktım, lüzumunu görür isen istimal edersin" sözlerini bitirebilerek benzi değişti."(s.160)[840]

Çerkezlerin sözüne bağlılık, sadakat özelliklerini fazlasıyla benimsemiş olan Guşacuk, geleneksel değerlere karşı gelmektense ölmeyi tercih etmiştir. Bu bir elcil intihardır. Onun ölümüyle hayatta bağlanacağı tek kimseyi de kaybeden Memduh Bey, arkasından aşkıyla ağlayan Hacıhan'a aldırmayarak şişede zehirin geriye kalan kısmını içerek intihar eder:

"Memduh bu hali görünce, vah Guşacuk, sen gittin de ben kalır mıyım?"diye şişenin nısfını dahi kendisi içer iken dışarıdan acemi halayık kapıları kırarak "Aman Memduh sen bari kendine kıyma. Hacıhan dahi burada" deyinceye kadar o da içmiş bulundu ve Memduh nar-ı aşkıyla suzan olduğu Guşacuk'un kendi kucağında teslim-i can etmesi hâl-i hevl-nakini gördüğü gibi Hacıhan dahi derdiyle dertment olduğu Memduh'u kucağına alıp ve belki bağrına basıp zehirin şiddet-i tesirinden dolayı saçı sakalı döküle döküle teslim-i can ettiğini görebilmek musibetine düçar oldu." (s.161)

Ahmet Midhat Efendi bu romanının olay örgülerini *Hasan Mellah* romanında olduğu gibi seyahatlerde yaşanan maceralar üzerine kurgulamıştır.[841] Yaptığı seyahatlerde kültürler arası çatışma yaşayan Memduh Bey'i önce sevgilisini toplumsal kurallara kurban verir; ardından kendisi intihar eder. Guşacuk'un intihar etmesinin en önemli nedeni toplumsal kurallara sıkı sıkıya bağlı olmasıdır. Her hangi bir eğitim almayan ve olgular karşısında ailesinden aldığı terbiyeye uygun olarak hareket eden Guşacuk, saf, mantığını kullanamayan, iradesiz biridir. Kendine has bir kişiliği olmayan Guşacuk'un tüm olaylar karşısındaki yaklaşımını toplumsal kurallar belirler. Guşacuk bu anlamda bireysel özgürlükten yoksundur.

---

[840] Ahmet Midhat Efendi, *Letâif-i Rivâyat – Firkât,* Def'a-ı evvel olarak muharririn zatına ait matbaada basılmıştır. (Alıntılar bu baskıdandır.)

[841] "Midhat Efendi' nin kahramanını bu Kafkasya seyahatine romantik edebiyatın ve macera romanlarının tesiriyle çıkarttığını farz edelim(Hamid'in "Vâlidem" şiiri daha evvel "Sahra" ve "Belde" si bu hikâyeye de bağlanır.) Memduh, Çerkezler arasında karışık bir aşk macerası geçirir. Evlat olduğu ailenin yine evlatlık olan kızını sever, evin genç cariyesi kendisine aşık olur. Büsbütün de yabancısı olmadığımız bütün bir hususî örf ve âdetin beslediği kız kaçırmaları ve yaralanmaları da dahil, mâceradan sonra İstanbul,'a meyus ve biçâre döner. Bu sefer Atâ Bey öldüğü ve karısı da başka biriyle evlendiği için- bu kadının varlığını ancak bu şekilde hatırlarız- okuma meraklısı bir paşanın hizmetine girer. Adeta, evin evlâdı olur. Tanıdıklar kendisini evlendirmeye kalkarlar. Vapurda beraber getirildiği halde etrafındaki esircilerin dikkati yüzünden görüp tanıyamadığı eski sevgilisiyle farkında olmadan evlenir. Fakat genç kız kabîle örfüne bağlıdır. Memduh bir kere kardeşliği olmuştur. Gerek onlar için gerek kıza çeyiz halayı olarak verilen, kendisine aşık cariye için ölümden başka çıkar yol yoktur... "*Firkat",* Memduh'un birdenbire unuttuğu binâenaleyh esere yabancı kalan çocukluğu ile, Midhat Efendi' yi Bağdat'tan İstanbul,'a getiren sabırsızlığa çok benzeyen bir huzursuzluk içinde Kafkasya seyahatine ve oradaki aşk macerasına atılışı ile mühim bir kayıptır. Midhat Efendi'nin romanında bu cinsten kayıplar daima görülecektir" (Ahmet Hamdi Tanpınar, *a.g.e.*, s.468, 469)

Hayatla mücadele etmeyen biridir. Nitekim bu kişiliği onu esir olmaya kadar iter.[842] Esir düştükten sonra da mücadele edemez. Bu şartlar altındayken bile kendisini kurtaran adeta kendisini özgür kılan Memduh Bey'i reddederek intihar eder, onu da intihara sürükler. Guşacuk esir düştükten sonra ihtimal ki çok zorluklar yaşamıştır. Bu zorluklar karşısında tahammülünü kaybeden Guşacuk, kaderinin her keresinde karşısına çıkardığı Memduh Bey'i reddetmiştir. Kafkasya'dan sonra gemide ve İstanbul'da karşılaştığı bu delikanlı ona kaderinin bir armağanıdır. Kaderine adeta isyan eden Guşacuk intiharı seçer. Midhat Efendi bu romanda toplumsal geleneklerin zaman zaman trajedilere yol açabileceğini göstererek âdetlere körü körüne bağlı kalmayı eleştirir. Guşacuk'un geleneksel kardeşlikte ısrar edişi hem onun hem de Memduh Bey'in intiharını hazırlar. Tanpınar, bu eserde yazarın gerçeklerden kaçtığını ondan alıntıladığı sözleri delil göstererek savunur.[843] Eserin sonunda bu ikiliyi evlendiren S. Paşa, hikâyenin ayrıntılarını Hacıhan'dan aldıktan sonra geleneksel değerleri eleştirecektir.[844]

SONUÇ

İntihar, yüzyıllardır insanın kendi hayatını kendi eliyle sonlandırma trajedisi olarak

---

[842] "Firkat, köleliğe, köleliğin kaynağına açılan bir hikâyedir. Kahramanın bu maceraya atılması, belki o dönemde Batı'dan çevrilmekte olan macera romanlarının sevilmesinden dolayıdır. Nitekim Ahmet Midhat, bu tür maceralara öteki romanlarında da geniş yer verecektir. Ancak, Memduh'un Çerkezistan'a seyahati kölelik teması bakımından dikkat çekicidir. Bu sorunu esas kaynağında etüt düşüncesi, bu macerayı yaratmıştır. Ayrıca o, vakanın akışına *Esaret'*te olduğu gibi gene bir aşk unsuru karıştırmayı unutmuyor. Aşk, gene romantiktir. Köleliğin acıları ile aşkın acıları bütünleşiyor. Sonunda da karakterler ölüyor. Gene söylüyorum, bu acı son'lar köleliğin de böyle son bulması gibi bir allegorik havayı yansıtıyor." (İsmail Parlatır , *Tanzimat Edebiyatı'nda Kölelik,* s. 60)

[843]"Bu hikâyede dikkat edilecek nokta, otobiyografi ile başlayıp, lâlettayin bir macerada bitmesidir. Realiteden bu ilk kaçış, Midhat Efendi için hemen hemen "fatale" olmuştur. Filhakika ondan sonra yaşanmış hayata ne kadar bağlı başlarsa başlasın onun hikâyesi daima bir kaçış olacaktır. Burada örneklerin tesiri olduğu kadar biraz sonra başlayacak Abdülhamid istibdadının da tesiri vardır. Midhat Efendi' nin daha sonra "Kırk Anbar"da "*Firkat*"in hazırlığı olan Çerkezlerin kabîle hayatına ve siyasî teşkilâtına dair bir etüdü çıkacaktır. Bu etüd olmasaydı, "*Firkat"*in ümitsiz bir aşk hikâyesi olmak üzere tasavvur edildiğini ve insan tecrübesinin yokluğundan muharririn mâceraya kaçtığını zannederdik. Şu itiraflı kendi ağzından dinleyelim: "İnsan bir hissi tercüme edebilmek için evvelce kendisinde bulunmak iktiza edip halbuki bu kere Memduh'un hissi yeis ve nevmîdî hissi olmakla insan için bunu kendisinde bulmak pek düşvârdır." Görülüyor ki Midhat Efendi'nin iyimserliği hiç ödünç alınmış bir davranış değildir." (Ahmet Hamdi Tanpınar, *a.g.e.*, s 468)

[844] *"Sulb-i sahih oğulluk kızlık, öz karındaşlık öz kız karındaşlık, üzerine, bir de süt oğlu, süt karındaşı, ahret oğlu, ahret kızı, ahret karındaşı gibi sıhriyet-i ca'liyelere riayet encamı bu gibi yürekler dayanmaz hâlâta sebebiyet gösterir" diye Memduh'a olan muhabbetini ve bu suretle feda-yı vücut ettiğinden dolayı hâsıl olan teessürünü ilâ-nihâye kaybedemedi gitti."* (Ahmet Midhat Efendi, Letâif-i Rivâyat – Firkât, s.161-162)

hem güncel hayatta hem de kurgu dünyası olan romanda önemini korumaya devam etmektedir.

İntiharı akıl hastalığı olarak nitelendirenler olsa da bu olgu felsefî, psikolojik, sosyolojik alt yapısı olan ve zaman zaman bilinçli bir şekilde, titizlikle başvurulan bir ölüm yöntemidir. Özellikle aydın / sanatçıların intihar söylemleri dikkate alındığında, bu eylemin alçalmaktan kaçıp yücelmek için başvurulan bir ölüm yöntemi olarak algılandığı görülmektedir. Filozofların çoğu fikrî anlamda intiharı benimserken bu olgunun eyleme dönüşmesini reddederler. İntiharın dinî boyutuna bakıldığında bazı dinler hariç dinlerin çoğunun intiharı hoş karşılamadığını ve intihar edenler için dinî törenler yapılmasını yasakladığı görülür. Son zamanlara kadar bir çok Avrupa ülkesinde bile suç olarak kabul edilen intihar, yapılan yasa değişiklikleriyle suç olmaktan çıkarılmıştır.

İntihar en eski zamanlardan bu yana insanların çıkmazlarında başvurduğu bir çare biçiminde belirmiş, günümüzde bile modern insanın bunalımlarında tercih ettiği bir ölüm şekli olarak önemini korumaya devam etmektedir. Batı'da intihar kavramıyla özdeşleşen Sappho, Gerard De Nerval, Van Gogh, Jack London, Mayakovski, Antonin Artaud, Hemingway, Arthur Koestler, Cesare Pavese, Paul Celan, Sylvia Plath, Kurt Donald Cobain... gibi isimler insanları intihara özendiren aydınlardır. Dostoyevski, Tolstoy, Emile Zola, Flaubert, Jack London, Goethe gibi romancılar, romanlarında idealize ettikleri karakterleri intihar ettirerek gençleri bu yola sürüklerler. Gençleri böyle bir özentiden uzak tutmak için Goethe'nin *Genç Werther'in Acıları* romanı, bu yüzden yıllarca Avrupa ülkelerinde yasaklanmıştır.

Bizde intiharın bir sorun olarak belirmesi 1887 yılında Beşir Fuad'ın edebiyat dünyasını sarsan intiharıyladır. O sıralarda bulaşıcı bir hastalık gibi yayılan aydın intiharları, gazetelerde intihar haberlerine sansür konmasına kadar gider. Dönemin popüler romancısı Ahmet Midhat Efendi de bu intiharlardan çok etkilenmiş olacak ki, Beşir Fuad'ın biyografik intiharını yazar ve romanlarında bir çok kahramanı intihar ettirir. Bu intiharların bazılarında Beşir Fuad' ın intihar yöntemini kullanır. (*Teehhül*)

Ülkemizde, intihar olgusu üzerinde bilimsel anlamda söz söylenmeye ilk defa 1927 yılında, *Hayat Mecmuası*'nda yayınlanan: "İntihar ve Cinnet" adlı makalesiyle Max

Bonnafois öncülük eder. O, bu makalesinde, 1924 – 1926 yıllarında intihar olaylarının dikkat çekecek kadar arttığını ve intiharları önlemek için bazı önlemler alınması gerektiğini savunarak bu anlamda ilk ciddi araştırmayı yayınlar.[845] Türkiye'de intiharların I. Dünya Savaşı'ndan sonraki yıllarda yoğunlaşması Durkheim'in, "savaş sonrası intiharlar artar", tespitiyle paralellik arz eder. Ülkenin yeni bir medeniyet kriziyle tanışmasının getirdiği buhran da intihar olaylarının artmasına neden olmuştur.

Günümüzde gerek dünyada gerekse Türkiye'de intihar olayları hala ciddiyetini korumakta ve çeşitli ülkeler artan intihar olaylarını önlemek için tedbirler almaya çalışmaktadır. Ülkemizde intihar istatistikleri incelendiği zaman son yıllarda artan intihar olaylarının endişe verici boyutta olduğunu görürüz. [846]

Geleneksel kültürümüzde daha çok Halk hikâyelerinde, âşıkların sevgililerini kaybettikten sonra, onlara kavuşmak için başvurdukları ölüm yöntemi olan intihar 19. yüzyıl şairlerinden Âsaf mahlaslı Damad Mahmud Celaleddin Paşa'nın "İntihâr" redifli kasidesiyle edebiyatımıza yansır. Sosyal ve siyasî krizlerin bireyler üzerinde olumsuz etki yaptığı, bireyin sistemle uyuşmasını sorun haline getirdiği, siyasî ve sosyal kırılmaların yaşandığı Tanzimat Dönemi, intiharın yoğunlaştığı bir dönemdir. Bu dönem yazarları, düşünsel intiharı benimsedikleri halde intihar edemedikleri için romanlarındaki karakterleri intihar ettirirler. Bu dönem romanlarında intihar olgusu, daha çok "esaret" hayatı çerçevesinde ele alınır. Ahmet Midhat Efendi'nin romanlarında 20'den fazla karakterin intihar ettiğini görürüz. Bir o kadarı da intiharı düşünen ve intihar girişiminde bulunan karakterlerdir. Yine bu dönem yazarlarından Şemsettin Sami, Namık Kemal, Nabizâde Nazım, Sami Paşazâde Sezai, Mehmet Vecihi romanlarında kahramanlarını intihar ettiren yazarlardır. Servet-i Fünûn Dönemi romanlarında, II. Abdülhamid'in baskıcı yönetiminin de etkisiyle, intihar teminin yoğun olarak kullanıldığını görürüz. Bu dönem yazarları kaçış psikolojilerinin de etkisiyle

---

[845] Bkz. Max Bonnafois, "İntihar ve Cinnet", *Hayat Mecmuası*, Cilt I, Sayı 20, 1927, s. 382

[846] Ülkemizde son yıllarda gerçekleşen intihar oranları binde iki ve üç civarındadır. İntiharın artma oranı gelişmiş ülkelere göre hayli düşük de olsa, son yıllarda intihar olaylarında büyük bir artış görülmektedir. İntihar yöntemlerinin dağılımı ise % 40 asma, % 26 ateşli silah, % 16 kimyasal madde, % 11 yüksek bir yerden atlamak ve % 3 kendini boğmak şeklindedir. İntihar şekilleri içinde ateşli silah ile olan intiharlar, tüm intiharların dörtte birini oluşturmaktadır. Yıllar içinde ateşli silahlar ile olan intiharların artış gösterdiği ve erkeklerde ateşli silahlar ile olan intiharların daha fazla olduğu görülmektedir (Hilal Özcebe, "Türkiye'de Ateşli Silah Yaralanma ve Ölümleri Ne Boyutta ?", www. dicle.edu.tr)

hayatla / toplumla uyuşamayan, siyasî istibdattan tabiatın kucağına atılmanın hayallerini kuran, bunu yapmaya güç yetiremeyince de intiharı düşünen, intihar girişiminde bulunan bir nesildir. Başarısız intihar girişimleri ve intihar düşüncelerini eyleme geçirememenin ezikliği onları romanlarındaki karakterleri intihar ettirmeye iter. Mehmed Rauf, hayatında yaşadığı çelişkili aşklardan dolayı çıkmaza girince intihar girişiminde bulunur. Arkadaşlarının son anda kurtardığı Mehmed Rauf'un romanlarında aşk intiharlarının yoğunluğu göze çarpar. Halit Ziya Uşaklıgil'in romanlarında bu tarz romantik intiharlar öne çıksa da, yer yer siyasî intiharlarla da karşılaşırız. (*Nesl-i Ahir*) Romanlarında intihar olgusunu en fazla kullanan yazarlardan biri de Servet-i Fünûn döneminde eser vermeye başladığı halde topluluğun dışında kalan Hüseyin Rahmi Gürpınar'dır. Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın romanlarında 16 karakterin intihar ettiğini, bir o kadarının da intiharı düşündüğünü, tavsiye ettiğini, intihar tehdidinde bulunduğunu veya intihara teşebbüs ettiğini görürüz. Meşrutiyet Dönemi, roman sayısı bakımından intiharların çok arttığı bir dönemdir. Bu dönemin güçlü kalemleri arasında yer alan birkaç yazar dışında (Halide Edip, Mehmed Rauf, Hüseyin Rahmi Gürpınar...), romanlarında intiharı öne çıkaranlar Türk edebiyatında arka planda kalmış yazarlardır: Ayşe Zekiye, Mehmet Celal, R.Adil Nami, Osman Paşazâde Ahmet, Ahmet Reşat, S.Abdullah, Giritli Halil Zihni, A. Hasan, Kırımlı Sudi Süleymanof, Moralizâde Vassaf, R. Namık, Derviş Kaptanzâde, Ali Sami, Orhan Midhat, İzzet Melih... Bu dönemin yazarları, Halide Edip'in *Handan* romanında Nazmi'nin siyasî sebeplerle gerçekleştirdiği intiharı bunun dışında tutacak olursak, romanlarında aşk başta olmak üzere, daha çok bireysel sebeplerle gerçekleştirilen intiharları ön plana çıkarmışlardır.

İntihar olgusu, Kurtuluş Savaşı dönemi romanlarında, savaşın toplum hayatında ortaya çıkardığı ekonomik ve sosyolojik buhran, ahlakî yozlaşmayla birlikte ele alınır.

Halide Edip, (*Ateşten Gömlek*), Yakup Kadri, (*Hüküm Gecesi*), Kemâl Tahir (*Esir Şehrin İnsanları*, *Kurt Kanunu*), Peyâmi Safa (*Mahşer*, *Matmazel Noraliya'nın Koltuğu*)... gibi yazarlar, romanlarında intihar olgusunu işlerken, dönemin siyasî zihniyetinin etkisini göz ardı etmezler. Cumhuriyet dönemi romancıları da eserlerinde intihar olgusunu ele alırlar. Cumhuriyet'in kurulduğu 1923 yılından çalışmamızı sınırladığımız 1960 yılına kadar değerlendirdiğimiz romanların, 49 tanesinde 71 kahramanın intihar ettiğini tespit ettik. Cumhuriyet Dönemi romanlarında, bireyi intihara sürükleyen sebeplerin başında, diğer

dönemlerde de olduğu gibi, aşk duygusu gelir. Yasak, karşılıksız, çelişkili aşklar, terk edilmeler, namus kirlenmesi, aldatılmalar, cinnet... bireyi intihara sürükleyen sebeplerdir. Bazı romanlarda ise ekonomik yoksulluk, kadere isyan, suçluluk duygusu, mahkûm olma korkusu ve savaş şartlarından kaynaklanan intiharlara rastlarız. Teknik anlamda roman kuramını ustalıkla uygulayan bu dönem romancıları dönemlerinin siyasî ve sosyal zihniyetini, sosyo-ekonomik koşullarını romanlarına yansıtmak bakımından, diğer edebî dönemlerden çok daha başarılıdırlar: (Ahmet Hamdi Tanpınar–*Huzur*; Midhat Cemal Kuntay – *Üç İstanbul*; Kemal Tahir – *Esir Şehrin İnsanları*, *Kurt Kanunu*; Tarık Buğra – *Siyah Kehribar*). Yine bu dönemde ekonomik bozukluğun da roman kahramanlarını intihara sürüklediğine şahit oluruz: Faik Baysal'ın *Sarduvan*; Mahmut Yesari'nin *Tipi Dindi*, Ethem İzzet Benice'nin, *Yakılacak Kitap*, Reşat Enis Aygen'in *Afrodit Buhurdanında Bir Kadın*, *Toprak Kokusu*; Aka Gündüz'ün *İki Süngü Arasında.* İncelediğimiz romanlarda Aka Gündüz (*Üç Kızın Hikâyesi*) ve Hüseyin Rahmi Gürpınar (*Ölüm Bir Kurtuluş mudur?*, *Şıpsevdi*, *Kesik Baş...*) gibi bazı romancılar'ın romanlarında intiharı caydırma amacıyla kullandığını da söylemek gerekir.

İntihar olgusunun incelenen Türk romanlarına yansımasına bakıldığında, eyleme dönüşmeyen yalnızca düşünce safhasında kalan intiharların yoğun olduğu görülür. Romanlardaki karakterlerin sıkıntılar karşısında bir an beliren; fakat eyleme dönüşmeyen intihar düşüncesine yöneldikleri tespit edilmiştir. Bu düşünce bazen tavsiye, tehdit biçiminde belirirken bazen de eylem safhasına geçmeden engellenir. Kahramanlar ekonomik çöküş, namus kaygısı, umutsuzluk, yasak veya platonik aşk, kıskançlık, ayrılık, mutsuz evliliklerinden dolayı intiharı düşünürler. (*Hüseyin Fellah, Hasan Mellah Yahut Sır İçinde Esrar, Muhâdarât, Zehra, Bir Muadele-i Sevdâ, Eylül, Son Arzu, Tebessüm-i Elem, Genç Kız Kalbi, Tutuşmuş Gönüller, Dirilen İskelet, Kaptan Cemal, Çıplaklar, Medar-ı Maişet Motoru, Sarduvan, Esir Şehrin İnsanları, Gün Görmeyen Sokak)* İntihar olgusu bazı romanlarda ise tehdit unsuru olarak kullanılır. Roman kahramanı isteklerinin kabul edilmemesi halinde intihar edeceğini söyleyerek isteğinin gerçekleşmesini sağlar. (*Muhâdarât, Bir Muadele-i Sevdâ, Jön Türk, Siyah Gözler, Mahşer, Dudaktan Kalbe, Son Yıldız, Üç İstanbul, Ölüm Bir Kurtuluş Mudur?)* Bazı romanlarda da kahramanlar muhataplarının işlemiş oldukları hatalardan dolayı ölümü hakkettiklerini düşünerek intihar etmelerini tavsiye ederler. Kişinin alnındaki namus lekesiyle, maddi servetini yitirmiş bir biçimde yoksullukla yaşamaktansa

onurlu bir şekilde intihar etmesinin daha erdemli bir davranış olacağını düşünen kahraman, böyle bir tavsiyede bulunmayı kendisi için hak olarak görür. (*Süleyman Muslî*, *Billur Kalp, Gün Görmeyen Sokak, Zaniyeler, Jön Türk, Üç İstanbul)* Bazı romanlarda ise kahraman yaşadığı sorunlardan dolayı intihara teşebbüs etse de çeşitli sebeplerle bu girişimi başarısızlıkla sonuçlanır. Roman kahramanları karşılıksız aşk, namusunun kirlenmesini önlemek için, yasak aşklarının ortaya çıkması korkusuyla, kirlenmiş namuslarını gizlemek amacıyla, aldatılma ve terk edilme korkusu, sevgililerinden ayrı kalma veya onlara kavuşamama ihtimali, yalnızlığa mahkûm olma, yaptığı kötülüklerden dolayı kendini cezalandırma gibi sebeplerle intihara teşebbüs ederler. (*Letâif-i Rivâyat – Firkat, Hasan Mellah Yahut Sır İçinde Esrar, Karnaval, İntibah, Bir Muadele-i Sevdâ, Şıpsevdi, Toprak Kokusu (Kara Toprak), Dürdane Hanım, Muhâdarât, Zehra, Kanlı Muaşaka, Ölüm Bir Kurtuluş Mudur?, Matmazel Noraliya'nın Koltuğu, Kalp Ağrısı, Akşam Güneşi, Yeşil Işıklar, Mezar Kazıcılar, Sarduvan, Devlet Kuşu, Son Yıldız, Mahşer, Bir Tereddüdün Romanı, Yedinci Gün, Üç Kızın Hikâyesi)*

Aşkın, intihar için önemli bir sebep olduğu romanlarda da belirginlik kazanır. Hint kültüründe ölen kocasının ardından kadının intihara yönelmesine romanımızda da rastlanır. Bazı romanlarda karısı ölen erkeğin de intihar ettiği görülür. Ama incelediğimiz romanlarda en yoğun olarak âşıkların çeşitli sebeplerle ölen sevgililerinin ardından yaşamanın gereksiz olduğuna inandıkları için intihar ettiklerini tespit edilmiştir. (*Süleyman Muslî, Eylül, Lemân, Sevda Peşinde, Ra'nâ, Melekper, Kara Sevda, Cehennemlik, Matmazel Noraliya'nın Koltuğu, Bozkurtlar Diriliyor, Büyük Yalan)* Ayrıca âşıkların sevgililerine kavuşamayacaklarına dair yaşadıkları korkunun da onları intihara sürüklediği romanlarda işlenir. Âşık, sevgilisi dışında başka biriyle evlenmeye zorlandığında, sevgilisi tarafından reddedilince, sevgilisinin başka biriyle evlenmesi üzerine, aşkında aile, toplum, gelenek-görenek engeline takılınca sevgilisine kavuşamadığı bir dünyada yaşamaktansa intiharı tercih eder. (*Letâif-i Rivâyat-Teehhül, Taaşşuk-ı Talat ve Fıtnat, Hüseyin Fellah, Letâif-i Rivâyat – Çingene, Sergüzeşt, Kaptan Cemal, Nurhayat, Kara Sevda, Sermed, Son Arzu, Dudaktan Kalbe, Şefika'nın Nedâmeti, Netice-i Aşk, Ölüm Bir Kurtuluş Mudur?, Ruh Gurbeti, Kırık Hayat, Onlar da İnsandı, Bordamıza Vuran Deniz)* Bazı romanlarda ise sevgilisi tarafından terk edilen âşık, ruhunun diğer yarısı bildiği sevgilisinin bu davranışına intihar ederek karşılık verir. Bu karakterler

sevgililerine, ölmenin terk edilmekten daha az acı verdiğini, aşklarında ne denli sadık olduklarını göstermek için intihar ederler. (*Karnaval, Zehra, Ferdi ve Şürekâsı, Seniha, Kundakçı, Hicran Gecesi, Gün Görmeyen Sokak*) Kişinin sevgilisi uğruna gerçekleştirdiği intiharlardan biri de "Karşılıksız Aşk" sonucu gerçekleştirilen intiharlardır. Bu tür intiharlarda âşık bazen sevgilisine duyduğu platonik aşkı yüreğinde taşımaya tahammül edemez, bazen de aşkını sunduğu sevgiliden yüz bulamamanın verdiği üzüntüyle kendine nefret besler, bazen de sevgilisinden karşılık bulamadığı aşkının başka biri tarafından kirletileceğini düşündüğünden intiharı tek çözüm yolu olarak görür. (*Fahriye, Yakıcı Kadın, Ateşten Gömlek, Zaniyeler, Bir Kadın Düşmanı, Biz İnsanlar)* Yine yasak aşk da roman kahramanlarını intihara yönelten bir sebeptir. Evli kadınların kocaları dışında başka erkeklerle yaşadıkları gayrimeşru aşk onları hem aileleri hem de toplum karşısında suçlu duruma getirir. Bu kadınlar kocalarına, ailelerine ve topluma hesap verememenin acziyeti içerisinde intihara sığınmaktan başka çare bulamazlar. (*Aşk–ı Memnû, Sevda Peşinde)*

İntihar olgusu, romanlarda kişinin karşısındaki insana bağlılığını ispat etmek amacıyla da gerçekleştirilir. Çoğunlukla normal yollarla sevgisini ispatlayamayan âşık, intihar ederek bağlılığında ne denli ciddi olduğunu göstermeyi amaçlar. (*İntibah, Süleyman Muslî, Ferdâ-yı Garâm, Hüküm Gecesi, Ölüm Bir Kurtuluş Mudur?*) Roman kahramanları intihar eylemini cezalandırma amacıyla da kullanır. Kahramanlar, bazen yaptıkları tüm kötülüklere rağmen rakiplerinin mutluluğunu engelleyemediklerini gördüklerinde, bazen mutlu hayatlarını işledikleri hatalarla cehenneme çevirip ailelerinin dağılmasına neden olduklarında, maddi servetlerini bir anlık arzularına kurban ettiklerinde, şehvet arzuları sonucu tamir edilmez yaralar açtıklarında, korkaklıklarında, vefasızlıklarında kendi kendilerini cezalandırmak için intihar ederler. (*Yeryüzünde Bir Melek, Mehcure, Zavallı Necdet, Jön Türk, Şıpsevdi, Cehennemlik, Kanlı Muaşaka, Bir Şoförün Gizli Defteri, Günah Bende mi?, Bir Avuç Kül, İhtiras, Denizin Çağırışı, Kesik Baş, Sarduvan, Toprak Kokusu (Kara Toprak), Esir Şehrin İnsanları)* Bazı roman kahramanları da beklentileri karşılanmayınca, mutlulukları engellendiğinde, kendi acıları üzerine mutluluklar tesis edildiğinde, ellerindeki delillerle başkalarını veya toplumun tümünü cezalandırmak için intihar ederler. (*Dürdane Hanım, Ölüm Bir Kurtuluş Mudur?, Huzur, Yalnızız, Bu Toprağın Kızları, Oyun*) Akli dengenin bozulması (Cinnet) de bazı roman kahramanlarını intihara sürükleyen bir etkendir. Roman kahramanı

bazen doğuştan gelen rahatsızlıklarla, bazen yakınlarının / sevgilisinin ölmesi üzerine veya işlediği hatalar yüzünden düştüğü olumsuz durumların baskısına dayanamayıp cinnet geçirdikten sonra yoğun depresyona girerek intihar eder. (*Çengi, Ra'nâ, Tebessüm-i Elem, Ben Deli Miyim?, Kundakçı, Sarduvan*) İntihar, roman kahramanlarının namuslarının kirlendiğini düşündükleri zaman başvurdukları bir çıkış yolu olarak da işlenir. Bazen kahramanlar namusları kirlenmiş bir halde eşleriyle karşılaşmanın utancı içinde kendilerini affettirmek amacıyla, bazen namusu kirlenen eşinden dolayı toplumun kendisine yükleyeceği kimlikle yaşayamayacaklarını düşündüklerinden intihar ederler. Bazı romanlarda da özellikle kadın kahramanların güçsüzlüklerinden, namuslarını koruyamaması veya kızının namusunun kirlendiğini düşünen babaların intihar ettiği görülür. (*Hasan Mellah Yahut Sır İçinde Esrar*, *Hüseyin Fellah, Letâif-i Rivâyat -Bir Fitnekâr, İffet, Bir Muadele-i Sevdâ, Billur Kalp, Karagöz Yatakta, Bir Bakirenin Gebeliği, Mecnûne, Sacide, Bir Şoförün Gizli Defteri, Toprak Kokusu (Kara Toprak), Afrodit Buhurdanında Bir Kadın)*

İntihar olgusuna yol açan en önemli sebeplerden birinin de "Kıskançlık" duygusu olduğunu söyleyebiliriz. Romanlarda karşısındaki rakibi kıskanan birey, ona zarar vermek ister. Onu mutsuz etmeye gücü yetmediği zaman veya ona zarar vermek istediği halde bu eyleminde başarısız olduğunda yoğun kıskançlık duygusuna kapılır. Aşırı kıskançlık duygusu kişiyi yoğun depresyona oradan da intihar eylemine sürükler. Roman kahramanları da bu durumlarda intiharı tek çıkış yolu olarak görürler. (*Jön Türk, Kadınlar Tekkesi*) İntihar, tutuklanma korkusu yaşayan veya tutuklu olan bireylerde de başvurulan bir eylemdir. Bazı romanlarda kahramanlar cezaevinin ağır koşullarına daha fazla dayanamadıkları için intihar ederken, bazılarında işlediği suçun cezasının ağır olacağını ya da siyasî bağlantılarının ortaya çıkacağını bilen birey intihar eder. Bazı kahramanlar ise özgürlüklerinin bittiği hücrelerin ölümden daha fazla acı vereceğini veya teslim olmanın alçakça bir davranış olacağını düşündüklerinden intihar ederler. (*Nesl-i Ahir, Handan, Üç İstanbul, Siyah Kehribar, Onlar da İnsandı, Afrodit Buhurdanında Bir Kadın, Mezar Kazıcılar, Loş Ayna*) Romanlarda bireyin gururunun kırıldığında intihara yönelmesi, bu duygunun insanoğlu için ne denli hassasiyet arz ettiğinin delilidir. Bazen kaybettiği bir dava yüzünden bazen reddedilen ve çirkinliği yüzüne vurulan bazen de vatanının işgal edildiğini, kendi milletinden genç kızların namusunun kirlendiğini, ülkesinde ahlaksızlığın yayıldığını gören birey, intihar ederek bu

olumsuzluklardan kaçmanın yolunu arar. (*Selma ve Gölgesi, Devlet Kuşu, Esir Şehrin İnsanları*) Yoksulluğun, kişileri intihara yöneltmede tek başına etken olmadığı genel geçer bir görüş olsa da incelenen romanlarda yoksulluklarına isyan eden bireylerin intihar ettikleri tespit edilmiştir. Maddi durumu iyi olan bireylerin de ekonomik güçlerini yitirdiği zaman yaşadıkları, geçiş psikolojisinden kaynaklanan yoğun depresyona girdikleri ve bunun neticesinde intihar ettikleri görülmüştür. İkinci tarz intiharlarda bireyin intihar etmek suretiyle biraz da kendisini cezalandırma amacı güttüğü görülür. [*Kaptan Cemal, Yakıcı Kadın, Tipi Dindi, Üç İstanbul, Toprak Kokusu (Kara Toprak)*] İnsanoğlu, iradesini aşan ve kader olarak düşündüğü olumsuz durumlarda kendi alın yazısını yazamamanın acziyetine, bazen intihar ederek karşı durmaya çalışır. Kişinin doğumundan ölümüne kadar onu bırakmayan kaderi eğer onu esir hayatı yaşamaya, babasız büyümeye mahkûm etmişse ve bunun neticesinde bilmeden kendi kardeşiyle evlenmeye mecbur kılmışsa kişi intihar ederek kaderine isyan etmekten başka bir yol bulamaz. (*Letâif-i Rivayat – Esaret, Yakılacak Kitap)* Bazen de kişinin tüm çabalarına rağmen mutsuzluğa mahkûm olarak ümitsizliğin kucağına düşmesi, onu intihara sürükler. (*Zehra)*

Toplum, bireyin uyması gereken normlar belirlemiştir. Bu normların bazıları yüzyıllardır süregelen ve karşı çıkılması imkânsız normlardır. Sosyal bir varlık olan insanoğlu, içinde bulunduğu toplumun normlarına uymak ve davranışlarını toplumun istekleri doğrultusunda düzenlemek zorundadır. Toplumun kişiye yaklaşımı onu değerlendirme ölçütü birey için hayatî önem arz eder. Bu anlamda toplumu oluşturan bireyler tarafından dışlanmak bireyin kaldıracağı bir yük değildir. Birey, kendisine iftira atıldığında ve bu iftira toplum tarafından tescillendiğinde, masum olduğunu kabul ettiremediği toplumla iç içe yaşamaktansa intiharı yeğler. (*Ölüm Bir Kurtuluş Mudur?, Sarduvan*) Bazen de toplumda nesilden nesile süregelen gelenek/göreneklere uyma zorunluluğu gösteren bireyin bu zorunluluktan sapma ihtimali durumunda intihar ederek kendince bir çözüm yolu ürettiği görülmektedir. Bu da şunu gösteriyor ki incelenen romanlarda roman kahramanlarının intihara yönelme gerekçeleri farklılık gösterir.

İncelenen romanlarda intiharın yaş, cinsiyet, medeni hal, eğitim durumu, zaman ve mekanla olan ilgisi göz önünde bulundurulduğunda sonucun konuyla ilgili uzmanların tespitleriyle paralellik arz ettiği neticesine varıldı. Gerçekleşmemiş intiharlarda ve intihar

girişimlerinde kadın sayısı erkek sayısından fazlayken, gerçekleşmiş intiharlarda kadın sayısı 40, buna karşılık erkek sayısı 87 kişidir. Buna göre, erkeklerin kadınlardan yaklâşık iki kat daha fazla intihar ettiğini görürüz. Yine bu çizelgede, daha çok 17–35 yaş arası insanların ve medeni hal bakımından da bekâr karakterlerin intihar ettiği sonucuyla karşılaşırız. Ayrıca eğitim görmüş karakterlerin daha fazla intihar ettiği dikkat çekmektedir. Romanlarda, daha çok serbest, mirasyedi veya ev hanımı gibi herhangi bir mesleği olmayan kahramanların, gündüz vakti, kendi evlerinde, düzensiz bir aile hayatına sahip olmalarının da etkisiyle intihar ettiği sonucu ortaya çıkmaktadır. Bunun yanında, "aşk" duygusunun karakterleri intihara sürükleyen en önemli sebep olduğu görülmektedir. İntihar edenlerin yaşla ilgilerine baktığımızda, 15-20 yaş arası intihar eden karakter sayısının, 33; 20-35 yaş arası intihar eden karakter sayısının, 46; 35-50 yaş arası intihar eden karakter sayısının, 25; 50-60 yaş arası 2; 60 yaşın yukarısında intihar eden karakter sayısının 1 olduğunu gördük. İntihar edenlerin 42'si evli olduğu halde 62'si bekârdır. 16 kişi de çeşitli sebeplerle dul kalmış karakterlerdir. Romanlarda 7 karakterin isemedeni hali hakkında bir bilgi yoktur. Romanlarda intihar edenlerin 92'si eğitim almışken, 8'inin eğitim almadığını tespit ettik. Romanlarda 29 karakterin eğitim durumu hakkında her hangi bir bilgiye rastlamadık. İntihar eden karakterlerin meslekî durumlarına baktığımızda, en yüksek sayının 27 karakterle ev hanımlarına ait olduğunu gördük. İkinci sırada 12 kişiyle memurlar bulunmaktadır. İntihar edenlerden 13'ü serbest çalışan genelde herhangi bir iş yapmayan, 10'u mirasyedi, 7'si cariye veya köle, 6'sı asker, 6'sı sanatçı (Gazeteci, yazar, ressam, müzisyen), 3'ü tüccar, yine 3 tanesi hizmetçi veya çoban, 2 tanesi öğrenci, 1'i kaptan, 1 tanesi ise sporcudur. Burada da bazı karakterlerin mesleği belirtilmemiştir.

İncelenen romanlarda intihar edenlerin 46 tanesi gündüz, 41'i ise gece intihar etmişlerdir. 20'sinin isene zaman intihar ettiği belirtilmemiştir. Bu intihar edenlerden 62'si evinde ve çoğu özel odasında intihar etmiştir. Bu da intihar eden kişinin bu eylemi en rahat yaptığı yerin kendi odası olduğu sonucunu ortaya çıkarmaktadır. Romanlarda müntehirlerin intihar ederken şu yöntemleri kullandıklarını tespit ettik: İntihar edenlerin 35'i ateşli silahlarla, 30'u deniz, nehir veya kuyuya atlayarak, 12 tanesi tentürdiyot veya zehirle, 8 tanesi yüksek bir yerden atlayarak, 4 tanesi kesici bir aletle, 4 tanesi kendisini yakarak, 3'ü gazla, 3'ü de kendini asarak intihar etmiştir. İntihar edenlerin 24'ü düzenli bir aile hayatına

sahipken, 72'sinin düzenli bir hayatı yoktur. Bunların bir kısmının intihar etmelerine sebep olan unsur ortaya çıktıktan sonra aile düzenleri sona erer.

Romanlarda intihar, bazen kişinin yıllarca içinde beslediği acıların dışa vurumuyken bazen yaşadığı problemlerin kendine göre tek çözüm yoludur. İncelenen romanlarda bireyleri intihara sürükleyen sebeplerin başında "Aşk" duygusu gelmektedir. Yasak aşk, platonik aşk, ihanet, terk edilme, ayrılma zorunluluğu, imkansız aşk, gurur, aşkını ispat etme gibi görünümlerle karşımıza çıksa da, intihar eden 62 karakteri bu eyleme sürükleyen sebep "aşk" duygusudur. 18 karakter suçluluk duygusu ve mahkûm olma korkusuyla, 13 karakter namuslarının kirlendiğini düşünerek, 8'i yoksulluk veya ekonomik sebeplerle, 7'si kendini cezalandırmak amacıyla, 6'sı sevdiği birinin ya da yakınının ölümü üzerine, 3'ü siyasî nedenlerle, 1'i alkol etkisiyle için intihar etmiştir. İncelediğimiz romanlarda genel olarak gençlerin, daha çok aşk duygusunun etkisiyle sürüklendikleri, depresyon sonrası çaresiz olduklarını kabul ederek, intihara başvurduklarını tespit ettik. İntihar eden karakterlerin ortak özelliklerine baktığımızda hepsinin zayıf bir kişiliğe sahip olduğunu gördük. Bu zayıf kişilerin düzenli bir hayatı yoktur. Varlıklarını başkalarına borçlu oldukları için, başkalarının yokluğu ya da başkalarının etkisi sonucu boşluğa düşen bu karakterler tek çarenin intihar olduğuna inanırlar. Bazı intiharlarda ise işlediği bir suçtan ya da başına gelen olumsuz olaylardan dolayı toplum içine çıkamama, üzerindeki lekeyle yaşamaktansa, onurunu koruyarak ölme ve bu şekilde temize çıkma anlayışı söz konusudur. Yine bazı intiharlarda, siyasî suçlu kendisinden istenecek bilgileri vermemek için veya uzun süre mahkûm olmaktan korktuğu için intihar eder. Müntehirlerin seçtikleri intihar vakti, Durkheim'in, gündüzler uzadıkça, intiharlar artar görüşüyle paralellik arz eder. İşlediğimiz romanlarda intihar sayısı bakımından bekarların evlilerden fazla olması da yine uzmanların görüşüyle uyuşmaktadır. Romancılar, çoğunlukla, karakterlerini çaresiz kaldıkları zamanlarda intihar ettirirler. Bazı romancılar da ise romanında intiharı caydırıcı bir unsur olarak ele almakta ve okuyucuya intiharın ne denli kötü bir eylem olduğu mesajını vermeyi amaçlamaktadır.

İntihar olgusunun 1872 – 1960 yılları arası Türk romanına yansımasının ele alındığı bu incelemede, yazarların romanlarında bu olguyu genellikle objektif yaklaşımlarla ele aldığı sonucuna varıldı. Bazı yazarlar hariç bir çok yazarın, roman karakterlerini intihara sürüklerken kahramanların iç çatışmalarını, ruhsal bozukluklarını, kişilik değişimlerini,

felsefî çıkmazlarını göz ardı ettikleri tespit edilmiştir.

İNCELENEN ROMANLARDA İNTİHAR EDENLERE DAİR ÇİZELGE

ESERADI	YAZARI	MÜNT.ADI	CİNSİYETİ	İNT.SEBEBİ	YAŞ	M.HALİ	Ç.SAYISI	EĞİT.DUR.	MESLEK	İNT.YÖNT	ZAMAN	MEKAN	AİLEORT.
Çingene-(1870)	Ahmet Midhat	Şems Hikmet	Erkek	Aşk	22	Bekar	-	Eğitim almış	Mirasyedi	Kuyuya atlayarak	Gündüz	Evinin avlusu	Düzenli bir aile hayatı var.
Esaret(1870)	Ahmet Midhat	Fıtnat	Kadın	Esaret/Kader	15-16	Evli	-	Belli değil	Köle	Silahla	Gece	Odasında	Düzensiz bir aile hayatı var.
Esaret(1870)	Ahmet Midhat	Fatin	Erkek	Esaret/Kader	17-18	Evli	-	Belli değil	Cariye/Esir	Silahla	Gece	Odasında	Düzensiz bir aile hayatı var.
Teehhül(1870)	Ahmet Midhat	Mazlum Bey	Erkek	Aşk	24	Evli	-	Eğitim almış	Mirasyedi	Bileğini keserek	Gündüz	Hamam	Düzensiz bir aile hayatı var.
Jön Türk(1870)	Ahmet Midhat	Ceylan	Kadın	Kıskançlık / Aşk	18-20	Bekar	-	Eğitim almış	Serbest	Kendini yakarak	Gündüz	Odasında	Nurullah'ın onu reddetmesi, düze
Jön Türk(1870)	Ahmet Midhat	Kazım Efendi	Erkek	Suçluluk	35-40	Evli	1	Eğitim almış	Muhbir	Köprüden atlayarak	Gündüz	Beylerbeyi	Düzenli bir aile hayatı yok
Firkat(1870)	Ahmet Midhat	Guşacuk	Kadın	Toplum değerlerini protesto	16-18	Evli	-	Eğitim almış	Ev hanımı	Zehirle	Gece	Evinde	Düzensiz bir aile hayatı var.
Firkat(1870)	Ahmet Midhat	Memduh Bey	Erkek	Aşk	23	Evli	-	Eğitim almış	Gazeteci/Yazar	Zehirle	Gece	Evinde	Düzensiz bir aile hayatı var.
Taaşşuk-ı Talat ve Fıtnat (1872)	Şemsettin Sami	Fıtnat	Kız	Aşk		Evli	-	Eğitim almış	-	Çakıyla		Ali Bey'in evi	Düzensiz bir aile hayatı var.
Hasan Mellah-(1874)	Ahmet Midhat	Madam İlia	Kadın	Namus-Suçluluk	25-30	Evli	-	Eğitim almış	Ev hanımı	Denize atlayarak	Gündüz	Gemide	Düzensiz bir aile hayatı var.
Hasan Mellah-(1874)	Ahmet Midhat	İki asker	Erkek	Sadakat	Belli değil	Belli değil	Bellideğil	Bellideğil	Asker	Kale duvarından atlayarak	Gündüz	Kalede	Bellideğil
Hasan Mellah-(1874)	Ahmet Midhat	Kaptan Pietro	Erkek	Suçluluk	35-40	Belli değil	-	Belli değil	Kaptan	Denize atlayarak	Gündüz	Denizde	Düzensiz bir aile hayatı var.
Yeryüzünde Bir Melek-(1875)	Ahmet Midhat	Arife	Kadın	Suçluluk	40	Bekar	-	Eğitim almamış	Belli bir mesleği yoktur.	Galata surlarından atlayarak	Akşam	Galata'da	Düzensiz bir aile hayatı var.
Hüseyin Fellah-(1875)	Ahmet Midhat	Civelek Mustafa	Erkek	Aşk	22-25	Bekar	-	Eğitim almış	Belli bir mesleği yoktur.	Hançerle	Gündüz	Evde	Düzensiz bir aile hayatı var.
Hüseyin Fellah-(1875)	Ahmet Midhat	İsmail Ağa	Erkek	Namus	35-40	Evli	1	Eğitim almış	Asker	Silahla	Gündüz	Evinde	Düzensiz bir aile hayatı var.
Karnaval(1875)	Ahmet Midhat	Nizami	Erkek	Aşk ve Alkol	30	Evli	-	Eğitim almış	Memur	Minareden atlayarak	Gündüz	Cami minaresi	Düzensiz bir aile hayatı var.
İntibah ()	Namık Kemal	Dilaşub	Kadın	Aşk/Sadakat	20-22	Dul	-	Belli değil	Cariye	Silahla	Akşam	Bağ evinde	Düzensiz bir aile hayatı var.
Çengi (1877)	Ahmet Midhat	Daniş Çelebi	Erkek	Cinnet	Orta yaş	Evli	1	Yanlış Eğitim	Mirasyedi	Kendini Asarak	Belli değil	Odasında	Düzensiz bir aile hayatı var.

Zehra(1878)	Nabizade Nazım	Sırrıcemal	Kadın	Aşk	20-22	Evli	-	Eğitim almamış	Cariye	Kuyuya atlayarak	Gündüz	Evinin avlusu	Düzensiz bir aile hayatı var.
Zehra(1878)	Nabizade Nazım	Zehra	Kadın	Kıskançlık / Aşk	22-25	Dul	-	Eğitim almış	Ev hanımı	Tedaviden kaçarak	Bir süreç sonunda	Evinde	Düzensiz bir aile hayatı var.
Süleyman Musl(1878)	Ahmet Midhat	Süleyman'ın annesi	Kadın	Kocasının ölümü üzerine	40-45	Dul	1	Eğitim almamış	Ev hanımı	Nehre atlayarak	Gündüz	Köprüden	Kocasının ölümüyle düzeni bozul
Dürdane Hanım-(1882)	Ahmet Midhat	Dürdane Hanım	Kadın	Aşk	18-22	Bekar	1	Eğitim almış	Ev hanımı	Zehirle	Gündüz	Evinde	Terk edildikten sonra düzeni bozu
Sergüzeşt(1889)	Sami Paşazade Sezai	Dilber	Kadın	Aşk	17-20	Bekar	-	Eğitim almamış	Cariye	Nehre atlayarak	Gece	Mısır	Düzensiz bir aile hayatı var.
Mehcure(1895)	Mehmet Vecihi	Mükerrem	Erkek	Kendini Cezalandırmak	35	Dul	-	Eğitim almış	Mirasyedi	Silahla	Gece	Odasında	Düzensiz bir aile hayatı var.
İffet(1896)	Hüseyin Rahmi	İffet	Kadın	Namus-Yoksulluk	20	Bekar	-	Eğitim görmüş	Ev hanımı	Zehirle	Gündüz	Odasında	Düzensiz bir aile hayatı var. Faki
ESERADI	YAZARI	MÜNT.ADI	CİNSİYETİ	İNT.SEBEBİ	YAŞ	M.HALİ	Ç.SAYISI	EĞİT.DUR.	MESLEK	İNT.YÖNT	ZAMAN	MEKAN	AİLEORT.
Ferdi ve Şürekası (1896)	Halid Ziya Uşaklıgil	Hacer	Kadın	Aşk	16-18	Evli	-	Eğitim görmüş	Ev hanımı	Yangın	Gece	Odasında	Düzenli bir aileye sahip
Bir Muadele-i Sevda (1899)	Hüseyin Rahmi	Naki Bey	Erkek	Namus / yalnızlık	35-40	Dul	-	Eğitim almış	Belli değil	Denize atlayarak	Belli değil	Deniz	Düzensiz bir aile hayatı var.
Zavallı Necdet (1900)	Saffet Nezihi	Necdet	Erkek	Suçluluk duygusu	27	Bekar	-	Galatasaray Lisesi	Mirasyedi	Yangın	Gece	Odasında	Düzenli bir aile hayatı var.
Eylül(1900)	Mehmet Rauf	Necip	Erkek	Yasak Aşk	25-30	Bekar	-	Eğitim görmüş	Serbest	Ateşlere atlayarak	Gece	Suad'ın evinde	Düzensiz bir aile hayatı var.
Aşk-ı Memnu(1900)	Halit Ziya Uşaklıgil	Bihter	Kadın	Yasak Aşk	22	Evli	-	Eğitim görmüş	Ev hanımı	Silahla	Akşam	Odasında	Düzenli hayatı, Behlül'den sonra
Nesi-i Ahir ()	Halit Ziya Uşaklıgil	İrfan	Erkek	Siyasi Nedenler	26	Bekar	-	Eğitim görmüş	Müzisyen	Denize atlayarak	30 Haz. 1324/1908	Haliç Köprüsü	Düzensiz bir aile hayatı var.
Nesi-i Ahir ()	Halit Ziya Uşaklıgil	İrfan'ın babası	Erkek	Siyasi Nedenler, yoksulluk	40-45	Evli	1	Eğitim görmüş	Memur	Belli Değil	1907-1908	Erzurum	Aile düzeni sürgünle bozulur.
Leman (1910)	Mehmet Celal	Ömer Bey	Erkek	Karısının ölümünden dolayı	25	Dul	-	Eğitim görmüş	Mirasyedi	Silahla	Gündüz	Mezarlık	Karısının ölümüyle aile düzeni bo
Netice-i Aşk (1911)	Osman Paşazade Ahmet Rıza	Cevdet	Erkek	Aşk	20-22	Bekar	-	Eğitim almış	Belli değil	Denize atlayarak	Gündüz	Trabzon	Düzensiz bir aile hayatı var.
Sacide (1911)	Ekrem	Mükerrem	Erkek	Namus	30-35	Evli	-	Belli değil	Belli değil	Tavana asarak	Gece	Odasında	Aldatıldıktan sonra düzeni bozulu
Şıpsevdi (1911)	Hüseyin Rahmi	Mahir	Erkek	Kıskançlık	20-21	Evli	-	Eğitim görmüş	Belli değil	Silahla	Gündüz	Odasında	Aile düzeni, aşık olduktan sonra b
Nurhayat (1912)	R.Adil Nami	Ziya	Erkek	Aşk / Hastalık	22	Bekar	-	Eğitim görmüş	Belli bir mesleği yoktur.	Silahla	Gündüz	Özel odasında	Düzensiz bir aile hayatı var.
Sevda Peşinde (1912)	Hüseyin Rahmi	Aynınur Hanım	Kadın	Yasak Aşk	20	Evli	1	Eğitim görmüş	Ev hanımı	Denize Atlayarak	22 Eylül Perşembe	Sandal	Düzenli bir aile hayatı var.
Sevda Peşinde (1912)	Hüseyin Rahmi	Ali İlhami	Erkek	Yasak Aşk	20-21	Bekar	-	Eğitim görmüş	Belli değil	Denize Atlayarak	25-30 Eylül	Belli değil	Aile hayatı hakkında bilgi yok

Kaptan Cemal (1912)	Hatipzade M. Akif	Faik Efendi	Erkek	Oğlunun ölümü üzerine	40-45	Evli	1	Eğitim görmüş	Tüccar	Başını mezar taşına vurarak	Gece	Mezarlık	Düzensiz bir aile hayatı var.
Kaptan Cemal (1912)	Hatipzade M. Akif	Nazmi	Erkek	Suçluluk duygusu	25-26	Bekar	-	Eğitim görmüş	Serbest	Kuyuya atlayarak	Akşam	Evinin avlusu	Düzensiz bir aile hayatı var.
Mecnune(1912)	Kaşif Dehri	Nami	Erkek	İhanet	25	Bekar	-	Eğitim görmüş	Serbest	Belli Değil	Belli değil	Belli değil	Zülal'le birlikte düzeni bozulur.
Handan(1912)	Halide Edip Adıvar	Nazmi	Erkek	Siyasi Nedenler	25	Bekar	-	Eğitim görmüş	Belli değil	Kendini Asarak	Belli değil	Hapishanede	Düzenli bir hayatı var.
Ferda-yı Garam (1913)	Mehmet Rauf	Macid	Erkek	Aşk	20	Bekar	-	Eğitim görmüş	Belli değil	Denize atlayarak	Gece	Marmara	Düzenli bir aile hayatı var.
Ferda-yı Garam (1913)	Mehmet Rauf	Sermed	Kadın	Aşk	18	Bekar	-	Eğitim görmüş	Ev hanımı	Denize atlayarak	Gece	Marmara	Düzenli bir aile hayatı var.
Yakıcı Kadın (1913)	Ahmet Reşat	Mahmur Bey	Erkek	Aşk	20-22	Bekar	-	Eğitim görmüş	Yazar	Silahla	Akşam	Kızıl Toprak	Düzenli bir aile hayatı var.
Yakıcı Kadın (1913)	Ahmet Reşat	Enis Bey	Erkek	Aşk	30-35	Bekar	-	Belli değil	Tüccar	Pencereden atlayarak	Gündüz	Ev	Düzensiz bir aile hayatı var.
Kara Sevda (1914)	Ahmet Reşat	AliBey	Erkek	Aşk	30-35	Bekar	-	Belli değil	Tüccar	Pencereden atlayarak	Gündüz	Ev	Düzensiz bir aile hayatı var.
Bir Bakirenin Gebeliği (1914)	S. Abdullah	Raciha	Kadın	Aşk	18	Bekar	-	Eğitim görmüş	Ev hanımı	Zehirle	Gündüz	Odasında	Aldatıldıktan sonra düzeni bozulu
Şefika'nın Nedameti (1914)	A. Hasan	Şadi	Erkek	Aşk	23	Bekar	-	Eğitim görmüş	Belli değil	Silahla	Belli değil	Evinde	Düzenli bir aile hayatı var.
Şefika'nın Nedameti (1914)	Kırımlı Sudi Süleymanof	Şefika	Kadın	Aşk	18-20	Evli	-	Eğitim görmüş	Ev hanımı	Silahla	Gece	Odasında	Düzenli bir aile hayatı var.
ESERADI	**YAZARI**	**MÜNT.ADI**	**CİNSİYETİ**	**İNT.SEBEBİ**	**YAŞ**	**M.HALİ**	**Ç.SAYISI**	**EĞİT.DUR.**	**MESLEK**	**İNT.YÖNT**	**ZAMAN**	**MEKAN**	**AİLEORT.**
Şefika'nın Nedameti (1914)	Kırımlı Sudi Süleymanof	Cevdet Bey'in annesi	Kadın	Oğlu ve gelinini kaybetmesi	40-45	Evli	1	Eğitim görmemiş	Ev hanımı	Zehirle	Belli değil	Evinde	Düzenli bir aile hayatı var.
Melekper (1914)	Moralizade Vassaf	Melekper	Kadın	Sevgilisi öldürülünce	18-20	Bekar	-	Eğitim görmüş	Cariye	Kezzap içerek	Gece	Tutuklu kaldığı evde	Düzensiz bir aile hayatı var.
Bir Hikaye-i Sevda (1914)	Ahmet Cemal	Rıfkı	Erkek	Aşk / Cinnet	22-25	Bekar	-	Eğitim görmüş	Mirasyedi	Denize atlayarak	Gece	İstanbul	Düzensiz bir aile hayatı var.
Fahriye (1914)	R.Namık	Ziya	Erkek	Cinnet/tutuklanma korkusu	23-25	Bekar	-	Eğitim görmüş	Belli değil	Silahla	Gündüz	Sokakta	Düzensiz bir aile hayatı var.
Rana (1914)	Derviş Kaptanzade	Behiye	Kadın	Cinnet	18-20	Bekar	-	Eğitim görmüş	Ev hanımı	Kuyuya atlayarak	Belli değil	Evin bahçesi	Ağabeyinin ölümüyle düzen bozu
Rana (1914)	Derviş Kaptanzade	Baba	Erkek	Aile fertlerini kaybettiği için	40-45	Evli	2	Eğitim görmüş	Belli değil	Bileklerini keserek	Belli değil	Evinde	Oğlu ve aile fertlerinin ölümü dü
Seniha (1914)	Giritli Halil Zihni	İkbâl	Kadın	Namus	18-20	Bekar	-	Eğitim görmüş	Ev hanımı	Zehirle	Gece	Odasında	Düzenli bir aile hayatı var.
Karagöz Yatakta (1915)	Ali Sami	Fedon	Erkek	Namus	25	Evli	-	Eğitim görmüş	Mirasyedi	Silahla	Gündüz	Randevuevinde	Aşık olduktan sonra düzeni bozul

Kanlı Muaşaka (1917)	Orhan Midhat	Seyfettin	Erkek	Kendini Cezalandırmak	20	Bekar	-	Eğitim görmüş	Asker	Silahla	Gündüz	Cephe	Askerde düzeni bozulur.
Sermed (1918)	İzzet Melih	Nusret	Erkek	Aşk	21	Bekar	-	Belli değil	Belli değil	Silahla	Akşam	Büyükada	Belli değil
Ateşten Gömlek (1922)	Halide Edip Adıvar	Kezban	Kadın	Aşk	18-20	Bekar	-	Eğitim görmemiş	Ev hanımı	Nehre atlayarak	Belli değil	Sakarya	Düzensiz bir aile hayatı var.
Son Arzu(1922)	Hüseyin Rahmi	Nuriyezdan	Kadın	Aşk	18-19	Evli	-	Eğitim görmüş	Ev hanımı	Silahla	Gündüz	Odasında	Düzensiz bir aile hayatı var.
Tebessüm-i Elem (1923)	Hüseyin Rahmi	Kenan	Erkek	Cinnet	27-30	Dul	-	Eğitim görmüş	Memur	Denize atlayarak	Gece	Heybeliada	Düzensiz bir aile hayatı var.
Sözde Kızlar (1923)	Peyami Safa	Hatice (Belma)	Kadın	Aşk	24	Bekar	1	Eğitim görmüş	Serbest	Zehirle	Gündüz	Odasında	Düzensiz bir aile hayatı var.
Zaniyeler (1924)	Selahaddin Enis	Sezai	Erkek	Aşk	14-16	Bekar	-	Eğitim görmüş	Öğrenci	Silahla	Gece	Odasında	Düzenli bir aile hayatı var.
Cehennemlik (1924)	Hüseyin Rahmi	Şemsi	Erkek	Aşk	21-22	Bekar	-	Eğitim görmüş	Belli değil	Silahla	Gündüz	Bahçede	Düzensiz bir aile hayatı var.
Cehennemlik (1924)	Hüseyin Rahmi	Mahmure	Kız	Aşk	17-18	Bekar	-	Eğitim görmüş	Belli değil	Silahla	Gündüz	Bahçede	Düzenli bir aile hayatı var.
Ben Deli miyim? (1925)	Hüseyin Rahmi	Şadan	Erkek	Cinnet	26-30	Evli	-	Eğitim görmüş	Mirasyedi	Silahla	Gece	Odasında	Düzensiz bir aile hayatı var.
Dudaktan Kalbe (1925)	R.Nuri Güntekin	Kenan	Erkek	Aşk	36-38	Dul	-	Eğitim görmüş	Müzisyen	Belli değil	Belli değil	Dayısının bağ evi	Düzensiz bir aile hayatı var.
Kundakçı (1926)	Ercüment Ekrem Talu	Şahap	Erkek	Cinnet	45	Dul	-	Eğitim görmüş	Mirasyedi	Pencereden atlayarak	Gündüz	Evinde	Düzensiz bir aile hayatı var.
Billur Kalp (1926)	Hüseyin Rahmi	Mürüvvet	Kadın	Namus	18	Bekar	-	Eğitim görmüş	Serbest	Zehirle	Belli değil	Evinde	İş, sonrası düzeni bozulur.
Yakılacak Kitap (1927)	Ethem İzzet Benice	Şazimend Hanım	Kadın	Yoksulluk	Belli değil	Dul	1	Belli değil	Ev hanımı	Gaz lambası	Akşam	Evinde	Düzenli birhayatı var;ama yoksul
Yakılacak Kitap (1927)	Ethem İzzet Benice	Vicdan	Kadın	Kaderine isyan	26-27	Evli	-	Eğitim görmüş	Öğretmen	Nehre atlayarak	Gündüz	İskilip	Düzenli bir aile hayatı var.
Bu Toprağın Kızları (1927)	Aka Gündüz	Paşa Baba	Erkek	Namus	50-60	Evli	-	Eğitim görmüş	Emekli	Morfinle	Gece	Odasında	Düzenli bir aile hayatı var.
Hüküm Gecesi (1927)	Yakup Kadri	Samiye	Kadın	Aşk	18-20	Bekar	-	Eğitim görmüş	Ev hanımı	Denize atlayarak	Öğle	Beşiktaş	Aşk, düzenli hayatını bozuyor.
Bir Kadın Düşmanı (1927)	R.Nuri Güntekin	Ziya	Erkek	Aşk	35	Bekar	-	Eğitim görmüş	Sporcu	Motorla uçurumdan atlayarak	Gündüz	Ormanda	Düzenli hayatı yok, aile baskısıyl
ESERADI	**YAZARI**	**MÜNT.ADI**	**CİNSİYETİ**	**İNT.SEBEBİ**	**YAŞ**	**M.HALİ**	**Ç.SAYISI**	**EĞİT.DUR.**	**MESLEK**	**İNT.YÖNT**	**ZAMAN**	**MEKAN**	**AİLEORT.**
Bir Şoförün Gizli Defteri (1928)	Aka Gündüz	Çiler	Kadın	Kendini cezalandırmak	22-25	Bekar	-	Eğitim görmüş	Serbest	Zehirle	Gece	Odasında	Düzensiz bir aile hayatı var.
Bir Şoförün Gizli Defteri (1928)	Aka Gündüz	Nedim	Erkek	Namus	Belli değil	Evli	-	Belli değil	Belli değil	Silahla	Gündüz	Odasında	Aldatıldıktan sonra düzeni bozulu

Hicran Gecesi (1930)	Güzide Sabri	Serap	Kadın	Yasak Aşk	21	Evli	-	Eğitim almış	Ev hanımı	Belli değil	Gündüz	Sokak	Düzensiz bir aile hayatı var.
Fatih - Harbiye (1931)	Peyami Safa	Rus kızı	Kadın	Aşk	20-25	Bekar	-	Belli değil	Belli değil	Silahla	Gece	Odasında	Düzensiz bir aile hayatı var.
Bahçemde Bir Gül Açtı (1932)	Mahmut Yesari	Sebati Vamık Bey	Erkek	Aşk	45	Dul	-	Eğitim almış.	Yazar	Silahla	Gece	Otel odasında	Düzensiz bir hayatı var.
Tipi Dindi(1933)	Mahmut Yesari	Macit	Erkek	Yoksulluk	40	Bekar	-	Eğitim almış	Serbest	Dondurucu hava	Gece	Sokakta	Düzensiz bir hayatı var.
Çıplaklar (1936)	Refik Ahmet Sevengil	Ülker'in annesi	Kadın	Aldatılma	20-25	Evli	1	Eğitim almış	Ev hanımı	Belli Değil	Gece	Ev dışında	Düzensiz bir hayatı var.
Üç İstanbul (1938)	Mithat Cemal Kuntay	Belkıs	Kadın	Ekonomik Sebep	35-40	Dul	-	Eğitim görmüş	Serbest meslek	Havagazıyla	Gece	Otel odasında	Düzensiz bir aile hayatı var.
Üç İstanbul (1938)	Mithat Cemal Kuntay	Moiz	Erkek	Ekonomik sebep	40-45	Evli	-	Hukuk mezunu	Avukat	Silahla	Belli değil	Belli değil	Düzensiz bir aile hayatı var.
Üç İstanbul (1938)	Mithat Cemal Kuntay	Burhan	Erkek	Siyasi nedenler	40-45	Belli değil	-	Eğitim görmüş	Dış işlerinde memur	Silahla	Belli değil	Evin tuvaletinde	Düzensiz bir aile hayatı var.
Mezar Kazıcılar (1939)	Aka Gündüz	Sarı Dede'nin karısı	Kadın	Tutuklanmaktan korktuğu için	40-45	Dul	-	Eğitim görmemiş	Ev hanımı	Kuyuya atlayarak	Gündüz	Kasabada	Düzensiz bir aile hayatı var.
Günah Bende Mi? (1939)	Kerime Nadir	Haluk Giray	Erkek	Kendini Cezalandırmak	46	Dul	2	Eğitim görmüş	Asker	Silahla	Gece	Evinde	Düzenli bir aile hayatı yok, yalnız
Afrodit Buhurdanında Bir Kadın(1939)	Reşat Enis Aygen	Zahide	Erkek	Namus/Yoksulluk	16-18	Bekar	-	Eğitim almamış	Fabrika işçisi	Denize atlayarak	Gündüz	Denizde	Namus korkusu düzenini bozar.
Afrodit Buhurdanında Bir Kadın(1939)	Reşat Enis Aygen	Aliço	Erkek	Suçluluk/Tutuklanma	35-40	Bekar	-	Belli değil	Kabadayı	Pencereden atlayarak	Gündüz	Yıldız'ın evinde	Düzensiz bir hayatı var.
Afrodit Buhurdanında Bir Kadın(1939)	Reşat Enis Aygen	Osman	Erkek	Namus	45-50	Dul	-	Belli değil	Maden işçisi	Silahla	Gündüz	Maden ocağında	Düzensiz bir aile hayatı var.
Selma ve Gölgesi (1941)	Peyami Safa	Selma'nın babası	Erkek	Dava kaybettiği için	Belli değil	Evli	1	Eğitim görmüş	Belli değil	Silahla	Belli değil	Evinde	Düzenli bir aile hayatı var.
Kesik Baş (1942)	Hüseyin Rahmi	Flora	Kadın	Kendini cezalandırmak	25-30	Bekar	-	Eğitim görmüş	Dolandırıcılık	Silahla	Akşam	Alber'in evi	Düzensiz bir aileye sahip.
Sarduvan (1944)	Faik Baysal	Keko	Erkek	Suçluluk	40	Evli	-	Belli değil	Serbest	Kömür zehirlenmesi	Gece	Ev	Muhtarın ölümü düzenini bozar.
Sarduvan (1944)	Faik Baysal	Binbaşı (Deli)	Erkek	Cinnet	40-45	Belli değil	-	Belli değil	Serbest	Silahla	Gündüz	Sokakta	Düzensiz bir aile hayatı var.
Sarduvan (1944)	Faik Baysal	Çoban	Erkek	Cinnet	Belli değil	Belli değil	-	Belli değil	Çobanlık	Belli değil	Belli değil	Belli değil	Altın bulduktan sonra düzen ve s
Sarduvan (1944)	Faik Baysal	İmam	Erkek	iftira	Belli değil	Belli değil	Belli değil	Eğitim almış	İmam	Belli değil	Belli değil	Belli değil	Belli değil
Ölüm Bir Kurtuluş Mudur? (1945)	Hüseyin Rahmi	Nezahat	Kadın	Aşk	18-20	Bekar	-	Belli değil	Belli değil	Belli değil	Belli değil	Belli değil	Belli değil
Ölüm Bir Kurtuluş Mudur? (1945)	Hüseyin Rahmi	Fotini	Kadın	Aşk	Belli değil	Bekar	-	Belli değil	Belli değil	Denize atlayarak	Belli değil	Belli değil	Belli değil
Ölüm Bir Kurtuluş Mudur? (1945)	Hüseyin Rahmi	Veysi	Erkek	Aşk	18-20	Bekar	-	Belli değil	Hizmetçi	Denize atlayarak	Gündüz	Sarayburnu	Düzensiz bir aile hayatı var.

ESERADI	YAZARI	MÜNT.ADI	CİNSİYETİ	İNT.SEBEBİ	YAŞ	M.HALİ	Ç.SAYISI	EĞİT.DUR.	MESLEK	İNT.YÖNT	ZAMAN	MEKAN	AİLEORT.
Ölüm Bir Kurtuluş Mudur? (1945)	Hüseyin Rahmi	Gülfem	Kadın	Aşk	18-20	Bekar	-	Belli değil	Cariye	Denize atlayarak	Gündüz	Sarayburnu	Düzensiz bir aile hayatı var.
Ölüm Bir Kurtuluş Mudur? (1945)	Hüseyin Rahmi	Muammer	Erkek	Namus	Belli değil	Evli	Belli değil	Belli değil	Belli değil	Silahla	Belli değil	Evinde	Belli değil
Ölüm Bir Kurtuluş Mudur? (1945)	Hüseyin Rahmi	Hayriye	Kadın	İftira	Belli değil	Belli değil	Belli değil	Belli değil	Hizmetçi	Kendini ağaca asarak	Belli değil	Belli değil	Düzensiz bir aile hayatı var.
Denizin Çağrısı (1943)	Kemal Bilbaşar	Öğretmen	Erkek	Aşk/Suçluluk	26	Bekar	-	Eğitim görmüş	Öğretmen	Denize atlayarak	Gündüz	İzmir	Düzensiz bir aile hayatı var.
Toprak Kokusu(Kara Toprak)-(1944)	Reşat Enis Aygen	Şakir	Erkek	Suçluluk	40	Evli	Belli değil	Belli değil	Köy ağası	Silahla	Belli değil	Belli değil	İflas ettikten sonra düzeni bozulu
Toprak Kokusu(Kara Toprak)-(1944)	Reşat Enis Aygen	Zeynep	Kadın	Yoksulluk	Belli değil	Evli	Belli değil	Eğitim almamış	Ev hanımı	Kendini asarak	Gündüz	Evinde	Düzenli bir aile hayatına sahip.
Toprak Kokusu(Kara Toprak)-(1944)	Reşat Enis Aygen	Şıhko'nun babası	Erkek	Güçsüzlük/Namus	Belli değil	Evli	1	Belli değil	Belli değil	Kendini asarak	Gece	Evinde	Namusunun kirletilmesi düzenini
Bir Avuç Kül (1944)	M. Kamil Su	Doktor Remzi Bey	Erkek	Suçluluk	46	Dul	-	Eğitim görmüş	Doktor	Silahla	Gece	Evinde	Düzensiz bir hayatı var.
Atmaca	Peride Celal	Kemal Bey	Erkek	Aşk	35-40	Dul	-	Eğitim görmüş	Mühendis	Arabayla	Belli değil	Ormanda	Düzensiz bir hayatı var.
Solan Ümit (1945)	Kerime Nadir	Yusuf	Erkek	Aşk	18-20	Bekar	-	Eğitim görmüş	Belli değil	Belli değil	Belli değil	Belli değil	Belli değil
İhtiras (1948)	M. Kamil Su	Nuran	Kadın	Suçluluk	25-28	Evli	1	Eğitim görmüş	Ev hanımı	Yangın	Gece	Evinde	Evlendikten sonra düzeni bozulu
İhtiras (1948)	M. Kamil Su	(Bir genç)Adı belli değil	Erkek	Aşk	Genç(17-18)	Bekar	-	Belli değil	Belli değil	Belli değil	Belli değil	Belli değil	Belli değil
Bozkurtlar Diriliyor (1949)	Nihal Atsız	Urangu	Erkek	Aşk	20-25	Bekar	-	Eğitim görmüş	Asker	Uçurumdan atlayarak	Gündüz	Ölüm uçurumu	Düzensiz bir aile hayatı var.
Huzur (1949)	Ahmet Hamdi Tanpınar	Suat	Erkek	Aşk	28-30	Evli	2	Eğitim görmüş	Banka memuru	Kendini asarak	Sabah	Nuran'ın evi	Düzensiz bir aile hayatı var.
Huzur (1949)	Ahmet Hamdi Tanpınar	İhtiyar Balıkçı	Erkek	Yaşam sebebini kaybetme	80-85	Dul	Belli değil	Belli değil	Balıkçı	Denize atlayarak	Sabah	Kayığından	Düzensiz bir aile hayatı var.
Matmazel Noraliya'nın Koltuğu (1949)	Peyami Safa	Yorgo	Erkek	Aşk	18-20	Bekar	-	Eğitim görmüş	Belli değil	Silahla	Gece	Özel odasında	Noraliya'nın intihar haberinden s
Yalnızız (1951)	Peyami Safa	Meral	Kadın	Cezalandırma	22	Bekar	-	Eğitim görmüş	Ev hanımı	Çakmağın ateş alması	Gece	Odasında	Düzensiz bir aile hayatı var.
Oyun (1953)	Orhan Hançerlioğlu	Halim	Erkek	Hayallerine kavuşamadığı için	40	Evli	1	Eğitim görmüş	Memur	Havagazıyla	Gündüz	Evinin mutfağında	Düzenli bir aile hayatı vardır.
Ruh Gurbeti	Kerime Nadir	iffet	Erkek	Aşk	18-20	Bekar	-	Eğitim görmüş	Ressam	Kendini asarak	Gündüz	Evinde	Düzenli bir aile hayatı vardır.
Siyah Kehribar (1955)	Tarık Buğra	Gizo	Erkek	Mahkum olma korkusu	45-50	Evli	-	Yüksek öğrenim	Profesör	Belli değil	Belli değil	Belli değil	Düzensiz bir aile hayatı var.
Siyah Kehribar (1955)	Tarık Buğra	İvet	Kadın	Mahkum olma korkusu	25-30	Evli	-	Eğitim görmüş	Yazar	Belli değil	Belli değil	Belli değil	Düzensiz bir aile hayatı var.

Siyah Kehribar (1955)	Tarık Buğra	Melisa	Kadın	Bildiklerini saklamak için	30-35	Bekar	-	Eğitim görmüş	Bar kadını	Silahla	Belli değil	Cezaevinde	Düzensiz bir aile hayatı var.
Kadınlar Tekkesi (1956)	Refik Halit Karay	Samiye	Kadın	Kıskançlık	26	Bekar	-	Eğitim görmüş	Ev hanımı	Denize atlayarak	Gündüz	Denizde	Düzenli bir aile hayatı var.
Kırık Hayat(1957)	Kerime Nadir	Ayla	Kadın	Aşk	18	Bekar	-	Eğitim görmüş	Öğrenci	Denize Atlayarak	Gündüz	Deniz mağarası	Düzenli bir aile hayatı var.
Onlar da İnsandı(1958)	Cengiz Dağcı	Enver	Erkek	Mahkum olma korkusu	30	Belli değil	1(Ölü)	Belli değil	Çiftçi	Silahla	Gündüz	Evinin önü	Ruslardan önce düzenli bir hayatı
Gün Görmeyen Sokak	Şahap Sıtkı	Çiftlik sahibinin karısı	Kadın	Aşk	40-45	Evli	-	Belli değil	Ev hanımı	Zehirle	Gündüz	Evinde	Kocasının ölümüyle düzeni bozul
Büyük Yalan(1959)	M.Tahsin Berkant	Fatma	Kadın	Aşk	19-25	Bekar	-	Belli değil	Belli değil	Denize atlayarak	Belli değil	İstanbul Boğazı	Düzensiz bir aile hayatı var.
Biz İnsanlar(1959)	Peyami Safa	Bahri	Erkek	Aşk	22-25	Bekar	-	Eğitim görmüş	Subay	Silahla	Gece	Odasında	Aile düzeni aşık olduktan sonra b
Loş Ayna(1960)	Erhan Baner	Selçuk	Erkek	Mahkum	20-22	Bekar	-	Üniversitede	Öğrenci	Balkondan atlayarak	Gündüz	Evinin balkonu	Düzensiz bir aile hayatı var.
ESERADI	**YAZARI**	**MÜNT.ADI**	**CİNSİYETİ**	**İNT.SEBEBİ**	**YAŞ**	**M.HALİ**	**Ç.SAYISI**	**EĞİT.DUR.**	**MESLEK**	**İNT.YÖNT**	**ZAMAN**	**MEKAN**	**AİLEORT.**
Esir Şehrin İnsanları (1956)	Kemal Tahir	Mehmet Ali	Erkek	Savaş şartları	21	Bekar	-	Eğitim görmüş	Asker	Silahla	Akşam	Ada vapurunda	Düzensiz bir aile hayatı var.
Esir Şehrin İnsanları (1956)	Kemal Tahir	Ahmet	Erkek	Kendini cezalandırmak	35-40	Belli değil	-	Eğitim görmüş	Dergide çalışıyor	Kendini asarak	Gece	Cezaevinde	Düzensiz bir aile hayatı var.
Devlet Kuşu (1958)	Orhan Kemal	Paşa Kızı	Kadın	Aşk/Gurur	16-17	Bekar	-	Eğitim görmüş	Ev hanımı	Tentürdiyot içerek	Belli değil	Evinde	Düzenli bir aile hayatı var.
Bordamıza Vuran Deniz(1960)	Orhan Hançerlioğlu	Sedat	Erkek	Aşk	40	Bekar	-	Eğitim görmüş	Serbest	Silahla	Gece	Odasında	Düzenli bir aile hayatı var.

KAYNAKLAR

KAYNAKLAR

İNCELENEN ESERLER

ABASIYANIK Sait Faik, *Medarı Maişet Motoru*, (1.b.1944) Bilgi Yayınevi, 1. Baskı, Ankara, 1944

ABDULLAH S., *Kara Sevda*,(1.b.1915), Çavuşoğlu Matbaası,1. Baskı, İstanbul, 1333 / 1917

ADIVAR Halide Edib, *Ateşten Gömlek,*(1.b.1339), Teşebbüs Matbaası, 1. Baskı, İstanbul 1339, (*Ateşten Gömlek*, kitap olarak yayınlanmadan önce, İkdam'da tefrika edilmiş. Nr.9059-9122, 6 Haziran- 11 Ağustos 1336/ 1922)

ADIVAR Halide Edip, *Handan*, (1.b.1912),*Tanin*'de tefrika suretiyle intişâr etmiştir., Tanin Matbaası, 1. Baskı, İstanbul, 1327/1912

ADIVAR Halide Edip, *Kalp Ağrısı*,(1.b.1924), Remzi Kitabevi, 2. Baskı, İstanbul, 1943

Ahmet Midhat Efendi *Letâif-i Rivâyat- Yeniçeriler*,(1.b.1873), Çağrı Yayınları, 1.Baskı, İstanbul, 1873

Ahmet Midhat Efendi *Süleyman Muslî*, (1.b.1878), Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 2000

Ahmet Midhat Efendi, *Jön Türk*, (1.b.1910), Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 2003

Ahmet Midhat Efendi, *Letâif-i Rivâyat-Esaret,* (1.b. 1870), Kırkanbar Yayınları, 4. Baskı İstanbul, 1310/1894

Ahmet Midhat Efendi, *Çengi* , (1.b.1877),Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 2000

Ahmet Midhat Efendi, *Dürdane Hanım,* (1.b.1882),Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 2000

Ahmet Midhat Efendi, *Hasan Mellah Yahut Sır İçinde Esrar,*(1.b.1874), Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 2000

Ahmet Midhat Efendi, *Hüseyin Fellah,*(1.b.1875), Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 2000

Ahmet Midhat Efendi, *Karnaval*, (1.b.1875), Türk Dil Kurumu, Ankara, 2000

Ahmet Midhat Efendi, *Letâif-i Rivâyat – Bir Fitnekâr* ,(1.b.1876), Çağrı Yayınları, İstanbul, 2001

Ahmet Midhat Efendi, *Letâif-i Rivâyât – Çingene*, (1.b.1886),Çağrı Yayınları, İstanbul, 2001

Ahmet Midhat Efendi, *Letâif-i Rivâyat – Firkât* , (1.b.1870), (Def'a-ı evvel olarak muharririn zatına ait matbaada basılmıştır.), İstanbul, 1870

Ahmet Midhat Efendi, *Letâif-i Rivâyat - Teehhül*, (1.b.1870), Kırk Anbar Matbaası, İstanbul, 1305

Ahmet Midhat Efendi, *Letâif-i Rivâyat- Yeniçeriler*,(1.b.1900), Çağrı Yayınları, İstanbul, 2001

Ahmet Midhat Efendi, *Yeryüzünde Bir Melek*, (1.b.1875),Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 2000

AKİF Hatipzâde Mustafa, *Kaptan Cemal*, (1.b.1912),Tevhid Anasır Matbaası, 1. Baskı, İstanbul, 1328/ 1912 (Neşreden: Gülşen Kütüphanesi sahibi A.B.)

ALYANAKOĞLU Cemil Süleyman, *Siyah Gözler,* (1.b.1910),*Tanin* Matbaası, 1. Baskı, İstanbul, 1327

ATSIZ Hüseyin Nihal, *Bozkurtlar Diriliyor,*(1.b.1949), Türkiye Yayınevi, 1. Baskı, İstanbul, 1949

AYGEN Reşat Enis, *Afrodit Buhurdanında Bir Kadın*,(1.b.1937), Semih Lütfi Kitabevi (Tan Matbaası),1. Baskı, İstanbul, 1937

AYGEN Reşat Enis,*Toprak Kokusu (Kara Toprak),*(1.b.1944), Semih Lütfi Kitabevi, Tan Matbaası, 1. Baskı, İstanbul, 1944

A. Hasan, *Bir Bakirenin Gebeliği*, Hürriyet Matbaası, İstanbul, 1330 / 1914

BAYSAL Faik, *Sarduvan*, (1.b.1944),Semih Lütfi Kitabevi, Kenan Matbaası,1. Baskı, İstanbul, 1944

BENER Erhan, *Loş Ayna*,(1.b.1960), Varlık Yayınları,1. Baskı, İstanbul, 1960

BENİCE Ethem İzzet, *Yakılacak Kitab,* İkbal Kitabevi (Ebuzziya Matbaası), İstanbul, 1938

BERKANT Muazzez Tahsin, *Büyük Yalan*, (1.b.1959),İnkılap Kitabevi, İsmet Matbaası, 1. Baskı, İstanbul, 1959

BİLBAŞAR Kemal, *Denizin Çağırışı*(1.b.1943), Bilgi Yayınevi, İkinci Baskı, Ankara, 1972

BUĞRA Tarık, *Siyah Kehribar,*(1.b.1955), Remzi Kitabevi, 1. Baskı, İstanbul, 1955

CELAL Mehmed, *Lemân,*(1.b.1910), Meşrutiyet Matbaa ve Kütüphanesi,1. Baskı, İstanbul, 1326 / 1910

CELAL Peride, *Atmaca,*(1.b. 1944), İnkılâp Yayınevi, İstanbul, 1944

CEMAL Ahmet, *Bir Hikâye-i Sevda*,(1.b.1914), Matbaa – ı Orhaniye,1. Baskı, İstanbul, 1330 / 1914

DAĞCI Cengiz, *Onlar da İnsandı*, (1.b.1958), Ekin Basımevi,1. Baskı, İstanbul, 1958

DEHRİ Kaşif, (Takma adıyla Hüseyin Kâmi) *Mecnûne,* (1.b.1912),Tevsi-i Tıbaat Matbaası,1. Baskı, İstanbul 1328 / 1912

DEVRİM Melih İzzet, *Sermed,* (1.b.1918),Sabah Matbaası,1. Baskı, İstanbul, 1918

DOSTOYEVSKİ Fyodor (Mihayloviç), Delikanlı, (Çeviren: Ergin Altay), Can Yayınları, İstanbul, t.s.

DOSTOYEVSKİ Fyodor (Mihayloviç), *Ecinniler* (Çeviren: Metin İlkin), Oda Yayınları, İstanbul, 1997

DOSTOYEVSKİ Fyodor (Mihayloviç), *Suç ve Ceza* (Çeviren: Nesrin Altınova), Remzi Kitabevi, İstanbul, 1990

EKREM Ercüment, *Kundakçı*,(1.b.1926), Yeni Şark Kütüphanesi (Matbaa-ı Ahmet Kemâl),1. Baskı, İstanbul, 1926

EKREM, *Sacide*, (1.b.1911),Tevsi-i Tıbaat Matbaası,1. Baskı, İstanbul, 1327 / 1911 (Dış kapak 1330/ 1914)

ENİS Selahattin, *Zaniyeler,* (1.b.1924), Orhaniye Matbaası, 1.Baskı, İstanbul, 1340/1342

GİRİTLİ Halil Zihni, Seniha, (1.b.1914),Matbaa-ı Nefâset,1. Baskı, İstanbul, 1330 / 1914

GÜNDÜZ Aka, *Mezar Kazıcılar*, (1.b.1939), İnkılâp Kitabevi, 1. Baskı, İstanbul, 1939

GÜNDÜZ Aka *Bu Toprağın Kızları*,(1.b.1927), Bu Toprağın Kızları, Semih Lütfi Matbaası, Suhulet Kütüphanesi, 2.Baskı, İstanbul, 1935

GÜNDÜZ Aka, *Bir Şoförün Gizli Defteri*,(1.b.1928), Remzi Kitabevi, İstanbul 1943

GÜNDÜZ Aka, *İki Süngü Arasında*, (1.b.1929), Resimli Ay Yayınları, 1.Baskı, İstanbul, 1929

GÜNDÜZ Aka, *Üç Kızın Hikâyesi*, (1.b.1933), Semih Lütfi Kitabevi, 2. Baskı, İstanbul, 1943

GÜNTEKİN Reşat Nuri, *Bir Kadın Düşmanı* ,(1.b.1927), İnkılâp Yayınları, 2. Baskı, İstanbul, 1943

GÜNTEKİN Reşat Nuri, *Ateş Gecesi*,(1.b.1942), Semih Lütfi Kitabevi, Güven Matbaası,1. Baskı, İstanbul, 1942

GÜNTEKİN Reşat Nuri, *Akşam Güneşi*,(1.b.1926), İkbâl Kütüphanesi, 1. Baskı, İstanbul 1926

GÜNTEKİN Reşat Nuri, *Dudaktan Kalbe*, (1.b.1925) İkbâl Kütüphanesi, (Orhaniye Matbaası),1. Baskı, İstanbul 1341/1925

GÜRPINAR Hüseyin Rahmi, *Tutuşmuş Gönüller*,(1.b.1926), Atlas Yayınları, 3.Baskı, İstanbul, 1974

GÜRPINAR Hüseyin Rahmi, *Tebessüm-i Elem*, (1.b.1923), İbrahim Hilmi Kütüphanesi,1. Baskı, İstanbul, 1339/1923

GÜRPINAR Hüseyin Rahmi *Billur Kalp*,(1.b.1926), Kütüphane-i Hilmi, Maarif Matbaası,1. Baskı, İstanbul, 1926

GÜRPINAR Hüseyin Rahmi, *Ben Deli Miyim?*, (1.b.1925), Hilmi Kitabevi, 2. Baskı, İstanbul, 1954

GÜRPINAR Hüseyin Rahmi, *Bir Muadele-i Sevdâ*,(1.b.1899), Kütüphâne-i Hilmi Yayınları,1. Baskı, İstanbul, 1899

GÜRPINAR Hüseyin Rahmi, *Cehennemlik*,(1.b.1924), İbrahim Hilmi Kütüphanesi / Orhaniye Matbaası,1. Baskı, İstanbul, 1340/1924

GÜRPINAR Hüseyin Rahmi, *Dirilen İskelet*, (1.b.1946),Hilmi Kitabevi, Kenan Matbaası,1. Baskı, İstanbul, 1946

GÜRPINAR Hüseyin Rahmi, *Kesik Baş*,(1.b.1942), Hilmi Kitabevi,1. Baskı, İstanbul, 1942

GÜRPINAR Hüseyin Rahmi, *Ölüm Bir Kurtuluş mudur?*,(1.b.1945), Hilmi Kitabevi,1. Baskı, İstanbul, 1945

GÜRPINAR Hüseyin Rahmi, *Sevda Peşinde*,(1.b.1912), Kütüphâne-i Askerî Tüccâr-zâde İbrahim Hilmi, (İbrahim Hilmi Kütüphanesi),1. Baskı, İstanbul, 1328/ 1912

GÜRPINAR Hüseyin Rahmi, *Son Arzu*,(1.b.1923), Tüccârzâde İbrâhim Hilmi, (Orhaniye Matbaası), 1. Baskı, İstanbul, 1338/1923

GÜRPINAR Hüseyin Rahmi, *Kesik Baş,* Hilmi Kitabevi, İstanbul, 1942, s. 229

GÜRPINAR Hüseyin Rahmi, *İffet*, İkdam Matbaası, İstanbul, 1897

GÜRPINAR Hüseyin Rahmi, *Şıpsevdi* , Kütüphane-i Askeri – İbrahim Hilmi, (Sabah Gazetesi'nde tefrika edildikten sonra kitap suretinde temsil olunmuştur. Her hakkı mahfuzdur.) Mihrân Matbaası, No: 7, İstanbul, 1327 /1911

HANÇERLİOĞLU Orhan, *Bordamıza Vuran Deniz*,(1.b.1960), Varlık Yayınevi,1. Baskı, İstanbul, 1960

HANÇERLİOĞLU Orhan, *Oyun*,(1.b.1953), Varlık Yayınları,1. Baskı, İstanbul, 1953

HANÇERLİOĞLU Orhan, *Yedinci Gün*, (1.b.1957),Varlık Yayınları,1. Baskı, İstanbul, 1957

HANIM Fatma Âliye, *Muhâdarât*,(1.b.1891), Matbaa-ı Ebu'z-Ziya, Sahibi Kitapçı Arakil,1. Baskı, Konstantiniye (İstanbul), 1309/1891-1892

HASAN A., *Bir Bakirenin Gebeliği,* (1.b.1914),Hürriyet Matbaası,1. Baskı, İstanbul, 1330 / 1914

HATİPZÂDE Mustafa Akif, *Kaptan Cemal*,(1.b.1912), Tevhid Anasır Matbaası,1. Baskı, İstanbul, 1328/ 1912 (Neşreden: Gülşen Kütüphanesi sahibi A.B.

HİSAR Abdülhak Şinasi, *Fahim Bey ve Biz*, (1.b.1941),Ötüken Yayınları, İstanbul, 1978

KADRİ Moralızâde Vassaf, *Melekper*,(1.b.1914), Manzume-i Efkâr Matbaası,1. Baskı, İstanbul, 1330/1914

KAPTANZÂDE Derviş , *Ra'nâ*, M. Nevzad; M. Hilmi ve Şürekâsı,(1.b.1914), Osmanlı Tevsi-i Tıbaat Şti.,1. Baskı, İstanbul, 1330 / 1914

KARAOSMANOĞLU Yakup Kadri, *Hüküm Gecesi*, (1.b.1927),Tevzi' Merkezi – İlhâmi Fevzi Matbaası, (Milliyet Matbaası),1. Baskı, İstanbul, 1927

KARAOSMANOĞLU Yakup Kadri, *Yaban*, Muallim Ahmet Halit Kütüphanesi Yayınları, İstanbul, 1932, s. 83

KARAY Refik Halit, *İki Cisimli Kadın*, (1.b.1955), Çağlayan Yayınevi,1. Baskı, İstanbul, 1955

KARAY Refik Halit, *Kadınlar Tekkesi*,(1.b.1956), Çağlayan Yayınevi,1. Baskı, İstanbul, 1956

KEMAL Namık, *İntibâh*, (1.b.1876),(Ali Bey'in sergüzeştini hâvidir.), (Yayınevi adı yok), İstanbul, 1391

KEMAL Orhan, *Devlet Kuşu*,(1.b.1958), Düşün Yayınevi,1. Baskı, İstanbul, 1958

KIRIMLI Sudi Süleymanof, *Şefika'nın Nedameti*,(1.b.1914), Cemiyet Kütüphanesi, Mesai Matbaası (Cemiyet Kütüphanesi Yayınları,1. Baskı, İstanbul, 1330 / 1914

KUNTAY Cemal Midhat *Üç İstanbul* ,(1.b.1938), Sander Yayınları, 2. Baskı, İstanbul, 1976

MİDHAT Orhan, *Kanlı Muaşaka*, (1.b. 1917), Çavuşoğlu Matbaası,1. Baskı, İstanbul, 1333 / 1917

NADİR Kerime, *Günah Bende mi?*,(1.b.1939), İnkılâp Kitabevi,1. Baskı, İstanbul, 1939

NADİR Kerime, *Kırık Hayat*,(1.b.1957), İnkılâp ve Aka Kitabevleri, 2. Baskı, İstanbul, 1967

NADİR Kerime, *Ruh Gurbetinde*,(1.b.1953), İnkılap Kitabevi,1. Baskı, İstanbul, 1953

NADİR Kerime, *Solan Ümit*,(1.b.1946), İnkılap Kitabevi, Kenan Matbaası,1. Baskı, İstanbul, 1946

NADİR Kerime, *Yeşil Işıklar*,(1.b.1937), Semih Lütfi Erciyas Kitabevi, 2. Baskı, İstanbul, 1941

NAMİ Adil, *Nurhayat*, (1.b.1912/1914),Mesai Matbaası,1. Baskı, İstanbul, 1328 / 1912 (İç kapak 1330/ 1914)

NAZIM Nabizâde, *Zehra*,(1.b.1896), Konstantiniyye Âlem Matbaası Ahmed İhsan ve Şürekâsı,1. Baskı, İstanbul, 1312 (1896)

NEZİHİ Saffet, *Zavallı Necdet*, (1.b.1900), *Zavallı Necdet*, Orhaniye Matbaası, İstanbul, 1900

PAŞAZÂDE Ahmed Rıza Osman, *Netice-i Aşk*,(1.b.1911), Matbaa-ı Nefâset,1. Baskı, İstanbul, 1327 / 1911

RAUF Mehmed, *Son Yıldız*, (1.b.1927),Semih Lütfü- Suhûlet Kütüphânesi, Gündoğdu Matbaası,1. Baskı, İstanbul, 1927

RAUF Mehmet, *Eylül,*(1.b.1900), Alem Matbaası, Ahmet İhsan ve Şürekâsı,1. Baskı, İstanbul, 1317/1900

RAUF Mehmet, *Genç Kız Kalbi,*(1.b.1911), Halk Kütüphanesi, 1.Baskı, İstanbul, 1341/1925

RAUF Mehmet, *Ferdâ-yı Garâm,* Muhtar Halid Kütüphanesi, (No: 28), İstanbul, 1329 / 1913

REŞAT Ahmet, *Yakıcı Kadın*, (1.b.1913), Keteon Bedrosyan Matbaası,1. Baskı, İstanbul, 1329/1913

R. Namık, *Fahriye,* Tevsi-i tıbaat Mehmet Hilmi ve Şürekâsı matbaası (Cemiyet Kütüphanesi Yayınları), İstanbul, 1330/1914

SABRİ Güzide, *Hicran Gecesi*,(1.b.1930), Semih Lütfi Matbaa ve Kitabevi,1. Baskı, İstanbul, 1930

SAFA Peyami, *Bir Tereddüdün Romanı*,(1.b.1933), Ötüken Yayınları, İstanbul, 1968

SAFA Peyami, *Biz İnsanlar*, (1.b.1959),İnkılap Kitabevi, Orhan Matbaası,1. Baskı, İstanbul, 1959

SAFA Peyami, *Mahşer*,(1.b.1924), Orhaniye Matbaası, 1.Baskı, İstanbul, 1340 / 1924

SAFA Peyami, *Matmazel Noraliya'nın Koltuğu*,(1.b.1949), Nebioğlu Yayınları,1. Baskı, İstanbul, 1949

SAFA Peyami, Safa Peyami, *Fatih – Harbiye*,(1.b.1931), Semih Lütfü Kütüphanesi,1. Baskı, İstanbul, 1931

SAFA Peyami, *Sözde Kızlar*,(1.b.1923), Orhaniye Matbaası, 1.Baskı, İstanbul, 1341/1923

SAFA Peyami,*Yalnızız*, (1.b.1951), Nebioğlu Yayınevi,1. Baskı, İstanbul, 1951

SAFA Peyami (Server Bedi), *Selma ve Gölgesi,* Semih Lütfi Erciyas, Semih Lütfi Kitabevi, İstanbul, 1941

SAMİ A'li, *Karagöz Yatakta*, (1.b.1915),Perde Kütüphanesi, Cemiyet Yayınları, Asır Matbaası,1. Baskı, İstanbul, 1331/1915 (Dış Kapak 1330)

SAMİ Şemsettin, *Taaşşuk-ı Talat ve Fıtnat*,(1.b.1872), (Tab-ı evvel), Bab-ı Ali karşısında El-Cevâib Matbaasında tab' olundu.,1. Baskı, İstanbul, 1289

SEVENGİL Refik Ahmet, *Çıplaklar*,(1.b.1936), Vakit Matbaası,1. Baskı, İstanbul, 1936

SEZAİ Samipaşazâde, *Sergüzeşt*, (1.b.1305 /1889), Kitapçı Arakil, Dersaadet (İstanbul, 1315)

SITKI Şahap, *Gün Görmeyen Sokak*,(1.b.1958), Varlık Yayınları,1. Baskı, İstanbul, 1958

SU Mükerrem Kâmil, *Bir Avuç Kül*, (1.b.1944),Semih Lütfi Kitabevi, Tan Matbaası,1. Baskı, İstanbul, 1944

SU Mükerrem Kamil, *İhtiras*,(1.b.1948), Kenan Matbaası,1. Baskı, İstanbul, 1948

SÜLEYMANOF Kırımlı Sudi, *Şefika'nın Nedâmeti,(1.b.1914),* Cemiyet Kütüphanesi, Mesai Matbaası (Cemiyet Kütüphanesi Yayınları,1. Baskı, İstanbul, 1330 / 1914

TAHİR Kemal, *Esir Şehrin İnsanları*, (1.b.1956), Martı Yayınları,1. Baskı, İstanbul,1956

TANPINAR Ahmet Hamdi (1949) *Huzur*,(1.b.1949), Remzi Kitabevi, 1. Baskı, İstanbul, 1949

UŞAKLIGİL Halit Ziya, *Nesl-i Ahir*, *Sabah Gazetesi*, (7 Eylül 1908-5 Mart 1909), Tefrika No: 65,149

UŞAKLIGİL Halit Ziya, *Aşk–ı Memnû*, (1.b.1900), İkbal Kütüphanesi, İstanbul, 1341/1925

UŞAKLIGİL Halit Ziya, *Ferdâ-yı Garâm*,(1.b.1913), Muhtar Halid Kütüphânesi, (No: 28),1. Baskı, İstanbul, 1329 / 1913

UŞAKLIGİL Halit Ziya, *Ferdi ve Şürekâsı*, Kitapçı Arakil, Nişan Berberyan Matbaası, İstanbul, 1312/1894

VECİHİ Mehmet, *Mehcure*,(1.b.1895), İkdâm Matbaası,1. Baskı, İstanbul, 1311/1895

YESARİ Mahmut, *Bahçemde Bir Gül Açtı*,(1.b.1932), Semih Lütfü Sühulet Kütüphanesi,1. Baskı, İstanbul, 1932

YESARİ Mahmut, *Tipi Dindi*,(1.b.1933), Remzi Kitabevi – Güven Matbaası,1. Baskı, İstanbul,1943

ZEKİYE Ayşe, *Bir Pederin Hatası*,(1.b.1909),Asır Matbaası,1. Baskı, Selanik, 1325/1909

B. FAYDALANILAN ESERLER

ABDULLAH Fevziye, "IV. Londra'dan Dönüşü ve Olgunluk Devri", *Türkiye Mecmuası*,Kurultay Matbaası,İstanbul, 1958

ADASAL Rasim,*Kişilik ve Karakter Portreleri*, Minnetoğlu Yayınları, İstanbul, 1979

ADLER A. *Kişilik Bozuklukları ve Toplumsal Bütünleşme*, Say Yayınları, İstanbul, 1983

AKALIN Lütfullah Sami, *Mehmet Rauf Hayatı - Sanatı- Eserleri*,Varlık Yayınları, İstanbul,1953

AKI Niyazi, *Yakup Kadri Karaosmanoğlu (İnsan-Eser-Fikir-Üslûp),* İletişim Yayınları, İstanbul, 2001

AKTÜREL Teoman, "Yaşamın Akşamı Lambasıyla Birlikte Gelir", *Milliyet Sanat Dergisi*, S.163, Mart 1987

AKYÜZ Kenan, *Modern Türk Edebiyatının Ana Çizgileri,* İnkılap Kitabevi, İstanbul, 1995

PÜSKÜLLÜOĞLU Ali, *Türk Halk Öyküleri*, Ankara, 1982

ALPLER Yusuf, BAYRAKTAR Erhan, KARAÇAM Özgür, *Herkes İçin Psikiyatri*, Gendaş Yayınları, İstanbul, 2000

ALTINKÖPRÜ Tuncer, *Şahsiyet Analizi*, Altınköprü Yayınları, İstanbul, 1985

ALVAREZ A., *İntihar- Kan Dökücü Tanrı* (Çeviren Zuhal Çil Sarıkaya), Öteki Yayınevi, Ankara, 1999

ANDI M. Fatih, *Roman ve Hayat,* Kitabevi Yayınları, İstanbul, 1999

ARDALI Cahit, "İntihar", *Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Mecmuası*, Cilt 5, Sayı: 1 - 2, 1951

ARKUN Nezahat, *İntiharın Psikodinamikleri,* İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul,1978

ARSLAN Fatih, "Cengiz Dağcı'nın *'Onlar da İnsandı'* Romanı", Türk Edebiyatı, S.254 Aralık 1994, s. 40

ARSLAN Nur Gürani, *Selahattin Enis' in Romanlarında Osmanlı İmparatorluğu'nun Son Yıllarına Bir Bakış*, Dergâh Yayınları, İstanbul, Eylül 2003

ASLAN Sebahattin, *Genel Hatlarıyla Türk Romanında İntihar,* Harran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Urfa, 1998

ARTAUD Antonin, "İntihar üstüne", *Milliyet Sanat Dergisi*, S.163, Mart 1987

ARTAUD Antonin, "Soruşturma", *Yeni Dergi (İntihar Özel Sayısı)*, De Yayınları, S. 41, İstanbul, 1968

ATKİNSON Rita L., *Psikolojiye Giriş*, Arkadaş Yayınları, İstanbul, 1999

AYHAN Sacit, *Cengiz Dağcı'nın Romanlarında Şahıslar Kadrosu*, Uludağ Üniversitesi, Bursa, 2003 (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi)

AYKAÇ Mehmet, "İntiharlar", *İstanbul Tıp Fakültesi Mecmuası*, İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi - 40, S. 4, 1977

AYKAN Cevdet, *Akıl Sağlığı ve Hastalığı*, Başnur Matbaası, Ankara, 1969

AYTAÇ Gürsel, *Çağdaş Türk Romanları Üzerine İncelemeler*, Gündoğan Yayınları, Ankara, 1990

BAKIRCIOĞLU N. Ziya, *Başlangıcından Günümüze Türk Romanı,* Ötüken Yayınları, İstanbul, 2001

BAKİ Hayati, *Tanzimat Edebiyatında Roman ve İnsan*, Promete Yayınları, İstanbul, 1993

BEHRAMOĞLU Ataol, "Üç Romanıyla Yakup Kadri Karaosmanoğlu", *Alan* 67, İstanbul , S. 3, Haziran 1967, s. 7-10

BEKİR Onur, "İvan İlyiç'in Ölümü", *Milliyet Sanat Dergisi*, Sayı: 163, Mart 1967, s.17

BEKİROĞLU Nazan, "Ölümümden Kimse Mes'ul Değildir, Garip ki Ben de Mes'ul Değilim", *Cümle Kapısı*, Timaş Yayınları, İstanbul, 2003

BENER Yiğit, "Elli Yıllık Ürünlerinin Işığında Erhan Bener", *Hürriyet Gösteri,* S.174, Mayıs 1995, s. 47

BLACKBURN Ivy M., *Depresyon ve Başa Çıkma Yolları,* Remzi Kitabevi, İstanbul, 1996

BODSON A., *La Morale Sociale Des Derniers Stoiciens (Son Stoacıların Toplumsal Ahlakı),* Paris, 1967

BONNAFOİS Max, "İntihar ve Cinnet", *Hayat Mecmuası*, Cilt 1, Sayı: 20, 1927

BOZKIR Faruk, *İntihar Girişiminde Bulunan Ergenlerde Risk Etkenleri,* Karadeniz Teknik Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Sağlık Psikolojisi Ana Bilim Dalı, Trabzon, 2002, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi),

CAMUS Albert, *Uyumsuz Yaşama,* Varlık Yayınevi, İstanbul, 1974

CAMUS Albert, *Başkaldıran İnsan,* Can Yayınları, İstanbul, 1998

CAMUS Albert, *Sıkıyönetim*, (Çev. Bertan Onaran), Ara Yayınları, İstanbul,

CAMUS Albert, *Sisifos Söyleni*, (Çev. Tahsin Yücel), Adam Yayınları, İstanbul, 1992,

CANETTİ Elias, *Kitle ve İktidar*, Ayrıntı Yayınları İstanbul, 1998

CEMAL Ahmet, "Paul Celan: 'Ölüm Fügü' ya da Parçalanmış Yaşamın Estetiği", *Kitaplık*, S. 53, Mayıs Haziran 2002, s. 54

COŞKUN Erdoğan, *Mehmet Rauf*, Toker Yayınları, İstanbul, 1976

ÇAKMAKÇI Osman, "Sevgilim İntihar", *Radikal İki*, 8 Ağustos Pazar, s. 14

ÇEKİRGE Pınar, *Niçin İntihar*, Altın Kitaplar, İstanbul, 1996

ÇELİKER Ali Rıza, "İntihar Girişiminde Psikiyatrik Yaklaşım", *Düşünen Adam*, c. 2, S. 1, Ocak – Mart 1988

ÇIKLA Selçuk, *Roman ve Gerçeklik Bağlamında Kültür Değişmeleri ve Servet-i Fünun Romanı*, Ankara, 2004

ÇILGIN SINAR Alev, *Türk Roman ve Hikayesinde İkinci Dünya Savaşı*, Dergah Yayınları, İstanbul, 2003

ÇOLAK Ali, "En Estetik İntihar Kimin?", *Zaman Gazetesi*, 7 Aralık 2003

ÇÖPÜR Mazlum, *Şizofreni ve Suç*, Bakırköy Ruh ve Sinir Hastalıkları Hastanesi Psikiyatri Birimi Uzmanlık Tezi, İstanbul, 1992

DANİŞMEND İsmail Hami, *Garb Menbalarına Göre Eski Türk Seciye ve Ahlakı*,Kitabevi Yayınları, İstanbul ,(tarih ve sayfa belli değil)

DEMİR Yavuz, *Anlatıcılar Tipolojisi,* Dergâh Yayınları, İstanbul, 2002

DEMİR Yavuz, *Zaman Zaman İçinde Roman Roman İçinde,* Dergâh Yayınları, İstanbul, 2002

DEMİRCİOĞLU Halil, *Roma Tarihi*, Ankara, 1953

DEVELLİOĞLU Ferit,*Osmanlıca – Türkçe Lûgat*, Aydın Kitabevi Yayınları , Ankara, 1993

DİNO Güzin, "Samipaşazâde Sezai Beyin Sergüzeşt İsimli Romanında Gerçekçiliğin Payı", *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Dergisi,* S. 3-4

DİNO Güzin, *Türk Romanının Doğuşu,* İstanbul, 1978

DJNDJIC Slavoljub, "Yakup Kadri Karaosmanoğlu'nun Romanlarındaki Kişiler ve Bu Kişilerin Yaşadıkları Devrin Olaylarına Karşı Tutumları" *Türk Dili*, Ankara, Ağustos 1966

DOĞAN Abide, *Aka Gündüz*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1989,

DOĞAN Mehmet H., "Peyami Safa'nın İki Romanı", *Türk Dili*, S.298, Temmuz 1976

DOSTOYEVSKİ, "İki İntihar Olayı", *Yeni Dergi (İntihar Özel Sayısı)*, De Yayınları, S. 41, İstanbul, 1968

DURKHEİM Emile, *İntihar*, Cem Yayınları, İstanbul, 2002

EAGLETON Terry, *Edebiyat Kuramı,* (Çeviren: Tuncay Birkan), Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 2004

EDGÜ Ferit , "İntiharın İlişkileri", *Yeni Dergi (İntihar Özel Sayısı)*, De Yayınları, S. 41, İstanbul, 1968

EMİL Birol, *Reşat Nuri Güntekin,* Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1989

ENÇ Mitat, *Ruh Sağlığı Bilgisi,* İnkılâp ve Aka Basımevi, İstanbul, 1974

ENGİNÜN İnci, *Halide Edip Adıvar'ın Eserlerinde Doğu ve Batı Meselesi*, Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları, İstanbul, 1995

ENGİNÜN İnci, *Yeni Türk Edebiyatı Araştırmaları*, Dergâh Yayınları, İstanbul, 2001

ENGİNÜN İnci, *Yeni Türk Edebiyatı Tanzimat'tan Cumhuriyet'e*, Dergah Yayınları, İstanbul, 2006

ENGİNÜN İnci, *Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatı*, Dergâh Yayınları, İstanbul, 2002

ERBULAK Füsun, *İntiharı Ertelemek*, Broy Yayınları, İstanbul, 1994

ERDEM M. Galip, "Onlar da İnsandı ve Cengiz Dağcı", *Türk Yurdu*, S. 283, Nisan 1960, s. 53

ERERMİŞ Serpil, TAMAR Müge, COŞKUNOL Hakan, AYDIN Cahide, " 5 Yaşında Bir Özkıyım Girişimi", *Düşünen Adam*, c. 10, S. 3, 1997

ERİŞİRGİL M. Emin, *Ziya Gökalp*, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1984

ERTAŞ Sıddık, "İntihar Üzerine", *Bir Nokta*, S.48, Ocak 2006, s. 22

ERTEMİR Dijan , ERTEMİR Murat, ''Gençlerin İntihar Girişimlerinin Özellikleri'' *Düşünen Adam*, c. 16, S. 4, 2003

ERTOP Konur, "Canına Kıyan Edebiyat Adamları, Yapıtlarındaki Kişiler ve İnsanlarımız", *Milliyet Sanat Dergisi*, S.163, Mart 1987

EVİN Ahmet Ö., (2004) *Türk Romanının Kökenleri ve Gelişimi*, Agora Kitaplığı, İstanbul, 2004

EYUBOĞLU Sabahattin, "Huzur", *Yaprak*, S. 20, 15 Şubat 1950, s. 1

FERİDUN Hikmet Reşat Nuri nasıl yazdığını anlatıyor", *Muhit*, nr. 54, 1993, s. 42-45

FİNN Robert P., *Türk Romanı*, Bilgi Yayınevi, Ankara, 1984

FORDHAM Frieda, *Jung Psikolojisi*, Say Yayınları, İstanbul, 1996

FOY James L. ve ROJCEWİZ Stephen J., "Dostoyevski ve İntihar", *Şizofrengi Kitabı*, Kavram Yayınları, İstanbul, 1996

FREUD Sigmund, *Sanat ve Sanatçılar Üzerine,* (Çeviren: Kamuran Şipal), Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 1994

FROMM Erich, *Sevgi ve Şiddetin Kaynağı*, Payel Yayınevi, İstanbul, 1979

GEÇTAN Engin, *İnsan Olmak,* Metis Yayınları, İstanbul, 2003

GEZER Zeki, İbrahim Hakkıoğlu Belkıs, "Edebiyatçı ve İntihar", *Türk Edebiyatı*, S. 242, Aralık 1993, s.34

GİLLET Richard, PATRİCK C.Pietroni, *Depresyon (Stresler-Bunalımlar)*, İnkılap Kitabevi, İstanbul, 1993

GORDON Clanton, IYNN Smith, *Kıskançlık*, Kuraldışı Yayınları, İstanbul, 1997

GÖÇGÜN Önder, *Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın Romanları ve Romanlarında Şahıslar Kadrosu,* Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1993

GÖRGÜN Ayten, *Gazete Pazar*, 2 Kasım 1997

GÖRKEM İsmail, "Peyami Safa ve Romanları Üzerine", *Hisar*, S. 167, Kasım 1977

GRABER Gustav Hans, *Kadın Psikolojisi*, Cem Yayınları, İstanbul, 1996

GUY Delpierre, *Kıskançlık*, (Çeviren: Halis Özgü), Özgü Yayınevi, İstanbul, 1967

GÜLEÇ Cengiz, *Psikiyatrinin A B C'si*, Gendaş A.Ş. İstanbul, 1999

GÜMÜŞ Semih, *Başkaldırı ve Roman*, Oğlak Yayınları, İstanbul, 1996

GÜMÜŞ Semih, *Roman Kitabı,* Adam Yayınları, İstanbul, 1991

GÜNAY Cahide, *İntihar*, Erişim Yayınları, İstanbul, 2005

GÜNDOĞAN Ali Osman, *Albert Camus ve Başkaldırma Felsefesi*, Birey Yayınları, İstanbul, 1997

GÜNDÜZ Osman, "Meşrutiyet Yıllarında Anti-Feminist Bir Hikâyeci Selâhaddin Enis", *Türk Dili*, S.435, Mart 1988

GÜNDÜZ Osman, *Meşrutiyet Romanında Yapı ve Tema I-II*, Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları, İstanbul, 1997

GÜNGÖR Erol , *Ahlâk Psikolojisi ve Sosyal Ahlâk*, Ötüken Yayınları, İstanbul, 1997

GÜNGÖR Erol, "İntiharlar ve İçtimaî Kıymetler", *Klinik Syposıum*, S. 1, 00.07, 1962, s. 23

GÜRPINAR Hüseyin Rahmi, "Ben Deli miyim? Savunması", *Vakit*, 1 Ekim 1340 / 1924

HAN Cuci, *Felsefi İntihar ve Ötesi*, Kora Yayınları İstanbul, 1997

HAS - ER Melin, *Tanzimat Devri Türk Romanında Kadın Kahramanlar*, Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları, Ankara, 2000

HEADENS Kleber, *Roman Sanatı,* (Çeviren: Yaşar Nabi), Varlık Yayınları, İstanbul 1961

HEDGES Patricia, *Kişiliğinizi Tanımanın Yolları,* Rota Yayınları, İstanbul, 2001

HIZARCI Suat, *Hüseyin Rahmi Gürpınar, Hayatı Sanatı Eserleri* (Türk Klasikleri: 14), Varlık Yayınevi, İstanbul, 1953

HORNEY Karen, *Ruhsal Çatışmalarımız*, Öteki Yayınevi, Ankara, 1993

HUYUGÜZEL Faruk, *Halit Ziya Uşaklıgil (Hayatı, Eserleri, Eserlerinden Seçmeler),* Millî Eğitim Basımevi, İstanbul, 1995

İlmihal – II, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul, 1999

İZ Fahir, "Yüzyılımız Türk Romanı Üzerine Düşünceler...", *Gösteri,* S4, Mart 1981

JAMISON Kay Redfield, *Erken Çöken Karanlık* (Çeviren: Emine BADEMCİ), Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 2004

JUNG C.G. *Konferanslar (Analitik Psikolojinin Temel İlkeleri)*, Bozak Yayınları, İstanbul, 1983

KAPLAN Mehmet, " Sergüzeşt Romanı", *Türk Edebiyatı Üzerinde Araştırmalar – I*, Dergâh Yayınları, İstanbul, 1999

KAPLAN Mehmet, *Şiir Tahlilleri,* Dergâh Yayınları, İstanbul, 1991

KAPLAN Mehmet, *Tevfik Fikret (Devir- Şahsiyet- Eser)*, Dergâh Yayınları, İstanbul, 1997

KAPLAN Mehmet, *Türk Edebiyatı Üzerinde Araştırmalar- II*, Dergâh Yayınları, İstanbul, 1999

KARACA Alâattin, "Ahmet Midhat Efendi'nin Jön Türk Adlı Romanı" *Türkoloji Dergisi*, IX. Cilt, Ankara 1991, s. 121

KARACA Faruk, *Ölüm Psikolojisi*, Beyan Yayınları, İstanbul, 2000

KARAKOÇ İrfan, "Şemseddin Sami ve Kadın", *Tarih ve Toplum*, Mart 1999

KARAOSMANOĞLU Yakup Kadri, *Gençlik ve Edebiyat Hatıraları*, İletişim Yayınları, Ankara, 1969,

KAŞGARLI Mahmut, "Çin'deki Kültür Devrimi'nde Birçok Kişi İntihar Etti", *Türk Edebiyatı*, S. 242, Aralık 1993, s.33

KAVCAR Cahit, *Batılılaşma Açısından Servet-i Fünun Romanı*, Atatürk Kültür Merkezi Yayını, Ankara, 1995

KAYA Nihat, *Neden İntihar Ediyorlar?*, Nesil yayınları, İstanbul, 1999

KEFELİ Emel, "Dünya Edebiyatından Üç Roman ve Üç Kadın Tipi" , *Karşılaştırmalı Edebiyat Tarihi*, Kitabevi Yayınları, İstanbul, 2000, s.95

KEMALOĞLU Müberra, *Alkol Bağımlılığı ile İntihar Olgusu Arasındaki İlişki*: A.Ü.T.F. Psikiyatri Kliniğinde Karşılaştırmalı Bir Çalışma, Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Psikiyatri Anabilim Dalı, Ankara 1986, (Yayınlanmamış Uzmanlık Tezi),

KERİM Fahrettin, "Türkiye de İntiharlar Meselesi" *Felsefe Yıllığı,* S. 1, 1982

KERMAN Zeynep, “Halid Ziya Uşaklıgil’in Romanlarında ‘Baba’, *Yeni Türk Edebiyatı İncelemeleri*, Akçağ Yayınları, Ankara, 1998

KERMAN Zeynep, “Sami Paşazâde Sezai’nin Roman ve Hikâyelerinde Kuş Motifi”, *Yeni Türk Edebiyatı İncelemeleri*, Akçağ Yayınları, Ankara, 1998

KERMAN Zeynep, “Tanzimat Devri Türk Edebiyatında “Esaret” Temi ve Sergüzeşt Romanı”, *Yeni Türk Edebiyatı İncelemeleri*, Akçağ Yayınları, Ankara, 1998

KILIÇ Latife, *Mehmed Rauf’ un Servet-i Fünûn Mecmuasında Neşredilen Hikâye ve Mensûr Şiirleri*, Atatürk Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Doktora Ön Çalışması, Erzurum, 1979

KOMİSYON, *Türkçe Sözlük*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 1988

KÖKNEL Özcan, *Depresyon – Ruhsal Çöküntü*, Altın Kitaplar, 3.Basım, İstanbul, 1992

KÖKNEL Özcan, *Kaygıdan Mutluluğa Kişilik*, Altın Kitaplar Yayınevi, İstanbul, 1984

KUDRET Cevdet, *Türk Edebiyatında Hikaye ve Roman (3. Cilt)*, İnkılap Yayınları, İstanbul, 1999

KUDRET Cevdet, *Türk Edebiyatında Hikaye ve Roman (1. - 2. Cilt)*, Dünya Yayınları, İstanbul, 2004

KURDAKUL Şükran, “Kemal Tahir’in Romanları”, *Çağdaş Eleştiri*, S. 5, Temmuz 1982

KURDAKUL Şükran, *Çağdaş Türk Edebiyatı Cumhuriyet Dönemi*, Broy Yayınları, İstanbul, 1987

KÜÇÜKER Hüdaverdi, AKSU Atınç, ‘‘Elazığ’da Görülen İntihar Olgularının Adli Tıp Açısından İncelenmesi’’ *Düşünen Adam*, C. 15, S. 1, 2002

LUKACKS Georg, *Roman Kuramı*, (Çeviren Sedat Umran), Say Yayınları, İstanbul, 1985

MANER Fulya, TAPTIK Solmaz, ZİYALAN Pınar Y., UYGUR Niyazi, “Çocuk ve Ergenlerde İntihar”, *Düşünen Adam*, C. 3, S. 1, Kasım 1989

MAYAKOVSKİ Vladimir, "Son Mektubu", *Milliyet Sanat Dergisi*, S.163, Mart 1987

MAYAKOVSKİ Vladimir, "Son Mektubu", *Yeni Dergi (İntihar Özel Sayısı)*, De Yayınları, S. 41, İstanbul, 1968

MEHMETEFENDİOĞLU Ahmet, *Sürgünden İntihara Dr. Reşit Bey’in Hatıraları*, Tükelmat A.Ş. Yayınları, İzmir, 1992

MENEMENCİOĞLU Muazzez, “Hikmet Erhan Bener’le”, *Varlık*, S.568, 15 Şubat 1962, s. 8

MORAN Berna, “Batılılaşma Sorunu ve Türk Romanının Bazı Özellikleri”, *Gösteri*, S.4, Mart 1981

MORAN Berna, “Batılılaşma Sorunu ve Türk Romanının Bazı Özellikleri”, *Gösteri*, S.4, Mart 1981

MORAN Berna, “Hüseyin Rahmi Gürpınar’ın Yüksek Felsefesi”, *Türk Romanına Eleştirel Bir Bakış – I*, İletişim Yayıncılık, İstanbul, 1983

MORAN Berna, *Edebiyat Kuramları ve Eleştiri,* Cem Yayınları, İstanbul, 1994

MORAN Berna, *Türk Romanına Eleştirel Bir Bakış*, İletişim Yayıncılık, İstanbul, 1983

MUTLUAY Rauf, “Umutsuz Yorum”, *Yeni Ufuklar,* S. 94, Mart 1960, s. 32

MÜDERRİSOĞLU Selin, *Adolesan Döneminde Karşılaşılan İntihar Eğilimlerinde Aile – İçi Duygusal ve Fiziksel İstismar İle Depresyonun Etkileri*, İstanbul Üniversitesi, Adli Tıp Enstitüsü, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul, 2002,

NACİ Fethi, "Türk Romanı Aşk-ı Memnu İle Başlar", *Gösteri,* S.4, Mart 1981, s.66

NACİ Fethi, *Reşat Nuri'nin Romancılığı*, Oğlak Yayınları, İstanbul, 1995

NACİ Fethi, *Yüz Yılın 100 Romanı*, Adam Yayınları, İstanbul, 2000

ODAĞ Celal, *İntihar (Özkıyım) Tanım- Kuram- Sağaltım,* İzmir Psikiyatri Derneği, İzmir, 1990

OKAY Orhan, "İntibah ve 'Türk Romanının Doğuşu' Adlı İnceleme Üzerine", *Türk Edebiyatı*, Aralık 1988

OKAY Orhan, *Beşir Fuad*, Hareket Yayınları, İstanbul Nisan 1969

OKTAY Ahmet, "Edebiyat ve Sanat Dünyasında İntihar", *Milliyet Sanat Dergisi*, S.163, Mart 1987

OKTAY Ahmet, *Yol Üstündeki Semender*, Ada Yayınları, İstanbul, t.s.

ONUR Bekir, "İvan İlyiç'in Ölümü", *Milliyet Sanat Dergisi*, S.163, Mart 1987

ONUR Bekir, *Ergenlik Psikolojisi,* Hacettepe - Taş Yayınları, Ankara, 1987

ORAL Zeynep, "Müzik ve Resim Dünyasında İntiharlar", *Milliyet Sanat Dergisi*, S.163, Mart 1987

OZANSOY Halit Fahri, *Edebiyatçılar Geçiyor,* Türkiye Yayınları, İstanbul, 1967

ÖNERTOY Olcay, "Halit Ziya Uşaklıgil'in Romanımıza Getirdikleri", *Hisar*, S.15, Mart 1965, s. 14

ÖNERTOY Olcay, *Halit Ziya Uşaklıgil Romancılığı ve Romanımızdaki Yeri*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1999

ÖNERTOY Olcay, *Reşat Nuri Güntekin,* Altın Kitaplar, İstanbul, 1991

ÖNERTOY Olcay, *Türk Roman ve Öyküsü,*Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara,1984

ÖRİK Nahit Sırrı, " 50 Yıl Önce Türkiye'de Yapılan İlk Edebi Anket: Mehmed Rauf Fikir ve Düşüncelerini Söylüyor(7)", *Cumhuriyet*, nr. 11778, 11 Mayıs 1957

ÖZBALCI Mustafa, "'Hüküm Gecesi' Üzerine", *Türk Dili*, S. 406, Ekim 1985, s. 168

ÖZBALCI Mustafa, *Mehmet Rauf'un Romanlarında Şahıslar Kadrosu*, Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları, İstanbul, 1997

ÖZEK Metin, "İntihar ya da Hiçe Dönüşme", *Yeni Dergi* (İntihar Özel Sayısı), De Yayınları, S. 41, İstanbul, 1968

ÖZEN İrfan, *İntihar*, Ozan Yayıncılık, İstanbul, 1997

ÖZGÜVEN Fatih, *"Reşat Nuri Güntekin / Akşam Güneşi"*, Çağdaş Eleştiri, S. 5, Temmuz 1982

ÖZÖN M. Nihat, *Türkçe'de Roman*, İletişim Yayınları, İstanbul, 1985

ÖZÖN Mustafa Nihat, *Osmanlıca - Türkçe Sözlüğü*, İnkılap Kitabevi, İstanbul 1959

ÖZTÜRK Yaşar, *Bütün Dünya 2000*, Başkent Üniversitesi Kültür Yayını, Ankara, 2004

ÖZYER Nuran, *Edebiyat Üzerine,* Gündoğan Yayınları, Ankara, 1993

PARLA Jale, *Babalar ve Oğullar- Tanzimat Romanının Epistemolojik Temelleri*, İletişim Yayınları, İstanbul, 2004

PARLATIR İsmail, *Tanzimat Edebiyatı'nda Kölelik*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1987

PAVESE Cesare, *Güzel Yaz*, Can Yayınları, İstanbul, 1998

PAVESE Cesare, *Yaşama Uğraşı*, E Yayınları, İstanbul, 1994

PINAR Nedret, "Beş Servet-i Fünûn Yazarının Bilinmeyen Yönleri: Bir Anket", *Tarih ve Toplum*, c.12, S. 70, Ekim 1989

RAUF Mehmet, "Eylûl'ü Nasıl Yazdım?- Mehmet Rauf Bey'le Eylûl Hakkında Mülâkat", *İnci Mecmuası*, nr. 5, s. 8, İstanbul 1335 (1919)

REFİĞ Halit, "Atatürk ve Kemal Tahir", *Gösteri*, Mart 1981

RUBİN Theodore Isaac, *Depresyondan Kendini Sevmeye Doğru*, Kuraldışı Yayınları, İstanbul, 1998

SAATÇİOĞLU Ömer, TÜRKCAN Solmaz, IŞIKLI Mehmet, UYGUR Niyazi, "Tutuklularda Depresyon", *Düşünen Adam*, c. 9, S. 1 1996

SAFA Peyami, *Her Ay D*ergisi, S. 1, 1937

SAMİ Şemsettin , *Kamûs – ı Türkî*, Çağrı Yayınları, İstanbul, 1995

SARTRE Jean Paul, "*Yabancı'nın Açıklanması", Yazınsal Denemeler,* (Çev. Bertan Onaran), Payel Yayınevi, İstanbul, 1984

SAYMUR Feriha, *Genel Psikoloji*, İnkılap Kitabevi, İstanbul, 1998

SCHOPENHAUR A., SCHİLLER W.F., JUNG C.G., SPRANGER E., *Kişilik Oluşumu ve Sorunları*, İz Yayınları, İstanbul, 2005

SCHWARZ Oswald, *Cinsiyet Psikolojisi*, Özgü Yayınevi, İstanbul, 1971

SEYDİOĞLU Mustafa, *İntihar Girişiminde Bulunan Kişilerin Sosyodemografik Özelliklerinini İncelenmesi Depresyon ve Sosyal Destek Algısı Açısından Değerlendirilmesi,* Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Psikiyatri Ana Bilim Dalı, Van, 2002

SEZGİN Ahmet, "Yalnızız Romanıyla Simeranya'ya Bir Seyahat" *Türk Edebiyatı*, Aralık 1993

SINAR Alev, *Hikâye ve Romanımızda Çocuk*, Alfa Yayınları, İstanbul, 1997

SOYŞEKERCİ Hülya, "Sanatçı İntihar ve Stefan Zweig", *Kum*, S.30, Ocak - Şubat 2006, s. 43-46

SÖZER Önay, "Ecinniler'de Çifte İntihar", *Yeni Dergi* (İntihar Özel Sayısı), De Yayınları, S. 41, İstanbul, 1968

STACK Steven,(2001) "Dindarlık Depresyon ve İntihar", (Çeviren: Talip Küçükcan) *Akademik Araştırmalar Dergisi,* Sayı: 7-8, s. 75

STEVICK Philip, *Roman Teorisi*, (Çeviren: Sevim Kantarcıoğlu), Akçağ Yayınları, Ankara, 2004

TANPINAR Ahmet Hamdi, *19 uncu Asır Türk Edebiyatı Tarihi*, Çağlayan Basımevi, İstanbul, 1988

TANPINAR Ahmet Hamdi, *Edebiyat Üzerine Makaleler,* Dergâh Yayınları, İstanbul, 1992

TARIM Rahim, *Mehmet Rauf Hayatı ve Hikayeleri Üzerine Bir Araştırma,* Akçağ Yayınları, Ankara, 2000

TEKİN Mehmet, *Romancı Yönüyle Peyami Safa*, Ötüken Neşriyat A.Ş, İstanbul, 1999

TEKİN Mehmet, *Romancı Yönüyle Peyami Safa,* Ötüken Yayınları, İstanbul, 1999

TEKŞAN Mesut, *Tanzimat Romanında İntihar Olaylarının Psikolojik ve Sosyal-psikolojik Sebepleri,* Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara, 1988.

TEZCAN A. Ertan, ÜLKEROĞLU Fahrettin, ‘‘Patolojik Bir Kıskançlık Vakası’’ *Düşünen Adam*, c. 8, S. 3, 1995

TÖR Vedat Nedim, “Yakup Kadri Karaosmanoğlu İle”, Yücel, 1933, c. XIII, sayı 77

TÖRENEK Mehmet, *Hikaye ve Romanlarıyla Mehmed Rauf*, Kitabevi Yayınları, İstanbul, 1999

Türkçe Sözlük, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 1988

UÇMAN Abdullah, “Halide Edib’in Doğu – Batı Meselesine Bakışı”, *Hisar*, Ekim 1978

UÇMAN Abdullah, v.d., *Tanzimat Edebiyatı,* Akçağ Yayınları, Ankara, 2006

UĞURCAN Sema, *Abdülhak Hâmid Tarhan’ın Eserlerinde Tarih*, Akademi Kitabevi, İzmir, 2002

UŞAKLIGİL Halid Ziya, *Sanata Dair*, Hilmi Kitabevi, (Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları), C.III, İstanbul, 1938-1963

ÜNSAL Sevim Terzi, *Ergen İntiharlarındaki Risk Faktörleri Bir Psiko - Sosyal Modelin Sınanması (Batman İli Örneği)*, Ankara, Şubat 2002 (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi)

ÜRGÜP Fikret, *Şizofreni (Monografi)*, Baha Matbaası, İstanbul, 1964

VATANARTIRAN Ertemir, *Genç İntihar Girişimlerinde Rol Oynayan Psikososyal Etkenler*, Bakırköy Ruh Ve Sinir Hastalıkları Araştırma Hastanesi, İstanbul, 2001

VOLANT Eric, *İntiharlar Sözlüğü* (Çeviren: Turhan Ilgaz), Sel Yayıncılık, İstanbul, 2005

WELLEK R.- WARREN A., *Yazın Kuramı,*(Çeviren: Yurdanur Salman-Suat Tarantay), Altın Kitaplar Yayınevi, Serbest Matbaası, İstanbul, 1982

y.b.d., "Suud Kemal Yetkin’e Mektup”, *Ulus*, Güzel Sanatlar, İstanbul, 1943

y.b.d., “Halide Edib Hanım’ın Son Kitabı Handan Hakkında” *Rübab*, nr.40, 11 Teşrinievvel 1328,/ 24 Ekim 1912, s.458-462

y.b.d., *Ziya Gökalp,* Engin Yayınları, İstanbul, 1997

YALÇIN Alemdar, *Cumhuriyet Dönemi Çağdaş Türk Romanı*, Akçağ Yayınları, Ankara, 2003

YALÇIN Alemdar, *Siyasal ve Sosyal Değişmeler Açısından Cumhuriyet Dönemi Türk Romanı*, (1920-1946) Akçağ Yayınları, Ankara, 2002

YALÇIN Cana, “Bir İnsanın Kıskanabileceği Her Şekilde Kıskandı”, *K Dergisi*, S.6, 10 Kasım 2006, s.12-15

YALÇIN Hüseyin Cahit, “Yakup Kadri Bey”, *Fikir Hareketleri,* 1934, c. II, sayı 49

YALÇIN Hüseyin Cahit, *Edebi Hatıralar*, Akşam Kitabhanesi Neşriyatı, İstanbul, 1935

YALÇIN Hüseyin Cahit, *Edebiyat Anıları*, Türkiye İş Bankası Yayınları, İstanbul, 2002

YALKUT Necdet, "Çeşitli Yönleriyle İntihar ve İntihara İştirak", *Adalet*, S.1-2, 1976

YAZGIÇ Kâmil, Ahmet Midhat Efendi, Hayatı ve Hâtıraları, İstanbul, 1940

YESARİ Mahmut, "Nâbizâde Nazım", *Yeni Türk*, S. 112, Şubat 1943, s. 14-15

YEŞİLYURT Evrim, *Z.Gökalp Hayatı ve Eserleri*, Yeryüzü Yayınevi, Ankara, 2002

YETKİN Çetin, *Belgelerle Türkiye'de 17 İntihar Olayı*, Milliyet Yayınları, İstanbul, 1978

YILMAZ Adem Eyüp, *Edebiyat ve İntihar*, Selis Kitaplar, İstanbul, 2003

YILMAZ Durali, *Roman Kavramı ve Türk Romanının Doğuşu*, Ozan Yayınları, İstanbul, 2002

YÜCEBAŞ Hilmi, *Bütün Cepheleriyle Hüseyin Rahmi*, İnkilap ve Aka Kitabevleri, İstanbul, 1944

YÜCEL Mustafa T., *Suç ve Ceza Anatomisi*, Yarı Açık Cezaevi Matbaası, Ankara, 1973

YÜCEL Müslüm, *Edebiyatta Ölüm ve İntihar,* Elma Yayınları, İstanbul, 2003

YÜCEL Müslüm, *Kına ve Ayna*, Elma Yayınları, İstanbul, 2003

ÖZGEÇMİŞ

Doğum Yeri ve Yılı : VAN-Gevaş 1973

Öğr.Gördüğü Diğer Kurumlar :	Başlama Yılı	Bitirme Yılı	Kurum Adı
Lise:	1989	1991	Teknik Lise ve Endüstri Meslek Lisesi
Lisans:	1993	1997	Yüzüncü Yıl Üniversitesi-Eğitim Fakültesi
Yüksek Lisans:	1997	2000	Yüzüncü Yıl Üniversitesi-Türk Dili ve Edb.Böl. – Sos. Bil. Enst.
Doktora:	2002		Uludağ Üniversitesi -Türk Dili ve Edb. Böl.- Sos. Bil. Enst.

Lisans Üstü Tez Çalışmaları / Endüstri 2006
Nurullah ULUTAŞ

Medeni Durum: Evli

Bildiği Yabancı Diller ve Düzeyi: İngilizce - 51.250 Farsça - 42

Çalıştığı Kurum (lar):	Başlama ve	Ayrılma Tarihleri	Çalışılan Kurumun Adı
1.	10.11.1997	18.06.2001	Zeve İlköğretim Okulu
2.	25.06.2001	10.10.2005	Bursa Ali Osman Sönmez Fen Lisesi
3.	10.10.2005	Halen görevde	Bursa Anadolu Kız Lisesi

Yurtdışı Görevleri : -

Kullandığı Burslar : -

Aldığı Ödüller : Teşekkür Belgesi - 16.05.2002/2407

Üye Olduğu Bilimsel ve Mesleki Topluluklar :

Editör veya Yayın Kurulu Üyelikleri :

Yurt İçi ve Yurt Dışında katıldığı Projeler :

Katıldığı Yurt İçi ve Yurt Dışı Bilimsel Toplantılar:

Yayımlanan Çalışmalar: *Adımlarım Eylül Yüklü* (Şiir)